IV

I

Nowa paginacya

[illegible]

Mamy tedy razem z sobą wycieczkę naszą, zapuścić się wędrówką duchową, w zapadłe wieki kiedy żyła Hellada życiem młodem, życiem piękności pełnym i ową wiosną wonną, co tylko raz, raz jeden świeciła ludzkości raz w tem jego zrozumieniu i tamaniu [illegible] ziemskiem tak a mężnym a twardem! — Zapadły te wieki Hellady dawniej już i wszak dwa tysiące lat dobiega od onej chwili gdy Mummiusz [illegible] od onej chwili gdy Mummius i wszystkie żołdactwo jego w śród pożogi i wszelkiej [illegible] rabowało plondrowało [illegible] Grecya zamieniona w pustynię [illegible] jeńców [illegible] zwycięzców straciła siebie i zapomniała nawet straciła nazwę do imienia od Achajów swojego —

Lecz choć Grecya umarła dla onej Kroniki Historyi co tylko [illegible] słowa widzi, co tylko [illegible] i to jedynie celu swego ręką dotknie [illegible] Historyi [illegible]

Lecz prócz Grecyi [illegible] dla Historyi [illegible] żyjącej wiecznie [illegible] duchami [illegible] —

~~[illegible] dziecka chudob wśród ludzi,~~
które nie widne
ciała cielesnego wyrallar, ~~co na [illegible]~~
~~[illegible]~~ a które już wyzwolone z pod praw
materyi, a niedościgłe ~~[illegible]~~
~~żyją niesłabnące [illegible], [illegible],~~ które
jednym świętokradzkim gwałtem nie-
skalane żadną ręką z prochu zrodzoną ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ chodzą i nad ludźmi ~~[illegible]~~ zacności świata
~~[illegible]~~ i widome i żywe opiekuny —

Jednym z tych duchów rodzinnej żywych
jest Hellady duch — ~~on duch, [illegible]~~ z
~~[illegible]~~ on obywatelstwo
od piastunek, od wierzchołków najwyższej pełności
~~[illegible]~~ mistrzem on ~~[illegible]~~ najwyższej mądrości
~~[illegible]~~ attelikiem pracowitnicą, około ~~[illegible]~~ Hellady duch
~~[illegible]~~ ludzkiego rozumu chór
~~[illegible]~~
nie przeminął w swojej prawdzie
w onym lat tysiącu, co go dzierżyli ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
mitami zrodzony, był mu ~~[illegible]~~ i kierować pochodem myśli człowieka
przecież obecny —
~~[illegible] Hellady duch~~ [illegible] [illegible] przecież gdy
a gdy wieczny ~~[illegible]~~ wszelkich przeszłości nowemu
~~[illegible]~~ świat minął się ku Helladzie
światowi ~~[illegible]~~ w którym pieśnią swoją
Duch zadzwonił ~~[illegible]~~ a najlepszym nowy orszak głosów
mędrców dawnych hellenistki ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ wielkich ~~[illegible]~~ w którym zawołał tego
~~[illegible]~~ z grobów, z zorzy powagi
ducha ~~[illegible]~~ go z grobów, przez stały posągi
greckich mistrzów — a te marmurowe postacie
chór zgrzebny stanęły
przed ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Europą,
zdumionej
Europy, i niby wyśmienita
~~[illegible]~~ [illegible] greckich

VI.

A gdy minęły one wieków dziesiątki, gdy świat miał się ku nowemu wzrostowi, wtedy ów Hellady duch uderzył w lutnię dawną, wieszczów wodzący — a na tony tej pieśni odkryte dawno umarłe głoski w księgach, zagrzebane [illegible] na wołanie helleńskiej [illegible] tej pieśni otworzyły się groby [illegible] i z grobów [illegible] świetnie i szeptały i z gruzów sposobione marmurowe [illegible] postaci wybrane olimpijskich bogów i bohaterów Grecji [illegible]

A te postaci [illegible] wieki barbarzyństwem [illegible] [illegible] nie ożywiły [illegible] od dawna [illegible] pokoleń — [illegible] cudów dotknięte [illegible] miękkie [illegible] [illegible] że [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Kapitele [illegible] ołtarzy [illegible] [illegible]

1.

dała wyprowadzić cały posąg cały świątyni i
lub jako niegdyś ona błysnęło się
w geniuszu serca mistrza i przebyty
na się kształt widome dla ludzi —

Więc to rzecz (...) z ducha

Więc to nie lada rzecz gdy kto kamień nad
wiersze trafi się i ja w środ zachodów po
a cierni powszedniego życia, w środ tych bitki
a krzątania codziennych trudów, dostrzyże źródło
owego wołania: i dźwiękła tylko! kiedykolwiek
jest mu się lada mur kamienny
i ludzi dawniej naszej wędrówki z obecnej postaci co
niegdyś dawniej naszej cała
oblewa nadziemskiej weselem co marne
i ludzi nad ziemskie wnieważa trochę
i blednie i promienieje się
i błędnym niezmierzonym weselem —
poiemy niezmierzonym wspomnień na chwilkę na się wykonać
Sławimy przeto na chwilkę tej kiedykolwiek i
oblicza w wyobraźni
prowadzący imieniem co
duchem nawiedzi
tylko nad niebieskiego świata — Tutaj i wdzięcz
tej wiary u wrót dom miłości w głębi
na ziemi zapłakane rozpadły grzechy i
tutaj oczyści wodę i boli grzechów
tutaj w murowanym posłuszeniu
Tutaj

III

Tutaj żyją wreszcie dawniej
sekkady żyją odziane w aureoli poezji -
tutaj odetchniesz swobodnie cie-
żarem jakby się nawiedziły w błocie
pełne niewypowiedzianej za-
dości senne marzenia - Gdy z tej
wysokości spojrzysz pod siebie
już gdzieś pod stopami twojemi
w głębi ciemnej
[illegible] - rozlegly się nad
obecności nili, smętne opery - a przez
chmur (?) z srebrny obaczysz strony wtaniec
twojego żywota i ścieżkę wodzącą
i chwastem zarosłe które się
upłynione dnie i lata twoje

niechaj jeszcze ten obraz nie
zetknie nam powszedniego życia naszego
i tej trudów i jego - wszak to
życie nasze zdaje nam się bardziej
ubogie i jałowe, i małe, aż
sami nie odetchniemy pełnemi
piersiami w tem powietrzu wielkiem
aż oddychała historya i
sami rozumiemy wzdychania
prawdy i piękności idealnej - przez
świat - Bo wtedy już własne serce
wzniesie historya a duch
nasz wypełnić z
duchami owemi i będzie jakby
one. A wtedy już [illegible]

zrozumiemy, iż to
~~a~~ ~~i~~ życie nasze choć skromne i ciche ~~tak~~
jest ogromnego znaczenia, wtedy pojmiemy
że te codzienne sprawy choć ~~lekkie~~ na pozór ~~malutkie~~ i te
biedne i nikczemne
~~i drobne więcej są warte pojmiemy~~
~~malutkie~~ mają w sobie ~~[illegible]~~ wielkości
wniosą ducha; ~~wtedy~~ ~~te czynności nasze~~ i że powołanie
~~i życie nasze choćby~~
się przez
nasze choć drobne i malutkie stanie

zrozumiemy że to życie nasze skromne i ciche
jest ogromnego znaczenia — wtedy pojmiemy
że sprawy i ~~czynności~~ nasze codzienne choćby
drobne i malutkie być będą wielkiej wagi
byleśmy ich dokonali na wielką stopę i
byleśmy
wiernie prawd świętem wiadomych, ~~[illegible]~~
w ~~te~~ w te czynności nasze tchnęli ducha
~~[illegible]~~ i samego ołtarza — ~~Bo codzienne~~
~~[illegible]~~ Wzniosłe na drobniuchnych
~~[illegible]~~ lub nie mniej biednej a myśli wyższej
Kamyki
~~[illegible]~~
Kamea
ni ~~[illegible]~~ artystyczne dzieło geniuszu co ~~[illegible]~~ wyższej
wartości niż piramidy z olbrzymich a mnogich skalnych
złożone — Bo sprawy duchowe nie mierzy się ~~[illegible]~~ łokciami ni zegarem!
bytowość
~~[illegible]~~ złożone — Bo sprawy ~~[illegible]~~ sztuki —
na świat
Więc pogląd ~~na~~ na świat ~~[illegible]~~ wzniosły
~~[illegible]~~ tak piękny nadziemskiego ~~[illegible]~~ —
nam
~~[illegible]~~ niechaj ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ niechaj ~~[illegible]~~
niechaj strzechę domową
nasze
i ściany ~~nam~~ te ~~[illegible]~~ strzechę domową
do ducha piękności niechaj zamieniamy.
— Przecież ~~wtedy~~ nad tym domem nad tą strzechą
gwiazda wiary
domowe, niechaj świeci gwiazda wiary
a ido
zbawienia, — ~~co gwiazda~~ a ~~przewodnia~~
~~[illegible]~~ ~~i czynności~~ przewodnia — Gwiazda
wszystkiego
jest wyższa nad ~~[illegible]~~
~~pojmiemy~~
wszystko pojmiemy

III/a

~~Bo~~ Jest świętość większa nad wszystkie piękności sztuki – niechaj nam świeci nad stronicą doczesną gwiazda przewodnicza wiary i zbawienia bo której ona raptownie tam rodzi się w sercu miłości nieskończonej – i ~~której klękając się gwiazdy [illegible]~~ i żywot bez granic – Przecież chłodno i tak o tem, zamilknąć mamy piękności wszelkiej – nic nie pielęgnujmy, chociaż jak w dziecięce kwiatki, myśli ~~miłości~~ dla sztuki –

~~Bo patrzmy jak naj najświętsza prawda~~ Odkupienie

~~Bo~~ Patrzmyż jak wykupienie ~~objawienie prawo~~ dziwne z tej ~~[illegible]~~ obecności doczesnej iście się jedynie w twój gdy gwiazda przewodnicza ~~[illegible]~~ i zbawienia wiary raz więcej nad wszystką ziemią dziecięca świecąc się ze ~~w [illegible] a~~ ~~s [illegible] człowieka~~ naszej w głębi szczerą zwierciadła wierzącym serca ~~serca naszego~~ w pierwszych chwilach – tak się miłość nieskończona – tak ~~przecież~~ ziemska i ~~[illegible]~~ o chłodzę E ~~[illegible]~~ jest piękność sztuki, ~~bo przecież i ona~~ i ~~[illegible]~~ niechaj ona ~~jest darem, [illegible] tajemniczej~~ z nami zamieszka i stroi nam w kwiaty rajskie ~~[illegible]~~ te wszystkie biedne ozdoby ~~[illegible]~~ nam ~~[illegible] które~~ zamiast z grobu naszego rosnące / nie śmiech lekkości ~~[illegible]~~ wzniosłej nadziei z Bożej kwiat wzrosłe posiany w nas piękności wszelkiej.

~~Bo~~ W nas piękności sztuka jest ~~także [illegible] ojca~~ wielki Ojca darem ~~[illegible]~~ niebiańskiego ~~Ojca [illegible] [illegible]~~ on duch ~~[illegible]~~ wielkiego

E i zapewniony duchowej swobodzie człowieka –

kiedy wszechświat całkiem z dłoni miłości
niebiańskiej — w niebo i ten lud
wziął z wysokości nadziemskich
~~nawzajem sobie~~ nadane postanowienie
sobie, ~~że~~ i on zacznie ~~go dotknąć~~
go dotknął na ziemi i uczcił się
z zadania swojego —

Więc z sercem miłującym, więc nie
przykrzcie sobie pracą przebiegamy ~~[illegible]~~ choć przełomie
~~[illegible]~~ dzieje piękności tego ludu
który był ulubieńcem nad wszystkie
ludy wybranym —

~~Lecz właśnie oto tego iż wszystkie~~

Lecz uważamy jak każde dzieło sztuki helleńskiej
wzmianka być może jeszcze na tle epoki
która go wydała, jak mowa każdego człowieka
~~epoka sztuki [illegible] [illegible] i greckiej sztuki~~
znowu ma wyjaśnienie swoje w całej
a właściwie ~~istoty~~ istocie sztuki greckiej
lub też nakoniec ~~i~~ ta istota jej i
~~całego~~ wszystek duch grecki zdała
być jasno pojęty na tle dziejów
powszechnych świata — Czem [illegible] greckie był
piękności ~~[illegible]~~ tak stanie
się dla nas ~~[illegible]~~ na jasnym jawie
wtedy gdy ~~zrozumie~~ zrozumiemy czem
on był względem sztuki twórców ~~on~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ważniejszych
— od niego od dziejów mis wyższych
od niego wskazanie kultury
i fantazyi

III/6

i fantazyi artystycznej, ~~[illegible]~~ i
gdy również rozumiemy, ~~że sztuka~~
różnice między sztuką helleńską a
sztuką ludów które po niej wystąpiły na
scenę dziejów powszechnych ~~[illegible] jedynie [illegible]~~
~~Pomimo więc my tylko ledwie chwilowemi~~
~~kreskami naszkicujemy, jedynie ledwie~~
~~[illegible]~~

Pomimo że my jedynie ledwie chwilowemi kres-
kami naszkicujemy sobie to królestwo
ogromnej piękności przez świat i wszelkie
przedmioty rozpraszany bytu, by detal nie-
uwzględniony a to tem więcej że już na innem
miejscu dokładniej się obszerniej przed-
miotem tym — (+)

Więc podejmujemy się naszego rozu-
mowania od ~~prawdy~~ pojęć od dawna
przez nas uzasadnionych, i
tych które przedstawiają.
Jako ~~ci~~ wiemy,

(+) Jako w List. z Krak. ~~T.II [illegible] T.II~~
~~str. 136 i następne oraz T.III listy [illegible]~~
~~XX, XXI, XXII [illegible]~~ rozwiedliśmy się
~~[illegible] [illegible]~~ dostatniej nad sztuką ludów które poprzedziły
grecką wznosząc się nad artystycznością świata i ~~[illegible] które po niej~~ następ-
~~[illegible]~~ tych ludów które po niej nastąpiły
(ob. Tom II i III) w ~~[illegible]~~ tym ~~[illegible]~~ (XX, XXI, XXII) [illegible]
[illegible] wyłącznie cechom fantazyi artystycznej
Greków — Do tej ~~tej~~ przewagi przeto [illegible]
~~[illegible] Bo detal o tyle jedynie [illegible]~~ Niniejsza
a [illegible] ~~[illegible] rozpraszanie na celu~~

Jocko.

~~[illegible]~~ wiemy ~~[illegible]~~ że mistrz a wieszcz z na-
mocy z góry mu danej, i z namaszczenia udzielonego mu
od pełności ~~[illegible]~~ geniusza w ciała treść ducha w dzieła sztuki;
wszech dziedzin) (duch co nie zna granic ani czasu ani
~~w nich tej~~
przestrzeni ~~[illegible] się~~ w stanie w materyą, pojawi się oczom
przenosi do sztuki ~~śmiertelnego człowieka~~ do niezłożo-
śmiertelnych człowieka, i nawzajem materya głucha
i martwa duchem obdarzona zadrga w sobie, roztworzy
oczy, zapałka uśpion, ... i spojrzy na człowieka.
nieśmiertelności) ~~[illegible]~~, jakby
~~i spojrzeniem~~, i zawoła na niego dorównie,
pieśnią gwiaździstych sfer. — Bo mistrz, wieszcz
w imie duchów majestatu, w imie prawa w od
pojęcia światów zapadło jest cały natury ~~[illegible]~~
jest całej rzeczy wisłości panem; ~~[illegible]~~ nie tylko
wymiary w przestrzeni i czasu, nie tylko ciosy
i marmury, barwy, światło i cienie nie tylko
muzyki tony i dźwięki... za jemu

~~rozprawa o tyle jednie [illegible]~~
~~tych listów ovych listów o ile to wypadnie~~
~~ze samej istoty rzeczy, o ile się stanie potrzebnem~~
~~byt~~ zaczerpi z treści owych listów o ile to
wypadnie ze samej istoty rzeczy, więc
o ile to będzie potrzebne aby niniejsza
praca ~~[illegible]~~ z jednej strony całością
dla części a z drugiej strony ~~[illegible]~~ owych dzieł pra-
~~[illegible]~~ dalszym szczegółom ~~[illegible]~~
wszystkim o istocie greckiej fantazyi

IV

XI

6

są jemu w służbę ~~a~~ wierne, oddane — ~~ale nawet~~ nie tylko

wszystkie pojęcia i każdy kształt ~~natury~~ wyrazu, nie tylko cała

natura ~~umarła~~ martwa i pulsem drgająca ~~i żywa~~ ~~za nim~~ jest mu

posłuszna i czeka rozkazania jego, ale nie tylko, ~~wszelki~~ ~~nawet~~

nawet wszystka rzeczywistość, ~~kwiatki~~ wszelkie tańczące bez całej bez łogi powszechnej, co się

wary i miary na ~~wielkie~~ stulecia i narody,

jak każde zdarzenie a ~~na~~ wypadek przemijący niekiedy

powszedni w duszę ~~jest~~ Egiptu mistrza i

wreszcie osnową jest jego państwem

z którego bierze ~~swoje~~ ~~formy~~ treści, by

je przetopić w ogniach natchnienia, przetworzyć na kwiatki prawdy ~~aż idea~~ i

tchnąć w nie treść nieskończoną wielkiej

idej — ~~Rozumie s~~

O ~~treści~~ Rozumie się że są nieskończona wielkiego treść a idea żyjąca wartowielkie samo wie,

bo ~~miesz~~ obeta wiele szczególnych idejów rozum,

a treści szczególnych, z których każda

odpowiada sobie a szczególnej zaplecie

formą natury wcielonej lub rzeczywistości a tak swoją ~~ideał~~ ~~ideatoa~~

~~zwiastun~~ życia ~~od~~ wcielonej

rozpromieni się ideałem sztuki.

~~promieniowi~~ — jeśli tak jest, więc że

Lecz przyjmujmy — ~~jeśli~~ [illegible] ~~tak jest~~

że gdy ~~jeśli~~ mistrz ma być panem natury i rzeczywistości wielkiej, już ~~sam~~ przeczący [illegible] musi się

stać panem ich i samego, i mieć ~~nad~~ [illegible] ~~sił~~ duchową władzę wielką

~~posiadanie~~ [illegible] — Człowiek, ten, tylko który

bez, może owładnąć naturę, jeśli zdoła wywyższyć się ponad nią, a tylko ten, kto może być

się od jej szeptu, odosobnić się od niej;

bo wtedy jedynie uniża się być całości nie

zależną od materyalnego świata, ~~więc~~ bo

wtedy tylko przyjmie ~~obiecany~~ i wzruszy się mający wolę samodzielną niezawisła w sobie, mającą

on sam jest światem, samoistnym w sobie

czym w sobie

Każda boleść, a wesele żywe ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] ku wszystko a wszystko

O Rozumie się że są ~~nieskończona~~ wielkość że ta treść nieskończona nie wogólności swojej wstępuje w dzieło sztuki, ale że ona płonie ~~[illegible]~~ [illegible] twórczym promieniem idei szczegółowych, ~~że~~ treści szczegółowych, których każda może się stać ~~[illegible]~~ osnową dzieła ~~sztuki~~.

~~[illegible]~~ całości ~~pełności~~ — ~~[illegible] się w kształcie nawet szczególnych [illegible]~~

1891

1 k

forma wym[illegible]

gdy się nawracajem oba pierwiastki przyjma,

~~dobra~~ jest doczesności się wzięcia, a wielbiciel

wstąpi w doniosłości doliny — I marny jeśli człowiek

nie ni być jednostką osobną całością, osobą więc też dziecko jego będzie całością, jeśli całością co wtenczas jest warunkiem wszelkiego dziecka sztuki

[Takowy szczebel ~~jakkolwiek~~ jakkolwiek sztuki jest ~~[illegible]~~

sztuki pełnej ~~jest~~ warunkiem — to znak on już

do wyższych ~~stopni~~ a wysokich stopni rozwoju ludzka-

ści należy —

Tego szczebla nie dosięgnął wszakże starożytny — bo

wszakże też nie dorobił się jeszcze uznania samego siebie

bo sam

~~nie też uznania siebie~~ — bo sam człowiek nie uz-
wolił się a pod ciężar go pierwszej natury
a władztwa myślowej przyrody — natura
wtedy mistrzynią jego a wielmożna Pani stawa-
jąc co w kłoto stanęła go, a groziła mu wielkimi
zjawiskami swemi, mocy i umorzyła go doczesnej za
Varda, katastrofę, nowe, ostatecznych upadków.
A natura otaczającego krajów jego nie otoczyła
sztuki i miło mu roślinności i zwierzęcy świat
trzymała go w wielkiej pieczy a niewoli, zaspo-
kajając jego życia potrzeby, karmiąc go jakby ~~[illegible]~~
dziecię. Lecz jak na tym stopniu człowiek powoływał się i staje
natura, umiemy się być nie ma ciężaru natura
którą ponad niej, tak podobnie ulegał ~~[illegible]~~
naturze pamięci we wstanej człowieka
jego - nie ~~[illegible]~~ namiętności burz, ~~[illegible]~~
oddany chociaż bezwolny sam stawał się ~~[illegible]~~ jakieś z ~~tych~~ przemijających
jakby potęgą natury, jakby ~~[illegible]~~
zjawiskiem ~~tej natury~~ tego przyrodzonego świata do panowania nad naturą a zewnętrznej
Ta zależność jego a jestestwo natury

Gdy na ~~tym~~ takowym stopniu stanęła epoka wtedy ona mogła do być gruntowną dla sztuki pełniej. Bo z jednej strony człowiek rozpoczął się sam w sobie w tej treści swojej a ~~[illegible]~~ w wszystkich ~~[illegible]~~ uczuciach i we wszelkich ~~[illegible]~~ postaciach jego wnętrza w które przyodziewają się idee ~~[illegible]~~ a gdy ~~[illegible]~~ z drugiej strony równie przy ~~[illegible]~~ się w szczęściu ~~[illegible]~~ drugim i wtedy w jakich przemijających ~~[illegible]~~ jego ~~[illegible]~~ wszystkich ~~[illegible]~~ ład i porządek ~~[illegible]~~ wtedy ~~[illegible]~~ klarowny idei ~~[illegible]~~ doszła ~~[illegible]~~ zosta należy wyobrażenie ~~[illegible]~~ pełne ~~[illegible]~~ w jednej ~~[illegible]~~ konstrukcyjnej

A tak idea nad wiatru w ślubach ze szczęśliwością ~~[illegible]~~ dziecię sztuki ~~[illegible]~~

piastę własną, ~~mającą w sobie swoją wolę~~
najowocniej
~~ogniskło własne~~, bo wtedy zrozumie tę treść
najwyższą
~~tak bogata~~, niewyczerpana, ~~rozległa~~, promieniejąca,
rozległe wtedy pojmie że mu rozmaitość nie przeszkadza osnowie która w nim przebywa
widzi szczegółowe ~~nie przerwanej rozmaitości~~, ~~tak~~
~~jest~~ który się w jego jaźni jakoby ogniskuje i tworzy jedność idealną świata, w tedy
duch człowieka będzie w sobie i w siebie, jako w domu wła-
snym — ~~w tedy się on~~ a człowiek umie być jestestwem samodziel-
nem osobnem, osobą —

Na takowym szczeblu gdy stanie ludzki ród
w tedy dopiero pomówić sztuka piękna o sobie
Bo w takowej epoce historyi człowiek rozpatrujące się z dołu
~~się~~ w uczuciach, łatwościach, myślach swoich, stworzony
wszystkich owych mocach wewnętrznych, które przywodziły
się właśnie owe szczególności — a tak rozwija od siebie ~~z drugiej strony~~ a tak ~~inaczej~~
~~nie~~ stawszy się panem w siebie zdołał tem samem nie uległać
więcej na ośleb naturze, ale owszem przyjmy się w zjawiskach
tej natury wewnętrznej całej rzeczywistości, i uczyni w
nich tam i porządek rozwarcia je od siebie i pomagając każdego
~~pojęcie~~ granic i istotę. A w tedy już gotowe występują
oba pierwiastki będące każdego dzieła sztuki zawsze koniecznymi
~~pierwiastkami~~, warunkiem — jakoż z jednej strony
~~to obie~~ jest ta obecne, ~~jedna~~ te ich ideę a prawdę szczególności
z których każda może być treścią dla dzieła sztuki a z drugiej strony ~~świat~~
~~mającą~~ wewnętrzny rozpoznany ~~podaje postać~~

podaje nieprzebrany szereg zjawisk z których nowo
każdy może być formą, nie umyślnie
dla treści owej — Tak treść ta jest warunkiem umysłowym,
forma warunkiem materyalnym dzieła sztuki, a
gdy się nawzajem oba pierwiastkami przyjmą,
~~dobra~~ już ostatecznie się wzięli, a człowiek
stąpi w doniosłości doliny — I nawzajem jeśli człowiek
w tedy dopiero będzie całością jednością w własnej jest
nie się być jedności osobną całością, osobą więc też dzieło jego będzie całością jednością
warunkiem wielkiego dzieła sztuki
[Takowy szczebel ~~jakiemu~~ jakiemu sztuki jest ~~epoka~~ ;
sztuki pełniej ~~jest~~ warunkiem — tak on już
do innych ~~stopni~~ a wysokich stopni rozwoju ludzkości
ich należy —

Tego szczebla nie dosięgnął wschód starożytny — bo
wschód tu nie dorobił się jeszcze czucia samego siebie
bo sam

6

jest porządkiem) Wschód

E V V

(Że ~~człowiek~~ nie wie jeszcze że [człowiek] jest osobą,
nie zna treści wielkiej przebywającej
w nim, a tem samem ~~w~~ na tym stopniu
rozwoju ludzkiego ducha nie ma jeszcze
sztuki ~~prawdziwej~~ [w istotnym znaczeniu]. — Człowiek nie rozpatrzył
się jeszcze sam w sobie, ~~nie przejrzał w sobie~~
~~się jeszcze~~ nie uznaje, iż jeszcze być osobą. —
Sąd [z jednej strony ani jest] ~~ani~~ zdolen rozwidzić w sobie [owe jego] ~~idei, natury~~ wielkości
[w nim] ~~to dopiero głębszym wewnętrznym zarodem~~
ani jej ideją które dopiero składne w nim są,
głębszym wewnętrznym zarodem, ani z drugiej strony
nie zdała ~~oczu prawdziwego znaczenia~~
[za] ~~wszystkich zewnętrznego świata~~ [i wszystkości] ~~szczególnej~~
~~natury Tak też nie~~ i jej zjawisk ujął
zewnętrznej wszystkości zwłaszcza natury ani
~~w~~ oczu prawdziwego [całości] ~~znaczenia~~ jej ~~zjawisk~~
naszego jej zjawisk. — Tak tedy szczerem
Wschodowi [z jednej strony] [brakuje] ~~niedostaje~~ ~~ani~~ treści ~~duchowej~~
ani duchowego pierwiastku dla owej sztuki,
[a z drugiej strony pierwiastku myślowego do] ~~ani~~ [brakuje] zewnętrznego kształtu ~~do wyobrażenia~~ duchowa-
~~znaczenia~~ mającego wyrazić owej treści dzieła sztuki
Uznawać tedy poznajemy że w dziełach sztuki
wschodniej treść a forma nie przenikają [Dzieło przechodzi pozbawione całości, ołowne, bo on sam też]
się wzajem ~~że tedy~~ ~~treścią~~ wielki że
więc mamy że słusznie znajdziemy jeszcze
~~zaledwo~~ że tutaj nie majdziemy jeszcze ~~prawdziwej~~
sztuki prawdziwej. — ~~bo w istotnej jednej jestestwo~~
~~się odrazu widzimy jakby wyjątkowo~~ [Jakoż widzimy]
~~całe znaczenie wielkości idei przed oczyma~~ [w przyrodzie,]
że ~~gdy~~ istna przyczyna [artystyczna] ~~stanie~~ ~~nieby~~
~~nazorenie jest niebo~~ to ma do siebie iż [słońca]
dzieli sztuki przedstawiają ~~jakby jedno~~ jestestwę wielkiego słońca
~~w jednostkowem~~
pory ze szczególnych idei ~~bo~~ a tem samem
[owa] cała ogólna idea, cała wielkość której
~~Tem postać~~ [ona jest przyczyną] promieni. — ~~Tem postać~~ g
~~Tak przez to~~ postać marmurowa lub malowana
~~a~~
wają iż jakby była podobną do jestestwa
przyrody

o nie jest całość pomocą z kalkowa

Encowel jakoś ~~pisma~~

ale to podobieństwo jest tylko pozorem, bo utrudzające

dzieło artystyczne wzniesione jest na wszystkości tości

usamowolnione od zależności doczesnej [illegible]

Tak duch i natura, ogół i jednostkowość

treść i forma, wielkość i doczesność i wszystkie te sprzeczności

się nawzajem przenikają i stanowią jedną całość

Tego wszystkiego nie zna dotychczas fantazya

ludów wschodnich – w niej te pierwiastki nie

wpłyną z sobą lecz zostaną w oddziele-

niu, będą oderwaną całością w sobie.

Nie będziemy się rozwodzić nad skutkami

dalszemi tej oderwaności, które nas tu otaczają

w sztuce wschodniej, tu nowe co jest owego

prostego lub z natury piękne zwrotne – mające, które

każdy może na swoje ocenić w sztuce

odpowiedniego ducha wschodniego, bo

a tam wszystkim możliwości, jest w niem, względnie otwarciej wysyła

Tutaj tylko przypomnijmy pozostającą

ocenę starożytnego wschodu, mającą tem dla

nas wyższą wagę, że ona nam postawy do dobitniej

rzego oderwania od niego fantazyi helleńs-

kiej. Jakoż wiedzieliśmy że człowiek w starym wschodzie

nie zdołał rozpoznać się sobie nieskończoności

Dział tedy te idei wniesiony wyższy

a to w nim płynęcie, E zwłaszcza choć

usunąć umiał, nie uniknął wrzącej są owej

o istocie swej [illegible], o niemniejnienności, owej, a spra-

o miłości prawej, co przecież te wciąż była jeszcze głęboko

wiedziałem: nadto była przy-

prowadzona drzemiąca wnętrze

od

ci mniej zakutane demonowo wszystko cielesnych, nadto

tak wobec swobodną bez umiał obalić natury, takiż istoty

nadto wybranej człowiek trwały treść owszy owej

jako samo obszar mało wiąży obali natury

która więcej oczach była jego mistyczną samowładną nadolbrzymią i zgrajającą losami jego (+)

Tak tedy

(2) Ogrojska idea człowieka o to wszystko to teraz nieuchodzi – Rozerej przyrodzonej tylko jedna

(4) Tylko że ta dwoistość rozdwajająca istotę człowieka rozszerza też w nim rozsądek od fantazyi że tedy obie są fantazya bezrządna porwany, uniesio-ny wirem zamętnym, zapędzonym wymysłem w oporze nałożonych swoim kształtem tej głowie, pozornie fantazya (3)

(1) Tutaj przy pominam

Ta idea zaledwie była w nim tez niemocnym, głuchym niezbyt tylko jakby bezwiednie dalekiego morza, jakby bezdomnym szumem przeczy – była beczącą przez dziej nego niedojrzana, gdy prawda najwyższa

zaś nowej [illegible] odrzucać a ta w duszy jego tem wiecej nowe która [illegible] prowadzić nawet więcej idejów którą więcej się zmieścić z tej prawdziwości jako tak jasności

wielkości.

...akie, nienosząc wo-
...zenionami władz.

(+) Ob. Listy z str. T II do końca Lst IV. – Podobnie Estet. Vischera rozdział II str. 223. i następne i str. 416 i następne –

to idealność usposobienia

VI

Jeżeli nam okazuje jakie zadania
sztuki odpowiadały głównie owym
czasom – to sztuki również idealne
a zdolne do wyrażenia wnętrza
człowieka – takiemi zaś zadaniami
muzyka i poezya
jest malarstwo, ~~[illegible]~~ bo ma-
larstwo nie tylko przedmioty
przedstawia
my wyraża zewnątrz, jako
barwa, światła cienie, wdzię-
czności zaś idealne, ale
nadto malarstwo nierównie
wyżej niż rzeźba zdoła przedstawić
wyrazy oblicza, wyraz oka
w ~~którym~~ czem cały głęboki świat
ducha wyziera – Muzyka
~~się~~ zaś sztuka ucha, której całe
bytu harmonia na wszystkie
nych tonach wylatuje, że całe
~~do ser~~ i w sercu się rodzi, w tych
zaś chrześcijańskich – a nakoniec
poezya która u chrześcijańskich
ludów rozwinęła się zupełnie we
wszystkich jej gałęziach – Bo tylko
~~nie~~ pomimo epopeja w której poezya
chrześcijańska ustępuje greckiej
epopei, ale za poezya liryczna
celtów jest ~~[illegible]~~ obcy wnętrza muzyka
w której
w słowach – i w dramat
tymczasem wzniesła się na poziom
dramatyczny do walczenia
to wiązać w całość
sobą
To usposobienie malarskie tych
czasów ~~najsilniej~~
okazuje
dzisiaj do malowania
ciągłemu tem że ~~[illegible]~~
nadaje
~~wznosząc, [illegible]~~
charakter
malarski
#

to zrywanie się ze ziemi ~~[illegible]~~ w
przewaga
[illegible] ta ~~[illegible]~~ ~~fantastyczne~~
jedności # już znajduje odbicie
swoje w architekturze społecznej
bo w stylu budownictwa gotyckiego
Patrzmyż na te kościoły gotyckie
wieże w ostre iglice, ~~[illegible]~~
strzelające ku niebiosom, to drzewo
wzlot ciosów, ~~[illegible]~~
~~okna całe~~ ~~[illegible]~~ do dowodzą
~~że~~ że duch chce przemódz
materyą, chciał ~~[illegible]~~ się
pozbyć ciężaru, wyzwolić z ziemskiej
więzi – w miejsce ~~[illegible]~~
olbrzymie okna, to wybujałe
podniosłości ma objaw naszej
w tej wieży nie przebrane
mnóstwo, pinaklów i zdobień
każde okno inaczej ozdobione
każda ozdoba jakby wnętrzem
wyrażała się indywidualnie
i owych licznych

nawet architekturze
szczególnie społecznej –
dlatego architektura nowo-
żytna ~~[illegible]~~ zaś wiernie się że
gdy ~~[illegible]~~ te czasy ze swego
usposobienia społecznego
idealistycznego ~~[illegible]~~ w swym
w tym ~~[illegible]~~
budowania, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
względu na potrzeby materyi
tak wybitnie gotycki
architektura styl w który
malarski ~~[illegible]~~ nie ścisły
się zamiast geometrycznej ~~[illegible]~~
żąda aby kamień był tak jakby
wyczarowany z ziemi
od której – ciężar
ziemski wszystko
kolumna – [illegible]
[illegible]

Usposobienie Greków

Owe ludy starego Wschodu pogrążone
są we fizyczności, one jakby niemowlę
w powiciu — a natura ich przytłacza
duch ich jest w mary, oczarowany
podszeptem natury co go otacza —
~~a Te ludy jeszcze~~ U tych ludów
duch oddany naturze która u
nich panuje, więc duch tych ludów oddany
~~od~~ na taką cielesność, oddany
ciała, materyi, więc ta ~~sza~~ [illegible]
jest ~~ais~~ jest pomnikiem ich fizycznej
jak despotyzmu, a ich wiara
wszystkiem dzikiej, bezładnej pijanej
fantazyi — owa iskra boża
~~ob~~ panowania ducha dopiero
nie zesła, przez symbolikę
[illegible] najwięcej czy
sztuki których [illegible] architektury
budowy to jest architektura
jakich sztuka wtedy [illegible] —
Indye, ~~A~~ Assyrya Babilon
Egipt to są ludy budownicze stary
ich rzeźba, ich malarstwo
wyrosłe architekturą, ale ich
rzeźba ich malarstwo nie mają
samodzielności one są tylko orna-
mentyką architektury

Też inny świat spotykamy w Grecyi
dochodzącej dopuszczając się [illegible] raz
wyższych szczebli w Grecyi stanął
na tym szczeblu że się już wyzwo-
lił od potęgi surowej natury
i dzikich mocy cielesnych – Grek
~~[illegible]~~ wie że jest innym niż jest [illegible]
a nie innym materya ∆ w mocy
w [illegible] wie że duch jest czemś
wyższym od materyi od ciała ±
Prawda że Grecya jeszcze bez
pogańskiej nie uznaje zwierzch-
niczej wyższości ducha nad
ciałem – bo to dopiero przez
Chrześcijaństwo uznał że duch
a ciało to dwa światy [illegible]
od siebie różne a duch
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] nad [illegible]
[illegible] [illegible] nad [illegible]
nad materyą ~~Grecya [illegible]~~
[illegible] – ~~[illegible] ducha~~ – ale
~~[illegible] [illegible] złoto ducha~~ [illegible]
~~[illegible] [illegible] [illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~Grecya~~ w Grecyi
~~nie uznaje~~ [illegible]
znajdujemy równowagę
ducha i ciała, harmonię
doskonałą między ~~[illegible]~~
duchem a ciałem naszym – Tak
dalece że jak Grek ~~nie [illegible]~~
nie przypuszcza aby mogła
być materya bez ducha
a także nie przypuszcza
ducha bez materyi –

∆ Rzym ma więcej
dalekiego [illegible] niż
[illegible] [illegible]
a [illegible] – Ta wszystkie
równie [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] i [illegible] [illegible]

± i dla tego w ten czas
w Grecyi [illegible] w [illegible]
[illegible] [illegible] tote
się osoba, że godnośc
osoby była uznana
~~a tem~~ nad tem [illegible]
[illegible] [illegible]
i wolności [illegible].
Ale w tenczas nie
dla tego że duch jest
jak w harmonii z ciałem
nie [illegible] [illegible]
nie [illegible] się [illegible]
do [illegible] [illegible]
który [illegible] się [illegible]
w [illegible].

Grecy w idealizmie, spirytualizmie
malarza, nie tylko, a nawet przez
materyalizmie ducha idealnie
~~Obaczmy~~ Przy którym idealizowanie
uduchowienie natury — ~~Zjawiska~~
~~w [illegible]~~ Zjawiska natury
w oczach Greków są sprawami
bogów [illegible] — Słońce
w biegu swoim to Apollo
jadący na promiennym rydwanie
w stolicach niebieskich — Jutrzenka
[illegible] aurora [illegible] purpury
[illegible] — Morze ~~to Posejdon~~
rozkołysane to gniewny
Posejdon — ~~Z~~ Równiny [illegible]
to gromy [illegible] z rąk Zeusa
Miłość to strzała z rąk [illegible]
Afrodyty itd — ale co więcej
idealizowanie natury ~~przez~~ przez bożków
dzieje się za całe [illegible]
żyjące po lasach, po górach, pracujących
lekko w wodach — fauny, satyry
dryady, nimfy, trytony — każdy
strumyk, każde drzewo ma swoją
boginkę która w nim żyje — ale
to idealizowanie ~~ma~~ [illegible]
ciągłej idealizowaniu [illegible]
nie mówi o [illegible] ~~do [illegible]~~
[illegible], ~~do [illegible]~~ materyalnie
bez czego może być [illegible]
pod [illegible] pokarmu [illegible], uzvali do
Grecy idealizowali tylko natury, [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ pogardzali [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] a ~~bez doco~~ nie było tem
dowcipu [illegible] do natury sobie abyckiej

VII

Nawzajem Grecya wszystko co duchowe materyalizowali, umysł[illegible] nie zdołali wystawić sobie ducha bez ciała niewidomie i idea ~~[illegible]~~ bóstwa jako ducha rozwijała się u nich na wielu bogów adorujących ciałem — Ale nie tylko Bogowie mieli we wszystkiem ciało ludzkie ale Bogi i Boginki mieli popędy [illegible] słabości i ułomności ludzkie jak inny śmiertelnicy — cały Olimp był pełen kłótni i romansów; — Otóż ta równowaga natury i ducha, ciała i myśli tej ostatniej doskonałości ~~[illegible]~~ tych dwóch działów zachwycającej ~~[illegible]~~ charakteryzującej Grecya ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ stopień nie którym w tej ludzkości i stanowiący wówczas Grecya nie tylko ~~[illegible]~~ [illegible] wyrażała się ~~[illegible]~~ w [illegible] ~~[illegible]~~ jak klasycznej sztuce ~~[illegible]~~ ta harmonija ~~[illegible]~~ ⊕ ale w myśli i naturze między duchem i naturą byte nia [illegible] idea a ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ że sobie najmędrszy ~~[illegible]~~ [illegible] intellekt który najściślej odpowiadał temu ich usposobieniu — że najwięcej [illegible] w tym rodzaju jak [illegible] Tym rodzajem ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] Bo ~~[illegible]~~ w tej [illegible] sztuce i kultury jak to w tej [illegible] idealnej obrazu piękności i idealnej formy, [illegible] jak [illegible]

Z kłócili się ze sobą gniewali się jak to w przypadku

⊕ Widać że Grecya [illegible] nadto tajemnicy w rozwoju ludzkości ~~[illegible]~~ w [illegible] duch mogł się [illegible] całkowicie i zupełnie urywanie w [illegible] to się mogło w całości wcielić [illegible] bez reszty a to [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

⊕ To usposobienie Grecyi jako pełny duchowej ~~[illegible]~~ uproszczeniu [illegible] [illegible] w [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

przecież służy się z natury, materyą
z rzeczywistości – Tak ~~po~~ posąg zaj-
muje sobie przestrzeń rzeczywistą
a nie złudną jak malowany obraz
w którym skrócenia, oddalenia
miary nie są rzeczywiste bo niemi
się zgadzają tylko same płaszczyzny
a z którejkolwiek widzisz strony, wszelkie
jest oglądany widziany niejako
w rzeczywistości + rzeczywiste też są
światła i cienie bo są one bo
naturalne – Te kontury posągu
tak ściśle a uważnie [illegible]
odpowiednie są [illegible] ściśle
który ~~nie~~ [illegible] nie tylko nie pozwoli
wszelkich [illegible] nie tylko [illegible]
[illegible] – [illegible]
dopiero w piersiach Greczyna [illegible]
miała, [illegible]
[illegible] nie też i dla tego obrazów
[illegible] [illegible]
tobie [illegible], [illegible]
ulubiony bo [illegible]
[illegible] skulptury jest [illegible]
[illegible] – ale [illegible]
w Grecyi [illegible] indywidualności
[illegible] do [illegible]
[illegible] – a to dla tego że [illegible]
[illegible] –
a [illegible] jest [illegible] – [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] do [illegible] –
[illegible] – [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] ich malowanie
[illegible]
[illegible] –
[illegible]
a który [illegible]
~~a~~ [illegible]
[illegible]

+ formy posągu są doskonałe

było tak [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
a głębi [illegible] nie [illegible]

Przeprowadzę płaszczyzny między [illegible] należy do Grecji klasycznej — [illegible] obrazy malarstwa jakoby je [illegible] ukończyć w zbiorowości — że ich świątynie są jakby organizmem — że nie [illegible] ale [illegible] ich tradycji [illegible] między innymi —

A tych rzeźbach mamy z monumentalnych [illegible]

ale w porównaniu z nimi z tych wszystkich sztuk nie rozkwitnęła tak promiennym kwiatem jak skulptura —

Otóż także było to uosobienie świata greckiego — [illegible] — [illegible] tego że w [illegible] ludzkości [illegible] wiara chrześcijańska otworzyła ta głębi duchowe człowieka w sztuce nie [illegible] jako prawo zasadnicze wyrażania stąd też ta duchowość rozumiana w indywidualności, każda jednostka ludzka jest jedyna jedyna w swoim [illegible] niepodobna do żadnej innej jak nie [illegible] każda jednostka ma znaczenie bo wielkiego znaczenia. Chrystus nie tylko umarł za ogół rodu ludzkiego ale umarł za każdą jednostkę w szczególności, [illegible] Kościół nasz — [illegible] Stąd [illegible] wszelkiej sztuki [illegible] architektura stąd też mamy nie architekturę ale sztukę [illegible] malarstwo [illegible] i rzeźba — że tak [illegible] jest widać nawet z [illegible] architekturą [illegible] wspólnej, robota

malarnicze — otóż charakter
sztuki chrześcijańskiej pierwszej
wiary tylko symboliczny
ze względu społeczna tej sztuki
nie jest szlachetny — on w nauce
przedstawia to [illegible] — ale
w [illegible] to stało ~~[illegible]~~ architektury
[illegible]
Kościoła, materyalnie — ten materyał
ten kamień ten czas ~~[illegible]~~
tej całości wtenczas materyi tej
wiary przemieniona, dodawał [illegible]
[illegible]
[illegible] romantyzmu
[illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible]

~~[illegible] nie dość przygotowani~~

Zebrawszy treściwie
w całości
Przełomalismy że, w porównaniu
~~byśmy~~
Teraz zbadawszy [illegible] [illegible] sposobem [illegible] wiarę to
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] harmonijnej
[illegible] chrześcijańskiej ~~[illegible]~~ [illegible] ducha z całym [illegible] myśl
[illegible] wiary [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] chrześcijańskiej, że [illegible] słowami, [illegible] byt
a [illegible] dopuszczali [illegible] [illegible] w nich ~~[illegible]~~ [illegible] takim [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ indywidualizm
[illegible] [illegible] głębokiej ~~[illegible]~~ indywidualności [illegible]
Przypomnijmy jako [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] chrześcijańskich dusz [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] nad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] głębokiej [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] indywidualności [illegible]
[illegible] [illegible] styl malarski [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ducha [illegible]
[illegible] [illegible] doskonałą [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] absolutnej
[illegible] doskonałości

VIII

1° Cecha rzeźba ze względu że tutaj zasadza się na pełności formy ciała a pełności dotykalnej tych form – malarstwo które tworzy pełność form dla takowe są nie płaszczyzną nie do tknięcia – stąd wynikła że w greckiej rzeźbie pełność wyrażona przez całej postaci posągu całe ciało postaci tchnie duchem dając tym samym oczy z marmuru nie wspólnymi całą postać jak ~~[illegible]~~ duchem, jest to duch widzialnie a wraz widzialnie dotykalnie w rzeźbie chrześcijańskiej o której nie mówimy ~~[illegible]~~ chodzi tu nam o spirytualność duszy, [illegible] przy nie pełności samego ciała ale idealności wyrażającej w obliczu jak człowieka zadaniem [illegible] wobliczu + duch ma głównie [illegible] uwielbienie ciała [illegible] ono [illegible] pobożności [illegible] pokłonu –

2 Cecha – [illegible] wyrażać [illegible] bo jeżeli pełności [illegible] duchowości form ciała [illegible] zadaniem [illegible] – stąd [illegible] z nie pełnych [illegible] form [illegible] stąd najwyższe posągi [illegible] bez [illegible] ale jeżeli [illegible] ~~[illegible]~~ które tylko + lekko i na poły [illegible] ale nie gdzie [illegible] ~~[illegible]~~ i [illegible] jak [illegible] do [illegible] form ciała [illegible] tak ze [illegible] do [illegible] oznaczyć te formy i [illegible] nie [illegible] ale raczej [illegible]

Cz [illegible] i [illegible]
[illegible]

Rozrzeźbić chrześcijańskiej przeważnie
całe ciało albowiem zaczęto wykrywać
więcej ukrytej – ~~to~~ Jedynie oblicze
na jawie bo oblicze jest siedliskiem ‡ Bez szaty tym bywa nieraz
duszy i wnętrza człowieczego według Chrystus ‡ w wielkiej
odrzeczeczlenia – inaczej jakoby ciało chwilach jakoby umierający
chętnie narzędziem, chociaż to ciało nie krzyżu – składany do
Bo ten ręka ludzka jest narzędziem grobu zmartwychwstający
natury i godłem, nastroju ducha – ‡

Z tego mówiliśmy dowiodą
posągi greckie byczasy zupełnie bez
szatne – a w razie gdy użyto ich w celu
szatach opar one tylko nie pokrywają
szaty ciało – przeciwnie w rzeźbie
chrześcijańskiej szaty ~~całe~~ nie tylko
okrywają ale ukrywają ciało
Tak widać że samo ~~ciało~~ wnętrzny raczej
zrazu stanowi cechę charakterystyczną
greckiej a chrześcijańskiej rzeźby
szaty którymi odziane posągi greckie
były wszelakiej ozdobionej narodowej
~~tak~~ greckiej ~~ale~~ Pełna prostoty i nie tylko
zastosowana do tego, nie go klimatu
~~ziemi~~ ziemi helleńskiej ‡ a składała się przeważnie z dwóch sukni z których jedna
tunika – który była to niby
koszula wełniana, zrobiona
lub też ręka mniej – więcej średnio
opaską przymocowaną do ciała
Zwierzchniej raczej zawieszonej, a ta
Płaszcz były ~~była~~ wełniane w kwadratowej.
~~Był~~ ~~Był~~ nęty ~~ist~~ ~~ręk~~ wykonany
chustka – Zarzucano go naprzód
na lewe ramię a przykrywając
go lewą ręką przeciągano go ~~w~~ za sobą
przez ramię prawe, lub po pod pachy
prawej – potem końce z prawej
strony zarzucała na ramię lewe
z kąd zaś końce ~~zu~~ ~~mojo~~ opatrzony
będąc ciężarkiem, ups
metalowymi spadał
spadał –

‡ ~~ale tylko~~ ale nawet zastosowane
do usposobienia narodowego
Hellady, ~~bo onego~~ ~~be bit~~
bo nie ukrywała ciała
opona ciała ale owszem
uwydatniała jego kształty
jego formy – to też bowiem
były do ~~ciała~~ ciała, bo to
byt wolnej pełni ludzkiej i harmonijnej
budowy ciała ludzkiej i harmonijnej
ujmuje – jest ważne szczególnie
dla tych którzy sobie nie
potrzebuje greckie – nie ubierać

14

Z tych dwóch [i] rąk ulatało iż
ów ubranie niewiast, z małem
odziewaniem — ~~Tylko~~ z których każdy
wszelki raz ze chitonu krótszy bywał
dłuższy ~~niekiedy~~ nie sięgał, niekiedy
bywał dłuższy nie [illegible] ciało
więc też bywał drapany wyżej, co
pasek raz pod piersiami — a bywał
wciągany w górę nad opaskę,
na której spadał sutym fałdem
~~Kat~~ tunikę ~~[illegible]~~ pół
pokrywał ze wszystkich chyba na
w silno w całej prawej Ziemi
~~jak~~ jest łączyć jak będąc
postacią bogów najczęściej
bywał w koszulce — a królowa
Paris jako pas trzech nocnego
Wpiąca czapkę ~~ot~~ frygijską
~~Trzeba~~ ~~więcej~~ która wcześnie w mocy a jakobinów
wiedzieć Rewolucji francuskiej
ale Obawia Jadłe (?) wyraźnie
~~bo~~ były to sandały, ale u owej
ich mężczyzn, tylko w obec
w ~~woda~~ ~~cz~~ używaniu
bil ich podróży — ~~nas~~
zas
szewskich i wszystkich wołoskich obrzędów
nie noszą nigdy ~~za~~ obuwia —
Bogom ~~[illegible]~~ jako tylko
twardy, ślicznym przestępcy na
male Sokrates i ów Phocion
ów pierwszy dotknął odcinka
bliższa ~~o afrad~~ ~~o afradzie~~
Afrodyta ponoszą Venus
bywa cała w wadze — cała ~~oblan~~
przeciwnie wyżej kończy ubrania
pięknie — nie więcej niż wierzch
wynaczone chyba to pewnie
obnażać całkiem sandałami
~~[illegible]~~ obala — ale już więcej nas
obnaża sandały i stopę gdzie
~~po~~ wkładamy iż dwie stronie
były szaty bo [illegible] dwa koszule
i himationów jedna cokolwiek
~~[illegible]~~ po prostu czworograniasty
~~to~~ sukien lub płótnem

Fałsz,
[illegible] je [illegible]
postaci [illegible] Paryża
ale tych [illegible]
na barbarzyńskie [illegible] —
[illegible]

Decemb. 29 I

P. Brandowski
~~[illegible]~~ Philostrat — w niej
mówi o [illegible]
sandałów Afrodyty —

widzimy że sztuka krawiecka
lub mody sztuki wcale było niedawno,
ulegająca
Zależność sztuki nie ~~zależała od~~
sztuka w samej rzeczy absolutnie
którą ja nazwał – sztuka skrępowana
formato
zależała od sposobu naszycia
sztuki, od sposobu jak ją zaczu-
zależała jej forma
cało, ~~jak~~ materya sztuka ciasta
gdy taka spadała w tasuyu naturalną ‡
a
~~użyta~~ ~~użyciowo~~. użytkowość – chodziło ‡ ~~a także~~
o to aby ~~się fałdowała~~ strojnie sztyg–
harmonijnie
wata, aby się ... wszelkie
się fałdowała, aby wszelkie bata–
warstwie chodzi te fałdy nie
naciśnięte zamęt, aby gdyby
wielkie te szaty wszelkie
widzianem pod każdym względem ‡ stosowały
się do form ciała i jako ponieważ
wiąże nie ukrywały ciała ale
przeciwnie były jako wzorem
wzorem– Takowe to szatami
~~junacy~~
odziewał ideał greckich posągi
posągi–

Junacy się dzieje w naszej dawnej
sztuce w epoce obecnej murowanej
te szaty nie stosują się do form
ciała, ale szaty są niemal samodziel-
nym, fałdujące się samodzielnie nie oddając
do
kształtu ciała; one nie są ukończone
z materyi sztywnej twardej nieuległej
ciała – one ukrywają ciała jakby
do ukrycia i kształtu ciała nie
miały nic wspólnego z duchowością
idealnem, z naturalnością
nadto i szaty ukończone jako
na obłoku,

‡ indywidualny formy
samodzielnie ale

‡ skąd fałdy sztuki krawiecka
wato po oddzielnie od ciała
gdzieniekiem z

IX

Cała gra twarzy owej nadmiernej, poszła na powierzchnię — ~~[illegible]~~ wobec ducha który wygląda z oblicza ~~[illegible]~~ z oczu, ustawnie chorego i ~~[illegible]~~ wyrażającą anielską — to jest właśnie owa spirytualność która [illegible] do sztuki chrześcijańskiej

4 cecha — ale również charakterystyczna jest cecha pojmowania całej postaci niż owej twarzy — Inaczej ciało pojmowali greccy a inaczej artyści chrześcijańscy [illegible] epoki — u Greków jak i owej pojęciowi [illegible] była [illegible] [illegible] czynnikiem — więc u [illegible] nich był typ jakiś ogólny prawidłowy ideał do którego (tak do tego) dostosowali posągi i [illegible] ‡ To uogólnianie tem więcej ~~[illegible]~~ [illegible] u Greków i u nich jeszcze ona treść [illegible] nie była jeszcze tak głęboką tak (wtedy) rozwiniętą ~~jak u [illegible]~~ ~~[illegible] greckie chrześcijańskiej, [illegible] nie była czy [illegible]~~ innej była wyodrębniona cecha oblicza, owa indywidualności którą człowiek każdy różni się od ~~[illegible]~~ każdego innego — u każdego chrześcijańskich otwiera się [illegible] głębi w duszy, owe tej wewnętrzne jako osobistej [illegible] się indywidualności, która wyrażała się [illegible] [illegible] ludzi, która [illegible] człowieka jest [illegible] oryginalny [illegible] każdy człowiek jest to przewaga [illegible] osoby, jest to [illegible] nas nie Bo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

‡ Grecy nawet wtedy zachwycali (nawet) jak ideał prawdziwy, gdy im przeszkadzało w doskonałości [illegible] ~~[illegible]~~ oni takowe wybierali — To jakże oni tylko do pewnego stopnia zachowywali cechy właściwe oblicza rzeczywistego (portretu) ~~[illegible]~~ którego używali [illegible] tylko one do pewnego stopnia aby nie odstąpić od ogólnego prawidła —

jednostki – stąd też wzniosłość
charakteru której spostrzegamy
na posągach na obliczach figur owo-
nieśmiertelne – jakby wybitni
z wszystkich typów osób wzięte
jak to naturalizm – nakładając
jednostki – a przy którą ich nie
na prawidłowszych formach ciała
ale na innej uważyć na [illegible]
i skłonność na namaszczenie
religijnym –

~~Owa zaś~~ Ów prawidłowy ideał
zaś przez
greków ~~do którego~~ ~~by~~
~~się~~ ~~[illegible]~~ zasadach się ne-
stępuje wymiarach które też
przetoczeń, [illegible] – Gdy się
przechodzimy po galerji z [illegible]
posągów uderza nas owa u nich
~~z[illegible]~~ podług [illegible] wyobrażenia
iż mała głowa w porównaniu do
ciała, [illegible] co artystka więcej
i [illegible] iż gdy głowa była większa,
wtedy [illegible] ~~[illegible]~~
drżą nie chcąc się [illegible]
dotknąć [illegible] wyrażeniem
do ciała ‡

‡ Tenże [illegible] ołtarz na grobie
figur świętych na ołtarzu [illegible]
głowy tych postaci są naturalny
[illegible] tak jak to widzimy
[illegible] –

Δ nasze figury na ołtarzu
mają ciała ~~[illegible]~~ najczęściej podobne nędzki
urobione, na tych ciałach
mać [illegible] duch –

~~Pod~~ ~~Ubóstwo~~ ~~uderza nas~~
Z tego sama się przewodnią idea
widać wiara duchowa
w ciało nawet u [illegible] między
ani [illegible] ani [illegible]
ani [illegible] modelowane – [illegible] i nadobna
[illegible] wyrobionych składników
~~Pod~~ Rozwinięcie prawidłowe
[illegible] ogólnie [illegible] [illegible]
uwagę oczy, politykę, [illegible], [illegible] krótka
[illegible] waga [illegible] [illegible]
[illegible] i [illegible]
Prawda okrągła [illegible], [illegible]
[illegible] też [illegible] do [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] w naturze
[illegible] [illegible]
wyrobione #

Δ

Tych prawidłowych kopii
[illegible] [illegible]
[illegible] obliczu jest
[illegible], [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] – [illegible]
o tej [illegible] [illegible] [illegible]

111

IX

IX

Czyli atoli budowania tych ludów są istnej sztuki dziełami? Łatwo nam wysnuć na to pytanie z całej powyższej rozprawy naszej, która nam choć zwierzchnio oznaczyła cechę tej epoki — ~~Lud tej tego [illegible]~~ ~~jako [illegible] nie uznaty~~ ~~przez [illegible] jest osoba~~, ~~że osoba jest jest osobna w sobie całością~~ ~~[illegible]~~ że człowiek mocą samoistnej niezależnej woli swojej ~~w sobie ma piastę~~ mocą nieskończoności w nim przebywającej sam jest jestestwem, samodzielnym ~~osob~~ mającym piastę swoją w sobie samym, że mimo treści nieprzebranej wewnętrznej odnosi się do ~~ogn. [illegible]~~ ogniska skłon wnet, ~~jest~~ samym. Sztuki a tak staje się pomocą całością wn. osobi osobną; ~~Brak pomocy tej osobowej natury mocy jej braku~~ wiedzy o tej osobowości — wn. w tej niedołężności ~~jest~~ odbił się i na architekturze tych ludów — Budowania ich nie ~~są bynajmniej~~ przedstawiają bynajmniej rozmaitości które by się składały w jedną ścisłą idealną całość; dzieła architektoniczne Chin, Indyan, a nawet starego Egiptu choć tak różne charakterem i estetyczną wartością mają to jednak wspólnego ze sobą, że w największych rozmiarach są jedynie ~~agregatem~~ zbiorowiskiem, szczególnie budynków wielkich ~~możesz~~ kolumnad pylonów, sal komór, świątyń i wszelkich części, iż możesz odjąć ile lub owej części zabudowania, a nie poruszasz ubytku, możesz dodawać bez końca przystawki i nowe przystawki a całości się nie zepsuje — bo im brakuje ~~[illegible]~~ jedności całości idealnej a piasty ~~[illegible]~~ — i nie może być inaczej. Dzieło sztuki jest zawsze zwierciadłem ducha twórcy jego wewnętrznego — Jeśli człowiek sam nie czuje się być osobną całością i samodzielną jednostką, jeśli sam mniema się być ułomkiem, nie też dzieło jego nie będzie samoistną całością ale ułamkiem tylko —

Niechaj powyższe uwagi o ~~tej~~ ~~[illegible]~~ sztuce wschodniej a zarazem o jej symboliczności będą dla nas wystarczające —

Zatem uważmy: jeśli lud jak już na tym stanie stopnia ze swą całością

O jeśli mniemał lud już tego dosięgł stopnia w tym już on choć mniej wiedząc wsłuchany a uznany przez siebie całe przemienia nawet i w architekturze swojej, to budowanie jego choć symbolicznie wyraża to uznanie jego, to budowanie będzie ~~także~~ również dla niego pomnożenia osobną, ale samą będzie całością osobną — Gdy atoli w ludach stanowią tylko wkłady brakło ~~tej~~ i rzeczy tej pewności jaka całość być brakło

Grecki świat był nowym aktem w dramacie dziejowym ludzkości — Człowiek tutaj wyzwolił się z objęcia Natury, w którym go ona niby niańka trzymała ~~piosenką~~ ~~[illegible]~~ śpiewając nad nim piosenki ulubione pieszczące ~~[illegible]~~. — Człowiek w Grecyi stanął o własnej sile, a uczuł w sobie samoistność a zrozumiał że jest osobą — że jest jestestwem duchowem.

Uważmy atoli że to wyswobodzenie się człowieka z pod opieki natury nie było bynajmniej jeszcze zaprzeczeniem tej natury — Ta prawda zaiste przestała być jego Panią samowładną, a kierowniczą przeważną, ~~[illegible]~~ lecz ona stała się niezależną towarzyszką duchowej istoty człowieka. — Bo wtedy jeszcze nie przeszedł jeszcze przez ludzkość ów głos — ~~[illegible]~~ ów głos ~~[illegible]~~ że królestwo duchowe nie jest z tego świata — co nieskończoności dreszczem zadrgał od bieguna do bieguna a ukrzyżowanie wstrząsnęło całem pokoleniem w dziejach chrześcijańskich ludów — Za czasów grecyi człowiek nie zdołał jeszcze sobie ~~[illegible]~~ pomyśleć ducha bez ciała; ~~nie~~ jeszcze niewiedział że duch nasz ~~[illegible]~~ właśnie dlatego, że zdoła oderwać się w myśli od świata zmysłowego tem samem już ~~[illegible]~~ świadczy że jest w istocie niezawisłym od niego, niezależnym od materyi. Grecya dopiero przed słońcem swojem przeczuła że duch człowieka zdoła odnieść się li do wewnętrznego ogniska swojego i zamieszkać we własnych głębiach swoich jako we własnym sercu a państwie samoistnem. — i że właśnie duch nasz w tych głębiach ~~[illegible]~~ dopiero ~~naprawdę~~ znajdzie niezależność swojej woli, że w tych głębiach naprawdę dopiero samego siebie ~~[illegible]~~ obaczy, bo obaczy — ~~[illegible]~~ wielkość swą, —

Do tego szczebla świadomości a proroctwa nie wzniosła się była jeszcze Grecya! Ona wiedziała wprawdzie że człowiek jest duchowem jestestwem, że duch jest czemś innem jak natura, ~~ale~~ lecz nie zdołała pomyśleć sobie ducha bez ciała. — Cały świat duchowy ~~[illegible]~~ stał w Greków na tle zmysłowem. — Ta nierozdzielność duchowej i ~~zmysłowej natury człowieka~~ istoty a natury stanowi właśnie tę harmonię tych dwóch światów, a to tym bardziej iż w tym wzajemnym ich współżyciu ani duch nie zaprzeczał ani uwięził natury

ani natura nie przygłuszała duchowej istoty.—
Podobnie jak ~~to~~ ta natura tak zewnętrzna jak
i własnego ciała, tak podobnie ~~..~~ zlewała się harmonią
z duchem cała rzeczywistość zewnętrzna, więc i dzieje
ojczyste i prawa i obyczaje, i powinności obywatelskie
~~słowem~~ i t.p.— Słowem cały świat zewnętrzny trzymał
się ze światem wewnętrznym akkordem i rozłożonym dźwięcz-
~~Tak~~ nym harmonii pełnym — ~~Tak tedy~~ Stało się tedy
że człowiek był w zgodzie z sobą i ze światem i z własnym
żywotem — Pragnienia serca, a powinności, skłonn-
ości przyrodzone a ~~kultury~~ duchowe, cnoty, uczucia
żyjące ~~we~~ we wnętrzu piersi a obowiązki obywatelskie,
~~życie~~ losy własne a dzieje bogów, słowem wszystkie moce
~~były~~ spływały, grały, muzyką; dotąd nie była słychać
~~kwasmi~~ głuchych wówczas, i pasowania się bolesne w piersi
pełen ~~..~~ z wrogich sobie mocy.—

Z tego już widzimy że duch i natura nawzajem
się przenikały, duch ~~..~~ jawił się w postaci przezro-
czystej a natura duchem przepromieniona święciła
jego promieniem — ~~Potrzeby, nawet zmysłowe codzienne~~
~~były uduchowione zatem, idealizowane~~ — a tem
samem widzimy że lud Grecki był właśnie ludem-artystą.
~~Bo~~ że pełność była jego żywotem a zenitem.—
że sztuka ~~była~~ jego oddechem od zrodzenia do śmierci — Bo
jest pełnością — jeżeli sztuka jest ~~..~~ urzeczywistnieniem, wcie-
leniem idei, jeżeli w ~~..~~ w sztuce ~~duch treść~~ pierwiastek duchowy
staje się widomym w materyi, a materya jest dla ducha
przewodem, jeżeli w sztuce ~~oba~~ ~~..~~ treść i forma
nawzajem się przenikają — zatem idea że harmo-
nia tych dwóch światów będąca właśnie ~~cechą~~
ludu greckiego czyniła go ~~właśnie~~ ludem
zarazem, ludem mistrzem —

A baczmy jeszcze ~~że ta harmonia~~ nieco
bliżej ~~cechy~~ tego usposobienia ludu helleńskiego
~~ludu~~.— Gdy na Wschodzie właśnie dla
górowania natury nad duchem ~~człowieka~~ ludzkim,

człowiek niezdołał włać we formy i natury wziętych
tej treści ~~której by były, wydołały te formy~~ dla której by-
łe formy były wystarczające — Jakoż postaci natury
przeistoczone ~~na~~ przedmiot dzieła sztuki zdołają objąć w sobie
~~tak wysoką, treść na~~ treść tak wysoką, iż na nią
zdobyć się nie mógł Wschód — jego nie stać było ani
na treść takową, ani ~~na pot~~ go stać było ~~przetopie~~ na usposobienie artysty słynnie mogące
~~wstrzymania artysty mogą~~ kształty natury na dzieła
sztuki, na formę odpowiednią ~~swej~~ treści — Grecja
~~w w~~ zaś zajęta właśnie taki szczebel w rozwoju
ludzkości że treść duchowa której się ona do-
~~była~~ dorobiła była ~~w~~ ~~takim~~ treścią oddaną właściwą
dla dzieł piękności ~~Jakoż~~, a zatem stopień
na którym ona ~~stanęła~~ stanęła ~~być~~ z jednej strony
był wyższym nad † stanowisko wschodu
a z drugiej strony tenże stopień ducha Greckie-
go był niższym od ~~owile~~ nastroju ~~świata~~ epoki a powinna się stać
chrześcijańskiej w której człowiek poczuł
w sobie treść tak ogromną, tak nadświatową której już pomieścić nie mógł
we formach artystycznych sztuki. — bez której dopiero we wierze w medytacji, we filozofii mogła znaleźć form odpo. wiednich — ~~Ani~~ ~~do wiedzy~~ ~~stworzeń~~ ~~sztuki~~ ~~wystarczył~~
Gdy przeto ~~do~~ stanowisko Grecji to ma właści-
wego do siebie że jej treść duchowa całkowicie
zdoła się pomieścić w postaciach i natury wziętych
a wzniesionych do ideałów sztuki, już ~~wyp~~ z tego
~~potrzeba~~ wynikało że cała ta treść znalazła
wyrażenie swoje we formie zewnętrznej, że
~~tez~~, ~~nic~~ nic w duszy nie zostało ~~żadne pozostałe~~ dla-
coby nie było miejsca w dziele sztuki, że tez
~~nie było~~ † w tym dziele sztuki nie było przewagi
jego treści nad formą — lecz z drugiej strony
także cała forma i pełności, ~~ani~~ cała postaci z natury
a rzeczywistości wzięta a wzniesiona do ideału

X.

Podpisany

[illegible]

Lecz jeż najczęściej charakteryz[...]
ke oblicza greckich posągów i zupe[...]
jest ów sławny i zgadany profil grec[...]
~~on powstaje~~ on nie tylko zawisł o[d]
owej prostej linii łączącej czoło z no-
sem tak iż między czołem a nosem
nie ma żadnego wcięcia w...
ale ten profil grecki zależy jeszcze
od kąta twarzy – Otóż ów sławny anat-
om i fizyolog Camper taki podaje
sposób, prowadząc w myśli linię
prostą od otworu ucha do ~~pra~~
~~spodu [illegible] spodniego~~ do
spodu nosa – a drugą linię wystającą
od miejsca najbardziej wystającego
ego na czole do najwięcej szczęki
wystającej [illegible] Te dwie linie
~~Te dwie linie~~ przecinają się tworząc
kąt – Otóż ten oznacza ~~wyższy~~ wyższy
stopień organizacyi u wyższych, nawet
zwierząt, ~~[illegible]~~ organiza-
cyi wyższej i stopnia ~~[illegible]~~ inteligencyi
u ras ludzkich – Kąt naj-
ostrzejszy znajdziemy u płazów, ptaków, ssaków
wreszcie u małpy jest mniej ostry
~~[illegible]~~ Kąt ten u małpy
dochodzi 50 stopni, u murzyna
i kałmuka 70 – u Europejczyków
80 stopni, a u głów posągów greckich 90 a nawet
i 100 stopni, a zatem
spotykamy kąt prosty a nawet
więcej – Tak więc doskonałość
zachowania tego profilu greckiego
~~[illegible]~~ stanowi to, przy którym
głowy idealnej tak zwanej stworzyło się

uzupełnić wyższej inteligencyi u ras ludzkich

Fenik 12

fantastycznej na głowy jak je tworzy
sztuka współczesna mistrzów – tej
na śladzie przepisu greckiego – tworzą
za potworności oddzielającej czoło
od nosa wyraźnie – tylko znów
nie jest w linii prostej z czołem, to
oczywiście błąd – który zasadniczy
stosownie charakteru, jest to naturalny
albo [illegible]
który [illegible]
występuje [illegible]

5. Posąg [illegible] z [illegible]
był przeznaczony na to, aby
był pod gołym niebem
otoczony [illegible] – albo
[illegible] drzewami – [illegible]
był przeznaczony dla wnętrza
[illegible] w takim razie [illegible]
[illegible] wszystkie [illegible]
ścianę kolumny, z których były otoczone
[illegible] Później [illegible]
chociaż [illegible] spotykamy
[illegible] które wyłonione
[illegible] z [illegible] – nie tylko
nawet [illegible] architekturze [illegible]
[illegible] w figury np. [illegible]
ozdobione baldachimem.

Te cechy tak charakterystyczne
występują głównie w bareliefach
obrazach epoki – [illegible]
płaskorzeźba a grecka widzimy
że stosują się do płaszczyzny, z której występują,
[illegible] które występują, tak
że [illegible] [illegible]
figura jest albo w [illegible] albo
ku górze do dołu ale nigdy nie
występuje w przestrzeń
całej [illegible]

6. charakterystyczne
Te cechy wciąż mają ślady w ba-
reliefach greckich prawdziwie
nie spotykamy nigdy przedmiotów
które odznaczają się konturem
zarysowanym niepewnym
jak np. obłoki, których
drzewa, bo grek nie umiał
ich oddać [illegible]
jest zupełnie [illegible]
natury kamienia
Tym więcej w [illegible]
[illegible] obłoki, gdzie, [illegible]
[illegible]

ale najczęściej widzimy
umieszczenie tych figur około
portalu przy wszystkich gotyckich
one mieszczą się w głębokich
wnękach niby w budach
otaczających portal a jedna
nad drugą w ten sposób
że baldachim nad jedną
jest zarazem podnóżkiem dla
wyższej figury nad nią stojącej.
A tam gdzie jest [illegible] portal
obie strony portalu nachylone
ku sobie ostrołukiem
te figury w [illegible] nachylone
ku portalowi, [illegible]
[illegible] baldachimów
[illegible] głównie

F twarz

~~Z starożytnej~~ Polikniowie i wielkie
mani figury są przy profilo-
a nawet w tej sprawie trzeba jest
wielkiej jeszcze w zdolnych malarzach
ale rzadko albo prawie nigdy
one są obracane ~~[illegible]~~ w prawo
do widza – Powód jest też w tem
raczej że figury przez
twarz, mogą nie stawiać by
naprzód do widza –
Przykładem, nasze wielkie
Płaskorzeźby przez nie
skomponowane ~~[illegible]~~ malarz
czy rzeźbiarz, nie przestrzegając
waniem, nie pomnę ~~[illegible]~~ jest nasze
tak prawidła – katakumbach
starożytnych w katakumbach ciemnej
widzimy geometryczne równej
figury, bo ~~[illegible]~~ każda równa
z samej jednakie całość
niezwróconą w sobie – Tak one
ostały się na ścianach kościoła
mozaikach, i na ścianach
samego wielkiego ołtarza
w kaplicy dla tego się płasko-
rzeźba z kompozycji do
niebo zwraca dla tego uwagę
płaszczyzny dla tego nieraz to
nie widzimy perspektywy, owszem
jest oddalenie skrócenie, ze
wielkiej figury i przyjmuje się
na pierwszym. Ale umiemy
Powód bliższy jest też i ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ perspektywy
to jest oddalenie jest w braku
przestrzeni wszelkiej wszelkie
które szczegóły i nieznaczne
rozkłady, ale to całość przedstawia
wraz co jest wszystko tak
uwagi jakie jest takie się
widzimy składają –

szuba zdolne jest coś do perspektywy

Malarz też się ze perspektywę
i od samych uczniów od razu
np. ze ~~mniej~~ się wymaga przewi-
dzenia oddalenia a ... wymaga
bliższych ... zanowić ~~jest~~ jak
perspektywy, ale to do tego trzeba,
jak ~~to~~ ~~woda~~ ... ... nie
światła i ~~...~~ ... barw, a ... ... zdolne zadać
Przez ... barw ... ...

... najpiękniejszy ... ...
perspektywy, iż ... przewidzieć to ... ...
daleko i blisko ... jak ... ...
... ...
~~na~~ ... ... – ... ...
pewne niedostatki ... obrazy
... obce ... ... a ... ...
... ...
... ...
do ... ... – ... ...
... ...
... ...
... ...
~~...~~ ... ...
wogóle ... ...
... ...
... ...
dalej ... w perspektywie jest ...
... ...
... – ... ... – ...
... ...
grecki – ... ...
... ...
~~...~~ ... ...
... , ...
... ...

[illegible] ... np. że w naszym oddaleniu
przewidzieć ... ... a ...
... ...
się obrazu ...

... ostatnia część jest ... ...
... jedna i
druga Epoka – ... ...
... ...
... ...
Pelop. ... ...
... ...
Diskobolos – ... ...
... ...
szkoła – w Epoce ... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
Lubke Plastik 523. ... ...
16 ... ...
... – ... ...
w architekturze i w 15. wieku
... – ... ...
... ? Nie!
Zakończenie – ... ...
jest ... ...
... – ... ...
... ...
... ...
Lubke ... str. 546. – ...
... ...
... – ... ...
... ...
– ... ...
... ...
Lubke ... 548/9

[Z tego zaś co się dopiero powyżej wszystko znać jako różna od niej jest sztuka chrześcijańska ludów — Wiara zbawienia otwarta w człowieku głębi wielkie, podniosła stan duchowy człowieka do najwyższej [illegible] zjednoczyła indywidualności w człowieku i [illegible] treści ducha jego była tak niebotyczna tak wzniesiona nad świat doczesny, nad formy ziemskie a zjawiska natury, iż tej treści nie znalazła więcej w tych kształtach, w tych formach zmysłowych przyrodzonych, w tych formach zmysłowych odpowiedniego sobie wyrazu — stąd też w sztuce ludów chrześcijańskich widzimy tak silnie wyciśnięte od cechy sztuki klasycznej — stąd też słusznie sztukę tych ludów romantyczną zowiemy — wszakże nie rozwijając się dalej nad istotą sztuki romantycznej wystarczy do obszerniejszych wywodów w innem miejscu czytelników odesłać (++)

Tak oznaczywszy sobie stanowisko Greczyn w dziejach świata i sztuki wejdźmy jeszcze w pojęcie o dalszych jego następstwach — Jakoż z tej

(++) Listy z Włoch III str. 283–290, 318, 385.

…ózef Kremer Prof. C. k. Uniwersytetu Jagiellońskiego

…roku następnym wykładać: Ogólna Historya sztuki jej twórczej

…nowicie Architektury, Rzeźby i Malarstwa, zaczynając

…wijania się sztuki na wschodzie aż

była zajęta treścią — w dziele sztuki greckiej o ile jest formą widomą nie ujrzysz żadnej strony ~~w nie w której by nie jaśniała treść — przez którą by nie była zajęta treścią.~~ ~~nie~~ którą by nie promieniała treścią, któraby nie była przezroczem dla ~~istoty~~ przebywającego ~~wnież pełn~~ duchowego ~~pr~~ mieszkającego [illegible] w całym dziele — [Wiemy skąd innąd już że ta ścisła harmonia w której treść przystaje zupełnie i ściśle do formy a nawzajem forma do treści stanowi Klasyczność sztuki — ~~[illegible]~~ Sztuka grecka jest sztuką wskroś klasyczną (+) △

~~Wystarczy do naszego celu być jeśli przelotem wspomnimy o dalszych następstwach tego w~~ ~~[illegible] Grecyi — Jakoż z tej ścisłej nadawanie~~ ~~[illegible]~~ Jakoż z tej ścisłej harmonii ducha a natury, treści duchowej a formy zło[ż]ona tomiej wynikła że ~~Grek~~ Grek jeśli nie był zdolen pomyśleć sobie ~~grek~~ istoty duchowej bez postaci przyrodzonej materyalnej bez ciała, tak ~~z drugiej strony~~ nawzajem nie zdołał pomyśleć materyi bez ducha. Jak bowiem z jednej strony bogi greckie odziane były ciałem, tak z drugiej strony w zjawiskach przyrodzonych, w prawach przyrodzonego świata widział duchów działających w ~~ciałem~~ w ciało ubranych — ~~[illegible]~~ Świat roślinny, i wodny, ziemia i niebo, gwiazdy i skały zaludnione były jestestwami duchowemi a tak w oczach greckiego żadna nie ~~personifikacye~~ osobowości bez końca — Co właśnie

(+) ~~Tom III Listy~~ ~~Ur. T. III Str. 18.~~

Przedstawienie ~~[illegible]~~ przyrodzonej istoty sztuki greckiej jest streszczeniem tego co w Listach XX XXI powiedziano tam ustalone w dziele tak do oznaczenia [illegible]

[Ta posąga od stóp do głów, od ~~sadzenia~~ sposobu spadania włosów, od najdrobniejszego fałdu drapeeryi aż do sandałów jest ~~uduchowiony~~ przepromieniony duchem, a we wszystkich w tragikach greckich nie ma przypadku, nie ma wersu, nie ma ~~[illegible]~~ wyrazu ~~co nie~~ którego by można ~~dodać~~ dowolnie dodać lub ująć — któryby nie był przejęty ~~jasno~~ treścią ogółu i niesiony duchem —

††† ~~[illegible]~~ Wyrodzeń nieklasycznego artysty w [illegible] [illegible]

zgadza się także z tym, co snuj powyżej rzekli ze Grecya

Dostrzegła się pierwsza pojęcia osobowości – więc jakby w radości tego dobytku wmówi a wmówi widzi personifikacyę –

~~Pers~~ Podobne uosobienie zjawisk natury (mocy moralnych ich wyższych w formie człowieka)

atoli bynajmniej symbolicznością plątwazi

Bo bogi greckie, i ich półbogi, i wszystkie te

mytyczne jestestwa ich bynajmniej nie są golem

a abstrakcyjnym ani symbolicznym wyrażeniem potęg i praw natury – i prawd moralnych

Zi Jakoż zjawiska i moce ~~natury~~ przyrody i potęgi i prawdy rzeczy wewnętrznych

są tylko potrzecenie dla fantazyi Hellenów, są

tylko dla nich sposobną porą do wymyślenia

sobie jestestw idealnych będących niby ustrojem

wodzem tych zjawisk, a wyobrazicielami tych potęg

tez zaledwie ~~jej~~ zasprawą ~~natury, ~~ ~~fantazyi~~ ~~[illegible]~~ (ale fantazyi greckiej) poczną się zarodem,

jakiemu takowe, a już ona przed sobie i

miją stolą nie odrzeczonego mytu, ~~[illegible]~~

~~gdzie poczęte w którym bledniejsze znaczenie~~

~~poczętkowe, i pewnego przez boga~~ to tym

więcej coraz bledniejsze początkowe pojmowanie pierwotne

mycie boga, półboga; coraz słabiej a słabiej w mycie

mać że on rzadzenie swoje wiecierz ~~zapał~~ dostrzeżenie zjawiskom ~~natury~~

a tem samem coraz więcej niknie symboliczności

natury; a natomiast myt f. staje się jakoby histo-

ryą jestestwa duchowego wzniesionego nad na-

turę i jej zjawiska – ~~Co się dzieje w mycie tak~~

~~rownie~~ ~~[illegible]~~ ~~obaczyć możesz na posągach~~

~~[illegible] bóstw helleńskich~~ – Te bogi są pełnemi

duchowemi indywidualnościami, ich żywot

umiar, ilość i moc są wielostronne, ~~[illegible]~~

każdy z nich zajmuje się tylko sprawami społeczne-

go ładu, i rodzina, domowości serca ludzkiego

~~[illegible]~~, A lubo każdy z nich ~~[illegible]~~ jest

przeważnym opiekunem pewnych praw

w naturze, i pewnego koła prawd moralności

i obyczajów, przecież on udaje się i w inne sfery

Kiedy zwłaszcza bóstwo pat gospodarzem

i nad tem. – W znów

F tych zjawisk

XII

jakeśmy widzieli stąd pochodzi że one nie
są jednostronne, wyłączne jak to bywa
w symbolu — ale są w indywidualności pełnej
wszystkiego życia. —
Co tutaj okazało się w micie, to równie [tych bogów]
występuje w ich ~~posągach~~ obrazach.
Spadanie włosów, rzucenie drapeżyi,
powaga postaci lub jej ~~lekkość~~ [chybkość] i wszystko
to są niby lekkiem potrąceniem
mającem [symbolicznie] przypomnienie czyli [jakie] ~~one~~ Rosło
jest władcą wód, czyli lasów, kwiatów
lub towów — i to [zatem mająca ta] symbolika właściwa
jest tutaj podrzędną tylko, ona zmalała
i sprowadzona i tak wielką do najpodrzędniejszej
więc wyrażenie — [bo się zamknęła] nawidzi[ała] się [w] uczuciach zniewieściała
jakie oddane bóstwu — stąd też kształty
symboliczne, zwłaszcza napoły ludzkie
i zwierzęce znajdziesz [tylko] ~~...~~ w najniższym
gminie mitycznym — (Centaury, niejako [do których należą np.]
~~Drzewo~~ Trytony, satyry i tp) — Podobnie
też jak bóstwa główne będące li uosobieniem
kolorowaniem potęg natury (~~...~~ Ura-
nus, [(niebo gwiaździste)] Zea, [(ziemia potęgi)] Okeanus, noc, Kronos i t.p.
zostały jedynie ~~...~~ na rabku wspomnień
wszak one były pierwotnemi bogami
Grecyi — ~~ale~~ lecz nie utrzymały się na
stolicy świata. — Same ~~dzieci~~ syny
tych przyrodzonych [jako już duchowe istoty] bóstw dzieci się
buntem strącając [ich] z olimpu strącić
wy żałości — A na rządach wszechw-
ładzy ~~...~~ zasiadły [te] bogi = duchy.

Lecz dość o tem wszystkiem; rozprawialiśmy w tej mierze już przy innej sposobności wielce obszernie — tutaj nam chodziło tylko o przypomnienie właściwości sztuki Greków —
Z tego wszystkiego wypływa że
~~Zatem Kończąc tę charakterystykę sztuki~~ — ~~żaden~~ ~~narodowy pewnie iż zapewne~~ usposobienie dla mowe ~~Helad~~ ~~by~~ Hellady było wskroś artystyczne,
~~nie było ludu~~ żaden lud wyprzedzający Greków
żaden z ludów które potem na świat nastały nie zdoła się w tej mierze równać z ludem greckim
~~Bo żaden z nich~~ Bo epoka życia helleńskiego była epoką przejścia, w której duch człowieka o tyle urósł z siebie że już nie był więcej pod jarzmem natury, a przeciw mówiąc nad przyrost o tyle natury i myśli wznieść się wyraża — ~~Że walką boleści pełną~~ [illegible]
jeszcze aby treść jego nie pomieściła się całkowicie w postaciach uniesionych ze ~~wszystko~~ ~~człowieczeństwo~~
Stąd stanowisko ~~wszystko~~ ~~własne~~ wywód Grecji był przyznany tylko
myślowego świata —

Z powyższej rozprawy również bez trudności zgadnąć możemy który rodzaj sztuki był przede wszystkiem najwłaściwszy dla greckiej fantazyi — ~~Rzeźba~~ Rzekliśmy że harmonia ducha i natury będąca cechą, fantazyi helleńskiej była właśnie powodem ~~przewagi~~ uosobienia wszelkich myśli i wszystkich zjawisk ~~człowieka~~ jego człowieka, tymi/wszystkie w osobie [illegible]
stąd iż ten rodzaj sztuki w którym uosobienie to jest postać ludzka przeważa ~~był tak~~ musiał być właśnie najwięcej odpowiednim usposobieniu Greków — bo właśnie w postaci ludzkiej przyjmuje się duch natury — Stąd widzimy

ok rozwoju dziejów powszechnych
i stąd też ten rozwój tak piękny tak natury wszystkie przemienił — dzieje rozkwitu helleńskiego ~~Greków~~ tak krótko trwały,
wśród tej zgody pierwiastku ~~pier~~ — ~~wszelkie~~ duchowego i cielesnej natury człowieka, stąd rozkwitu całej wiary tej jej człowieka wewnętrznym światem wszystkie że świat grecki nie ma przez sztukę stanowisk w sobie, też zadowolenia, że pełnia, ~~tej~~ ~~wielki~~ co unosi człowieka we wszystkim wiecznie przeciwne wznieca

Stąd też wciąż musiał oddanie rządzi się ~~tez potkło~~ umiarkowanie i też potkło głębokości, to owo cisze ono czysta co jest cechą tak silną i cięcie Greków się sztuki. Stąd też ich posągi tak spokojne ~~tak~~ i pełne cichego majestatu.

Że walką boleści pełną która idzie człowiekowi przez życie przez życie całe aż do skonu — Stąd też ~~Grecy~~ ~~Ich~~ wszystko co Grek jest nie mające się swoistości jest niby ~~od~~ jakby z pewnej sztuki całemu — stąd się też bierze ~~Ze~~ wielka wyrazistość jest tak drogą i ~~[illegible]~~ — a najwyższej.

XII C

F być jednością całością, a tem samem winna się wyznawać

Z tego pierwszego warunku wypływa
i drugi. Jakoż każda istna filozofia
powinna ~~się mieć~~ z jednej zasady rodzą-
cej się [żywotnym] pierwiastkiem, ~~bo tym sposo-~~ lecz wszelkie
[filozofia atoli zdoła jedynie] ~~Toraz dopiero wtedy się stanie gdy~~
~~samo~~ wtedy [dopełnić] ~~mistrzować w tej~~
~~myślenie będzie mistrz~~
[gdy w niej] ~~umieć tworzyć~~ będzie mistrzowało samo
[myślenie] myślenie, więc wolne od innych ~~potęg~~
różnych od niego lub przeciwnych mu
potęg — (np. fantazya, myśl narodowa, myśl religijna i t.d.)

Gdy zaś Wschód prądziadowy nie zdołał
panować nad naturą, będąc [jeszcze ścisła] z nią jednością
związany, gdy ~~nie ze~~ tedy nie zdołał się myślowo-
na myślenie wolne od ~~[illegible]~~ ~~od narodu~~ ~~[illegible]~~ -
od fantazyi, ~~[illegible]~~ więc też
~~[illegible]~~ od myślów religijnych właściwej
nie mógł dorobić się filozofii [naukowej]
Stąd też w onej tak zwanej filozofii
nie ma ani jedności ani wyrozumo-
wania — niekiedy błyśnie ci tu mądrość
jasno i wdzięcznie podziwieniem jakby
gromem lecz wszelka ~~tu~~ mowa zajdzie
[splątuje] ~~[illegible]~~ się
mądrość a wieczność fantastyczne w każ-
~~[illegible]~~ widziadła fantastyczne w każ-
~~[illegible]~~ widziadła wyłącznie ~~(np. Żydów)~~
Naturze ~~[illegible]~~ wyłącznie wrócę (np. Żydowie obacz d. 2 ks. I. II str. 199 do 260)

Inaczej się rzecz ma z Grecyą
~~Fantazyi~~ ~~jakiemiś właściwa~~ ~~uprawiane~~ nie pękło jeszcze [w prawdzie]
owe pierwotne przymierze czło-
wieka z Naturą, owszem ~~[illegible]~~ harmonię
jego ze światem zmysłów, ze wszystkiem
się zewnętrznym

F jak winna

całością w sobie, ~~a~~ więc wypływać
z jednej i tej samej zasady; a taka
wszechna jedna zasada

D

zewnętrzną jest właśnie cechą
ducha greckiego, lecz właściwie że
harmonia nie jest bynajmniej
jak to na Wschodzie bywa władzcą
mocy przyrodzonych nad duszą czło-
wieka, ale owszem człowiek czuje się
wolny, ... być niezależnym od przyrody
choć się od niej oderwać nie może. On nie kocha w
naturze choć go trzyma przy sobie ...
— On nie może sobie wyobrazić przyrody
bez ducha a ... a przecież czuje się
z ... —
Grek umie się bez wniesie do
się być osobą, myślenia
samodzielnego, więc
ma własnym myśleniu ani
brudzi ani zamysłów oczywiście
ani ma fantazyi, ani mytów przez
wierzenia naiwny lud jego w prowa-
dzonej — Stąd się dzieje że po-
Filozofia rzeczywiście że Grecy byli
w się w Grekach
pierwszym ludem w historyi
który dojrzał do filozofii, że naturalnie
kiedy pierwszy filozof grecki
jest zarazem pierwszym filo-
zofem w dziejach Powszechnych
świata — Tym filozofem jak wiadomo
był Thales (r. 548 przed Chr.)

XII

~~ofo~~ przebija się w tej dążności
do jedności w tej umiejętności
ego właśnie dowodem śledzenie
(równe) owczej jaźnego przeważnie —

Z tego co się

o–o

Thales jest rzeczywiście filozofem, a jest nim
dla tego że cała przytomność jego duszy ~~całą świadomością~~
jest świadoma że do filozofii trzeba czuć myślenia
niezależnego umiejętnie (umie) ~~...~~ i
Dla tego właśnie Thales śledzi przeważnie
świata i powstania jego — a lubo to są dopiero pra-
... się umiejętności przecież już w Thalesie
ofo

XII E

Z tego co się ~~dopiero~~ powyżej wielko widzi możemy że tak jak sztuki greckiej tak i filozofii greckiej cechą jest ~~z jednej strony~~ harmonia i przynajmniej wrażenie człowieka z naturą i całym światem, zewnętrznym przedmiotowym — Lecz z całego naszego poznania [illegible] można że ta harmonia [koniecznie] ~~będą~~- również wyzwoli się bo ona jest tylko stopniem przejścia w rozwoju ludzkości całej — zagadnień tych zdołamy że ~~że tedy~~ Grecja [illegible] nie tylko ~~filozoficznie ale~~ politycznie ale całkowicie wtenczas ~~w~~ rozwinąć wielkie myśli filozofii ~~na~~ rozdział dwóch światów, który wodzi ~~[illegible]~~ owych dwóch światów, których harmonia a przynajmniej były warunkiem szczęśliwym Helenów —

Zbaczmy dobrze jak się ma filozofia w wiekach Chrześcijańskich — Tutaj wiara ~~[illegible]~~ absolutna głosem ~~od~~ [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ od Golgoty idącym przez ~~[illegible]~~ ludy i wieki [illegible] że królestwo boże nie jest z tego ~~[illegible]~~ świata — Tutaj tedy zaraz duch człowieka i ~~[illegible]~~ jego (~~[illegible]~~ wewnętrzne (przedmiot) wznosi się nieskończenie nad naturą a ~~[illegible]~~ [illegible] ziemską — [illegible] stąd nie dziw że aż w 16 wieku nastają filozofie [illegible] (scholastyczne nie [illegible] [illegible] (wszystkie [illegible]) że wtedy filozofie filozofii prawdziwej) ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ umiały ~~[illegible]~~ też rozbicie owych dwóch światów, że sobie ta filozofia zadaje pytanie czy człowiek może dojść prawdy, i że ta filozofia [illegible] ~~aby~~ aby chcący prawdziwie filozofować winien, oderwać się od wszystkiego co go [illegible], i ~~[illegible]~~ [illegible] się wewnątrz [illegible] i wtedy mu wypada dopiero myśleniem wobec [illegible] [illegible] o niej tak [illegible]

O[illegible] skąd [illegible] jak to takowe [illegible] [illegible] [illegible] utworzyła sztukę romantyczne — Cob. Listy z [illegible] XXVI, XXVII XXVIII.

XII F

~~gdy widzimy, iż właśnie rozbrat rozwód~~

gdy widzimy iż właśnie ów rozbrat ~~rozwód~~ ducha z naturą, myśli z bytnością, ~~ze~~ przedmiotu i podmiotu, słowem ów rozwód dwóch tych absolutnych dziedzin który jest u Greków końcem i śmiercią wielkiej ~~filoz~~ filozofii jest właśnie zadaniem filozofii nowożytnej, która tedy od tego zaczyna na czem filozofia grecka skończyła (+)

(+) Lubo nam dopiero poniżej przyjdzie mówić o dziejach sztuki greckiej, porównać jej szczeblowe epoki z epokami filozofii z potrzebnemi im do przeczeń nie zawadzi już ~~ostatecznie i ogólnie i powierzchownie~~ z góry oswoić czytelnika z pochwyceniem tak równych we dwóch tych kierunkach ducha Heleńskiego ~~we dwóch tych~~ kierunkach jego.

Chciejmy tylko pamiętać że nam i w tych epokach filozofii i sztuki, a w tym zajemnem ich porównaniu nie wypada wyjść chronologii ściśle pedantycznej — Bo greckie życie spieszne bogato i krótkie — Tak tedy niekiedy się zdarza że filozofowie należący z istoty swojej nauki do dwóch następnych epok są z wieku spółczesnymi — co więcej że filozof należący do dawniejszej epoki jest co do życia swojego o dziesiątki młodszym od drugiego ~~co~~ który stanął na czele nowego zwrotu umysłowości. — To samo ma się równie i co do artystów — w których wielu z nich ...

Jakoż znać iż gdy ~~[illegible]~~ rzeczy się równowarzenie się owych dwóch sfer absolutnych warunkiem a pierwiastkiem żywotnym Grecji — zatem też zgadnąć można że właśnie ta epoka będzie dla filozofii i sztuki greckiej najświetniejszą w której ta równowaga będzie najdoskonalszą — dalej równie łatwo przewidzieć iż ta epoka nie będzie z kolei ani pierwszą ani ostatnią, że z pewnej strony poprzedzi epoka w której się Hellada ciężko tuż do tego owego najświetniejszego stanu i że z drugiej strony po tej epoce najświetniejszej następi znowu epoka w której Grecja traci to równoważenie się swojej istoty. —

Mając wstęp ogólny rzut wgląd na filozofię powiedzmy że ona rozpoczęła u Greków ...

~~Lecz wracając już do Greków~~ ~~o~~ ~~mając~~ zapy-
~~najprzód wytworzone~~ ~~ich duch~~
tajmy się ~~czyli według~~ ~~nastroju~~ ~~w~~ ~~stanowiska~~
~~ich wydających świata wsz~~ [Lecz wróćmy do sztuki
greckiej — Mając na pamięci a myśli wszystko cośmy
sobie powyżej o nastroju ich duchowym i ich stanow-

~~na kręg~~ rozłacza się trzema podobnemi epoka-
mi — W Epoce pierwszej — [E filozofii greckiej] ~~ona~~ ~~uprawiając~~
oddać rzeczywisto filozofią wyrywa polici
czysto duchowego ~~za nią~~ bo myślenie
~~do~~ za środek a czynnik do zbadania prawdy,
lecz przedmiotem jej badania, jest dopiero
świat zmysłowy, więc ~~by~~ tutaj dopiero rozstrzyga się
~~się bada~~ — pytanie co jest zasadą wszech-
rzeczy, jakie jest urządzenie Natury, i to — ~~Przeciw~~ [słowem filozofia]
w tej epoce jest jedynie filozofią natury. ~~Przeciw~~ ~~tej epo~~
~~epoka [illegible] ta kończy~~ ~~przy końcu~~ ~~aż dwie~~
~~ki staje Anaxagoras który~~ ~~[illegible]~~ ~~materyalne~~.
~~za przyczyny wszech rzeczy bo~~ ~~[illegible]~~ [co więcej najmniejsze]
~~a obok niej duchowe bo~~ Uważmy ~~to~~ że
a sztuka spółczesna tej filozofii natury ~~nie~~ tego
myślenia nie ~~tworzącego się~~ badającego jeszcze
ducha, ~~nie~~ jest wtenczas rzeźba, która ~~przed~~
~~mająca~~ tancie się i twórzi by ~~oddać~~ oddać najwierniej
prawdę [a wierność] ciało ludzkie jego zewnętrznej
formy, ~~a nie~~ nie troszczy się bynajmniej jeszcze [nie jego wewnętrznego przyrodzenia]
~~ale~~ o nadanie obliczom duchowego wyrazu
Te oblicza są nieruchome prawie jednostajnie
prawie do maski martwej podobne —
Druga epoka, ~~idea~~ ~~raz~~ filozofii greckiej jak czasem jej najświetniejszy
ona najmniej w sobie najwyższe ~~naj~~ geniusze
to Sokratesa, Platona i Arystotelesa
Tutaj już natura bynajmniej nie jest
przeważającym przedmiotem, owszem jej znaczenie
się cofa maleje — a idea, a myśl
jest główną osnową
filozofii —

(Od Thalesa do:
Sokratesa)

G ~~XXI~~ XII

wszelkie wdzięki świata wielki zapytujemy
się czyli wszystkie zadania sztuki mogą
być zarazem odpowiednie ich w tej że myśli
fantazyi? — ~~[illegible]~~

---

filozofii — Ta epoka filozofii odpowia-
da tej czasom ~~od epoce~~ najświetniejszym sztuki
bo epoce od ~~Ph~~ Phidiasa do Lysyppa ~~czyli~~
więc epoce od Peryklesa do Alexandra
W.[ielkiego] — Z tego ~~co się~~ atoli co się powyżej
~~wielkiego~~ o filozofii tego czasu ~~wielk~~
~~[illegible]~~ wielkto nie wypływa by naj-
mniej jakoby ~~ona była przeciwną~~
~~przeciwną~~ ona była przeciwną
sztuce — Bo naprzód uważmy że
właśnie ~~Ph~~ wielki Perykles ~~wł~~ obywa-
tel a władzca ateń miał przyjaciel-
lem od serca spółki filozofa Anaxagorasa,
a ten Anaxagoras choć tedy był spółczes-
nym Peryklesa i Phidiasa i Sokratesa należy z
filozofii swojej do pierwszej więc do pierwszej
epoki filozofii — ~~sam~~ on właśnie wszelkich
~~[illegible]~~ w teoryi swojej orzekł ~~jako~~ iż że sama
materya nie wystarczy do wytłumaczenia
sobie świata, że krom jej jest drugi pierwiastek,
którym jest inteligencya, rozum! — ~~otóż~~ Zacho-
wując sobie ~~naj~~ na pomnik bliższe przypatru-
nie też jego nauki uważmy ~~że~~ tutaj tylko
iż że ~~oznaczenie~~ iż samo ~~ist~~ uznanie dwóch
owych pierwiastków bo jednego materyalnego
a drugiego granicującego jak z światem du-
chowem właśnie odpowiada sztuce co pier-
wiastkiem jest połączeniem dwóch tych pierwiastków
~~dwóch tych owych~~ dwóch tych
ków — ~~[illegible]~~

~~sztuki, bo architektura, rzeźba, malarstwo~~
~~muzyka i inne poezje~~ Zapewne że nie
bo gdy ~~[illegible]~~ usposobienie greckie jest
tak właściwe tak osobne tak wstrzemięźliwe mai
że ten słownie jeszcze ~~[illegible]~~ nadaje sztuki będzie

Aco się tyczy owych trzech niebotycznych
olbrzymich postaci bo Sokratesa, Platona i
Arystotelesa, tedy wyznać wypada że wiele
filozofii umiesz nierównie ma znaczenie niżeli
owych myślicieli, ~~[illegible]~~ niż idea, ~~a~~ myśl
i orchnowości, to przecież wypada jeszcze
nauce tych trzech wielkich ludzi zmierzyć
— starannie się przypatrzyć — nie rozumiejmy
albowiem, że są wielkości w nauki ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ większem rzewnieniem ze światem ~~[illegible]~~ przed-
~~[illegible]~~ rzeczywistym, a zawikłanym w jedni niebo się owej
harmonii a ~~[illegible]~~ w sobie samej! E Bo jeśli prawda że Sokrates
aby ostatecznie zwracał uwagę na własne myśli
myśl i ~~[illegible]~~ ~~prawdy, przedmiotu~~
~~wypada~~ ~~myśli~~ i pojęcia, to przecież on właśnie
ma w tej nauce na celu przedmiot, on chce
aby ostatecznie przypatrzyć się ~~myśleniu~~ rzewnienie
myśleniu a pojęciu o przedmiocie dla tego aby
cześć poznał prawdę tego przedmiotu — Prawdy
także i Plato zamiast sobie uważa światem myśl-
łowy matrycy, mówiąc, że tylko idee
są prawdą, lecz i że nauka tym jednym, nie jakimi
rzewnieniem ze światem zewnętrznym, nie przez tym ani
utopieniem się we własnych myślach — Jakoż idee
Platona to nie są myśli osobiste i uniwersalne, wyo-
brażenia które się w nich wyłaniają i stworze ostateczne
kreowanie one są pierwowzorami przekraczające
a coś więcej w sobie nadmyślnym — one tedy
same są czemś rzeczywistym, czemuś dostępnym naj-
przedniej, światem przedmiotowym, najwe-
lebniej, nayn —

E: ow sam Sokrates jako
i owej jego wielkiej następcy
nie odrywają się od prac
od wielko mierności
~~chwila~~

XII H

przed wszystkiemi innemi, temu ludzi właści-
wy i nad wszystkie inne ukochany i
uszlachetniony. — Że tem radzącemi sztukę [illegible]
nowe był jedynie
jest rzeźba a nie architektura ani malar-
stwo a tem jest na innem miejscu [illegible]
i [illegible]

A Arystoteles, co widział wtenczas spór
o to z Platonem, że ten umieścił Idee swoje
~~ponadwszystkiem~~ [illegible] a nadświatowej
dziedzinie, ponieważ z światem [illegible]
Arystoteles tedy ~~[illegible]~~ prostując ten
błąd Platona, chce potęgi we filozofii
swojej [illegible] idei a [illegible]
idei, ~~[illegible]~~ uważając idee
za formę a ~~[illegible]~~ formy-
materyi za osnowę [illegible]

Otóż [illegible] wtenczas o to chodzi, aby te
[illegible] ~~[illegible]~~ się [illegible]
~~[illegible]~~ we filozofii [illegible] właściwej [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] w każdej
innej ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] sztuka —

Lubo tedy ~~[illegible]~~ wpatrywały się we
filozofię tych [illegible] wszakże uznać wypada
że one są jakby ~~[illegible]~~ wzorem do wzor-
owania ~~[illegible]~~ harmonii [illegible]
[illegible] wszystkie strony uznać potrzeba
że [illegible] nie tylko [illegible] jeno się nie obrazy
[illegible] ~~[illegible]~~
że ta ich filozofia działała [illegible]
tej epoki [illegible] nad którą już ~~[illegible]~~
[illegible] zawsze [illegible] również
wtenczas że są najpiękniejszem [illegible]
~~A jeśli [illegible] jest [illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] nie widział nie [illegible]
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
doszedł
~~[illegible]~~ [illegible] wszak przetoż
~~[illegible]~~ A jeśli tak
Grecja ~~[illegible]~~ [illegible]
jest [illegible] wtenczas rozumieć [illegible]
ciego tak epoka najpełniejszego [illegible]
[illegible] a [illegible] odpowiednią daje

Lecz lecz co ~~co więcej~~ [illegible]
z tego wszystkiego co
[illegible] widać że w tych
[illegible] jednak myśl
myśl — jak to rozumowanie
się [illegible]
[illegible] ze [illegible]
[illegible], myśli jego
z przedmiotem, jest [illegible]
~~widać [illegible]~~
[illegible] tem przedmiotem
ani u Arystotelesa ani u Platona
nie jest [illegible] — widać tedy że ta [illegible]

[illegible] [illegible] że najmniej
tym rozumieniu [illegible]
[illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~
[illegible]
[illegible]
[illegible] w [illegible]
~~[illegible]~~ wtenczas
~~one [illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible]
więc też we filozofii Arystotelesa
Platona-Arystotelesa [illegible]
tej epoki [illegible]
odnoszenie się [illegible]
samego a [illegible] się od świata zewnę-
trznego — [illegible]

rozprawiałem (ob. [illegible] III str. 79 i następne)
Tutaj przeto jedynie przypomnimy, że architektura
przemawiając poprzez formy, [illegible] linii
i [illegible] do duszy przemawia do nas symbo-

---

sztuki greckiej sama w sobie rozdzieła
się na dwa okresy — z których obie razem
najwyższej są kwiatem piękności — ale
pierwsza piękności samej — a druga —
[illegible] ateński ~~[illegible]~~ * [illegible] poznali prawie

Obaczmy teraz jaka epoka już była epoki następnej [illegible]

Jak w polityce czasy owe ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Macedońskiego wielkiego Alexandra
są zwrotem drugim ~~[illegible]~~ hellenistycznym — tak też
dla filozofii greckiej po Arystotelesie
~~[illegible]~~ który jak wiadomo był nauczy-
cielem tego ~~[illegible]~~ króla młodzieńca rozpoczyna
się zwrot we filozofii greckiej — Nastaje
epoka Epikura, Zenona i ~~[illegible]~~ —
ków [illegible] już na ~~[illegible]~~ dalszych [illegible]-
we wszystkich kierunkach, zamyka się
w sobie, w sobie przeżywa, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ stała się ostatnią dumną zagadką.
A ~~[illegible]~~ wie tak obok tych szkół
wyrasta sceptycyzm jak trzecia szkoła —
Tutaj rozbrat z wiarą ~~[illegible]~~ [illegible] twierdzi, [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ oczywistości, to sceptycyzm
orzeka że ~~[illegible]~~ [illegible] nie wolno
wiedzieć co prawdą, wierzy się także, że nie
[illegible] prawdy, bo też [illegible]
~~[illegible]~~ rozumem myśli człowieka
[illegible] a [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] samego
a [illegible] [illegible] nawet [illegible] nowoplatoń-
[illegible] sceptycyzm [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] i one [illegible] o rozumie, i [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ w [illegible] przed się [illegible]
nie prawdę, [illegible] [illegible] i one [illegible]
rozumu [illegible] [illegible]
[illegible] —

filozofii po Arystotelesie
zarazem po architekturze
i po największej rzeczy
czasów sztuki.

XII ~~I~~

kornie była sztuka odpowiedzią zaś
starożytnego dosłowu ~~oto~~ o co on
rzeczywiście mógł mieć prawdziwą sztukę
i architekturę — Bogi starego Wschodu

[Otóż łatwo zgadnąć ~~jako~~ że i sztuka więc
określona stała się inną a inną ~~cicha~~ dawną
majestat Phidiasowych postaci tak
wznosiły a ~~tak~~ spokojnie, ulecieć
ze świata, a jak we filozofii tak
i w sztuce wstępuje wnętrze człowieka
na jaw. — Wnętrze mistyczne tworzące
wnętrze całego wieku, i wnętrze tych
samych postaci § ~~Chaty~~ które i owe ~~jestem~~ pra
wiecznej pełności! i wiek, lecz już
nie tak ta pełności ~~[illegible]~~ co
wszędzie a wobec i ze światem lecz pełnym
bijąca, osobista — charakter, tak też
Zostawiając dalszy ~~rozwój~~ i sztuki ~~[illegible]~~
najlepszym wyjściem powiemy choć słow-
ko o stosunku też filozofii Greckiej do
nowożytnej (bo o tak zwanej filozofii scholastycznej jak
o niej nie ma co prawić.) — Otóż ~~gdy~~ jak filozo-
fia grecka ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ myśli
podmiotem i przedmiotem, samą i światem,
a bytności wielkiej, wielka i ma teorię a kon-
czyna rozwadze uspełnym tych odwrotnie
tak przeciwnie filozofia nowożytna rozpo-
czyna od rozwadze uspełnego tych odwrotnie a
~~[illegible]~~ kładzie sobie za zadanie aby ~~[illegible]~~ roz-
wad przewodzi, przeciwieństwie aby mógł mocy
myślenia wolnej wobec owe mnóstwo ow
wszystkie tylko wielkiej miłości —

ŏ a ~~ta~~ ~~[illegible]~~ też właśnie
tak
klemensk jest powodem,
że sztuka wyobrażając
Bogów, wskazując się
jak ludzi, ~~a [illegible] tworzy~~
gdy rzeźbiarz tworzy
ubóstwia matematyczne
ludzi — z tego też klemensk
a nawet człowieka od
nieba że sztuka tworzy się
osób
wcieleniu ~~ludzi~~ — ~~że~~
a wreszcie że się powinna
~~[illegible]~~ śmiertelności ~~[illegible]~~ wolnych
wyganiając się na smutkiem
intellektem —
~~E [illegible]~~
zaczyna
B ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ od
harmonii a zgody

tym epokom filozofii greckiej odpowiadają epoki sztuki greckiej (+)

Tutaj dodajmy tylko słowo Hellla o zachowaniu się filozofii Greckiej do filozofii ludów chrześcijańskich – ~~[illegible]~~ –

Greczyn ze pierwsze ~~Jeśli~~ duch grecki w tem podobny do starego Wschodu iż nie zdołał oderwać się nigdy zupełnie i w [illegible] od natury i [illegible] mięszności, ~~jest~~ [illegible] że ~~że~~ Hellada ~~w tym~~ w ten sposób tak odpowiada się razem od tego wschodu ludów iż ~~[illegible]~~ się grecyi duch człowieka lubo się nie oswobodził z tym niż ten zewnętrznych przedmiotów, wszelkie z natury, bo przecież czuł się być [zwierzchnim] ~~[illegible]~~ władcą – ~~[illegible]~~wi- mistrzem jej ~~[illegible]~~ zachowanie się

dzielimy ~~[illegible]~~ równie że to zachowanie ludem Hellady czyni ją właśnie owym – Przecież co się ~~[illegible]~~ artystą nazwał – pojmuje że niklejszy dopiero ~~ze~~ dalej pozna że na zewnątrz = Grecya i filozofia jej które [a wtem] na zewnątrz żywe [Hellada] Odzie wewnętrznego człowieka a ~~Zat~~ że ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wiecie, duchem i natury – nie może że być swoich dusz przemieni na właśnie na nie ma imienia – Otóż właśnie końcy ów filozofii grecka ~~od tego~~ na filozofia nowożytne- od tego zaczyna filozofia ~~nowożytna do filozofii~~ ~~[illegible] (zawsze na wstęp)~~ ~~Des Cartes~~ ~~nowoczesnej (Leibnitz)~~ ~~jej~~ Ta filozofia

(+) Pod tym względem atoli ta ~~[illegible]~~ najwięcej zachodzi różnica iż gdy wszędzie i zawsze sztuka wyprzedza filozofię, tu ten pierwsze epoki filozofii odpowiada też epoce sztuki które ~~jest~~ ~~dla~~ dla sztuki jest [illegible] wprowadzeniem –

jak wiemy same symbole, ani będąc
nie są jeszcze osobami, są to raczej bóstwa
niż bogi – one nie stają przed oczyma czło-
wieka w postaci człowieka, w postaci jednostki

XII K

I nie mogło być inaczej – wiara Zbawienia
wzniosła do nieskończoności
godności znaczenie człowieka, zawarła w nim
głębię i prawdy wszechświata, spotęgowała
w nim cześć człowieka uczucie indywidualności
osobowej – Tak się stało iż w średnich stuleciach
człowiek zerwał z naturą, że się schował we wnętrzu
swojem, i że się wadziły te
wszystkie zjawiska które stanowią romantyczny
świat (Ob. ks. L. XXVI, XXVII, XXVIII) – Nie dziw tedy
że gdy już te średnie wieki przeszły, że gdy już
wiek 16 zasiadł nad światem wywołując
z ówczesnego ducha filozofię –
nowożytną, że ta filozofia zaczęła od tego
iż z góry zaraz pojmała ów rozum ówczesny –
swoich autorytetów w rzeczy sobie przeciwnych – Descartes (Cartesius) (który uważany
więc Descartes, orzekł
dał początek tej nowożytnej filozofii, orzekł
iż filozofia powinna zacząć od zwątpienia
zupełnego o tem wszystkiem co
wiemy, winna się naprzód odrzucić od wszelkiej treści
naszej wiedzy, i to wszelkie uznanie, bo bez
niej nie ma, że
może w tej wszelkiej prawdy nie ma, że
tedy filozofia powinna się oprzeć o pierwszej
pewności, do jakiegoś pewnika co by już
był niewątpliwym i nie wymagał dowodzenia
Otóż a dopiero na wszelkiej filozofii innej drugiej budowę
taki pewnik – orzekł Descartes
nowej – Takim pewnikiem
jest zasada myślę więc jestem (cogito ergo
sum) – Tym trybem człowiek nie o swoim
własnym istnieniu

majacego jam, nie wolą żonom. Wschód budował przybytki dla bóstwa, ale też przybytki próżny pusty brakuje mu gospodyni i nie bianiczego mieszkańca. Dopiero w Grecji pojawił się gość

---

tym się stało że Des Cartes chcąc wprowadzić wytłumaczać wszelki między duchem, przedmiotem, myśleniem, ("ja myślę") a przedmiotem a istnieniem, a wreszcie to się i do ("więc jestem") ~~[illegible]~~ Bo tutaj człowiek myśląc nie że jest, więc sam jest przedmiotem myślącym i sam przedmiotem, od naszego myślenia nie przedmiotem będącym istnieniem, wreszcie tożsame i do — (Lib. III 451.)

Za dowodem Cartesiusa (~~Des Cartes~~ ~~[illegible]~~ [illegible] spekulacyjnej filozoficznej krytyki były pozwalania dla nowożytnej spekulacyjnej filozoficznej krytyki spekulacyjnej [illegible] – człowiek w przedmiotach [illegible] myśli nowe [illegible]) — i ~~[illegible]~~ [illegible] w myśleniu i poznaniu zadanie aby z pomocą [illegible] myślenia i poznania ~~[illegible]~~ w wszystkim przedmiotów – słowem aby przewodził nad rozwojeniem [illegible] – dalej filozofii jeszcze przeszłe nadto zadaniem, rozwiązując ~~[illegible]~~ nie rozumie głębiej niż to uczynił Arystoteles jako (Lib. III 140 przypis) Arystotelesowi w pojmowaniu owych dowodów wiadomej ... Bo się one ~~[illegible]~~ zdaniem wszelkich ~~ale~~ ~~[illegible]~~ uczelniach się nie udało ~~[illegible]~~ filozofów ~~[illegible]~~ przejść się nie mogło, a nie mogło się powieść, nie tylko dla tego iż duch grecki po Arystotelesie dość ~~[illegible]~~ mocy, ~~[illegible]~~ uwalniał iż nie był ~~[illegible]~~ wznieść się do nowego zwrotu twojej filozofii – lecz iż więcej świat grecki nie zdołał granicy ~~[illegible]~~ i pojmowania mocy myślenie, i bez myśli, ducha, przedmiotu, natury, z wreszcie tożsamości, przedmiotowości co w wielkim świecie słowem, i świat grecki był po części dla tego iż ten świat grecki dla tego iż ten świat grecki był po części w wielkim zdarzeń jego wiecie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Grecya nie zdołała między oderwaniem i ... a nie tylko do [illegible] tej wiedzy

Jako ~~[illegible]~~ [illegible] nie tylko do ostatniej i rozumności, natury, i do Epikurze skeptycy [illegible] dążyli jeden i [illegible] ... w całej filozofii oderwaniu jakiś wiadomy i słowem

a to dla ~~tego~~ tego że ~~[illegible]~~ w dziejach ludów chrześcijańskich nie rozwojenie było myśl nie wolną przyjaciel oddzielających oderwanie od ducha – [illegible] duchowe myśleniem będące się wyodrębniły wszystko od potęgi przyrodniej wiedza od [illegible] od [illegible], o materji od myślowości słowem od dziejów ostateczności mogło rozpoczęcie walk wszelkiej

Filozofii poarystotelesowej jest tylko wszędzie, bo jest oderwaniem się a [illegible] uznania do [illegible]

31

6-8 31

filozofii poarystotelesowej jest tylko względnym, bo jest (owym) oderwaniem się a

[illegible] poznania do

[illegible]

[illegible] ~~rzeczy wielko~~
[illegible] następująca po
[illegible] owelka uznanie † to rozwojeniu
rozbrat ze światem rzeczywistym, i która
~~i jest i ona przekonania że to nawet~~
† la filozofia czyni to oczekiwanie w do-
brej wierze, jest przekonania że dzisiaj
i myśli dorośnie do tego oczekiwania — a
przecież — przecież mimo woli ~~jeszcze~~ jej
jej istotnie ona jeszcze (choć bezwiednie) niewidomie
(zniewolenie) ~~wiekowi~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ złączona jest
tym światem od którego się wyzwoli-
przecież — I stąd poszło że ona ~~tego~~
~~zdołała nie zdoł~~ nie zdołała się drogą
myślenia a filozofii (z tej natury) wyższej się z tym
~~z tą naturą~~ światem, nie zdołała go przemyśleć i i
przemódz, bo istotnie (sama tej natury) sam ten
świat w duchu tej filozofii miał (opanować) ~~[illegible]~~
upraszczająca wyższej i z tej
w jednym duchu ostatnia — się nawet ginie
jest powodem dla którego Arystoteles do potrze-
nowi [illegible] nie ~~[illegible]~~ rozwój[illegible] się ~~[illegible]~~ nie
[illegible] się [illegible]

a ~~jeśli~~ ~~lecz~~ jak
~~a jak~~ jest rzeczą pewną że ta
niemoc oderwania się duchem zupełnie
od tej natury i rzeczywistości jest
właśnie powodem ~~iż~~ dla której
ginąca choć (nie długo) po upadku wiary
jeszcze a jeszcze radziła z siebie
pełności ducha, bo ona jak dobra
wiary, za przecież splątana ducha
i natury, a od rzeczywistości —
tak swobodnie [illegible] oddalić
z rozbrat z rozwojem [illegible] (wyzwolenia) przedmiotów filo-
ducha i natury (a nawet od zupełnej wolności) ~~[illegible]~~
zofia nowożytna
~~tak~~ nowożytne przemódz umiały
rat jawnem ~~[illegible]~~ choć może
mimo wiedzieniem ~~z~~ poznaniem
i świat nowoczesny nie jak
wśród tym błogiem [illegible]
dla [illegible] — Bo to jedno przemódz
cenie dwóch światów czas nowożytny chce przemódz nakłonienia jak
moc [illegible] a nie moc [illegible]
to czyni [illegible]

XII L

gości z wysokości olimpijskich. Bo Grecya
dosiła do pojęcia osoby i osobowości, ~~[illegible]~~
ono wzniosła się nad symbol. Grecya już
wypisała sobie myśl, w którym bogi się
działają, czują i myślą jako [illegible]
prawdziwie duchowe — więc też nie architekturze
lecz rzeźba tworząca osobowe postacie była
tą sztuką —

W ~~[illegible]~~ wspomnionem miejscu wywiedliśmy też
powody dla których nie malarstwo było sztuką
wybraną Hellenów, choć one również tworzy
ludzkie postacie, osoby — Przypominam ~~[illegible]~~ malarskiej
~~[illegible]~~ cośmy tu, tam już rzekli. Jakoż gdy istotą
ducha greckiego jest harmonia i doskonałe zrów-
nanie się ducha i natury, idei i materyi, więc
też rzeźba ~~w której~~ która ~~materya~~ jeszcze nie ulatnia
materyę, ~~w której~~ która nie daje przewagi pierwiastkom ~~a nie wstępują pierwiastkom~~
~~tej jeszcze~~, ~~była zaiste nie nic~~
~~[illegible] pierwiastkom~~, była sztuką, nie
duchowym ~~nad[illegible]~~ — więcej odpowiadająca ~~w~~ Helladzie niż ma-
larstwo oparte na ~~złudzeniu~~ idealności złudzeniu wszystkich w czem
Jakoż — w rzeźbie wszystkie rzeczywistości i nie złudne
[illegible] są rzeczywiste, a nie złudne są w rzeźbie
naturalne ~~[illegible]~~ rzeczywistości ~~[illegible]~~ — słowem co wdzięcz
światło i cieni i [illegible] — słowem co wiecej rzeczywistości
~~[illegible]~~ w rzeźbie to wciąż w malarstwie. Także to
Przeciwnie się dzieje w malarstwie. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ potrzeba wszystkiego więcej widzi — bo wymaga
~~[illegible]~~ wzroku, wstęp widzi perspektywę, daleko
i oddalenia w przestrzeni perspektywę, dalej malowane
światła i cienia są idealne się malowane
a nie rzeczywiste — nie przez samą naturę rzeczowe.
~~[illegible]~~ To są właściwości tych środków
wyrażania sztuki ~~[illegible]~~ wzięte tu z drugiej
malarskiej — Lecz

o
w rzeźbie ducho-
wości i materyi
wspólne złudne
stoi też dużo
r

są jeszcze inne ~~względy~~ i różnice oczywiście rozdzie-
lające te dwa rodzaje sztuki —

Jakoż malarstwo właśnie dla tego że stwarza myślowe wymiary nie tylko postaci ludzkie lecz przedstawia zarazem i naturę w około ota-czającą — czego rzeźba nie może ~~dokonać~~ owszem, równie dokonać jeśli nie chce się spaczyć i zwichnąć w karykaturze — bez natury (pejzażu) ~~[illegible]~~ bez widoku ~~natury i~~ przyrody, są raczej przedmiotem ciekawości dla uczonych niż zwyczajnych ludzi — Bo głębie wewnętrzne duszy ludzkiej są tak ~~[illegible]~~ bogate tak ściśle złączone ~~naturą~~ ze porą martwej przyrody, tylko że widoki przyrody i pulsa serca, i te widoki przyrody, tylko życiem oddają nam ciekawości naszej i pulsa zdarzenia naszego — ludzi nowoczesne są mniej ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ sentymentalnej się w niej ~~abo~~ one są,, raczej nam znaczenie tego wyrazu — nieznane Greków naturze tego

Stąd też pochodzi że u Greków natura ~~[illegible]~~ nie ~~tak albo~~ głęboko przemawia, ~~[illegible]~~ nie ostoi się ~~[illegible]~~ we właściwej postaci przed umysłami Greków, lecz jakby ~~[illegible]~~ się wyodrębnia w ~~[illegible]~~ - słowem z osobna się wyobrażają i w samych ~~[illegible]~~, rzek, morza, drzew, lasów ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ półbogi jako ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ przedstawia —

Świat grecki więc właśnie dla ~~[illegible]~~ jego ~~[illegible]~~ mniej chodzi o ~~[illegible]~~ widoczny jest świat wewnętrzny ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ raczej o ~~[illegible]~~ formy ciała ~~[illegible]~~ lecz raczej ~~[illegible]~~ świat wewnętrzny, owa Owe ras ~~[illegible]~~ a świat wewnętrzny ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wewnętrzne duszy właśnie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ człowieka ~~a [illegible]~~ w jego ~~[illegible]~~ oblicze ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w oczach wyrazie a ~~[illegible]~~

XI/M

o one są niby organem mistowym z innego świata

w tych oczach co są desry ogniskiem, a stolicą
desry; o patrzą na nas przepastne
one oczy ciążą, urzekają magią mistyczną
bezdennie innego świata — Otóż właśnie
magią mystyczną nadziemską,
dla tego że to oblicze i jego wyraz jego i oczy
one są rzeczą malowaną obrazu, posąg
nie ma tego owego misternego oblicza
wnętrza nie kształt też wiał mniejszo-
wznioślejszy ludzką
uczuciowy, niedoganiony.
atoli jest panią a mistrzynią sui
przemienia rozwodzeniami cudownej
i a pełnych wszelkich perfekcji
form cielesnych — △ Stąd też malarstwo
jest sztuką romantyczną i ukochaną świętości dzisiejszej
i ukochane chrześcijańskich, choć
czemu od ludzi chrześcijańskich przypadła do
mu trzeba tak przypadkiem do
serca dawnej Hellady —

Z tego wszystkiego co się dopiero rzekło jest widać że
malarstwo jest sztuką romantyczną,
że się łoty uważ * jest nietęskną
umiłowaną ukochaną od ludzi
chrześcijańskich — gdy odwrotnie wyjątkowo
trzeba przypadła do nastroju
i kominka dawnej Hellady

△
Stąd też się dzieje że gdy malarstwo zdoła przedstawić nawet figury umiejętnie a nawet z zapałem trzeba oddycha nawet tęsknie w ideałach kształtów cudownych wzniesionych do Olimpu —

Ponieważ gdy żąd też byt pełności artystycznej namaszczeniem, nie i architekturą więc i sztuka malowania które mniej odpowiada ciał pięknu nastrojem obecnym stały się zadaniem dalekiej celem pewnym jego istotnej sztuki —

Zatem gdy już się zbyjemy o istocie tych dwóch rodzajów
sztuki mieć wspomnieć – ~~Tak też~~
Tak tedy z kolei powiedzmy sobie w krótce
o ~~całości~~ cechach Architektury Greckiej –
Jeśli Architektura ~~[illegible]~~ w ogólności
a ~~[illegible]~~ szczególnie więcej jest sztuką symboliczną, jeśli
~~[illegible]~~ dostarczaniu przypadła do wcale Grekom w kol[ei]
niektórych wyobrażeniach pewnych, a niezgadłszy
dociec pewnie ich architektura symbolicznie
wyrażała ~~o~~ całego ducha Wielkiego –
Wiemy, że tęsknotami byt wymagające się ~~wcielać~~ osobo-
wości i ~~mieć~~ z niego wypływająca harmonia ducha
z natury, człowieka wewnętrznego a zewnętrznej tr[illegible]
i natury, człowieka wewnętrznego a zewnętrznej treści duchowej
świata – ~~Z tego [illegible]~~ otóż ten natury duchowej
wypływał ten wyrazem w budowaniu greckiem
jakoż ~~natura~~ w każdym budowaniu natury
wyrażać się ~~swojemi~~ prawami i mocami
~~[illegible]~~ prawem więc ciężkości
przeważnemi – ~~[illegible]~~ więc ~~względem~~ na ~~[illegible]~~
więc naturę mocniejszą, więc ~~[illegible]~~ i moc ~~[illegible]~~
monstrualne wypadły, na ~~[illegible]~~ tutaj
stronę, ~~[illegible]~~ natura wyraża się ~~[illegible]~~ architektury
w naszej techniczną stronę ~~[illegible]~~ innej
rozumnej, co jest ważniejszej ~~[illegible]~~, jako to
– ~~Pewnie [illegible]~~ jest właściwą stroną
duchową architektury jest właściwą stroną
estetyczną, stroną pełności w budowaniu – czynią ją pełnością
nawiasy w swej pełności prawdziwej – oczyszczona klasyczną.
Z tego już jasny zgadnąć można w tej kwestii
między budowy ową harmonię ducha
i natury – widzi się

w architekturze greckiej obok tej harmonii
owoców tych, niechaj zawsze obracającej
się strona techniczna, konstrukcyjna ze estetyczną
ze stroną estetyczną, że właśnie te warunki
które są potrzebne ~~dla [illegible]~~ dla trwałości
budynku są dla pewnego wrażenia estetyki ~~[illegible]~~
zarazem stanowią piękność architektoniczną
dzieła — Zatem właśnie to obrachowanie części
racji zarazem natchnienie mistrza umiejącego
zachować ~~[illegible]~~ owe dwa wszystkie stanowić
mocy jego dzieła — (np. kolumny będące siłą
dźwigającą, zachowane są i co do wosiej liczby
i mocy do ciężaru które dźwigają) — Ta har-
monia odzywa się nawet w szczegółach — Bo żad-
nego się bliżej przypatrzyć żaden szczegół orna-
mentu przecież nie jest daremny albo
przynajmniej widać w nim pewien szczególny
potrzeby technicznej choć ~~[illegible]~~ powiązany
będą estetyczny ~~[illegible]~~ rozkwitł i wybujał —
~~[illegible] jest to tak samo ze stroną~~
~~[illegible] [illegible] atoli wosi~~
~~[illegible] [illegible] prawem [illegible]~~
~~[illegible] [illegible] który potrzebuje [illegible]~~
~~[illegible] owe pewnej [illegible] ta podań~~
~~olimpijskie rozkwitły [illegible] wznoszącej~~
~~w przestrzeni [illegible] [illegible]~~ zaś [illegible]
~~prawem a [illegible] harmonii~~
~~Ze~~ Co tu niektórzy natenczas wyjaśnią, gdy ołtarz ~~[illegible]~~ w oddaleniu ~~[illegible]~~
ani mniej mówić wyjaśnić ~~[illegible]~~ Ten, ~~[illegible] [illegible]~~ [illegible],
~~[illegible] [illegible]~~
(~~ob. [illegible] T. III [illegible]~~)
Podobnie też symboliczności architektury [illegible]
i ~~osobowo~~ pomniejsza ulicy wyrażającej
osobowości — Bo jeśli osobo-
wość jest [illegible]

odnoszeniem się pełnem miłości do siebie jako
ogniska swojego, jeśli osobowości oparło na-
na tem aby siebie widzieć jako całość jednozi-
~~wola~~ na sobie się opierającą, tak ten bez
osobowości promień budowania greckiej architektury —
~~Bizantyjski~~ ~~[illegible]~~ Dzieło otworzone jest tutaj
tak niby jednosię, że ściśle i zupełny ~~[illegible]~~
~~w samej rzeczy~~ ~~ni~~ ~~[illegible]~~ że tutaj ani
~~[illegible]~~ nie zmorze — ~~tą~~
nie ująć ani nie dadzi się zmorze
~~[illegible]~~ bo wszystkie części nawzajem pamiętającym myśli do co jest.
się do siebie, a wraz się tego dał spokojnie
ogniska ~~bieżące jako~~ jedni swoje ~~jako~~ jaśnie
i wiecem
całego budowania — tak tęż całości i jej części że tutaj wszechmocne
wszystkie jej myśli
i wywołane z nas
i pokrewnione
myśli i
tchnienie.

Po tem słowach uchwyconych przejdziemy do
bliższego ~~[illegible]~~ wspatrzenia się w architekturę
Helenów —

A. Cieszki

ob. XIIIa

A

Chcesz li wiedzieć czem człowiek jest w najgłębszej głębi istoty swojej patrz jako on się ma do swojej wiary – i czem ta wiara dla niego jest – Bo co najwyższe i najrzadziej się w duchu przebywa, co się tam dzieje i świeci po najpromienistszym płomieniem to wszystko się jawi, występuje na dwór jasny gdy człowiek składa się hołdem ofiarnym Bogu – Najwyższe spotęgowanie się treści duszy każdego ludu żyje w religii jego – I nie może być inaczej – Wszak myśl boża wszechbytu obecna w każdym zjawisku, w jestestwie każdem, winna przecież być obecną i w człowieku co jest wszechstworzeń przewodem. I ta myśl boża jest w nim; a za nim ona się przebudzi do świadomości jasnej, przez którą sobie on wie zupełnie [illegible], przecież, [illegible] już [illegible] zdoła – Tak tedy się dzieje że tego [illegible] idea o Bożej bytności jest najwyższą ze wszystkich idei wyższych w duchu człowieka a przebierające na się kształty widome, myślowe w dziełach sztuki – Tak się tedy dzieje że ze wszystkich rodzajów sztuki najwyższą jest sztuka religijna.

Jeżeli tedy pragniesz obaczyć [illegible] ludu najwymowniejsze dzieje artystyczne, na jego [illegible], jakie w tedy patrz na jego świątynie, na jego malarstwo, i obrazy, muzykę i hymny religijne –

Zrozumiemy tedy dla czego my prawie o architekturze jakiego wieku i ludu przedewszystkiem z przybytków Bogu poświęconych zapatrujemy się na jego przybytki Bogu poświęcone – I dla czego te mają kilka cech wyrazami dotknięci tutaj [illegible] budownictwa Greków uważamy za prototyp za pierwowzór całej ich architektury

I dlatego też w posągach greckiego dłuta ~~oblicze~~
~~co w świecie~~ najwyższa sztuka nie promieni się
jeszcze w ich obliczu, co ~~właśnie~~ jest przedmiotem
ducha i dolęg uczuć ~~[illegible]~~ lecz cały artyzm odbywa najkorz-
ze [illegible] (tryumfy swoje w ciele ~~i we wszystkiem~~ i we formach jego
bo do ciała i postaci jego ~~z~~ przedstawcą natury;
lecz za to do ~~z~~ tych form~~ach~~ cielesnych przemieszka
cała duch potęga, co w nich zawrzeć nieskończone-
ności, [illegible] w nich da harmonię wiecznego [illegible]
Wieku świata ~~[illegible]~~ i dwoistej ~~[illegible]~~
36
~~[illegible]~~ [illegible] wolności —

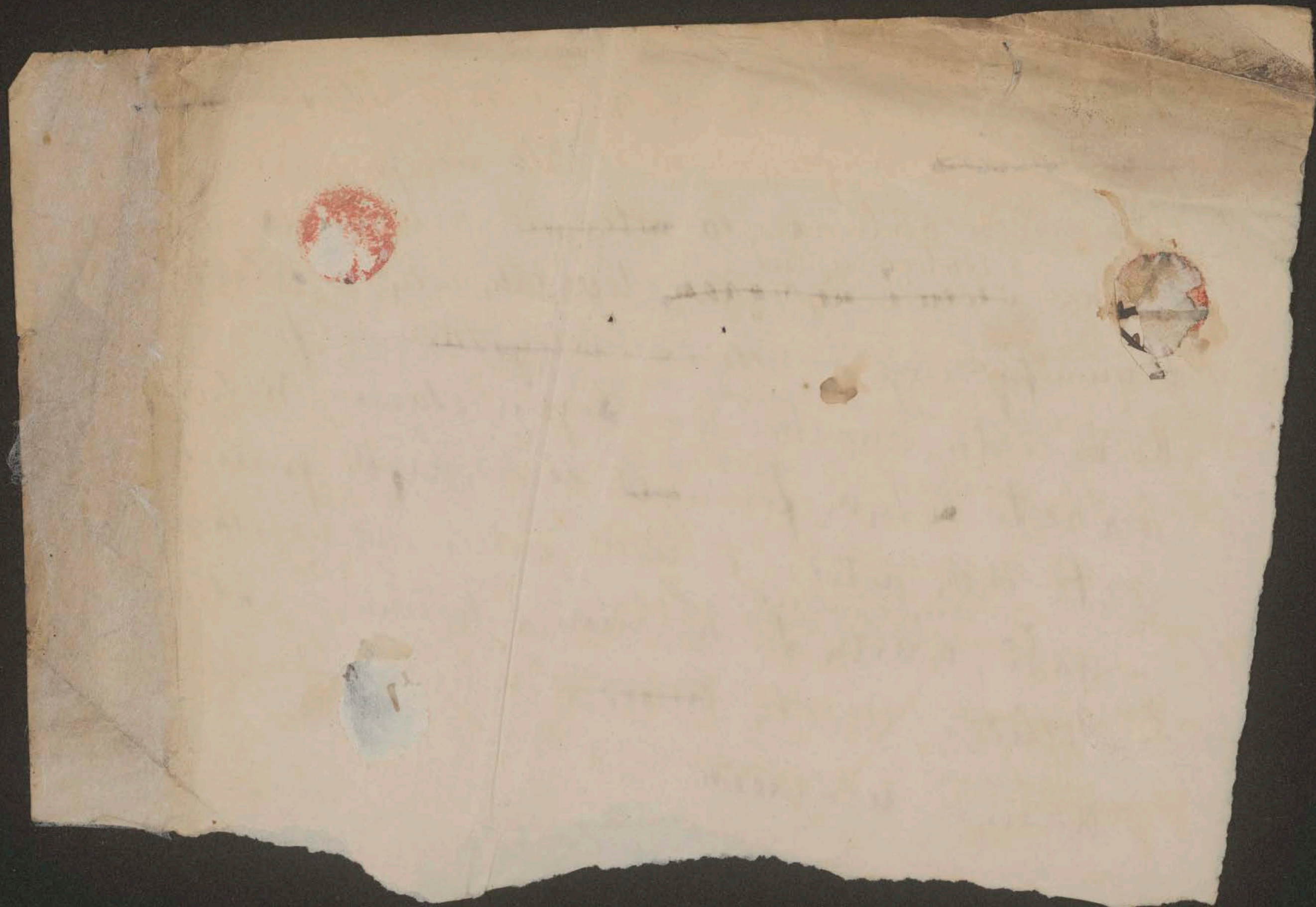

~~XIII~~ XV ~~Po [illegible]~~

Rzeźba Grecka

Jak u nas wszystkie domowo drogie uczucia, i radości serca i wiara ~~[illegible]~~ wiąże tak ~~[illegible]~~ a Greków architektura była to wszystko widzialne, co im przyszło ~~[illegible]~~ w świątyni ~~[illegible]~~ w ~~[illegible]~~ gmachach, w budowach wszelkich ~~[illegible]~~ całe — Lecz wszystko architekturą to przecie symbolicznie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ budynek wszystko ~~[illegible]~~ Dopiero w rzeźbie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ sam siebie co podziwia ~~[illegible]~~ ale ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ piękność ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~. Przecież gdy jak wielu człowiek w Grecji nie ~~[illegible]~~ z natury ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ co kolwiek ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Wiec też w ~~[illegible]~~ posągach greckich ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jeszcze obliczu ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ ~~olimpie~~

~~[illegible]~~ Stąd coż to za wdzięk niewypowiedziany w tej postaci ~~[illegible]~~ sztuki helleńskiej wywołanéj. Patrząc na te posągi ~~helleńskich~~ greckich mistrzów widzimy ~~[illegible]~~ najszlachetniejszą apoteozę ludzkiej ~~ciała~~ postaci. ~~[illegible]~~ Zwłaszcza ~~jest~~ już ciała i najwyższe ~~[illegible]~~ ~~Kunsztu~~ [illegible] greckiej skulptury są tak duchem przejęte — że zapominasz o mistycznej naturze człowieka — co zacnego co wzniosłego a wielkiego w ~~[illegible]~~ żyje w duszy, to wszystko tkwi w tych formach widomych. — Nie tylko cała postać, ~~nie tylko głowa i oblicze~~ i około jej rzeźby i [illegible] ale nawet najobojętniejsze na pozór części mają jakby oczy, mają w sobie dusze zachwycie [illegible], [illegible] i nich jest jakby poematem widomym;

Tutaj wszystko tchnie ~~[illegible]~~ zachwytem, życiem, ale lecz życiem wyższem olimpijskiem wolnym (a wolnej od tułaczej) ziemskiej skazy od ~~ziemi~~ ~~[illegible]~~ ułomności. Ten wzrost piękności Grekom właściwy ta cześć ich dla ~~[illegible]~~ piękności ~~ciała~~ form człowieka pokazuje jawnie nawet wtedy gdy mistrzowie przyjęte stałe formy ludzkie zmieniacie — wznacie to trudne było zadanie! — Bo splot ~~ciała~~ postaci człowieka z ciałem bezrozumnych ~~[illegible]~~ stworzeń ~~[illegible]~~ jest sprzecznością, ~~a sprzeczności~~ ~~[illegible]~~ jak ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

a sprzeczność ~~będąca~~ tkwiąca w jednej i tej samej

istocie jestestwa jest sprzecznością jego ze sobą

samem, ~~~~ więc jak wszędzie naraża go na

niebezpieczeństwo ~~do~~ stania się śmiesznym, komicznym

lub szpetnym i potwornym — Mistrze greccy atoli i mistrzow-

ska wywiązali się z tego zadania. — § Jakoż nigdy

ich fantazya artystyczna w tych dziwnych

kompozycyach nie ubliżyła godności ludzkiej

formy, zawsze te części które czują, myślą, które

namaszczone są duchowem przeznaczeniem

więc głowa szyja piersi ~~~~ słowem połowica szlachetniejsza ma również

symbolicznej Grecyi. Tutaj

formy ~~go~~ ludzkie w tych kompozycyach. — Nigdy

nie obaczysz w owych potwornych brzydactwach starożytnego wschodu niosących

na kadłubie ludzkim głowy ~~~~ zwierzęce —, ~~od~~ tych

okropności broniło Helenów uszanowanie które

ich przejmowało istota ludzka, więc też zawsze u nich

głowa i piersi ludzkie osadzone są ~~~~ na kadłu-

bie zwierzęcem, ~~~~ więc na tej ~~części~~ połowie

ciała które nawet u nas wielkie mają

przeznaczenie materyalne i niższe miejsce —

A nadto z jakimże to taktem a zmysłem mistrzowskim

~~do~~ umiano dokonywać ~~do~~ połączenia tych dwóch ~~~~

różnych a całą przepaścią różnych od siebie

kształtów! Patrząc się na satyry, centaury,

fauny, trytony i t.d. zapominasz zrazu że takich jestestw

nie może być na świecie, zaiste ~~bo~~ one niby wcale

nie rażą — Weźmy np. kształty Centaurów,

Co to na poły człowiekiem na poły rumakiem

~~wyrażają~~ one przedstawiają grubą niewygłaskaną żądzę, a dzikie

chuć, te surowe

~~XIII~~ XVI

Natury bujają po lasach i stepach, ani
ich ~~ugłaskała~~ ułowiła gościnność i obyczaj domowy
wszak one porywają niewiasty a nawet
narzeczone dziewice – ~~nie ino też do twarzy~~
~~odpowied~~ Ukształt ich zupełnie do surowizny
celowej zastosowany – a przecież on nie
jest wstrętny, bo szczęśliwym instynktem mistrz
umknął ohydnego przejścia z formy koń-
skiej w ludzką, jakoż ~~postać~~ kiedy jedna się kończy
druga od razu się rozpoczyna – a twarze
tych centaurów ~~ich~~ równie trafnym zmysłem, nie są bynaj-
mniej ~~[illegible]~~ jakąś pełnością szlachetną
bez ~~[illegible]~~ zmysłową a ~~[illegible]~~ barbarzyństwa, i owszem
na tych rysach obok namiętności i ochoty
materyalnych często gęsto przebija jakaś
dobroduszność, i grubaszna serdeczność co
~~[illegible]~~ wbudzać w nas spółczucie i jakaś nieśmiałość ~~[illegible]~~
której sami nie zdołają sobie zdać sprawy. (+)
~~[illegible]~~ A następnie byli mało względni a fauna i orszaki
ogonek jego, lub nawet kozie nogi i capię
~~[illegible]~~ bródka o satyrów są wstrętne? Tymcza-
sem, im jakaś zupełnie od twarzy a kuni
dodatkami, bo też ich fizyonomii po kimś,
~~Przedewszystkiem warto baczyć~~ A wielce słuszniej uważać jako Greków z tym
~~[illegible]~~ geniuszem ~~[illegible]~~ jeno tylko własci-
wem ~~tak umiał tworzyć~~ tak umiał tworzyć te formy ludzkie
a zwierzęce że w nich widać że to nie ~~[illegible]~~ istota
człowieka spadła ~~[illegible]~~ niżej siebie bo w sferę
jestestw bezduchowych; ale że raczej to stworzenie
bezrozumne wydobywa się ~~[illegible]~~ ze zmysłowej
ciemnoty zwierzęcej na jaw ~~[illegible]~~ ducha przy ludzkiego
ducha – a tego właśnie tym głównie dokazała grecka
fantazya.

nadając
~~a~~ jak się wielce szlachetniej syn, organom ~~nadała~~
formy ludzkie – Tym jednym pomysłem, stara
pogańska Grecyja wyświęciła wyższości swojej
nie tylko nad owe stare wiary Egiptu i pyta-
gorejskich filozofów, ale nawet nad mniemanie
niejednego rzekomo oświeconych niedowiarków, bo tym
jednym pomysłem wyjawiła Grecyja, że pojmuje
owo wyższe a wyższe przeistoczenie w rzeczy duchów
lecz ~~za spadanie~~ iż spadanie na poniższe szczeble ze
stanowiska wyższego sprawiedliwości bezrzędnym
być uważa –

Gdy atoli już po tych niższych mglistych sferach centaurów
faunów i tej całej ~~..~~ starej czeladzi mającej
prawie li symboliczne znaczenie grecka fantazyja
artystyczna zdołała takich cudów dokazać coś
dopiero się działo gdy ~~wstąpiła na wyżyny~~ wyższej
~~na~~ gdy się jęła nieskalanej postaci człowieka
rzeźbić na tę postać lekkiego szaty olimpijskich
bogów swoich –!–
Te rzeźbione figury greków mają atoli tak
właściwe cechy swoje że warto byśmy
się im bliżej przypatrzyli, a to tem więcej
że dokładniejsze ich rozebranie wyświeci nam
ideał grecki, ~~więc wyobrażenie~~ wiec naucza
jak sobie Helenowie wyobrażali najwyższą
pełność odzianą w postaci ludzkiej – wedle
~~w~~ wolne skreślenie charakterystycznych
cech tego greckiego ideału będzie wedle mojego zda-
nia ~~ideałem~~ właśnie potwierdzeniem tej naszej
zasady, jako ~~...~~ żywotem helleńskiego świata jest pewne
wszystkiem

przedewszystkiem owa harmonia Ducha i natury, człowieka wewnętrznego i zewnętrznego rzeczywistości — X (+)

Czyli staniemy ~~pod przed~~ wobec posągu greckiego ~~bóstwa~~, boga co choć na pozór martwy i niemy jest widomie niemniej myśli pełnego najgłębszej poezyi — czyli będziem podziwiać [zwycięskie] przykłady greckiego ludu ~~na~~ lub bitwy ~~wojowników~~ więc [tryumfy] ~~[illegible]~~ i owe jego wojowników na owych ~~sta~~ [starych] płaskorzeźbach ~~które na zawsze będą podziwem sztuki dawniej~~ — czyli zaświeci przed nami barwą malowany obraz lub mozaika wydobyta z pod pompejańskich popiołów — czyli wpatrywać się będziem w monetę lub kameę grecką — zawsze a zawsze uderzy nas. on. tak właściwy tak charakterystyczny profil grecki. Zaiste ten profil jest jakby charakterystyczną granicą oddzielającą czasy klassyczności starożytnej od epoki nowoczesnej historyi europejskiej —

~~Profil grecki~~ Profil grecki ma tę właściwość że garbek nosa jest jakby przedłużeniem czoła ze tym czoło i nos stanowią jedną linią prostą lub [zupełnie] ~~tak~~ jednakowo i ~~przez niedostrzeżoną~~ zacięte. — Nie wiedzie czyli profil ten ~~stanowił~~ [był] cechą, ~~przyrodzoną~~ narodową, fizyonomii greckiej, czyli też był zręcznym pomysłem mistrzów, lecz to pewna, że takowe położenie czoła i nosa ma ~~zasad~~ [powód swój] rozumowy (+) wszakże

(obacz stronę naprzeciw)

X (+) Względnie zasadniczem dla następnych uwag naszych są spostrzeżenia Winckelmanna wszakże o tyle tylko o ile on jeszcze dziś wystarczyć może, — ~~[illegible]~~ [jakoż] mimo czci jaką mamy dla ojca a założyciela historyi sztuki ~~nie wolno~~ [wypad] nie który nam pilne ~~[illegible]~~ [uwielbienie] ~~nam nie wolno~~ ~~baczenie na~~ dobytki ~~baczności niebaczne~~ ~~powinni~~ pomniejszych, licznych archeologów a minutnych badaczy dziejów sztuki.

~~na jest [illegible] — [illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ Pro-
patrzeć na twarz jako z profilu, poprowadził
jiny czytelnikar aby wszystko ~~pociągnął sobie~~
sobie wszystko
linię prostą od otworu ucha do spodu nosa
a drugą od ~~najwyższej~~ najwięcej występującej
wypukłości na czole aż do miejsca najwięcej
występującego ~~[illegible]~~ szczęki wyższej — Dwie te linie
utworzą kąt to ostry to mniejszy. — Im
ten kąt będzie mniejszy tem więcej występować
będzie niższa część twarzy a tem więcej cofnie
się w tył czoło, ~~a więc~~ ostatecznie jest tem więcej cechy zmniej-
szej szlachetne i zmysłowe wystąpią, a cofnie się
~~ci~~ części będącej siedzibą, [illegible] wyższego
ducha — Wszakże nawet wśród zwierząt samych
im ten kąt ostrzejszy tem niższa jest organizacja
przyrody i tem niższe usposobienie psychiczne (porównajmy np twarz ptaka ~~i [illegible]~~ z twarzą jakiegoś zmyślniejszego gatunku psa.)
im już na wyższe szczeble natura ~~[illegible]~~ dostaje się
tem ~~ten~~ mniej kąt ~~[illegible]~~ się powiększa (u małpy do
już 50 stopni * — wszakże nawet wśród ~~[illegible]~~ ras
plemion ludzkich jest różny (u negra tylko 50°.) — W ideale
greckim ten kąt dochodzi 90° a niektórzy twierdzą nawet 92° (?)
~~jest~~ przechodzi niekiedy miarę kąta prostego (x)

Wszakże ta linia prawie prosta która two-
rzy w greckim profilu czoło i nosem właśnie
jest potwierdzeniem owej harmonii i ducha. Bo
jak jeden z najznakomitszych nowoczesnych
filozofów (Hegel) rzekł, czoło jako ~~świątynia~~ myśli
świątynią (str. XVIII)

(x) Wiadomo zapewne czytelnikom że zoologowie
fizjologowie różne linie nie równe kąty
twarzy biorą za za
[illegible]
~~[illegible]~~
[illegible]

[illegible] wierzchołek głowy ... myśli ... części twarzy ... występuje ... ~~[illegible]~~ ... prawdziwa ... im niższa organizacja ... a więcej [illegible]

przyjmuje [illegible]

40

(+) Wielkie zastanowienie się przekonało nas może
że sama linia prosta tworząca czoło i nos nie jest
jeszcze dostateczną, aby oznaczyć istotę greckiego
profilu — bo trzeba aby ta linia miała się jeszcze
w pewnym stosunku do ukształtowania twarzy
i którzy i do całej postaci człowieka — owe ~~posta~~-
w tej mierze ~~tocono~~ (zwykle wtedy za zasadę że ta linia
powinna być prawie równoległą do linii kolumny
pacierzowej w górę przedłużonej —, obie te linie
nie będą wprawdzie nigdy w zupełności równo-
ległe do siebie, bo linia profilu nie może ani nigdy
~~[illegible]~~ zasłać prostopadłą do poziomu, jednak profil grecki
jest najwyższym stopniem zbliżenia się tych
dwóch linij do równoległości z sobą — tworzymy
tak że ~~[illegible]~~ ten profil grecki choć wcale nie
wypływa jeszcze wprost i z tego co się nazywa
Kątem twarzy nazywa wreszcie jest ~~[illegible]~~

z tym kątem w bliskim
związku — Kąt taki wy-
kreślony być może równie
lecz najprościej każdy dziś
teorya jest metoda Cam-
pera — o której tutaj
kilka słowami spowie-
my —

Dalszy ciąg przypis-
ku na drugiej stronie —
wszystko co na tej stronie
przekreślone stanowi wyjątek
i co przylepione stanowi wyjątek

przypisku jest ... na tej stronie

[illegible]

Nie wiedząc o to czyli rzeczywiście ten profil przechodzi kąt prosty jak niektórzy mieć chcą, i przecież to ~~[illegible]~~ że gdy zwrócimy uwagę na te stopniowania powyżej dotknięte możemy je takowe jeszcze wyrazić formułą następującą: że im kąt owy mniejszy tem twarz większa a czaszka (~~[illegible]~~ mózgowa) mniejsza i odwrotnie im kąt owy większy tem mniejsza jest twarz a czaszka jest przeciwnie. (np. twarz u [illegible] niż [illegible])

Im kąt wyższy tem organizacya cielesna i wyższy stopień psychiczny tem u zwierząt czaszka większa a twarz będzie [illegible] (tak np. u [illegible]) i nawet [illegible]

Rzekłem powyżej że owo kąt twarzy jest w bliskim związku z profilem greckim. Po wyrażeniu znaczy że jak i z jednej strony profil grecki nie obejdzie się bez kąta twarzy dochodzącego do kąta prostego z drugiej strony sam ten jednak kąt nie będzie stanowił jeszcze właściwego profilu greckiego — Bo co do pierwszego — Bardzo łatwo sobie możemy wystawić profil w którymby ~~[illegible]~~ nos i czoło leżały w jednej linii prostej a przecież profil taki daleki będzie od greckiego, owszem może być bardzo szpetnym, jeżeli się znajdzie obok kąta twarzy ostrego, jeżeli czoło pójdzie w tył cofnie się i jeżeli linia czoła i nosa będzie się miała prawie równolegle do poziomu — promienie takie może być szpetnie ptasią uwidocznionej linii —

Podobnie też nawzajem ~~[illegible]~~ jak się niekto sam kąt twarzy dochodzący nawet 90° choć będzie warunkiem

przewagi [illegible]

(+)
~~Rozumieć się atoli że ten grecki profil jest w pewnym stosunku do każdej twarzy~~

(+) Aby zupełnie rzecz o tym greckim profilu uważmy iż ta linia przez czoło i nosa winna

Wielmożnemu
Mościwemu [illegible]
Adam

dochodzący [illegible]
będzie wzrastaniem

przewagi duchowej nie ~~będzie~~ będzie jeszcze stanowić greckiego profilu – I nie pojmuję jakim sposobem Feuerbach ~~mógł~~ ~~jak~~ tak znakomity, z którego wiele korzystałem, estetyk, mógł dwa te pierwiastki tak wprost z sobą pomieszać (l.c. T. I ch. 12) przypisując ówczesnemu kątowi powód greckiego profilu – ~~Jakkolwiek owa linia Campera poczynająca się od najwyższej wypukłości czoła (Also owej drugiej linii idącej)~~ Jakoż jeśli wedle ~~Campera~~ linii ~~Campera~~ Campera poprowadzimy (w profilu) jedną od otworu ucha aż do spodu nosa – a drugą od najwięcej wysuniętej wypukłości czoła aż do miejsca najwięcej wystającego szczęki wyższej – jeśli wtedy znać że ta druga linia minie nos, że ~~nos~~ nos za ~~nie~~ nie wystawać będzie, a tem samem, że ta linia nie bynajmniej nie zdobi owej jego formy, bo nas może bynajmniej i takiego kolwiek kształtu znacznie wyższego ~~[illegible]~~ nabrać – a zatem że może być ~~że tedy ta linia~~ bynajmniej się odbić profilu greckiego w którym nos jest tylko prze-dłużeniem czoła – ~~[illegible]~~

między czołem a miejscem kości nosowych

To pomieszanie ~~[illegible]~~ może być u Feuerbacha

u Feuerbacha dwóch tych pierwiastków tem dziwniej że on sam dużo niżej powiada że nosy orle i.t.d. ~~[illegible]~~ są obce dla profilu greckiego –

Wielmożnemu

JW Mości Panu Sędziemu

Adamo

dusza łączą [illegible] tj. części się z nosem, zwężonym, wzniesionym, a im, ale zwężony w tem samem uczuciu uszlachetniają się całe zmysłowe niższe części twarzy, a nawzajem że części wyższe tą gdzie nadziemskie potęgi duszy naszej z rad że — tak widomy że tym przepełni[ają] te czoło kroczące — co duchowe ma jest zmaterjalizowane, a co jest materją zostało duszą uczczone i tutaj rozstroiła się harmonja ducha z naturą —

Do tego profilu odddają się zupełnie prawie greckie malowania i rzeźbom właściwe. Teraz wielkie piękne silnie zaostrzone ale nie uzupełnione

U nowoczesnych ludzi Europy rzadko kiedy napotkasz profil podobny — Bo ich typem prawie powszechnym jest wklęsłość silnie oddzielająca czoło od nosa — Ta właściwość jest wielce charakterystyczną. — Dość sobie pomyśleć całe w tęczowych ludzi cywilizowanych aby się o tem przekonać: — wszak nawet w jednym i tym samym nowoczesnym człowieku życie idealne i materyalne są dwoma światami co wszerz odosobnionymi, nie będąc od siebie nie zależne, się nawzajem! zkąd wynika, że życie idealne zdoła się potęgować z siebie i tworzyć samoistnie bez względu na ta naturę na rzeczywistości, więc też ta natura nie uważa się jako równości a rzeczywistości nie uwzględnia, z konieczności, następstwem tego nie brak ubogi zwrot czynności materyalnej duchowej — odwrot czynności materyalnej potrzeby myślowe od natury idące żyją może dla siebie, bez związku z idealnością, człowieka, a tem samem nie tylko nie bywają przez [illegible] idealizowane uczczone ale nawet zdołają oddać się w bezrozumne swawole. Otóż właśnie takowego duszy usposobienia świadomie ani rzeźbą nawet ucieka się symbolicznie właśnie owa przedziwna ograniczającego czoło

U nowoczesnych ludzi Europy rzadko kiedy napotkam profil podobny że pojęcie nosa silnie wklęsłością od czoła bywa oddzielone — Ta właściwość jest wielce charakterystyczna — Bo jak w człowieku nowoczesnym świat umysłowy duchowy oddala się od świata umysłowego i ma w sobie idealne życie we właściwych sferach nie uwzględniając dobry potrzeb cielesnych, i jak właśnie dla tego życie cielesne ze swojej strony zostało [illegible]

odnosi prawie we wszystkich pomnikach
nowożytnych ludzi. —

Do profilu greckiego nadają się doskonale
oczy właściwe malowaniom wazonów greckich
właściwe. Te oczy są bowiem prawie ogromne
— potężnie zasklepione, ale za to umieszczone
nierównie głębiej niż to bywa w twarzach
nowoczesnych. — To zasklepienie silne a zarazem
do głębokości gra silnym cieniem i światłem.
Źrenica w profilu, sama dla siebie stanowi
ów profil — tylko taka jest ogólna charakterystyka
oczów greckich posągów, przecież mistrze
helleńscy niezwykłym zmysłem artystycznym
umieli oczom każdego bóstwa nadać charakter (Zeus (Jowisz) Apollo, Here (Juno)
właściwy — ~~Jowisz, Apollo, Juno~~
mają oczy wielkie i w okrąg wysoko łukiem zasklepione
Podobnie źrenicy oczyma patrzy
Pallas (Minerwa) lecz powieki jej więcej wystające
skromnie
opuszczone — przeciwnie Aphrodite (Venus)
odznacza się nieco mniej źrenicy oczyma lecz za to
dolna powieka trochę w górę wzniesiona wyrażenie jej nadaje a czułości
spojrzeniu wyraz miłosnej tęsknoty,
tęsknej (+) — (+) Obacz są wzniesione takie oczy się
— nie bywają zbyt koliste, a łagodnem i
zachocone brwi, ocienionemi takiemi wydatniejsze
ostrą krawędzią kości nad oczyma.
Patrząc na czoło antyków zwłaszcza bogów
helleńskich uderza nas zupełnie
różne od naszego pojmowania piękności — Czoło ich
jest wprawdzie wysokie, dość silnie wypukłe, nadto wzniesione
w głowach zwłaszcza przemawiających dojrzałością męską
a powagą uroczystą widzimy śmiało wypukłości
nad oczyma — Przecież gdy u nas czoło wysokie

(+) Obacz bardzo dokładnie oczu posiłki w Winckelmanie
Hist. Szt. I część, 4 rozdz. —

XIX

i rzeźbki
uchodzi za znamię przewagi duchowej
prze-adwolucii ~~z Greków~~ we wyobrażeniu
Greków jest prawdziwej piękności przeciwne
~~Rozsrzone uderza nas~~ Zatem też czoło na tych
olimpijskich głowach ~~zbyt~~ ~~niezrównie~~ jest niższe
~~niżby~~ jest wedle naszego sposobu zapatry-
wania się zbyt niskie; nadto często
spostrzegamy jeszcze owe przepaski
pomniejszające ~~zniżające~~ jeszcze znacznie wysokość jego. ~~Ale~~
~~Bo~~ ~~Atoli~~ też Właściwość tę różni razem tłuma-
czą, jakby nie ośmielił się być zdania iż jak
czoło nadto górujące może być w prawdzie dosyć
acz to świadkiem przewagi, to wtedy umysłowych
znowu ~~korzenia~~ iż poc ~~przecież ta~~ przewaga ~~ta~~ jest przecież
~~znowu~~ wielce ważna ad prawdziwej piękności a wszelka, a nadto.
niezmiernym chcą ~~[illegible] pamiętać~~ iż gdy ~~u~~ Greków wyrażeniem
jest harmonia zmysłowości i ducha, więc właściwie
się wzniosłe budowanej też ~~wysokość~~ czoła wielce owa domniemana gro-
żąca duchowości ~~była~~ odrywającą też ~~od~~ nalewy byłaby ~~[illegible]~~, dzielkiem
i ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ psującym ową harmonię od tylu
ukochaną

Nie dziwota też że w idealnych głowach greckich wi-
dzimy zawsze ~~[illegible]~~ włosy tylko nie przerwanym otaczają
czoło, a tak uzupełniają owal owa forma pięk-
kowatą całego oblicza. – Naprożno byśmy szukali
tych społecznych nam kątów bezwłosych na skroniach. – Przecież
włosy bywają również cechą charakterystyczną
każdego bóstwa – Tu są wystawiony przy pomnie-
jak to wielkie ~~kędziory~~ i łagodnie kręgące
się kędziory ~~na czoło~~ tak tłumnie dla
stające na głowie Jowisza są znamienne
żywem władzcy olimpu, i jak znowu
włosy krótkie i kręgące się ~~na~~ ~~przypomina~~ przypominają
a kędziory ~~[illegible]~~ na głowie wołu, więc razem
Aresowi [illegible]

i Herkulesowi ~~cechę~~ znamię zuchwałej odwagi i siły ~~olimpijskiej~~ fizycznej ogromnej — u Faunów i Satyrów włosy się jeżą, bo niby są przypomnieniem dzikiej sierści zwierzęcej — Włosy ~~za~~ długie ~~spad~~ spływające na ramiona ó

~~A~~ Widzieliśmy już powyżej zachowanie się w greckim profilu nosa do czoła — tutaj tylko dodajemy że nosy zakrzywione orle odmienne bynajmniej do ideału greckiego nie należą a nosy zadarte spotkamy tylko u posągów dzieci lub faunów =

~~Odmienne~~ Lica ~~mają formy~~ odznaczają się formą wielce umiarkowaną, one daleko ~~~~ łagodne co piękne ~~do~~ ~~~~ odznaczą, dołki na licach bynajmniej nie ~~są~~ właściwe ~~wyso~~ najwyższej piękności greckiej —

W starożytnej rzeźbie są usta — ~~one~~ dwie wargi są nieco pełne — więc ~~nie~~ wyrażają czynności wyraz potęgują się zaś że ~~wil~~ ~~~~ ~~~~ nieco rozwarte (ożywają) tchnienia — ~~~~ najczęściej

zwłaszcza u Afrodyty (Venus) — Przecież to rozwarcie ust jest znamieniem ~~~~ dojrzalszej sztuki późniejszego okresu pełnym surowej wzniosłości wielkie ~~do~~ starszym Bóstwa patrzą pełne — Zwykle grozy mające wargi często przymknięte — atoli warga wierzchnia jest krótsza od dolnej, a dolna nieco pełniejsza od niej, stąd też ~~pod~~ nieco usta same ~~tworzą się~~ a brodą tworzy się zagłębienie ~~zatłocz~~ ~~głajcu~~ przyczyniające się silnie do zaokrąglenia brody —

Ta broda ~~ma~~ nieco również wielce charakterystyczna, ona jest silna, okrągła, pełna, i stosownie bo ta wa jest ~~~~ cechą pięknych rozumnych, ~~brat~~ bratkiem ~~~~ ~~ma~~ ~~~~ — Dołek w bródce ... upiękniał w zwłaszcza ~~wyraża~~ ~~jest~~ ~~~~ był zaprawdę uważany ... zwłaszcza niewieścich, przecież źródło wdzięków ... Winckelmann twierdzi posiada ten dołek jest przypadkowym więc też nie może ~~~~ ~~~~ uchodzić za cechę istotnej piękności —

ó są cechą Apollina i Bachusa — więc też Winckelmann twierdzi ~~że w układzie~~ że włosy kędzierzawe są charakterystyczne pewną gdy chodzi o rozpoznanie ~~od~~ tych bogów z ułomków zgruchotanych posągów (Winckelm. l. c.). A najwyższego podziwu jest artystyczność starożytnych mistrzów w tworzeniu włosów; oni bez drobiazgowości bez żmudnej pracy umieli utworzyć całą prawdę ~~~~ ~~~~ najdrobniejszych ~~~~ ~~~~ ~~~~ ~~~~ najdrożej je ~~~~ tylko u bachantek i innych leniwych lub wzniosłej piękności —

owe drobiazgowe wypracowanie włosów spotykamy ~~~~ ~~~~ raz to najstarszej epoce sztuki — a drugi raz w czasie jej upadku ó w której najwięcej mistrzów malarzy zakładem wdzięcznym ~~~~ wydobyte piękne pukle włosów, cienie i światła. — A również warto się dziwić jako umiano w zastosowaniu do materyału wykonywanie włosów — inaczej pracowano w marmurze △ ~~owszem~~ ~~~~ △

θ Jak obaczymy w rzeźbach jak to używano świdra i świderków aby ~~~~ wyrobić figury rzeźbiarskie dam. — △ w marmurze, inaczej w kamieni innych był sposób ~~~~ — Zarost brody podobnie ~~~~ sprawa — Zarost brody podobnie ~~~~ był przedmiotem niebezpieczeństwa prawdziwie sztuki — Jakoż ~~~~ bogi i mężczyźni wszystkie ozdobione są brodą — Rozumie się że włosy i broda ~~~~ twarzy przedstawionej ...

XX XX

Spotykamy go też wielce rzadko ~~wraz~~ w dziełach czczych mistrzów olimpu —

Winkelmann uważa iż żadna część głowy nie bywa wypracowana od mistrzów greckich z taką starannością jak uszy, a to tak dalece że one ~~są~~ są najpewniejszą oznaką czyli głowa jest utworem ~~oznaką czyli własnym właściwym~~ artystów greckich lub późniejszym utworem,

~~Jeśli~~ Gdyby się raz zdarzyło — prawi Winkelmann obaczyć w głowie uszy niedbale wykończone ~~będącej nie~~ niewątpliwego ~~greckiej~~ starożytnego pochodzenia toć już można być pewnym że ten organ jest późniejszym dodatkiem — Dalej staranność około wykończenia ucha nadawała mu zarazem cechę charakterystyczną, tak dalece że z formy jego można zgadnąć rysy ~~osoby~~ do której ono należało — Tak np. znaczny otwór w uchu zawsze oznacza Marka Aureliusza —

~~Co się tyczy~~ ~~Co się tyczy~~ Co więcej może też nawet wystarczyłby przy obrazach [illegible] ~~greckich mistrzów~~ ~~[illegible]~~ uszów o głowach wykonanych z dłutem lub pędzlem ~~Grecji~~ starożytności klasycznej tak za czasów kwitnącej i swobodniejszej Grecji jak za cesarzów Rzymskich aż nawet więcej do epoki Trajana —

Rozumie się atoli iż owe przytoczone cechy odnoszą się ~~głowami~~ przeważnie do oblicza bogów ~~i bót~~ i herosów a mniej mają zastosowanie do głów będących wizerunkiem osób rzeczywistych, ~~raz~~ ~~wszak właśnie~~ Ro w portrecie ~~nie tak ot~~ mianowicie rzymskim ~~mniej nie tak~~ nie tak chodziło o idealność jak raczej o podobieństwo i indywidualności — Przeciwnie głowom z zamiarem idealnej piękności greckiej

jest że tak powiem abstrakcya, więc brak opierając się na kształtach klasycznej sztuki ... antyki indywidualnych rysów fizyonomii tak wydatnej a oryginalnej a osobistej, która nadaje obliczu charakterystykę ... wyróżniającą go od wszystkich innych, — iż patrząc się na tę twarz uznasz że fizyonomia z tym wyrazem z tym duszy usposobieniem mogła się tylko raz pojawić na świecie, że się już drugi raz nie pojawi i nie zdarzy się więcej w rzad ludzi. Jakbym wiemiał że ta abstrakcyjność która jest w tych głowach — wola może być wspomniana ... same ... rzeczy — zdaje się że się może bardzo nie ... jeżeli ... następujące powody — bogi i bohaterowie ... charakter idei, więc charakter ogólny ... pojęcie ogólnych, bo potęg natury ... mocy ... i praw, obyczaju i td — a lubo jakkolwiek wielki bogi greckie nie są ... ogólnych pojęć, myśli, praw, potęg, i lubo jak wiemy że bogi stały się ... więcej niżli że te bogi ... osobami indywidualnemi, a nie ogólnemi abstrakcyami ... pamiętajmy ... nie mogły ze sztuki a do ostatniego ... w zasadzie do pochodzenia ... i że ta symboliczność była w nich choć z cicha choć przytulona. — wszakże powiedziałbym jeszcze że te bogi olimpu właściwie są ... bo w nich przez ... które w których sprawują owe idee a pojęcia ogólne ... bogami. (+) wszakże ... że w samych tych ... winien miejsce (++) że w samych tych ... jak i w ... całej ... i w ... bogactwo ... sprzeczności tak wszystkich bogach było natury i ducha swoich pierwiastków, bo natury i ducha

Przedmiot ten na ... obawiając się im nie dostaje ...

[illegible] takich fizyonomii nie mają ... posągów najpiękniejszych ... sztuki greckiej

wszakże forma ... wola, ust, ... powyżej wspomniana a będąca w rozmaitych bogów rozmaitą nie tylko nadająca rozmaity indywidualnej ich fizyonomii ... że tej ... wszakże cechujący fizyonomii ... nie dostawała,

... bogi greckie nie są ... ogólną ... i ... personifikacyą

(+) bo gdyby owa ... wspomniane posągów bogów nie ... byłyby ... wło... itd — fizyonomie same by się ...

[illegible] ... III 67 ... [illegible]

XXI

i że lubo
~~że~~ ~~stanie~~ zestawienie tych dwóch pierwiast-
ków stanowi ~~grę~~ istotę pełności będącej
z ujściem, zwłaszcza w Grecji, bo przecież
~~to spełnione przez~~ takowe połączenie owo,
wręcz odwrotnych, światło ~~nie umiało~~ [jedno wiecznym nie mogło mieć] trwania
~~w greckim~~ w Helladzie. Te zjawienie pierwiastki
się rozwiodły, odstały od siebie, albo pełności [skonała] a
owiż Hellada umarła — Hellada umarła
bo ona nie mogła pojąć ducha samego przez
się, nie poślubiając go ciału, materyi splotła
~~jego~~ bytność ducha ~~[illegible]~~ z tem co marne
[i to tak iż nierozłącznie o-o]
i zjawiające — Grecja jakkolwiek [takie] już zaranie
Powiedzieli (*) ~~[illegible]~~ przeczuwała instynktem
te zjawiania, i ten sam czas — ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [który jej groził spotęgowania ducha] [Zdejmnie się lecz ze Hellady]
i ciała — ~~nie dziś tedy~~ ~~[illegible]~~ materia ~~[illegible]~~ jakieś wiecht
jakieś odstrach, ~~była od spotęgowania~~ co się wstrzy-
[Dobrze, wszelko] spotęgowania
mywał od ~~wszystkiego~~ jeszcze [pod uwalany zrzucony istotnie] istotę narzę-
dego pierwiastku co jest ~~nas~~ istotą takowe
zjawiającem — spotęgowanie zaś takowe
byłoby też w samej rzeczy zeszło przez nadanie
oblicza ~~[illegible]~~ bogów też fizyonomii
wyraźniej, aż bliżej oryginalniej; bo takie [innych] [ostatnie]
fizyonomia rozmiaca oblicze od wszy[stkich] [indywidualne]
[ogólne i] ~~[illegible]~~ znaczenie ~~własne~~ jednostka!
odejmując ~~[illegible]~~ Grecji ~~[illegible]~~ [jednostkowe]
~~tem samem~~ a tem. A jestestwo jednostkowe
nie będące wyrazem prawdy ogólnej
ma ~~właściwie~~ naznaczone jest
wtedy najdobitniej marnością
zjawiającą, nikłością rozwiedzioną —
~~A nakoniec~~ [tak to] myślę że są ~~że to~~ abstrakcyj
nosi [illegible]

o-a
a wyrażeniem wier-
nego słowa

a nich nie a nas!

o A z drugiej strony
o ~~z pierwszej strony~~
Ta indywidualność
~~[illegible]~~ człowieka pojedynczo
tak samoistnej i samodziel-
nej ~~[illegible]~~ istotę
[pod innym względem]
swojej była Grecji rozmiar
wielka a nawet zło-
wrogą + ~~[illegible]~~
~~o tem zaś [illegible]~~
~~[illegible] będzie~~ —

C.A. L. z k. T. III bb.

greckiej sztuki stworzonych, jest właśnie wypad-
kiem owego żywotnego warunku wielkości
Greków we owej harmonii ducha i natury
życia wewnętrznego i zewnętrznego, gdyż ten zwrot właśnie
sprawiał że człowiek w Grecji
dziś my nowocześni
daleko mniej być życiem ...
jednostkowym w sobie zamkniętym —
wewnętrznym, ...
raczej zwróceni być do wewnętrznego świata
światem zaś takowym zewnętrznym nie tylko jest natura, ale raczej był działa-
jący nań owemu
kraj, obyczaj, prawo, ustawy własnego kraju — przeto w sobie
i pod tym względem grek miał znaczenie ogólne więcej i
a nie jednostkowe, zatem jego życie publiczne, obywa-
telskie sprawy ogólne
powszechne nie pozwalały mu zapadać we
własnych dumach duszy swojej, ani rozwinąć
indywidualności oryginalnej osobliwej (Pomimo panującej) na siebie
Gdy jednak Grek miał piętno
Tassowe, i to właśnie było powodem że w Grecji ostała
się forma republikańska, gdyż indywidualności
odznaczających się tak wielce znów jako ... się przywiązujące ze wszech
oddalić się od siebie twór ... ostateczności najwyższej
zelżę na całości uwagę. — Ostatecznością greckiego
stanowiska była Sparta — w porównaniu niewłaściwie więcej nadającą się
policowaniu tego stanowiska, dla
tej ustroju Ateny były właśnie gruntem rozwinięcia atoli
się indywidualności. — Ta granica Sparty
wydalniej rozdzielały się w porównaniu do Sparty
że Ateny odznaczały się tylko mniej ... znaczenia. I w porównaniu
w której człowiek nie miał ... bo wiadomo nam, że
jako człowiek, i tyle tylko jako obywatel było wielkie
gdzie w nami jest ta ateńska indywidualność
ce blada — Jakoż my usunęliśmy sprawę zbawienia
wielkości
ale jakoż człowiek wznieciony do nieskończonego, i wedle naszej
wiary że człowiek wtedy, właśnie w obec nas
znaczenia — Przecież w Atenach był także
wewnętrzny człowiek
jest tak dalece
jeszcze bardzo nierozwiniętym tak surowej
strony dla tego że

Ten brak zapadania się w sobie i cofania się w siebie, nie było bynajmniej, ani powodem ani skutkiem jakiegoś niedostatku, owszem co do raczej znaczyło że człowiek mógł owszem zwracać się na zewnątrz

jako bo wiadomo nam w sprawie że najgorsza wędrówka wewnętrzna najsilniejsza wewnętrzność duszy bezbronna była złożona na ołtarzu ofiarnym sprawy powszechnej —

jak wspomnieliśmy w rzeźbiarstwie jeszcze przy ... było

gdzie w nami były ... w której przez wielkie stany sprawie zbawienia waga przeważnego absolutnego jest nieskończona

tego właśnie, gdy się ta treść wewnętrzna już
wytłumaczyła z głębin jego, a temu miałby w sobie
zarad słowa — wszak wiemy, że Sokrates jako
on jeden znaczniejszych synów Aten, rozpoczyna
zwrot ostrzeżeniem sobie samemu, Sokrates
w tej istocie swojej stoi więc właśnie
około wyrocznice, i dumna co w niej
przemawia i wróży, a tak właśnie
ona ta filozofia Sokratesowa
była Hellady powodem. Bo od jego
czasów Sokratesa rozpoczyna się potęgowanie coraz
silniej się indywidualności ostrzeżenie — Ta
samo przeczucie które wstrzymywało
mimowiedny Greków od nadania obliczom
ich bogów fizyognomii indywidualnej, to samo
przeczucie parło ich ale Sokratesa wskazywało
na mniej i mniej — Sokratesa filozofia
była tak anty-grecką, jakby były fizyognomie indywidualne
ich piętno na obliczach marmurowych ich
bogów —

O te naukach bo zerwała się
pełna harmonia
świata wewnętrznego i zewnętrznej
rzeczywistości (*)

Otóż tym, przyczynem, tym trybem wytłumaczalną jest
mnie się zdaje owa abstrakcyjność wysoka owa tych bogów
nie rozwiązuje się już nadto że klasyczna idea
ność była również ważnym jej czynnikiem.
ani myśl rozpus
więc obejmie że wówczas nuba
będąc została od Greków ukochana

(*) ob. Lutz z tłum. III T. str. 137 i następne

a radzaj sztuki mniej się nadający do wyrazu indywidualności niż malarstwo które jest przedewszystkiem sztuką głębokiego duchowego wyrazu, więc sztuką pełniej wchodzącej się indywidualności ducha —

Tem mniej atoli w posągach wyraz oblicza gorzeje tem pełniej i wyraźniej święci pełność formy samego ciała [illegible] — nie trzeba ony atoli już wydawać w charakterystycznej pełności idealnej ciała ich rozbierali cech pełnym wszechwali Grecy starczy jeżeli przetrzymuje ruchu greckiej każda część ciała, każda linia, każda drobnostka tego świata wszystkiego marmuru ruchem, postawą, sercem bijącym, wszystkim w ich postaciach ich oniczem jak duch kształty.

Powiemy jednak że bogi greckie miały różne cechy lubo budowy ciała sobie właściwe więc ozdabiając jak owa korona ducha i natury bodaj istoty Hellady pełności jak w każdej mierze przecież każdy był pełności nazewnętrznej formy swojej także tem uduchowieniem ciała — tak równie ona z sobą i każdym rodzaje swojem oznaczeniu duchowym o treści swojej zmawiała swoje w swoim greckom ich znajomym wyraz i pełen przemawiały rzeźbiarza z kulptury zwykonanie na te posągi macania objaw bogów, Hellada patrzała na te posągi sam ich w posągach greckich tyż że geniuszem mistrzów stworzone szczególnie nadaje swoje przemawiała gdy ożywienia o Olimpie na jawie wszystko wymawiała przez mieszczów z nami obraz to wyobraźnie wadzimi — przez mieszczów z nami widomym dotkniętym i nazy kwadrat w kształcie widomym dotkniętym o proporcjach ludzkiej a oblanym w dziś kiem niebieskiego — go ciała przyjmuje

Jeżeli zaś — dla szczupłości granice mniemamy że głowa greckich posągów jest mała w porównaniu do całego ciała pod tej naszej rozprawki posuwamy

Powód tej właściwości jest ten sam dla którego i owo to w tych greckich antykach jedna nie ma tej nieszczęsnej wyrazistości nie to było w sztuce nowoczesnym —

XXIII

nie rozwodzimy się nad właściwemi cechami piękności ciała jak ją pojmowali Grecy chcemy choćby pobieżnie wspomnieć o szatach okalających te idealne formy greckich antyków —

Szaty! — To rzecz nie lada — w nich przejawia się całe usposobienie duchowe ludzi i wieku — nie jest też osobliwą pociechą dla pokoleń dziś żyjących gdy się spojrzy na to własne ubranie swoje — ani przeczymy wysokiemu ma- ocenie naszych spółczesnych mistrzów, ~~ani~~ — chętnie ~~też~~ ze czcią witamy ~~powstające~~ rodzące się zewsząd (akademie i) stowarzyszenia sztuk pięknych i cieszymy się z duszy że tak często gęsto jawią się ~~i jawiące się~~ ~~gęsto~~ stany dzieł artystycznych, przyznajemy ~~nawet~~ wysoką zasługę badaczom historii sztuki ~~a~~ ~~i to~~ godzimy się nawet na wszelkie dowody ~~świadczące~~ ~~o~~ chcące nas przekonać jako czas nasz ~~ze~~ ~~[illegible]~~ pnie się ku piękności uczciwie i ze możności a jednak wyznajemy i te sukni nam i te mody czysto zmorą a upiorem smutnie cechują naszego pokolenie, bo one świadczą z obrzydłą dobitnością, jak to nam ciężko wyleczyć się z grubaszności materyalnej a szczerej wiary — Dawniej bywały smutki poczciwe w upstrzonych epokach! — bo mnie się zdaje że nawet tu oglądamy wiek ośmnasty a ten, mniej jakie dawniejsze stulecie nie oznaczało się taką ~~[illegible]~~ potworną szpetnością jak ten nasz dzisiejszy — ~~nie ma~~ Jak historya za- pamięta — nie ma żadnej epoki nie ma ludzi ~~jak historya~~ które by się w tym względzie ~~zapamiętać~~ naśladowało smutkiem przerażliwości przed tym naszym wiekiem dziewiętnastym a nawet więcej

przed naszemi dziesiątkami lat –

Lecz nie tych używamy tego przedmiotu – dość nie-
bezpiecznego – boby przesto i ostrożnie dam w tanie
obcym a wcale nieestetycznym kilka słów
pojedynczych powiedzieć – Lepiej ~~[illegible]~~ pilnować
nam greckiego i swoim [illegible] –

Otóż same szaty używane w Helladzie dowo-
dzą iż ona była ojczyzną ~~[illegible]~~ w którąś artystyczne
myśle – ~~[illegible]~~ a co więcej ~~że~~ [nie równie pierwsze znaczące] ona była gruntem
plastycznej, skulptury – Co więcej jak to
rzeźba trudna używajca gdy chodzi o szaty –
Malarstwo ~~[illegible]~~ ze stoły więcej więcej ~~[illegible]~~
wspominało – ubiór choć nieestetyczny pierw
jako tako patrzy na malowanym obrazie
lecz ~~[illegible]~~ [illegible] straszydłem, ohydnym gdy go rzeź-
biarz wykuje z marmuru lub ze spiżu uleje – (Sposób jako marmurowy jakiś Pani w krynolinie lub [illegible] podobne)
Stroje greckie nadają się ~~[illegible]~~ nie tylko
do malarstwa lecz jest nawet w którąś pla-
stycznej – Od wyrażonych nie prosto pierw
wrażeń ciała, ~~[illegible]~~ lecz owszem
dadzą im wdzięku i piękności – wszelkie
nawet ruchy ciała każde potoczne pierw w
drapieryj ma udatność swoją – I dla tego dotąd same
że szaty są uduchowione w greckich posą-
gach, bo one są jakoby uzupełnieniem samej
postaci – Greckie szaty ani tak są niewidne i wielkie jak w posągach greckich gdzie zaledwie
~~[illegible]~~ a gdy bogi greckie są panteon jakiś [illegible] ukazują
co się wadzi w całym człowieku a na gruncie bez- gdzie one zaczynają
stempie nakreśl pełnym kształtem, nie ani te szaty ich nie
~~[illegible]~~ wspomniany że ~~[illegible]~~ i szaty są wyrażeniem prawem
bogów ich przeciwna posągach widzimy w do [illegible] dziejowym
wzięte ze strojów ~~[illegible]~~ własnego greckiemi szpecą z postaci
ludowi – człowieka potwora
Kształtny – ~~[illegible]~~ szaty
greckie i ~~[illegible]~~ są [illegible]
tym nadziemskim ~~to~~ stojącym w naturze

XXIV

~~Więc słówko o szatach greckich — [illegible] główne~~
~~były ze rodzaje szat — [Jedna [illegible] suknia spodnia~~
~~w krótkiej nowoczesnej koszuli — W dawnych~~
~~czasach gdy jeszcze Hellada Wschodu miała~~
~~w sobie Jonii Chiton jest [illegible] sięgający, w~~
~~bogate fałdy — Później był krótszy, i ale~~
~~najczęściej jeszcze miewał rękawy — W niewiast~~
~~bywał nawet zawsze długi, przepasany [illegible]~~
~~przepaski [illegible]~~
~~Widujemy często u kobiet Chiton dwa razy~~
~~raz tuż pod piersiami~~
~~bywa przepasany a drugi raz poniżej bioder~~
~~i tutaj właśnie nad tę drugą przepaskę [illegible]~~
~~[illegible] zebrany we fałdy spadał [illegible]~~
~~spadał [illegible]~~
~~więcej — Chiton wojskowy [illegible]~~
~~krótszy — W najdawniej~~

~~I [illegible] [illegible] więcej [illegible] dostawał —~~

Więc powiedzmy słówko o szatach greckich —
niewiele było zachodu około ubioru Heleńczyków — takie niewiele jak u niewiast sukni —
suknie ich były dwojakie — jedna spodnia zwana Chiton — suknia druga była wierzchnią, okrycie zwała się Himation — był to rodzaj płaszcza zarzutka —

Chiton był odzieżą dość odpowiedniejszą koszuli podobną — Za starych lat gdy Grecya zostawała jeszcze ~~pod wpływem~~ wschodu w Jonii Chiton bywał długi, suty szerokością i bił w bogate fałdy — Dawniej bywało i to że Chiton nie miewał rękawów — przyczem rzadko im ich brakuje — tylko ~~[illegible]~~ robotnicy, niewolnicy — a niekiedy nawet i Hephaistos (Vulkan) [illegible] matrony bogini miłości, ~~[illegible]~~ [illegible] wokół [illegible], mieniają Chiton o jednym rękawie — [illegible] Chiton bywa krótki [illegible] w męzkiej [illegible] tylko Chiton wojenny niżej podkolana — ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] krótszy [illegible] — [illegible] zawsze bywa [illegible] W niewiast Chiton jest długi i przepaska — niekiedy dwa razy przepasany, bo raz pod piersiami, a drugi raz poniżej bioder — ~~[illegible]~~
A czy Chiton ~~bywa~~ często ma [illegible] [illegible] tylko [illegible] wtedy [illegible]

nie się działo jako
przy tem niższym przepasaniu, najczęściej Chiton
bywa nieco w górę pociągnięty, tak że się garbi, to
zgarbienie spada i pokrywa te przepaski — ~~tam~~ Takowe noszenie Chitonu widujemy ~~[illegible]~~ wielkich wazach gdzie jest [illegible]

Himation — ów płaszcz jeszcze mniej był urozmaicony
był ~~to~~ on po prostu ~~[illegible]~~ niby chustką
czworograniastą — najczęściej noszono go na lewym
ramieniu ~~a ujmowany go~~, a stamtąd przeprowadzony, owijał [illegible]
od prawej łopatki pod prawe ramię, zarzucano ~~drugi~~
od spodu znów na lewe ramię — Tak tedy prawe
ramię ~~[illegible]~~ nie było okryte w takiem ułożeniu —
Podobnie też ubierały niewiasty, Himationy jako czystotniejsze;
Przecież rozumie się że ~~takiej damy~~
~~[illegible]~~ nożny ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ — i strój żeński jeśli to co do epoki, ~~jeśli~~ tak
i strój żeński jeśli to co do epoki, jeśli to co do zwyczajów i krajów greckich dość
wiele, jeśli to co do zwyczajów i krajów greckich dość wielkie ~~[illegible]~~
mocnie się różnił — Tak np. panie ateńskie dzierżyły
narzucały ~~ob~~ ~~[illegible]~~ Chitonu dawniej spartańskie
okiłki — w sztuki i posągi i wazy, starożytne ukazują
jakoż niektóre, że niewiaste nosiły Chiton ~~[illegible]~~ rękawów
wielkich te rękawy były szerokie albo pozwinięte i
spięte sprzączkami naramiennikami — ~~[illegible]~~ albowiem
razem Chiton bywał podwójny — ~~[illegible]~~ — Dodajmy jeszcze
~~[illegible]~~ kilka ~~[illegible]~~ uwag drobnych
które nie będą bynajmniej zbyteczne —
Naprzód ~~[illegible]~~ uważamy że jeśli nie ~~[illegible]~~ znane dlaczego o strojach
i ~~[illegible]~~ dam też dla tego
niewiasty ~~greckie, bo nie~~ ~~dla tego~~ ~~[illegible]~~ wiele
~~[illegible]~~ że coraz więcej o tym ~~[illegible]~~ wiekt? jakoby
nie wystarczy; Nie rozumiejmy atoli ~~[illegible]~~ bo nie tylko
ta odzież była nie wymyślną, ~~to~~ ~~[illegible]~~ a właściwym wam
napisać jeszcze kilka wierszy, a właściwym uważamy
wszelkie formy Chitonów i Himationów ~~[illegible]~~ zaś
przy damach greckich — następnie z tego cośmy rzekli
przypuścili, najogólniej mać że dni krawcy
[illegible] [illegible] ~~ani modystki~~ ani damskiej ani modystki
wielkiej, ani ~~[illegible]~~ w Grecyi przy tem aż tak prostej
nie bywało ~~[illegible]~~ zbogacić epoki
stroju ówczesnego ~~[illegible]~~ — ~~[illegible]~~ Nakoniec upraszam

XXV

50

~~czytelniczków a więcej jeszcze~~ szanowne czytel-
niczki a nawet czytelników aby nie rozumie-
li jakoby ów ~~wodolatek~~ świat nie znając ~~brak~~ niewyczerpanej rozmai-
tości w modach, i ani wytwornej ~~jakoby ów brakł~~ stosowności
krawieckiej i modniarskiej ~~nie był powodem ...~~ z
~~braku~~ nie ubierał się ze smakiem najwyższym
jakoby użytkiem i lub który nie miały
tego co my „elegancją" rozumiemy, — owszem
~~ten smak ta elegancja była w elegancja~~ smak — elegancja
w najszlachetniejszem znaczeniu była siedzą-
ubiorów greckow — była tam elegancja nie-
zmiernie wykwintna, ~~bo~~ zbyt zapewne dla ówczes-
nego ~~ten~~ tem średniejsza ~~że ona nie~~ ~~sa~~ [illegible] co
~~sadna~~ ze prawdziwą sztuką w tej [illegible] — ~~bo była~~
zadaniem każdego ~~aby~~ Greka a ~~w~~ tem bardziej
każdej niewiasty helleńskiej aby umiał nosić
ów chiton i himation, chodziło o to aby
się suknie tak ~~prostotą jednak~~ proste a nie
umyślnie stały się wyrazem estetycznego
uczucia — aby, je zarzucić stosownie do wieku
i pory, aby się ułożyły w piękne artystycznie
fałdy, ~~aby~~ niech i każdym ruchem w każdym ~~...~~
ruchu tych sukien widać ~~...~~ było
a jeszcze równie rozmaite usposobienie osobiste ~~każdego~~
~~...~~ wdzięk a wykształcenie siedzącego — A przyznacie
że to rzecz nie łatwa — nie lada — !
Nie będę wam prawił ani o naturze ich
głowy, ani o obuwiach — ~~mnowi~~ ~~...~~
~~[illegible]~~ Mężczyźni na ogół na ulicach
nie potrzebowali głowy, tylko w porze
upałów kapelusza — lub czapki — niewiasty
nigdy kapeluszy, chyba że opory, przepaski
i to — Podobnie mężczyźni w domu
zawsze — i to — Podobnie mężczyźni w domu
obuwie, na dworze sandały, choć nie zawsze
i nie wszyscy; niewiasty miewały ~~...~~
kształtne sandały —

~~Każdemu w~~ strojach charakter w tej ściennej

aby te fałdy układały się
mocno, ~~aby~~ i aby one ~~...~~
~~poruszaniu ciała~~ nie mieszały się z sobą
zamyślnie niemo
poruszenia ciała,
lecz zawsze zostawały
w zupełnej harmonijnej
proporcji — Tak
tedy

Kończąc sprawę ~~o szatami~~ o szatach starogreckiego świa-
ta upraszam czytelnika aby nie brał sobie za zgorsze-
nie ~~tak~~ iż tak często spotkamy posągi zupełnie
obnażone, zupełnie bez sukni. – Bo naprzód [illegible]
[illegible] Grecy – to byli jeszcze poganie choć znacznie
uszlachetnieni – a stosunek ich do natury, jak wiemy,
był zupełnie inny, ~~nie~~ jak ~~nasz~~ nasz obecny [illegible]
[illegible] duchem uświęcony – następnie – zgodzić się
musimy także na myśli że u ludów tak artystycznych jakimi
byli Grecy uczucie piękności, ~~przygłuszało~~ i zachwyce-
nie którem przejmowało arcydzieło sztuki. [illegible] broniło
od użycia posągu ze strony form cielesnych – bo nich
i dziś nawet człek uszlachetniony duszą, przychowa-
niem ~~nie~~ co to nie z pozoru i naruszy lecz jedno wyższe obaczy
w postaci rzeźbionej lub malowanej duchową sztuki
potęgę, a drugi ~~co widząc głowa~~ co zwierzchnią ugłaska-
ny w rzeszy faun [illegible] [illegible] w ten sam
[illegible] [illegible] [illegible] wabiki mistrzowskie
piękności dzieł [illegible] to pasjonowanie się przeżywaniem,
[illegible] Prawią nam [illegible] to a zgrzeszeń,
rozebranej ze sztuki młodzieży, [illegible] a nawet filozofów, Sokratesa o
skandalicznej historyi znakomitych ludzi niby lekkoduchym
owym obyczaju lub zwyczaju [illegible] Sokratesa i Arystofanesa
Sokratesa przywodzą wcale niechcący [illegible] do tego być może! – też proszę nie
nieświętoszkowym i [illegible] wszystko
zapominać że ~~w~~ zawrzaje w Atenach karano
gry w nim [illegible] nieprzyzwoite, a gimnazjum [illegible]
ale ~~za~~ ~~za~~ wtenczas nieraz 100 [illegible] na nasze dzisiejsze
pieniądze – i ~~za~~ warto by też żeby dzisiejsze
urzędy ~~za~~ od których ~~[illegible]~~ przestrzeganie publicz-
nego obyczaju należy, ~~jak wtedy~~ ~~[illegible]~~ widziały,
jako w owych gymnazyach greckich, wymaczone
były ~~do~~ ~~[illegible]~~ płatne dozorcy ~~co~~ który by gardły
przypilnowali ~~[illegible]~~ ~~na [illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ nieprzyzwoitości i
gdyby nad ich okiem, [illegible] stała się ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ gorszące
chociaż mowa,
mogąca gorszyć młodzież [illegible] –

XXVI

Jeśli atoli Grecy słynną wszelkie i po wszystkie czasy słynąć będą jako mistrze nad mistrze, wszak nie trzeba też nam wierzyć że oni nie partaczami byli i w technice artystycznej — Boć to do każdego mistrza należy aby [illegible] pierwszy[illegible] materyi umiał władać i według woli ta [illegible] wyższej [illegible] aby był władzcą [illegible] i [illegible] stworzycielem kiedy powstanie jego z natchnieniem artystycznym się zchodzi. Jeśli tedy wytrzymasz jako też ów unikający sam do siebie [illegible]go prawo że go nachodzi przed twórczemi myślami, a poetyckiemi obrazy i że serdecznie jeszcze zaledwie się [illegible] jakoś z niemi wygadać nie umie, że i tak jakoś wydać nie zdoła — otaczają wszak że to [illegible] szczególnie nie osobliwy wieszcza i że świat jego [illegible] wiele traci gdy one myśli a potężne fantazye na zawsze dla ludzi tajemnicą zostaną —

Grecy zaś jako artyści, jak umieli władać językiem swoim jako osnową wymowy i poezyi tak też obchodzili się z gracją i [illegible] z [illegible] przez siebie [illegible] — Ich technika artystyczna była doskonała —

Najpierw drzewo było dla Helenów pierwszym materyałem — z niego to strugali sobie najstarsze i najświętsze obrazy [illegible] a Palladia — A obok drzewa równie się glina była w wysokiem poszanowaniu po wszystkie czasy. [illegible] wspominają w epokach w legendzie Prometeusza co ludzi z gliny [illegible] [illegible] [illegible] płomieniem niebios[illegible] jasności[illegible] — [illegible] im mądrze i [illegible] — a w naj[illegible] [illegible] z gliny cacka, [illegible] figurki dla [illegible] heleńskiej — [illegible] te [illegible] glinę i na słońcu suszonej to i w ogniu przepalonej [illegible] terracota — Glina

tak jak dziś tak i owczas była istnem dobrodziej-
stwem dla mistrzów naturacy, bo tak jak obecnie tak
i wtedy wykonywali sobie modele z gliny –

Nierzadko też obracano gyps na ozdoby
architektoniczne a nawet na posągi – zwłaszcza
dla ~~miłośnn~~ mniej zamożnych miłośników
sztuki –

Gdy atoli szło o utworzenie prac artystycznych wielkiej
wagi wtedy jęto się spiżu a Grecy byli arcy spra-
wnemi w odlewaniu dzieł ~~[illegible]~~ z brązu ... Cars
bo pozbawione wykończenia dzieła z kamienia odrazu wziętej [illegible] właściwą [illegible]
statuaria) – A zwłaszcza też, podobno lepiej
jak my umieli wedle woli swojej spiżowi
nadać barwę – to więcej oni instynktownie i mistrzowsko pojęli jakoż wonczas jest

~~Spiż ... tak~~ Że spomnieliśmy powyżej o barwie spiżu otóż im mniej posągów
~~[illegible]~~ spiż ~~był~~ był doskonalszy tem różnej spiżowi innymi mogą
ptyniem tak mniejsza prowlekłat się miedzią a nadto doskonałej z innej [illegible]
nie darmo też, słynął po wszystkiej greckiej up. z białego mar-
ziemi jak słynie prawdziwie wielki i spiż muru – Jakoż i tak
Korynckie ~~[illegible]~~ bo ogarniały dzieci tak ~~[illegible]~~ tem genialnem
uczucie w barwy prześlicznej jasno-zielonej uczucie że same
(nobilis aerugo.) – Wiec też w starożytności barwa ...
nie tylko ceniono te śniedź brązów bo ~~[illegible]~~ spiżu wymaga
~~na wydobyta dzieła~~ ~~[illegible]~~ sztuki ~~[illegible]~~ się należenie raczej szczególniejszego układu ~~[illegible]~~ wyższej
czystości, malując je kolorem czystym jednolitym na szczegółów nie-
stajnym – Ba! wszak i w naszych czasach nowości kości niemalże
~~[illegible]~~ po różnych krajach Europy piszą się i dlatego ~~[illegible]~~ nadaje się
do miedzi ~~[illegible]~~ jak tylko ~~[illegible]~~ pozycją głównie do posągów
zachodzi i na posągi niedawno odlane – Tylko u nas jeszcze bohaterów, ~~[illegible]~~
~~się zdarza~~ niekiedy się zdarza że jakiś sobie Kwida zapaśników itp.
czytaj wapnem każe wyczerniać spiżowe tablice i dlatego też mistrze
i rzeźby na starych grobowcach kościelnych greccy celujący w tym rodza-
które wielki ~~[illegible]~~ obchodzą barwą brązową ~~[illegible]~~ ju posągów byli też arcy
~~barwa swoją~~ – i te ozdobować się swoją bar- technikami ~~[illegible]~~ trójodlewaniu
barwa ~~[illegible]~~ ~~miłośnicy~~ zamiłowaniu porządku czystości nazywając za ~~[illegible]~~ spiżowej – Słusznie
nigdy nie wstydzi sobie poczytuje – ~~[illegible]~~ na mocy metalowy Estetyk
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Vischer iż posąg spiżowy
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ przypominając nam metalu jakby
jako ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a przeto ... ma wciąż [illegible]
~~Kradnie~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i ten sam miłośnik czystości
nad dzieło kradnąc obradnią ~~rozpaczat~~ rozpaczałby, jakby
~~[illegible]~~ gdyby mu ktoś to pleśń + metalicznej spo
ze starej wina butelki – wodą ~~[illegible]~~ + maczenie
jakby duszy rozlegnie
bo budowie ciała człowieka

XXVII

52

Często też z druta spiżowe wykładano to złotem to srebrem — Posągom niekiedy wstawiano oko ze srebra lub z drogich kamieni lub emalii (emalici) — Zdaje się że nawet w czasach w których sztuka stała się w tego ludu jakby potrzebą życia czerwienią — rok każdy rodził mnóstwo niezliczonych posągów, szczególnie w rzeźbach — osobno były pracownie dla posągów — a wytaszczano z katedry cała stamtąd — jakiemu podziwiali w ówczesnej na koniach św. Marka — Ponieważ warto widzieć że starożytni umieli nakładali złoto — więc też ozdoby że całe posłańce które nie widzieli ile wielkie przelazły pod nimi niby w całości w grobie dziś siadem istnieją pokazały dopiero w czasach rozkwitu sztuki (+)

Jak zaś te dawne pracownie umiały z odlewem obchodzić się widać z olbrzymiego ogromnego — Których posągów jak też robota — które o nią się bijących gnieździe obrazkowe w kościołach dzieciństwa naszego, jak podziwialiśmy owe cuda świata a między innemi i ów Kolos Rodyjski — Ogromny co o kształcie, stojąc na brzegach stopą dwóch morskich ... skałach przepuszczał ... statki co pod nim przepływały do portu Rodus — Przez też lat ... olbrzymi trzymał w ręku kaganiec który w nocy płomieniem buchając wskazywał drogę do portu — na dalekiem morzu

(+) Winckelmann T. 4. 7
Jam również mój dawniej pospolitowane ... modeli —

(Czego zajętą nie ... dotąd szkaliło)

Wielkości marmur z natury swojej ograniczona wielkość posągów bo one zależą od wielkości bryły marmuru — pomimo spiżowe kolosalność tych owych posągów zdumiewa. Jedynie od Egipcjan, od wzoru ... kunsztu tej roboty ka —

Widzieliśmy dopiero iż spiż nadawał się wręcz dobrze do figur bohaterów, zapaśników — same posągi sobie radziły lepiej pracowniów okazują iż posągi zakonne często postawione gwałtowniej się przechylające w jedną stronę. Otóż tutaj można było wprowadzić równowagę figury odlewając części ciała przechylonej ciężko a podając spiż z strony przeciwnej — doskonale nie można było z marmurem ... figury

Zrozumiemy że ~~gdzie~~ [tedy gdy już] spiż w takiem był poważaniu w Grecyi cóż to dopiero marmur ów biały! Wszakto tak szlachetna a ~~szczersza~~ [tak mistrzom [illegible]] sposobna dla dzieł sztuki — A wiemy też jak to bywa

~~Wiemy też jak to bywa~~ z dziejami kultury a uszlachetnienia ludów — Gdy duch twórczy przemocą jaki narząd lub sztuki jakiej by doskonał ~~sprawy~~ raczej a świetniej sprawy już zawsze rzeczy tak opatrznie (się złożą [mimo niechcenia] że wszystko się znajdzie ~~co~~ pod ręką ~~[illegible]~~ co jeno może pójść w pomoc ~~a przystoi~~ co tylko zdoła ułatwić wielkie natężone zadanie. Sama natura co to niby bezrozumnie, co tak często [dla swoich] ~~[illegible]~~ ulubionego ~~[illegible]~~ ludzi akuratna niewiastą macocha okaże się [dla tego] ~~[illegible]~~ któr- kiej i chętnej ~~[illegible]~~ życzliwą ma- tuna — Otóż — [z przewidzeniem swojego] [illegible] być ludem artysta — moc cudowna świata własna ich etc. — zatem ~~[illegible]~~ też natura wielki ~~[illegible]~~ własnej niby zagrodzie na ich oczekiwania przygotowała przepyszne marmury z których mistrzowie helleńscy mieli wywołać całkiem wielkie postacie olimpijskie ~~[illegible]~~ bogów — więc też ~~były~~ te marmury ~~o mistrzu~~ greckie cudnie nadające się do dłuta mistrzowskiego ~~[illegible]~~ — ~~Kto~~ (a nieskazitelnej bieli ~~a nieskalane~~ ~~[illegible]~~ niezrównane ~~a [illegible]~~ — ~~[illegible] [illegible] Kto tylko dotknął się ręką~~ ~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~ ~~[illegible] posągów starożytnych~~ — Wszakże te posągi starożytne przez długie wieki lekko [pierwotnej] nozbywszy ~~[illegible]~~ się już białości marmurowej i był przeszedł ~~[illegible]~~ powłoką się niby kolorytem złotawym ~~[illegible]~~ ~~kolorytem~~ — a kto tylko kiedyś dotknął się

XXVIII

ręką tych starych arcydzieł oblicza i czuć te
jeszcze dziś niezatarte marmurów, co jeśli widzi
kto się oczy, nagie, a pod ręką kto się nieoswojonego
Kto czuł te gładkości niby jedwab-
ny powierzchni tych ciał, ciepłej, przez lata ulubionej, że
przyzna, że mu się zdaje, że ten głaz żyje, że
jakoby zgoła zacierał twardości, pełnem uroczem
ciężę że mu się zdaje być miękki dotknięciu, że cało-
— ku stosownie i bez przesady wspo-
mniany o epidermis tych posągów
Ostatnie jedna z wysp greckich, bo Paros dostarczała
wybornego marmuru — a nadto znakomite też były
tony, pentelyjskie. Wszyscy zaś dostarczały
marmur hymettski — (+)

Niekiedy wyrabiano nieby i marmurów czarnych
czerwonych — a czasem lubo najczęściej już w epoce
wiedniejącej sztuki składano posągi
i marmurów różnego koloru — Twarz, ręce, ramion
ręce i stopy były białego marmuru, a szaty
i kamienie innych barw —

Nie nadto też używano do rzeźb nie-
bronzu, baraltu, porfiru, alabastru —

Przecież osnową wszystko równie wiele cenioną od greckich
była kość słoniowa. — Już za czasów Homerowych używano
trawa kości słoniowej ... ozdoby, stroili artyści
a w Wolbresie zaś gdy sztuka dopięła już naj-
świetniejszych wysokości swoich, wykonywano
ze słoniowej kości posągi najogromniejsze
o olbrzymich wymiarach, których wszakże
dziełach ... kości
zrobionem złotem (dzieła takowe zwano
(chryselephantiny). — Oblicze, ramiona, ręce
pierś i stopy

(+) Dziś marmuru do rzeźb biorą we Włoszech z Carrary. Te tony dopiero odkryto
zostały nie dłużej po ... r. Chr. — i nazy-
wano go też Kararyjski marmurem, „Luna“ —

o one nie mam
były greckim w czasie
najpiękniejszej rozkwi-
tu ich sztuki — bo
te

słowem wszystkie części posągu przedstawiające gołe ciało były z tej kosztownej kości wyrobione. °) Szaty, kreska, gzła, obrzeże tej postaci były z czystego złota wykonane. — Zasłynął wszystkich od trzech tysięcy lat słynnymi (o drutach Phidiasza wielka jest ogromny) czyli przedstawiający Jowisza Olimpijskiego * i o Palladzie na akropolis Ateńskiej.* — Jednak kosztowności też onemu, którą w tej samej arcydzieła arcymistrzów były wyrabiane, uchroniły nietykalnych drapieżnych najeźdźców. A prze- tem słoniowa kość sama przez się tak była płonna i wiotka że wymagała nieustannej sumiennej troskliwości. Tak np. Jowisz w Olimpiji był umieszczony w okolicy niskiej wilgotnej bagnistej, więc ciągle około niego skropiano oliwą ziemię — Gruncie ona Pallada [illegible] w swoim majestacie na [illegible] i [illegible] stała [illegible] ciągłe [illegible] — Posąg Eskulapa w Epidaurus nie [illegible] od [illegible] kapłanów też czasem [illegible] bo stał nad krynicą posyłającą mu [illegible] odurzające [illegible] — [illegible] w Pellene [illegible] obok niej [illegible] — (*) — Starzy nam prawią o sprawności [illegible] czasami wypiekający [illegible] [illegible] ozdobiona cierpliwa krwawo rozdzierała myśl na swoje — Gdy się stanął przed posągiem złota, kości słoniowej lśniącej w drzewie, przepychy na jakie się zdobyć mógł geniusz Phidiasza — najprzedniejsza piękność oplatana [illegible] nieliczonych i [illegible] się drzewiany — a wszędzie wszędzie przez drzewiany, [illegible] pałkę, wyrzeka, i gwiazdy [illegible] i [illegible], (**)

°) Rdzeń posągu był z drzewa, i te rdzeń wewnętrzny okładano tą kością; co też z mistrzowska udawało greckim bo oni posiadali dziś zatracaną tajemnicę zmiękczania kości do wiecznej miękkiej i giętkiej w czasie roboty — Jeżeli nad gołe części ciała były ze słoniowej kości [illegible]

Za nim atoli pożegnamy już technikę artystów greckich toreutykę (czyli caelaturę) należy mi powiedzieć o sztuce rzeźby metalem, o wspaniałości wszelkiej jest to sztuka wykonywająca z metalu posągi — Gdy się owoja był z wnętrza na zewnątrz wykonywano wyklepywano — Gdy się [illegible] z zadlewem metalowym już nie używano też metalowej techniki [illegible] figur gatunku bez [illegible] bywała ona zawsze cięciom wyrabiania [illegible] mniej do należącej racji w sztuce wolniej, więc w [illegible], drugi [illegible] zbiór [illegible]

(*) Teuerbach l. c. I str. 47.

(**) Teuerb. l. c.

~~XXVIII~~

XXIX

~~Z drugiej~~

Podobnie też, gdyby nie-part-pośpiech, moglibyśmy wiele prawie o sztuce ~~[illegible]~~ greckiej ~~[illegible]~~ wiedzieć z monet, numizmatów, medalów, które przecież są tak arcy-ważnym źródłem dla historii sztuki – a nakoniec wszyscy wiemy jak wysokiej wagi ~~są~~, jak gdyby podrzędnie, są rznięte kamienie czyli u nas kameami zwane – ~~[illegible]~~ u wielu ~~[illegible]~~ ich [illegible] (+) ~~tej sztuce, zwanej scalpturą by ją odróżnić od sculptury to jest rzeźby w [illegible]~~ ~~wklęsło (intaglio) [illegible]~~

Kamienie rżnięte (gemmy) jedne ~~[illegible]~~ służyły jako ~~[illegible]~~ ~~jako~~ pieczątki inne zaś jako [illegible] swój konturowy (intaglio) jedne były wyrzynane na wklęsło drugie na wypukło (~~[illegible]~~ camea) Winkelmann (+) ~~[illegible]~~ przypomina Pliniusza powiada że starożytni używali do wyrzynania diamentów [illegible] – co więcej [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~on jest [illegible]~~ gemme się od ~~[illegible]~~ ~~te dawne [illegible]~~ posługiwali się przy tej pracy nawet zdaje się ~~starożytni używali~~ ~~[illegible] szkłem powiększającym~~ albo Winkelmann sam wyznaje że na to ~~[illegible]~~ brakuje ~~[illegible]~~ wiadomości atoli że najpomniejszy szczegół przeszkadzający mogła równie jak wiele innych wiadomości bez śladu zaginąć.

~~Kamienie zaś których najczęściej do wyrzyna-nia używano były~~

Δ

i dotychczas używano krwawnika, ~~[illegible]~~, jaspisów, chalcedonu, ametystu i t.p. – Inne kamienie były na wypukło wyrzynane i do tego ~~[illegible]~~ obracano głównie kamienie ~~[illegible]~~ mające najczęściej [illegible] ~~[illegible]~~ warstwy różnych barwach. – ~~[illegible]~~ x a takiemi właśnie bywał ~~[illegible]~~ najczęściej (~~[illegible]~~, sardonyx, (++)

Tutaj rzecz o płaskorzeźbie oznaczone A aż do H

a potem wrócić do ~~[illegible]~~ arkusz niniejszego –

(+) ~~Tej sztuce zwanej scalpturą by ją odróżnić od skulptury, to jest rzeźby w [illegible]~~

(+) ~~l. c.~~ Winkelmann l. c.

(++) Feuerbach l. c.

Powyżej widzieliśmy że kamee i gemmy
są jedną gałęzią płaskorzeźby, a ta jak wiemy tworzy znów
ogniwo wiążące plastykę i malarstwem. — Takżeśmy
dokonali tych krótkich zarysów o plastyce sta-
rożytnej i stanęliśmy u wrót następnego rodzaju
sztuki bo sztuki malowania —

Gdy nasze rozprawy wobec malowań
wydobytych z Pompei i Herkulanum nie wystarczą, do wyjaśnienia
w szczegółach na ciem [illegible]
[illegible]
dotkniemy się jedynie pokrótce i po-
bieżnie ogólnych cech greckiego malarstwa, bo o tyle
jedynie o niem wspomniemy, o ile tego wymaga
uzupełnienie naszego wyobrażenia o sztuce klasycznej —

Rozbierając się stare pisane przez ówczesnych
pokoleniom, z którymi kończymy się
w to prochwały, a wzmianki któremi głośne
w dawne księgi mistrzostwo a mnożą malo-
wanych dzieł starożytnych ludów
— Pomiędzy z tych dziwo a genial-
nych prac zaledwie tylko okruchy na nas zeszły
puścizną. — Malowanie na naczyniach gliniа-
nych — szereg obrazów ściennych
i kilka mozaik. otóż to są, trzy najważniejsze
źródła, z których któremi się nam dziś
na oczy pokazuje owe dawnoczesne malowanie —
A pisma starożytnych pisarzów o dziełach malowanych od dawna zaginionych
a często wnich wspomnienia
jeszcze dotkliwszem, bolesnem świadectwem o niepowetowanych stratach
jakie poniosły późniejsze pokolenia wymi-
arem obcych wieków

XXX

A jednak choć by one pisarze milczkiem pominęli, były dawne obrazy ani słówkiem ich nie wspominając — choćby podziemne ognie i ~~popiołem~~ opatrzone grzebały ~~popioły~~ tak, żeby nie były zalały pewnej ilości tych dzieł [illegible] swoją opieką [illegible] malowanych [illegible] klasycznego świata, już sama spółczesność nasza z duchem Hellady pokrewna, byłaby dla nas wskazówką do wyobrażenia sobie wszystko jakości dawnego malarstwa. [illegible] Jakoż mając przed myślą naszą pewne charakterystyki ducha greckiego [illegible] dawnej [illegible] a [illegible] ~~Greków~~ — Δ

Wiemy, że nastrój artystyczny fantazji Hellenów był wielkim plastyzmem, więc też rozumiemy, że ich dzieła malarskie musiały być raczej rzeźby [illegible] — są przedstawione farbami jakby barwne [illegible] — że tedy barwa ma spólne zasady z malowaniem. O tyle też obrazy greckim stworzone pędzlem [illegible] że nie dużo [illegible] że one spod [illegible] Kocherowa [illegible] wyjątkowo [illegible] rozumiemy dalej, że widzieli ich a [illegible] lekkość uroczą [illegible], że pokój cichy, że szlachetność pełną, które podziwiamy na dziełach helleńskich, te same godności a umiarkowania mają też na obrazach greckich malarzów. Znajdziemy tedy i tutaj tę samą prostotę a przezroczystość w kompozycji, która unika [illegible] wskazuje [illegible] całości [illegible] wielkie [illegible] myśli dzieła pewnie [illegible] rozumiała słowo —

Otóż te dopiero co przytoczone cechy helleńskie malarstwo [illegible] z rzeźbą [illegible] pod nią a notaszą i barwnie — [illegible]

Δ

A nadto rozumiemy dlaczego malarstwo było dla Greków wobec skulptury sztuką jakby podrzędną — i dla czego właśnie malarstwo nie rozwinęło [illegible] w Grecji [illegible] [illegible] które [illegible] aż do czasów [illegible] Trajana [illegible] [illegible] — [illegible]

~~Łatwo~~ ~~dla~~

~~Jednak rozumie się że łatwo stąd po całego~~

~~starowieku greków w dziejach ludzkich malarstwo~~

~~u nich mogło być~~ ~~tak nie było rozwinięte że nie mogło być rozwinięte~~

~~w sposób jak widzimy sztuki malowania obecnie~~

~~występuje u nas, łatwo stąd greckie malarstwo~~

~~nie tylko było niższe co do stopnia doskonałości ale lecz nawet rodzaj jego był~~

~~niższy lecz jednak w tem niższym co obrębie~~

~~tego niższego rodzaju rozwinięte~~

Z tego atoli równie widzimy iż ~~łatwo~~ ~~widzimy~~ że dla całego starowieku greków

w dziejach ludzkich malowanie ich niedościgłe

doskonałości sztuki malarskiej nowo ~~czesnej~~ żyjących ludów.

~~To zatrzymanie się jego na niższym stopniu do~~

~~wzrost jego atoli i rozwinięcia do ten brak doskonałości~~

na~~tości atoli nie nie jest atoli satia~~ Przecież rozwinięcia ~~rozwiniętego~~ ~~nie ma~~ wyrażają

starożytnego a nowoczesnego malarstwa ~~nie ma~~ szutka ~~sztuka~~

w ~~wyraźniejszy tylko co do sposób~~ kierzmy i ten sposób jakoby ta sztuka

u Greków była jedynie niższym stopniem tegoż samego

rodzaju malowania które ~~w~~ ~~u~~ u chrze-

ścijańskiego świata dosięgło ~~coraz~~ wyższej i najwyższej

~~stopni~~ szczytów ~~był~~ ~~za~~ owszem malarstwo nowoczesne nie

jest bynajmniej ~~jakby~~ ~~jedynie~~ ~~tylko~~ tylko dalszym

ciągiem ~~w~~ ~~sztuki~~ malarstwa starożytnego

przez Greków przeciwnie ~~...~~ to ~~...~~ malowanie ~~...~~ nowoczesnych ludów

jest w brew innym a ~~...~~ wyższym rodzajem aniż ~~...~~ ~~...~~ malarstwo ~~rodzaj~~ greckie

~~Rodzaj~~ Ten rodzaj ~~...~~ ~~to~~ malowania Greków i Rzymian

~~Rodzaj~~ dużo atoli rodzaj ~~...~~ był niższy a sobie właściwym ~~rodzaju~~ nam ~~...~~

przecież one ~~oni~~ w tem rodzaju niższym, jakto ~~rodzaju~~ ~~...~~ pełnej

~~...~~ sztuki dosięgli w całej pełności a pełnej

~~...~~ ~~...~~ wielkiego i świetnego uczucia —

~~Z tego prawda~~

~~Łatwo tedy~~ Wskazaliśmy powyżej w prawdzie

że obrazy greckie były w stylu o ptaszkach

rzeźb podobne ~~przecież~~ gdy atoli one właśnie

dla tego że były malowaniem

a

Płaskorzeźba

Do strony XXIX

Gdyby nie czas który nas prze do pośpiechu
nagli gdyby nie skrupulatność granic które my
sobie naznaczyli dla tej rozprawy poddawa-
łaby się sposobność porozumienia się
o kompozycyi dzieł
greckiej rzeźby, niż o kompozycyi w ogólności
zarówno w grup. to bareliefów — Prze-
cież o tem

Teraz przychodziłoby nam wykazać obszerniej
jak to niedościgli a nigdy nie zwodni mistrzowie greccy
[illegible]
brali na czem kompozycya w rzeźbie zależy,
[illegible] Rzymianie, atoli że wtedy gdy
już stanęliśmy wobec dzieł Helleńskiej
skulptury, wspominaliśmy dostatecznie
przemilczym ten.
a cum. colus
a [illegible] — Tu też
dotkniemy się tylko w krótce, iż to tej osobnego rodzaju skulptury greckiej — Jakoż [illegible]
kompozycyi gałęzi płaskorzeźb. — więcej nie-
wtaniec w tej gałęzi sztuki greckiej
w której których więcej
mistrze helleniscy doszli genialności
swojego artystycznego pojęcia — Ztąd też zale-
do bareliefu greckiego zostanie
na zawsze najwyższem prawem dla
tego rodzaju rzeźby — I dla tego też rozumieć
że w tej naszej rozprawie o sztu-
ce a cechach sztuki greckiej nie wypa-
da nam pominąć stylu a kompozycyi
ich bareliefów bo one nam [illegible]
do [illegible]
ostatka wytłumaczą usposobienie artysty
tego narodu genialnego ludu —
Rzecz o greckiej płaskorzeźbie
tem więcej jest dla nas zajmująca że
[illegible] jest dotąd mniej a ponieważ sztuka
byzantyńska, a ponieważ

o wieś
o! też [illegible]
zatrzymując sobie wdzięk
rozprawce wyświecenie
istoty i fantazyi winniśmy
choć krótko wzmianki
wspomnieć o greckim
bareliewie — wszak
sposób jak
płaskorzeźba grecka
zostanie na zawsze
wzorem a najwyższem
prawem dla tego rodzaju
sztuki.

będących tylko mottem

pisze wrocie ... therwa, a potem, jego ... mająca przecież ... ±

wcześniej ... , a natomiast ... otres

rozkołki i bardzo nie przynależy się na ±istocie

prawdziwej barwienia lecz nie zadawały gwałtu

pacierz ... jego przyczyste naturę ± wilbrewnie fantazji wyrobowie mistrzów Vlaskera ...

Co gorsza! ... nawet wśród naszych czasów

które niby już wiedzą co ... czynią

znajdziesz ... platkowaną z wielką pracą

a mniej ... opłacone ... pracą

... rzadka cena

często ... wbrew wszelkim ... na zasadzie ...

rzeźb... taskiej, Patrzeć na ...

... wzory musiałaby jakoby ... owe dzieła ... nie i świata —

... ... gdyby nie ... nie i świata

Radzim czytelnikom moim, iż ... której ... całej ...

najprostszej wytłumaczyć się ... w całej teoryi barwienia, ...

... rzeźba ... a potem że jest rzeźbą ... że jest ... ...

... a ... w ogólności ...

... z właściwego ... barwienia ... —

a wszechogólności ...

... ogólnej

Ogólności skulptorzy (jest ... wzajemnie

chciejmy tedy sobie jedynie (choćby z lekka) przypomnieć ..., ...

czasu przyjęte nakki — z wtrączna przyczyny,

sobie na ... ; Cechy odróżniające te dwie ...

radzaj sztuki od malarstwa ... z przestrzenią,)

nam dała ... władę ... ze przestrzenią

więc jej wymiary ... w przestrzeni są na jej postaci

a tem samem wszystkie wymiary które widzimy Dla tego w tańcu rzeźba obrzuca się

w dziele rzeźbionem rzeczywiście ... każda, kwiatem, rzeczywiście

figura rzeźbiona, każda jej część ma w samej ... więc kwiatki

rzeczy te długości, szerokości, grubości, iżto które ... ... nie same się

na oczy widzimy, której nadał ... owej mocny ... tworzyć, ... nakładać

... w obrazie malowanem — Malarstwo ... ... a na ..., nie

... jedynie powierzchni, ... , ...

i średniowieczna sztuka a później jeszcze
cała epoka renesansowa mająca pracami
pretensyą wskrzeszenia fantazyi klasycznej
a ~~później~~ w końcu ~~[illegible]~~ czasy baroco i rokoko
nie poznały się na istocie prawdziwej
bareliefu bez zadawały mu gwałty
spaczając krzywiąc jego przeczystą na-
turę — Co gorsza! nawet wśród naszego
okresu który niby już wie co czyni mają-
dzieł z płaskorzeźby wielką pracą wyrobione
ciężkim złotem zapłacone a wykonane wbrew
wszelkim rozumnym zasadom rzeźby
płaskiej — Patrząc na dzieła naszej roboty
dzisiejsze zdawałoby się że greckie twory
między dla nas nie istniały —

Radbym czytelnikom moim dla zrozu-
[...]ści najprościej wytłumaczyć się z całej teoryi
płaskorzeźby —

~~Wrесz~~ Płaskorzeźba jest naprzód (rzeźbą — więc do niej sto-
sują się prawa ogólne skulptury, zupełnie różne
od praw malarstwa — powtóre barelief jest
rzeźbą, płaską mającą ~~że tło swoje płaszczyznę~~ tło z której wyrasta
~~lub wysokość mającą powierzchni~~
[...] zatem barelief będzie miał jeszcze właściwe sob[ie] a osobne
prawa —

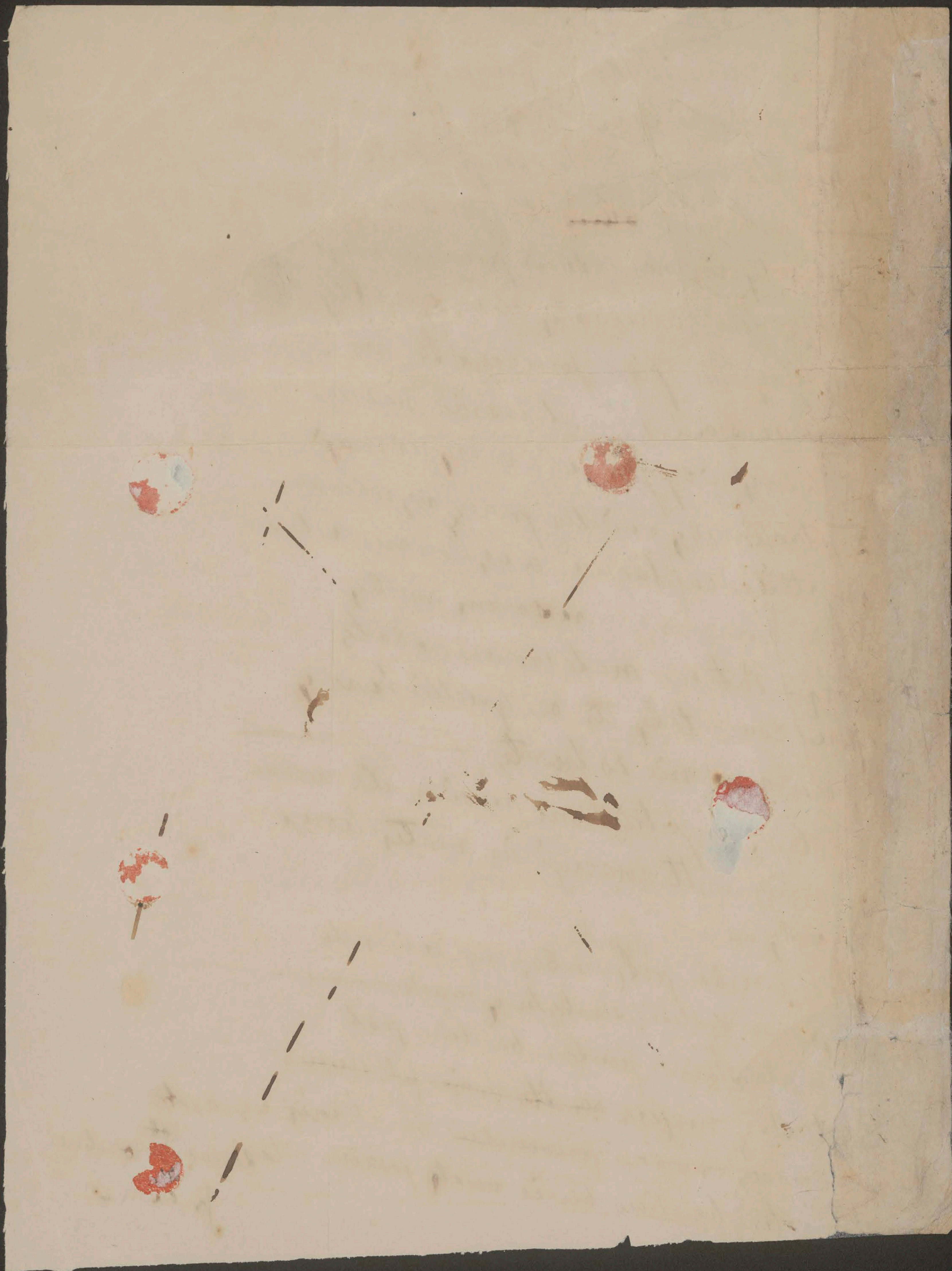

bo nie gospodarzy pełną, istną przestrzenią.
Jak wiemy sztuka zamiast tej rzeczywistej
~~sztuki malowania~~ przestrzeni żyje w przestrzeniach ułudnych, sama sobie stwarza przestrzeń
idealną mocą perspektywy linearnej i powietrznej,
mocą perspektywy ~~[illegible]~~ A jak malarstwo stwarza [illegible] światła ~~a nadto~~
sobie idealnie ułudne światła i cienie tak też
ta sztuka jest władczynią wszechwładczynią [illegible]
pani swej barwy. – I temi ~~w~~ w [illegible] ~~[illegible]~~ i następstwami tych cech swoich to własnemi sobie
~~cechami [illegible]~~ cechami odmiennemi od
rzeźby – Grecy znali dosk[illegible]
granice –

Jak atoli malarstwo różni się od skulptury
~~od~~ rzeźba sama się ~~[illegible] w sobie~~ odróżnia ~~w~~ sobie i tak się dopiero rozkłada
samej – przez ~~to~~ ma prawa skulptura pełna
istna, np. posąg – a inna ma prawidła płaskorzeźba
Płaskorzeźba choć rzeźbą jest ma inne zasady zawarte ~~[illegible]~~ ma
rzeźba – Płaskorzeźba choć rzeźbą jest ma inne
[illegible] właściwa efektowna skulptura,
inne przepisy jak malarstwo choć jest jakby
mięszaniem rzeźby i malarstwa.

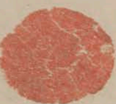

59

6.

bo nie nigospadarzy
pełną
prawdziwą przestrzenią.
zmyślone
Zatem oddalenie, światło
i cienie
i barwy stają na miejscu
i z malarstwem, istotą.
I tem właśnie malarstwo
różni się ... od
skulptury
od skultury
Otóż widać jakto ...
się jakby ... skult...
właśnie malarstwo...
nia się odróżnia od...
od skultury wyższą...
ogólnie — a tem sam...
odróżnia się od tej p...
rzeźby —
Z drugiej strony plas...
rzeźba będzie ...
rzeźbiarskiej skulptury...
odmiana się właś...
cechą swoją —

~~dwa tylko wymiary (dług. szer.) są dziedziną~~ [illegible]
~~malarstwa ... władzcą~~. — Stąd wypadło że ...
Zatem
już nie gospodarzy wypełną
prawdziwą przestrzenią, [illegible]
[illegible]
istnieć
pełną [illegible]
[illegible], więc niewolno jest myślnie
idealnie
przestrzeni, wzdłuż wymiary. — Tak,
tedy się dzieje że na dziele malowanem
ułudne
widzisz wymiary które przyczynisz nie
... Na szczeblu powierzchni widzisz ...

58

...padarzy pełną, istną przestrzenią.
...skultura zamiast tej rzeczywistej
...przestrzeń żyje w przestrzeni
...sama sobie stwarza przestrzeń
...perspektywy linearnej i powietrznej,
i jak mistrzostwo
...światło i cienie tak że ...
władczą się ... [illegible]
...w sobie ... cechami ... malowaniem od
...rzeźby — Grecy ... doskonale

...malarstwo różni się od skulptury
...się ... odróżnia w sobie
dopiero wtedy
...ma prawa skulptura pełne
...— a inne ma prawidła plastyki
...rzeźba może rzeźbą jest ma inne
...skulptura, ...
...malarstwo ... jest jakby
...miejscem rzeźby w malarstwo.

jest wszystkie ułudne więc to ... rzeź...
~~wiste~~ ... światła i cienia
... w obrazie są ułudnie idealnie — ...
malowane — wreszcie nadto owe wyższe wspomniane
wymiary idealne w obrazie malowane rażące
dopiero naprawdę
... perspektywicznych linii wypełniają się perspektywą
... bo środowiskiem ... [illegible]

6.

bo nie nie gospodarny
prawdziwą pełną przestrzenią
umyślnie
Zatem oddalenie, odległ.
światło i cienie
i barwy ~~stają na miejscu~~
są malarstwa istotą
~~I tam właśnie malarstwo~~
~~[illegible]~~

~~dziś tylko wymiary (dług. szer.) są dziedziną~~ udzielnej liczy
~~malarstwa~~
~~[illegible] właściwą~~. – Stąd ~~wypadła ze~~ tego ma-
Zatem
~~larstwo~~ już nie gospodarny wyłącznie ~~[illegible]~~
prawdziwą przestrzenią, ~~więc w przeszłości~~
~~[illegible] przedstawić w swych dziełach [illegible]~~,
istnej
~~pełną [illegible] w tej pełnej~~ prze-
~~strzeni~~, więc niewolna jest umyślnie
idealnej
przestrzeni, uzbrajać wymiary. – Tak
tedy się dzieje że na dziele malowanem
ułudne zwierz
widzisz (wymiary które są rzeczywiście nie
istnieją) ~~[illegible]~~. Na szczyplej powierzchni widzimy
oddalone
światła głębokie świat i góry i niebo i oblicze
morza – i figury w widzeniu i dalsze i bliższe.
Ile tedy traci malarstwo w rzeczywistości prze-
aż rzeczywiście
strzeni i jej wymiarach, ~~tyle~~ odzyskuje w prze-
umyślonej
strzeni ułudnej idealnej – ~~[illegible]~~ liczy
~~[illegible] – [illegible] nie tylko [illegible]~~
~~perspektywa [illegible]~~
ułudne płaszczyzna
~~Właściwie [illegible]~~ Gdy rzeźba jest panią
w pełnej przestrzeni i we wszystkich jej
wymiarach gdy tedy ona urabiać może
w tem ciałem, (bo marmurem w [illegible]).
u niej duch jej oświecone są rzeczywistem
światłem. Cienie i światła na rzeźbie ~~są~~ same
naturalnie bo są
się tworzą, bo są ~~[illegible]~~ światła przyrodze-
jasnemi
nego – to samo ~~światło~~ które oświeca
tylko i samego
widza jest ~~[illegible]~~ oświeceniem dzieła – Ponieważ
jednak gdy przestrzeń, gdy ciała * a malarstwa
jest urządzona ułudnie więc też ~~światła rzecz~~
te
~~wiste przyrodzone~~ ~~wymaga~~ światło i cienie
~~ułudne~~ w obrazie są ułudne idealne – [illegible]
malowane – [illegible] nad to owe więcej wspomniane
wymiary idealne w obrazie malowane wtedy
dopiero naprawdę
i perspektywę linii uzupełniają się perspekty-
wą światła – bo dopiero owa [illegible] światło cieniom
[illegible] przymusowa powierzchni
nowej kolorów ~~w ten [illegible] oddalenie~~ ~~[illegible]~~

A nadto jeszcze magia barw z wszystkiemi — dziś nie ma czarodziej, której [illegible] wszelka widzi ona wróżka którą malarstwem zowiem — Z tego co my wiemy [illegible] piękno, dobro [illegible] nam zasady dla rzeźby w ogólności a zatem i dla płaskorzeźby, celem już bez trudności zgodnie możemy jakie są granice barwistowe i ona [illegible] — Przecież [illegible] Przecież gdy barwistą jest jeszcze rze= pomiędzy rodzajem rzeźby, więc których [illegible] jakie nam stoją ma- cech ogólnych obaczmy [illegible] właściwe —

Otóż gdy skulptura cała jest pełna jest ledwie samoistną w sobie wszystkich stron wyrobiona tak iż ją widz wkoło obejść może, bo jej tkwi jest prawie znamiona samoistności jak pracownia — barwistego pracownia [illegible] od tła, do materyalnie pierwszych z której się rzeźby jego wznosząc to wyżej to niżej do większej [illegible] (basso, mezzo, alto- basrelief, haut relief) zawisłości swojej dowodząc [illegible]

Otóż to jest to ta zawisłość [illegible] od tego tło byle nam przed- oczyma, uczłon- kompletnie atoli my z jednej strony zrównaliśmy barwistą różni się od malowa- nego obrazu a z drugiej strony ona różni się od rzeźby pełnej, istniejącej samoistnie nasadzonej — (+)

(+) Ob. Vischer Aesth. §611

C

Z tej zależności, przeto już, że styl

Wyprowadzamy to samo, gdy to, z którego niby wyrasta płasko-
rzeźba, jest zarazem powierzchnią jakiegoś przedmio-
tu, więc znać, że płaskorzeźba jest stroje-
tegoż przedmiotu, że gdy ona odeń c
zależy od jego, ulega jego prawom, do której
się stosować winna. — Tem przedmiotem atoli
jest najgłówniej dzieła architektoniczne; —
I w samej rzeczy. Oto czyniły (pola
na o drzwi kościół na owych szczytach, pomiędzy
frontonach, tympan —), nadbrzeża
(wyżej jak zewnętrzne jak i wewnętrzne)
były miejsca na których pojawiała się
płaskorzeźba w całej zależności swojej. — Ze-
wnętrz pełności obecny w harmonii
całego budowanego dzieła, które przemawiającej
w niem, dopiero jakby symbolem
przenikliwem, uosobionej
jako osobiście
ki, rozdawanie się,
w tych płaskorzeźbach
strojących architekturę.
Wszakże grobowce, pomniki — o
to ubrane w barwnej są przecież
takie detalami architektury. (*)
Widzimy tedy z tego cośmy dopiero co
rzekli, jako barwnymi ubierające budowanie,
płaskorzeźby same architekt-
onicznym prawom ulegają,
jako np. przez tworzenie kompozycji na płaszczyźnie,
istniejąc dla siebie jest ideą w sobie,
samodzielną
upadki całej naszej popraw
— o płaskorzeźbie w szczególności
widzimy
atoli z drugiej
strony

Z jawnie prawie
o sztuki tajemnicach…

Z architektury, a tak
jak wielkie wielkości
prawdy, odrywają się
w rzeczy tajemnicą
na pół rozumie-
niem wiecznym,
a potem dopiero prze-
chowane na wyp-
na pojęcie stają się
jasne i wtedy rozumie-
dzie się wielki i harmonii
architektury stają się
wdzięczne i wyraźne, dają się
uosobione
potrzebą płasko-
rzeźby, jeszcze

O — o ramie do niej
stosować, tak niedawno
jeszcze nieznanym
Kamee i t.d.

(*) Lubo księgi, stoły,
łoża, zbroje, zasłony, nie mniej świeczniki i t.d.
należą do innej dziedziny przed-
miotów przecież dzieła, które je zdobią, wszystkie się

przedstawianie wymiarów, odległości idealnych

~~rzeczą więc wszystkim dalszej, rzeby, a raczej~~

~~samem~~ ~~się~~ naprzód ~~się~~ się sprzeciwia wprost istocie

każdej rzeźby, a raczej istocie płaskorzeźby, ~~aby~~

~~nie mogła ... przed...~~ najwyższej

~~utworu~~ idealnie. — ~~Rzeźba~~ ...

ze skrócenia, odległość, zmysłowe perspektywa są

pojęcie prawem malarstwa, ~~bo~~ ~~się~~ a tem samem

są wbrew absolutnej skulpturze — więc i tak

Bo lub ... płaskorzeźby ... są wyjątkowe miejsce do malarstwa

lwom — ~~Rzeźba~~ ~~...~~ płaskorzeźba zawsze przeciw on

jest rzeźbą, a nie malowanym obrazem,

Grecy co to byli namaszczeni na mistrzów odległości ~~...~~ płaskorzeźby ~~...~~

odgadli wszystkie w tej sztuce ... płaskorzeźby o których wspomnieliśmy

że prawdę. — tak, bacznie nigdy nie

obaczysz perspektywy, ~~więc~~ ~~od~~ nigdy nie

obaczysz zmysłowego oddalenia — ~~...~~

Bo ~~...~~ ich nigdy nie kusiła chęć oddawania

jakich obłoków, gór ~~...~~ ~~...~~ mających

być tłem ~~...~~ płaskorzeźby, nigdy nie miejsca

nawet ~~...~~ na ~~...~~ barelieffie ich architektury,

otaczającej niby grupy ~~...~~ będzie — co więcej

instynkt szczęśliwy bronił ich od barbarzyństwa

nowożytnego barelieffów w których widzimy

pomniejszone figury niby blado widać, nie niby wspa-

niałej rzeźby a większym wymiarem

oddawane — a owszem figury niby oddalone

[illegible] ~~...~~ owalnym płaszczyzną — (+) ~~...~~

~~...~~ ~~...~~ n.

Grecy dobrze widzieli że tylko malarstwo ...

stworzy oddalenie złudne, lecz że figura rzeźbiona

~~...~~ ~~...~~ na barelieffie choć ... około

płaskie ~~...~~ ~~...~~ nigdy się okaże

jako oddalona ~~...~~ przez to że ją ~~...~~ wrobisz

obok większej i wypuklejszej figury — ~~...~~ stała się

~~...~~ ~~...~~ wyrobionej na rzeźbę jakby

~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ Dołykanie nie da się uwięzić.

inaczej

(+) Temu nie widać owych kamiennych ~~...~~

lub gipsowych obłoków ~~...~~ ~~...~~ ... się ~~...~~

~~...~~ ~~...~~ ... a ... ołowianych prawie

~~Oczy dotykające się promieniem mojim, lekkich~~
~~wzbionych dziś nie dadzą pozwolić, iż stąd studzą~~
~~się padaniami utrwalona~~ [I rozprawdę nie] prawie będą, że
sztuczki udające, jakoby owe figury były mniej
się i ptaszczyzna dla oddalenia swojego a te mniej
większe i wypuklejsze dla tego iż są bliższe widza —
Wzrok nie da się studzić ptaszka ptaszka wzrokiem i
prawie nam aż do mniejsze płaszczyzny ficure
nie są wcale dalsze ale są to tylko umieszczone
wprost nad linią [jakby w górze jakiej] ... Bo jeżeli chcesz
oczy studzić nie wystarczy perspektywa linii ale
druga perspektywy, [wosurzenie] więc stopniowanie światła
Bo światło w niebie nie jest w twojej mocy
bo nie jest wypływem sztuki ~~ale~~ lecz jest
wprost światłem przyrodzonym naturalnem
umiłującym i ciało widzi i wszelkie promieniowanie
[I o stopniowaniu gammy barw powinno się wspomnieć]
ty w koło onej ... mając jej ...
~~Widzisz że~~ ~~...~~ [I dla tego] jak ~~istot~~ naturze żyjące
nie własnem ciałem twojem ukażesz ci jeżeli jej
nadużyjesz, jeżeli przeciwiasz jej prawie ...
[jak rozumiesz] ~~jeżeli~~ lekki i ten chcesz co żyje w tym ciele czeni
ty na sobie jeżeli na których zapomnisz o czemoś
jej, tak [i tylko] ~~...~~ nie się nie lada
jeżeli swawolnie lekce sobie ważysz lądując
~~Tak~~ ~~...~~ owe tegoż w niej żyjące i [ona na] ~~...~~
i ~~jakby~~ sobie jakby [na] konieczności ...
pierwsze ostatecznym na oczy pokaże nie-
do nieuniknionym twojej — ~~...~~
~~...~~ Patrząc [wyż] ... się na dalszy płasko [zwyżmieniając]
[udająca jakby perspektywa jakby jakby obraz malowany] ... na przód ...
niebo — figura stojąca ... [mamy pełną] wyniesiona wzr-
Ale nie znaczniej ~~...~~ wznieś... dalej gromada
by wykonana — ~~z tej grom~~ dalej miała
fikcy — a w najodleglejszej dali miała
gry, itd — ~~...~~ Ale coż z tego [wszystkiego] ...
~~...~~ co do tej przedniej figury ~~więcej~~
~~się ...~~ lekko

Bo w naturze i w na malowanym obrazie ~~...~~ ~~...~~ gamme światel cieniow niedzia się wcale oddalenia przedmiotów ~~...~~ Nie pamiętaj raz wszelkie przedmioty jednako bez względu na oddalonie promienie stopnie światła czarowne —

Jak [wśród] ~~...~~ obrazach w praktyce ~~...~~ [na sobie] dotyczących ... ~~...~~ twór —

wzniesionej wzrok się cieszy — a cieszy też ~~[illegible]~~ nad
na
Greną, ~~którą~~ od dalszych pięter — bez zakłóceń
płonącego miasta, pozy gdzie wznoszą
dalekie góry — a nawet od przecieknit
i ~~[illegible]~~ kłąb niesionego kamiennego obłoku!
Nie jest że ~~[illegible]~~ z dobitnie owiązaną tatkowej zręczny — Tatkowe
~~Tatkowe chybione barwiony udające~~
obrazy ~~malowane~~ ~~dzieła~~ ~~malarstwa~~ ~~najpięk~~-
~~łęmnej~~ ~~wyświęca~~ ~~oddadzą~~ ~~[illegible]~~ ~~więc~~, piękno-
~~rażną~~ ~~więc~~ ~~[illegible]~~ ~~gdy~~ ~~je~~ ~~w~~ barwiony rzecz
wnet do swoich oczu, udające perspektywę,
przewlekają nam dziwo do malowanego
obrazu podobną wiele nam nie ~~[illegible]~~ odmienność
[illegible] aż je ta słowo ~~prze~~-wcielimy, — ~~do~~ jak
gdy je mnożysz się obraz malowany prze-
iluminacyjny — ~~[illegible]~~ ~~tak~~ Beco [illegible] tatowo
Ardych [illegible] gdy ~~[illegible]~~ sfotografujemy
tatkową plastykę rzeźbę — nie dawno widziałem
fotografię barwioną w której rzeczywiście jak się okazywało
[illegible], była arcy pięknie wykonane — ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Było to
madrenie Pana Jezusa — szeptała najbliżej ~~[illegible]~~ [illegible] patriarchowi
[illegible] Ale — [illegible] patrzał podniósł
i królowie — ~~[illegible]~~ Tylko się patrzał [illegible]
bo jak [illegible] przeszywa figury [illegible] charakteryzujące
a fotografia wiele się udała. — ~~[illegible]~~ Każdy mnie
[illegible] się jakaś [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ zerwała
zdawał się jakaś [illegible] najważniejsze — Co [illegible],
[illegible] [illegible] — więc grupy najważniejsze [illegible]
te [illegible]! Mam fotograf ~~[illegible]~~ [illegible] opatrzony [illegible] Wynajmowane. Ta [illegible] była [illegible]
był [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ padającym
Króla [illegible] rozpraszające się ~~[illegible]~~ ne
[illegible] [illegible] — ~~[illegible]~~

E

Częściej się dzieje inaczej w teatrach gdy z poza grupy drzew ~~[illegible]~~ które malarz trafił, które choć blisko umieszczone przez słuchaczy malarza zdaje się rosnąć gdzieś w dalekiem oddaleniu, nagle pojawi się ~~[illegible]~~ jakaś figura – istne sprzeczności drzewa ta figura tak daleka a aktor przy niej stojący tak blisko! – (+)

~~Greccy z mistrzowską pojmujący granice barełkow, nigdy nie kusili się nawet o perspektywę – ... widujemy ... figury prawie ... odrywać się od barełkow ... tego samego płaskorzeźby nigdy na jednej i tej samej płaskorzeźbie nie widzi figur mających równej wypukłości – i choć~~

U greków w prawdzie mając ujętemy równe stopnie wypukłości barełkowej – bo na jednym widujemy figury prawie wypukłe płaskie, na innym znacznie wypukłejsze a na innym nawet figury od tła prawie tak odstające iż nie mają za pełną płaskorzeźbę, też oni nigdy na jednym i tym samym barełku nie umieszczają figur równej wypukłości §

Greccy z mistrzowską pojmując znaczenie tego zadania rzeźby nigdy się nie dopuścili do przedstawienia go w perspektywie – zatem dla tego że na greckich barełkach wszystkie figury są umieszczone na jednem tle – ~~[illegible]~~ tor wielce ostrożnie sobie postępują aż czas przychodzi umieścić jedną figurę za drugą – i często figury tylnej odcinają kulę jej nogi – to wszystko dopiero spotykamy za czasów rzymian, bo tam u ludzi którzy zawsze mniej obeznani o paradę niż ~~[illegible]~~ o sztukę –

§ I bardzo słusznie bo spolenie tła wszystkich figur równego i tego samego barełkowego jest zarazem ich spolenia prawem –

§ Lecz ~~[illegible]~~ ten figiel własnie dla tego ~~[illegible]~~ sam by nawet stawiany że samo malowanie przestrzeni nie jest przeszkodą oddalenia – nie ... ... się nie ...

(+) Na szczęście w teatrach tem się ratują, że nigdy kulisy w oddaleniu przedstawia je przez zmniejszenie drzewa § ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

~~Przecież z pamiętanej jako z powyższego rozumowania nie tylko wyrwana nam się zasada~~

~~Przecież pojmowanie nasze o prawdziwej istocie bareliewu wtedy uzupełni nam się całkowicie~~

~~Do zasady Dotyk Teraz Te wszystkie wypadki o których dotąd~~

Te ~~wszystkie zasady~~ wypadki o których dopiero co ~~[illegible]~~ wspominamy wypływają nam z prawdy że bareliew dla tego że nie jest malowaniem ale rzeźbą nie powinien ~~udawać~~ przedstawiać perspektywy, ~~ani~~ przecież do pojmowania bareliewu uzupełni nam się całkowicie jeżeli sobie przypomniemy ~~nam~~ ~~iście~~ ~~dwie pary że tamte owe dwie prawdy~~ ~~że~~ ~~że barel~~ ~~wyprowadzone z istoty dotknięte pierwej~~ iście prawdy wyprowadzone, równie pierwej z istoty ~~i istoty~~ i rozprawy nasze o naturze rzeźby wogólności bareliewu — Jakoż ~~we~~ okazaliśmy pierw że bareliew ~~ostatnie~~ ~~[illegible]~~ ~~samem~~ (dla tego iż wzięciem jest powierzchnią a najczęściej płaszczyzną jako tłem swoim, więcej ostatnie doskonałość ~~całości~~ i bo innego tłem ~~[illegible]~~ ~~tłem~~ w tkanku swoim, a ~~okazać~~ wyjawić — ~~w przyrodzie~~ ze samej sobie ~~który to~~ wypiera cielesnymi równie ~~[illegible]~~ że ~~bo~~ gdy bareliew będąc ~~jest~~ wytworem dzieła architektonicznego i niby najszlachetniejszym jego przyborem, ~~owoc~~ przyborem, ~~[illegible]~~ ~~w~~ tem samem więcej ulegać architektonicznym prawom — Potem z zasady z powyższym naszym przykładem, ~~a ostatni~~ ~~więc~~ dopełnimy myśli więcej rzecz o bareliewie greckim, czyli co pewno jest o istocie bareliewu jakim być powinien —

Że ~~i~~ zasada ~~iż~~ iż płaskorzeźba w tle i kompozycji swojej winna okazać jako się istotnie ~~[illegible]~~ od tła ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ od tła swojego będącego ~~[illegible]~~ (wzięciem jednem i tem samem) powstającą wynikła wprost nie tylko to co iż więcej okazało że bareliew nie może przedstawiać perspektywy, ale co więcej iż figury wszystkie położeniem swoim powinny się poddawać liniom ~~tłoczni~~ horyzontalnym tego tła ~~figury~~ to jest jako by do tła były płaszczyzną oręża od prawej albo od lewej (lub odwrotnej) a z góry ~~[illegible]~~, na dół albo odwrotnie ~~ani naprzód~~ lecz ani ~~albo~~ ~~nie~~ nie cofa ~~[illegible]~~ się wtył, ~~[illegible]~~ w dal ani się nie posuwa naprzód ku widzowi —

Lecz [illegible] ~~[illegible]~~ uzmuklacę [illegible]
zważcie na ten, że
~~widać tedy że [illegible]~~ figurom [illegible] jak nie wolno
cofać się tak i nie wolno ~~[illegible]~~ wyjść się [illegible]
a tem samem zdaje wypada że te ~~[illegible]~~ figury
widzenia — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
wrazy się ~~jedynie zwracać [illegible]~~ ~~w~~ jedynie w jeden kierunek
~~[illegible]~~ ~~w kierunku~~ posuwają się — a to się właśnie
zdać aż ~~[illegible]~~ one będą zwrócone w profilu, a
nie ~~[illegible]~~ obrócą się ~~[illegible]~~ całą twarzą (en face) ku
widzom ~~[illegible]~~ — A ~~to prawidło jest~~ jak ~~jest wprost~~
~~wszelkim zasadom [illegible] [illegible]~~
~~[illegible] jak~~ Bo ~~oblicze en face [illegible] patrzące~~
się ~~en face z barelief'u en face na widza jak~~
~~grzeszy przeciw prawidłom [illegible] [illegible] jest [illegible]~~
~~i [illegible] i moralnym~~ ††† — Nadto oblicze
tak zwrócone grzeszy, że tak powiem duchowo
przeciw ~~kierunkowi~~ ~~[illegible]~~ [illegible] swojego tła,
bo się niby od niego odrywa, bo na pozór
jakby się ~~[illegible]~~ figura wyrwała z tem
tłem, które ją razy podpierać trzyma — a
jeśli ta twarz występująca z tła tak jest
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ przeciwną i prawidłom wygórowa-
nym i [illegible] naszym co dopiero
mówię o nogach o stopach z palca-
~~stopy [illegible] były~~ ~~nogi~~ ~~i stopami~~ ~~stopy~~ palca-
mi ~~do nas~~ ~~[illegible]~~ ~~zwrócone~~ zwróconych ku nam tak daleko ~~[illegible]~~ występują-
nigdzie by się nam jako
~~[illegible]~~ z barelief'u! — A cóż (~~[illegible]~~) wprost też nam
dziwno gdybyśmy ~~figurę~~ widzieli figurę kroczącą ~~[illegible] [illegible] [illegible]~~
~~[illegible] [illegible]~~ (~~całą nogę~~ ~~[illegible]~~) całą nogę z barelief'u, lub całą rękę ku nam sięgającą
[illegible] wysuwającą ~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~
widok dalej byłby tak(?) [illegible] gdy samo ciało tej figury byłoby
~~[illegible] [illegible]~~ ~~[illegible] [illegible]~~ [illegible] jeszcze tłem. ~~[illegible]~~
~~one całe~~ [illegible] — [illegible] że to łopatka [illegible] rękę nogę
~~że łopatce~~ [illegible] ~~to [illegible]~~ ~~że to~~ [illegible]
~~wystające~~ ~~łopatki~~ z wody, w których [illegible] na wielki!

~~Grecy~~ [U Greków więc widzimy też figury na bare-
liefach zawsze w profilu — ~~a [illegible]~~ „jak
jak gdyby były przepiłowane w kierunku dłuż-
szym nosa (~~Ob.~~ ~~[illegible]~~ C. O. Feuerbach l. c. Müller) „nie rozumiej się
atoli gdyby zaś więcej ~~nie~~ było ~~[illegible]~~ iż
nie ~~można~~ było wolno przedstawić
na barelief'ie ~~twarzy~~ en face lub figury ku nam przodem zwrócone ~~[illegible] [illegible]~~
owszem postaci zdarza się niekiedy
takiemu ułożeniu ~~[illegible] [illegible]~~ u Greków przeciw

tak że figura
że ~~prawie gdzie~~ wśród
dzieje się ~~to tak rzadko w rzeźbie~~ greckiej w basreliefach
przeważnie ~~zwrócenie figur profilem jak wszystkie~~
~~prawidłem~~ nadającem charakter

dzieje się to ~~atoli~~ tak rzadko i podobna
figura ~~[illegible]~~ rzadkie jest wśród innych figur zwró-
conych profilem ~~[illegible]~~ dowodzą trzymającą się tak ściśle
~~tła~~ kierunku tła — ~~[illegible]~~ w sztuce helleńskiej zaledwie
~~jest~~ spotykamy ~~[illegible]~~ bystro a ściśle
odgadywanie istoty sztuki i jej prawideł
~~[illegible]~~ nie widujemy atoli nigdzie pedantycznej owej ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ niewoli, bo ta właśnie byłaby tło ~~[illegible]~~
dla twórczej kreacyi fantazyi ~~mistrzów~~. —

Nie rozwodząc się ~~[illegible]~~ dłużej nad innemi
mniej ważnemi wypadkami przyniesienia [illegible]
zapatrywania się ~~[illegible]~~ powiemy jeszcze tylko rzeźbie jeszcze
~~[illegible]~~ że gdy plastkorzeźba najczęściej sobie [illegible] ~~[illegible]~~
~~objawia to jako [illegible] [illegible] architektury~~
~~[illegible] budowanych [illegible] [illegible] stojące~~
dzieła budowane przyjmuje więcej też [illegible] prawa architektury, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ a tym samem że kompozycya tak [illegible] bierze twórca ~~[illegible]~~ —
~~prawa symetryi~~ — ulega symetryi mam ~~[illegible]~~ —
metryi albowiem jest prawem architektury świątyni
greckiej. Ta symetrya głównie pojawia się ~~[illegible]~~ najlepiej helleńskiej.
na szczytach ~~[illegible]~~ otaczających ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ pole obrazowiej [illegible] dla ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] kompozycyi — a ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] obrazy ~~[illegible]~~ [illegible] tej symetryi —
~~[illegible]~~ sam przez się [illegible] prawie każda
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] połowie [illegible]
~~[illegible]~~ osobę [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] nie odpowiada się sobie ~~[illegible]~~
sobie ułożenia, ciała i postawy, [illegible] [illegible]

9.

otoczyny — Wszystkie lekko osoby stojące i tu pod niż będące
się z niby same w sobie — X

Jak atoli raz w otoczyniu X forma sama poza nakazuje
prawidłowe budowanie się przez nakazujące lub
znowu przez będący pasem, niby wstęgą, długą
a wszelka swoboda o ponownie będące [illegible]
w innej kompozycji może mieć wewnętrznej
wiedli — stąd pochodzą osobliwe, tryumfalne
i do w najskromniejszym powiedzeniu obie figury
a to tem więcej że w początku wtedy figury
pokazuje się w profilu — a pochyla się
Kolei na sobie — w metopach jako w których
Drugich znów kompozycji mogą być bez
samowitość w sobie — Przed metopów zamiera
np. nad seen żywot jakiś boga lub bohatera
tra — Przecież gdziekolwiek mający się
plastyczny ne duch budowaniem wzór
~~i wszystkie ogólnie ne siebie prawo architektury~~
~~[illegible] jako prawo architektury~~
prawo symetryi jako prawo architektury
wpływa jeszcze i innej budującej na [illegible], w wszystkich
figur będzie mniej więcej jednoczącym — więc
nie mające miejsca tak naciskiem tak
figurami aby owo tło równe będzie tak
charakterystyczne [illegible] i więcej mniej z figur.
nie mam mniej się mniej z figur
otoczenych po lat podobieństwo greczy zależy
chyba prawdziwie nie symetryi osoby stojące
w prawie tej wysokości jak siedzące — a figury
pewne [illegible] mało co niższe niż pierwsze

Konie — i tak — (+)

Zdaje mi się żem wyczerpał przynajmniej zaj-
ważniejsze prawidła bareliefów — Może przy
innej sposobności więcej o nim
powiem —

(+) Obacz Feuerbach l. c. II str 75 i następne
i Vischer l. c. S 627

a tem samem uważa na spo wzajemne działanie i odchylenie wielkie figur na siebie — np. ~~[illegible]~~, walki opisy, itd —

Tutaj jeszcze tylko uważmy że jak barokowe [illegible]

budowy wykończenia architektury jak gdyby przej-

ściem do z tej sztuki do rzeźby pełniej — tak

znów barokowe trzymając się rzeźby tkwi jest

również przejściem rzeźby do malarstwa

A jeśli prawdą iż rzeźba jest sztuką świata

Klasycznemu właściwą, a że malarstwo znów

więcej odpowiada nastrojowi ~~[illegible]~~ feudalnemu

ludowi chrześcijańskiemu, dziś już nie dziw

że obrazy malowane w charakterze klasycznej

kompozycji równej wielce przypominają

płaskorzeźbę ~~[illegible]~~ nawzajem ~~płaskorzeźby wykonane~~

~~[illegible]~~ tutaj chrześcijańskiej wykonywając płasko-

rzeźby komponuje je ~~[illegible]~~ jakby święte malarskie

nadając im ~~perspektywy~~ styl obrazów malowa-

nych — ~~Od barokowe budowy, na pograniczu stoczy~~ ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ ~~[illegible] Kaz do [illegible]~~ [illegible]

~~[illegible]~~

Przecież jeśli obraz ~~[illegible]~~ stworzony w stylu barokowym dowodzi

iż ~~[illegible]~~ [illegible] jego nie rozwinął jeszcze w całej

pełni sztuki malowania — tak znów malowni-

czość narzucona rzeźbie dowodzi iż epoka zapomniała

ducha ~~[illegible]~~ skulptury!

Mimo ~~[illegible]~~ płaskorzeźby ~~[illegible]~~
które jakoby nieodpowiednio oświeciły, są wielki zespół

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible] obrazy [illegible] malarskie~~
nieskończenie

mimo to i ~~[illegible]~~ z perspektywą. Ach są wszystkie warte iż

przypominają nam święte Adama Krafta w Norymberdze
~~[illegible]~~ nasz ogrojec Wita Stwosza ~~[illegible]~~ w krakowskim

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nasz [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ cię
ozdobiony

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ dziś wielkiego ołtarza w Kościele
~~[illegible]~~ rzeźby Vischera na grobowcu kardynała Fryderyka

Panny Marii, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~Przypominają się te święte~~ w katedrze krakowskiej

~~[illegible] jakby [illegible] [illegible] a tymczasem tak~~ i

~~nowy [illegible] jakiś wieku [illegible]~~ —

~~[illegible] [illegible]~~ że [illegible] ~~[illegible] [illegible]~~

a ~~tak [illegible] [illegible]~~

1.

65

Przecież że wszystkie dzieła wielkich średnich

[illegible] lubo wprost przeciwne istocie bareliefowi mają

atoli to do siebie że one ~~[illegible]~~ wylały ~~[illegible]~~ wykipiały

z pełni serca — że owe mistrze nie znali wzorów

greckich, że ich wielkie wykonywała serca nieskażone i zatem też i nam tak często a lubo wzruszą,

A przede wszystkiem że ta epoka jest owiem w której malarstwo to szkoła chrześcijańska [illegible]

[illegible] przewanie władała fantazją wielków średnich

gdy patrzymy na ich dzieła — ~~[illegible]~~

rozumiemy, że wielkość i uczucia nasze wpływają

patrzymy na ich dzieła ich uczucie ~~[illegible]~~ z uczuciem tych starców pod wielkiemi pomarszczki niewypowiedzianej

tkliwości w ich pracach ~~jest~~ surowości, ~~[illegible]~~

[illegible] z przecudnej ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ uwagi ~~jako za~~ greckiej ~~[illegible]~~ wiek

pracy naiwnej i pełnej prostoty ~~[illegible]~~

niewinności — ~~[illegible]~~ w twórczej ~~[illegible]~~

przeważa ~~[illegible]~~ malarstwa; ~~[illegible]~~ ~~Wiek~~

~~[illegible]~~ i [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wiek

mimo ich niedoli ~~[illegible]~~ cały nieznaczny wiek —

pracach widzimy

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] że te prace są

i pierwszej ręki: że i twórcy również jak

ich wiek byli z pierwszej ręki: z pierwszego natchnienia

odlewu — Zatem ~~[illegible]~~ też nie przyszło im do

~~[illegible]~~ ich ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ prawidła

~~[illegible]~~ które nam się rozumiały z ~~[illegible]~~ plastycznych

arcymistrzów Grecji —

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Lecz inne uczucie

przejmuje nas gdy ~~[illegible]~~ spotkamy w kościołach ~~[illegible]~~

pomniki ~~[illegible]~~ rzeźbiarskie barelief ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ polowicznej

epoki powstały, a przecież [illegible]

[illegible] przeciw naturze ~~[illegible]~~ wśród

natchnionej istoty — przeciw owym nieśmiertelnym

twórom greckiego dłuta — Boć przecież

czas ~~[illegible]~~ co ujmie nie jest już naiwny już w pełni wiadomości ich [illegible]

my już nie jesteśmy

~~[illegible]~~

epoki i [illegible] odlewu, ~~[illegible]~~ myśmy

[illegible] wszystkie [illegible] wszystkie obrazy

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

Dziś

My patrzymy jasnemi oczyma na wszelkie
żywoty a pierwiastki wszelkich upiększonych
uczuć który w nas grają — I dla tego
jeśli mistrz mimo tej niedoli [musi] gwarny pra
niedolom już wtedy przyjmują nas nie
smak a wstręt — Bo nie tylko dzieło jego szczerości
mistrzostwo zarzucamy, ale co więcej do dzieła jego
sam w sobie wzięte ~~nie będzie~~ chociaby
chciało naśladować dzieła mistrzów wcześniejszych, ~~[illegible]~~ prosto
nie będzie miało jego uroków, [przez naśladowanie] bo mu brakować
owej pierwotności uczuć, będzie mniej ~~[illegible]~~
~~na [illegible] od swej [illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ści — Dzieło ~~[illegible]~~ słodsza, ~~[illegible]~~ jest jako
miłości niewinnej dziewczyny ~~[illegible]~~ wielbiącej
mężów jej woli mimo jej wiedzy, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ w oczach jej rumieńca, w każdym jej spojrzeniu
ruchu, w każdym jej poruszeniu i słowie
każdym — ~~a dzieło [illegible]~~ pierwiastki
~~[illegible]~~ mające wiele i życie [udając] ~~udaje~~ dziewicze
i wielki ~~[illegible]~~ wiosenne młodzieńcze —
pieśni nie zbudzi współczucia —

XXXI

miał wszystkie listy nici kończenie i cechy niektóre ~~samemu malarstwu~~ [illegible]
również ich od plastyki i samemu
[illegible] — a ~~[illegible]~~ malarstwu właściwe
(Kompozycja nie mniej, dalej [illegible] ci bezcelne,

~~Jakoż~~ — ~~[illegible]~~ niektóre [illegible]

Zważcie obrazy greckie [illegible] lśnią [illegible], na nich
odznaczają się ~~[illegible]~~ światła i cienie — co więcej [illegible] i
perspektywę której nie ma ~~[illegible]~~ właściwej barwie — a niektórzy
im na obrazach ~~[illegible]~~ greckich spotykamy malowanie
~~archit~~ otoczenia figur ~~[illegible]~~ wię architektury drzewa
ba! nawet i pejzażem niektóre obrazy za tło ~~[illegible] naturę [illegible]~~ wszakże
~~[illegible]~~ — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ odkryte obrazy i prowin-
cjonalni ~~[illegible]~~ więc zarty, koncepta i [illegible] malowane
Zami Konieczności, tkaci, tkatury, i to i a takowa
osnowa ~~[illegible]~~ jako w-bi samemu malarstwu dozwolona.

jest wielkość niemal greckiej skulpturze —
~~Przestrzegam~~ ~~Otóż takowe~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ mala-
~~[illegible] obrazów~~ greckich rozwięcej [illegible] od dziś wiele —

~~Otóż pomyśl~~
Lubię ~~Otóż~~ tym typem urociłem, w bacznośi
czytelnika oraz najzdolniej, że mniejsza mala-
rstwa obrazów greckich rozwięcej [illegible] od dziś
rzeźby; przecież z drugiej strony pojmujemy ~~[illegible]~~ [illegible]
ze widzenie ~~[illegible]~~ swej istoty greckiego stworzone [illegible]
~~[illegible]~~ ~~niedokładne~~ ~~[illegible]~~ również ~~właśnie~~ do
~~[illegible] charakter [illegible]~~ ~~malarz~~ malarstwa.
~~[illegible] charakterystyki~~ ~~[illegible] tego~~ [illegible] pełni
charakteryzujące cechy malarskie
~~[illegible]~~ że ~~cechy~~ nie rozwinęły, ni w [illegible] pełni
ani się też rozwinąć nie mogły —

Jakoż prawda że ~~[illegible]~~ obrazy greckich malarzy
przewyższają ~~[illegible]~~ nieraz ~~barwieniem~~ ~~[illegible]~~ bogactwem
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ — lecz to lepiej
~~[illegible]~~ kompozycje ~~[illegible]~~ nie rzadko
tak rzadko tak nawet, że nie [illegible] malarskie wzgląd
iż dopiero ~~[illegible]~~ jednodziełto stąd ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ na
w tym wzgledzie ~~[illegible]~~ tryb ~~[illegible]~~ kompozycji
jaw ~~[illegible]~~ w którem ~~[illegible]~~ ją nie można
jest tak malarski żeby ~~[illegible]~~ ją nie można
wykonać w płaskorzeźbie prawdziwie
Greckie — (+)

(+) Jest to mozaika przedstawiająca nam bitwę
Alexandra W. — dzieło ~~[illegible]~~ wykopane w Pompei jest przez nas opisane wszechpotężna
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ choć jest nieco bogata kompozycja,
jest ono nie Aldobrandyńskie

A. Wesele które widziałem w Rzymie — ~~[illegible]~~ z tym obrazem tej kompozycji ~~[illegible]~~ o tej uwadze choć
już wiele malarstwa zawsze jeszcze ~~[illegible]~~ oczywiście przypomina ich
barwistów —

~~Tam~~ że ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ odraza rzeźby do bogatszej kompozycji okazuje się
obrazów greckich, a
ważna właściwości, oraz oryginalny ~~[illegible]~~ godna największej
uwagi — ~~[illegible]~~ Jakoż Grecy mając przedstawić w obrazach ~~[illegible]~~ jakieś
zdarzenie obejmujące wiele faktów rozmaitych wiele też, i do np. bitwę itp.
~~nie [illegible] nie~~ wtedy ~~[illegible]~~ nie zbierali zatem jej treści w jednym obrazie
bez ~~[illegible]~~ porozcielali ją na wiele osobnych tablic ~~[illegible]~~ samodzielne obrazy.
Takiejż nie było pojęcia realnej rzeczy właściwej, w obrazach, one ~~[illegible]~~ uzna-
gały, po więcej aby je w sobie w duchu potęgą zamiłowali [illegible] ~~[illegible]~~ z czynił mi do jedno całkowite dzieło —

Uznajemy że ~~[illegible]~~ to postępowanie malarzy greckich jest uzupełnieniem w tym względzie ich skulptury — tak zato wnet ~~[illegible]~~ rozwinął ~~[illegible]~~ perspektywę nie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ rozwinęła [illegible] jeden obraz i ciągle wdał nie pozwolą — ta rozwinąć bocznej ~~[illegible]~~ kompozycji

Prawda że obrazy greckie wdzięcznym malowaniem wykonane są farbami — prawda że te farby dziwnie lenią i łatwo się gdy je topiłeś i zmieszałeś lub dłużej używasz spod popiołów lub tego kalisku (całą wierzchnią) na ścianie pasmy, te farby błyszczą i lśnią i wcale nie przepłoszy o znakomitej technice tych starych malarzy, zwłaszcza mówiąc należy że starym nie znali owych tylu czarownych farb któremi mistrz nowy umieją, a tak i tem dziwnem królestwem oczarowani barwami owemi — Jakoż pierwotnie używano tylko jednej farby później nastały cztery: biała (najdawniej) — czerwona (minium) — żółta — czarna (bletutrya) — z spalonych roślin Appelles używał palonej kości słoniowej.) — Te farby później uważano za cierpkie (colores austeri) przeto coraz więcej a droższych przybierano nowych materyałów i tak nadał im drugi nazwę farb świetnych kwitnących colores floridi (+) nie tylko malowanie al fresco ale z pewnością enkaustyczne.

Znali też Grecy zasadzający się na tem aby w topnie w pełni farby w powierzchni — były

o—o judicium (mego) perspicacissimum, ktoś ze sobą składa) Oprócz dzisiejszych i dawniejszych autorów (np. Feuerbacha) warto przetrząść co Selvatico o technice starożytnego malarstwa wspomina w Storia delle Arte del Disegno. Venezia 1857. T. I str. 377.

(+) Słowem według, wiemy co do tych co do malarstwa Plinius w Historii Naturalnej — Otóż w lib. XXXV cap. 5 Sunt autem colores austeri et floridi. Utrumque natura aut mixtura evenit. Floridi sunt quos dominus (zastrzegający dozór) pingenti praestat: Potem wylicza te colores floridi minium, armenium, cinnabaris, chrysocolla, o—o

XXXII

XXXII

i piękno zagasł na / do nowożytnie malowania enkaustycznego ~~[illegible]~~ są raczej pięknie drugiej ten- mającej a [illegible] najmniej, niż [illegible] [illegible] utkwione.

enkaustycznego malarstwa.

[illegible] — Farby ich zasadzał się na ~~mieszaniu~~ farb z woskiem. Była to bowiem technika ~~[illegible]~~ przypominająca nam enkaustyczne malowanie — Bowiem dawny sposób jest zapomniany i fragmenta podobne w szczątkach widzimy.

Lecz ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ już sam przeżyłający nadem ~~[illegible]~~ coraz technice starożytnej farb wielki do tego zgadnąć iż mimo genialności [illegible] dawnego ludu, farby których używał ~~[illegible]~~ były wcale ~~[illegible]~~ niedoskonałe — ~~[illegible]~~ niedostateczne — ich odpowiadało też nastrojenie wewnętrzne duchowe Grecyi — jej przypadała do całego [illegible] skulptura a mniej malarstwo. Więc i dlatego i ~~prawdziwie~~ a dlatego przystoi wielki pewnie nowożytny Estetyk (Vischer) że u ~~Greków~~ ~~greckich~~ ~~na~~ na greckich obrazach nie ma tych farb które pełnią rzeczywistego ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ życia figur wydobywają ich na powierzchnię widome, lecz że raczej ~~ciało jest~~ na obrazach ich figury już są, istnieją niby jakoby niby, ~~a po~~ jakoby niby powleczone farbami.

Za niedostatki ~~[illegible]~~ władanie farbami ~~[illegible]~~ poszło też że owa magiczna ~~[illegible]~~ barwami poezya a skromniejsza ~~[illegible]~~ kolorów i [illegible] a stanowiąca [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ dźwiękami [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Lubo się zdaje być rzeczą niewątpliwą iż Grecy znali perspektywę linearną bo zdaje się prawie o punkcie ocznym, [illegible] — nawet że nie obca im była

Ostatnio i [illegible] wart wspomnieć że Grekom ~~[illegible]~~ nie [illegible] ~~[illegible]~~ chodziło o ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ o prawdę natury że farbami [illegible] wbrew [illegible] [illegible] — jakoż [illegible] na obrazach [illegible] pompejańskich [illegible] nowożytnie figury [illegible] malarstwa na [illegible] niebieskie [illegible] — ~~[illegible]~~ mać że im nie chodziło o tudzież malarstwo [illegible] — lecz że nie mieli [illegible] naturalności.

[illegible] że do farby [illegible] — [illegible]

(+) W naszych czasach w średnich [illegible] i w ~~[illegible]~~ monachium, starano się ~~na nowo~~ ale na nowo wprowadzić to malowanie enkaustyczne — ~~[illegible]~~ w monachium widziałem te malowania — [illegible] ma co nowsze cechę [illegible] choć nowa rzecz [illegible] pstrawo — ~~[illegible]~~ [illegible]

twórca Greków (+) Mimo tego albo ~~zupełnie~~ tak zostały całej
tego całego ~~malarstwa~~ [illegible] Greków ~~[illegible]~~ czynniejszych
raczej rzeźbieniami niż malowaniami, jak i pozostałe (że
z pomników ~~[illegible]~~ u nich
wspomnieć możemy że
ta perspektywa nigdy nie była (równie że
w swojej wyższości i ze zrównoważeniu
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i ~~że~~ podobnie jak barwy
światła i cienie nigdy nie przyczy-
niły się w całej potędze do perspekty-
wicznej natury tej dziecięcej autorów duszy
sztuki malowania — słowem, że malarze greccy nie ~~[illegible]~~ pojmowali nawet
czem jest owa ~~[illegible]~~-czar który my perspektywą powietrzną nazywamy —

Z tego już ~~[illegible]~~ zgadnąć możemy że
te pejzaże malowane przez greckich
nie dorosły doskonałości naszych — Bo
nie tylko stanęły się na zawadzie
wszystkie niedostatki przyczyn przez
nas ~~[illegible]~~ wspomniane — bez co
więcej ~~[illegible]~~ zapatrywanie
się Hellenów na naturę było wielkim
przeciwne nazwaniu —

~~[illegible]~~ [to więcej między nie najdroższe u nich oświecenie ~~[illegible]~~ w obrazie przypominające nasze malowanie. nie najdroższe [illegible] ~~[illegible]~~ obraz [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

~~zaraz na zawsze~~
~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~
Wszakże zaraz co rozpoczęliśmy tę rozprawkę naszą
porównywaliśmy z samowiedzą duchową Greków ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
z owem wykształceniem się wszędy będącem
~~[illegible]~~ ciężka wtrzymującą starego wschodu —
Tam widzieliśmy jako Hellada była ~~[illegible]~~ wyniosła się
~~[illegible]~~ nieskończenie ~~[illegible]~~ nad cały świat
Azji i Egiptu ten wtedy nie że w niej zapłonęła
samoistną wiedzą niebo, ~~[illegible]~~ wiedza
o swobodzie ducha

[illegible] nie samych obrazy i [illegible] czy się wymierzone doby i dziełki — jak się Jakim to [illegible] klimat że ~~[illegible]~~ greccy malarze nasze wielkie plastycz- ne oczy ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ podobnie jak rzeźba nie stwarzali wia- dła, bo światło ni ruchu pełnego wielkiego ~~ze [illegible]~~ i plastyki samo się tworzy.

~~i [illegible]~~

(+) Jakoż np. Quintilian Instit. Orat. Lib. XII cap. [illegible] tak się wyraża: „quorum prior (Zeuxis) luminum umbrarumque ~~[illegible]~~ invenisse rationem traditur." — Ten wyraz ratio zapewne nasz dzisiejszy prawdziwy tu teorię. [illegible]

XXXIII

że tedy wszystkie potęgi i zjawiska tak
ducha jako i natury zewnętrznej przy-
brały na się ~~kształty~~ kształt osoby, wskutek
~~jest~~ stało się uosobieniem, choć jak się okazało
to uosobienie nie jest bynajmniej ani
symboliką, jałową personifikacją, bez
mytem, pełnym poezji — [illegible] ta dawna
Do tego uosobienia zastosowana zasada i
mocy przyrodzonych jest w brew prze-
ciwnej zapatrywaniu się na naturę
[illegible], jak my się na nią patrzymy —
~~świat~~ człek z chrześcijańskich ~~[illegible]~~ uczuć z serdeczną miłością patrzy na
przyrodę w okolicy ~~[illegible]~~ lasy, gdy
leśne morza, na czarodziejstwo barw
i świateł, a ujmując poetycznie
artystycznie ~~[illegible]~~ te przyrodę wdzięk ~~[illegible]~~
jej ducha swojego, uduchowia ~~[illegible]~~ jej, że morza
te puszcze zostają puszczami
morzami, wielkie rzeki, ale wielkie
mowi i woła wtajemniczone nam
[illegible], wlane nam tęsknoty naj-
mniej, radości i smutki serdeczne
[illegible], nasze my siebie samych
i boleści nasze naszej
własną pełność duszy naszej
Kochamy w tej pełności i wszystkiej
natury — ona jest odbiciem, wdzięcznym
naszej własnej treści duchowej; to w naturze
zewnętrznej ~~[illegible]~~ i piękne i wzniosłe, co
[illegible] i miłe, co wielkie, co
co czyste, pełne, co [illegible]
[illegible]
[illegible]

1

to wszystko najpierw w duszy naszej jakby
klawisz odpowiedni jakby odpowiednie
tło melodyi – i nawzajem wszystko
co w duszy naszej się budzi, w tamtej się [illegible]
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
znajdzie też w naturze wyraz swój
z niewiadomej [illegible]. – Dusza i natura
[illegible] to ten sam tekst przekład
na dwa języki — Stąd też się dzieje
że schillerowskie [illegible] natura [illegible] [illegible] [illegible] się [illegible] o [illegible] i [illegible] o magicznej ich prawdzie i [illegible] [illegible]

Tego stosunku do natury nie zna starożytność – na przyrodę [illegible]
wynosi klasyczne – One patrzą na nią
widzi w niej bogów i półbogów wcielonych
wszystko w niej osobowe – Dla niej morze i skała jego
nie jest [illegible] nie jest fala ale posejdonem, w lesie mieszka Dryada
... w słońcu jest
amor i palca ... – wszystko jest (Vischer)
jak spokojnie w trzymaniu ... natura
Odtąd gdy z greckiego wszystko natura jakby
się osobą, nie tym samym naturą i wskazywała
natura traci dla nich nazwę
a osób —

~~Z ten stosunek~~ Ten stosunek Greków do natury
nie tylko wszystkie czasy jej istoty, ale
~~[illegible]~~ nawet ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ odzwierciedla się i dziełami sztuki
~~[illegible]~~ które nam się udzielają
~~[illegible]~~ w nich widzimy
~~[illegible]~~ zamiast ~~[illegible]~~ niczego
~~[illegible]~~ zewnętrznego i natury

XXXIV

więc zamiast natury, wschodzenie w Monografii (
jej godła, zamiast rzeki bóg, nimfa lub
rzeka, lub urna, zamiast pieśni ptaki,
zamiast pola skała, zamiast architektury
kolumna, lub ogień — itd — (Vischer)
Lecz co więcej! najtrafniej, najściślej
wyjawiają poeci greccy stosunek
który mieli do natury — Humboldt
w Kosmosie (T. II ...) po uwagach
mistrzowskich wystawił jak to Grecy
w dalekim stopniu zajmowali się
[illegible] natura — same.
Zaiste to przeb... rozeznany
w poetach greckich uderza nas prawie
wszędzie dwie charakterystyczne cechy
naprzód opisania natury ... jak
[illegible] jednej wdzięcznej ... stawiające
kreślenie scen przyjścia ... czworaka
jak raczej wrażenie jakie to
ono wywiera na duszy jego — a tak
zawsze i tutaj natura ... przyrodzone jak
do uczucia osoby — Wtóra cecha
wprost wiąże się z owa pierwszą cechą
jest ta ... porównań wziętych
z natury a które spotykamy w poetach
greckich — Prawda że te porównania są
... świetne, i pełne samej żywej
trafności — to prawda — lecz one są
tak krótkie ... przelotne
a błyskawiczne że wyraźnie znać że poeta umiał
sobie te natury ważyć — (+)

(+) Chór w Edypie w Kolonos Sofoklesa który przeto
cytowany w dziele z tu. T. III str. 17 jest właśnie
... z tych rzadkich ustępów w poezji
greckiej co nieco obszerniej rozwodzi się
nad pięknością okolicy — lecz o—o

[Margin note, written sideways:]
o—o Ten chór zawsze a zawsze będzie przytoczony
w nowożytnych czasach gdy mowa o uczuciu
Greków dla wdzięków natury — A przecież ustęp
ten nie tylko tego krótki, lecz co więcej widzimy
że i w nim nie obeszło bez wprowadzenia w naturę ... wie
osób ... jakby ... jej przyrodzonych ...

Nad tem zdaje się ~~[illegible]~~ opisanie
z poetów greckich, nigdy nie zdołamy ~~[illegible]~~
przedstawić sobie dokładny obraz okolicy,
o której on śpiewa —

~~Zbierając [illegible] już teraz cośmy wyżej [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] o [illegible] magii [illegible]~~

~~[illegible] —~~

Zbierając wszystko cośmy powyżej i o poezyi i sztuce greckiej [rzeźbie ani malarstwie] widać że o pejzażu w naszem rozumieniu. — Te malowane okolice ich są nieznośnie praca przedstawienia dziecka — raczej oni tego zadania nie brali na prawdę nie bierze — Powyżej widzieliśmy że uosobienie tak przewarzne było tego przyczyną, teraz uważmy głębszy jeszcze powód tego zjawiska

Zważmy że gdy Grecy żyją w harmonii z naturą, gdy ona jest wszystkim a oni w niej ~~[illegible]~~ gdy oni nie czuli jeszcze wewnętrzne tajemnice ducha tej tęsknoty, potrzeby nie ma też tęsknoty najpierw do natury, tej tęsknoty tak niewolnej głębokiej co uważa wszystkich serca swoje otwarta [wewnętrznego] niemal całe miłości swoje [illegible] [illegible] przyrody [illegible] [illegible] wtedy [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] natura — ideał [illegible] [illegible] [illegible] [Fo tęsknoty a miłości [illegible]]
ducha nie masz w Grecyi, wewnątrz ich ducha nie [jest jeszcze] tego nieba, przepaściste, w którem w szkodzie i zakładzie z uczuciem stworzenia [illegible] — I dla tego też gdy heleńscy mistrz malują figurę — na tych twarzach nie [illegible] sztuka z głębi idąca karnacyą z tak cudownym kolorytem nie ~~[illegible]~~ mieli jej, nawet cudownych tych malowanie — a oczy tych figur, a spojrzenie tych oczów nie patrzy z głębi — to piękne oczy z kształtu i formy ale one nie

[illegible] niebieskie wyzierają one z tej [illegible] nadzwyczaj [illegible] ~~[illegible]~~ przygotowanie całe nie [illegible] w tej przyczynie obrazy nowin od oczów natury nie [illegible] [illegible] [illegible] tak wszystko zagładzić ~~[illegible]~~ jak [illegible] [illegible] [illegible]

B. Z tem życiem duchowem wewnętrznym ludów chrześcijańskich ściśle jest połączona owa nasza tęsknota do Natury, owa nasza miłość wyżej wspomniana co z takiem rzewnym kochaniem, niejako ducha swojego naturze i uduchawnia całą przyrodę. — Gdy albowiem ~~Bo właśnie dla tego gdy~~ gdy żyjemy życiem wewnętrznem, ~~że~~ gdy nie ~~[illegible]~~ zostajemy więcej jak Grecy w jedności z Naturą, ~~że~~ gdy jesteśmy od niej rozdzieleni, i dla tego właśnie tak serdecznie do niej tęsknimy. Stąd też ~~[illegible]~~ się ~~[illegible]~~ bierze ta miłość staranna z którą studiujemy tajemnice natury, czarnoksięstwo jej barw i świateł i w końcu ta jej owa rozlewną po pejzażach jej tęsknotę, uśmiechy i boleści zgadujemy jej —

XXXV

71

Polychromia. (+) — Tak przeto architektura
rzeźba i malarstwo w kościele Helenów złotymi
kształtami przemieniły się poprzed oczyma na-
szemi w siły, gracye, aniołów, bogów ... nic już
zostanie ze stolicy złocistej pana Olimpu
boju [illegible] wszystkim niebianom, ... owemu
... jako
... i architektury, ... co tak
... co nad wszystkie rzeczy, ... różnica
... sztuk pięknych.

A to rozumie-
... które i rozu-
mie ... jest prawie
... w całej ... Wszelki stary ... orientalnej
... który się ... wszelko
... jak ... niebo
... sztuki ...
... swoje ...
... Egipt ...
... cmentarzysko ...
... i cały ...
... niebo
... do nieba
... dziś ...
... architektury
... Egipt ... obrazkami
... obrazkami ...
... obrazów

Lecz zawo

(+) najdokładniejszemi ... rozbierającemi rzecz o polychromii ... jest rozprawa Kuglera: antike Polychromie — ... III str. 270 i 280 ... Kleine Schriften — Antike Polychromie — ... Wcześniej najcelniejszym ... polychromie chez les Grecs: W — Jednocześnie we Francyi z pierwszych rzeczników polychromii ... był ... Quatre-de-Quincy w przepysznem dziele Le Jupiter Olympien, ou l'art de la sculpture antique — ... architektonicznej jest Hittorfa de l'architecture polychromie ...

~~Poroces~~ Lecz rzeźbiarze w Egipt
stawiali sobie cały twórczy posąg [illegible]
a posągi ~~one~~ [illegible] wolno [illegible]
[illegible] od ziemi tej [illegible] rzeźbę
rzeźba pełna, a nie architektura?
~~To por~~ Nie tylko że te posągi były jedną
z dzieła rzeźby ile architektury:
~~Bo one~~ ~~naprzód~~ ~~[illegible] naprzód~~ ~~[illegible]~~ Bo
naprzód — one nie są lepsze od całości
ale bardzo zdobią architekturę a jest
dodatkiem — ~~one~~ przecież one nie są
dziełem wolnym swobodnym fantazji
~~dla~~ lecz jakby częścią architektonicznej
wyliczonej wymiernie
~~[illegible]~~ egipskiej miary, wolę raz dawać
~~[illegible]~~ niepamiętanemu
[illegible] — [illegible] tej [illegible]
z rzeźby architektury i stanęła przy
[illegible] ~~nie przyjmowa~~ [illegible] ~~[illegible]~~
pustkowie [illegible] [illegible]
[illegible] do [illegible] — a co więcej
wszystkie te [illegible] tych posągów te same [illegible]
wszystkie obstrakcyjne, [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] a najczęściej nawet
~~nie mają~~ [illegible] [illegible] [illegible]
nie mają twarzy ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]
— A jak że te [illegible] [illegible] dzieło
~~[illegible]~~ [illegible], tak mi i [illegible]
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] pokazać
~~[illegible]~~ [illegible] i egipskiej a [illegible] — Połów
[illegible] „[illegible]" [illegible] [illegible], bo [illegible]
sam [illegible] nie [illegible] jest nie [illegible]
[illegible] — [illegible] nad [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] sobie [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible], i mogę [illegible] [illegible]
[illegible] farby, [illegible]
[illegible] posągi
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] i [illegible]

XXXVI

Lecz pokój dzieł dawnego budownictwa wrócił, przerwany [illegible] i dziś jeszcze zwiedzający ich [illegible] bo on swój melancholiczny pedantem i troskę [illegible] uczonników a odludkiem, pomimo był to lud acz żwawy, wielkich zasług w historii [illegible] to lud nie umiał od świata do narodu odporu wypracować, do którego by następnym stuleciom zostawał wielki nacywilizacji i udoskonalenia ludzkiej natury —

Grecy atoli patrzcie pewnie więcej oczom na świat widzieli w architekturze rzeźbę, w rzeźbie rzeźbę, malarstwo architekturę i malarstwem — a nie mieszali nie mieli z owej tych trzech rodzajów artystycznych [illegible] bez widzieli że one wiedzą się zwierciadłem [illegible] pełnią więcej podnoszą, i kiedy jeden dla drugiego jest kres ten, wspólny jest i [illegible] wszelki drugiego rozpoczęcie [illegible] powstanie swoje —

Przecież tubo Grecy rozdzielali te rodzaje sztuk nie myśleli jednak że oni mogą być [illegible] pedantami [illegible] świat budowniczych lub rzeźbiarzy — farba architektury i [illegible] umieli zmalować [illegible] potrzebne [illegible] obu tych siostrzanych nowe — i wtenczas a takowa tajemnica przy nazwie [illegible] pole umienia —

byli nudzący formalistami po szkolnych nieco, i perłami nie dokładali

jeśli się [struck] gdyby, celniki jako
rewidować chcą, najskrytsze tajemnice stanęły
greckich pomników — tedy [struck] się przegrane
mierające się przegranie, [struck] dawnych wiekami
wglądali [struck] za karki, listek lub natleń klasy-
ków, w każdy załomek gzymsów i fryzów, [struck]
podpatrywali na fałdy szat posągów, [struck]
[struck] za kordonalizacje na plafonowaniach, [struck]
[struck] podziwiali nieodgadnionych
albowiem, [struck] boczków i kącików — tedy jest
wszystko a wszystko przepatrzyli przepowie-
trzali wiekiem krzyknęli wołaniem, Szyma-
ko Po Sztukmajęcie w archeologii [illegible] rewidować
Otóż malarstwo,

na świat [struck] głosy —
malarstwo stąd najoczywistszej stąd
wszystkiej wielkiej uwagi
farb; [struck] niezadnej wątpliwości greccy
malowali farbami i świątynie wozie
niespodziane
i wroty wozie — na dachowe dachów
wyrażające [struck] wszelkie oczekuj
czysze wyobrażenia — jako [struck]
by [struck] wody w pierwszej jawi, niby
oni klasycy, czystej wody oślepili.
się — a romantycy mając się
obrzeci onego [struck] najnowszego
od kilku wolnych a [struck]
nie pomniejszy zawsze — [struck] że greckim
[struck] ideał
nie chodzi o abstrakcyjny ideał
ale raczej o nastawowanie natury
Bo nie-ma jak prawda upiorów
zupełnie i to święta! —
Między nimi pałac i stara
i [struck] między [illegible] Grecy

przekonał nas o tem
wstrętnie nasz oczy, powierzył
sporo dziś naszej ocenie
które [illegible] przez
[struck]
kawałków, oczyszcze
jak [struck]
nawet jakich farb
używali Helenowie
pod słońcem szczęścia
lat temu —!

Nie dawne to czasy – bo to się przecież nie złoto

za dni naszych, lecz obecnych, gdy kilku uczonych

badaczów umiejętnych na palcach żywot Grecyi

a także wyglądanych i obeznanych w jej pismach

że ściągnęli niby oddech zmarłego wielkiego ludu

i ścięgli jakby trawa rosła wojennego jego –

jęli się ~~wypadać wag~~ jakby cokolwiek jakieś

rewidować choćby najskrytsze tajemnice usławionych

greckich pomników – więc ~~spierając się pogrzeban~~

wierzając się pogrzebach ~~stoi~~ dawnych wiedzieć

wglądali ~~w tkan~~ za każdy listek lub rąbek kapi-

teli, w każdy załomek gzymsów i fryzów, ~~więc~~

przypatrywali za fałdy szat posągów, ~~pl~~

~~[illegible]~~ za każde załamanie na płaskorzeźbach, ~~oglądali~~

~~[illegible]~~ spleśniałe niedojrzałe

albumy ~~[illegible]~~ boczów i kości – Gdzie jest

wszystko a wszystko przepatrzyli przepier-

trzesali w tej kryjówki wołaniem: Sygn

Po Stukając się archeologii Vertelegli

Otóż nie ...

–

72

Lemu twory

pokój ~~zawsze~~,

Lecz ~~daj mu jej~~ pokój lepiej dawniejszym bud-

XXXVII

[Zaledwie atoli wieść o owej Polichromii starożytnej gruchnęła po świecie; już i pod innym względem dały się wznaki te odczuć nowe. Jakoż skoro

Skoro Grecy, ów lud najklassyczniejszy malował świątynie i figury swoje, cóż dopiero mieli czynić Romantycy, a to jeszcze w swojej sferze i na własnym gruncie swoim. Zatem we Niemczech i we Francji zaczęto gwałtem farby przyprawiać, farbami jęto się malować złocić zarówno jak zewnątrz i wnętrza kościołów gotyckich i rozumieć się że niezbędnie potrzeba nowej przyozdoby starym kamieniom wyrzeźbionym i dawnym kościołom od wieków niemym — trzecim na grobowcach.

Kto nie chce wierzyć niechaj jedzie do Malborga —

Zaś wracając do greckich kamieni

Przecież nie długo tych ich przechwałek bez końca — i tak — obóz przeciwny, co nam zarzucali wołał odtąd na przyszłość o dzikich ludziach co przyszli się wśród dziewiętnastego wieku, o barbarzyńcach co dawno tam [illegible] u nich tak, jedli co ich nauczono, i po grecku i po łacinie, zdolni żeby nie dopuszczać, Platonów, Cyceronów dziś [illegible] radzi bogów olimpijskich Hellady w przyszłości na malowanych [illegible] kolorach, o—o

[Rozumie się że co [illegible] Akademii zasiedziałych w obozach wnet się jakoś wiele zbliżyło do siebi, i każdy zasię, więc nawzajem coś sobie ustępując ze swojego zdawali się na jedno. Choć reszta owa nawet ciała a nawet obu wow jeszcze się o połączeniu po kątach ujadają — niechając się nawzajem z sobą kłócąc. Niechajże się kłócą sobie — lecz my to jest wiernymi ich czytelnicy i jej same, którymi się do dawnych [illegible] ludzi, nie bez żalu nam przyszło porozumieć się bez kłótni i bez sporów o Polichromii Greckiej. Powiedzmy sobie czyli jak dalej jest prawdą że Grecy malowali farbami swoje dzieła architektoniczne i rzeźbiarskie ²

Nie ma wątpliwości że najdawniejsze posągi Greków będąc przedmiotem religijnego kultu, a najczęściej z drzewa struganego, bywały malowane farbami — zapewne w celu aby te palladia opełnione najwięcej czci wiernych, były ozdobne jak najbardziej dla pobożnych patrzących na ich oblicze, aby czyniły wrażenie na pobożnym przez [illegible] treści nawet i te figury o malowanych oczach dawnych uczonych w świątyniach nawet wewnętrznych kontrolowanej.

Inaczej rzecz trzeba dziwić – iż epoka jak, iż jak
lud biernej, dziecińs(c)two (greckiego) ~~a barbarzyństwa~~ iż mniej
się różnił od barbarzyńców; stąd ten potrzebował aby idea przez ~~[illegible]~~
~~[illegible] aby [illegible] zewnętrzne, przez~~
nie ~~[illegible] niezgrabne rzeźbiarskie~~ – bo im
on mniej rozumiał też (wyobrażeń) treści wewnętrznej
~~[illegible]~~ ten nie potrzebował jej pomocy ~~dziecięctwo~~
zewnętrznej więc też na porze się figury
strojne a malowane – ~~Zdaje się że~~
Tak owe pierwotne ~~strojone~~ ~~[illegible]~~
posągi ~~[illegible]~~ wielkie ~~te~~ (te) ~~[illegible]~~ znaczenia
aż li religijne ~~a nie artystyczne~~
~~[illegible]~~ a były (do) dalekie od znaczenia artystycznego –
(o umyśle) Zatem też i wspomnieć trzeba nasadza choć przy
~~sztuki~~ (lud grecki) przewidział pilnością powtarzano
w wielu exemplarzach owe pierwotne omalowane
figury, bo tu chodziło o rzecz religijną,
a nie o sztukę piękną –

Lecz inne przy tak wiek czyli w epoce rozumnej (sztuki jest)
~~pod~~ rozkwitły, cale? malkim ~~sztuka~~ cała
polichromię malowano dużo architekturę i rzeźbiarskie ~~skulptury~~ &
~~a co więcej posągi w tej epoce był ... co więcej~~
~~malowano w tej epoce aby jej co~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible] pojmując podobnie naturze~~, ale czy
~~[illegible]~~ w tej epoce greckiej
czyli ~~[illegible]~~ mieli na celu ~~zbliżenie~~
~~rzeźby rzeczy~~ ~~[illegible] do~~ naśladowanie
~~się [illegible] naturze~~ ? – Gdyby
~~[illegible]~~ naśladowanie natury, ani
umieli (o) ~~to~~ naśladowanie ~~to~~ ~~[illegible]~~
umyślnie Greccy – ~~[illegible]~~

muszą rzeźbiarskie
dusze ~~[illegible]~~ wyobrażenia
i umniejsz ~~[illegible]~~ budziło

& anotarzeni czyli w tej
epoce klasycznej sztuki
greckiej chcieli przez
~~mieli na celu [illegible]~~
malowanie ~~[illegible]~~ rzeźb
~~[illegible]~~ naśladować
natury –

XXXVIII

Bo Grecy także (tak dawno jak żyli) czuli jednak nie rownie głębiej niż nie jeden z dzisiejszych artystów lub estetyków że sztuka nie jest naśladowaniem natury — Oni doskonale wiedzieli że to co się wszystkie razem wydawało sztuki prawdą, naturą nie powinno być wcale zaś a wcale kopią rzeczywistości. ~~Co~~ Wszak cały usposobienie tego ludu, jego głowa i serce, cała jego historya całe pojmowanie piękna jego, przekonywają nas wiemo że ze się im ani śniło aby malować swoje posągi by im stały ~~z~~ ~~[illegible]~~ ~~kopią~~ karykaturą, z tego wyłączy- obiektowy się bez wypełnić ~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ rozpraw dalszych, aby ją jednak pod kątem względem na piękne zaspokoić innych wymagań intelektualnych ~~[illegible]~~ domagam także uwag wielkie —

Otóż w najświetniejszym bo w Fidiaszowym okresie posągi będące arcydziełem najwyż- szym były wykonywane, jak wiemy, ze słoniowej kości ~~[illegible]~~ i odziewane nadosobne nas ~~[illegible]~~ w złotem — ~~[illegible]~~ nawet najczęściej ~~[illegible]~~ więcej ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ta kość słoniową malowano — a co więcej gdyby o malowanie ich figur ~~[illegible]~~ więc o naśladowaniu natury chodziło rzecz jasna że by się obeszło było bez osnowy tak drogiej a kosztownej jaką jest kość słoniowa i złoto — najlepiej wiemy że metal a wiadomości spiż był dla rzeźby ~~[illegible]~~ tak ważnej osnowy dla skulptury.

Bo wtedy takowe podrzeźnianie natury stanie się obrzydliwem ochydnem —

~~[illegible]~~ A nadewszystko ~~[illegible]~~ — przynajmniej wedle mojego zdania — najmocniejszym dowodem przeciw onej mniemanej greckiej naśladowaniu natury jest właśnie owa harmonia ducha i natury — będąca ostoją ~~[illegible]~~ naszych Helenów. Ta harmonia ~~[illegible]~~ uczyła ten cały ~~[illegible]~~ artystów wielki lud, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w celującem ~~[illegible]~~ wdzięk sztuki ducha w naturze, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a tem samem chroniła go od kopiowania natury, bo w takiej kopii nie ma ducha ale jest natura ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ samowładztwo ducha i natury, bo natura ~~[illegible]~~ jest celem jest powiewnych wszystkich, a ducha jest jej sobą ~~[illegible]~~ że zawsze jeśli ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wszystkich natury

~~Czyliby można~~ Pytanie czyliby można przypuścić
~~iż Grecy, ołów~~ iże Grecy używali ~~tak lecz~~ miedzi spiżu
żeby nie podejmowali tak mozolnej pracy,
jaka jest torentyka lub ~~odle~~ tak trudniej
a jaka jest odlewanie ze spiżu gdyby ~~ona~~ mieli
na myśli wyższej podrzeniania naśladowanie natury. — Spiż ani
się nie da malować, ani też ~~z natury~~ z barwy swej
podobny do ciała ludzkiego — Nadto
niewiele[?] jako starożytni wszelako cenili
sobie ów śniedź zieloną powlekającą
z czasem posągi bronzowe — ~~A ba~~ A podobno
jeszcze nikt nie twierdził jakoby barwę zieloną
naśladowali, [illegible] ludzkie —
~~A[?]~~ A więc też jak ~~w~~ w czasie upadającej
sztuki: używano ~~rozm~~ marmurów
różnej barwy składając je ~~w~~ w figury.
w posągi — Otóż lubo to było w czasie przyjmującego
zepsucia przecież ~~do dobra~~ wykonywano z białego marmuru twarz
~~[illegible]~~ ręce pierś, stopy posągów takowych
~~[illegible]~~ posągów z ~~białego~~ przez jasną ~~[illegible]~~ pudrowanej[?]
jak na takowe wymysły ~~takowe by~~ jest naprawdę
było i więcej odpowiednie celowi zamiast białego
marmuru dobrać innego ~~pod~~ co by był podobniejszy —
dużym do ciała ludzkiego
A co do posągów z białego wypolerowanych całkowicie marmuru — czyli ~~[illegible]~~ wydobywano na wyspie Paros
Choć na chwilę przypuścić można aby
z takim mozołem, przy lampie z podziemiów
Powodem były marmury ~~na~~ na to jedynie aby
te ~~biel piękn~~ białości ich pozbawić, ~~nie dba~~ a bez uważano też co się działo w Italii
starej ~~[illegible]~~ powlekać wartościowej barwy. — ~~[illegible] stoć się~~ ~~[illegible]~~ gdyby ~~chwili, powierzchni~~ nowej ~~takowym~~ — bowiem były ostać się ~~pozdziwne~~. mogły
z ~~[illegible]~~ odpowiednich ~~ozdob~~ i odpowiednio wiele
Ani przyp.....

XXXIX.

Ani przypuścić można
aby mistrz dzieło
z marmuru wykute,
wyrobione powoli a naj-
większym nakładem, z
najtroskliwszą
miłością, wydobywany
[illegible]
[illegible]
miał to wszystko za-
samowolnie
~~zakrywać~~ zakrywając
posąg warstwą grubą
farb –!

Czyli – – –

wystawił sobie
Oto mistrz już niby wyzwolił z głuchej niewoli
~~gotowe~~
bryły formy cudne olimpijskiego mieszkańca –
Teraz jeszcze podejmuje się ~~pracy~~ dłuższej bardzo
dłuższej a mozolnej pracy, bo całą miłością oddaje
się ostatecznemu wykończeniu posągu wore-
a mistrzowskiej
i pracuje się i trudzi aż do formy
wypoleruje przez całej powierzchni postaci te
ulotne
zalotności miękkie, misterne, co mieni się
~~tej~~ w ~~[illegible]~~ cieniu i świat[illegible] ~~[illegible]~~ ~~teraz~~
Teraz dopiero ~~Zatem~~ ~~dopiero~~
przez rozpuszczonych tonów
wraca ~~poez~~ ~~poetycznie~~ ożywiony jak myśl
~~Tak~~
jak poezja oblewa całą powierzchnię
żej komunii a
marmurowej a taką miękkiej a życiej i ciepłej
postaci –. Teraz odstępuje i wielbi dzieła swojego
q oblicze się z [illegible]. Zabrać więc mu [illegible]
~~[illegible] oblicze [illegible] i nogi i [illegible]~~
się farbami uważ [illegible]
~~[illegible]~~
robi [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] i do
słowem nie tylko warstwą farb gubi to [illegible]
~~[illegible]~~ i [illegible] tak na powierzchni [illegible] ~~[illegible]~~
przez [illegible] bez co więcej
z tą miłością dojrzane na [illegible] białości
miała ~~[illegible]~~ mu [illegible]
~~[illegible]~~ ~~gina bo [illegible]~~
jeszcze marmur, tym gasną, na powierzch
[illegible] – ~~[illegible]~~ Tak tedy trud cały
~~[illegible]~~ mistrza rzeźbiarza z tak [illegible]
a miłością podjęty miał jedynie cel
aby był zniweczony ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
postać
~~[illegible]~~
[illegible], aby ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ postać
~~będzie~~ ~~[illegible]~~ nie potrzebnej piękności
~~[illegible]~~ przedmiotowej na bo koma-
ry naszym figurom woskowym podobne (*)
~~[illegible]~~

(*) porów. Feuerbach l. c. str. 57.

Czyliż zgoła takie postępowanie bez możności ~~[illegible]~~ możnaż Greków posądzić? — ~~[illegible]~~ pojąć ~~[illegible]~~ pozwolić na sobie ~~[illegible]~~ plastycznej ~~[illegible]~~ ofiarą [illegible] ~~[illegible]~~ iż [illegible] ~~[illegible]~~ — lud [illegible] lud [illegible] niektóre barw [illegible] natury [illegible] bo nie [illegible] barwy [illegible] [illegible] i formy —

Jeżeli tedy jest rzeczą pewną a [illegible] że Grecy nie malowali ~~[illegible]~~ [illegible] prawdą, że Grecy nie malowali ~~[illegible]~~ naśladować natury [illegible] w celu by [illegible] jako sobie tedy mamy wytłumaczyć to, iż [illegible] i architekturę malowali [illegible] Bo ślady farb na [illegible] ~~[illegible]~~ oczywiście że [illegible] jakiej [illegible] — [illegible] jest prawdziwie [illegible] Polichromii greckiej [illegible]

Z tego [illegible] ~~[illegible]~~ greckiej sztuki ~~[illegible]~~ [illegible] to pytanie samo przez się [illegible] wynika. — Gdy Grecy nie mieszali zatem różnych rodzajów sztuki z sobą, więc znać że malując dzieła architektoniczne [illegible] malując rzeźby [illegible] stworzenia dzieła [illegible] nie mieli [illegible] na myśli ~~[illegible]~~

w których by dwie równe sztuki równej brały udział, ~~[illegible]~~ ~~Owszem [illegible]~~ [illegible] Greków

Owszem — z tego usposobienia duchowego Greków wynika iż gdy u nich do dzieła jednego rodzaju sztuki przystąpiła druga, a dwie owe sztuki ~~[illegible]~~ ta druga musiała zająć w dziele jednem podrzędne miejsce, w udział [illegible] ona mogła być jedynie środkiem, dla tej ~~pierwszej~~, [illegible] jej służyć, a pomagać,

A ~~[illegible]~~ bo i ta prawda ~~[illegible]~~ iż [illegible] nie ~~[illegible]~~ jedna [illegible] przekonywające o polichromii starożytnej [illegible] architektonicznej

XL

Jeżeli tedy rzeźby były powlekane farbami ~~całe, prawie~~, żółte rzeźby, [z jednakże] nie
traciły bynajmniej charakteru plastycznego, one
na zawsze ~~wszakże~~ zostały rzeźbami, Zatem malowanie przystępują-
ce do tych dzieł miało znaczenie li pomocnicze
a zastosowano się do rzeźby jako środek do celu. Toż
samo się ma rozumieć o dziełach budowanych.
I tutaj również farby miały ~~tu również~~ jedynie [illegible] zadanie
~~potęgujące~~, potęgowania szczegółów architektury — chęć
Widzimy przeto iż Grekom nigdy nie postała w umyśle aby przez malowanie
~~aby malowaniem~~ [illegible]
uczynić [illegible] posągi podobniejszemi do natury,
To malowanie było raczej wierzchnią pomocą daną
robocie rzeźbiarskiej. [illegible] itp. aby ułatwić widzowi [illegible] wrażenie nad
Jakoż od [illegible]
odcięta niekiedy odrzucając wreszcie dojrzenia, a przeto
czyste farbą przeciągano te nagie, — Lecz postępowanie takowe
było wyjątkowe. Jakoż najczęściej przesta-
wano na przykład barwnych częściach, któremi niby obrzeb-
wano nagie figury. Na
włosy, obuwiu obramowaniu na nagi figury zbroje
figurach [illegible] te szkliwem barwy
złotem wykonane — Podobnie też zbroje
oręż, sandały, i to co farbowano to złocono
~~Nigdy atoli nie przeciągano farbą, ciała~~ niekiedy
dosyć rzadko
także tylko jak się zdaje złocono włosy,
~~Odrzucając [illegible]~~ Może nawet farbą
Przecież to wszystko ~~miało miejsce~~ jak się zdaje w dawniej-
szych czasach — ~~ale to li jak się zdaje~~ w dawniejszych
jak się domyślać można miało miejsce w epoce wyprzedzającej
~~[illegible]~~ naszą więc w epoce wyprzedzającej ~~[illegible]~~
najwyższej rozkwitu sztuki,
~~atoli atoli nie pozwalano sobie powle-~~
~~kać farbą ciało, bo by to było iście~~
~~barbarzyństwem~~ rzymem — (+)

(+) porów. Schnaase ~~III~~ Gesch. der bild. Kunste II 143 ch.
i następnie

Być nawet może że
~~zwłaszcza~~ w razach gdy
posągi miały powszednie
~~[illegible]~~ nadawano
barwę jednostajną całej
postaci, albo biel śnieżną
naturalnego białka oczów
takowych byłaby i być
razącą — Lecz barwę,
pewną, ~~[illegible]~~ jak naśladowaniu rzeczywistej, jak miała przeciętnej
barwy ciała — byłaby ... udawania natury
Była ona tylko lekkiem
odcieniem chłodem
obwiązanych posągów — (+)

Otóż dalej się ma rozumieć Polychromia
grecka zastosowana do plastyki – Jej ~~odpowiednią~~
Jej odpowiednią jest polychromia architekto-
niczna, ~~[illegible]~~
~~[illegible] architektonicznej [illegible]~~
~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ wtedy oni przyszli
aby Grecy wykształceni, delikatni, przepełnieni
z przepysznego a kosztownego ~~[illegible]~~ białego
marmury, ale wyrobione najściślej, musieli
także okryć szczególnie i całości architektonicznej, musieli się
oplatanie całości ~~[illegible]~~ barwami ~~[illegible]~~
Przeto jak w malarstwie tak i w architekturze barwy, złote i pozłoty
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ były jednak używane ... ~~[illegible]~~ że ~~[illegible]~~ malowanie ...
uwydatnić owe szczegóły – ~~[illegible]~~ budownictwa, służące
~~[illegible]~~ farby i
były tedy i środkiem dla ~~[illegible]~~ architektonicznej lub ~~[illegible]~~
do spotęgowania ~~[illegible]~~ często architektury
~~[illegible]~~ lub wyrażenia plastycznie ... lub ... samej przez
a ~~[illegible]~~ ... najmniej ~~[illegible]~~
się ~~malowania~~ –
A lubo nam dziś już trudno a ... rozpoznać dawnej
~~[illegible]~~ ~~odgadnąć~~ ~~[illegible]~~ Polychromii archi-
tektonicznej, ~~[illegible]~~ zdaje się ... wyśnione ... zagadkę
... w najnowszych czasach ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ – Kładę więc tutaj najśmielsze przypuszczenia a
... przez najmniej –
... przyjęte ... Kolumny,
... dziedziczne – Kolumny się ... forma ...
architraw ... kapitel
... w ~~[illegible]~~ kapitelki
... a więcej ~~[illegible]~~ na ... ~~[illegible]~~ ... (Czerwony)
~~[illegible]~~ swoich ... polotu ... ~~[illegible]~~ ... Tryglify (Czerwony)
... były błękitne a ~~[illegible]~~ ... wydawały się barwione
... ~~[illegible]~~ ... złożone
Kapitelki pod ... zapewne ~~[illegible]~~ ...
– ... podobnie jak ...
Tryglify ... Kapitelki ... na plastycznych ...
~~[illegible]~~ ... przemalowanych ... jak metopy ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ... barwą błękitną powlekane
~~[illegible]~~

78

XLI

~~Przecież~~ Ponieważ uważaliśmy jakoby [illegible] a geniusz sa jednym z [illegible] ptak Kornelius — a to [illegible] ~~jest~~ [illegible] jakoby ogniwo wiążące plastykę z malarstwem. — Tak tedy [illegible] tych [illegible] uwag naszych o starożytnej sztuce stawiamy u wrót nowej galerii [illegible] do malarstwa —

Przecież o sztuce malowania [illegible]

[illegible] od ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] figury [illegible] odstępowały. — (+) Już dziś [illegible]

~~Tymczasem~~ drugi [illegible] mamy ~~[illegible]~~ [illegible] malarstwie greckiej w ten sposób [illegible] [illegible], wesołość [illegible], bogactwo [illegible] [illegible] się na nas z tych obrazów z [illegible]

[illegible] i [illegible] choć [illegible] obliczem że nam nie trudno uwierzyć iż one przeszczepienia ~~[illegible]~~ [illegible] wzajemne, wszelkość, [illegible]

Otóż widzimy stosunek [illegible] sztuk wyrzeźbionych" do [illegible] Arti del disegno – bildende Künste — [illegible] jak widzi uzupełniają się na wzajem i [illegible] jedną całość [illegible] — tak i [illegible] się [illegible] się wspomagają. — ~~One~~ Choć każda jest [illegible] [illegible] [illegible] i nie [illegible] [illegible] nie ta [illegible] twardo i [illegible] od [illegible] [illegible] —

Tak [illegible] lubo wielce [illegible] sztuki ~~[illegible]~~ Hellady [illegible] charakter [illegible] jest od sztuki ~~[illegible]~~

(+) porównaj Schnaase l. c. ~~[illegible]~~ II str. 144

~~nas~~ dawniejszych, i niższych od niej narodów, ~~dotknęliśmy~~ dotknęliśmy się zarazem cech sztuki chrześcijańskiej aby jeszcze silniej wyróżnić charakter właściwy fantazji artystycznej greckiej. Teraz zaś, czas byśmy rzucili okiem na epokę sztuki greckiej i na

~~fantazji artystycznej~~ cech ~~które [illegible] późniejszego chrześcijańskiego~~ ludów nadają jej piętno właściwe ~~a przy~~ tem ~~bliżej określają~~ ~~uważaliśmy~~ ~~innej~~ ~~czem była w Helladzie~~ sztuka ~~budowania rzeźby i malarstwa~~ rzućmy ~~teraz okiem na rozwój sztuki epoki~~ ~~sztuki greckiej~~ ~~się~~ na jej zarod, wzrost rozkwit i stopniowe konanie — Takowy po-

gląd dziejowy tem więcej jest dla nas najmniejszy

iż co wzmiankujemy o grekach obchodzi ~~[illegible] się~~

prawie wszystkich i Rzymian — wszak

tem ~~[illegible]~~ jak ~~nie~~ ~~świata~~ ~~to~~ wszystkich [illegible]

~~poezya~~ ~~[illegible]~~ tworzenia na poezyi greckiej ser-

ce nie mieli własnego malowania —

ani rzeźby, która on ~~[illegible]~~ gmachy

[illegible] cały miłości swoich i modlitw, bo

nie mając własnych mistrzów ~~[illegible]~~

~~ar~~ obcych ~~[illegible]~~ i obejmował

deszczem złota greckich rzeźbiarzy — ~~[illegible]~~

~~nam to jest~~ ✗ Wykazaliśmy ~~[illegible]~~ podobnie już na innem ~~[illegible]~~ iż że ~~[illegible]~~ wszystkich sztuk jedynie architektura

miejscu (✝) ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ niemal ~~[illegible]~~

~~przypisać~~ ~~[illegible]~~ Rzymian charakterystyczne i ~~[illegible]~~ że tam przynieśli a wiszącej ~~[illegible]~~ sztuka budowania

oryginalne cechy — ~~lub~~ powstać i ~~[illegible]~~ grecką i ~~[illegible]~~ sztuce

~~[illegible] jak~~ winna swoją [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ te właśnie ~~[illegible]~~ nie lekko

~~architektoniczne~~ ~~jako~~ ~~[illegible]~~ właśnie charakterystyczne ~~ale nadto że samej~~ że właśnie

~~cechy~~ które ~~się~~ nadają piętno ~~właściwe~~

rzymskiej architekturze, choć są określili

nie

swoim pełne, ~~[illegible]~~ atoli przetrwają których

następne ~~[illegible]~~ [illegible] zadaniem naszem będzie

[Tak przeto ~~[illegible]~~ nam wolno

ich ostatnią — wspomnienie epoki sztuki greckiej — Potem już nam

~~to~~ wyjść polożenia i [illegible] o sztuce Rzymian.

(✝) Lit. i Szt. III str. 187

~~Historii~~
~~sztuki~~
~~Zarys przedstawienia~~
~~I Grecja~~
~~Historja sztuki starej, tzw.~~
~~mówiąc sztuki greckiej i rzymskiej~~

Proszę tu wstawić tekst przepisać na nowej stronie odstępem ze 6 wierszy z góry

Więcej dobrze jak ~~cała~~ treść ziarnka zamknięta w sobie idealnie niewidzialnie całą ~~przyszłą~~ roślinę z przyszłym drzewem jego w sobie, to jedna zbawczą, wielką (drugą ~~dzikie~~ - treść jak ta myśl ~~jedna~~ gdy błyskawicą wpadnie w duszę ostatnią, rozwija się i rośnie aż ~~się~~ ~~nie~~ rozkwitnie cała ~~treść~~ tak bogata, z siebie ~~...~~ jak ~~on~~ ~~dał~~ ~~o tym~~ ~~...~~ jak ze ziarnka dziki otrzyma gałęzie owe drzewo ~~...~~ podobnie o niezliczonym ~~...~~ owocach — każdy naród się dzieje z narodem każdym — jedno ~~na jedno~~ chowa w swojej duszy ~~słowo~~ ~~Boże~~ słowo Boga, jak tego ~~...~~ pierwszym piastunem kapłanem słowa powierzonego sobie ~~...~~ jakiego

a każdy chowa w sobie słowo przyświecającą cechę co jest ~~...~~ różniącą go od innych narodów, a każdy naród

Żaden naród nie umiera póki tego jednego słowa nie rozwinie ~~...~~, ~~...~~ ~~mądrości~~ ~~swojej~~ ~~co już będzie~~ mądrością sobie właściwą, i póki się mądrości wypowiedzianej w duszy swojej ~~nie~~ ~~...~~, ~~wytłumaczonej~~ ~~nej~~ ~~...~~ ~~boleści~~ wydartej w boleści, ~~...~~ i ~~...~~ wymarzonej tkanej i krwią serca swojego ~~ich~~ nie poda dziedzictwem, po ~~...~~ ludom i co po nim następuje — Z takich słów składa się i rośnie ~~boży~~ zakon, którym Bóg przemawia do świata wyjawiając ~~mu~~ swoje mądrości, ~~rad~~ ~~...~~ przez które ~~...~~ ma ~~...~~ jego ludy ~~...~~ wielki ród każdy jest tylko ~~...~~ duszą — ~~Dlatego~~ ~~...~~ bo ~~...~~ ~~...~~ ją na ziemi ~~...~~ ~~...~~ ~~wyrazem~~ ~~widomym~~ ~~bo każdy naród~~ ~~jest~~ ~~jest tylko jednym wyrazem widomym~~ ~~swego~~ ~~...~~ — ~~Przeciw~~ A chór ~~narody~~ ~~a tak~~ ~~...~~ boży rodzą się na ziemi i umierają, skoro rzeczy skończą, a każdy człowiek pojedynczy jest wobec swojego tego rozmarzona ~~...~~ jednostką

Joński

— żyjącą w narodzie, ludzi dla niego i przez niego —
~~choć~~ ~~czynów~~ dla lub czeli. Naród jest wzorującą
świata marną i ~~pozornie~~ pozornie zewnętrzną jednostką
przecież ~~...~~ ~~bo dla niego~~ ~~bo nim~~
~~jednym, choć~~ przecież za to jego żywot nie jest z tej ziemi.
~~Co~~ Co człek traci w porównaniu z historyą
swojego ludu i historyą powszechną świata to odzyskuje
nieskończenie uważany sam w sobie. — Bo
lubo on ~~nie zdoła~~ będzie sam i wszędzie czynem
swojego ~~bo~~ narodu i swojej epoki, choć w nim
będzie ~~...~~ zgłębianym owe słowo jedyne duchowe pełen wszystkiem
~~...~~ ~~...~~ jego ziemi, bo ~~...~~ jednakże wcześniej całego
~~...~~ ducha jego żywota drzemie cały ludzki świat
w tym jego ducha obecne ~~...~~ ~~...~~ świata
duch — A owe ~~...~~ ~~...~~ które nawiasem ~~...~~
uradzeni dosięgnie ziemskie przejść ich i
przejść przez nieskończoność cała — żadna partia
nie ~~...~~ pochłonie tej nici — bo ona ~~...~~ całość boża
~~...~~ bo ona powiązana która ~~...~~ ~~...~~ z nieskończonością bożą.
przeszłe — wiązać człowieka z nieskończonością boską
Tak tedy wśród nieskończoności obliczem każdy człek
pojedynczy jeden, sam jest niezgłębionym ~~...~~
~~...~~ a wobec czas ~~...~~ wobec narodu i epoki
~~...~~ ~~...~~ on o tyle ~~tylko~~ jednie
wyraz jest jedynie ~~...~~ pulsuje duch ~~...~~ tego
ma wagę o ile ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ w tym duchu ~~jego~~ swojego ludu
narodu i epoki ~~...~~ o ile on ~~...~~ żyje w tym
~~...~~ ~~...~~ ludzie są osobliwie ~~...~~
~~...~~ ~~...~~ swojej ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~
~~...~~ ~~...~~ zwrócone przenosi ~~...~~
całej epoki ~~...~~ — A jak owa myśl wywodne
a słowo powiązane ~~...~~ narodowi przyjęła się wrażliwy
~~...~~ duchowe ~~...~~
~~...~~ one ~~...~~

Bóg od początku ~~...~~

22
40
0
44

1

daje w jego obyczajach i dziejach, w jego religii
i mądrości, w jego sztuce ~~i poezyi~~ i prawach.
Każdy też ludzi celujących nad innymi wrażeniem
tych kierunkach będą widomie mniej lub
słowa — i ~~będą~~ ~~a każdy~~ ~~ich~~ A owszem razem
z ~~[illegible]~~ będą współpra[co]wnikami
swoi ~~[illegible]~~ przeciągiem trybem
cownikami ~~nad tym~~ wspólnej myśli, ~~i będą~~
~~[illegible]~~ a wszystkich chociaż bez
własnej [ich] wiedzy ~~[illegible]~~ będą karcąc wewnętrznie nie
ugaszonem nieukojoną tęsknotą
pragnieniem aby owe słowo wreszcie od Boga in-
spirowane ~~[illegible]~~ urzeczywistnić się ~~—~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [Ta praca idei od pokolenia
na pokolenie rozdzieli się na epoki dziejowe
[Rozumie się też że epoka najświetniejsza ob-
narodu będzie właśnie okres w którym ~~[illegible]~~
owe słowo będzie żywotem narodu najpromienniej ~~[illegible]~~ świetle
~~[illegible]~~ w nim, się rozjaśni i ~~[illegible]~~
się, najczystsze, zaś tonie [Epoki które wypro-
dzają ten okres są okresami ~~[illegible]~~ rozwoju, wzrostu
przygotowawczymi. Epoki które
narodu ów ongi słowa a myśl
następują po owym okresie najwyższej jasno-
ści są epokami gotującego się zmierzchu — co
zwolna się zapatrzeniem ciemnymi stopami
a krocząc niewstrzymany ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jasnego
~~[illegible]~~ krocząc — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
ubłagany

~~[illegible]~~ Takie są dzieje ludzi w idei — wedle
prawa abstrakcyjnego. Każda idea ~~[illegible]~~ może
się jednak wszystkich ~~[illegible]~~ rozwinąć aż
do ~~[illegible]~~ rozwoju samoistnie samodzielnie ~~bez~~
~~[illegible]~~ — a zatem w swobodnem
nadziemnem królestwie myślenia — gdy
atoli idea jakowa ma na siebie wziąć
szaty ziemskie zmysłowe, ~~gdy~~ materyalne

~~Tak i narad i ludzi oba~~
~~Każdy w tych dziejach świata jest prawodawcą, owa zabawkami, ono- co w chwili najwyższej [illegible] swojej własnej [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~A ta epoka właśnie [illegible] wowczas na stają [illegible] one słowa nie były przesadne i prawdziwe w wad wieku a powszechnej historyi~~

~~[illegible] zarazem okresy w których [illegible] narad [illegible] jest jeszcze niedaleki do [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~

~~już wtedy oddając się światu~~ metafory ~~ulega~~

Już wtedy pojawia się w kształcie skończonym ułomnym, które zakończonej

Bo ~~wszystko co ziemskie myślowe istniejące~~

~~w przestrzeni i czasie ulega ... i rodzi się~~

~~i ginie w przestrzeni czasie~~ — Wszystko

co ziemskie myślowe jest jednostką ~~prawdziwą~~

~~jego~~ istniejącą, obok innych jednostek obecnych

a wrogich sobie. — Ta walka i łamanie wzajemne

jedne — ~~takiej przeto~~ W tej walce ~~...~~

~~jak~~ jednostkowa jednostkowe wzajemnie sobie

zawadzają, nawzajem się psują — więc żadne miejsce

nie jest tem, czem według idei swojej być winno.

Nie doskonałości a piękność jest tylko względną

jest przecie oblicze się do idei — Tak się dzieje

w naturze, tak w historji tak wszechświat

od wszystkiej — Dla tego ten świat do drzewa

nie jest ~~ideałem~~ pięknością i najczystszym ideałem?

bo ~~w~~ świat ten drzewo mający rozwój mój

pełen cierpień a walki — niewinne to istoty

w gwałty mrozów, to niewygodnemi gruntu

do rozbić, nie dał się równie wdzięcznym kwiatem

prosperować dotąd według idei ~~...~~

A czyż z człowiekiem myśli i sprawami jego

dzieje się inaczej? — Wnet człowiek

i wszystkie sprawy jego oddane są we władzę

metafory i doczesności — one nigdy nie dosięgają celu samych idei — ideału muszą — Z tej pętwa ~~...~~

~~a tedy wszystkie odbijające~~

~~[illegible]~~ ich otóż sztuka, tworząca potęgą

fantazji — co tak umiłowane i tak

miłości pełne — Bo sztuka i Poezja ujawnią

człowieka i rozwój jego wyrwała go z pod doczesności klątwy

i ~~[illegible]~~ a objawią go miłością nieskończoną

nie wraca mu ideał jemu od wieków należny

ciemny — Sztuka ~~F~~ okazuje nam oczy

duchowe nieskończoności ● wcielone,

w kształty myśli myślowe.

Podobnie

XLIIII.

Podobnie [illegible] dzieje się i [illegible].
w państwie historyi, lubo tutaj uwidomieniami
nie są już ludzie pojedynczi ale narody
więc ogóły + idee też zaiste w nich idea które same
jak myśl ogólną słoneczniej się najdzie
odbicie a uwidomienie niż w nieco wielkim po-
jedynczym pomostkowym u którego każ-
da chwila traci i płaci — a którym lekko trudno
a często nawet niepodobno wydobyć z siebie
a nie moc — wszakże właśnie dla tego się i
historya odbywa się na ziemi wśród narodów
wielkich a grozy cichej znojnej a krwawej
więc też nie zawsze się dzieje aby jeśli
naród mógł się rozwijać, rosnąć kwitnąć pra-
cować około zadania swojego — i skończyć
umrzeć po stworzeniu —

Rozumiem i że
Że wszystkich dziejów Grecya może jest sama do
tym ludem [illegible] koła ludów które
też jedna
przeżyły życie swoje prawidłowo, którego
historya jest z jednej sztuki z jednego odlewu —
Grecya jest przez życie całe sobą samą — a nie
jur pracując że i ona zaraz pacholęciem będąc
wyssała obce pierwiastki, ale owe przerobiła
je do niepoznania na własną krew i szpik —
żywoty cudze i kąd kolwiek one przyszły
przystosowały się na szczero heleńskie uczucia
i myśli — Pewnikiem, że Grecya
odumarli ojców i matek, i czyli raczej
odziedziczeni
a one tylko zamata a [illegible] przyszłe na świat
bez rodziców, więc czem jest to w sobie winne
Nie zamata pomimo zawady wrzawy kwoim duchowym
zagroził jej pewno pchając na nią z Azyi
duchoborcze tłuszcze milionowe — utworzył
duch heleński, olimpijskie niedościgłe
pierworodny syn Europy powalił
rozbił, utopił w wodzie niewolnicze
owe czerwi milionowe

Za to dla tego
że w niej wszystkie
moce i potęgi
walczące tamtej
się wszystkie wojny
[illegible]
harmonii i dwoisto-
ścią rozstroju

I stanął Grek w radości swoich tryumfów ~~i umarł i umarł~~
~~sobie~~ a serce wielkie zapukało w głębiach ~~[illegible]~~
złotych jego i [illegible] zerwali na wiek a opro-
wszy dalekie wszystkie Olimpy władające umysłem
jego myśl – ~~a~~ I uczuł siebie a ogromu moc swoje –
nowe – Więc żył i kwitł w chwale i dziwnej
w pięknościach – aż umarł po swojemu, żyje wśród nas stojąc
na ziemi – ~~[illegible]~~ duchem żyje na wieki ~~i stał~~
w ~~piastowaniu~~ promieniem piękności ~~piasta-~~
~~[illegible]~~ – ~~opie~~ wiecznym objęciem –
~~Tak też, o Grecji mówić~~ Tak też, do Grecji stosuje
się pełnem znaczeniem, co my, powyżej powiedzieli o pra-
widłowym rozwoju ludów – słowo pierwotne, powierzone greckiemu
ludowi, czyto samo przez niego wypiastowane i stało się
u niego ciałem a ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ żywą prawdą – Epoki
historyi helleńskiej są właśnie od stopniami rozwoju
się myśli pierwotnej ~~a słowa~~ Okres najwyższego
wykwitu jest właśnie okresem, w którym najwyższej
z jasnością promieni ~~[illegible]~~ w którym najpromienniejszą powołanie jej
~~[illegible]~~ w historyi – Epoki wcześniejsze są ~~[illegible]~~
wołaniu przeciw ~~[illegible]~~ tej myśli, epoki późniejsze
spotkaniu gołej mocy ku ~~[illegible]~~ skona-
niu się ~~[illegible]~~ spotkaniu gołującego się skona-
~~[illegible]~~ Ta przebogata moje najgłęb-
sze o tej całkowitości Grecyi, ~~[illegible]~~ będącej jakby poza-
giem ~~[illegible]~~ [illegible] – oświecała mnie od wczesne-
mia, ~~[illegible]~~ że nawet już z góry zapowiedziała moją jakby
lepiej kiedyś w grecyi wystawy się ~~[illegible]~~ historyi sztuki grec-
kiej w dziejach ~~[illegible]~~ Grecyi – a mianowicie, piękna ~~[illegible]~~ pierwiast-
Bo ~~[illegible]~~ pięknością jest przedmiotem, pierwiast-
kiem ~~[illegible]~~ najwięcej charakterystycznym dla
Hellady – To orzeczenie z góry i przypowie jak jest
~~[illegible]~~ a filozoficznym bezsprzecznie
wszystko naciągane, filozoficznej spekulacyi pełne ugruntowanie
w myśli narodów, ma jak myśl bo ten ~~[illegible]~~ grecki świat
nowy a wszystko w świecie greckim ~~będącym~~
sam jest jakby dziełem artystycznem
sztuki – ... (+)

Obaczmy

(+) wykład filozofii T. II § 643 i 644

XLV

Obaczmy tedy jako się nam ~~w~~ zgody orzeczenie ~~wyż~~ ~~szy~~ a przepowiednia uda.

Rzekliśmy już kilkakrotnie że Grecya ~~jest kraj~~ była [illegible] rycznie wskroś klasycznem, że jej sztuka jest władzcie klasyczności przeczystej wyrażeniem, — co znaczy że jej istota jest harmonią ducha a natury, i myśli ~~a zewnętrznego świata~~ a rzeczywistości, człowieka wewnętrznego a zewnętrznego świata. [Jej istota ~~treść~~ jest utworem ~~o stworem~~ tworem, że jest z doczesnej formy a wiekuistego pierwiastka.] Pote, cyzwszy te prawdę z zapatrywaniem już naszem przyznajemy historyi ~~w tem czasy Dajemy do przyzwoitej~~ ~~widzieli przyjęła zgod~~ ~~[illegible]~~ a również my iż epoka najwznioślejszego szczytu i pełnego południa historyi i sztuki helleńskiej będzie też najdoskonalszym objawem tej harmonii i najwyraźniejszem jej urzeczenia. Dzieła piękności w tej epoce stworzone będą mieć najczystszej klasyczności bo ~~najgłęb~~ najgłębszem ~~poślubieniem~~ przenikaniu się ~~obu~~ wzajemnego ~~dwóch~~ światów bo ~~rzeczy doczesności~~ z ~~wiekuist~~ wiekuistości a formy doczesnej.

~~Zwracające jes~~ Baczać jeszcze na to czasy. rzecz powyżej rzekli- pojmiemy rozwinięć że okresy wyprzedzające tę wielką epokę ~~pełnia~~ pełnych wyników piękności były dopiero gotowaniem się ~~helen~~ ducha Hellady do osiągnięcia tej ~~[illegible]~~ harmonii — i że znowu czasy po tej epoce idące ~~były w tej~~ winny były być czasami w których co raz więcej a ~~[illegible]~~ a więcej dziełków fałszywych rozstroiły tę cudowną harmonię a zgodę ~~przeczyst~~ ~~[illegible]~~.

Jeżeli zaś to zapatrywanie nasze jest prawdziwe rozwińmy je do ostatka

Stwierdzimy tedy, że owe okresy wyprzedzające najwyższy rozkwit sztuki greckiej winny coś z Hellady przypominać, w sobie jeszcze żywioły cechujące wschodnie ludy, z którymi się pierwotna historya Hellady styka. Bo te ludy starego Wschodu wyprzedzają Helladę obecnie, przeto górują w niższym rozwoju duchowym — Pojmiemy zarazem że w tych najpierwszych przygotowawczych okresach Grecya oddalała się od początków swoich, tem swobodniej mogła się wyzwolić spod tych żywiołów wschodnich przerabiając je na własne kości i krew własną — tym tedy ona potężniej zdobywała na sobie istotę swoją własną właściwą sobie dziwniejszej i doskonalej uzbroiła olimpijską harmonią.

Pod równym prawem można przewidzieć ku ciemnemu końcowi mieć się musiała Grecya w owych znowu czasach gdy już przebywszy szczyt promienisty własnej swojej istoty, poczęła postępować zwolna ku upadkowi swojemu — Jakoż w tych czasach Grecya stopniowo tracąc siebie samą konała też stopniowo pod przewagą [illegible] się nowych mocy historycznych, które z kolei nowej mając sobie przekazane władztwo nad światem wymyślności do nadania [illegible] zwrotu co ludzkiemu dotąd nieznanych przemian w dziejach — Uzupełnijmy teraz te wzorby naszych, oznaczając bliżej wyraźniej cechy charakter tak powierzchownie i ogólnie objęty owych okresów przygotowawczych jak i czasów już grożących upadkiem —

Jakoż jeśli szczytem a najwyższym przejawem twórczej greckiej była harmonia natury wymagająca z duchem ludzkim wewnętrznego a mierzonego wewnętrznej jedności wszelkich pierwiastków wewnętrznej nie ma jak gdyby ówczesny w owych przygotowawczych jak i w okresach równie późniejszego upadku bardzo też harmonii a równowagi między ideą przeznaczenia do owego nakazu czasów ostatecznych —

O jaźni człowieka a bytności odłączającej go, — myśli a materyi —

XVI 46

83

E. [illegible] w każdej epoce tych społecznych i tych [illegible] i owe kwiatów przeważałów miał też przewagę stanowczą.

I lecz te hasła orientalne, chociaż oddane były pod ... ogromnem innym ... a natury więc ... zrównoważonego świata.

Bo więc jeszcze mniej zdolne do uchwycenia przewagi pierwiastka duchowego —

Lecz już wiedząc że tak tak w tych czasach
a tym zapomniawszy ...
... dla [illegible] rozmowy jeden
z tych kwiatów był przeważającym. E Lecz
jeżeli tak jest więc już nie trzeba oczekiwać
przypadkowej i owe nowe uszczerbne chwile
Grecji Tegoczesnej i obrazach pozostałowych
przypołudniowych, które sztuki
Grecji i tych krajów się zewnątrz
[illegible] i wschodu z ... niczyja — obrazami pierwszych Grecji natury —
Tak tedy w tych obrazach natury, ...
nie naśladowanie jej form, ujęcie rzeczy ... tylko —
— i wyższe i ... tych ... niż
wszystko a inny stosowanie realistyczne ... sztuka
artyzm ... oderwane sprawiające niemal — Zatem dzieje sztuki
w tych obrazach kiedyż [illegible] miały a aby ...
był się podpanowania tym potęgą materyi
a idealizować duchem. Pomijamy inne jeszcze
cechy będące wprost wypływem z tego celu
wyrobienia czasów — występuje one
na pewne w samym rozwoju tego
— historycznego rozwoju —
Podobnież z obawy ... czasu upadku
jakiej były ... ku ... czasu upadku
... człowieka obumierania psowała
... istoty helenów już
nie owe harmonia a równowaga
tych dwóch kwiatów — Jak raz w tamtych [illegible]
...
natura, ... przeważające
tak w epoce schyłku, myśl, człowiek
... jego jaźnią ... przewa-
żającym charakterystycznym pierwiastkiem
Bo jakkolwiek wyrosłe nad Lazurowe razy w
których ... nowego dawniej ...
... [illegible] zwierzęcy, świat miał
... ku ... duchem,
swoim

a w Joniach, u których wnet w niej utworzyło miało, zwrócenie niby, pieśnie dalekie nadziemne hymny o wszechświatowym utworzeniu a uwłaściwieniu jego znaczenia — Rozwinęło się atoli, że ten zwrot już nie mógł się odbyć na ziemi greckiej w życiu klasycznym — Do nowego zwrotu którego trzeba było ~~nowego~~ nowego gruntu nowych ~~ludów~~ więcej i młodszych ludów — Duchowości które nie dała osobie mai ~~[illegible]~~ wypadającej ~~[illegible]~~ Grecyi nie mogła się wewnątrz objawić się w całej prawdzie swojej — One ustąpiła ostatecznie jako uświadomienie, a jaźń, jako wewnętrzność, jako zgnuśnienie osobiste odrywającej się od praw rzeczywistości, oddzielając od piękności przemijającej, ~~[illegible]~~ być kostiumem kapłańskim wszelkim, nawet zrzeczenie ona przestała ~~[illegible]~~ — dziej ~~[illegible]~~ — lub dumnie odziana sobą samą — bez oddała się w ślubie osobiście ~~[illegible]~~ czasu — i dlatego przełomała, ~~[illegible]~~ coraz bliższe i też epo- ~~[illegible]~~ — wiecznie rozwojem narodu ki uzupełnić przeszłą pobieżnie ~~[illegible]~~ chwilę

~~Teraz~~ rzućmy ~~[illegible]~~ szkoły —

~~Epoki~~ Epoka Pierwsza — (+)

Od zawiązków szkoły do Czasu Solona wiemy więcej do 80 Olimp. więc do r. 600.)

Poezya ~~był~~ Homerowa była pierwsza, ~~Grecyi~~ Grecyi — a wtedy pieśni jego już śpiewały Hellady ~~wróżby~~ opuszczone wróżby. — ~~Bo~~ Bo wojny Trojańska — i dzieje bohaterów. — a przez przeszło ~~[illegible]~~ wieku ~~[illegible]~~ Trojańskich przed zawieszeniem aryi nie myślowego pierwiastku, nie materyi i grubej siły, przemocy — A Grecya

(+) Podział dziejów sztuki greckiej na epoki bywa w ~~[illegible]~~ pisarzy niektórych, my się trzymać będziemy ~~najsta~~ najwięcej odpowiada tego podziału który według naszego zdania ~~najsta~~ najwięcej odpowiada czytelnikom naszym, bo krom innych zalet ma i tę że nierozdzielności całości nie zbyt wielką liczbę okresów

Krom tego wielce polecenia godna jest Historya sztuki p. Schnaase ~~[illegible]~~ Geschichte der bild. Kunst — ~~[illegible]~~ już często przerwanie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a z której ~~[illegible]~~ wiele w następujące ~~[illegible]~~ Kunstler ~~[illegible]~~ — Dotychczas wyszło tomów pięć, obejmujących epoki gotyckie ~~[illegible]~~ Düsseldorf 1856.

Bo nie były świat starożytny nie miał ~~[illegible]~~ dość siły, lecz co więcej mimo ~~tego~~ ~~rozstania się~~ tego ~~[illegible]~~ rozstania nowych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ pierwiastków ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ natura ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Co do ~~tego~~ samego podziału ~~[illegible]~~ mamy za sobą powagę Karola Otfryda Müllera, zaiste pewno wielkiej ~~[illegible]~~ wykonanej przez pisarzy zwłaszcza Selvatico w Storia delle Arti del Disegno — Venezia 1852 — Pisarz ten ~~[illegible]~~ a który według niego ~~[illegible]~~ Müllera zacznie się od ~~[illegible]~~ który za ~~[illegible]~~ ale jest ~~[illegible]~~ do ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jest właściwa epoka ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ więc który ~~[illegible]~~ Selvatico — ~~[illegible]~~ — Treściwe ~~[illegible]~~ i które wiele korzyści ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ dzieło Müllera Handbuch der Archäologie der Kunst które wielce czytelnikom polecam ~~[illegible]~~ na język francuski pod tytułem: — Nouveau Manuel complet d'Archeologie — traduit de l'allemand par Nicard. Paryż 1844 — w trzech tomach z atlasem.

47

Grecya jest pierworodna córa
Europy, a rozplemnica, ducha i przysięgi uczłowieczenia usiło-
wania człowieka. — Zatem, też w tej, ch[illegible]
pieśni, po stronie Trojanów stoi Ares
(Mars) ów dziki bóg wojny — co wszelką
trwogę — co wiek pięść a moc ciała wiedzie,
wrzennie [illegible] opie-
kunką Greków jest Pallas (Minerwa)
i ona wodzi do krwawych bojów [illegible]
zaślepy bitne bez jej walka jest zaciekłością,
bo sztuka wojenna (strategia) — jest to
mistrzowo udoskonalone myśl, co bo
bo myśl jest ma panować światu. — Itali-
wyobraźnica Wschodu
Troja była zdobyta z rąk wszystkich [illegible]
[Jest to okres pierwszy, w epoce wielkich dziejów pierwszy
okres pierwszy, heroicznym — wiem, walny
a zarazem do czasu, rzecz i w wielkim prawem, mało nowe
że wymagające ani samoistnej duchowe —
[Od tego czasu blisko trzy tysiące lat prze-
płynęło światem — fale tej pacholęcej
trzydziestu wieków egzaltacji dziecka owej jego ujęcia
sztuki, i uczoności wspomnienia jej
stracone.
'odkrycia, i orędzie tutti artysty
tu i orędzie tutti sląd i człowieka pracy
jakieś artystycznej zastanawiać —
nad powodem
— na okres tylko
czasów uczoności i pieśni ich jest
duchowych Homerowe pieśni i burzą na-
ne wyłączności nie dociągły
będący pierwszeństwa, i wspólnemi pieśni ozwą się.
się przemieni — bo ze pieśni ozwą [illegible]
i zapewne w pieśni nieprzetłomaczonej [illegible] Dziś tedy z tej
i w tych, pieśniach też i owdzie

wspomnieniem, potężnemi o dawnej sztuki — ~~[illegible]~~ owe ślady Te

~~Te przeto wspomnienia Homerowe i owe~~ ze pieśni i ~~[illegible]~~ i okruchy po dziś dzień przetrwałe

razem, więcej ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a które się echoi

celtickim razem ~~[illegible]~~ sztuki heroicznych czasów i zwła-

szcza gdy ~~im~~ nam przyswajać będzie filozoficzne

pojęcie ~~ducha~~ ducha Grecji co stworzył i ze pieśni

i owe ~~z~~ pozostałki dawnej sztuki — o

Jak każdy lud swojej ~~[illegible]~~ o czem nieodzowne ~~[illegible]~~

z ojczystej ziemi zyskać bo pokazywać tej ziemi

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ pomniki — tak i Hellada wznosiła

mogiły ~~i~~ na cześć wojowników swoich — ~~[illegible]~~ Lecz

mogiły, ~~[illegible]~~ zamieniony ~~potem~~ ~~się~~ ~~[illegible]~~

wnet dźwigają się także potężnie cyklo ~~[illegible]~~ samym cyklopom przypisane

pejskie mury — Tam te mury są jeszcze na wpół ~~[illegible]~~ na nich formie

obrazem walki ~~[illegible]~~ na ~~[illegible]~~ najdawniejszy,

sztuki materyj, ~~co~~ co najdawniejszych

~~cyklopejskie~~ ~~[illegible]~~ na rodzaj takich murów

jest ku piętrzeniem się (olbrzymich kamiennych samorodnych na sobie

bałwanów, muru jeszcze ~~[illegible]~~ ani obrobionych

zlanem ~~[illegible]~~ szczeliny i szpary między

bryłami kołami zatoczone ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ozdobnie

~~bałwanami~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Kamieniem ~~[illegible]~~ ~~cała sztuka~~ ~~[illegible]~~

Pomimo wszystko i tu tej duchowości schodzi a

ukryć się ~~[illegible]~~ powracając w tej pracy — Jakby pojawiają się bryły

ukryć się spowrócić w cyklopejskich murach ~~[illegible]~~

wspomnieniem ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~to bałwan bryły~~ ociosane a do

że ~~[illegible]~~ ~~bałwan~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~tak~~ tego stylu

Walnie chór ~~[illegible]~~ (z grubsza) ~~obrobione~~ porój wchodzi

że wszystkie ~~[illegible]~~ krawędzie ~~[illegible]~~ masy zazwyczaj

odpowiednio ~~[illegible]~~ Tak że ~~[illegible]~~ nie przemożone wielkami

wzajemne oracze, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ kamienne

potężne ~~chwytając~~ stosowane ~~[illegible]~~ te bałwany kamienne

~~[illegible]~~ — Pomiędzy ~~[illegible]~~ ~~te bryły~~

które ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Lecz ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i tak one ~~[illegible]~~

co wprawiłowe ciosy, te ~~[illegible]~~ i tak ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

ogromnych olbrzymich spoczywając wśród

~~[illegible]~~ na sobie spoczywając wśród

~~[illegible]~~ jak dawniej poprzednie

formy, nie potrzebują spajającego je wiązania ~~[illegible]~~ rzeźba

~~[illegible]~~

Splatając atoli ten obraz pierwotnej ~~[illegible]~~ fantazji artystycznej ~~[illegible]~~ Greków, nie należy zapominać

iż to wszystko obok ~~[illegible]~~ bogato z [illegible]

i ozdobnie, co egipskie grobów ~~[illegible]~~ jeszcze

ściana ~~[illegible]~~ w dużej mierze w tych murowanych

obrazach —

Więc niczem z sobą nie spojonych —

48

85

Te mury dochodzą 18 stóp grubości —

Nie mówiąc się przy dalszym opisie tych murów, pomysłem, tak jak ich moc i utwierdzenie z tych mitycznych czasów one nam pozostały. Długie zaś wieki wiele rozstawiły śladów swoich stóp po tych murach — a również nie wymyśle i pierwotnie się tu bramy w tych cyklopejskich ścianach — wejście do nich tram sklepienia — Więc olbrzymi tram zastępował sklepienie nad wchodem kamiennym, zaś leżący na ku sobie albo dwa łupce lub nachylone ku sobie (skalne bałwany stanowiły niby węgary tej piramidalnej bramy. —

Z padań [illegible] opisujących gród Królów — bohaterów, zdolanym sobie Uwodzące pomysłu się tylko także wyobrażenie o tych pałacach starych — twierdz komnaty wielkie i [illegible] i dalej basztami i [illegible] iby [illegible] i [illegible] a [illegible] niedaleko — nie brakło też kolumn. Jednakże mimo obiecanych — opisów domu Odyseusowego w pięknej dokładności [illegible] nie zostanie sobie grasz [illegible] odbudować w myśli do przykładu — stanowią zasi [illegible] tylko grodów (thesaurus) skarbce — Do tak zwanych podziemi służące może niegdyś do przechowywania najkosztowniejszych rzeczy, i skarbiec Atreusa budynków podobnych. Tym — Ze wszystkich do ustat się może w Mycenach czas co nie tknięty może całości —

O Lecz zato nie stoi nas na dokładny obraz cyklopejskich budynków który —

O ile który przetrwać miał [illegible]

oczarowań dni dzisiejszych

Jest to budowa składana, nie kopulasta – 48 stóp
w średnicy u spodu mimo formy mówię
nie jest sklepiona – Jakoż im wyżej wierzchu
ciosów tem więcej wysuwają się na wewnątrz – aż u samej
góry, w samem środku a szczycie jeden cios
wszystkie, otwór jest utwierdzeniem całości – Ten
krawędzi wysuwających ciosów
przycinane, nie budowa zdaje się na pozór jakby
była istotnie sklepioną – tu przetrzeć
powiadam dzieci do iłby nie budowanej
bez wielkich architektów – Ten i owdzie przechowały
się w ciosach tych gwoździ jeszcze one zapewne
służyły albo do zawieszenia kutanych brązów
lub innych sprzętów albo też do były utwierdzenia
blach miedzianych pokrywających ściany –

Obok tych pozostałości pierwotnych architektury
są [illegible] pierwsze [illegible] – one zaś
[illegible] i tak [illegible]
były wielce [illegible] patoloca – Bo
roboty, jakby sprawione ręką pacholęcia – Bo
co nam [illegible] [illegible] przypisują bogatej sprawy
[illegible], o której Achillesa, [illegible] jak [illegible] w szczególności
[illegible] jest dla nas miarą, gdy [illegible] sama [illegible]
[illegible] Schnaase (+) nadmieniając, ponieważ je
[illegible] [illegible] że dowodem jakby [illegible] przypisano
Homerowskich [illegible] [illegible] [illegible] nadmierniej
musiała być [illegible] przypisany je bogom [illegible] [illegible]
[illegible] przypisany je bogom [illegible]
Analogicznie nawet [illegible] te wyroby były swoistej dwoczesnej
[illegible] [illegible] roboty – [illegible] [illegible]
bogów pewnie były [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] mon nawet [illegible] farbami rade były [illegible]
udawać naturę [illegible] jest [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] wielce kosztowne do ofiarowania
we [illegible] [illegible] olimpijskim

(+) Geschichte der Kunst T. II str. 161

49

Drugi okres tejże pierwszej epoki.

Dorycki przebrany i połowy osiadł na Peloponezie (na Morei) a Joński rozgościł się w Attyce a szczep jego Attyki cechy osady publiki z morzem i na pobrzeżu Azyi Mniejszej szczep liczny miast kolonizm bogatych.

[Oba te szczepy są

~~Jakoż~~ Przebrnięto, że owe pierwsze lata narodzenia narodów zaledwie nemezi Greckiej — i zabrała z sobą dawne wyobrażenia dawne zapatrywanie się na świat — Od tej burzy a zawieruchy rozpoczyna się nowy a właściwy żywot Grecyi stanowczej i takiej,

Wśród szczepów które teraz zawładnęły ziemią Grecką głównie wpływające dwa — były to szczep Dorycki i Joński — (o Eolskim i Achajskim i innych zamilczmy, gdy za celem naszym [illegible] Greckiej co do [illegible]. bo przed obrazami jego dwa pierwiastki stawiają [illegible] harmonijnie niby odrotne sobie a jednak z całą wyższą pełnością się skład [illegible] razem restrojone. [Szczep Dorów teraz On miał więcej [illegible] niż ogólmelki [illegible] człowieka więcej wagi niż ogólnoludzkiego — Więc Dorowie są przedstawicielami prawa — duchowa myśli, bo myśl także jest ocalona a tej myśli posiadają [illegible] pierwiastek natury [illegible] mylność, bo [illegible] w tym szczepie jak wśród a jako osobiste [illegible] tej siły hart w tym szczepie jako też jego bytności, wzdrima [illegible] kochany, a ona ustronnościami, ona [illegible] krótka [illegible] treści [illegible] słowa, więcej myśli [illegible] w zaciszu — Pozwolić [illegible] sztuka dorośl jest obecnym, i ona niechaj w [illegible] wszystkie kwasotaktu niby ku wojowniku niby wodz na [illegible] krwawem — [illegible] Dorom ostrożny jest szczep [illegible] Oni dba o indywidualności, i wszystko walczy [illegible] przyszłości swoje wiele niż o sobie —

zatem
Tu rozjarzona doskonałość — bowiem — też przeto w takiej więcej zmyśl,
i natura i uczucie i serce bo to jednostkowe własności osobiste —
nad dziełem tem że sprawy i czynności dogadzające
indywidualnemu życiu, bo wiec bowiem i przemysł
rozgrywa w zwrotkach tego szczepu co wodzi że z i polityka obyczaje
sztuki, wszystkie zatem indywidualności gospodarzą
w duszy, tego ruchawszych jońskiego szczepu — A jakże dusza
A ta dusza przyjmuje się też w odpowiedniej
sobie mowie [illegible] język grecki jest ponieważ jego oka rozumu
dopiero całkowitością zupełną wewnętrzną
doryckiej i jońskiej razem wziętych —
Również się ze również uzupełniają
w najwyższej sztuce tych dwóch szczepów — A jeżeli różnice ich a zarazem
pokrewieństwo wysłuchuje jak się również
najwyraźniej w architekturze wtedy zaraz
tkwiący — więc w architekturze — jakoż też
daleko mniej się wyjawia nawet w
rzeźbie i malarstwie bo obie te sztuki zależne
od form natury, z której biorą one wzory
swoje tak, niewiele uważając raczej
przedmiot niż usposobienie wewnętrzne
mistrza —

Ona malownicza raczej myślowo czy raczej odająca jednostkowo niż ogólne obstrakcyje, ona uczuciom raczej niż myśli służąca i rozmaitością
Ona spokojna i pełna więc pieśni zmysłowej służąca, to wieczna
i dźwięczna, ona płynie
akordem pełnym
głębokim, to płynie
melodyą, i żywa i
pieści wolę duchem
nastroju — Tak przeto
język grecki

Tak tedy harmonia ducha wdzięcznego Hellady
i natury wyraża się w
zestroju. Tych dwóch jej
szczepów — A jak owa
harmonia z czasem
rosnąc coraz dźwięczniejsza
i wolniejsza tak też
te dwa szczepy które nawzajem
rozwinęły...
[illegible]

Architektura doryków — ich moc i pierwotna — gdzie się
pierwotne drzewiane budowania
kiedy tak bardzo wzniosło
zbudowane wtedy padłszy jeszcze
tady
Phidiasowi i Korintowi w mierze
Partenony
marmurów ruchy i swoje życie i prosto
skrypture z rodajne wtedy doryckim budowaniem rozgardowi też zmienionym oddechem
jońskich ozdób, zaten jego twardy
ulatują kwiat i butność i zamieniają
się w urocze stoki a prawdy słodszego
i uśmiechem
melancholią —

Po sklepie...

L
50.

87

Po stylu jońskim, znać [illegible] że odwzorowania nie znać
w drzewo ce belki, więc [illegible] cenić się
wyrzniętna jaw a już złożył się z kamienia
On niewieści choć nie jest niewieściały
Te kolumny, jego lekkie strojne ale
nie lekkoduszne, nie zmałkuało, to
mistyczne w architekturze jońskiej to
ście drewniane z wdziękiem wspomnienie,
a gracya w pomieszeniu ale słabnie
wstydne pouczyste — Bo jak w rzecz-
wistym życiu niewiasty uosobiają uczucie, więc
nat i [illegible] lepsze z wielkiej natury
tak też ten styl joński jest formą która
świeci kapuść przemawia symbolicznie [illegible]
o usposobieniu jońskiej szczepu [illegible] błękit pro-
który również uczciwości zasłony!
raz a ciwmodności naszej — jak ptac martwe cieniste dopiero z całym kształtem razem
Zbaczmy że jak oba te szczepy dopiero
w jomoi stronie uzupełniają całość Ducha
greckiej lecz również oba te style
nawzajem się uzupełniają stanowiąc
dopiero pełną całkowitą myśl archi-
tektury greckiej — Z uprawą
padu i tych stylów osobno wzięte nie wyczer-
pał by całej treści architektoniki helleńskiej.
obie są jakoby dwie strony jednej i też
samej rzeczy — i dla tego to często nie
mówimy o stylach greckich ale raczej
o porządkach greckich
z dla tego właśnie że te dwie formy
tworzą nam za dwoma stronami,

C.t. [illegible] I.C.H

uzupeł. obu stylów

samej całości dla tego to także one na — wzajem w Grecyi się nie wykluczają i dzisiaj — tylko stylu greckiego ~~styl~~ obadwa jońskiej służyły się wzajemnie świątynie — bowiem potrzeby nawet w pewnej i tej samej budowli (oba te porządki ~~…~~ wzmocnione się (tako tak iż one nawzajem nie łączyły się razem np w propylejach ~~…~~ razem lecz świątynie doryckie ze kolumny doryckiej wewnątrz

przeważnie we wewnątrz samej ~~…~~ jońskiej kolumnę)

podniecone skalistego gruntu uzwoleto jońskie kolumne

Stąd też tak trafnie ~~…~~ pewien nowo czesny autorów (+) ~~…~~ prawiąc ~~…~~ bo

o owych dwóch stylach średniowiecznych

o stylu romańskim i gotyckim najsilniej nalegą aby rozniecić ~~…~~ tych dwóch stylów dziś nie mniejszy różnicą cechące dwa style greckie —, ~~…~~ okazują bowiem że romański i gotycki ~~nie tylko~~ ~~…~~ wyprawdzie są również

~~dwie formy …~~ ~~…~~ i te same

dwoma kształtami wyrażające jedną ~~…~~ myśli w sposób ale ~~…~~ bynajmniej; ~~…~~ jakoby każda z tych

~~…~~ ~~…~~ myśli ~~…~~ lecz

architektonicznych formy wyrażała jedną strony myśl wspólnej średnich wieków lecz raczej

~~…~~ ~~w ten sposób~~ ~~…~~ w ~~…~~ trzeba i każdy

wyjawiają tę myśl sobie spólną tym sposobem ~~…~~ i całkowicie, ~~…~~ i zupełności: Styl romański

z tych stylów ~~…~~ wypowiada ją

Każdy z każdy po swojemu. Styl romański i ~~…~~ wzrósł z tonu pewnej potrzeby wieków średnich

gotycki są dwoma ostatecznościami z których ~~…~~ i styl gotycki najjaśniej ich drugiej potrzeby — Oba te style

każda inaczej pojmującą myśl zwrotu pewnych czasów, ~~…~~ chociaż razem od siebie nalegą obok

~~…~~ i według (pojęcia swojego ją w całości i zupełności wyraża.) Zatem ~~Stąd~~ też ~~…~~ do pewnej i tej samej epoki, wiem bo

6 Różnica ich całości nie chodzi sterdzie

△ bo do ~~epoki~~ średniowiecznej epoki

one Ocosem jak płeć obojga nawzajem się uzwalaja i uzupełniają; Bo żaden z nich nie wyraża myśli architektury greckiej w całości i pełności całości w całości. Dla

(Schnaase l. c. II Tom. IV ch. 118 r)

88

L I

Oba style greckie spotężnie istnieją nie wytrzymują się nawzajem, będąc wyrazem dwóch szczepów zawsze nawzajem się wykluczających ...

styl gotycki nastał ... styl romański

Jak [illegible] style greckie zależą od cech greckiego szczepu, więc geograficznie rozmieszczone są geograficznie, więc rozmieszczenie w przestrzeni

tak style średniowieczne są rozmieszczone w czasie i są wyrazem dwóch ... epoki kultury — One przeto nie są objawem różnic szczepowych i dla tego też gdy czas nadszedł, przez wzgląd na różnicę narodowości geograficznych, w całej Europie nastaje spółcześnie styl gotycki ... krajów —

Ponieważ obok ... bogato ... Korynckiego ...

[Ten styl koryncki wyrósł w bogatem kochaniu przypisywanym Koryntowi — On nie jest już wyrazem szczepowym, lecz raczej pomieszaniem obu ... stylów, Kolumna koryncka ... jest ... ubrana ... w liściach ... głowica ... i strojniejsze jest całe budowanie, zdaje się jakby w tym stylu fantazya architektoniczna grecka raz jeszcze chciała odetchnąć radośnie według ... w całej ... swojej ... przyszłości ... greckiej ... i ... wtrącać ... hellenickiego ... oddawała ... koronę ... i ... olimpijskiej natury —

jego ...

w średnich wiekach gotycyzm nastąpił po styl romański obumiera

Jak

Pomieszanie w naszej ... wyrazu ... w Grecyi ... zdaje się ... styl ... wszystkich ... sposób jej wystąpienia dorzucić się ... ówczesny ... zatem wzrost styl Koryncki, ... wszystkie ... te style budujące ... obok nieba i ...

młodszego
Upraszam atoli czytelnika by nie rozumiał

jakoby te style architektoniczne już były ~~w pełni~~, wykwitły

były całe pełnią w tej owczesnej okresie pierwszej

epoki. Jakoż stylu Korynckim w tym czasie ani
nie tylko w tem okresie
mowy być nie mogło – ~~a te dwa style wystąpić~~ [illegible] – ale

~~kiełkowały choć się zaczęły na ziemi Hellenskiej jednak~~
[illegible]
~~nie rozwinęły się były najmniej prawdziwą pełnością swoją~~

~~wszak nawet epoka następna owa w której~~ ~~wo~~ pełności
i Joński nie rozwinęły się jeszcze całej pełności
a styl dorycki ~~[illegible]~~

~~pełno mowie [illegible]~~

~~tylko w tym okresie ale~~ nawet ~~[illegible]~~ w na-

stępnej, tej owczesnej epoce w której dopiero

mieć mowie budowy, ~~nie rozwinęły się~~

~~najczystszej pełności~~ ~~[illegible]~~ – Jeżeliśmy kto

o tych ~~[illegible]~~ dwu stylach teraz już wspomnieli
jeszcze nierozwiniętych
to dla tego ~~[illegible]~~ że one choć ~~(nie rozwinięte)~~ te pojawiły
już zarodem wyraźnym
się przecież ~~w tym~~ owczesnym okresie pierwszej naszej
więc
epoki – ~~[illegible]~~ ~~Zaczęto się od~~ ~~[illegible]~~ Jest to czas
wykluwania się sztuki
~~Owego~~ ~~[illegible]~~ architektury Greckiej w którym
od dawna niby ten
już przełamywały budowania kształt

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ bezpieczne myślenie w pieśniach Ho-

merowych – ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Przecież Architektura w istocie swojej ~~nie~~ jest

jakby naczelną tajemnicą antycznej ~~pełności~~

o wiele ~~[illegible]~~ niż skulptura ~~[illegible]~~

~~pełności~~ – pojmuje się w pełności swojej

Drzeworyty rzeźbione i w tem okresie, były jeszcze
rzeźba
pracą pachołka – jeszcze strugani ~~[illegible]~~ bogi ~~[illegible]~~ i kłótnie

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~w postaci~~

~~[illegible]~~ sztuce, ~~nie~~ w cząstkach bowiem

podobnie, odbierały cześć – ubierano te figury

w szaty prawdziwe, a niektóre bogate, – więc

~~[illegible]~~ wreszcie stały posągi posiadały ~~go~~ bogato

garderobę i szaty ołowiane

Przecież

89

2.

Lecz pytamy – jakaż jest Filozofia Helenów w téj pierwszej epoce ich sztuki? – Czytelnik zrozumie że w téj epoce nie było jeszcze w Grecyi żadnéj filozofii właściwéj, że Homer ani Daedalus nie mieli sobie spółczesnych mędrcowych filozofów – wszakże do filozofii trzeba przedewszystkiem reflexyi rozumowéj, ~~aby myśl~~ potrzeba aby myślenie oddzieliło się w duszy od fantazyi, wyobraźni i uczucia ~~[illegible]~~, aby myśl stała się samoistną samodzielną – w téj ~~pierwszej~~ epoce ~~[illegible]~~ która ~~była pierwszą~~ tak blisko sąsiadowała ze wschodem, fantazya wyobraźnia, uczucia ~~[illegible]~~ gospodarowały w duchu człowieka przeważając nad myśleniem, więc też sztuka poezya i religia ~~[illegible]~~ i filozofia ściśle się z sobą ~~splecione~~ splatały – Zatem zawsze i wszędzie tak było i w Helladzie ~~[illegible]~~ i w ~~[illegible]~~ młodocianych ludów też dzieje wcześniej wyprzedzali mędrców, czyli raczéj poezya była filozofią ~~[illegible]~~ porannéj Hellady + Homer i Hezyod byli mędrcami ~~[illegible]~~ i kapłanami zarazem. ~~to~~ Jakoż w téj epoce ~~właśnie~~ strumyk(?) rodzą się bogów greckich i ich mity z tą tak głęboką a pełną mądrości treścią – a ta treść ich jest właśnie ~~[illegible]~~ umysłowo-filozofią ~~w postaci artystycznej~~ nam uwidomioną – Jak one mądrość co nie idzie z reflexyi i rozumowania lecz z natchnienia a wieszczego zachwycenia – wszakże ściśle mówiąc ~~po~~ samą pełnią ~~[illegible]~~ poezya wypełniała ~~[illegible]~~ impulsa duszy ówczesnéj ~~Hellad~~ Hellenów sama był przeciętym artyzmem, bo jak ~~mądrość~~ filozofia należy nie rozdzieliła się od fantazyi i od religii tak ~~mistrz~~ ~~Daedalus~~ sztuka ~~nie oddzieliła się~~ nie rozwiodła się jeszcze od rzemiosła.

Edbuď(?) się siebie sama, w tej onej
Daedalus jest i artystą, i ~~[illegible]~~ mechanikiem najpierw, układaczem.
Gdy Grecya ~~sama~~ zdobędzie na sobie wiedzę o sobie samej
w tedy ~~[illegible]~~ ona przyjdzie do reflexyi nad całakiem(?)
wtedy on zrodzi z siebie samoistnie myślicieli filozofów –

LII
52.

Pamięć w życiu ludzkiem zmarłych obchodzić ... rząd duchowego żywota — Trzeba było pojawić się aby mistrz jeden duchem dotknął wielkich dzieł — I takim się pojawił. Był to Daedalus —
Dziwna figura (bez ciała) wodzi jako świata — zjawił się [illegible] w pewnej części prawdziwe w trzech częściach mityczne, a razem obleczon baśnią i pogłoską.
Jak Homer jest ucieleśnieniem i uosobieniem całego pokolenia śpiewców,
tak Daedalus jest ześrodkowaniem wszelkiej promieni fantazji artystycznej rodzącej się całym wieków greckich w jednej osobie —
wnet samo imię jego jest raczej imieniem pospolitem ogólnem, niż własnem,
bo daidallein znaczy tworzyć, obrazować, stroić — 8

Otóż ten Daedalus był architektem budowniczym, rzeźbiarzem, malarzem — Owszem, tylko mnie — twierdzi jest, że wszystko stworzył, wszystko dokazał.

Słowem był on rzeźbiarzem średniowiecznym. Δ Podług opowieści naszego na Twardowskiego co krążą [illegible] jego żywota a jest wiele postaci — Już była się [illegible] i dalekie stawa jego [illegible] — a wszystko [illegible] imię jego — gdy [illegible] mistrz [illegible] zawistny jego [illegible] Talos, chłopczyna uczeń [illegible] Ten Talos w swym mistrzu — Bo ten Talos

Jak każdy wszystkie poezji wielu poetów jednemu przypisano Homerowi, tak mistrzowi wielkie rozsypane dzieła mistrzów, rzeźbiarzy, [illegible] pracami Daedala [illegible] przypisano. Tradycje jego pamięć pełną przez wiek [illegible] które rozmaite wynalazki odnoszące się do sztuki, a które ... ludzi [illegible] Daedalus wedle [illegible] miał wymyśleć siekierę, piłę, pion, świder, klej, klej rybi (nar. kolebar) ... węgielnicę i t. d. (+)

Plin. L. VII. cap. 56. Fabricam materiariam (invenit) Daedalus (idem invenit) ... et in ea serram, asciam, perpendiculum, terebram, glutinum, ichthyocollam, normam —

choć młodzieńczy myślą sięgał wielkiej tajemnicy natury i sztuki — Jakkolwiek pewnie razem z innemi robotnikami wzrósł, co szybko rozdzierał po świecie i paszczę wystrzegając się — Talos zabrał [illegible] [illegible] sobie piłkę [illegible] kiedyś że [illegible] Dedalus [illegible] był [illegible] [illegible] bez zamiaru pełnego dowcipu — Mistrz nie mało się wzburzył tym dowodem geniuszu [illegible] ucznia — lecz na tym nie koniec — nie zatrzymał Talos w szczęśliwej błyskotliwej myśli obawiał [illegible] [illegible] woli [illegible] nową machinę — nie [illegible] [illegible] [illegible] dokonał, a [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Talos ani przypuszczał [illegible] Prócz [illegible] że Talos [illegible] [illegible] te [illegible] [illegible] [illegible] na [illegible] swoją [illegible] — Bo zazdrość płomienna zajęła Dedala — mistrz zazdrości [illegible] młodzieńczej sztuki — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obłąd [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] — Chronił się [illegible] na [illegible] [illegible] dostał się na wyspę Kretę gdzie w samym czas panował król Minos [illegible] [illegible] miłosnych i [illegible] [illegible] sztuki [illegible] [illegible] Dedala przyjaciel — [illegible] Odpłacał się też za co [illegible] królowi [illegible] artysta — Jakoż w pomnik [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Kreteńskiego [illegible] na dworze [illegible] [illegible] Króla [illegible] nam się wspomnieć że wybudował na Krecie labirynt — biorąc sobie [illegible] [illegible] [illegible] labirynt egipski za wzór [illegible] — Prócz [illegible] labirynt Dedala [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cel — [illegible] wyspie Krecie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potwór bo miał [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pożerał [illegible] [illegible] Minotaurus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] siedem młodzieńców i siedem panien

LIII

53

wieczorem rozmyślanie

[illegible] (dla tego potwora – by cięższe cel nie też wrażali

stworzył na jawie dziennym Dedalus * do

na rozkaz Minosa zbudował Labirynt.

A była to budowla setna Krety, zmotywana

zawiłą tak, że [illegible] na [illegible], że sam budowniczy

pewnie Po [illegible] co więcej nie zbłądził, a wreszcie

bogom swoim dziękował gdy go [illegible] nie pozwolił

wyjść [illegible] trafić do domu progi wtenczas ruta [illegible]

[illegible] – Król Minos nie myślał też [illegible]

[illegible] a wielki dobrego i [illegible] artysty

więcej od siebie [illegible] [illegible]

Którego [illegible] [illegible] Królowi

[illegible] i [Nikt [illegible] nie dziś [illegible] Królowi

Minosowi że nad był [illegible] swoim [illegible]

tak wolnego mistrza [illegible], [illegible] i

że ani myślał wypuszczać go od siebie – Choć

atoli Dedalowi nie brakło na obecnym dworze

niczego ani honorów ani chleba – przecież

zawsze a zawsze tęsknił do ojczyzny swojej – nie i tenże wiele

razy nie [illegible] + Trudna jednak była sprawa [illegible]

z królem Minosem, bo [illegible] się co Dedalowi

marzyło –

[illegible] Pewnego dnia gdy Dedalus ze synkiem swoim

Ikarusem [illegible] nad brzegiem morza [illegible] patrzał

[illegible] obliczem w stronę [illegible] daleko od

[illegible] zorebrała – [illegible] daleko [illegible]

[illegible] szeptała [illegible]

[illegible] powiedział sobie

że bądź co bądź powrócić do ukochanej Hellady

– Którędy [illegible] lądem nie można –

[illegible] a wodą pilnowała straż [illegible] –

straż królewska – i nie trzeba przecież

[illegible] mistrz – Powrócimy do domu

[illegible] [illegible] jak [illegible]

[illegible] i piór ptasich [illegible] skrzydła –

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] – [illegible].

[illegible] [illegible] i [illegible] mechani- [illegible] –

Choć robota była mozolna, nudna i trudna przecież
szczęśliwie ukończył swoje pary skrzydeł dosko-
nałych, one — ≡ które już nie wiele myśląc przypiął
sobie większe skrzydła a synkowi Ikarowi
mniejsze. — ~~Pusta nam ta~~ Nie mogąc ~~się~~ oznaj-
mić gorącego serca od trwogi która go wobec przejmowała,
rzekł do ~~Ika~~ Ikara — Kochany synu pa-
miętaj też gdy się puścimy przez to morze w lot wysoki i nieprzewidziany nie
latając zbyt wysoko ~~ani tak~~ lub bez robić
~~przedtem~~ pierwsze samowolnie i zatem we fałdach
wówczas — bo nie latając tak zbyt wysoko
bo słońce mogłoby stopić ci wosk u
skrzydeł twoich i spadłbyś raz wtedy — ~~[illegible]~~ ≡ Z pewnością
się nie ostoisz smierć twoja a zarazem wielki żal mój
~~[illegible]~~ — Ikarze synu bądź pamiętny, tak
przezwolnie ~~[illegible]~~ — Z weselił się w duszy ~~[illegible]~~ słowa gdy ~~[illegible]~~
ciało obracając się za siebie widział jak
syn jego słuchając rad ~~[illegible]~~ ojca rozumnych
się drogi ~~[illegible]~~ zrozumiał a umiarkowanie — lecz
już z ostatnią a wielkim szczerym przestrogą jak
dalej — Tym czasem Ikarus — wznając jak
miłości rozumu chwalcy ~~[illegible]~~ tam się
leć puszcza ~~[illegible]~~ w świat — wzbił się
wzwyż w górę wysoko pod obłoki bez przerw. samotnie ~~[illegible]~~
przyjmując ~~[illegible]~~ się, że ta będzie
ziemskie ~~[illegible]~~ głęboko pod sobą zostawił i
jak zaciekawy się w słońcem — Przecież nie dbało
się przeciwny — Piórko się odlepiło i Ikarus
w przepaść wołał ~~się~~ morskie i utonął. Po
niejakim czasie znowu spojrzał się
na ubite oczy — a też jak niebo nad nim
i ~~głębokie~~ wszystkie nigdzie nie widać
syna — ~~zbolałe~~ trwającego serca
utkwił wzrok

≡ Jedne parę ~~[illegible]~~ była większa a druga mniejsza.

≠ Ale wśród przepaści strzydeł a tak słowa drżały
mu ~~[illegible]~~ starca, i łza spłynęła
po licach jego — Potem
uchwalił obopólnie —
A to wolno nie już nie
miał ~~[illegible]~~ pamiętnych

54

i ~~patrzał~~ i rzucił go w morze które wtedy ~~przewalało~~ pieniąc się grzmiąc przewalało fale wód — Znalazł i obaczył jak bałwany igrały piórkami ze skrzydeł Ikara. W boleści ogromnej serca swojego stanął na jakiejś wyspie wystającej z morza — wody wszystkie przyniosły mu resztki ukochanego dziecięcia — Pogrzebał je ojciec a z nim zagrzebał radości całe, ziemię zwał imieniem ~~[illegible]~~ wołając — Tak bogowie wypłacili mu. Choć przecież wielki lękał się zemsty siostrzeńca — a teraz wyspa, gdzie Ikaros był pochowany nazywa się Ikarią —

Tak ~~[illegible]~~ świadkowie opowiadają, złośliwi kronice Ikara — ~~[illegible]~~ inaczej ~~[illegible]~~ co opowiają — Lecz zato którzy przyczyn samego Dedala widzą, są przecie zdaje się tedy, że one opowieści jest wierna i kompletnie prawdziwa — Dla tego wierzą ~~[illegible]~~ do końca odpowiedni

Otóż wielki mistrz a ~~[illegible]~~ bardziej jeszcze wielki mechanik wszędzie mając dla kawałek chleba i ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ przyjęcie — więc ani wątpić, że gdy Dedalus udał się na Sycylię od samego króla Kokalusa, ozwany był od samego króla witany — To to, co on dokonał ręka mi wiadomo — Że z polecenia królewskiego uczył Dedalus a zamek ~~[illegible]~~ tak się gracko i z mistrzostwem sprawił, że Kokalus obsypywał go darami, ~~[illegible]~~ zaszczytami, a co więcej nawet jaz jakiemi tytułami i rangami. Precież im ~~[illegible]~~ takich ~~[illegible]~~ dokonywał geniuszem swoim Daedalus, tem chętniej rozbiegała się chwała jego, aż i dotarła uszu o uszy Minosa — Nie tracąc chwili Minos zebrał wojska i flotę i płynie

(vertical, upper left margin:) Po zajęciu wielu … konceptami z wodą, ~~[illegible]~~ …, lecz że teraz pałac nie rozumie… Ikaros… zbawiał… w Dedali…

Ikaria tak wówczas ~~Lecz radości~~ dokonał ~~[illegible]~~ się nauki przyczyn ~~[illegible]~~ z ciemiężeń. Co dobra mowna zaspił = i która niewypatrwa i piórami trzepiąc jak te ptaki wszystkich przykładów ta radości ~~[illegible]~~ ojczyzną obiegu i boleści nieszczęsnego ojca — ~~[illegible]~~ Bo ta Kuropatwa niebaczności nie był ułomny, tylko Talos. Gdy z Pallady spadającego z Akropolis zamienił w kuropatwę — (Perdix) Stąd też ~~[illegible]~~ nazwany Talos przydomek Talos-Perdix.

(+)

(+) Kunemeisonii konieczności poświęcam osobny …

Gawędą ta naumiał przywiązał do ulicy …

Et plausit … 235 – 238) …

Tak się wyprawa … Dedali — … w Kokalus … i Dedali …

(vertical, lower left margin, partly struck through:) ~~[illegible]~~ … nie … Minosa …

do Sycylii — Tu się, zadziwiony, następuje, na ład przy-
ta do Kokalusa żądając wydania zbiegłego
mistrza — Król Sycylii udaje jakoby ~~rzuca~~-
~~nie~~ z całego serca przychylał się do żądania
swojego Kolegi — nawet pełen gościnności za-
prasza [Minosa] do siebie na zamek ~~Minosa~~ — wita
go mile, witając go wymownością zazdrosną-
~~Kroi~~ atoli aż gości raczył w przód ~~idzie~~ [przyjąć] kąpiel
~~Kąpiel~~ ~~mi~~ — Bo jak wszystkim wiadomo
był to wschodni zwyczaj [illegible] miejscu u każdego
~~przy~~ ustawić [illegible] Kąpiele — Udaje się więc Minos
do zgotowanej dla siebie łaźni — lecz zaledwie
wsiadł w wannie ~~Minos~~ — aż gospodarz
zdrajca, i [rozkazuje] ~~tak~~ ~~[illegible]~~ [pachołkom] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~patrol~~-
kom zaczynającym ~~[illegible]~~ tak silnie
~~podpalić~~ rozniecić ogień pod ~~tam~~
łazienką — iż w kąpieli ~~tej~~ wrzątkiem
wodnej zgotowało [się] ~~[illegible]~~ gościa —
Taki był koniec [illegible] Minosa Króla na Kre-
cie — ~~D. A.~~ ~~[illegible]~~ Dedalus atoli
dla którego to wszystko się stało, już pewnie
dalsze lata na Sycylii wśród [illegible] Pana, a
mu swojemu ~~przyjacielowi~~ Pana, a
przyjacielowi Królowi Kokalusowi coraz
doskonalszemi pracami — Lecz jak
mówią, nigdy już dawnej wesołości nie od-
zyskał — chmurne mu czoło — bo mu zawsze
przed oczyma stała postać utraconego
syna Ikara — Aż na koniec i Dedalus
umarł — Bo

1230
1858
88.

~~[illegible]~~ [dawności] ~~dawności~~ ~~[illegible]~~ [illegible]
wspomniany o Dedalu nie tylko jak wielce zajmującym dla ~~[illegible]~~ [illegible]
~~To~~ podanie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ przeto ~~[illegible]~~ ~~Dedalus [illegible] r. 1230.~~ ~~[illegible]~~
lat, lecz nawet obchodzi nas wielce
dla ~~[illegible]~~ wewnętrznego znaczenia
wzorcem ~~Jakto~~ ~~[illegible]~~ widzimy w [illegible]
mytu

55

jakko ~~gdyby~~ np.
~~np. wspomnieć~~ — Dedal ~~[illegible]~~ — gra-
szczur wszystkich mistrzów — właśnie moc
nadziemską, nadludzką, cudotwórczą — że
mistrz we czci u ludów a królów — on budzi
mieć ~~np~~ umarłe figury ale on
zasadowniczy starożytniej — On istnie ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~za~~ Greki wiążę harmonią ziemskie i niebieskie,
idealne, ~~[illegible]~~, zmysłowe ideału
pierwiastki — przeto trzymają się razem
władców nie wbija się ani ~~[illegible]~~ w wysokości
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ pałacu stoicy [illegible] zaraz
mieć ~~za~~ materyi — On sam ~~[illegible]~~ widzenie [illegible]
co jeszcze na potężniejsze wieki [illegible] przeznaczone
labyrinthu — on ~~[illegible]~~ [illegible] syna swego
niemiłego przez siebie wygnanego ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
ety. ~~Lutej~~ ~~moc~~ moc etyczna ~~obj[illegible]~~ oddziaływająca kara ta
wtedy już objawiona ... ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

Te uwagi wystawcza by zwróci uwagę naszą na
znaczenie tych podań o Dedalu — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ i by przekonać jak już wtedy
w tej mroczniej, rannej epoce ducha greckiego właściwa
~~[illegible]~~ wykluwać się ~~[illegible]~~ — najpierw i istotnie
zwolna świadomości ~~[illegible]~~ [illegible] o sobie, która
[illegible] stronę ta utworzona [illegible]
nie przekonywa w jakiej ~~to~~ jeszcze atmosferze
pierwotniej mistycznej ~~[illegible]~~ oddycha sztuka w tej epoce.

Zatem mimo dzieło które przypisywano
Dedalowi ~~sztuka~~ ~~[illegible]~~ on przecież
nie uzwolił jej ~~[illegible]~~ zupełnie z pierwotnej
martwicy i kłótnia — świadectwa pisarzy
figury ~~na~~ malowane nie zaniechali starożyt-
ności ~~[illegible]~~ że i skulptura grecka była
wiele jeszcze od Egipskiej
swobodna —

Figury Egipskie ciało nie [illegible]
mi trzymają wszakże jakieś proporcjonalności
mają one wpływ do ciała przyległające — aż chorą
kształtu jednako rozstawione nogi — nigdy
żadna z nich nie spoczywa więcej na jednej ni-
żeli na drugiej — wszak to one ich twarzy
nosy orze oczy jakoś otwarte wełnie [illegible]
— usta uśmiechające się tylko uniesionym uśmiechem
nieznanym — cała oblicza jakby karykatury
szpetna zaiste niewdzięczny, [illegible]
na. — Tak one to były ospanie i posąg
zrobione — Inne nie się ocenie dziwić że
skulptura nie równie później się wykształciła
od architektura pallesna,
nie tworzy sama — Bo architektura jej
intelligenci, wielki, szkoły
storyi jest symbolizmą — a [illegible] elementa
sięw prost portacji bardziej, która już wy=
która już nie na znaki a cała ale jakby
sama stosunki wprost do nas przemawia — I dla tego też choć
Dedalus był ojcem złotej szkoły, mąż uwieńczony i oni i Dedalidowie
Dedal Dedalidów —
a w których usługi przekazana sobie
kształcili i dalszym ciągu bardzo tylko wolna
przecież one wiele
się rozwijała; zwłaszcza że skulptura miała
pierwotnie przeważający charakter religijny
zatem twórczość boga, szczególnie wedle raz przyjętej
a której utrzymywać nie tylko przechodzić wzgląd
modły — Potem twórczość, oznacza
w to poręczy figury i figurki były uważane
pomysłu formą architektury mistrzyni
cały naród wierności roboty —
nibym ozdoba architekturę — [Wszak i te
o których dziś jeszcze coś dowiadujemy naszej
mieć o której wspomniano przejście wiekami
nowy o której wspomniano przez ich kolekcji
przez wiele niezgrabny — są one jakże
u góry niby garnki naszej, a mają w sprawach
myśl ale że zbyt grube obrazy
wspomnienia o ich
wolności —

(+) [illegible]padałoby nam ile można [illegible] stracić ~~[illegible]~~ umiejętnie raczej

sztuki greckiej — dlatego nie uznajemy najkompletniejszej mistrzów

każdej epoce — ~~nie wdzięczny się nawet też~~ najlepszej też nie wda-

jemy się bez w przewodnictwie a tem mniej wszędy ~~dość sztuki~~

stawnych dość sztuki w rozkwitowanych wrazach spotkać

po cieniach i osadach greckich — uważam atoli iż ~~[illegible]~~ wiedza rzeczy

i wielce potrzebny i wielce zajmujące dla naszych oczy lub-

ników jeżeli w kwiecie każdej epoki choć nawet naj-

najkompletniejsze ~~[illegible]~~ dzieła które w naszej powstaty

a których do ~~nas~~ dziś nie jeszcze się znalazło przechowały

~~Gdy atoli~~ Rozumiem się atoli że i w tym przewodnictwie

nie lekki ograniczę się najważniejszymi całymi Włoch albo nawet

Głównie będę się miał na baczności ~~które najwięcej~~

~~się na oczach~~ o których podróż nasza włoska poda[w]ać

sposobności mówienia — ~~Zdaje mi się że~~

~~[illegible]~~

Teatr [illegible] o kolei [illegible] prostotych nam się

Tak wspomnianej o Kolei oraz Mikeni prostotą nam się
~~wspominamy, stosownie ornamentacjach robotkach sztuki~~
minionej epoki — Nic trudno nam zgadnąć że ich liczba ang. szczegóły —
~~tej pierwszej epoki~~ —

Co do Architektury ~~architektury~~ zachowały się
tylko wyjątki gruz mistyczni w tych najstarszych dziełach —
Dziś widzimy ale wszystkie tylko siedem kolumn, silnie grubiejące
ku spodowi — One niegdyś wspólnie z drewnianą podpierały
ciężary ... — Każda z nich ma jeden zakładka —
~~...~~ na kapitelach dwóch jeszcze zachowały się
ponad ... kawał drzewa — ~~...~~ też

~~...~~ mamy przykład innych resztek architektonicznych
~~...~~ tej drugiej połowy tej pierwszej epoki
Co do robót architektonicznych, w Mycenach ~~...~~ w Mycenach zachowała
się brama i nad nią kłopot ... nieco mniej ...
łukowo zwana — ... ... do ... ...
zwrócona — Tylu [illegible] ... ...

przykładów —
Co ~~...~~ które przedstawiają ... ~~...~~
~~..., ...~~ ~~...~~

~~...~~ —
Rozumie się że ~~...~~ bardzo nieliczne są pomniki sztuki i
malowania z tej epoki — ... ówczesnej sztuki rozstały
nam głównie wyobrażenia na medalach, kameach
monetach, lampach. Z sztuki pełnej warto
wspomnieć o ~~Dianie~~ Artemisyi (Dyanie Efezyjskiej
majacej się w Rzymie w Museum Clementinum)
krom tego ~~...~~ posiadamy figurki z gliny palonej
arcy grubasznej roboty —
~~Krom tego podają, ... wyobrażenie~~ O ówczesnej
~~...~~ podaje nam wyobrażenie ~~...~~
sztuce malowania ...
... —Krom tego na jakiejś ...
... obrazów widzimy ... — która zapewne
... kopią jakiejś starej sztuki z tej
pierwszej epoki —

402
328
174

56.

45

33. 177
3
17.6. 6,0

~~Dzie~~ To tym naszym rozkładzie [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] – [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] (+)

~~Znać nie trzeba~~ ~~[illegible]~~

~~Trzeba było~~

Epoka druga

Od roku 600 przed Chr. (Olimp. 46, [illegible]) ~~do~~ aż Talesa 460 ~~[illegible]~~ do Czasów Peryklesa do roku ~~450~~ 80 (Olimp. [illegible])

Gdy epoka pierwsza była ~~epoką~~ [illegible] [illegible] olimpijskiego [illegible] [illegible], [illegible] w tej epoce drugiej widzimy, że niwa [illegible] ~~[illegible]~~ okryta plonem, że [illegible] jej ~~co~~ zawsze [illegible] (i jeszcze) nie dojrzałe kłosy – świat [illegible] ~~[illegible]~~ grecki ~~[illegible]~~ w Azji [illegible] [illegible] już był [illegible] szkoły [illegible] [illegible] przyszłość [illegible] [illegible] Arystotelesa [illegible] [illegible] kontemplacji [illegible] [illegible] po [illegible] [illegible] – Thales i [illegible] ~~obaj~~ obaj [illegible] ~~[illegible]~~ grona siedmiu mędrców [illegible] jakby ~~[illegible]~~ [illegible] z drugiej epoki – [illegible] [illegible] jest pierwszym, najmniej! Thales jest ~~[illegible]~~ pierwszym filozofem nie tylko Grecji ale pierwszym całej ludzkości ~~[illegible]~~. Przed nim nie było ~~całej~~ filozofa w właściwem znaczeniu. – Bo Tales pierwszy ~~[illegible]~~ kiedy wszystko badał pierwiastków wszechrzeczy, miał ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] też jeden a pierwszy pierwiastek, [illegible] że Tales dał całego [illegible] tym samym [illegible] [illegible] [illegible] jego [illegible] ~~był~~ całości, [illegible] [illegible] [illegible] pierwszy ~~jeden~~ warunek wszelkiej materii – [illegible] jest [illegible] – Jako ~~[illegible]~~ filozofii [illegible] [illegible] [illegible] badania [illegible] pierwiastków, ~~a [illegible]~~ [illegible] [illegible] rozumie ~~[illegible]~~ całości [illegible] [illegible] zapomocą myślenia ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible]

96

57

Myślenie jest żywiołem, wnętrzem istotnej filozofii, albowiem nawet filozofii na doświadczeniu usadzonej wyobraźnia, fantazja, uczucie itd. zmieniają się w wrażenia i w myślenie rozumowanie czynią i tworzą wewnątrz całą filozofię niepodobne — Tales [illegible] powszechne ... [illegible] że woda ... jest stałą istotą wszystkiego ... [illegible]

[illegible] Bo jak pierwiastek ... nie może być pierwiastkiem wszelkiego [illegible] ... pierwiastek jeszcze pierwiastkiem może być jedynie ... pierwotnie —

Tales wznosząc do wszechświata ... pojmuje świat ... potrzeba duchowa ... przeczuwając ... ducha — myśl ... wolności duchowości

A tak i ona ... w materii ... Treści materyj ... ale sposób ... ale ... który ... do niej ... jest już wolny — wszak też cały początek filozofii aż do epoki ... wewnętrznego jej upadku i rozkładu, jest ciągłym jej rozwijaniem, uduchowieniem ... materii, ciągłym ... Przecież

Gdy przedmiotem badania i przyrody ... pierwotnie pojmowane za ... wewnętrznym ... jego rozwoju, ... uduchowienie ... jej przyrodzie ... i zaraz uduchowienie

Marginal notes:

A jest to ... że Tales ... — ... że filozofia Talesa i jego szkoły była filozofią natury badającej nie naturę, ...— że on zawiera się w ... dla ... ; na wschodzie ... że filozofia ... zaczyna ... który ... jak się ... filozofia ... w ... myśli ... że ... na ... na siebie postać ... ... i ... do ... i postać ... a ... — który za mało sobie ... natury i bada ... — a Platon ... Ideę ... pierwotnego ... świata — ... do filozofii ... w ... epoce się ...

57

Spotkaliśmy zakonodawcę Solon
jest prawie bratem Talesa po duchu; i on jest również
uosobieniem rozwijającego się geniuszu Hellady. — Prawda
że niemal dwieście lat wprzódy Lykurg
napisał prawa Sparcie, lecz te
ustawy Lykurgowe, będąc jakby w wyjątkowem społeczeństwie, jakby
dorywczą obręczą ścisnęły serce Spartanom, ścieś-
niając i dławiąc w niem wszelkie najdroższe uczu-
cia ludzkie — Lykurg nie dbał o człowieka — lecz
on przede wszystkiem dbał o obywatela — On
nie chodziło o Spartan ale o Spartę — wszelkie
ścisłym rygorem zamknął indywidualności wszelkie
rozmaitości talentów i usposobienia — on nie
znał tej prawdy że indywidualność ludzi,
on patrzył na ludzi jako na jednostki tyczące
rozwoju — więc też postęp duchowy
był pustem słowem do ślepej ale
i wobec głuchej obietnicy
nie liczył — a prawie przeciw niemu też
przestawa — a wszelkiego Lykurga geniusz jest stłumieniem
potrzebom i ich polemnością celu — Bo on
zagadł wszelkie tajniki ducha wzorcem ludzi
on widział jego stworzenia tylko Sparcie
prawa jego zrosły się i zawsze Spartan
dopóki były w takiej odpowiedniej — gdy Sparta umierała od jej ciała
a życie jej to zepsucie to prawo
jakby pancerz i obłoki więzienne
choć [illegible] rdzą stwarzane
i kuszono [illegible],
[illegible] [illegible]

Inaczej się działo w Atenach z ustawodawstwem Solona. —
Wszak Solon jeszcze żył gdy już wtórny jego krewny
~~obalił~~ ~~[illegible]~~ zgwałcił świętości tej ustaw — A przecież
kilkadziesiąt lat upłynęło gdy one dociekały
się ~~[illegible]~~ przestrzegania i zmian pomnażających owe
ją do dna — ~~&~~ gdy ciało kilka zgwałcenie a przestrzenie
mijące mimo wszystko jest ścisłym dowodem że były
że prawa nie odpowiadały pełnej ludzi tle których go prze-
[illegible] — że one nie ~~były~~ miewały się same w sobie [illegible] a doskonalszym
organizmem — Bo ~~[illegible]~~ każda prawo dostrzegało samo
[illegible] zgwałconego [illegible] — Lecz za to ustawy Solona
były ludzkie w najszlachetniejszym, a najpiękniejszym ~~[illegible]~~
znaczeniu tego wyrazu — więc też ~~[illegible]~~ one, ponieważ
przestały się [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible] Solona~~ [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] Solona — ~~Prawa~~
~~[illegible]~~ A było to
i ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] zostały
Dziś [illegible] [illegible] od nich, [illegible] i artystyczne
~~jak~~ więc też ~~[illegible]~~ obyczaj [illegible], i potęga
fantazja o [illegible], i mądrość filozofii —
we wszelkich postaciach [illegible], i [illegible] i umarł
~~[illegible]~~ I świat Ateński umarł — inaczej jak Sparta.
[illegible], nie Sparta — bez [illegible] bez [illegible] —
[illegible] Ateński — bez [illegible] przebaczone
bez winy, ~~[illegible]~~ Ateńczyków — za [illegible] kultury ~~[illegible]~~ ludzkiej
bo też [illegible] [illegible] kolebkę
[illegible] została [illegible] — A co zostało
nam w historji po Spartanach? Termopyle!
[illegible] dziedzictwem po Spartanach [illegible] a
[illegible] potrzebne aż [illegible]
[illegible] wiary! — Cześć tedy tym Spartanom
~~Lecz~~ [illegible], [illegible] jest [illegible] sprawa —
jest [illegible] ~~[illegible]~~ — ~~[illegible]~~ [illegible]

otóż tak.

58

98

O dor tak

Olbrzymiem zdarzeniem tej epoki —

(Sami zniemczałe staneliśmy ~~a potem~~ w
obec wojsk Perskich — które wkrótce za oceanem,
Jakoby w sto lat po sobie wznowiły się
wojny Perskie — Azja cała pod królem
Królów — wszystko cały, jak głęboki nawałnicy
wyrost Kserxes nowe i milionowe armie
by zgnieść oo ludzi, ~~co się~~ nie ~~drugim~~ mniej [illegible]
i nie uzupełnia drobnych co wiedzą się
uznawać potęgę materyi —, lecz te milionów
armie — lecz ~~te~~ stada wrosłe atletów co niewiedzą co
pomorzały — rozproszone ~~zostały~~ ~~[illegible]~~
~~Hellady~~ były jakby liść suchy — i poszły
z wiatrem, ~~a [illegible]~~ ~~A Grecja~~
~~[illegible]~~ a lud bohaterski, ten drobniejszy, lud
mocny duchem, wolbrzymia się wcześniej, [illegible]
my członkiem nieśmiertelnym) — i umiał
~~[illegible]~~ (I zapisał po sobie ten lud, ~~Te wojny te tryumfy~~
wielkości zawsze — ~~Te wojny~~
wielkość zwycięska, ~~...~~ tryumf
[Każda wojna zwycięska, każdy tryumf
wielki zwycięży, jest nowym odrodzeniem
dla każdego ludu — jest epoką, w jego
życiu. ~~[illegible]~~ A cóż dopiero byłby tryumf
Greków nad Azją — w tej wojnie chodziło
bo o życie lub śmierć i duchowego życia
~~[illegible]~~ ~~i [illegible] Hellady poczucia~~
~~[illegible]~~ Co więcej — te tryumfy Greków to
nie ich samych jeszcze tryumfy — Cała Europę
przyjęła, całą kulturę świata mającą
dopiero kiedyś wystąpić ~~odmęczeń~~ odziedziczyć to
zwycięstwo — Gdyby Grecja była upadła
w tem boju, dziś cywilizacji świat nie wiem
czyby był uważał o tej garstce ludzi co
się Hellenami zwali, a ~~[illegible]~~ sztukę
Grecji, jej poezja, jej literatura
co dziś jest arcywzorem pisarstwa
i jej wielkie cnoty, jej filozofia

jej wielcy ludzie ~~[illegible]~~ jakby
posągi charaktery, wszystko było [illegible]
ni dla miasta — a [illegible] świat dzisiejszy
wychował się tą Grecją dziecko Hellenów
i wzrost zaczął się ~~[illegible]~~ — Gdyby Grecja
była upadła — a Azja (gdyby się) ustąpiła na jej
miejsce, czyliż ~~[illegible]~~ zaczęłaby mowa jaka
by ~~[illegible]~~ (wzrost) świętego ducha świata? — ~~[illegible]~~
Jeśli tedy Duch grecki potrzebował tryumfów
[illegible] — toć zaiste miał jasno
widać że walczył wielki i bogów nowych
i [illegible] z pod mordowań azjatyckich
[illegible] toć zastosował jasno i jasno!
Lecz mówi i Duch historyi, że na przeciw
niemu i tak tej dzieci szeptał mu we
własnej jego istocie, szeptała mu na potrzebę zagadkowej
a ten ludzie doświadczonym mistycznym
przeciwnie (instynktem), że jego zwycięstwo ~~jest~~
było zwycięstwem, kultury i razem się utrwalić —
Tak ~~[illegible]~~ Grecja zwycięża Azję —
Cóż atoli we wojnie Perskiej jest dopiero [illegible]
jakby [illegible], i [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
wróżbą — to ~~[illegible]~~ teraz po zwycięstwach
pod Maratonem, Termopilami ~~[illegible]~~ [illegible] prawda, wznie-
Salaminą, Plateą [illegible] jak słońce
wieczności jasne [illegible]
na niebie — Grecja właśnie temi tryumfy,
[illegible] nie tylko ~~[illegible]~~ polityczną [illegible]
z pod mocy Azji ale duchowo moralnie z
pod władztwa tych potęg ~~[illegible]~~ które ~~[illegible]~~ miały
[illegible] w Azji — Tak Grecja ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] Tak ~~[illegible]~~ Grecja
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] — stała się [illegible] mogła
[illegible] w Grecji —
~~[illegible]~~ [illegible] — Tak ~~[illegible]~~

59

tak dopiero ona zdołało sprowadzić potęgi natury tak przerażające na Wschodzie do ~~prawdziwo~~ znaczenia które one mają być w Grecyi i potęgę ją harmonią do nowej duchowości Helleńskiego świata —

~~A tedy już przynosiło zarodem w [...] życiu Hellady w ~~epoce~~ w pewnej epoce jej [...] niektóre mogło się rozwinąć jak bezpiecznie i spokojnie bo oparte było o czyste potęgi stworzenia grożące — bo co więcej niestychane dzięki — i wzmożone uczucie siebie przeżyte dojmujące i bujność całego życia i arty...~~

~~Tak tedy~~ Teraz przeto już zgadnąć łatwiej jaki był charakter tej obecnej nam drugiej epoki — Co więcej wytworzeniem artystycznym nasze szczęście całej tak pierwszej części to ma prawo ~~[...]~~ [...] ~~[...]~~ ~~gotujące się [...] epoka [...]~~ ~~przygotowawczą~~ bo choć i w tej epoce sztuka dopiero gotowała się do świetności która miała się rozwinąć w następującej trzeciej epoce później i teraz już widać że jeszcze po dziełach mistrzów ~~[...]~~ że one za pąsteki już ~~[...]~~ w których ~~[...]~~ one żyje choć stylowy geniusz najcięższy potrzeba dopatrzyć przeszłości — ~~Jakkolwiek~~ Wreszcie w tej drugiej epoce Hellady

Możliwe że natura już nie jest w ~~[...]~~ pewnie ideałem ~~[...]~~ że tedy w Grecyi nie jest więcej ślubnicą oddzielnych codziennych potrzeb ~~[...]~~ sztuki ~~zamiast~~ zamiast ~~[...]~~ ~~[...]~~ ~~[...]~~ wreszcie z ~~[...]~~ ~~[...]~~ i ~~[...]~~ z wrzenia sta wskutek tej co już przemawia o prawdzie i dzielności i rzeczy sztuka ~~[...]~~ ~~[...]~~ badań.

O ile Hellada — ~~[...]~~ że ona nawet już nie służy wyłącznie religii, bo choć prawda jest ~~[...]~~ przedmiot najwięcej jest religijny, to jednak ~~[...]~~ nie tylko chodzi o zaspokojenie prostej potrzeby ale ~~[...]~~ — pragnie aby praca swoja wieczna ~~[...]~~ ~~[...]~~ — a nadto obok postaci bogów pojawiają się i rzeczy bohaterów, wielkich ludzi. +

O ile tak Grecyi już wyzwoleniem zaczęła się samej także wyzwoleniem jak jest wydobyciem się Hellady z ~~[...]~~ ~~[...]~~ ~~[...]~~ — z człowieka ~~[...]~~ ~~[...]~~ ~~[...]~~ — gdyż na tej ~~[...]~~ ~~[...]~~ uczucia i ~~[...]~~ ~~[...]~~ ~~[...]~~ obecnie — ~~[...]~~ i ~~[...]~~ ~~[...]~~ — tak już przemawia prawdą w sercu.

+ wyzwolenia ~~[...]~~ od ~~[...]~~

Gdy Grecja odetchnęła, w której przemieszkał [illegible] handel przemysł, obrzędowość, [illegible] rozochocił ją życiem ochoczem, zdrowem, wesołem, a w wielkiej też mnogości i pracy wymagał się był materyjalny zasobu, zamożne będąc przecież zarazem jednym z ważnych warunków sztuki wielkiej;

Więc nie dziw, iż po ładach po wojnach Grecji i po [illegible] oraz [illegible] znakomite wznosiły liczne i [illegible] świątynie — Dla Grecji tak też [illegible] miały w sobie tak [illegible] potężnego nawet, [illegible] że co jedna [illegible] wszystkie skupiały sobą, że [illegible] wszystkie [illegible] zajmowały [illegible] — więc gdy [illegible] nie tylko lecz o ich budowanie świątyń ważnych, a nawet architektów [illegible] obywateli do rady zbierano. Układki [illegible] przewidziany [illegible] [illegible] [illegible] wielkiego olimpu — [illegible] budowy [illegible] wielkie [illegible] [illegible]

Te budowy [illegible] [illegible] stylu greckie. — Gdy [illegible] [illegible] wykonanie [illegible] [illegible] przy [illegible] się [illegible] [illegible] się [illegible] stylów [illegible] [illegible] [illegible] były prawidłem, jak był i [illegible] i ustawą architektoniczne dla budowniczych i [illegible] mistrzów — [illegible] [illegible]

[illegible] co do [illegible] widzimy [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] przecież ogólny [illegible] stylów

60

które, spisując myśli swoje, ~~i podając rady~~ ~~[illegible]~~ i doświadczenie swoje ~~[illegible]~~ niż tylko techniki ~~niż tylko~~ mechaniczne budowania, a dla ~~zarazem~~ ułatwić ~~sztuki~~ wszystkim pokoleniom ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ lecz zarazem stworzyli estetyczną teoryę architektury —

Patrząc na dzieła budowane z owej epoki które nam się jeszcze po niej w okruchach zostały, ~~[illegible]~~ wszystkie mimo woli bliższą fizyonomię owoczesnej architektury — Doryckie świątynie patrzą się jeszcze posępnie i prawie groźnie ~~[illegible]~~ na świat — Kolumny potężne ~~[illegible]~~ nie zbyt wysokie a do końca w dole bardzo się zwężające ~~[illegible]~~ na wyrażenie ciężkiego dźwigania — nadto one tak blisko siebie ustawione że ich wrażenie ogromu oddalenia mało co większe ~~[illegible]~~ niż średnica ich a ogromne wielkich podstaw wiele — Brusy, [illegible] ciężące wymiarów, ~~[illegible]~~ ciężkie [illegible] głębokie sprawiające wrażenie posępne wiele wymagają uroczystego zadumania — Trafnie też porównano te budynki do ich postaci i fizyognomii Herkulesa; (Athenaeum II. st. 191) —

Otóż nie wdajemy się ~~tutaj~~ tu w bliższe ~~[illegible]~~ cechy ~~[illegible]~~ architektoniczne tej epoki, zachowujemy ~~[illegible]~~ jego krytykę gdy rzeczywiście stajemy wobec świątyni z tego okresu

A ciekawa to rzecz, że gdy następców doryckiego ~~[illegible]~~ jońskiego jest ~~[illegible]~~ harmonii, będącej ~~[illegible]~~ [illegible] Hellady —

i gdy ~~odtąd~~ sztuka grecka dzięki temu się ma
aby się stała coraz doskonalszym wyrazem tej
harmonii widzimy że te dwa style będąc
objawem obu tych odrębnych pierwiastków
z razu się i geograficznie sobie odrębne
i postępem czasu coraz więcej zbliżają
się z sobą, aż się nie zetkną z sobą w najwyż-
szem ognisku mądrości i piękności greckiej
bo w Atenach — ~~Otóż wczesne Tkwoż w~~
Otóż w tej epoce owczesnej o której w tej chwili
mówimy widzimy, że gdy ~~On~~ doryckim cieśli, poczęty o
znanem wyznaniu na główną ojczyznę
[illegible] na Zachodzie a mianowicie
w nad osad greckich w południowych, że aż on
~~On~~ zawiązuje na Sycylii — panuje niemal
wyłącznie ~~a~~ już
we właściwej Grecji — w nad greckiej
przeciwnie na wschodzie w Jonii
osiadłych na brzegach Azji mniejszej
styl joński ~~[illegible]~~, lekki uwielbiający
się mierzyć, wdzięczny w wolnych kształtach (+)
~~jest~~ Sobie jest samym ~~[illegible]~~ stanowi na nich we własnej
Grecji ~~[illegible]~~ owładał
Tej samej rzeczy! wyjątkowych w tej ~~[illegible]~~
arcy wartkiej ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ jakikolwiek budynek w stylu jońskim ~~jest~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ przeciwnie nie ma we [illegible]
~~w [illegible] to [illegible]~~ [illegible], bo kościół ~~[illegible]~~
położony [illegible], ~~[illegible] w stylu jońskim~~ powstał
~~[illegible] a zato z całej [illegible]~~
~~jakiś budynek jońskim~~
w Efezie w Jonii lęż arcydziełem stylu jońskiego
Stąd też możemy się domyślić iż Jonia mając
wzór [illegible] wielki, pomnożyła
~~przed~~ do stylu jońskiego —

(+) Lehnarz l. c. 198.

postać ze tą nadto swoją i że [wt] równocześnie
i tem pewniej ~~a~~ zwraca się szczęśliwej
zdrowej i bogatej Jonii akcenty się ~~całej~~
~~[illegible]~~ niby zwrotny odwiecznych klasyków
[illegible] uczeń i ~~[illegible]~~ posiadłego
[illegible] Te proporcye kolumn, które, wielce
[illegible] grające radosnem światłem, uśmiechają
się jak dziewica w dzień zaślubin z
kochankiem serca swojego, te kolumny
ubrane w kwiatów swoje, i krojone w
polichromię wdzięczną, otoczone ludem
szczęśliwem co nie płynęła ~~z~~ dzieł
żywoto wśród ~~[illegible]~~ radości wrócić –
– one zaiste były wzorem tego czasu
pierwiastków co ~~[illegible]~~ podawał ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Helladzie ~~[illegible]~~ kipiąca
czasu szczęścia polsk[ie]go gnieździe morza
nie wzrósł nad nią gasnąca ~~[illegible]~~ zieleń
przechadzki E (wręcz więcej odpowiedni) semijczany ~~[illegible]~~ epoce
~~Podobny~~ ~~Podobny~~ rozwój, widzę
w sztuce plastycznej, lubo jakkolwiek ~~[illegible]~~ ale
powyżej wielki rozwój ten nie zawiel
samej istoty rzeźby był nie tracony
wolniejszy i umiał zgodny i znaczny
niż w Architekturze E ~~Styl~~ ficeny rubio
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w tym stylu w postaci pełzającej posąd[z]ić tej
kwadry i surowej. Lubo im powinni
w tej epoce ~~[illegible]~~ zajęcie sztuka temu ona
bliższa jest wyzwolenia mowego
pełnieszych pełnych namiętny –

E Styl ten owie się starao greckiego Archaicznego

~~Jakkoż gdy jeżeli [illegible] na [illegible]~~

~~zapew~~ Jakkoż przypatrzymy się ~~rysunkom rzeźb~~ ~~będących zapewne najdawniejszemi w tej epoce kunsztu greckiej – to jest~~ metopom, wygrzebanym w r. 1822 z pod gruzów świątyni w Selinus w Sycylji, ~~a~~ te metopy są zapewne najdawniejsze pomniki w tej epoki (+) wysokości 4 stóp 9 1/2 cali ~~które pozostały [illegible]~~ szerok. 3 stóp 8 1/2 cali ~~jak~~ Na jednej ~~tych dwóch~~ z tych metopów widać Herkulesa dźwigającego dwóch Cecropów. Herkules twarzą a nawet piersiami en face ku widzowi zwrócony, krocząc jednak naprzód, lecz nogi ma wykręcone tak że je równie jak tychże widać w profile [illegible] – Cała figura jego przedsta- [illegible], [illegible] – umięśnienie w nogach ogromne. Ów przymus jakby więc z wydalności przesadzone [illegible] greckiej, był jeszcze pod [illegible] większy prawo w na nogi spadający na [illegible] najęzy – Karykatura – [illegible] – Cercopes dawidła [illegible] do góry nogami [illegible] bracia [illegible] dwóch na niej [illegible] wrajcie [illegible] jako [illegible] podległymi ujęt Herkules – ~~oni obaj do góry nogami~~ oni obaj [illegible] ~~[illegible] powiązani i [illegible]~~ na dół [illegible] wzniesioni, zwracają twarz en face do widza – Kędziory ich niby dwa wielkie grube jak paciorków spadają ku ziemi – Dziwne więc uważam podobieństwo – a jeszcze dziwniejsze jednakowości ich uśmiechu i trzymanie całej ciała – a prawdę komiczny! jak wyraz twarzy tych jeńców – .

(+) Winienem wyznać że ~~te~~ metopy mam jedynie z rysunków, lubo ścisłe dokładniejszych gdzie rzeźby mające się w wielkiem muzeum w Palermo ~~a tam nie byłem~~ – a ja na wielkim nie byłem w Sycylji –

62

102

Bo patrząc się na te ptaszki zębe z gotowalewego Konica bo od strony którą zwłoszcza widać jakieś uśmiechające usta tych niewieściej uszanowanie; więc pomyśli: braci złota jeden z nich tak się wdzięczy tak kokietuje z siebie tak gdyby go coś najmilszego spotkało —

Najmniej charakterystyczną jest barelief na drugiej metopie które zaś zawieszona do tej samej świątyni Selinunte wyobraża ona Perseusza ucinającego głowę Meduzie — Twarz Meduzy iście poczwarna wykrzywiona z gębą rozdziawioną, i wywalonym językiem aż po kolan, otoczyły loki, nadto z prawej strony zwisają kędziory — Scena w wszystkich tych konturach, na co nam więcej tych opisów — Dość że

Przecież na tych metopach znać że sztuce owczesnej chodziło głównie o to aby pokazać całą w zupełnej szpetności — to jak śmieszne (l.c.)

mówi Selvatico jest w braku istoty ptaszkowiny i przyznajemy forma też zupełnie śmieszności, — jeżeli sobie przypomniemy coś niezwyczajnego o naturze barelief wszelkich — Zresztą o patrząc na te figury Selinuntu, sztuka zapatrzyć że one choć i tak grubej kompozycji roboty i tak i dziwacznej choć pod wielu względami są jeszcze na myśl zębe coś nasuwają na myśl zębe coś z tamtego wschodu. Otóż przecież coś helleńskiego coś w nich z ducha greckiego — Jakoż w rzeźbach asyryjskich i egipskich widać że w nich sztuka właściwa tym narodom ukończyła się w sobie że się skrystalizowała z sobą bez kształtów nie ich bytu na wyższy rozwój sztuki

Dobry wielkie — wyrażali do wielkiej głowy w Monachium był i powinność grzechu ale to powie artyst ... chodziło o figury religijne ... [illegible] Selvatico l.c. str. 255)

O podobnie karze zgadzi się z owemi maszkami które ovielki i jakko

~~Z~~ W tych metopach[ów] czas ~~poczwarnych~~ [poznać ze wnętrz] jest wprawdzie
[fantazją to] poczwarki [zielone] ~~ale więcej~~ ~~po~~ lecz że więcej wyjdą
z której kiedyś motyl ~~posypany~~ tęcza, malowany,
~~złotem~~ [rozgrzany] złocistym promieniem posypany.

[Nie wiele wprawdzie po dziś dzień dochowało
się w naszych murach dzieł sztuki z tej
drugiej (archaicznej [skromnej] ~~kwiatowej~~) epoki; lecz i te ~~nie~~ ~~[illegible]~~ są nie ładna dla nas wygrana.
Albowiem one ~~One się~~ unaoczniają nam jak najwy-
raźniej nie tylko jej ~~[illegible]~~ charakter lecz
nawet pochód cały rozwój sztuki — ~~Jak raz meto-~~
~~py Selinunckie się plastycznie [illegible]~~
~~[illegible] świątyni~~ I widzimy [po tych przykładach] wyraźniej tkwiące
ona się ma cały artyzmu owego — Jakaż
cecha która coraz silniej na tych dziełach się
~~[illegible]~~ wykluwa jest dążność do wyraźniejszego naj-
potężniejszego wszelkich szczegółów, więc ~~w~~ ciało ~~[illegible]~~ u tosków na dowód bardzo ciało
~~[illegible]~~ [przykrzejszych organów] ~~całe~~ mięśni, nawet włosów,
Jest to jakiś realizm jakiś naturalizm
który ma oczy ~~[illegible]~~ [młodociane wiele] szeroko, ~~[illegible]~~ by stare
nie to oczy, [nowe] otwiera na rzeczywistość
wszystkiego w nich ~~[illegible]~~ [mozolnie uczenie ujrzeć] ~~[illegible]~~
[w naturze] ~~[illegible]~~ mistrz to też
~~[illegible]~~ [rzeczy tęczności], co zoczy
~~[illegible]~~ objawi z najpotężniejszą energią. Więc naturę tak
~~A to tak~~ [i-da] trafnie ~~[illegible]~~ [oddanie] jakby się te
stare zapaśnictwa nawczytyna [palcach]
pamięci anatomii, ~~[illegible]~~ jak by na ~~[illegible]~~
umiejętny organizm propaguje organiczny. Więc też rzeźby ich ~~[illegible]~~ tak są wyrobione ręką i
~~i jakby chciał mówić dla uczonych anatomii~~ [wydzielnik] naucznia do ~~z~~ czego
~~[illegible] na~~ ~~[illegible]~~ postawie ~~budowie~~ dotknąć byłoby dla
~~modelującego ciała~~ — Przecież jakiego uczonego
anatomii mającego nam-
się tworzyć analiza
swego ciała, Jednak

63

Jednak podobnie jak w tej epoce ~~[illegible]~~ cała umiejętność dłutka i jej kunszt są posadziste, krępe, krótkie i potężne tak też i te figury niskie ~~[illegible]~~ są krótkie krępe posadziste ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

* — Mimo atoli tego realizmu sztuka ówczesna kocha się w jakiejś strojności wytworności. Fałd np. na figurach bardzo drobnostkowej — Fałd np. na figurach bardzo często spadające ~~ułożone~~ we fałdy wąziutkie, wązkie ścięte, ułożone symetrycznie i pedantycznie — One przypominają jakby były prasowane całkiem — One przypominają nam wiele draperie na obrazach Bizantyjskich malowanie wzdłuż ~~[illegible]~~ ~~pomimo~~ pomimo tysiącem lat z górą. Ale szaty są często ~~haftowane~~ obrobione haftowane całkiem desenem — Tor ny... szaty ~~[illegible]~~ obroje i ozdobione jakieś elegancko i spretensjonowaniem — wcale nie odpowiadają ~~[illegible]~~ uważamy za wprzódy nasze charaktery ... [illegible]

Prócz ~~[illegible]~~ naszej ~~[illegible]~~ tego okresu ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ skulptury ~~[illegible]~~ mielibyśmy przecie jednak ogólne zarysy dawniejszej sztuki, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ więc choć potomek mielibyśmy znamiona jej ~~sztuki~~ przy końcu tej epoki a ~~mian.~~ Mielibyśmy tu głównie na myśli owe Eginety, ~~[illegible]~~ to jest ~~[illegible]~~ rzeźby znalezione ~~w roku~~ 1811 na wyspie ~~Eginie~~ Aeginie wśród rozwalin starej świątyni. ~~One~~ Te figury ~~[illegible]~~ choć nie są z ~~[illegible]~~ ptaka malowane ~~[illegible]~~ ale pełne ~~[illegible]~~

Uważamy, że życie artystyczne rozwinęło się tak żywo, że we wszystkich ziemiach greckich tych czasów budzące się ~~[illegible]~~ żywiej i swobodniej ~~[illegible]~~ artystycznych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Widzimy też już w tej epoce całą wyszukaną szereg szkół ~~[illegible]~~ — które na wyspach Kreta, Chios, Samos i Egina, w Sycyonie, w Argos i Korynckie w Lacedemonie i Atyce rozwinęły się ~~szkoły~~ artystyczne szkoły, a każda z nich posiadała grono licznie uczniów co z fantazją ciężką ~~pracowali~~ ... nie o ... tworzyły z nich wielotysięczne ... i wiele artystycznych charakterów — ale który mamy widzieć że każda z tych szkół miała właściwości i charakterystyczne cechy swoje

ale pełnią skulpturą były owoce otoczyły (frontonów)
obu szczytów świątyni — Otóż grobaki
lub wyjątkiego znaczenia w dziejach sztuk-
[illegible] [illegible] jeszcze [illegible] przy [illegible]
spokojności —

Zrozumiemy że ~~figury~~ malarstwo było odpowiedniej do skulpturze złotoszczera ptastło zezeld +) samej
(~~rzeźbie~~ — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Greccei dla rozróżnicy
~~[illegible]~~ w zadrajch sztuki, ma odznaczać się jeszcze
pewnemi cechami właściwemi sobie — ~~Choć~~ ~~[illegible]~~ i
~~obraz~~ obrazach albowiem w wnubie
przejęcia jeszcze gwałtowniej się — Rysunek
jak i cały pomysł swięty uchwyty — figury
choć [illegible] jakby rozgałę ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
pełne życia — ruchu — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ a ulubiony na nasze ulice wstępujące — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] na pełnej stopie ~~[illegible]~~
figury
ktore, że się spieszno a nagle — Azaliż
przejęcie ciało [illegible] namiętne wie
jeszcze martwiej ~~[illegible]~~ patrzą te dwaie
stygła martwo dłonią tę ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
bezmiernie — ~~[illegible]~~ Te utwory [illegible] figury
najwięcej zaczarowane na pomimo [illegible]
[illegible] — Przynajmniej [illegible] malowane jest
a tej epoce powracające nie [illegible]
znaczyciel —

wszakże z tej
epoki pozostały
tak nam li malo-
wania nie ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] i nacmiały,
wywoływanie, że
owczas słońce
w końcu i [illegible]
choć się pomimo prze-
niosły [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ poza
[illegible]
i [illegible] — (+)

+ Wszakże w malar-
stwie samem jakie
[illegible] nie widzimy
jeszcze [illegible]
ani [illegible] natur
[illegible] często
[illegible] sobie prze-
ciwnej [illegible] walczy
z sobą —

~~ale~~ pełną skulpturą (frontonów) [illegible] były jednak ozdobą, otoczyn
na obu szczytach świątyni. ~~[illegible]~~ O tych egine-
kich rzeźbach tak wysokiego znaczenia
w dziejach sztuki mówić będziemy jeszcze obszerniej
przy innej porze –

Teraz rzućmy jeszcze słów kilka o malarstwie
~~pomnik~~ spółczesnem – Prawda że i z tej epoki
nie mamy innych pomników ~~ale~~ ~~jak~~ prócz dość znacznej
liczby malowanych naczyń – nie ma wazonów
i t.d. – Koryn[t] i Ateny były głównym siedliskiem
takowych artystycznych wyrobów, ~~[illegible]~~ później zaś zdoli [illegible] i
Włochy południowe ~~i [illegible]~~ [illegible], postały na tem
przykładem ~~[illegible]~~ [illegible] na wzór attyckich wyrabiane
te smaczne a strojne ~~[illegible]~~ towary garncarskie (+)
Te pozostałki ~~dawnego~~ malarstwa ~~tego~~ [illegible] całkiem
za wiele odpowiadać społecznej w skulpturze
a mianowicie już Carcelewom – ~~[illegible]~~ ~~[illegible] obrazach~~ wprawdzie ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Te obrazy na naczyniach przedstawiają nam po raz
najczęściej jedynie czarne figury nie, delikatnie, na pomarańczowym, ~~[illegible]~~ cały charakter [illegible], itd. [illegible] ~~[illegible]~~
czarnej [illegible] ~~[illegible]~~ jednak widzimy w nich ~~[illegible]~~ – ~~[illegible]~~
~~brak u[illegible]~~ mianowicie spostrzegamy jakiś szkoły samie się ustalanie dawnej ~~[illegible]~~ potęg
Tu nie ma jeszcze ostrości ~~[illegible]~~
ta jeszcze brak walki w której to jedna – Mówiąc nawet
druga ostateczności się [illegible] (+) ~~[illegible]~~ nawet
powiedzieć ~~[illegible]~~ że w tych malowanych naczyniach
silniej jeszcze ~~[illegible]~~ wybija się duch czasu niż
w rzeźbie, które zresztą mogą być prawniej sza
i mniej zwobadne ~~do samego [illegible]~~ Jakoż
~~[illegible]~~ – ~~[illegible]~~ Kompozycji nieliczne posunięta w tych malowidłach często
w rysunku ~~często~~ ~~[illegible]~~ do szczytnego
[illegible] ~~[illegible]~~ prawie.

(+) Müller l. c. § 99 (++) Schnaase l. c. str. 219

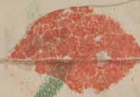

105

64

nie że które wyobrażają nam społecznie rzeźby

akcesoryje nam jeszcze gwałtowniejsze a
może nawet grubaśniej pomyśla się niż ~~[illegible]~~ społeczne ~~rzeźba~~
Te figury malowane kroczą to stawiają całą nogę ~~[illegible]~~.
na ścianie, to znowu dotykają się ich koniuszkami ~~koniuszkami~~ stóp ~~dotykając~~ Patrząc się na te ich podchody
~~się dotykając~~
naturalnie że się spieszy, że idzie na-
miętnie nie przesadzone, a mimo tego
~~że~~ te ruchy ich bywają ~~jakieś~~ rogate, twarde krawę-
dziowate ~~[illegible]~~, bo powoli mało
~~pod~~ patrzy na te wzrośnie a bardzo też
młodocianej ~~[illegible]~~ artystycznej fantazji, i a tem więcej
to wyraźnie znać że wszystko to wszystko co
lubuje jest jeszcze ~~twórczym~~ malowane, ~~[illegible]~~ a natura
ustępuje a duchowości
spieszy się ~~[illegible]~~ ustąpi a duchowości ~~[illegible]~~
ze lubiące się prawdę rzeczywistej ~~[illegible]~~
~~że nie~~ ~~[illegible]~~ wadzi idealny nie przesadna jest

Kości —

Otóż taka ~~takowa~~ jest rzeźba, także architektoniczna malarstwo
w tej epoce. Rozumie się to że i w tym czasie
~~ta druga wielka prostota w zdrowia pierwszemi~~
~~obie sztuki~~ ~~[illegible]~~ ~~się~~ w pobożnem
Jakoż ~~[illegible]~~ za bliższem rozpatrzeniu
wspomnienia architektoniczne i rzeźby widzi-
my ~~[illegible]~~ architektury, i rzeźby widzi-
my wyraźnie ślady farb — ani wątpię
jak mniemam, że ~~[illegible]~~ w tej epoce ~~[illegible]~~
~~że~~ ~~[illegible]~~ farby bywały rzeźbione
~~były [illegible]~~ farby bywały rzeźbione
Kończymy tych kilka ~~[illegible]~~ zaraz uwag naszych o
tej epoce tą uwagą że i w pomiędzy na
czasach więc w tedy gdy sztuka doczekała

najwyższych sztuk, które swoich często ~~wiele~~ bardzo zamiast
naśladowano styl ten, który się też jako
zwany archaistycznym lub hieratycznym zowie —
Tak~~ie~~ naśladowania powód łatwo zgadniemy
nasuwa się na myśl, że wszystkich bogów naj-
więcej czczone za [illegible] ojców i w postaciach pomyśl
były uznawane; sama więc groza religijna
~~wstrzymała się od~~ wstrzymywała od zmian
tych znanych postaci — trzymano się ~~ich~~ tem więcej ich form w takich
posągach nie chodziło tak o idei tego lub owego
boga, więc o pojęcie jego ogólne jako raczej abstrakcyjne
~~[illegible]~~ o wizerunek a wyobrażenie jego — ~~[illegible]~~
nie ~~tak~~ ~~[illegible]~~ odnosiła do boga ~~[illegible]~~ ale do
~~ich ludzi na olimpii nad [illegible] — do [illegible]~~
~~[illegible] jako posąga na ziemi~~ — cześć tutaj nie tak odnosiła się do
~~[illegible]~~ — boga mieszkającego niewidomie dla ludzi na Olimpie
nadziemskim, lecz raczej do posągu znanego z czcze[nia]
w pewnej z chwili greckich — więc do przedmiotu też mate-
ryalnego ~~[illegible]~~ zmysłowego będącego celem kultu (×)

(×) [illegible] naszej ile możności ukrócić [illegible]
rzecz o dziejach sztuki — dla tego też ~~[illegible]~~ wspominając
~~[illegible]~~ mniej bogaty a tem mniej wiele znakomitych artystów tej epoki, których dzieła bardzo
ważne są — nie wdajemy się też w przywodzenie
~~[illegible]~~ ~~dzieł sztuki~~ wykonywanych po różnych
~~[illegible]~~ a wiele stawianych dzieł sztuki
ziemiach i osadach greckich, a o których wiemy z
historyi — ~~[illegible]~~ bo te wszystkie wiadomości ~~raz~~ przeszłyby
granice naznaczone ~~[illegible]~~ niniejszej rozprawie naszej —
Rozumiemy jednak, że rzeczą potrzebną a zarazem
zajmującą ~~[illegible]~~ dla naszych czytelników będzie
jeżeli w ~~[illegible]~~ tak w ogóle tej epoki najważniejsze, najwięcej charakterystyczne
[illegible] jako i następnych epok [illegible] przywiodę ~~[illegible]~~

65.

106

sam jest wyjęciem myśli co jest mocą, duchowe, ~~lub~~ wzięciu ~~…~~ ludzkiemu lub ~~…~~ ~~dziejów~~ ~~świata~~ w swoich dziejów twórczych ~~świata~~ — wtedy owe moce ~~duchowe~~ światowładne są w nim, a on jest wielki ~~wtedy~~ w takich chwilach ~~…~~ uczuciem, wielkiej powagi, wielkiej miłości.

~~sztuki które się dochowały do naszych czasów.~~

~~Tak co dzieł architektury z tej epoki drugiej posiadamy do dziś dnia następujące zabytki~~ Zanim atoli wkroczymy do tej epoki liczne ~~pomniki~~ ~~…~~ ~~gruzami~~ uczynimy przegląd dzieł sztuki pozostałych nam z tej epoki ~~…~~ ~~…~~ architektonicznej twórczości z kolei ~~…~~

1. ~~…~~ Paestum (Posidonia dziś Pesto) w Południowych Włoszech za Neapolem — nad zatoką Salerno — Tutaj ~~…~~ dostrzeżemy resztki trzech budynków doryckiego stylu z których dwa były z pewnością świątyniami. Większa z nich była świątynią Posejdona (Neptuna — Ta świątynia jest najwspanialszą ~~…~~ (195. 79 …) i najdawniejszą ze wielkich (Obacz Lübke z Krall. III str. 46..). — Druga mniejsza bezimienna ~~…~~ proporcji jest bezwzględnie pośledniejsza — Trzeci budynek nie jest świątynią ~~…~~ jego przeznaczenie było zapewne świeckie — zdaje się że to była bazylika —

2. W Sycylji jest wiele arcy ważnych pomników tej epoki a mianowicie:

Proporcje nieznane jeszcze całkiem i pomnie

a. W Syrakuzie świątynia Minerwy (Atheny).

b. W Agrigencie (czyli Akragas) wśród wielu gruzów najważniejsze dwie świątynie, jedna z nich ~~…~~ przemieszczona jest na kościół chrześcijański o prawie w całości ocalona została — (Pi… 128 str. … 58 str.)

c. W Selinus ~~…~~ wśród innych starożytnych świątyń należące do najbardziej się tej stylu dawniejszego — Są to pomniki wielkiej ~~…~~ —

3. ~~…~~ Aegina owa wyspa arcy leżąca naprzeciw Attyki … się świątynia ~~zapewne~~ ~~…~~ Minerwie poświęcona —

wtedy rozbierze [illegible] i duszę swoją, [illegible] aby
z ciekłości ciasnych, w [illegible] sfera szat [illegible] niemocy —
wtedy nie lekko, silny, [illegible] na zewn, [illegible]
i [illegible] — i nie ma już [illegible] słoneczno w duszy

Wracać to właśnie świątynie które nam dostarczyło
rzeźby wspomniane powyżej będące na
pomnikami najważniejszych pośród po grekach.
Świątynia ta nierównie lżejszych proporcji
niż powyżej wspomniana w Selinuncie —
Jakoż wysokość kolumn dochodziła 5 1/3
ich średnicy — a odstępy między kolumny
a kolumny nierównie szersze — zatem i wrażenie
pamięci weselsze — Tutaj ślicznie wszakże
ślady farb [illegible] ukazują jak tym budowni-
kom chodziło o to by i wywołać wrażenie i piękna, wesołości, że nam
wdzięku, luba, wesoła — ta świątynia i zwana i podaje
nam dość dokładne wyobrażenie o polichromii
architektonicznej — Zważmy, że ten [illegible]
murowany jest z piaskowca żółtego — dach zaś
z marmuru — Cella pokryta była na czerwono
Obwiązana wzrostami jasno błękitno — Brus [illegible] farba niebieska
[illegible] był w ogóle żółty i zielony, a Tryglify [illegible]
a wstęgi [illegible] czerwona [illegible] co znaczy że jest [illegible] ciemny, była
świątynia ta [illegible] w górę otwarta. była peripteros
była [illegible] na wokół [illegible]
co znaczy że ją wkoło [illegible] otwarta (+)
dokoła otaczała kolumnada

Nie opisując się już dokładniej nad pomnikami
architektury pozostałymi nam z tej [illegible] epoki, uważmy naj-
[illegible] dzieła rzeźby
[illegible] z okresu — które do dziś [illegible]

O. Müller l. c. 580.

66

wtedy już całkiem jasno przemieniona widzeć
jego – ~~wszystko~~ widzi wszystko w jego istocie
jest wartością, wszystko jest w niej niezmierne –
tak nieśmiertelne i wtedy to ostatnie

107

~~Wzrok jego ludzi natychmiast przenikając, że nie widzimy, choć [illegible] w których [illegible] stronie~~

posiadają rzeźby europejskie zbiory – wszelki
tutaj ograniczymy się li najważniejszemi
~~pomnikami~~ rzeźbami nie wdając się bynaj-
mniej we wyliczanie ich ~~wszystkich~~
~~wszystkie~~ szczegółowe bo byłaby takowa i mniej mogłoby
tak że którym te książki poświęcam, a przytem
zabrało by nam wiele czasu i miejsca

Jedna z najważniejszych bo najstarszych plastyk rzeźb: znajduje się
w Muzeum Paryskiem – Jest to ~~wódnik~~ jak się
zdaje z Kreta lub [illegible] znaleziony na ~~[illegible]~~ – (I)
Wszystkie obok wielkiego bogactwa architekt lub rzeźbiarz
~~[illegible]~~ pomników nie brak też i zabytków rzeźbiarskich
najważniejsze atoli są te które w ~~[illegible]~~ Selinunte [illegible]
znaleziono, części ich naszym najważniejszą bo ~~podobne~~
~~najstarsze są~~ a zarazem najdawniejsze są płaskorzeźby, które są
przejęły w sprawiedli – przechowywane są w ~~[illegible]~~ ich Muzeum
w Palermo – ~~Bo~~ Jako metopy należące do dawnego [illegible] (Δ)

Podobnie przyjmując inne płaskorzeźby zbiory
stawia o rzeźbach pełnych w ogólności ~~mają~~
cechy nie równie więcej rozwinięty ~~cechy~~ sztuki: w ~~[illegible]~~ doskonałości ~~[illegible]~~ która sposobem
niż m.in. to zwraca – by najcięższych rzeźbach sztuka najpierw byłaby egipska niż owa
gany na egipskich –

Tutaj ~~należy~~ należałoby posąg Apolina wielkiego
nie naturalnych rozmiarów w domu wielkim
Museum w Brytanii – Pers
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jak cały Kadłub
jest jak mówi Selvatico wielkiej prawdy
i natury wykonania –

Atleta w Muzeum Neapolitańskim
Tamże stawia Minerwa Herkulańska –
Tamże podobnie Artemida (Diana) [illegible]
te trzy figury są ~~[illegible]~~ wielkiej wartości historycznej – Niegorsze ujemne
że są atoli tutaj gdzie jednak nie [illegible] tak
lecz przynajmniej owe ostatnie [illegible]
sobie bliżej przez zabranie ~~[illegible]~~
zbiorowe neapol. i antykw. Bryt.

Z którego [illegible] przedtem dawniej, za szerokie i

(I) Samotrackie ~~Barwa~~ [illegible] nie nabierała postaci

(Δ) Wszystkie obrazują wielką więcej rozwinięte. Zatem ~~nie~~ tak płaskorzeźba ~~[illegible]~~ przyjmowana przy jakiej indywidualności w przyrodzie wystawione.

Z tych ~~najdaw~~ ~~najdaw~~ mniej arcy-
wane są przejęli
wspominali rzeźby
~~[illegible]~~ złożonych z tej –
w Minerwy ~~[illegible]~~ z egipskiej
Egina – Oryginalne posągi
znajdują się w Monachium,
w Glyptotece, zrestaurowane
przez Thorwaldsena – wszelkie
odlewy odbicie ich widzia-
łem w Rzymie – Tam nam
lub obecnie oświecenie
wypadnie – bo się żyje
innymi nad pełnymi
uważmy że one mają

czuję i wiem że zaginać nie mogę ani zniżać się ze
wielki, bo potrzeba która się umiała przebudzić, ta jego własna
natura,, że zarazem mocami co jest prawdą, co nie jest
ową nie zniżoną na wielki — a za to na wielki wielkości —
żyjące — a chociaż te moce tylko na chwilę

Rzym jak łatwo się domyśleć mnóstwo posiada
arcy ważne pomniki z tej epoki — zachowujemy
sobie atoli bliższe rozprawy o nich aż do końca,
na miejscu — Tutaj wspominamy tylko o dwóch,
posągach Penelopy, oba przechowują się w ~~Rzymie~~
Watykanie — Tutaj również pełen znaczenia Apollo w stylu archaistycznym,

Ważna jak łatwo jest Spartanka ~~uczy~~
ciężkie na uwagę zasługujące się również
w Watykanie [illegible] obrócona

Villa Albani (w Rzymie) szczyci się słusznie wielce ważną
ręką Pallady (Minerwy) — i tak samo wiele ~~[illegible]~~
przedstawiającą Leucotheę. W muzeum
Giustiniani ~~posiada~~ w Rzymie przechowanem,
się Vesta z wszystkimi prawie cechami tej pierwotnej sztuki — Kiedy
[illegible] statua Apolina,

Nie ~~Paryż~~ W Paryżu godzi [illegible]
a bronzu i Minerwa z pentelijskiego marmuru

~~Krom tego wiele innych pomników sztuki~~ obecnie
a ~~[illegible]~~ W Dreźnie ~~jest~~ w naszym obecnym [illegible]
~~[illegible]~~ Minerwa (Pallas) ona w prawdzie bez
całej [illegible] postaci nadaje
ramion i głowy bez wielce ważna z powodu
ułożonej zupełnie w tym starym stylu fałdy starannie
i symetrycznie robi [illegible]
ułożone — wprost pionowo wzdłuż całej figury
pas na którym w drobnych płaskorzeźbach
mały [illegible] grupy walczących —
to ~~[illegible]~~.

słusznie o tej rzeźbie mówić [illegible] kolor [illegible] proporcji [illegible] zastosowania na końcu kolumny greckie

wnieść się przeludniło na jeszcze krótkie chwilki, ~~on~~

przecież się rzekł mi, że się z tem oswobodziłem ni 108

tylko ~~zostałbym~~ zasłużony — Choć inaczej dość

6/20

O [illegible] przechowujących się w [illegible] [illegible].

Nie będę wspominał tutaj w szczególności o zabytkach

sztuki nadobnej więc o ~~w~~ sprzętach, [illegible]

ołtarzach albo o tablicach ozdobnych które jako dary ofiarne

bogaty ~~po~~ składali mistrzowie — Które

~~niektóre~~ znaczniejsze rozsypane po murach

europejskich — Ale, wszystko ~~w~~ ~~[illegible]~~ obejrzeliśmy

Co się tyczy przedmiotów sztuki malarskiej i

rzeźby nie ~~brakuje~~ ~~[illegible]~~ brakuje za to jednak ~~niezwykłej~~

już widzi, naczynia garncarskie z ~~[illegible]~~ amfory

~~[illegible]~~ a [illegible] trzy rzymskie kubki

wielkości — One zdobne czarnemi figurami

na pomarańczowem tle ~~[illegible]~~ wdzięcznymi

do sceny ~~z bogów z [illegible]~~ z mitologii [illegible] bogów i bohaterów

~~wielce często~~ ~~[illegible]~~ niekiedy spotykamy, ustępy z wojny

trojańskiej — Te malowania i pod tym względem

zasługują na baczność naszą, że w nich odkrywa

się właściwą dzielność charakteryzującą sztukę

greckiej [illegible] z osadach greckich —

jak monety i medale rzymskie dawnych lat

to przecież ~~[illegible]~~ chwile również święte owe, te ~~[illegible]~~ odbywają się

i ludy całe i narody — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ bywają to czasy

gdy tam wrośnie walczymy [illegible] człowiek powie—

rzono mu od Boga — gdy on cały jest wszystek ~~[illegible]~~ człowiek

~~[illegible]~~ ~~co go rozświetli~~ gdy własna istota zajmie się

płomieniem w jego sercu i rozświeci całego

[illegible] jego wielkość — wtedy on dokonywa dzieł

wielkich, co jego testamentem podziwianym [?] dla

wszystkich następnych epok — a pokolenia ~~przyszłe~~

[illegible] — niektórzy jeszcze ~~[illegible]~~ ludzie w tej chwili są

uwidocznieniem [?] się wcieleniem [?] [illegible] pierwiastki

które on w sobie wypiastował — ~~[illegible]~~

Jedną chwilę świętszą nowożytnych dom—

kała się ~~[illegible]~~ Grecja właśnie w trakcie epoce

artystycznej [?] [illegible] o której teraz mówić będ—

ziemy — A te chwili były u niej mocne, dnie i [illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] nie u którego kolwiek bądź ludu i [illegible]

żaden lud przed nią a zarazem lud po niej

już nie obchodził tak duchowo [illegible] jak

Grecja — ~~Bo to był lud~~ Bo Grecja była ludem

[illegible] ludem całkowitym ~~[illegible]~~ który

sam w sobie ~~[illegible]~~ most, który sam siebie się

[illegible] który był sam arcymistrzem i sam

arcydziełem swojem — Te epoka za czasy Peryklesa a w tej epoce istota greczy— [illegible] jak Ateny były nie owczes [illegible] całej Grecji tak teraz [illegible] był Schiller

zaświeciła pełną jasnością swoją — a ~~[illegible]~~ jej

uosobieniem tej chwili są owcześni [illegible]

wielcy ludzie — ~~co same jak posągi~~ [illegible] strony

wielki jest uzobraziciele [illegible] ~~całe~~ [illegible]

duchowości Grecji, ~~[illegible]~~ całej [illegible]

uzobrazają całkowicie w tym

jenm [illegible]

[illegible]

[illegible] w takim razie epoka druga nazywać by się [illegible] ... filozofii [illegible] i druga i ostatnia [illegible] ... sztuki; a epoka druga [illegible]

Tym wyłącznie [?] skreśliwszy lubo wielce po-

chlebnie charakterystykę sztuki w jej drugiej epo-

ce obaczmy teraz ducha który się pojawił we filo-

zofii spółczesnej –

109

Przypominamy żeśmy powyżej okazali

że w poprzedzającej epoce sztuki nie było filo-

zofii i że jej być nie mogło – Widzimy przeto

że epoka dopiero co przez nas przebieżona

będąc dla sztuki drugą epoką będzie pier-

wszą dla filozofii – (+)

Powiedzieliśmy również na innem

miejscu że Grecya była ludem

z jednego odlewu, że zatem i cały jej rozwój

dziejowy i wszystkie kierunki i objawy

jej ducha jak najściślej są z sobą po-

wiązane i z najściślejszą wynikłością

nawzajem z siebie wypływają –

Zgadnąć teraz nam nie

trudno że dla tej konsekwencyi tak ścisłej

w żywocie Grecyi i sztuka piękna w jej

drugiej epoce pójdzie w parze ze spółczesną

sobie filozofią – a wyświęci też same

cechy charakterystyczne które stanowiły

istotę sztuki pięknej – Artyzm a

filozofia są tu wzajemnym siebie komen-

tarzem. –

(+) Wedle mojego zdania nie zgrzeszyłbym

w całej grubym tę epokę pierwszą dla filozofii

nazwał także pierwszą dla sztuki samej.

At miałbym do takiego nazwania tem większe prawo gdy-

byśmy widzieli że tamta epoka poprzedzająca

mniejszą nie mająca filozofii właściwej nie miała

też po prawdzie i sztuki prawdziwej – wedle mojego zdania

można by było tamtą poprzedzającą epokę albo zupełnie albo czasem

wyłącznie [?] zaliczyć do dziejów sztuki, albo ją [illegible] do dziejów na-

[illegible] w stopniu [?] do dziejów sztuki – w każdym z tych dwóch razów uniknęlibyśmy

dziś epoki niniejszym – [illegible] które pozostaje nazywając epokę drugą dla sztuki

zbałamucenia pierwszą dla filozofii, a trzecią dla sztuki drugą dla filozofii

a zwłaszcza ostatnią dla sztuki, trzecią i ostatnią dla filozofii Widzimy był atoli

Najgłówniejszym powodem jednolitej

Grecyi jest zapewne

ten że żadne wpływy

obce zewnętrzne nie

nie pomąciły ani

przerwały w ciągu

jej rozwoju

nadziemnego; – a powtóre

że usposobieniu wro-

dzonem Helladzie była

właściwa harmonia

doskonała wszystkich

pierwiastków i współ-

tworzących wzro-

stu –

a toli tym bardziej tym bar-

dziej postąpił, byłbym się oddalił od

zasad [?] zwykłe przez najznakomitszych

autorów przyjętego, coby

mogło jeszcze więcej zbałamucić

młodego czytelnika będącego ich

[illegible] do rzeczy w myśli bliższego obeznajomienia

się z dziejami sztuki greckiej

Przychodzi
~~Wypada~~ nam atoli jeszcze przywieść na pamięć czytelnikowi cośmy powyżej powiedzieli czyniąc ~~ogó~~ pogląd wstępny na główne epoki rozwoju człowieka. Jakoż ~~zauważyliśmy~~ ~~wagę~~ dowiedliśmy jak mniemamy dosyć dokładnie że ~~w epoce pierwszej~~ ~~gdy~~ Harmonia wszystkich pierwiastków i potęg będąca treścią człowieka dochodzi najwyższego rozwoju w epoce szczytowej dziejów greckich z tego ~~wnioskowaliśmy~~ napotem wnioskowaliśmy że ~~zatem~~ czasy poprzedzające tę epokę najświetniejszą przedstawią nam stopnie rozwoju w których nie ma jeszcze tej harmonii ~~te~~ gdyż mianowicie a ~~...~~ ~~w których~~ pierwiastki zewnętrzne i moce przyrodzone materyalne jeszcze ~~jest~~ mają przewagę nad ~~wad~~ potęgą wewnętrzną, idealną duchową człowieka, a powtóre ~~z tego~~ wprowadziliśmy dowód że i ~~że nakoniec~~ odwrotnie czasy idące po tej epoce najświetniejszej przedstawią nam stan w którym przeważnie idealny człowiek wewnętrzny ~~i~~ indywidualny nad zewnętrznym naturą bierze górę nad światem zewnętrznym i td — Otóż epoka druga sztuki która swym a wyprzedzająca czas najwyższego rozkwitu właśnie przebiegiem wyobraża nam właśnie ~~stopnie~~ czasy w których materya, natura, świat zewnętrzny fizyczny ~~jest~~ są przeważające a przeciwnie idealności duchowości moce wewnętrzne człowieka są jeszcze w zarodzie ukryte. — Taki jest zaiste charakter naszej epoki drugiej a nawet owej pierwszej epoki sztuki nazwać można która o ile ją epoką przygotowaniem jest raczej jedynie wstępem do niej.— do tej drugiej epoki

6

Zaiste zowłaszcza Takowyż charakter sztuki wyjaśnił nam się z całego roztoczenia tej epoki. Widzieliśmy że fantazya artystyczna jest jeszcze realizmem i naturalizmem a zapatrywaniem tej wytężonym na świat zewnętrzny, zmysłowy

Takowy charakter sztuki wyjaśnił nam się z całego roztoczenia pierwszego dziś epoki. Widzieliśmy że sztuka jej jest wskroś realizmem naturalizmem, w owej pierwszej epoce wyobrażała się Dedala, tak w tej epoce drugiej pojawia się owym wytężonym zapatrywaniem się na świat zewnętrzny, zmysłowy — Mistrz dopiero jedynie to widzi co mu przedstawia świat zewnętrzny zmysłowy. On przeto kopiuje, naśladuje naturę usiłując wydać wiernie wszystkie formy cielesne, postawy i to. Zatem widzę że w tych formach cielesnych wiernych bynajmniej nie wyraża się jeszcze duch w nich żyjący, a co więcej ze twarzy tych postaci nie są weale objawem ducha, one nawet przy końcu tej epoki w najznakomitszych jej dziełach są zatem jej przez martwemi maskami. — Jeszcze sztuka tej epoki nie wie że oblicze człowieka jest ducha i oblicze, a wiedzione jego mową — Zaiste

Naturalizm realizm tej epoki dobitnie nas jeszcze uderza gdy porownywali ~~badamy~~ tę wierność w naśladowaniu ~~ci~~ form ciała z abstrakcyą głuche ~~tych~~ ~~ster~~. lubo twarzy, a temi ich stereotypowym ~~uśmiechem~~ artystowskie że oblicza ~~tak~~ ~~bedac~~ ~~tak~~ uśmiechem ~~a że twarze tak~~ podobne do siebie ~~w tem właściwie naj~~ unikanej starannie brak indiwidualności osobistej rozniącej ludzi między sobą, brak pojęcia siebie i wewnętrznego duchowego życia.

Tutaj wszystko jest ~~zupełnie~~ dopiero względem zewnętrznego ~~udoskonal~~ wyidealizowanej na turę, ~~a nie~~ ~~ma~~ Widzieliśmy rownie jako ~~te~~ te same cechy występują we wszystkich ~~dz~~. ~~Te~~ owe ~~szkolne~~, ~~układowane~~ misterne szaty, nie szczególne wydające fałdziste ale ułożone wyrobne misterne karby, ~~te włosy tak starannie~~ te włosy tak starannie rzemieślniczo wykrochmalone ~~i te~~ owe ozdoby i ozdobki ~~klejnoty~~ przyozdabiające ~~szaty~~ lub strój wszystkiej nie są figury są jasnem dowodem realizmu ~~nieodłącznego~~ ~~niego~~ naśladujące raczej może owczesnego niż idealności, znaczenia duchowego ideym co udochowienia sztuki artysta nie ~~pomniema~~ jeszcze w danym okres ~~sposobem~~ przyuczał. Mogłem użyć ~~tobie~~ w danym ~~sposobem~~ na wszystkich poniemiły jego

Fantazya ta nie jest jeszcze idealna bo nie jest swobodną, ~~natura~~ moce ambicyjne przedmiot, ~~maluje~~ gdy na naczyniach maluje zadział ~~prowadzą~~ — Ona sama siebie ~~maluje~~ wiedząc ~~znacz~~ ~~przez~~ ~~wszystkie~~ ~~figury~~ śpieszącej, jakby niemającej ~~wiedzy~~ o jasnej ~~jasnej~~ — i jasnego pojęcia siebie ~~swobody~~ idealnej ~~wiedzy~~ ~~idealny~~

~~Otóż~~ ~~tak~~ ~~także~~ ~~widzi~~ ~~celny~~

Rozumie się że im sztuka więcej ~~niż~~ ~~tylko~~ zbliżała się do końca tej epoki tem ~~ta~~ wszczęła ~~wszelkie~~ zdolniej zdołała uchwycić naturę i tem szlachetniej ~~co~~ zapalczywało się na rzeczywistość będąc jej modła ~~a~~ a wzorem

C

Otóż ten sam ~~realizm~~ naturalizm to samo realistyczne stanowisko będące istotą sztuki w tej epoce było zarazem ~~[illegible]~~ tętnem spółczesnej jej filozofii ~~epoce~~. — ~~Filozofii~~ [Może by nam nie wypadało wprzód przebiedz wszystkie stopnie i szkoły filozofii ~~tej epoki~~ owoczesnej a z wskazanych tymi trybem faktów ~~wyprowadzić~~ wytłumaczyć dopiero ogólny ~~[illegible]~~ charakter jej filozofii, a tak wyświecić ściste pokrewieństwo artystycznej fantazyi i filozofii tej epoki — Lecz rozumiem że nie zawadzi już tutaj ~~[illegible]~~ rzucić okiem na które główne znamiona charakterystyczne ~~charaktery~~ tyczące ~~całej~~ ~~[illegible]~~ we filozofii ~~w~~ tym czasie, ~~to~~ aby czytelnikowi młodszemu ułatwić zrozumienie ~~[illegible]~~ opatrzenie się ~~w~~ ~~[illegible]~~ kolejach które filo- ~~[illegible]~~ zofia odbyła w tymże przeciągu czasu. —

Otóż filozofia w tej epoce jest realistyczna jest naturalnie, bo jej głównym przedmiotem a nawet prawie jej wyłącznym przedmiotem była bytność zewnętrzna, rzeczywistość czyli Natura. — Filozofia tej epoki jest ~~[illegible]~~ filozofią Natury. — Zjadacze świata zmysłowego, fizycznego, istota właściwie przedmiotem przyrody jest ~~[illegible]~~ myślenia i ~~[illegible]~~ badania ~~[illegible]~~ wyłącznym celem jej badania z tego wynikło ~~Zatem~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ że ta umiejętność jeszcze duchownie bynajmniej nie trudni się, nie nawraca do wnętrza ducha, że w niej nie widać jeszcze powrotu siebie, ani refleksyi w sobie i nad sobie — Filozofia tej epoki ~~bynaj~~ choć filozofia będąc jako prawdziwa ~~[illegible]~~ czysto swoje ~~[illegible]~~ ma w myśleniu lecz przedmiot jej badania jest dopiero

zjawiska fizyczne wytłumaczyć je zajmuje, ~~[illegible]~~ lecz wytłumaczenie ~~[illegible]~~ nad tem duma i myśli co jej właśnie zmysły podają.

osnowa którą jéj ~~podaje~~ ~~podstawiają~~ podsuwają umysły, ona tuż
nie ta więc jeszcze o osnowie któréj cała jest
samo myślenie ~~podana~~ ~~podane~~ podaną i wzbudzona. ~~Zatem~~ Ona ~~stoi~~ tez przeto
choć ma zważ swoje w myśleniu ~~nie wie że~~
~~samo myślenie~~ ~~nie od~~ nie odróżnia jeszcze
jasno ~~tej~~ jego samo myślenia od świata materyalnego—
gdy nie odróżnia jeszcze ducha od materyi
od zjawisk przyrodzonych—

Gdy atoli ta filozofia raz zna tych
różnic, gdy ona tedy nie zwraca jeszcze ~~uwagi~~ myślenie
~~na~~ na ducha gdy jéj własne myśle-
nie wraca ku sobie i nie staje się myśle-
~~ni~~ niem nad własnem myśleniem i
~~no~~ ów badaniem nad ~~nad swoim~~ własnego tryjem poznawania rzeczy
~~tamże~~ ~~przedmiotów~~ ~~ją~~ i badania przedmiotów,
zatem widać że wszystkie ~~nauk~~ gałęzie
filozoficzne operujące się na takowym rozwinięciu
refleksyi ~~zwróconej~~ ~~na takowy~~
~~na takowéj~~ na takowym nawrocie
ku sobie a refleksyi nie ~~ta~~ pojawiły
się jeszcze w téj ~~st~~ staréj filozofii, ~~nie~~
ma tuż ~~ona~~ w niéj mowy o Logice
w jak nauka o myśleniu, nie ma psy-
chologicznych wyobrażeń, nie ma mowy
o naturze człowieka duszy, nie mamy
etyki ta owa nauka rozprawiająca ~~i to~~ o powinnościach obowiązkach
o mocy i o ~~cz~~ prawidłach życia i dy-
alektyce i gałęzie filozoficzne
Te wszystkie nauki i gałęzie epoce
dopiero wystąpią w następnej epoce
gdy na któréj przodzie stanął Sokrates
~~Ta nauka~~ Bo Sokrates jest początkiem
nawrotu tego ku sobie. Epoka ~~któréj~~
~~ta~~ ~~następnéj~~

112

Za następne jest najświetniej ona, jest szczytem Grecyi a mianowicie Aten — Tak, jak one były szczytem wielkości politycznej zaś Perykles! wodzem w artystycznej jest Phidias! a Sokrates stanął w tej epoce na szczycie Filozofii!

Lecz nie uprzedzajmy kolei rzeczy i wróćmy do naszej epoki.

w której jeszcze realizm naturalizm a świat zmysłowy tak potężnie przeważa nad idealnością — i w dziedzinie sztuki i filozofii — Jeżeliśmy wielkie że bytność zmysłowa jest wyłącznym przedmiotem filozofii w tej epoce toć przecież zrozumiemy także że zostanie ona się z czasem wzmagała i coraz więcej do epoki następnej zbliżając się do epoki zatem do chwili nawrotu swojego do ducha przyczyniła ten nawrót idealności drogę, Działo się to zaś tym trybem że filozofia lubo ciągle trzymała się świata zmysłowego jako przedmiotu swojego przecież ona z kolei coraz idealniej abstrakcyjniej zapatruje się na ten przedmiot, przedmiot jej zawsze jest materyalny coraz więcej uduchowienia ale stanowi to, o pojmowaniu, i coraz więcej staje się przedmiot jej coraz abstrakcyjniejszym, coraz osobliwszym, coraz więcej uduchowionym,

Tak tedy widzimy jak to myśl stopniowo wywalcza się od świata zmysłowego, i bez wiedzy swojej ku temu się ma przedmiotem. aby ona sama stała się swoim własnym przedmiotem w ostatniej rozumującym, filozofującym, bez wiedzy jeszcze wykształcona Duch, nie dający mu pokoju i niewolący go do tego by się własnym dowiedzenia — z źdźbła na źdźbło poznawania natury, by nie przekonał się to nie w niczem innym tylko w pracy swojej okaże prawda — żeby w końcu tej pracy sam duch własny mu się pokazał

Duch który pod w istocie sam mu w życiu i stanie się przez własnym poznaniem — Duch rozumujący sam będzie nad ... ciągle trzeba mu przez rozumowania —

Po tych uwagach już następny króciuchny
zarys kolei ~~to~~ filozofii obejrzeć się już lub
dokładniej rzeczy wyjaśnię a układowi —

Wiemy już że Thales

113

I Teraz zakreśliwszy pokrótce charak-
terystykę sztuki w tej drugiej jej epoce
ujrzemy obaczyć ducha który się
wyłącznie wyjawiał ~~w tej epoce~~
we filozofii. który rządzi społecznie ~~uczonymi ogólnie~~
w tej epoce — ~~płaci ta~~ E Rzekliśmy że Grecya
była ludem z jednego odlewu, ~~bo~~
żadne moce ~~ze~~ obce ze wnę-
trzne nie ~~prze~~ pomąciły ~~jej~~ mu
wałek radzimego rozwoju, a nadto
wykazaliśmy że własną naj=
głębszą

E
Przypominamy
że w poprzedniej to
jest pierwszej epoce
sztuki ~~nie żadnej~~
x nie było jeszcze
epopei
filozofii i dla czego
jej być nie mogło,
I

Zdaje mi się że nie od rzeczy będzie rzucić okiem

Dobiegłszy końca tej drugiej epoki rzućmy na chwilkę
okiem wstecz na całość i obaczmy cechy najogólniejsze
a wspólne tych dwóch ~~[illegible]~~ epok pierwszych — Jakoż obie te epoki
widzieliśmy jakoto że sztuka grecka ~~jest~~ była dotychczas jeszcze realistycznemi są w prawdzie wielce
trzymające się ściśle form natury a nawet wierności o siebie równe, mają atoli
a to tak dalece że nawet już przed końcem epoki dru- przecież te wspólną ~~[illegible]~~ znamię że obie
giej formy cielesne są już arcy doskonałem, nasta- -się, dopiero czasem
dowaniem natury gdy obliczne co jest ducha a sto- sowującem się przez
lica jest jeszcze martwe niedrzeczone bez indywidual- izowanego epoki
ności a osobniczej charakteru — widzieliśmy jako się ~~za~~ przewaga twórczej będącej już
potęg materyalnej przyrodzonej ~~jest~~ była siła ~~arcy~~ potężnej najprzyzwoitszej szczególnie
w dawniejszych czasach, ~~więc w pierwsze pierwotnej~~, Greckiej ~~[illegible]~~ ~~fantazyi~~ sztuki
~~[illegible] sztuki greckiej że dzieła artystyczne~~
że czysta sztuka sztuki greckiej jako ~~[illegible]~~ wzgórzem, Zachodniej strony
~~[illegible]~~ Wschodu a mianowicie Egiptem ~~[illegible]~~ Spostrze-
gliśmy atoli również iż obok ~~tych~~ ~~potęg~~ ~~[illegible]~~ tej przyrody w sztuce greckiej życie
mocy przyrodzonych już ~~[illegible]~~ zarodem ~~[illegible]~~ przez sztukę
~~ich~~ jej ideał. — Tak tedy obie te epoki choć niby
jeszcze przypominają Wschód są atoli czasem
walki toczącego się pierwiastkiem duchowego z cielesnego ~~[illegible]~~
materyą — Ta walka a pasowanie się z tem
się ma aby przygotować ideał grecki, więc osią-
harmonię natury a ducha, świętą wewnętrzną
i zewnętrznego — ~~a~~ ~~Tego~~ Który jakeśmy już widzieli tego najwyższego szczytu
estetycznej swojej istoty sztuka grecka do-
sięgnie w następnej bo trzeciej epoce rozwoju
~~rozwoju~~ — —

~~Z tych~~ ~~[illegible]~~ Z ~~tego~~ ~~[illegible]~~ Z tych to wielkich uwag
nad ~~charakterem~~ wzmiankowanemi obu pierwszych epok przekony-
wamy się że ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ tej ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ charakte-
rystyczne ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ podane przez
nas nie wątpię że te rozprawki naszej
nie zawiodą — —

Do znaku

19X6
6
114
40
154

Epoka Trzecia

od ~~Perikles~~ czasów Peryklesa do Alexandra Wielkiego
czyli od roku ~~[illegible]~~ 468 (olimp. 80.) do r. ~~[illegible]~~ 336 (olimp. 111.)

115

Zapewne ~~każdemu~~ na każdego ze starszych czytelników naszych choć raz w życiu padła chwila w której się wzniósł nad siebie samego – czyli raczej w której on zupełnie stał się sam sobą w najważniejszem a najszlachetniejszem znaczeniu. – ~~Bo wielkie sprawy świata,~~ ~~Były~~ Bywają to chwile gdy wielkie ważne się ludzkości ~~świata~~ przejęty ~~przejęty~~ sprawy, idee etyczne tak wielkie wielkością jasnością swoją ~~go~~ człowieka w skroś przeświecają go ~~promieni~~ z siebie, ~~to~~ strącą jednostkowe istotę swoją – wtedy on już przestaje być sobą,

---

(+) Podobnie jakeśmy uczynili przy końcu pierwszej epoki chcemy i teraz wspomnieć o najważniejszych artystycznych zabytkach z epoki owej do dziś jeszcze przechowanych. ~~niewspominając~~ – Ograniczamy się atoli najważniejszemi pomnikami, a cokolwiek zwracamy główną uwagę na te które spotkamy w tej podróży naszej przez Grecją. – uważamy najprzód zabytki architektury. –

68

wielki Tragik Sofokles, i historyk Thucydydes, i wodzpisarz Xenophon, i Sokrates, i mistrz=rzeźbiarz Phidias, i Plato, i Aspazya, a przedewszystkiem zaś sam Perikles byli takimi uosobieniem, a wcieleniem żywotnej idei Hellady — Zaród, wielki był wielkiej duchem, nieśmiertelnych — żadna strona ich osoby i ich żywota nie była śmierci godna. (+)

Za czasów Peryklesa wydała się na jaw to niecco już od kilku wieców lat w Grecyi zbierało — Ten czas najwyższej mocy w Grecyi stosunkowo krotki jest — lecz jak duch Grecyi nie potrzebuje ani niebotycznych piramid, ani walcowni[?] ~~już~~ E

E na śmierć i życie długich pokoleń wytrwających świątynie labiryntne we wnętrzu granitowych gór — i jak dla tego ducha Grecyi wystarczą szczupłych wymiarów świątynia, jak nawet wystarczą mu kamea na maluchnym kamieniu rznięta by być świadectwem o olimpijskim pochodzeniu swojem tak również nie wystarczyła krotki

długiego szeregu wieków by na zawsze została gwiazdą przewodnią w artystycznej

wiek przeminięcy niewielu lat by już żył na zawsze, na wieki dla świata —

Owe szczęsne a pełne tryumfów a ogromnego znaczenia dla całej ludzkości wojny z Persami, podniosły serce Grecyi do tego nastroju jakiego już nie zaznała

(+) Szlegel Estetyka T. II 377.

nigdy
Historya — Te wojny ~~[illegible]~~ zwycięstwa lubo
przypadły już do epoki poprzedniej, jednak całym
~~pełnym~~ skutkiem swoim wystąpiły dopiero
w ~~[illegible]~~ niniejszej epoce — ~~[illegible] ateny jak były~~ Lud
Lud ateński jak był ludem najszlachetniejszym
najwięcej uzdolnionym
w całej Grecyi tak też ~~najwięcej~~ bo obfitsze niż którykolwiek
inny helleński lud zebrał sobie z tej ciężkiej wawrzyny
w tych bojach z persami — ~~Tak więc~~ całą grecyą ~~[illegible]~~
i przewództwo ~~nad~~ sobą
chętnie przyjmała ~~[illegible]~~ ateny, ~~[illegible]~~
~~wszystkich ludów~~ z greckich — w Aten. ~~pod opiekę~~
~~[illegible] były [illegible] skarby składkowe~~
~~wszystkie greckie państwa [illegible] były raz~~
~~jeszcze [illegible] lud ateński był twórcą~~ helleńskich ziemi
Ufności i czci dla Aten ~~wszystkich [illegible]~~ wszech ~~[illegible]~~
~~dla Aten~~ była bez granic ~~Ateny były przewodnikiem~~
~~[illegible] bez granic Ateny były przewodnikiem~~
~~[illegible] [illegible] wszystkich helleńskich ludów~~ — ~~[illegible]~~ pod
Wpiecz a ~~[illegible]~~ zarząd Aten złożone były składkowe
skarby całej Grecyi — ~~nie Ateny~~ lud ateński ~~[illegible]~~
stał się potrzebowanym rozjemcą sporów (miast i ludów — zwaśnionych greckich ~~[illegible]~~
~~miasto [illegible] stało się ojczyzną [illegible] całej~~ przewodnictwo ~~[illegible]~~ duchowa ich
Chociaż dla Aten miłość i wiara powszechna
~~[illegible]~~ była jeszcze cudniejszym tryumfem
niż zwycięstwa odniesione nad tłuszczą nie
zliczoną azyatyckich barbarzyńców — przecież
i to miasto szczęśliwe ~~[illegible]~~ dotknęło się zmaterializowanego
~~pełnego~~ ~~panowania~~ — ~~[illegible]~~ attycka ~~cała~~ składała ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ w całości zaledwie dwadzieścia tysięcy wolnych obywateli
panowała szerokim osadom i ~~[illegible]~~
i dalekim zamorskim miastom
i portom — a zewsząd ~~[illegible]~~ płynął złotym potokiem ~~[illegible]~~ raz=
zamorskie zaobszarzały ~~[illegible]~~ ogromny jego dochód
Do ateńskiego skarbu — ~~[illegible]~~
państwa stały się drobniuchną ~~[illegible]~~ Tak też
~~więc~~ nic nie znaczącą cyfrą ~~[illegible]~~. ~~[illegible]~~
nie brakło warunków ~~[illegible]~~ materyalnych zwycięstw

117

ale i [illegible] ludzi

do rozkwitu dzieł sztuki, nie brakło ~~[illegible]~~,
~~sposobów~~ środków do ~~wy~~ przeistoczenia ~~[illegible]~~ całego
miasta swojego w świątnicę artystycznej pię-
kności —

Jak ~~ta~~ atoli epoka historyczna jest najwyższym
najszlachetniejszym wyrazem ~~dusz~~ całych
dziejów greckich — jak cała ówczesna Grecya
widziała w Atenach najznaczniejszy wyraz
[illegible] duszy swojej — tak znowu Ateny
same ~~widziały~~ ~~[illegible]~~ w Peryklesie najarcy[illegible]-
[illegible] swoje a wcielenie — duchowości ~~swawola swojej~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~się który~~ nawet ~~przez~~ ~~że tylko~~ ~~swojego~~
~~został był~~ ~~[illegible]~~ nazwany ~~olimpij-~~
~~skim~~ —

Ateny były rzeczpospolitą, — Ateńczycy byli
ludem najrzadszej zdolności — ~~był~~ ludem naj-
[illegible], ~~wszystkim~~ lotnym, twórczym, drażliwym,
i [illegible], promiennym i szlachetnym — nawet
tego ludu nawet [illegible], stanął Pery-
kles. — ~~ale~~ Perykles był tylko jednym
z tysięcy obywateli — ~~a~~ cywilnie on władał wolą
obywateli [illegible] i poświęceniem [illegible]
chciał [illegible] a władał nie mocą
wszystkich — ~~a~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
daną sobie, nie [illegible] ~~[illegible]~~ nie zachodem
~~[illegible]~~ [illegible] i [illegible] — ale samą
[illegible] duszy ~~swojej~~ — przeczystej
wzniosłością [illegible] — i potęgą
miłości do kraju swojego — i [illegible]
~~swojej~~ geniuszu — a za wzniosłość
jego duszy — i za miłość jego — i [illegible]
miał, był powszechnie, był od wszystkich
uznany — od nikogo nie [illegible],
~~[illegible]~~ panowanie jego
i [illegible] całe
i przewaga —

Gdy duch Grecyi był wielkim artystycznym — gdy jakiej takiej dopiero ~~niekto~~
epoka ta była południem bez ducha, gdy
Ateny były ogniskiem tej epoki a Perykles
wcieleniem, atoli coż jest dziwnego że tam
wzrosła sztuka do ~~niezmiernej~~ niezrównanej
nigdy wysokości i że jej piękności — ~~za~~ najczystsza
miała w Peryklesie ~~olimpijskim~~ swojego piastuna
w Peryklesie którego ~~jeszcze za życia zwano~~
~~Olimpijskim~~ ~~[illegible]~~ jakby z nad ziemi ~~Olimpu~~ rad swój
wywodził, ~~[illegible]~~ jeszcze za życia ~~jego~~ wówczas olimpijskim zwany był.
~~W Peryklesie który był Greckim nadzwyczajnie~~ ~~[illegible]~~ artystycznym arcydziełem
~~Grecki — który sam był jakby arcydziełem~~

Co więc ~~tu~~ dziwnego że Perykles największy
mąż całych helleńskich dziejów miał przyjaciela —
ciała od duszy — brata po Olimpie — w naj- ~~Co dziwnego~~
większym mistrzu twórczego rzeczy — mis-
wszelkich czasów — we Phidiasie —

Kto z najwięcej ~~porównywał~~ najszerszych pisarzy porównał ~~przyjaźń~~ przyjaźni, pokrewność
dusz Peryklesa a Phidiasa do tej to wielkiej
przyjaźni która nigdy ~~tu~~ ze słabła Papieża
Juliusza II z Rafaelem — Zaiste i te wielkie
~~Greckiej~~ swojej Ojca swego ~~Greckiego, naszego~~ z największym
mistrzem chrześcijańskich ludów ~~jest~~ są wzniosłe
wielkie i szlachetne — Przecież ~~były~~ dziwnemi były myśla-
mi ~~za~~ innej doby ~~[illegible]~~ ~~tej~~ — inaczej stanowili a wiek ~~[illegible]~~ jakże utonieli ~~[illegible]~~ — owielkiemi
~~[illegible] przyjaźni Juliusz II szlachetny~~
~~[illegible] który miłość wielką [illegible]~~
~~w [illegible] miłości — a opatrzny był przez [illegible]~~
~~prawdziwy [illegible] Grecy nasze [illegible]~~ sztuki piękności
~~[illegible] szlachetny [illegible] kościoła wszechwiat~~
~~i jako głowa naszego kościoła artystycznej~~
~~[illegible] wiedzieć~~ piękności

[Zatem nie dziw że
czasy Peryklesa są
dla wielkiej epoką jedyną w dziejach
świata, epoką która
nie zamarła nigdy przed
nim ~~[illegible]~~, ani
zaszła jeszcze nigdy po
nim wielki ród —

70

118

~~rozświeci się nam właściwość tej pojęcia~~

~~rozwiązać ten tak ścisłe sądowej~~

rozświeci się nam niedostatki tego pojmowania. — Juliusz II był szlachetnym arcy zacnym opiekunem sztuki jej kwiaty genialna miłości pielęgnował jej kwiaty genialne widząc zarazem w niej wspaniały czaszy ujęcia

Dusza polechotał arcymistrza Rafaela będący jakoby uosobieniem artystycznej piękności na ziemi — Przecież Ojciec świętego będąc zarazem całego chrześcijaństwa ojcem, widział zatem w sztuce zacną kościoła służebnicę, co strojąc przybytki pańskie a wały kaplicę pańskie świątynie składała wonne zbawienia — Perikles i Phidias, synami owej epoki nasi świata piękności. artystycznego za najwyższy szczyt ducha mając nie przeczuwali że to dopiero kiedy z wiarą Bożą roztworzy w człowieku nieśmiertelne głębie w sercu jego, a roztworzy mu niebios błękity — Dla Peryklesa i Phidiasa bóstwo było zarazem bóstwem piękności — dla nich artystycznej piękności są dwoma wyrazami

~~jedną~~ prawie jednego i tego samego wrażenia,
~~prawie dla jednej i tej samej rzeczy~~ — Dzieje bogów
i mity o nich były właściwie najwdzięczniejszą rzeczą i naj
genialniejszą poezyą — ~~[illegible]~~ A Perykles ów
władca umysłów i człowiek stanu i mówca polityczny
ny sam był duchem artystycznym, a dzieła jego naj-
cudniejszym posągiem — On jest Grekiem nad wszelkie
Greki — Stąd przez widzi się jego przyjaźń dla pierwszego
go mistrza swojego czasu była inna, a inne były
przyjaźń Króla ~~Jul~~ Papieża Juliusza ~~drugiego~~ II
z Rafaelem —

Jeśli raz ta epoka była najszczęśliwszym wyrazem ~~historii~~ i sztuki
i całej duchowości ~~[illegible]~~ Helenów więc już zgadniemy,
~~[illegible]~~ ta epoka stała się zarazem
że ~~ona ona była~~ ~~[illegible]~~ czasem wolnym właśnie
~~[illegible]~~ istotą piękności i ducha greckiego a tem samem ~~przewidzieć~~ ~~[illegible]~~ możemy
zeszła się w najczystszej świetności, ~~[illegible]~~
że tej właśnie epoce nastaje najdoskonalsza czystość a harmo-
nia między Olimpem a ziemią, światem umysłów
a duchową dziedziną, człowiekiem wewnętrznym
i cielesnym — Umiarkowanie, równowaga sił wszystkich oto są te pierwiastki Grecyi wtedy epoce dojrzał najpiękniejszym duchem [illegible]

[Po myśli mojej ~~[illegible]~~
przy bliższym wy-
szczególnieniu owej
duch tej epoki, omawiany
doskonałej ~~[illegible]~~
jej cechy

[Taka jest tej charakterystyka ogólna ~~[illegible]~~ sztuki w tej epoce ~~[illegible]~~
~~alboli nam bliżej~~ jeszcze ~~[illegible]~~ jej ~~[illegible]~~ [~~[illegible]~~ :
[Przedewszystkiem ~~względem~~ jednak miejmy na uwadze ~~że~~ że to
nie sam jeden Phidias występuje jako arcy-
mistrz piękności — On był w prawdzie geniuszem
tak przerastającym w tej epoce że ją ~~od~~ siebie
epoka Phidiasową zwano — przecież miał
obok siebie wielkich mistrzów którzy się
sławą a chwałą podzielił — Nie rozumiejmy jednym
równie jakoby same Ateny był w owym ~~Bo owa~~ Bo tu
a wyłącznym ogniskiem sztuki — przedział ~~prawdziw~~
~~[illegible]~~ w czasie tym Ateny stanęły na ~~prawdzie~~
wszelkim ludom wszystkim miastom greckim
przecież ~~[illegible]~~ w tej porze atletycznej cała Grecya
obchodziła najpiękniejsze święto ducha
swojego, więc nie

71

71

jasna że i po innych miastach że
~~im~~ ~~szczęsna~~ ziemiach greckich wykwitła
sztuka i ~~[illegible]~~ najznakomitsi ~~po~~ mistrze – Tak
w Sycionie w Argos wyrosła ~~[illegible]~~ szkoła
~~ze~~ artystyczna z wielkim Polykletesem
na czele – ~~Obo~~ A trzecim wybitniejszym artystą wielkiej
był Myron co choć ~~w~~ na attyckiej ziemi
bo w Eleutherach urodzony ~~się nawet~~ odznaczał się
jednak właściwym ~~[illegible]~~
osobnym stylem, wierzył – Wszak o ~~[illegible]~~
g[illegible] charakteryzacyi każdego choć mniej znanego ~~pomniej~~ ~~dokładniej~~
~~[illegible]~~ ~~charakteryzujących~~
~~pomniej~~ ~~powiemy~~ i o innych artystach tak wreszcie
jak w architekturze i malarstwie ~~pomniej~~
mniej ~~co~~ pomimo (dokładniej powiemy –
Wszak – baczmy z ~~[illegible]~~ rzeczy na rozwój owej tej epoki – ~~ze~~ lubo
~~[illegible]~~ trzeba
tej epoki nazwa dociągające czasów Alexan-
dra Wielkiego zowie się jak niemniej Phi-
diasowa, ~~[illegible]~~ ~~od~~ ~~ona~~ ~~nie~~ ~~wedle~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~Phidiasowy~~ ~~wieczej~~
~~to na dwa~~ s ~~[illegible]~~ ~~wiosny Phidiasowy~~ ~~tej epoki~~
~~[illegible]~~ ~~i~~ ~~[illegible]~~ ~~się~~ ~~[illegible]~~ ~~tej~~ ~~nie~~
~~Stąd~~ ~~tego~~ ona jednak ~~w~~ rzeczy samej według rozdziela
się w sobie na dwa okresy – ~~[illegible]~~ W pierwszej poł.
okresie styl Phidiasa wnioskując ~~[illegible]~~ sztuki ~~[illegible]~~ lecz od
pełnej cechy charakterystycznej ~~[illegible]~~ następującej
ten styl wznosząc w trzeciej przyznać mi się albo
drugą połowę tej epoki objawia ~~się~~ ~~[illegible]~~ już ~~w~~
~~na~~ od ~~odznaczającej~~ stylem odmiennym lubo także wysokiej
piękności – ~~wtem~~ ~~owej~~ ~~[illegible]~~ ~~tej~~ twórca
wielkim tego owocu okresu mistrzów
skulptorów Skopas i Praxiteles –
~~Lysippos~~

Phidias (ur. około 490 pr. Narodz. Chr.) ~~[illegible]~~

był ozdobą ~~[illegible]~~ wszystkich prac artystycznych,

~~[illegible]~~ które za Peryklesa wykonywane były

w Atenach — Dziś który przed na owe czas

przez Grecyę nietylko ~~[illegible]~~ nadał życie duchowe

w sobie ale owszem wiele wzniosłej

gestem niebiańskim architektonicznie

świat, który też pod przewodem Phidiasa

ławiące miały w sobie serce ~~[illegible]~~ ducha który

potrzeba już ~~[illegible]~~ na ludzi harmonia architektonicznych propor-

cyj ~~[illegible]~~ przejęty przez mistrzów z ducha

ich wzniosłości greckiej (najpierwszej) w ich budowaniach, niedostatek w odwiecznej usuniętej duch Jonii

~~[illegible]~~ ~~ale~~ ~~tylko~~ ale ten jonijski

~~[illegible]~~ pierwiastek nie był

~~[illegible]~~ wdzięcznej Jonii ~~[illegible]~~ wielkiej piękności

~~tylko architekturze ona ponieść była pełne pełna~~ bez ~~[illegible]~~ był pełen

~~powagi~~ ~~[illegible]~~ wzniosłości ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wzniosłości, wzniosłą

wzniosłą

6

Po Piętnaście milionów itp. rzeczywiście będzie

~~rzeczna~~ rzeczywiście suma, i w naszych czasach tak

leżących w pieniądzu i w papierowych pamięci

wartości mającej, a ~~[illegible]~~ ~~ale~~ a będzie

zostały obrócone w Atenach

sumy ogromne ~~albrzymie~~ na owe czasy — tak artystyczne

~~[illegible]~~ ~~były~~ na same budowanie ~~[illegible]~~ — tak artystyczne

~~[illegible]~~ Na Akropolis na skalistej

najpiękniejszej wzgórze dźwigającej się nad Atenami,

~~[illegible]~~ Zbi[illegible] stanęła w przepychu naszej

~~[illegible]~~ świątynia, bogini ~~[illegible]~~ Athene

Parthenos (Pallady, czyli panny dziewicy,)

kierującemi ~~[illegible]~~ Budowniczami

poświęcona —

świątyni był Iktinos

~~[illegible]~~ około ~~[illegible]~~ i Kallikrates — ~~[illegible]~~ dodziś ~~[illegible]~~ Parthenon zwana ~~[illegible]~~

a ~~[illegible]~~ zpełnie ~~[illegible]~~

Ateneum

[illegible]

72

121

den Parthenon

Ta świątynia, dziś w gruzach a rozsypaniu, jest przedmiotem czci późnych pokoleń umiejących składać hołd najwyższej piękności architektury, (+) jej proporcja a stosunki tak głębokie, harmonijne tak wdzięczne, tak zestrojone artystycznem uczuciem do siebie wielkiego iż same przez się cudem zdumiewają. Tutaj zaiste siła dźwigająca i brzemię zwiastują się ...cznie w nocy, i ...waracji i wszystko spoczywa tu z harmonią wdzięku greckim. — Dodajmy jeszcze te szczyty tak także okryte, ...

(+) Parthenon jest czyli raczej był świątynią peripteros (co jak wiemy znaczy iż ze wszystkich czterech stron była otoczona kolumnadą) był zarazem hypaithros (co znaczy jak wnętrze przez się przedmiot że może wybrańca dachu była górą oświecona) — Na bokach krótszych były osiem kolumn, na bokach dłuższych 17. Na bokach krótszych też odpowiadały ośmiu kolumnom wewnętrznie ustawiony szereg sześciu kolumn nieco mniejszych a równoległych do zewnętrznych. Te sześć kolumn prowadziły do przysionku przodowego.

Na stronie wstępu do świątyni za przedsionkiem nazywała się Pronaos i z niej już wchodzono wprost do właściwej świątyni — Na końcu odwrotnym za przedsieni prowadziła w przestrzeni nazywała się posticum i prowadziła w Opisthodomos przeznaczony do skarbu ... która w kolumnach przeznaczonej na skarbiec parteniński, obejmuje tam — Parthenon całej świątyni, obejmującej ze kolumnadą zewnętrznie ochwite 107 stóp.

Narazy w... dom był wszystki przywiedzione — nie były właściwie zaczynam Parthenon ale ... ażowały się wnętrzu ich. nie było jaka ... opętrany były odpowiedzenie wewnętrznie

wierzba które nigdy je ~~robił~~ wdechnąwszy, olimpy i... kiedykolwiek s

odrobione ~~[illegible]~~ (będzie) prawda ~~Phidiasa~~ (630 lat ~~[illegible]~~) — i nie

niektórych wierzby ~~tego na mistrza~~ — i nie dziś, raz, a mianowicie

(na świątyni) dziś, skąd ~~jego~~ zapotrzebował do najwyższego ideału

świątyni ... tej ateńskiej Minerwy — A teraz by wszystkie

(po niej przez Phidiasza do pod przewodnictwem jego dotknięte była —)

~~Góra skalna. Ta Akropolis na której ...~~

~~się ... budowanie była atoli zarazem~~

~~i gradem obronnym dla Ateny —~~

~~Ateny a na nowo ich Perikles zapragnęli~~

~~ale~~ Gdy ~~tak~~ już Parthenon stanął w całym przepychu —

przepychu nowości ~~[illegible]~~ i przeczystości (i stulecia) ~~[illegible]~~ ~~już~~ będącej ateny strażnicą

na Akropoli nowej górze skalnej, ~~na tej~~ ~~nie~~ (wtedy) ~~tej~~ na wierzchu ~~tej~~

i tysiąclecia, (Ateńczycy) zapragnęli aby (pełne) i ~~[illegible]~~ ... w dziennym imieniu

Akropolis od powiadał i już w dziennym imieniu

tej świątyni i wspaniałości bogini dziewiczej —

~~dla~~ ... Akropolis (zaś) była zarazem i gradem obronnym

przeciw obcemu wrogom ~~[illegible]~~

~~ale dla ... od~~ a ~~nad tej góry skalnej~~ zarazem (ich) przechowywać

(stąd już od dawna) ~~[illegible] ... o to ... Do tego~~

się skarby i świętości wszelkie — ~~[illegible]~~ ... ale ... chroni

~~[illegible]~~ i... najgodniejsze (te skalną górę) ~~[illegible]~~ niedościgłe,

chroni i ~~[illegible]~~

~~W~~ Długości jej wynosiła 227 stóp. — Wysokości do samego

wierzchołka szczytu ~~[illegible]~~ 65 stóp — Sama zaś właściwa

świątynia (cella) była nie wiele mniejsza bo same

portyki ~~[illegible]~~ (od) kolumnami ~~[illegible]~~ do ściany —

grubość tych ścian, dalej pronaos, posticum

Opisthodom zajmowały wielce ... (wszystkie) ~~[illegible]~~)

~~tej~~ ~~dla~~ właściwej świątyni (właściwej cella) wewnętrznej (6) Twój ... wobec

~~tej~~ Tekstury właściwej świątyni — (9) ~~Rozmiary~~ umieściła się pod ... ze ... a cella

rozchodziło ~~[illegible]~~ 63 stóp. szerokości 98 długości peristyl

~~[illegible]~~ Średnica kolumn (zewnętrznych) ... nie

przyczółków dochodzi 6 stóp ... ~~[illegible]~~ równa się ~~[illegible]~~ wielkości 5 2/3 razy

(wielkości ich) ~~[illegible]~~ odległości kolumny od kolumny, atoli

3 stopy. — ~~[illegible]~~ odległości kolumny od kolumny, atoli

osiem stóp więc (równa się) 1 1/2 ich średnicy — Rzeźbiarzy (zużyli)

spoczywające na kolumnach ~~[illegible]~~ (porównywało) się prawie

1/3 ich wysokości — ~~Rozmiarów~~ Gdy parthenon

jak ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ (najświętszym) architektom ~~[illegible]~~ całego klasycznego

świata więc jak myśli te liczby a stosunków

(nie będą) najdoskonalszej harmonii nie będą

~~bez zapytania ... ale~~ oberwane ~~ale~~ ... (skończone) ...

Basis ~~[illegible]~~ — Ta wewnątrz była (wewnątrz) podzielona wzdłuż dwoma rzędami kolumn o ... kolumnach każdy, jakby na trzy nawy — na tych kolumnach drugie ... (nad) dźwigające jeszcze dach ~~[illegible]~~ (jak ... wyglądał) ... paithros

I Perikles wziął Mnesiklesa przez niebywałej [illegible]
[illegible] i robotników wszystkich [illegible]
[illegible] Perikles wystawił
[illegible] niepamiętliwy [illegible]
posąg [illegible] Minerwy
(Plutarch [illegible] Perikles 13)

Jż. Iże propyleje były [illegible] pełności [illegible]
wiele też cuda się działy przy ich budowaniu — [illegible] się, że wśród pracy jeden robotników spadł z wysokości — a był to pracownik najpilniejszy — w nocy Pallas [illegible] stanęła przed Periklesem [illegible] robotnika uzdrowienia [illegible]

zostawując tylko przystęp od strony miasta — Zapewne tedy chodziło by też przez przystęp uznanie szlachetnego dzieła architektury, a przecież nie [illegible] budowli [illegible] zarazem aby więcej powagi dla pełności budowli obronnej tutaj [illegible] całego grodu — budowli dworskiej.

To zadanie trudne rozwiązał mistrz budowniczy Mnesikles, że jego dzieło jeszcze w starożytności porównywano ze samym Parthenonem — Propyleje one będące [illegible] przez Mnesiklesa w r. 437 przed Chr. [illegible] w latach w pięciu [illegible] (+) Propyleje ze

(+) cały [illegible] Propyleje Ze strony miasta wznoszą się wysokie kolumnami o sześciu ogromnych potężnych kolumnach jako [illegible] doryckich — Na nie wspierają się doryckie unoszące belkowanie. Ściana tylna ustawiona wielce powolne do środka, w [illegible] wielce duże, zdaje się od niej niego głowicę równi się [illegible] tymże oddalenia między kolumnami [illegible] — Tych odstępów a kolumny nie ma [illegible] — liczby szeroki jest pięć tych odstępów dla liczby wszelkiej nie oto [illegible] jak [illegible] — dwa leżące po każdej stronie mniejsze z odstępów odpowiadały [illegible] wejściu [illegible] drzwi, bo wtedy tym [illegible], [illegible] przepisywano w [illegible] mieszcząc przejście [illegible] Palladzie poświęcony — Po obu stronach też [illegible] [illegible] pośrodku [illegible] dwie mniejsze [illegible] (ci antis ob. więcej) [illegible] dwie [illegible] zawsze [illegible] w sobie obrazy [illegible] Polygnotos, a drugie było poświęcone bóstwu

„bezskrzydłej zwycięzkiej [Doktor mnie obszedł a pożegnałem ...]

Nike apteros — ~~Teraz~~ ~~[illegible]~~ wspaniałość wrażenie niedoopisanie jakiem przejęty był każdy zbliżając się pod to budowania — Propylee i owe dziś wszystkie mniej już dźwigały się na wysokości ~~wspaniałej~~ góry — ~~wię~~ od spodu aż pod sam ~~sam~~ podnóża kolumn propyleów prowadziły wznosiły się schody ~~marmurowe~~ zbiałego — one należały do niewielkie, ~~jedne~~ najwspanialszych na świecie — w środku tych schodów ~~[illegible]~~ zostawiony był pas wolny bez stopni służący dla owego wjazdu wozów wjeżdżających do świątyni wiozących pochodnie bogini — ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Parthenon — owo wszystkie zachwyt ... po stronie lewej

jeno ... wznosi się prawie cały ... ogromnie każdego, ... niezrównany ... w Parthenonie przez Minerwy ... w którym ... bez ... wolnej przestrzeni

[Wyobraźmy sobie ... Nike ... obrócona ... widzi ...]

za propyleami ...

Stojąc na dole u pewnej odległości widzieć mógłeś najwspanialszą wyższą część propylejów najpiękniejszej sztuki za niemi wznoszącej się — jakoż nie co na prawo z przodu przez tych dziedziniec widać było przypory Parthenonu wznoszącej połowie ... zasłoniętem — a po stronie lewej wznosiło się po za drzewami posąg olbrzymi kolosalny Minerwy podnóża wznosiły się ... olbrzymiem ... na placu ...

w rozległym ... w przestrzeni ... o ... Podłoże ... przedsionka ... droga wspinała się pod kolumny ... po lewej ... wymiarów — ... w przestrzeni ... obrócony się ... mogący ... strony do środka ... przez ... wrócony do środka — ... kolumny pod ... wieki ... pomnik w tym ... przepięknej ... I oto tak ... kolumnach ... powierzchnię ... wszystko ... przez ... I wstanie ... wytrzymać

Od wolnym stopni wchodził się podnóżek — pod propylejami — nie ... po ... pierwszym wspaniałym posągiem w samej przestrzeni ... wysokość —

(+) Pausanias (ur. około 170), ... o niej ... posiada że ... tamtej ... widzi ...

Znawcy najwyższą zasługę i geniusz taktu mistrza Mnesiklesa iż on tak szczęśliwą a tak zwartą [illegible] całości mimo to że grunt skały Akro-polis ze strony wschodniej na wewnątrz grodu (n. wschód) był tak znacznie wznioślejszy od powierzchni (od [illegible]) — Również stosownie należy się hołd budowniczemu temu że on umiał wojennem i tem samem odrzucenie potrzeby dwa porządki — dorycki i dorycki — Dorycki surowy na zewnątrz miał on twardy i surowy patrzący na nieprzyjaciela a styl jonicki sam wewnątrz budynku tak łagodny i luby przebywa. To spostrzeżenie się jest naczelne właściwie atoli tutaj dla wystrzałów jego — wszakże rownież trafnie uważa objaśnił [illegible] — Teraz przeszedłszy już przez propyleje i cały budynek Przedniemi ciągnący się za nimi wierzchem akropolis rozciąga się długości 500 stóp a na 225 stóp — a ta przestrzeń tak zasadnicza niezwykle w całości na twardo i dumnie ona posiada ona pomnik Pallady w walczącej postawie z [illegible] po lewej na lewym Farna, długą szatę spada po stopy i szyszak na głowie dumnie podniesiony w kita — już nie dalej jeszcze po lewej, lecz znajdziemy się Erechtejon. To najdawniejsze miejsce boginii Athene (Pallas) ale ona o władztwo nad Atenami o pierw spór z Poseidonem — Bogini mądrości opiekunowie zwolennicy oliwne — bóg morski jest raz tak solonego zdroju tryskał źródło słonej wody. Nad tym miejscem od wieków zaczynu [illegible]

Mnesikles o mistrz że linię i proporcje dorycki na propylejach za wzorowe powagi sie i uroczystej grozy. niż to widzimy na Parthenonie — Bo propylejami wprowadzeni się na zewnątrz zaraz osobę najwyższą zaraz obroną —

E Gdy wiatry południowe wieją wtedy zdroj szumi i szumi pisze Pausanias (Opisan. Gr. I cap. 26)

postawił ~~[illegible]~~ to ogniste dzieło więc ~~Erechtejon~~ Erechteum
~~co [illegible]~~
~~[illegible]~~. — Tutaj mistrz najszcz-
ęśliwszej przemocą największej niezawodności efektu
w gruntu i stworzył dzieło co lubo i
cudowne jak uczucie pierwszej miłości i
szczere jak pierwszy powiew wiosenny —
~~Nay~~ I tutaj całości jak przeciwnik [illegible]
~~[illegible]~~ Przed frontem i [illegible]
boków domu [illegible] jońskich
kolumn — Tutaj wstęp do celli Atheny
(Pallas) Polias — Przecież ta cella nie
~~[illegible]~~ najmniej prostokątna ~~Bo tak~~ Bo tylna część
jego od celli odgraniczona jest ścianą, tak iż
ta część tworzy nowo w sobie samej z obu bardzo podłużny
prostokąt — Do niego z boków się wchodzi
~~[illegible]~~ a po każdym z
tych boków przystęp przez nowe schodki.
Jeden niby to utworzony ~~[illegible]~~ przez
~~[illegible]~~ sześć [illegible] kolumn jońskich
a drugi zamiast kolumn ma Kariatydy
To te figury niewieście wielkiej piękności
[illegible] ~~[illegible]~~ po kostki [illegible] spadają
w fałdy pełne ~~[illegible]~~ wdzięku — A oczy [illegible]
twarzy tak cichy spokojny i [illegible]
że mówi że im to dźwiganie nic [illegible] ~~[illegible]~~ Przelot
że im lekka i miła ta władza —
w tych figurach sztuka grecka obchodzi
najwyższe swoje święto duchowe — tonie
o Kariatydach greckich tak wiele się
rozmyśla w Kariatydach ~~[illegible]~~
w architekturze innych ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ mniej [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ na całej wspomnienie o całej [illegible]
najsłynniejszego ~~[illegible]~~ we [illegible], wspomnieć choć

Pausanias (l.c.) opisuje cap. 22
przeszło wiele dzieł
artystycznych najsłynniejszych
[illegible] na Akropolis znaj-
dujących się [illegible]
[illegible] — [illegible]
[illegible]
[illegible] Pausanias
w Propylejach [illegible]
[illegible]

Jakby pierwsze spalili
ołtarz i architekt to
stary i tak powstanie
mi ~~[illegible]~~
~~czasów Pery~~ w epoce
Peryklesowej lubo ~~[illegible]~~
mogł jak się zdaje już
po jego śmierci [illegible]
to dzieło architektoniczne
co również jest najwięcej
cenny [illegible] charakter
stylu jońskiego, jak
Partenon i Propyleje
są najczystszem świętem
doryckiego stylu —

~~E kolumn~~ jońska [illegible]
mocy świetności
tutaj [illegible]
się ~~[illegible]~~ wiosna świeci
Propylaeus (Przedsionki) i
[illegible] są to drzwi [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Ta tutaj [illegible]
[illegible]

75

Dziś ~~zostawmy sobie~~ badając gruzy i
pisma stare i pytając ducha dawnej Grecji
zdolemy wskrzesić i ~~[illegible]~~ na jaw [illegible] swoje otoczenie
Propyleje ~~i rosną~~ A to budowanie
~~na~~ skreślone na papierze rośnie
w oczach serca naszego w olbrzyma,
i rośnie w wzwyż i wdzięk — i widzimy
przypadkowy dawny i stygniemy [illegible]
dawnych uczuć ~~[illegible]~~ tego ludu nad
wszystkie ludy — Lada planik przedstawiony oczyma
wyobraźni widziany — tak szczupły a tak pełen
wzniosłości stały, ~~[illegible]~~ w którym najwięcej [illegible] ~~[illegible]~~ i
architektury i [illegible] ~~[illegible]~~ się bije o duszę naszą [illegible]
przemienionej w ~~[illegible]~~ uosobionej pełności ~~[illegible]~~ — I staje nam
przed oczyma ducha ~~Parthenon~~ olbrzymia i postać ~~[illegible]~~
i Erechtheum i tak pełna grozy [illegible] ~~pełna~~ Pallady i znów [illegible] przed [illegible]
-mieniem naszym Parthenon, i nam na niem
grają jego kolumny, i [illegible] ~~[illegible]~~ Phidiasowe i [illegible] ~~[illegible]~~ najpiękniej
~~[illegible]~~ rzeźby — ~~i [illegible]~~ i to prze-
nym duszy naszej widziadło pre-
mieni się ~~[illegible]~~ w jasne jasne
nasze ale uszlachetnione i już jakby bez
~~[illegible]~~ winy ~~[illegible]~~ bez grzechu — i zdaje
się być niepodobne do prawdy ~~że~~ te
~~wszystkie~~ czasy, iż były baśnią, i kłamem
demonicznym, ~~aby~~ jakoby te wszystkie
piękności [illegible]

[illegible] nam [illegible] były
przed bardzo dawnemi laty
dawniej i tak ~~[illegible]~~
i dzienne i mocne te
i [illegible]. W tem
naj

jakoby te arcydzieła wielkiego ducha niedościgłe
już nigdy żadna epoka świat zgiąć na zawsze nie
wolli! —
A przecież tak się stało. [illegible] Dwa tysiące lat [illegible]
stał Parthenon. gdy [illegible]
[illegible] — [illegible]
[illegible] się
i który miał się prawie w całej
wietrzności aż do końca 17 stulecia — Gdy
chrześcijaństwo wiara chrześcijańska prze-
mogła pogaństwo parthenon zamieniony
był na kościół pod wezwaniem najświętszej
Panny — 7 Boża Rodzica stała się opiekunką —
wsta pierwości sztuki starej — Prze-
dostał parthenon drugą ludzi
powszechnych twórcy stworzyli straszną
wiedzieli kat narodów — nieszczęsna się
za tem rozkułane a fanatyczne
turki zburzyć niedozorowani 1456 w Atyce
przemożna dawna niewiedząca
swiat — ani tez Bizantyjska bez
dawno architektury i wolny wierzący
attycka akropolis — w r. 1676 francuz Spon
i anglik Wheler patrzyli się
jeszcze na całą, nieskażoną wspa-
niałość Parthenonu — A czterma laty
wcześniej Jacques Carrey malarz
a uczeń Dawidego Lebrun towarzysząc
z rozkazu Ludwika XIV postowi Ollier de
Nointel do Konstantynopola poczynił
szkice świetniejsze ich się
rzeźb z wolna otaczających
parthenon.

dziki twórców

I zrozumiałe odrysować rzeźby na obu otoczach gmachów — dalej figurny fryz wszędzie obiegający cellę — a nadomiar rzeźby wszystkich metopów południowej strony. — I byłoż może dokładniejszego dzieła — bez wątpienia pracując przez blisko dwa miesiące pół oślepiony oczy a wbijając bez przestanku wzrok w jednakowym stopniu mury mające się w jednakowym stopniu prawie oceniał — Rysunki jego „lubo nie wykonane z wiernością wszelką, mające przecież są niezmiernej wartości" (+) bo mało pozostało całości kompozycji — one są dziś złożone w bibliotece paryskiej. Gdy bowiem na wschodniej otoczynie jeszcze Carrey zastał jeszcze i odrysował 12 figur całych — dziś z nich pozostało 13 ułomków — a gdy z oto czyny zachodniej odrysował dwadzieścia dwie figur całych — dziś z nich zostało pięć ułomków — Tak że jak i same dziś są złożone w Muzeum w Brytanii — Bo to było nowoczesne haniebne barbarzyństwo gorsze niż dzikość onej tłuszczy ciemne burzącej ludów, lub turków talibów — A jeśli powinności jest pierwszej potomności złożyć wielce cześć i wdzięczność za przechowanie cierpliwe dzieł genialnych starych lat, niechajże nawzajem pomni się przede wszystkim nie karano z kolei napiętnuje

Jego pieśń [illegible] w Kollára [illegible] [illegible]

Ep. [illegible] w jednym z rysunków jego Kiciński jest opisanie Partenonu [illegible]

(+) Takież o tych rysunkach jest zdanie p. Adolfa Stahra, w dziele jego Torso. Kunst, Künstler der Alten 1854 T. I str. 196. Dzieło to co do formy arcypiękne, choć co do treści i sposobu zapatrywania ma niedostatki moje — E

pałaczem swoim całą tych co siłą

~~nocny stró~~ zbój lub nocny złodziej

~~zniweczą i z zabiją [illegible]~~ ob

zabija, lub okradnie, ~~prace~~ pełności najczystsze,

~~to~~ będącą ~~pieczęcią~~ ozdobą pieczęcią

a wznosił całego rodu wielkiego

Rzecz warto pamiętać naprzód imię ~~o skarbie [illegible]~~

Ottona wielkiego von Konigsmark co był Brande

burskim hrabią, wywodzącym się ~~a pochodził~~

~~bardzo~~ bardzo starego rodu — ~~To imię Ko~~ (jego i ta rodzina jest i dla nas już)

Wszak imię ~~Konigsmark~~ jego ~~[illegible]~~

stworzyło pamięci ~~[illegible]~~

~~Konigsmarc co sprzedała onego[illegible] Augusto~~

~~wi II a potem — a potem [illegible]~~

~~była sprzedać [illegible]~~ —

~~A potem, [illegible] cały świat poruszała troche~~ —

~~da~~ Obok onego Konigsmarka Ottona ~~[illegible]~~

~~[illegible] pieczęcią~~ przez sad świat ~~[illegible]~~

Elgin lord angielski

wychowany od stare imię jego lorda

swoim otchłanią ~~[illegible]~~ imię spotkała moc

jemu płaszczem — Bo gdy tamtego uniosła

wojna i w czasie ~~[illegible]~~ grabczanika [illegible]

w ~~[illegible]~~ że

uchwała — gdy tamten * najcięższy

złotą dał szczodrowitego wielkie — Elgin

~~lord~~ lord był erlekkim wymarłych

nego obyczaju, a co gorsza jak mawia on

nam społecznemu — a co najważniejsze dla Spelker

~~lord~~ okradł Partenon

lacji [illegible] —

Wszak ojciec tego Ottona Jan Krzysztof służył w wojsku szwedzkiem Gustawa Adolfa przeciw polsce — Pojmany atoli na burzy przez Szkocistwa od ustępowania był we [illegible] ~~[illegible]~~ pośrodku tych co przeniesie do polskich ostrowów tego. A Konrad Konigsmark drugi syn Jana wraz brat Ottona służył szwedom w bitwie pod Pragą warszawską (r. 1656) w której wojsko ~~[illegible]~~ polskie walczyło krwawym [illegible] przez trzy dni zmagając się, aż ustąpiło ~~[illegible]~~ stojącym utem Brandenburgskim i Szwedów — Potem Wojska a ~~[illegible]~~ najprzyjacielskim ~~[illegible]~~ ~~w warszawie~~ z imieniem Konrad Konigsmark wraz z wiosną do Warszawy a tuż przy nim była — Córka tego Konrada wraz z Ottonem była owa Aurora ~~szlachetny~~ v. Konigsmark co najprzód sprzedawszy urody swojej Augustowi II — potem z jego ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ przemyślności ~~[illegible]~~ przyczyniwszy ~~[illegible]~~ który ~~[illegible]~~ swoje powiedziała (+)

(+) Te wiadomości o tym Konigsmarku wyjątek ~~[illegible]~~ [illegible] Konigs. Hist. Bibl. [illegible] starego wydania [illegible] w [illegible] kroniki szes Univers[illegible] mie 1737 [illegible]

77

Obaczmy czem się ci dwaj ludzie niezaradowszemy stawszy zapisali w pamięci kultury ludzkiej 126

~~Oto~~ W roku 1687 weneczanie zdobyli na Turkach Peloponez (Moreę) skąd ~~[illegible]~~ się gdy do Attyki — Ateny się poddają bez ~~[illegible]~~ niewiązkiej ~~[illegible]~~ a Ateńczycy ~~[illegible]~~ Grekami mieszkańcy ~~[illegible]~~ witają obce wojska jako zbawców ~~[illegible]~~ z pod ~~[illegible]~~ jarzma muzułmanów — Turcy atoli obwarowują ~~zamykają~~ się na Akropolis, ~~[illegible]~~ i do Parthenonu ~~i w samym~~ ~~Parthenonie chowają~~ znoszą [illegible] najcenniejsze kosztowności swoje ~~Kosztowniejsze~~ — w Parthenonie składają również zapas prochów — i całą amunicję, a — ~~wojska oblegającego. Skład ~~[illegible]~~~~

~~Ten~~ Najważniejszą częścią wojska wojsk weneckiego stanowili najemnicy z północnych Niemiec, którymi dowodził ~~Rod jego~~ Feldmarszałek ~~[illegible]~~ Otto von Königsmark — ~~od dawnych lat ~~[illegible]~~ z ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~~~ szatu ~~a gburowaty ~~[illegible]~~ Brandenburski ~~[illegible]~~ Königsmark ~~[illegible]~~ (~~[illegible]~~)~~ Ten hrabia Brandenburski stanął obozem w gajach oliwnych otaczających miasto i Akropolis — i jak się bombardowali Turków na ~~[illegible]~~ górze ~~[illegible]~~ Minerwy świątynię ~~[illegible]~~ nie zadługo ~~[illegible]~~ bomba ~~[illegible]~~ spadła na świątynię ~~[illegible]~~ Nike apteros — a w kilka dni później ~~[illegible]~~ (d. 28 września) stało się co najokropniejszego — bomba Königsmarka uderzyła w Parthenon, trafiła w składy prochów — wnet zadrżała świątynia — gdy dymy prochowe się rozwiały ~~[illegible]~~ pozostały Parthenon pojawił się jakby rozbity — Prochy rozerwały go na dwoje [illegible] urwały jedną ścianę ~~[illegible]~~

Ścierała [illegible] u wschodu owego zachodnie —
Były to resztki dwóch [illegible] królewskich
świątyni — Δ
obiegający
[illegible] [illegible] zapragnął
a ozdobnego
wpośród tylu ciężkich — Morosini wódz admirała
weneckiego przestał na [illegible] nie
z ogromniejszym jaw przez nas
[illegible] [illegible] twe kolosalnego
wobiecym port Pireus — zabrał go z sobą do Wenecyi w dziejskim
zakuceniu
ustawił go przed arsenałem, [illegible] potem w Jenie
Königsmarkowi [illegible] nas palita chce
zdobycia dla siebie i posągu Pallady, Magnificentus
i ony [illegible] rumaków [illegible] i posągu na Zachodniej
[illegible] ciała pełności na [illegible] wszelkie
Olocynie Parthenonu — wóz zrzucony [illegible] wraz się do
[illegible] cma [illegible] wraz [illegible]
adlamiani tych arcydzieł starej sztuki —
łamano i pracowano — nie wiele dbając [illegible] ter nie —
jakieś [illegible] uda — [illegible] zjawiła się
dolertwo a swawola bezmogła [illegible] zostało
swoje — marmurowe Rumaki [illegible] prawie na proch.
spadły i zgruchotały się prawie na proch.
zmian [illegible] jedna głowa — przechowane
dziś w Atenach jakby wzór najczystszej sztuki
— Ryba i góry [illegible] Łada oficerowie
na, ława obozowy [illegible] nad [illegible] był [illegible]
z sobą jakąś [illegible], jakieś utonął.
i najpiękniejszej a dowód że i on był
w Kraju

jakby [illegible] ołtarzy
[illegible] tak porównywana [illegible] Krajach rozmiecony
[illegible] szwow — w szale [illegible] [illegible] gdzie
resztki tych sztuk, tak piękniej malowane
[illegible] tak pierwszej [illegible] w Kopen
[illegible] z jednej z Metop w Kopen
nadaw od [illegible] postać

Δ Tego się dopuścił
gubernatorstwo
z pełną wiedzą
ciche, które
[illegible] na
najmaksomalszych
i [illegible] umówiony
lubow do najprzód
Wenecyi w dziejskim
Kiedy nawet w
r. 1654 zostało
[illegible] Magnificentus
ku dellorem
a [illegible] jest
[illegible] w Strasburgu,
Bazylei, Genewie
w Blois i Angers —
znać że [illegible]
z drzwi [illegible] i [illegible]
nie zrobi czy nie
stanęła!
wszak na samej
[illegible] też naj
szlachetniejszy
przemilcza nie [illegible]
ów bohater
orzł [illegible] [illegible]
i [illegible]
Dano [illegible] generał [illegible] Marco a [illegible]
sobie Semper Victor.
[illegible] jakby obiega-
jący

78

jakiś duński offizerek ~~z powodu~~ Krwawiłka

niego — Nie będziemy już prawili o zaletach

serdecznych odzywających się jakby słabsze

wobec Koningsmark ~~ofiar~~ [illegible] pisanych

~~[illegible]~~ (~~[illegible] 1909~~) z powodu owej

(Gob [illegible] 1909)

okrutnej katastrofy — ~~B~~ o nawy z mebli

~~w~~ słowie o niej rozprawy, bo nam

~~obrzydliwe~~ rozpaczliwe wspomnieniami ~~a~~ tamtych

nietoperzach odczynień — Powiemy jeno

tylko tyle że ~~sprawa~~ tego klęski ~~[illegible]~~ wyszło ~~w [illegible]~~

a mistycznego ~~[illegible]~~

na koniec ~~godzin~~ bo on ~~po~~ dościgniony karą siebie — godzą — ~~[illegible]~~

~~zabitą~~ bo ~~Diarya~~ ducha wyziewał

Diarya —

Lecz dość o nim; Tymczasem niewolnika

jego ~~[illegible]~~ Mon stolikładzie lat ~~powinien~~ jeszcze więcej

od niego pomniejszy był jako już On

Elgin, ~~on~~ lord ~~[illegible]~~ posłem do Konstanty-

w r. 1799 ~~[illegible]~~ mianowany z Anglii ~~[illegible]~~ nietomni.

dyplomata jako wielki opiekun

~~a przyjęciem~~ jako kawaler tureckiego orderu księżyca

~~[illegible]~~ wyrobił sobie u Sułtana ferman

którym mu ~~dano~~ ~~[illegible]~~ Arcy tureckie ~~[illegible]~~ zwie-

lit prawo wykopania, kopania i wywoże-

nia pomników ~~[illegible]~~ odnawiana ~~pomników~~ i wywoże-

nia pomników — i ~~dusza~~ jego dusza zapragnie — a

dusza ~~jego~~ ~~[illegible]~~ swoją najętych artystów co ~~[illegible]~~ szukali ~~[illegible]~~ ~~Lorda odznaczała się~~ nienasyconego [illegible] i płaskorzeźby ~~[illegible]~~ monety

co tylko miało wartość artystycznej

~~[illegible]~~ miało wartość

artystyczną

płaskorzeźby fryzy monety i w ardeż

A dusza szlachetnego Lorda odznaczała się nienasyconem pragnieniem. Roz-
przesłał kiedy po Grecyi swoją najętych wszelkiego artystów, co śledzili ~~[illegible]~~ szukali dzieł
artystycznych — Lord mając w kieszeni pozwolenie arcybiskupa ateńskiego plądrował
po kościołach, klasztorach, po grobach, mogiłach, po gruzach wiekowe dawnych, zatem za-
bierał urny, kamee, kapitele, posągi ~~[illegible]~~ płaskorzeźby, fryzy, monety. I tak hulając
po całej Grecyi wpadł w końcu i zburzywszy pięciu ~~[illegible]~~ resztę [illegible] Partenonu
[illegible] grabieży jego uzbrojeni w żelazne drągi i kosturny, wywarali gwałtem fryze
przerosłe [illegible] Pad niewymowny......

li [illegible]

Pod ~~opanowała~~ nieumiejętną rę~~i~~ką gwał-
ciciela ~~zgruchotały~~ ~~nie~~ umostkowo dnet niesumienność
spadły zgruchotane — ~~kamień~~ la ~~Gosh~~ —
~~nieświe~~ się bezurona odsuwając z pod brusów ~~mar~~ —
~~marmurów~~ Karyatydy i Kolumny nie
obaczą że ~~wstyd~~ wskutek tej swawoli Konciencię i na siebie sponiewając
marmowcie bełkowania i gruzy przy
~~nawet~~ ~~masisty~~ kruszenie wzięty —

I wnowie przychodziły obecnym sąsiadkom
na widok tych obradni — same turki
— owe turki ~~bezmyślne~~ bezmyślne dla sztuki
litowali się ~~dziecięca~~ ~~nad~~ ~~ogniem~~ natrae na zgwał-
ceniem starożytnego pomnika — ~~po~~
nakoniec się udział Dezdar turecki
paląc nieruchomie fajkę — i w niemocie
przypatrywał się niezmiennie — lecz
gdy ~~opata~~ obaczył jak przy wyłamywaniu
ostatniej metopy runął bryłą i wielka
~~tk~~ części ~~przypisanego~~ arcy-wspaniałego się ~~wstrząsnął~~ ar —
Gmachu pa wtedy niedołał ~~się~~ ~~i tca~~ i
i ~~tureck.~~ wziął z ust cybuch — ~~mówić~~ żałośnie pranego
oczerając tezy — rzekł (do obcych idących
Włocha Lusieni — ~~Dajcie~~ nie znajże
bedzie dosyć tego! — (+)

Na ośmiar niesnusdzy jak powiada
Slahr — jeden z kolbrelów naładowanych łupem wszelkie bałwany
ulamał w drodze do Anglii — a tak ~~mnisz~~ skarbowe pozostały na
~~sl~~ wodą więcej osiadem wielu obecnie ~~sk~~ skarby sztuki ~~pa~~

(+) Slahr. l.c. str. 202

79

Lord Elgin przybywszy po kilku rozbojach miesięcy do Londynu w r. 1815 ~~[illegible]~~ oświadczył parlamentowi swoją ~~gotowości do sprzedania~~ do rzeźb niu sprzedać kupy rzeźb – ~~[illegible]~~ Parlament wyznaczył Komitet ad hoc – w roku 1816 pan Bankes przewodniczący w tym Komitecie ~~uczynił~~ na posiedzeniu Parlamentu wniosek kupienia owych tych zbiorów ~~[illegible]~~ od Lorda a to za 35000 funt. szterl. – na ten wniosek zagrzmiała sala hałasem – Jedni wotali że summa za wielka na te ciężkie czasy – Inni dowodzili ~~że~~ iż niezgodna z honorem W. Brytanii ~~[illegible]~~ nabywanie tych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ tych zabytków tak niegodziwie ~~[illegible]~~ nabytych – ~~Przecież mimo tego~~ Przecież mimo tych dowodów ~~[illegible]~~ skończyło się na tem iż parlament kupił a ~~Lorda to [illegible]~~ le[?] jak i te same nawet ~~[illegible]~~ ~~te~~ jak je zaczęto nazywać Elgin's Marbles – ~~[illegible]~~ zasłużyć zabytki Parthenonu imieniem Lorda ~~obrony~~ malczarta – (+) Które anglicy ~~[illegible]~~ ochrzcili Elgin's ~~Lord Elgin wziął się do napisania~~ ~~swojej~~ Ody pismem i żywem słowem ~~[illegible]~~ ze wszech stron bez ogródki potępiano Elgina – Lord zabrał się do obrony honoru swojego i wspierał ~~[illegible]~~ dowodził naprzód ~~zastrzegł~~ swoich wyłącznie że gdyby on nie był zabrał tych zabytków barbarzyńscy Turcy byliby je do reszty zniszczyli bez wątpienia ~~[illegible]~~ ze nie tak co tylko Lord ~~[illegible]~~ Kończąc mówił: będzie jak będzie przecie pewno ~~[illegible]~~ zrobił sobie przeciwny ~~takiż~~ interes – (++) A anglia przyjęła do umów podatnikom [illegible]

Pomimo niego inny Lord bo: Byron poemat ten ~~przeciw~~ w którym występuje sama Pallas i zgromił Elgina – a nie lada zwraca uwagę czytelnika że gwałciciel nie był Lordem.

(+) Ja owe słowa w Brytanii kilka miesięcy ~~[illegible]~~ sam jeden widziałem – lecz byłem wtedy zbyt za młody ~~aby nie~~ aby moi wszystkie ocenić te dzieła sztuki – Odtąd atoli bardzo ~~[illegible]~~ uwagę na nie zwracać ... spotkałem w Rzymie lecz o nich więcej powiem —

(++) W kilka miesięcy po napisaniu słowa powyższych ~~czytam~~ wyczytałem (w dzień r. 1857) z dzienników następującą wiadomość: iż sławny profesor fizyki p. ~~[illegible]~~ Faraday zbadał stan rzeźb marmurowych znajdujących się w ~~British Br~~ Museum w Brytanii – Zdanie zaś jego jest opłakane: skutkiem dymu węgla, i atmosfery wilgotnej do dymu obłędny marmury obrzydła skorupa która ~~[illegible]~~ nie tylko polituru lecz także i przyrodzonej barwy marmurowi prawie do szczętu niszczyła – Polecono więc p. ~~[illegible]~~ Faraday oczyszczenie kilku rzeźb mydłem i sodą. Pełen smutku nowy obwinując ceną losowi uległo i tak zwanych kilka ~~[illegible]~~ Elgin's Marbles" —

angielski ale Lord szlachci (Quod non fecerunt
Gothi fecerunt Scoti i t.d.) ~~zabijemy, albo~~
z Szkoda tylko że ani owa piękna pieśń jednego Lorda [~~Chatter~~ owego Lorda]
~~Byrona~~ – ani narodowości szlachty ~~nie może~~
przeczyć i świata zadziwionej krzyczą –
[~~nam~~ nie wahajmy się ~~tę~~ więcej pamięci naszej]
[nie ~~od~~ ~~drapieżców~~ wielk]
Przecież ~~nas~~ ~~odrobie~~ się [dawn drapieżca cywilizowanych]
krad~~ł~~, przeniesiemy zaraz myśl w stolic ~~co~~
i powrócimy ~~do~~ do epoki Peryklesa –
Nie tylko na Akropolis słynęły dziś ~~nt~~
wszystkie wspomniane szkoły, ~~ba~~ lecz po wszystkich
[miejscach] ~~[illegible]~~ Atyki pojawiły się artystyczne
[wspaniałej] ~~najpierw~~ piękności budowanie – Tak w ~~El~~ po-
blisko Eleusis wznosiła się wielka Ceresy
i w Rhamnos, i Kosiczyce pomniejszych Atyków
Ziemi w Sunium, odkąd to Thorikos wychwalony
~~[illegible]~~ przytykał bogom poświęcone – A obok
~~by~~ w budowli to w epoce Peryklesa to więcej pomni
[[illegible] w Atenach]
~~[illegible]~~ wyzwoleniu, ~~[illegible]~~ stała mistrzynią
[drugiego]
Teseusa ~~[illegible]~~ [która lub] nie co wcześniej mu Parthenon i ot [illegible] [illegible] pomnik dożynek
[mniej już prawie utracone ~~[illegible]~~]
Dolinana – lecz nie tylko Atyka lecz i Pele-
ponez stawiał się budował na chwałę olimpji-
ckich mieszkańców – Tak ~~w Olimpii~~ w krajnie
Elis w Olimpji wznosząc pomniejszych
[wszystkim] wszystkim wzrosła ~~świątynie~~ dla Zeusa je-
mu [illegible] – I w Arkadyi co sercem Peloponezu
[~~wśród~~] ~~[illegible]~~ kraju pasterzy, i sielanek oraz [czarodziejów] [~~[illegible]~~]
rozbójników spotykamy grającego Apollina
Epikurios w Bassal – co się stawił Iktinus
budowniczy Parthenonu – najogromniejsza
[miejsce] budowla pomnikiem ~~Palas~~ na Peloponezie
albo pomnikiem [illegible] mistrzem ~~która~~, w Tegea
rozgr. [illegible] był [zbudował] ~~mistrz~~
Który ~~A~~ ~~wystawił~~! Skopas ~~Ateń~~ sadeny

Nie będę wam już więcej wyliczał dzieł archi-
tektonicznych tej epoki dokonanych na
właściwej ziemi greckiej łatwo atoli uwielbić
się domyśli że w tym czasie (tak wszystkim dla [illegible]) i w osadach greckich zamorskich
Greckich budowano sławnie architektoniczne wartości sztuki
(dzieła) w całej pod względem [illegible] i we Włoszech
Tak i w Azyi mniejszej, i w Sycylii nie brakło
Polumniowanych, które się bez rozgłosu [illegible] —
z natchnienia twórczego wszystkich — Ale
część w malowniczej twórczy atoli gdy Grecy ary atycki — [illegible]
zostają pod wpływem swojej ziemi
przepych w architekturze nad zwracie
więcej niż ściśle już mawiała i mody
prowadzi Grecy własny pełnych i dzielnych groźnych, z tego
we formach twórczych
doryckiego stylu —

Kwitnęła przyszłej i jako zaprawdę [illegible] Hellady
pulkate w budowaniach.
ogrzewające i je ocieplające życiem, lecz
w całej pełni ten duch wstępuje dopiero
w rzeźbach owej epoki bo
on w nich już przybiera
się w osoby i patrzy się na
nas obliczem olimpijskie-
go majestatu — Najwyższym
jak już wiemy kapła-
nem takowej sztuki jest mistrz
Phidias —

było ... czasów Peryklesowych ... nie cofnąć przecież jeszcze wśród ... pióro ... powinny sobie

jaką zmógł być rozwój filozofii w ... [illegible]

sztuki to jest w czasie od Peryklesa do Alexandra W. ... zdanie moje

Rozumiem że ... [illegible] ... zachować się ... epoki z filozofią

które mnie zniecierpliwiło ... należące właściwie do epoki poprzedniej; jakkolwiek mam

przekonanie iż w wypadku filozoficznego myślenia

należącego do owej poprzedniej epoki wywarty ...

Dopiero wpływ silny na czas Peryklesa i Phidiasa

a to tem więcej iż Anaxagoras który ... jak ...

... jest zakorzeniony ... poprzedzającej epoki;

do epoki poprzedniej

... [illegible] ...

wiemy że Thales ... jego szkoła jońska ...

dumając nad ... pierwocinami ... filozofii

a ... uzwolał ... [illegible]

natury — ... [illegible]

... umiejętności było właściwie ... [illegible]

... [illegible] ... materyalne ... mogło być

... jest jestestwo materyalne ... zdania ...

zasady ogólnej ... świata — ...

... jest samo sobie ... jestestwo ... materyalne

... właśnościami

będące ... gotowem ... już ten

... pierwszemi ... [illegible]

... nie może być ... [illegible]

Tak ... całe dzieje Grecyi ... tem ...

mają aby ... [illegible]

... że myślowej lepiej ... pod materyi

... aby uzwolić ... z pod ...

ziarno! ... z siebie moce co od

... Wschodu przylgnęły do ducha Grecyi — jak

właśnie ... samo wyswobodzenie

... odbywa się w dziedzinie sztuki

... tak też cała dorobić

... ma i w ... filozofii ...

... ciągłem ... [illegible] ..., bo

... ciągły abstrakcyj

dorobić się ... ducha i myśli

... dla dziejów sztuki

a ... dla ...

Filozofii ... jakoż ...

... rozumie że jakkolwiek

... w Grecyi sztuki

wprzód jest niż ...

i ... rozwoju

powstają filozofowie

bo wprzód dzieło ...

nas wyobraźnia ...

Reflexya — wszak

w pierwszych czasach

... z ... i filozofem

... tudzież — To prawda

... że pierwotną

filozofią ...

od filozofii właściwej która

właśnie na tem zależy aby

się wyzwoliła ...

... wyobraźni i fan-

tazyi a opierała się li

na myśleniu — Rozumie

się że ... sztuki

... filozofii ...

spotykamy w świecie

... tylko ... filozofii

... całej literatury ...

i ... [illegible]

filozofia ...

filozofii ... poprzedzające się ... XVI wieku

Gdy atoli Phidias jest najszlachetniejszem objawem sztuki całego czasu swojego, dla tego aby zrozumieć tego wielkiego mistrza wypada pojąć ogólne usposobienie duchowe społecznej epoki, do tego zaś celu nie mało nam pomoże wyświecenie filozofii owczesnej —

Przypominamy sobie atoli, iż rozprawiając powyżej o epoce poprzedniej rozwodziliśmy się dość obszernie o sztuce jej właściwej nie mówiliśmy atoli o filozofii która się właśnie rozwinęła na jej tonie. Winniśmy tedy teraz przedewszystkiem ten niedostatek uzupełnić i odnawszy [?] się wśród wszechstronności uzyć czem [illegible] jakie było rozstoczenie stopniowe filozofii aż do czasów Periklesowych czyli Phidiasowych — i to do czasów Periklesowych, czyli Phidiasowych — i przecież jeszcze wśród właściwej epoki [?] nie cofniemy [?] sobie kilku uwag powiemy pierw jaką zaś był rozwój filozofii w tej właśnie epoce sztuki to jest w czasie od Periklesa do Alexandra W.

Rozumiem że uczy ludzi [?] podzieli zdanie moje że epoki i filozofia aż do tej epoki które mnie zwłaszcza zachowała się jakkolwiek mało należąca właściwie do epoki poprzedniej; przekonanie iż wypadki filozoficznego myślenia ostatecznie należące do owej poprzedniej epoki wywarły dopiero wpływ silny na czas Periklesa i Phidiasa, a to tem więcej iż Anaxagoras który jak obaczymy pod względem umiejętności jest zakończeniem tego filozofowania tej poprzedzającej epoki;

Jest atoli pod względem czasu społeczn[ego] Peri-klesa — łatwo pojąć iż obecność [?] ... Phidiaszowym ... a nawet przyjacielem wszystkich Peri... sprawach publicznych, i że wszystkie ... tego filozofa z obywatelem stojącym na czele nie mało wpłynęła na usposobienie czasu. ... tego czasu ... jeszcze czynimy tę uwagę że epoka poprzedzająca która była ... co do historyi sztuki jest do jak dopiero pierwszą pod względem filozofii a mniej zaś epoką która już jest dziełem dla sztuki jak dopiero ... dla dziejów filozofii. Powód tego trzeba odgadnąć zatem

… ucei ustificat drealarhi-
… na

Początek filozofii [illegible] jest zatem sama w Grecji [illegible] dlatego ona [illegible] tak [illegible] w matematyce [illegible] pogrążona matematyce [illegible] jej myślenia [illegible] wa za narzędzie do dochodzenia prawdy. Bardzo prawdą jest przeto już filozofia [illegible] pod tym względem jeszcze o tyle jeszcze w matematyce pogrążona oddawa [illegible] i jej przedmiotem sama jest natura owe świat materialny, a filozofia nie [illegible] [illegible] jeszcze jest przedmiotem umu —

(Pitagorejczycy [illegible] równice tonów, a proporcje wzajemne tych liczb połączywszy i także, dokąd planety grają harmonię, także i dusza jest ostatnio harmonią.)

Δ jest już w prawdzie oderwaniem się od rzeczy materialnych widzialnych, lecz liczba figura będzie skutkiem tego oderwania się od rzeczy [illegible] Dlatego jeszcze tym rozumem matematycznym powinny w początku myśli [illegible] — nie jeszcze pojęcia i liczba

jako samej rdzeni filozofii — [Przez filozofii] Przechód tym umiejętności te

Dla nas wyższego zajęcia ze umiejętności te pracują wszystkich mędrców i przez ich nawet nie mają [illegible] bez jasnej i której oni sami nie mają [illegible] co idzie przez i co wnikło [illegible] pracują. Pitagorejczycy [illegible] nieznośnego lotniej trzecie i robocie tego ducha —

Z Jońskiej [Szkoła jońska] szkoła nie wzniosła zadowolnie, ale Pytagoras oderwał myśl od szczegółowych jednostkowych pierwotnymi stosunkami, abstrakcyjnie liczbą, gdy figurę, z którą za pierwotne [illegible] planety, jednostkowe [illegible] i wszystko wewnątrz [illegible] wprowadza do słowików całości wszystkie [illegible] proporcji matematycznej i do [illegible] równica matematycznej prawd — [illegible] jeszcze Δ liczba i figura Lecz i liczba; z matematyki z kolei zaleci wzrosła od niej tę rzecz — [illegible] abstrakcji szkoła teraz liczby od figur abstrakcji, stając Xenophanes Eleacka, [illegible] jej nie liczba nie [illegible] gruntem i Parmenides [illegible] i prawdą [illegible] niezmienną, abstrakcyjną ale tym gruntem istnieniu jest dane ogólne [illegible] prawdą To istnienie jest sama prawda, w istnieniu — jest wielością równice co a wszystko inne co oznacza ustanowiania wszystko to co ograniczenia przez [illegible] i [illegible] myśl [illegible]

Tak już o tyle przewyższona materya zdaje się być ablbdem myśleniu, że [illegible] ubiedą — Jest to atoli [illegible] jest w prawdzie myśli objęta [illegible] materyi [illegible] [illegible] nie [illegible] [illegible] bo owe [illegible] teraz [illegible] majestatu [illegible] dla jeszcze [illegible] rozumowaniu [illegible] Eleatów [illegible] Dowodzi, że istnieje niezmienne jedno i [illegible]

132

Koncem tej epoki ujemnie, zwracając się przeciw wszelkim jej wypadkom i uzupełniając ~~[illegible]~~ naukę Anaxagorasa:

Uważamy że ta atomistyka jest z istoty swojej wskroś naukę materyalną, lecz pomimo to dla tego że atomy są czystą abstrakcyą, od tego wszelkie co dotyczy materyi ~~[illegible]~~ że nie są ~~[illegible]~~ że są czymś myślowym, a przecież nie są czemś myślowem, niczem rzeczywiście istniejącem, tem samem są wypadkiem myśli ~~[illegible]~~ wskroś oderwanej – i bez żadnej treści – Demokritos i Leukippos uważają jakby atomy poruszać się i rozdzielając dają początek wszech rzeczom – ~~atomy~~ za ich sprawą wszystko postają i znikają ~~[illegible]~~ jestestwa – Lecz cóż jest powodem tego poruszania się rozdzielania atomów? Na to pytanie nie odpowiedzieli atomiści – ~~Ber~~ Lecz ~~[illegible]~~ był to błędny [illegible] Geniusz w Anaxagorasie on uczuł przeczucie że ~~[illegible]~~ sama materyalna nie wystarcza, by wyjaśnić świat. Krom pierwiastków ~~[illegible]~~ orzekł że ~~[illegible]~~ musi być czynnik myślowy wprawiający ~~[illegible]~~ je w ruch – jest moc intelligencyi! – teraz poruszająca je, ta moc jest ~~[illegible]~~ wielką zasadą idealną – Duch [illegible] w całej filozofii – Duch oto wielka nowa zasada [illegible] ~~[illegible]~~ – greckiej filozofii – ~~[illegible]~~ obecny w nim, istoty sobie wystarczającej nad światem ~~[illegible]~~ – ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Uważamy tu Anaxagoras był przyczyną ~~[illegible]~~ W tej filozofii spostrzegamy ~~[illegible]~~ – niema atoli wyraźniej pierwszej zasady duchowej ~~[illegible]~~ Anaxagorasa ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ – jak ozrozum – a drugi jest pierwiastek materyalny – ~~[illegible]~~ osiąga Anaxagoras ~~[illegible]~~ – Jak [illegible] filozofia jest ~~[illegible]~~ rozum ~~[illegible]~~ jest wszechświata ~~[illegible]~~ ze rozum ~~[illegible]~~ jest wieczną władzą – tak się ~~[illegible]~~ zatrzymał – i nie rozwinął pierwiastku ~~[illegible]~~ Lecz padł ~~[illegible]~~ do jego pierwiastku

Tak jest wielki ów – rozum jest najwyższą prawdą świata, ~~[illegible]~~ – gdy atoli wszelki kraj wszelki ma ~~[illegible]~~ rozum w sobie więc ~~on~~ jest najwyższą zasadą wszechrzeczy – Pomijając to, że jest ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~obłędu w dotyczącej~~ ~~[illegible]~~ naczuny tylko uwagę, że najgrubsze pomyłki jej były

81/a

Zadaniem filozofii greckiej coraz więcej się uświadamiać, ... [illegible]

Po tej ~~[illegible]~~ przeto myśl ta wielka ~~[illegible]~~ odbiera wartość ~~[illegible]~~ rzeczy – ona przemienia się [illegible] w rzeczywistość a wprowadza [illegible] ~~[illegible]~~ obecna ~~[illegible]~~ już ~~[illegible]~~ obliczu [illegible] ~~[illegible]~~ – Czytelnik spostrzeże zaraz, aż [illegible] ~~[illegible]~~ wielkiej filozofii, [illegible]

że ona tego co przynależy rzeczywiście
nie rozróżniała istotnego rozumu przebywającego w człowieku
od tego co tylko jest urojeniem zdaniem
osobistym, a wszystkiem osobniczem, i nie usprawiedliwionem, w którem
wyróżnić się będącego w każdym człowieku inne a inne — to jej
ciemności powszechnie sofistów legła się dla przy-
szłości całe gniazdo złego — Bo wynikiem idei, w porównaniu [illegible] sofistycznego obrządku
stała się konieczne pomimo wszystko zasada że dla każdego, to jest prawdą
co on za prawdę być osądzi — że tedy nie ma prawd
ogólnych, powszechnych, i prawideł moralności życia
lecz że to jest dobre, co każdemu nie jest [illegible] wygodne
a wreszcie — [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] nie trudno zgadnąć że po-
dobny pogląd na świat i powinności prowadzi już wprost do niedalekiego
[illegible] prowadził wprost do
rozkładu społeczności i państwa — że grupa
rozłożyłaby się na pojedyncze osoby bez uznawania ogółu
każda partia była wewnętrznie
wielki — że na pojedyncze osoby zatarem
w inną stronę — jest Ta sofistyka jest na-
powiedzieć że w filozofii greckiej stworzyły kiedyś na
przekonanie że człowiek nie zdolen dojść prawdy
i nie ma obu niego prawdy — słowem filozofii Greckiej będzie
że ostatniej filozofii jeżeli wypadało [illegible] niezdolnego
rozpaczy pełen, sceptycyzmu — Wszakże [illegible]

lecz o tym sceptycyzmie [illegible] mówię mamy dopiero w końcu filozofii Greckiej, to sceptycyzm jest zarazem zgonem i zakładem samej i jej filozofii —

133

[illegible] Wracając atoli do sofistyki zrozumiemy że
[illegible] otwarta żadnych wpływów na sztukę
[illegible] Bo sofistyka była wówczas
[illegible] dzisiejszego okresu — Bo sofistyka była wówczas
[illegible] za metodą, następnie i to prawda że ona mając
[illegible] mimo wiedzy swojej zadania negacyjne tę
[illegible] przyczyniła się [illegible] opoki [illegible] popsucia celem pierwszej
[illegible] sama była nauką bez
[illegible] filozoficznych, [illegible]

~~Zaznaczę się~~ Wracając atoli do sofistyki wspomnieliśmy że
ona jeszcze nie ~~miał~~ wywarła żadnych wpływów na sztukę
~~ob~~ Phidiasowego okresu — Bo sofistyka była wówczas
jeszcze za młodą, następnie i to prawda że ona mając
~~jedynie~~ mimo niższy swojej żądania negacyjne tj.
jest ~~[illegible]~~ przyczynieniem się owoców ~~[illegible]~~ ~~poprzednich~~ poprzednich celem, pierwszych
wdzięcznych filozoficznych, sama była nauką bez
twierdzących zasad, bez systematu [illegible]
i ~~tym~~ i ~~[illegible]~~ tem właśnie brakło jej twierdzy i
gruntu — dalej jeszcze sofistyka w tym ~~okresie~~ czasie
z tego powodu wcale nie działała na sztukę
Phidiasową, iż sofiści ówcześni byli jeszcze ~~[illegible]~~
pełnemi zacności ~~ni~~ ani ~~nie~~ przewrotności, jaką się ta
nauka ich wyradzi w rękach ich bliższych następców
a nadewszystko był jeszcze nie raz początku przez
naukę sofistów ~~był~~ był jeszcze bogobojny tracą-
~~[illegible]~~ (+)
jący się dawniej obrazujący i obyczajowy, Jak atoli
się sofistyki ~~nie mogła~~ a ~~[illegible]~~, była ze Dalekie
~~a składnic~~, oddziaływania składniczego wpływ na sztukę, tak ona wreszcie
~~nie miała się przez~~ strony o ile ona wielce ~~zalety~~ szkodliwego działania swojej
o tyle korzystnie wpływała na usposobienie umy-
słowe — Jakoż ona wprowadziła między Helenów
przedmiot [illegible] ogólnym wykształceniem i
oświatą nazwać mogło, jakoż wprowadziła między
nich

Anaxagoras oskarżony o ateizm umartwieniem czyli na wygnaniu, Protagorasa książka była przedtem spalona jest publicznie na rynku, (+) Alkibiades za [illegible] na bezbożność umarł na [illegible] [illegible] sam [illegible] strony ujemnej, i [illegible] [illegible] publicznej opinii

filozofia jest

zwrasza sam jak że rozum zatrzymać i rozumiejący

dowo wpadnie — tak się [E] padł ... doświad-

czeń pewniejszy — jest najwyższa

Tak jest wielki on — rozum jest najwyższa

prawda świata, — gdy atoli człowiek karze

ma rozum w sobie więc jest najwyższe

źródło prawd wszechrzeczy — Pojmując ile

zatrzyma w dostatku wielkości:

jest prawdy a od obłędu w dostatku

wzywany lekko uwagę że najgłębsze po-

myłki jej były

-kt

-cenie

rozumie

-ści

-ju

-ie w

jest zło

-lnie

-uczony

-ści wielki

-ści, ciało

134

(+) Diogenes Laertius który jest
pierwszym najdawniejszym źródłem
(Ks: IX rozd. 8.)
któregoś Prot. Greckiej powiada że
za książkę ~~[illegible]~~ ~~była~~
uważany był za bezbożnego
od którego się powymyślano
dla tego ~~[illegible]~~ – że w onej
publicznym wezwaniem wszystkich
posiadających tę książkę do zło-
żenia jej w ręce władz, poczem
egzemplarze [illegible] wszelkie
były spalone – ~~[illegible]~~ ~~potem~~ Autor
rzecz był i skazany na wygna-
nie –

N. [illegible]

82 ~~[illegible]~~ nich, wszystkości ~~myśli~~ i wznosi myśli, nie skot- 135
czących w sobie, lecz umiejących je jednej i tej samej
rzeczy z różnych stron ~~przypatrywać~~ z owego stanowiska się — to więcej
oni za sofistyka właśnie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
wydobyta z ertowiellie na jaw jego jaźń, a tem
samem przynosiła go aż przeciw ~~[illegible]~~ wstecz
indywidualności i z owocem siebie takie za co uważał.

Otoż widzimy czem są sofiści i jak oni ~~[illegible]~~ indywidualny ze ich
~~[illegible]~~ się mają do ówczesnego świata — stopięcio ~~[illegible]~~
na pierwszy szczebel tej trzeci epoki sztuki
nie wydaje się jeszcze wmalowany, ondaż ~~[illegible]~~ w ojczyźnie ateńskiemu rzemiosłu do pewno
w stanie jej nabiera co którem objawia się
jakaś ~~[illegible]~~ indywidualności a w niej jakaś
jakaś gra ne urętnie ertowiellie —

Wszelki nie wzowiec ~~[illegible]~~ ważniejsze sofistyki będzie dla nas
~~są~~ niż ta wielkomia filozofia ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~filozofia~~ filozofii ~~które~~ ~~albo stanowią jeszcze~~
~~[illegible]~~ [illegible]

(margin:) ~~A ten to mocniej~~ ~~występowało~~ iż
Ten to kierunek sofistyki ten więcej występował iż ona przeprzyczyniła się pierwszej epoki filozofii przemogła zaraz w całej jej przedmiot ale nicht zewnętrznym indywidualnym —

... 6
będzie dla nas filozofia Anaxagorasa z

się już za wielkimi …

filozofii ~~które~~ albo sztuki …

będzie dla nas filozofia Anaxagorasa z

którą dodałbym się kończy epoka poprzedzająca w historyi

filozofii, a zaczynającą się ~~sztuki~~, a następuje że filozofie które

właśnie są wznoszą się kolej nimi epoki

(również jak wiemy trzecia pod względem

sztuki a druga w historyi filozofii) uważamy

że ta epoka jak jest najwyższa pod względem sztuki.

tak jest i najświetniejsza pod względem

filozofii samej — Jak ona pod względem

sztuki nazywa się epoką Fidiaszową

tak ~~pod względem~~ w wznosił filozofii

ona wydała ze siebie Sokratesa, Pla-

tona i Arystotelesa są to imiona

nad które nie ma większego w dziejach

filozofii — bo którym i sztuka nie

[illegible] —

Baczmy atoli iż o tych trzech wielkich ludziach mówić będzie-

my wprawdzie w tej jeszcze epoce ale w drugiej za drugim nawrotem zajmie-

my ~~się filozofii~~ w niej filozofia — bo w tedy odkąd mieć mają więcej

sobie miejsce — Tutaj atoli uważmy iż Anaxagorasa filozofia

~~[illegible]~~ ze stanowiska swojego należy jeszcze do epoki

poprzedniej, jeżeli jak mówiliśmy dla tego iż ona jest tamtej epoki

zamykającą tem samem na mniejszą rozpoczynającą epokę promienie swoje zapowiadając

tego sztuka i symbolicznie niego się w tej razy Fidiasza-

sowej epoce po sztuce spodziewać należy — Jakoż według

mojego zdania Filozofia Anaxagorasa jako wyrazem ~~symbolicznie~~

~~wyraża i ona jest~~ wyraża ową najwyższą harmonię i

zestrój materyi i ducha, światła we wnętrzu (naszej

jaźni) ze światłem dawnego — ~~Jakoż~~ W tej filozofii zbliżeniem ~~jest~~

pod wewnętrznych światła intelligencya, pierwszej wszech duchowej, ale on jeszcze

nie został uzdrowiony w świetle przez Anaxagorasa.

P. S.

~~Jakkolw~~

Jakkolwiek Anaxagoras się mówił w prawdzie tem pierwiastek duchowy, ale też na tem poprzestał, on nie rozwinął tej inteligencji przebywającej we wszystkich rzeczach, nie też ani go rozumiał we właściwym pierwiastku człowieka ducha, ani też obce tego pierwiastka osobliwości nie przyjął [illegible] się tak, natura i [illegible] Anaxagoras owszem przyznaje że obok tego pierwiastka duchowego we wszystkim tego pierwiastka [illegible] wszystkich rzeczy znajduje się jeszcze inne które są materyalne — ~~Tak tedy się znajdę wedle Anaxagorasa~~ a bez których się nic nie obejdzie [illegible] Nie [illegible] Uważmy nadto w absolutności. — więc [illegible] wszystko — Anaxagorasa filozofia już dla tego dalej nie mogła być właśnie duchowa że on jej nie rozwinął w system! bo przy dalszym rozwoju, dopiero rozum jest głównym przeważnym pracownikiem, będzie odrywał się od doświadczenia od rzeczy zewnętrznych, jak tutaj jedna powstała jeszcze ima sobie głównie się opiera, bez [illegible] tych [illegible] Zastanawiać uwaga tem więcej zasługuje na względzie że jest w prawdzie rzeczy nie wszystko [illegible] w których z całą ścisłością

z całą ścisłością rozstanają się z systemata filozoficzne najgłębsze głębokie nie zawsze będzie zarazem sprzyjające dla sztuki pięknej. Bo abstrakcya potrzebna do takowego filozofowania jest wręcz odwrotna poledze wszystkiej więcej obrazującej — (+)

Lubo o Sokr—

(+) Schiller upr. sam o sobie mówił że w nim poeta ~~zbyt~~ filozofa, a filozof poetę

~~Tutaj dziś dobijał się [illegible]~~

Lubo o Sokratesie później nam przyjdzie ~~[illegible]~~ pomówić tutaj już uważmy że w tej postaci w tym życiu jego jest zaiste najwyższem wyrażeniem owej harmonii (+) Sokrates jako pewnej strony jest ... wszystkich indywidualności, bo tym przy przymiotach, ... wszystkich ... zarazem ... czasu swojego ... epoki swojej i Grecyi całej, w nim nie było żadnych pierwiastków ... ze wszystkie przypadkowe ... które by mogły być lub nie być, wszystko co się przyświeca w całym życiu jego, każdy dzień każda godzina i każdy czyn jako każde słowa wzięte na wzór obojętne ma w tej postaci głębokie znaczenie, nic nie jest obojętnem (+)

Uważmy, że tej jednej harmonii przeczystym objawem są w tej epoce figury tragiczne — One nie mają jeszcze [illegible] nieprzewagi indywidualności ale są już typami, prawie charakterami, ... jeszcze nie rozwinięte ... ani pathos ... — w nich atoli przeczysty pathos ... one wszystkie które się oprzeć nie mogą — Z drugiej strony epoka najwyższej sztuki, najwyższej filozofii zarazem też nabrać najwyższego tragika bo Sofoklesa —

(+) Gdy w Atenach i tak po klęskach ... 44, 91. 143 ... się że artyści [illegible] ostatniej jego ... i człowieka

Tak tedy widzimy ze względu duchowości jeszcze przewagi ... pierwiastku jeszcze ... filozofii Anaxagorasa nie potrafi jednak do pojęcia ... sama jako taka jedność i ... indywidualności —

... Bo wszyscy ... jak z każdej pracy ... filozofia jest moc ... potęga abstrakcyjnego rozumowania

~~84~~ 83

138

~~Tak powie~~

Z tych to kilku słów wnosimy że mowę, cechę, ~~rzeźbę~~ sztuki Phidiaszowej —

Indywidualności, pominąć siebie, wszak wewnętrzne ~~zapało~~ budzące się w duchu artysty przeniosły się w postaci rozbiórna i w obliczu bogów — ~~Ponieważ~~ Uważamy że ten wyraz indywidualny jest wiążący, że indywidualnych, bo oblicza bogów są pełne wyrazu porównawszy się z tworzeniami abstrakcyjnemi epoki poprzedzającej, ~~ale one dla~~ ale oblicza ~~bogi się~~ otych Phidiaszowej oddalała się mniej indywidualne ~~wyr~~ stawiając je obok głów poniżej ~~obrazów~~ rzeźb (x)

[Teraz bowiem tych bogów nie było więcej głuchą abstrakcyą, nabrały przyrodzenia. A gdy i artysta w sobie wyporząt samoistną jaźń, więc pominąć siebie odtąd też zmienił się jego stosunek do bogów. Bogi przestały być dla ludzi wyłącznie wrogami co straszą i grożą. Teraz na ich obliczach olimpijski skarb rozlała się tkliwość, dobroć pełna słodyczy ~~przy tem~~ najwyższa wszystkości opromienia ich oblicze — Cichy pokój pełnem majestatem, jaśnieje na tych obliczach — Tego spokoju a cichej dziś świadomości nam było pojąć gdyż wszystkim razem nie miał godności najwyższej i czczy wspaniałej (xx) mistrz rzeźby na owe czas i w samych bożkach umierał lecz ich wszystkości ~~jako więcej~~ ~~nieśmiertelnej~~ Mimo tego wyrazu ~~na obliczu bogów~~ na obliczu bogów mimo tej nieśmiertelnej ~~wszystkości jest~~ wdzięku ~~boskiego~~ mimo tej mocy powiedzieć że wszystkości jest nie przeciw piękności nadziemskiej olimpijskiem

Stąd też słusznie mówiono że Phidias obrazał Greków ich bogów — Obok tej na tych obliczach których natura indywidualności porozumiewała i potęga olimpijska, ~~świetność~~ i wieczności nieśmiertelnej, artysty tworzenia, ~~olimpijskie~~ piękna całe olimpijskiej ~~wyrobił~~ Harmonijne moce razem się splotły i zespolone z sobą —

... pełniej ~~rozpad~~ mój przyniesiemy, zobaczymy jak wiele ~~sztuki~~ ten charakter sztuki na odbicie wolności wykonanej —

... mniej możebnie, go w myśli umieścić obok ... tworzenia stworzonych sztuką chrześcijańską, ~~wtyw~~ ... tak że sztuka chrześcijańska jak malarstwo, go ułożone ... wyrażają przyrodzenie pełne ~~świadomości~~ nieśmiertelnej wszystkości, ~~bez~~ ... na inną miejsca, wiemy, także jest iż także przenosi jako ustroje dla malarstwa na utwory dla rzeźbiarstwa

Mając (Grecy) w krótkości skreślić sobie cechy objawiamy pospieszenie [sztuki Phidiasa]
co wyżej rzekli o ~~urodzie jego~~ i piękności jego czasu
który jak już wiemy, jest jednym z doskonalszych [illegible]

Rzekliśmy, że w tej to epoce lud czuł jeszcze i szanował
z całej istoty swojej bogów, lecz z drugiej strony już sam w sobie
~~[illegible]~~ zaczął pojmować że im w ~~[illegible]~~ nim świeci iskra nie-
bieska, jeszcze natura świat mistyczny, ~~natura~~ materyalny
utrzymywał się przy pełnych prawach więc jeszcze [illegible]
człowiek z nim nie wyszedł całe [illegible] przytem okazały utwór
wewnętrzne że on sam ~~może być~~ jest [illegible] znaczenia
a nawet że własna jego myśl sama może być wzorem i raczej
ma osnową dla badania; i nawzajem lubo myśl
ludzka stawała się samodzielniejszą samoistniejszą
jednak ~~myśl~~ ~~ludzka~~ ztąd nie [illegible] zaraz
z pod powagi a grozy obyczajów, tradycyj przeszłe
[illegible] nie przez przodków, i ~~[illegible]~~ [illegible]
~~instynktem~~ i ~~[illegible]~~ ~~myśl~~ a zdąża [illegible] w
zgadzie i harmonii, ~~[illegible]~~ a lubo pociąga
w siebie instynkt ~~[illegible]~~ wyższy, odgadywał
że ta wewnętrzna jaźń jego może [illegible] się w
a nabrać silnie wyrazu ~~[illegible]~~
[illegible] własne jego umysł
ich indywidualność, przewidywał moce
~~[illegible]~~ jeszcze ogół ~~potęgi~~ powszechne natych-
miast potężne nad człowiekiem, a temi mocami
były na ziemi ~~prawa~~ ustawy ~~[illegible]~~ ogólne
dobro rzeczypospolitej, obrzędy religijne
i tp., a na niebie temi mocami
przewodniemi ~~byt~~ był Bogów olimpijskich
trzymających świat. Takim jest widzenie
~~Otoż z tego to każdy stoi~~ w przed każdym
względem wszystkie zarówno pierwiastki
złożyły się w harmonię, wszystkie na
zwrócone do [illegible] —

83 139

cine

~~P... pełny~~

...jący na ...

...aparatu ...

za tym, obmy...

obłud... — ...

aż ...

nie ...

~~pętze nosi ...~~

~~Sam ...~~

wiernym
rozgraniem swoje...

nigdy nowie...

ludem, szkoła ...

w zmaceniu ...

... ...

rolli ... ...

powołując ...

gestów nam...

i ~~...~~ słowa

... ...

... ...

... ...

Otóż
~~Jako~~ ca... ...

... ...

... ...

jak ...

wywalaniem ...

reklamy, ...

... ...

... ...

za pomocą ...

potrzebuje ...

owe ...

co ... ...

..., w takie

...sprawic

...raz ... my

...wor

...hiduzowi

...ato ...

...twar

...opia

... — ~~Bo~~

...ania

...ur jest

...eiw. w takiej

...nwej ...

w takie

...jego nie jest

...the ...

~~...~~

...Rullbin

...jaz en maule

...t w ...

...niow a ...

...sprawic ...

...n alkarat

...ko ...

...wiskode

...ates ...

...ntode...

...brawem ...

...dlver po

...

...ow ...

...che Studia —

jeśli nie omyj stowarzyszeń treści abstrakcyjnej — Tak co do formy, treści Plato Tak tedy treści filozofii Platona są idee jest wiele ideji ale i formę jest mistrzem słowa — nadto księgi Platona rozmowa więc są dyalogami — i także nie masz poezyi świetnej systematycznej — Plato nie lubi poetów — nie chce ich mieć w idealnej swojej rzeczypospolitej — Plato nie doczekał się własnego Alexandra, nad Grecją i umarł trzynaście lat przed zwojowaniem przez Macedończyków — skonał tedy w sam czas — ! —

Teraz zwrócimy się już do bliższego charakteru sztuki nie tak epoki Phidiasa, albo raczej właściwie jego sztuki po rozmowie tak filozofii jak i artyzmu

Jak pojmowanie artyzmu, jest zwłaszcza rzadkie cechą epoki poprzedzającej realistycznie mistrzowie byli sobie pojmowania jest ona tak wzniosła technika jest wydoskonaloną ze swojej strony przeciw ciężą na świat materyalny! natura sztuka forma mistrz Jakoż sztuka mają już doskonale proporcye naturalne ciała, i wiedząc jak się ma obchodzić, już z niezwykłym marmurem, opracowała już wszelkiego rodzaju przed każdym dziełem wielkie — tryumfy nad przyrodą — i zapobiegała sobie Nie było tedy już z tej strony, żadnych trudności a fantazja dworów mogła wszelkie całą swobodę i wznieść się do najwyższych sfer olimpijskiego nieba —

Jaśniost się też Phidias w olimpijskiej wysokości, tem obcował się z bogi w Olimpie z nie-biańskimi Hellady, a co obcował w natchnie-niu postawił na oczu obce swojego

ludu– zaiste Phidiasa sztuka stworzona jeszcze wyłącznie ideałom bogów – z tego coś więcej jakoż przyjąć powiedzieć, że nie tylko że czas Phidiasa był jeszcze wiary pełen, lecz wszelkie on unosząc ich się do najwyższych szczytów pełności – to są dwa główne powody dla których fantazja jego tworzącej wyłącznie się jeszcze bogów a nie tykała się rzeczy ziemskiej – A dwa ideały Phidiasa które wypowiedziałem były ideały majestatem niebiańskim oblane, które wcieliły się zdarzeń tego których, a tylko głębię jego duchowej co samo była wnętrze, z tych wszystkich ideałów wcielonym Olimpem – jednym z tych ideałów był Zeus (Jowisz) a ojcem Pallas Athene opiekunem – Atene owa dziewica Minerwa mądra wynikło z jego drzewa myśli Ale już jak Plutarch gdy prawi „Pełność zaiste była w pocałunków – a przecie ona w pełni najwyższym wdziękiem jest kształcie po dziś nowa i młoda i w niej powiewa życie wiecznie wzięte, gdy przejmujący nas nie dotknął się tego żywota, wszystkie że z świata przeminął nieśmiertelny wiosny duch, a dusza co nie starzeje się nigdy" (+)

(+) Plutarch w życiu Peryklesa 13. [illegible]

85

Tak Plutarch oświetlił mądry i rozsądny
mówiąc o tych dziełach umiejętności i jakby natchnieniem i stworzeniu
ich młodzieńczą naszym oczom — A co Plutarch przed Sokratesem ... wziął jest najlepsze prawdę
estetyki dzisiejszej —

Dzieła Phidiasa są jakby ogromne epopeje
rozsnuwające się wszystkim widnym a
najnajmniejszym w myśli — W tych jest
poskręcały jego jakby wszystko co jego własnie środkiem
w natchnieniem a przecież zdaje się
być owocem cierpliwego obrachowania
Tutaj wykład na perspektywę
na mierzeniu światła i cieniów
na wielkie wypaczone
massy rozpływające się
w harmonię szczegółów i tr. miary
ogromnej wielkiego mistrza — Gdy widz
dojrzał w te oblicze Zeusa Phidiasa
dusza jego wstrząsnięta jakby widzialnym grzmotem,
Zeusa już trwania ani się
w sobie zebrać ani własnych uczuć rozmówić widz ocknąć się
mu nie zdołał — Dopiero gdy wrażeniu
uległ pierwszego pierwszego nabierał mocy do
zwolna dopiero [illegible] uczucia — wtedy
uprawnij [illegible] które uczucia — wtedy
pojął że to oblicze Zeusa choć pełno-
na pozór wielkich
ku najwyższej, choćby niezmierzalne
stronę przecież jest tych oczów
Tego cyota, [illegible] niemiał
uśmiechu nikt, i ludzi [illegible]
ani nie widzieć Allkroni
tego oblicza i też posłan
cały

O—O to wszystko dźwięczy czymś bo wrażenie takt wniosły i ogromny

ze chwytał i ogarnął widza

to wtedy co jakby [illegible] dźwięczy się [illegible] nad całym by potem zgłębić po Allkroniach, krążą bijąca wokoło — [illegible] potem a przecież [illegible] pełne — pełne potęga ale niepojmowanej o—o

(Cf. K. O. Müller l. c. 534 g)

co usiadła na stolicy a władcy świata – szcze-
góły osoby i swoje wszechwładnej się głębokie
powaga – za to dzięki olimpijskiemu—
Phidiasowej twarzy, kaftan na [illegible]
drugi ~~[illegible]~~ mijające się [illegible] naraz
na sandałach Ojca i pana olimpu
są jakby komentarzem tego oblicza
tego też ~~jej~~ poskrom majestatu pełnej
~~za to mógł~~

Obok tego Phidiasa ideału Zeusa staje
drugi ideał jest to jak już wiemy ~~Obraz~~
ideał Pallady – Ona się uśmiecha ale
jak słusznie powiedziano ten uśmiech
w rzeźbie piękny nie jest uśmiechem
niewieścim ale Boskim ~~[illegible]~~ – Dziewiczości
przesyconej ~~[illegible]~~ objawia się pełnej budową całej ~~[illegible]~~ i wyrazem
~~[illegible]~~ która w rzeźbie o tem
powagi i grozy, stoi patrzeniem się
zadumanem i głębokiem cichem czyni
Palladę Phidiasa można wzorem tej
~~[illegible]~~ niezbrukli na wszystkie czasy – (+) —

~~[illegible]~~ Gdy ~~[illegible] dzieła Phidiasa~~ prawie w
~~[illegible]~~
~~[illegible] które~~ rzeźbi stworzenia
zostały wszystkich które przeciągał ażeby
świat już nie przechowały się jakby odbicia
phidiaszowej rzeźby – I dla tego zachowujemy
~~[illegible]~~ się
odalny charakter, stylu jego geniusza do
czasu ~~[illegible]~~ dzieła wędrowały natura
wprowadził nas wobec tych pomników –

(+) Feuerbach l. c. T. II str. 21. – Lübke l. c. I 154 str.

wtedy, też nam wspomnieć wielkiej
wyższej i świętości, szeroki nieśmiertelnej —

* Z dzieł jego najsławniejszym wspomnieć
2a — Cud dziwów cieniem jest w starożytności
uważano jest Phidiaszowy Zeus w Olympii
Iliada wiele wielkim powiedział charakter
mowy, kiedy on sam Jowisz
władał duchem mistrza ale
ten stworzył wszechmocnie jego — i że *
po ukończeniu dzieła Phidias bła-
gał olimpijskiego Ojca by nawiedził
dał znak zadowolenia z obrazu — iż
wtedy Jowisz błyskawicą i gromem
objawił mu łaskę swoją — wnet skała otworzył
jeszcze pokazywano miejsce kędy
niebieski grom — *

Nie będę się wam rozpisywał nad kompo-
zycją tej postaci, bo ją tatowo może
ocenić ktokolwiek. — Jest to Ojciec Jowisz
siedzący na tronie — w prawym ręku
mieni bogini zwycięstwa — w lewej trzyma
berło wieńczone — [illegible] kamieni
kolumny się nad kolumnami tronu a
dzieł mnie w prostym jego. Pas złotymi
boga posłanie ozdobione złotemi
lwami i bestwą Tezeusza z amazon-
kami — Cała i Leda — Cała ta postać
kolosalnych olbrzymich wymiarów
była chryzelephatyna to znaczy
jak mniemają że się składała
ze słoniowej kości i złota, i
obliczy i goli części ciała
były z kości wyrzeźbione, a
i szaty z ... ponoszą, wszystkie
pozostałe były ze szczerego
złota —

Krom tego też i owdzie czernił się heban
i kwiaty mnogiejasne błyszczące drogie kamie-
nie – To nad wszelki wyraz piękne wyposaże-
nie dziełu dodało się nawet ponieważ nagle
Jelkor Kaligula zabrał go do Rzymu ponieważ miało być to
całość chrześcijańskich, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Którego z Bizancjum wkład
niewiele ~~[illegible]~~
ozłacano do Konstantynopola zawiezione
wraz [illegible] pożarem (r. 476)

Również chryzelephantyną był posąg Phidiasza
Pallady przeznaczony dla samego Parthe-
nonu. I tutaj więc ciało było ze słoniowej kości
kości a nade i wszelkie przybory ze złota – [illegible] rotacji Kontemu
Charakterem & wyrazu niebiańskiego dostojeń- stwi metrycznie posąg
~~[illegible]~~ przewyższa spomiędzy – Tu ma owarunyś sam że był owianej Kolorolicy
~~[illegible]~~ przez [illegible] bo dochodził do trzy-
bogate ptaszkowenki, wyrabiane strojem był dziesięciu dwunastu stóp
posąg jak to bogate i cudownego pomysłu parę kilku – więc te
lecz również są treści głębokiej – to nich także niż dziw że szata złota
cała metafizyka w całego mniemania – Boziny 004 talentów złota ważąca za wazy ta
(odnawiające ją wazy ta), prawie półmiliona złotych polskich,
jest przedstawione wrodzie zbroi gorgona
morderczy ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ że ze słoniowej kości
nej dziewicy – więc na pendiku Egida, ~~na~~ ~~[illegible]~~
tej nalbu Medusa od której kamieniejs
ze strachu co ujrzeli mniej wzwolić bliżej tajemnic –
to urzekła to niewinna przez nie natka nie dla nie ochrony
oni w tej nubiańskiej przepaścia jej widziała
wzrósł o oczach uderzonych, pewnikiem w pełna wzrostu swojej
boga nagromadziła zaniechała
Na ziemi sprzyja Laseru – trojan
a obok niebianka trzymała Nikę a wnętrze
posąg Nike rękę ~~Nike~~ ~~[illegible]~~ Nike i Kalkia rajcach ~~Nike~~ wąż; który był prawnikiem
na ziemi Erichthonios ów święty
bogini – Nie wdając podniesienia mocą
(Plinius)
ową bosowtaonać tej wonnej postaci Łacińskiej
się w blasku opiły tej uwonej postaci Łaciny
lekko pojmuje że i u nich szerokiej chocby
najwyraźniejsze były ~~[illegible]~~ ówczesnej sztuki
w miniaturze wyrobionym całe piękne
mistośćg – ~~Ae~~ Jelkor na ziemi stronie i
stronnicy Laseru platkowanej u których
betowa ~~[illegible]~~,

786500
6
47 [illegible] 9.000
3
5

143

~~86~~
~~88.~~
87

bitwa amazonek ~~[illegible]~~ dotąd jak przyznają
Phidias umieścił ~~[illegible]~~ wizerunek swój własny
~~[illegible]~~ oraz wizerunek Peryklesa, na ~~[illegible]~~
wewnętrznej ~~[illegible]~~ stoczył zaś wojnę
gigantów — Ba wiadomo nawet podobno
u sandałów niektórych ~~[illegible]~~ ustawione były
na bokach we walkę Lapitów i Centaurów (+)

Ten wizerunek Pallady Parthenos jak był
~~obo~~ najpierwszem najważniejszem wzoro-
wzorem tej bogini, tak ~~[illegible]~~ nabył
~~[illegible]~~ i mniej stanu że był powodem
oskarżenia przeciw Mistrzowi — Phidias
był przyjacielem od serca wielkiego Pery-
klesa — wzniosłości geniuszu Peryklesa, ~~[illegible]~~
zazdrości jego [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Ateńczyków wzburzyło ~~[illegible]~~ nie-
jako to często bywa zawiści ~~[illegible]~~ nie-
których mężach i miałkiem rodem — Przeciw
~~[illegible]~~ [illegible] się wzniosę głosu przeciw
~~[illegible]~~ [illegible] przeciwko
Peryklesowi ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ dojąc ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ w osoby najpierw serca jego — Więc tobo-
mi z kolei oskarżały ~~Aspazya~~ [illegible]
to Aspazya — który tylko też Perykles
wielkiego — ~~od~~ [illegible] obłożyli ana-
xagorasa filozofa zarzutem o [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] przeciw Phidia-
szowi — ~~[illegible]~~ [illegible] — ~~[illegible]~~
nowi zarzucił go [illegible], bo ~~[illegible]~~
[illegible] jakoby on przywłaszczył
~~[illegible]~~ znaczną część złota ~~[illegible]~~
które miał obrócić na szatę ~~Pallady~~
tej Pallady Parthenos — Lecz ~~Ph~~ mistrz
olbrzymi [illegible] — Perykles mając
onych ludzi co chytrym [illegible] był
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

Plinius (XXXVI. c. IV).
Który obok Pausaniasa
~~[illegible]~~ Opisu Grecyi. I. 24
jest tutaj najważniejszym
nam świadkiem

(+) ~~[illegible]~~ 152
Te wszystkie szczegóły tak był wyrobił
~~[illegible]~~ [illegible]

swojemu przyjacielowi Phidiasowi, gdy się
ten zabierał do wyrobienia złoto na [illegible] dla Bogini
aby je dał wykonać i aby je w razie potrzeby użyć
można – Gdy tedy wdrożony owa [illegible]
na zrobienie, on nieprzewidzianie [illegible]
[illegible] zaś dał by je wrócić na wagę – gdzie nie brakło złota z [illegible]
Wtedy tym razem umilkli owe złe ludzie – choć
później znowu wystąpili przeciw niemu [illegible]
zarzucając mu [illegible] [illegible] i [illegible]
portret [illegible] umieścić wizerunek Peryklesa
i swój własny na posągu bogini –

Im obszerniej prawiliśmy o świątyni (Parthenos)
Dziewiczej" tym krócej możemy wspomnieć o drugiej
"[illegible] Pallady Phidiasowych, największej [illegible]
stała na akropolis – jedna jest owa jej [illegible]
[illegible] w [illegible] w nie bez [illegible]
dosięgała 60 stóp – [illegible] wielki stała na
między połową [illegible] minawszy propyleje
Jest to Athena Promachos co może [illegible]
wielki – Toteż zowie się też do tego [illegible] była postawa jej
[illegible] jej – Już z wielkiego oddalenia [illegible]
widzi ją [illegible] [illegible]
płynący na otwartym morzu –

Trzeci wizerunek Pallady umieszczony na akropolis był
podobno najpiękniejszy z wszystkich trzech – [illegible] Lemnos
z złotego [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] sobie że [illegible] z Phidiasa, a po
wykończeniu jej darowali ją Atenom –
[illegible] wielki [illegible] posąg Phidiasa
[illegible] – [illegible] jako [illegible]
zwracamy [illegible] [illegible]
na [illegible] Architektów [illegible] wykonane przez
[illegible] Phidiasa – Tutaj należą
[illegible] świątyni Theseusa a [illegible]
[illegible] Parthenonu o której [illegible]
wspomnieliśmy

88

Tak też ~~nie~~ Pietowy (z których wiele zachowanych dla dawniejszej, archaistycznej) należące przy celli i kolorowe figury, ~~obie~~ oznaczające ~~szczyty~~ oba szczyty [illegible] otoczeniu. — Zdaje się [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] wiadomo nam że [illegible] w [illegible] prac [illegible] [illegible] i że największe (~~[illegible]~~ Elgin's Marbles) [illegible] w Brit~~ish~~ museum — [illegible] [illegible] ~~tej~~ O najważniejszym przystąpić [illegible] ~~tej~~ [illegible] mówić będziemy, że [illegible]

Kończąc [illegible] o Phidiasie pamiętajmy [illegible] jeszcze że jak on był uczniem Hegiasa i Ageladesa (Argiwa) tak [illegible] miał licznego [illegible] szkołę w której [illegible] głównie jako uczniowie jego Alkamenes i Agorakritus —

~~Zastanówmy się~~ Rozpatrzmy się przedtem tak [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] nad ~~[illegible]~~ geniuszem Phidiasa i [illegible] jego ~~też~~ w tym celu ~~aby~~ ~~[illegible]~~ abyśmy ~~[illegible]~~ [illegible] główne cechy tej epoki. Lecz [illegible] rozumiejmy jakoby sam jeden ten mistrz ~~[illegible]~~ [illegible] dościgł ~~najpierw~~ [illegible] przyczyn że obok najpierw [illegible] § Widzieliśmy przyczyny [illegible] pełnego rozwoju [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~na~~ ~~[illegible]~~ [illegible] architektury [illegible] i [illegible] [illegible] — Tak [illegible] peloponeskiej — Na Peloponezie [illegible] Polykletus ~~[illegible]~~ [illegible] mistrz który [illegible] ~~geniusz~~ geniuszem ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ rówieśnikiem

[illegible] celem życia i sztuki [illegible] ~~[illegible]~~ uczczenie Rzeźbiarze uważali mistrz [illegible] olimpijski [illegible] ich fantazja stworzone [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] —

§ Wreszcie sam Phidias miał ~~uczniów~~ godnych go ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ swe uczniów Z~~[illegible]~~ a wśród nich celowali szczególnie Agorakritos i Alkamenes — ~~lubo~~ Pierwszy z nich zawsze i [illegible] oddał się [illegible] naśladowaniu ~~[illegible]~~ a drugi był samodzielny [illegible] od mistrza — Obaj atoli za największych

#

Phidiaszowym, — lubo rodzaj ~~[illegible]~~ genialności tych dwóch mistrzów jest od-mienny — I nie mogło być inaczej doryzmu a attyzmu to są dwie moce równe a dopełnia-jące się nawzajem. —

Więc doryzm ten twardy, niezłomny doryzm który ~~umiał~~ ~~w~~ pod Termopylami ~~[illegible]~~ ~~w wieńcach~~ ~~ale~~, jakoby na ucztę ~~[illegible]~~ wieńcami się stroić ~~z kwiatów~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ by umrzeć kwiatów ~~[illegible]~~ słuchając ~~[illegible]~~ Sparty rotmistrzów bez zachowanie ~~wzorbranika~~ ~~[illegible]~~

Doryzm, malarz ~~[illegible]~~ w Polykleci onego mistrza co umiej się ~~wznosić~~ ~~[illegible]~~ pod osnuje by ukazać ~~natrzyć~~ nabrzmiałe bogów postaci ale raczej tworzyć mając się ~~z~~ ~~[illegible]~~ ~~w~~ stworzył ~~pod~~ formy pełny potęgi atle-tów — ~~[illegible]~~ został te formy kwiecie chwili z natury ziemskiej, pełne piękności chwili z natury wiecznie stały, nie ruchy w tej lotnej apoteozy, w nich albo aureola promieniejąca świętości owe postaci ~~[illegible]~~ młodości wiosny a gymnastyki się pnącej — Jest to mistrz a kapłan ~~[illegible]~~ w jego natury on ~~[illegible]~~ się wżył w świat się spełniał na widok tajemniczych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ludzi — ~~Phidias~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~by im~~ ~~[illegible]~~ ~~postaci bogów na ziemi~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~hold~~ ~~Polykletos~~ jest ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ postaci ~~albo~~ ~~[illegible]~~ ~~jej hold~~ ~~[illegible]~~ ~~i~~ ~~[illegible]~~ ~~nadał moc i piękności~~ — Polykletesa ~~[illegible]~~ dlatego jest realistyczne jest szlachetne przez pełny rysunków pracowniczy i prawdy głębokiej. Phidiasza sztuka ~~[illegible]~~ jest ~~pięknej~~ idealna jest poezja ~~[illegible]~~ pięknością co wzniesiona ne ~~[illegible]~~ ziemskich pojawia się tworzy przybyszy od Olimpu czasu którego —

nie trudno rozumieć z tego

~~Bo~~ wedle mojego zdania ~~tego~~ usposobienie ~~nie~~ a Polykletusa ~~zrozumieć można~~ ~~dla~~ ~~zupełnie wielkość właściwość wszystko~~ ~~od~~ zalety (i prace) zupełnie stosownie temu mistrzowi przypisywane — Jakoż ~~on~~ Plinius starszy ~~on~~ ~~ua~~ donosi nam, o badacz przyrody, co sam ~~wielkości~~ a prawdziwie praktyczny świadczy że Polykletus ~~[illegible]~~ młodzieńca Doryphora ~~wymyślił~~ stworzył posąg w którym przedstawił na oczy formy prawidłowe i proporcye ludzkiej postaci które się mistrze trzymali ~~ściśle~~ jako niezawodnej modły ~~albo~~ wzoru (gallo ~~[illegible]~~ ~~ten~~ Kanonu) — Tę figurę tez ołtarzowano ~~[illegible]~~ "Kanon" (+) Otóż ten Kanon jest charakterystyczny dla sztuki Polykletusa ~~III~~ a to tem więcej że mistrz ten ~~ten w podobnie tego~~ ~~że~~ w proporcyi członków zewnętrznych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w pełnie oczekiwany ~~[illegible]~~ w ten Kanon ~~[illegible]~~ ~~wyrobił~~) który był na góry ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ otrzymał ~~[illegible]~~ To wedle mnie jest tym doczem ~~[illegible]~~ który sam ścisły wyjawiony w twardy, z całej ~~[illegible]~~ śledzi ~~[illegible]~~ i w naturze przepisów i praw nieztemnych których by się podać ~~[illegible]~~ samoż ~~[illegible]~~ mógł — a tak z góry danego i ruchome ~~tak~~ podsuwane lotny fantazji ~~mając zgóry otwarte~~ ~~[illegible]~~ ~~mając~~ w taką ~~[illegible]~~ 6 o ~~[illegible]~~ równiez ~~z tego~~ prawia swojej ~~[illegible]~~ jako Polykletes ~~[illegible]~~ najdoskonalej ~~[illegible]~~ o nim ~~że~~ ~~on~~ się w sztuce odlewania, a był mistrzem w cyzelowaniu ostatecznem już odlanego ~~postaci~~ posągu ~~[illegible]~~ wykonania rzeczy, ~~[illegible]~~ pilności i pełnicelka ~~[illegible]~~ getem ~~[illegible]~~ postaci nawet ~~ze~~ by ~~[illegible]~~ pierwowzoru ~~posągów~~

(*) Wspomnę tutaj co do słowa wyrazy ~~Pliniusza~~ Idem et Doryphoram viriliter puerum; fecit quem ~~ex~~ canona artifices vocant, lineamenta artis ex eo petentes, velut a lege quadam Plin. ~~X~~ L. XXXIIII. Cap. VIII

(++) Sztuki z Krakk. Tom II str. 71.

[illegible]

(A) ~~zwolna~~ ~~tak~~ Nawiązując z wielka mato co nawięcej się opierającego. Zaiste jest to postęp wielki. Ale widzimy że tutaj zasad kompozycyi artystycznej w może się i mistrzowska się objawić, ~~[illegible]~~ niewiele i w ściśle tylko tej formy, ~~[illegible]~~ (XXX) tej figury, zdrowej swobody nie ma w prawdzie w sztuki Phidiasa — bez ~~wszystko~~ (wedle mojego zdania) ≠

Także studiujące" naturę 8

8 ~~pilnie~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ tajemnice rozumki wszelkich członków ciała ludzkiego ~~z tak~~ ~~[illegible]~~ wyrobił

3 ~~323~~ D

a o [To pilnie zapatrywanie się na ~~naturę~~ rozmyślowi ~~[illegible]~~ nie tylko przewodem byta ~~dla~~ (swobody ale nawet stała się jak) ~~po~~ pewność i do powołania ~~[illegible]~~ swobody rozumienia ~~powód~~ podnieść — ~~[illegible]~~ dla Polykletusa że ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ rozwiązał figury zat ~~[illegible]~~ swoją swobodę, w ciąg nadał ruchy ~~[illegible]~~ naturalny wrzekły nie trzymając się dawniejszej postaci symetryi w utorzeniu. stąd tez chwalą go w nim że on pierwszy ~~[illegible]~~ wprowadził posągi co nie ~~[illegible]~~ ściśle równą wagą na obydwoch udach ~~nogach~~ lecz raczej ~~pozostawił~~ miejscowo na pierwszym a inne a drugie ~~[illegible]~~ (A)

i w drobnych szczegółach doskonałość największą — Otóż

~~w tej technice~~ znają się ze perełki w sławnej twór

~~pod pewnym względem~~ niektórzy sądzono Polykleta ponad

Phidiasza, to ~~zapewne~~ takowe wyrzeczenie się rozumieć ~~[illegible]~~

pod względem tego technicznego wykończenia

wykonania — wymagającego i nieustannej niezmiernej

się nigdy pilności a misternej uwagi, ~~[illegible]~~ i mawcy

Bo pod ~~jakimkolwiek~~ innym względem ~~stanąć wyżej mógłby~~ bo Phidias

~~[illegible]~~ od ~~kogo~~ którego kolwiek bądź mistrza!

Lecz ta technikę, ta staranna wyprawa te wykończenia

ta cierpliwość nie jest ale ona wcale ~~[illegible]~~ celu

zaletą dzrymnu a więc i wspólną całego nastroju Polykle-

tusa —

~~[illegible]~~ ~~Przecież jak w ludach greckich~~

Przecież więcej w ludach greckich drobnych a drzymnych lubo pomimo był pierwiastków, jednak obie te moce wrodzone nie mogą być od siebie oderwane —

Jak ~~Przecież~~ Pojmujesz cechy artystyczne Polykletusa rozumieć ... ich i kierunek całej ... jego szkoły, zwanej ~~Argos~~ dzymnicko-Argiońska — (Sykyon i Argos)

Tak atoli jak we wielu ludach greckich dorymi był przeważający a przecież nie wyłączenie panującym pierwiastkiem, lecz kwiat ułagodzonym wspólnym Attycyzm ... tak i też się stało ~~[illegible]~~ ze sztuką Polykletusa

~~[illegible]~~ Jego fantazja tak, realistyczna, tak rozkochana w naturze rzeczywistej, tak unosząca się ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ pełnością atletów gimnastyki, tak wyrobionych, przecież

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nieuważała ~~[illegible]~~, wręcz owszem również wręcz mogła a wyrazista ~~[illegible]~~ Here (Juno) oną Panią na

olimp o twórczej ~~[illegible]~~ — majestatu —

czystą nieba, o poważne cichego majestatu ... i co

Tak jest — mają zaprawdę słusznie ci co twierdzą

że jak Phidias jest twórcą ~~od~~ najwyższego

ideału ~~Zeusa~~ Zeusa (Jowisza) i Pallady — tak

Polykletus jest twórcą najwznioślejszego ideału Junony ~~[illegible]~~ i Hermesa (Merkurego) Junony Polykleta — Ideał po wszystkie czasy był wzorem a zarazem najwyższym dla mistrzów.

Stąd też arcydziełem największem Polygnota jest posąg Hery w świątyni pod Argos – Świątyni, i o jej pod tym względem opowiada nasz podróżnik Pausanias.

„Od Myceny zwróciwszy się na lewo masz
„piętnaście stadyów do Hereum (świątynia
„Hery) — wzdłuż drogi płynie rzeczka zwana
„wodą oswobodzenia (Eleutherion) – Służebnice
„świątyni używają tej wody do obmywania
„się samej przy [illegible] do ofiar tajemni-
„czych — . . . . Tutaj rośnie ziele asterion z
„którego wiją wieńce poświęcone bogini —
„Argiw (z Argos rodem) Eupolemus ([illegible]?)
„miał być budowniczym tej świątyni — Płasko-
„rzeźby nad
kolumnami odnoszą się do urodzenia Jowisza,
do walki bogów z Gigantami, do wojny
Trojańskiej i zdobycia Ilium (Troi) – Przed
wejściem do świątyni ustawione posągi tych
niewiast które były kapłankami Junony,
do innych Herosów (Bohaterów), tak jest między inne-
mi wizerunek Orestesa – w przysionku, widać
po lewej Wdzięcznice (Gracye) a po pra-
wej łoże Junony, a jako dar ofiarny zawieszona jest tarcza
którą niegdyś Menelaus odebrał Euphorbowi
pod Ilium —"

„Posąg Junony siedzącej na tronie,
wyrobiony jest na wielkie wymiary z kości i ze złota a dziełem
Polikleta. Na czole jej wieniec na
którym wyrzeźbione Gracye i bochenki (?) —
w prawej ręce trzyma granat – w drugiej
berło – Znaczenie granatu jest tajemnicą którą
milczeniem pominę —
Co się zaś tyczy kukułki siedzącej na
berle takową tłomaczą mówiąc że Jowisz
pokochawszy się w dziewiczej Junonie
zamienił się w kukułkę a ona przywłaszczyła
onę kukułkę pragnąc się nią popieścić —

To podanie jak inne niepodobne przekazanie wprawdzie, ale nie przytaczam z powodu jakkolwiek je prawdziwem, być może i że "

Otóż przytoczyłem wyraz starego Pauzaniasza, i nich nie tylko [illegible] czytelnik [illegible] sposób opowiadania tego pisarza będącego tak ważnem dla nas źródłem [illegible] obeznał się nieco z otoczeniem jego [illegible] mistrzów greckich — a nadto nabierze jakiegoś wyobrażenia. Junowi Polykleta, bo chociaż jego [illegible] zapewne dość [illegible] w gładkie że jednak najważniejszych opisuje tego [illegible] jakim nam przekazał z chwały [illegible] —

Kierunek realistyczny, nieidealny, przeciwny [illegible] Polykleta że [illegible] Jak też [illegible] [illegible] [illegible] w większej części [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] znajdujemy atoli jeszcze silniej spotęgowany [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] niż z mniejszych, [illegible] [illegible] [illegible] Myrona. — Fantazja jego jakkolwiek [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] naturalistyczna a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] do [illegible] olimpijskich do [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] że [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] znakomitym [illegible] obliczach [illegible] był mistrzem [illegible] [illegible] [illegible] (+) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (+) jego [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] naturalistyczna. Znać że [illegible] jego fantazji była [illegible] lubo prawda że Myron [illegible] te figury [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fantazja — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Nie zadługo, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Lycius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Demetrius, Pythagoras, Callimachus,

(+) „bucula maxime nobilitavit, celebratis versibus laudata - - - - ipse tamen corporum tenus curiosus, animi sensus non expressisse — Plinius l. c.

91

147

Okres drugi tej trzeciej Epoki—

Epoka trzecia ten czas najświetniejszy dla sztuki greckiej zwany epoką Phidiasową, rozdziela się w sobie na dwie części. W pierwszym z tych dwóch Okresów ~~wznosi~~ [wznieśliśmy] sztukę na szczytach ~~wzniosłości~~ ~~najczystszej, tak wzo-~~ ~~czystej~~ tak wzniosłej piękności jaka się już nigdy więcej w dziejach nie pojawiła, jest to okres właściwej sztuki Phidiasa i towarzyszy jego Polykletusa i Myrona — Ten okres wnet przeminął a występuje na jego miejsce okres drugi tej epoki trzeciej, w nim sztuka również świeci najwyższą pięknością, lecz piękność jest już innego rodzaju bo wręcz się różni od sztuki czasów samego Phidiasa—

Bliższe ~~oznaczenie~~ zrozumienie ~~tej~~ cech ~~tej~~ ~~nowej piękności~~ tego nowego stylu wypłynie nam samo przez się jeżeli pojmiemy głębsze powody tej przemiany—

Mówiliśmy w tej naszej rozprawie po tyle razy jako istotą ducha i fantazji Helenów jest [illegible]nia wszystkich ostatecznego [illegible] a sobie odwrotnych mocy żyjących w duszy człowieka, więc ~~[illegible]~~ ustrój ducha i ciała, świata wewnętrznego i zewnętrznego, pierwiastków ziemskich i olimpijskich ~~i ta-~~ ~~[illegible]~~ harmonia jednostkowego człowieka i [illegible] nieba

siebie z ogółem kraju ~~swojego~~ że prawa rzeczy publicznej i zwyczajem ojczystym — Otóż pod względem sztuki ten rozstrój a harmonia wyrazały się wszelkie ~~w czasach~~ ~~Peryklesowa~~ w dziełach Phidiasa —

Przecież takowe szczęsne zestrojenie a zrównoważenie się pierwiastków ~~musiało się~~ nie mogło się ostać długo — wyrwało się prędzej lub zatem też równie przeminęło. Cała historya ludzka już zwolna ~~przy~~ gołosowała się by ~~owo~~ uczuć i kiedyś tej mieszkańców ~~wnoszenie~~ znaczenie jednostkowego człowieka. — ~~więc już na Tonie społeczność grecka~~ Na samem Tonie ~~wszechwiedzy~~ społeczności greckiej ~~Na Tonie~~ stojącej na najwyższych szczytach wtajemniczenia już człowiek ~~wew~~ ~~jednym~~ prawie wychowały się moce wrzecz jej przeciwne — bo psujące ową harmonię ~~będąca~~ która była jej warunkiem — Tak człowiek wewnętrznym — Tak człowiek wewnętrznym zaczął przeważać nad światem zewnętrznym, ~~więc~~ poczucie siebie brało górę nad duchem ~~ogółu~~ powszechnym pojedynczy człowiek choć zwolna zaczął wpatrywać się w siebie i ~~radził~~ radził się wewnętrznej treści swojej i takową przymierzał do praw, ustaw obyczajów swojej ojczyzny i jednostka pojedyncza tedy wobec ogółu występowała — człowiek ~~ogół~~ wznosił się ponad niego ogół przeto już się rysował, pękał tracąc jednolitości swoją — podobnie pojedyncze rzeczypospolite greckie wyrzekały się ze związku ogólnego wszystkich greckich rzeczypospolitych a zawsze ~~jednolitą~~ rodzinną Helladę całości — ~~całości~~

Nie dziw tedy iż nastała wojna Peloponeska. — Ona rozpaliła się (w r 431 pr. Chr.) ~~na~~ na Helladę i wpadła głównią pożogą przez lat dwadzieścia działała pożogą przez lat dwadzieścia —
Prawda że ta wojna bratobójcza

spustoszyła ziemię grecką, że wyssała siły żywotne heleńskich ludów i przyprawiła o omdlenie, ~~mawadr~~ że skończyła się na zgromieniu Aten przez ~~twardych~~ spartan, ~~owej~~ stolicy co była mądrości i piękności greckiej i cnoty, przecież te wszystkie nieszczęścia nie są jeszcze ~~[illegible]~~ najboleśniejszym ciosem, zadanym Helladzie, bo ciosem śmiertelnym dla ~~niej~~ Greków jest raczej sama istota ~~tej~~ ~~wojny~~ tych bojów — Bo ta wojna peloponeska była wojną obywatelską wewnętrzną — Bo w niej się ślepowały przeciw sobie ~~to~~ owe to mniejsze te większe rzeczypospolite, a tych rzeczypospolitych tych miast samodzielnych były niezliczone chmary i cała Grecya rozjednostkowała się na poszczególne miasta z których każde rządziło się własną swoją zaściankową polityką, nie uznając ogółu Grecyi jako wspólnej ojczyzny, rodziny. ~~Następnie~~ Krom ~~tego~~ tego ~~stronnictwa~~ Grecya jeszcze rozdzieliła się na stronnictwa arysto-kracyi i demokracyi uderzające na siebie całem okrucieństwem ~~i twardą~~ zawsze i całą srogością — ~~następnie~~ nareszcie w jednym i tym samem wojsku nierzadkie genera-łów, ~~[illegible]~~ ów w jednym, i tym samem stronnic-twie ~~[illegible]~~ walki przewodzców do ostatka rozatomizowały ogół Helle-ński — ~~Stało się to tego stopnia~~ ?

Jak atoli wojna Peloponeska powsta-ła z całego usposobienia Greków które ją przygotowało, tak i nawzajem, ona wybuchnowszy

(+) Warto też pamiętać iż zaraz z rozpoczęciem się wojny pojawił się Aristo-phanes ów genialny autor komedyi! Te komedye wykazywały stan społeczności greckiej, a lud grecki — jak widz śmiał się — na-igrawał się samego siebie. Pomnijmy też że ta wojna była zerwaniem człowieka z Bogami Olimpu, bo to kiedy byli bogami wspólnymi wszystkiej Grecyi, były wtenczas mi[illegible] wierzeniami całej Hellady i ci własnemi myślami co je Poezya wnieśbo uniosła — Gdy teraz Grecy dra-[illegible] wnętrze [illegible], [illegible] wojny [illegible] wtedy oderwali się też od Bogów swoich

(+) [illegible] Aristofanesa [illegible] Krak III str. 136

~~ze stan~~ spotęgowała to usposobienie i uczyniła ją dopiero jawną rzeczywistością —

Nie dziw tedy że po skończeniu tej wojny swawola zdań, sobkowstwo, ~~samolubstwo~~ przyjęła u owczesnych ~~tej~~ ~~sprowadz~~ ~~wrosta~~ siebie raz rozpanoszona w pysze i próżności ~~po~~ pchająca się naprzód ~~były~~ stały się żywiołem społeczności greckiej —

Zrozumiemy również że sofistyka ~~należąca~~ ~~wiadoma~~ należąca w prawdzie do poprzedzającej epoki filozofii, teraz dopiero nalazła właściwy ~~płodny~~ gradowy grunt dla siebie; bo ona ~~&~~ wtenczas uczyła jakoto dla każdego to jest prawdą co on sam prawdą być uzna~~nie~~, że tedy zdanie indywidualnie osobiste jednostkowe ~~wartę~~ ~~winno~~ same u każdego ważyć jako prawda której się trzymać ma. —

A tak sofistyka ~~polityka~~ celująca przez głównie sztuką ~~mowy~~ gładkiego rozprawiania ~~polityk~~ — ~~kwota~~ utworzyła próżności i samolubstwo — Słusznie tedy Plato orzekł iż zasady, które się pojawiły w wojnie peloponeskiej w praktyce rzeczywistej, ~~obecnie~~ już były objęte ~~to~~ w sofistyce jako w teoryi — nie dziw tedy że to usposobienie Greków było przygotowaniem drogi dla Filipa i Alexandra ~~Macedońskiego~~. — W Macedonii się potęga Greków ~~bała~~ zaświtała się [illegible] ekonomia co miała grozić w ojczyźnie Hellenów — w tedy gdy oni już stracili samych siebie — bo ową warunkiem harmonią będącą ich warunkiem żywotnym —

~~A przecież niemniej tego [illegible] to~~
~~okres drugi (trzeciej epoki) jest czasem~~
~~niej [illegible] greckiego ducha~~

Zrozumiemy ~~takie~~ iż tedy że ten okres drugi mniejszej ~~tej~~ trzeciej epoki sztuki, to jest czas od wojny peloponeskiej (od r. 404) do Alexandra ~~Wielkiego~~ W. (do 336 p.) odznacza się ~~schemat~~ fantazyą dworną tak ~~bez~~ ~~więcej~~ ~~odwrotnie~~ ~~od~~ rozmaitą od sztuki Phidiasowej i nic ~~ees~~ rzekł że ową ~~krótko~~ mała różnica czasu zaledwie ~~między~~ oddziela między jednym a drugim okresem —

A przecież w tym ciasnym okresie zlekadświeci jeszcze promieniem światłem swoich geniuszów – wielcy wodzowie, mowcy, mistrze sztuki, historycy, poeci i filozofowie ~~błyszczą~~ żyjący na ówczas w Grecji do dziś nas jasnością jak gwiazdy przedzgonnym płomieniem ojczyzny swojej. – Bo owczesne przeciwnie się zgubne Grecji ~~tak~~ wśród tak groźne ~~tak~~ a złowrogie na ruinach ojczyzny, ~~nie~~ nie zdołało jeszcze duchowym wyziewem życia ~~nie~~ ~~nie~~ ~~sięgając~~ wyzwolić duchowych wysokości ~~geniusz najwyż~~ ~~zabrakło ich~~ i ~~zatruć~~ i przygnieść ~~jej ich swojej~~ geniuszowi ~~Że przez cała genialność~~ ~~Ta przeszłość zostawiła ołtarz ołoli wrócił przeistoczona w tych w tym miejscu~~ się ~~ciasno świata greckiego. ...~~

~~... ideał piękności innego sadzający ... wolności już pierwiastki ... piękności ... indywidualnej ... przewaga ... siebie, ... przewaga ... odzywają się ...~~ ani tych wniosków duchowych przecież uważnie własnie dla tego i ~~...~~ ~~duchowe, wnioski przez nie więc~~ ~~i te pierwiastki~~ te pierwiastki wzniosły się jeszcze czystsi tutaj ~~zostały~~, w dziedzinie sztuki ~~wielkich ludzi~~ i więc one same zwraca ku kat swój, ~~i stają się przewodem~~ i stają się ~~że~~ uszlachetniają się, i stają się pojęcie przewodem innego rodzaju, innego rodzaju mądrości piękności innego rodzaju sztuki. Tak twory na miejscu owej sztuki wzniosły Phidiaszowej dłoń wznoszący, pełne nieliańskiej grozy, ~~stają~~ zapanuje teraz piękność wszelkich wiennej rzeźby –

Ę Kiedy ~~jeszcze~~ cała, pełna polotu zyta to co wielkie i piękne –

Jakoż lubo jest ~~Prawda że~~ i do tych szczytów genialności ostowiela dolatująca odgłosem owe pierwiastki które się ~~tak~~ rozwinęły ~~tak~~ nowoczesnej myśli ~~wszystkich~~ na żeniu ~~wol~~ ~~tak~~ ~~lubo~~ lubo, prawda jest że indywidualny i przewaga ostowiela wewnętrznej jednostki swojej ~~przewaga~~ ~~na tym~~ i tem stają się teraz ~~zewnętrzni~~ pierwiastków

X I ~~teraz~~ zmienia swoje tryb i ona

Filozofia również staje się nawrotem myśli ku sobie samej, wstępieniem do wnętrza człowieka —

Jakoż (Musielibyśmy wyliczać że Grecy są ludem z nie jednego ołtarza, jednej sztuki; więc oni we wszystkich kierunkach swego żywota są zawsze sami do celu podobni — jakoż

~~Chcąc się bliżej tem objawom~~

o tem się bliżej przekonamy więcej przypatrzywszy się filozofii i sztuce greckiej tego okresu. A filozofia a sztuka są przecież dwoma tak ~~w tym okresie będzie~~ różnemi objawami ducha —

Sokrates, Plato i Aristoteles to są stojące ~~[illegible]~~ przewodniczące filozofii tego czasu. — Przy wyższym tedy względzie do siebie —

Sokrates wszedł już za czasów Peryklesa ~~A Phidiasa~~ ~~jego filo~~ ~~Sokrates~~ Sokrates jest postacią w sztuce plastycznej jest niby arcydziełem tej sztuki, jego życie jest jakby kompozycją Phidiasową — Bo u Sokratesa wszystkie ~~strony~~ ~~ducha~~ pierwiastki są w najczystszej mocy i pewności harmonii. Z mądrości jego i ... nauka jego zachowania się do świata, do bogów, skromność jego a obyczaj i pewność obywatelska, i męstwo, ~~[illegible]~~ wszystko to dzielnie płynęło z niego akordem. Powiązanie duchowe prawdy wszystkich jego ... ideałem i uważałem nie ~~[illegible]~~, z niego idealny i nie przekraczała ~~[illegible]~~, które by nie wstąpiła wszechczasów — najwznioślejszym ... Sokrates jest obywatelem, przyjmuje obowiązki publiczne ludu, w razie po kilka razy do boju gdy ojczyzna tego wymaga, a ... mówi Sokrates jest sobie

tez przeszedł do ołtarza ~~[illegible]~~ trzydziestu ~~[illegible]~~ Sokrates ~~Phidiasa~~ jest najwyższym mędrcem ~~36~~ ... gdy jeszcze Phidias stał na szczycie tej sztuki — tez filozof przeszedł wielkiego mistrza o lat 36. Sokrates tedy należy do obu okresów tej epoki — On zaznał najwyższej potęgi i do ... tej epoki ... Filozofia jego, jak obyczajny, ~~[illegible]~~

i jemu ... ~~[illegible]~~ On zawsze ... w wieczerzach ... w rozmowach ... i ... wielką

wewnątrz jest filozofem i jako wzór wznosi najwyższe mędrców

Bo raz sam Sokrates jest ... wyobrażeniem dla czasów Phidiasowych ... swoim wszystkim ... ideałem ... [illegible]

~~110~~ 94

Zaiste on jakby archidziekanem sztuki jakby najdoskonalszem ze stworzeń ziemskiego i wzajemnem pokrewieństwem się ~~olimpu~~ nadziemskiego świata —

I dla tego słusznie powiedzieć możemy że on jest żywem archidziekanem ~~tej~~ sztuki ~~per~~ Miletowych czasów i najwyższym przedstawcą owego okresu, lecz właśnie dla tego iż ~~w nim się~~ w tej postaci Sokratesowej zbierają się jakby w ognisku wszystkie cząstki duchowe owej epoki, ponieważ on we ~~właści~~ właściwej dziedzinie swojej jest ~~jest~~ niejako szczytem, więc właśnie dla tego on chowa zarazem w sobie zaród następnych już okresów drugiego i czasu, w których owa równowaga pierwiastków już przechylać się zaczyna.

~~Jakoż~~ Anaxagoras wyrzekł że we wszechświecie rozum jest pierwszym i zasadą, dopiero przyznawszy sobie iż naukę posiadając jako jest rozum jest zasadą wszechrzeczy, a że w człowieku jest rozum inteligencyą, więc człowiek sam jest sędzią i miarą wszechrzeczy, więc sam jego ~~zdanie~~ rozstrzyga o prawdzie — Sokrates też również jako dopiero przyjmuje że w człowieku jest rozum, ~~lecz~~ zasady prawdy, a człowiek rozwijający w sobie zasady ~~osobiste~~ z ~~osobistej~~ ~~namiętności~~ ~~osobiste~~ iż przedewszystkiem wypada z dania naszego wodzem namiętności, ~~przypadłości~~ z pod naleciałości ~~wszelkich~~, a wzniosłe i wszelkiemi przypadłościami odróżnić od rozumu prawdziwego a osnowa dowodu od wszelkich empirycznych. A zatem Sokrates żąda aby człowiek

wokół niego jako więcej rozum od wszelkich
obcych czynników, słowem aby zwrócił
baczność na własne swoje pojęcie wręcz
jeśli chce poznać prawdę — nie wdając
się w dalszy rozwój jego filozofii widać zgoła
nauka żądającą aby każdy chcąc
by pojąć prawdę, więcej niż samo to
pojęcie musi zwrócić pojmowanie człowieka
swoje i żąda tem samem aby nawrócił
do siebie samego. Tak tedy wnętrze duchowe i staje się punktem zwrotu obu filozofii. Stąd znać że filozofia
występuje teraz na jaw. Sokrates wielce
nie twierdzi się więcej natury człowieka
wewnętrznej ale własnym duchem
Stąd też poszło że Sokrates człowieka
był najmocniej przekonany że człowiek
nie nauczy się niczego przez przysłowie lecz
sobie prawd wewnętrznych z siebie umiejętności rozwija
ze prawdziwy wewnętrzny samym
i że każdy z nas to tylko wyjmie coby było wewnątrz samym
każdego nas; stąd też sam on przekonał jak matka jego
Sokrates o sobie że jest tem prawdziwie się zajmuje akuszerem
sztuką babienia bo jak pomoc
uczniom swojej do porodu myśli które
wnętrz — [Ten nawrót człowieka do siebie
samego do swojego wnętrza okazuje się we
filozofii Sokratesa i pod tym względem że
prawdę którą on właśnie poznać chce
jest sam człowiek, i że jego filozofią etyczną
jest przeważnie filozofią etyczną
(moralną) uczącą jak sobie człowiek
postępować winien — Ten charakter nawrotu do człowieka
okazuje się w filozofii Sokratesa objawi nam tem silniej zwrot
Ten kierunek etyczny filozofii jego filozofii do wnętrza człowieka jeśli sobie
przypomnimy stan rzeczy
w epoce poprzedniej

mający być cechą tej epoki filozofii

filozofią ... wszelkich ...
że ta jego filozofia jest przede wszystkim...

95.

151

~~a oderwania się jego od świata~~ wzięte

Jakkolwiek ~~potem~~ Grecya ~~do poprzedniej epoce~~

w poprzedniej epoce swojej filozofii zaj-

mowała się li światem otaczającym ~~zewnętrznym~~

a potem zaś ~~tą~~ naturą i powstaniem wszechrzeczy nie

etyka zaś była przedmiotem rzeczy podrzędnych

~~pytała się o co etyki~~ ~~nie zważała~~ zaś etyki

rozmyślający ~~bo~~ grek ~~nie pytała~~ w ~~człowiek~~ bowiem zu lud, nie py-

tał się jeszcze sam siebie o powinności czem

o to co czynić ma, gdy z cyjącymi w ko-

munii z religią, wiązanymi mózgi ojczyzny z

ustawami i ~~religią~~ już w niej znajdo-

wał odpowiedź na wszelkie pytania takowe,

Zwracanie się zaś osobnej umiejętności Etyki

dowodzi że ta harmonia już ustawać ~~[illegible]~~ zwrot

~~prawo~~ [illegible] Jawto bacząc że to całe ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ ~~człowieka~~ dotkliwsza ku sobie obja-

wia się w nim jeszcze ~~[illegible]~~ wiele uderza jeszcze ta

~~[illegible]~~ jeszcze posiada i ciemny ze wzin, jest Dal-

monium, takie jakaś wyrocznia odzywająca się w

w duszy jego, która dodaje mu rad w trudnej

uspadkach! Nie będę ~~[illegible]~~ się już w

Dawał wykazania wam owego wskaza-

nie człowieka w sobie samego będzie charakte-

ry tej dotkliwej filozofii mogłaby się

jej wszerz a wszerz wykazać a nawet

udatalibyśmy ją wyświetlić najwidocz-

niej w jego metodzie, o ile tylko ... metody takowej

Jednak ... wróćmy okiem na to co powiedz-

wiekiem nie ... nie umiemy ~~[illegible]~~ w dotkliwsze

jakoby to ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ człowieka ~~[illegible]~~

~~sobie~~ w sobie było ~~był~~ już ostatecznym, zerwaniem

ze światem zewnętrznym i wypełnieniem

złożeniem w sobie — Bynajmniej

wtedy takowe

zerwanie

Że nawet nie tylko nie jest umiejętnym wykładem nie tylko jest dyalektyczne równowagi, ale ... ... do siebie od zaczątku od pierwszego ... ... się ciągle do wyprowadzenia ... indywidualności człowieka, która ... takowe przedmiot wyobraźni prawdy o której on mówiąc nie ... wypełniając samym.

utonienie w sobie wszystkiego niepodobnym, ten wszystki ~~kwiat~~ ~~wszystkim~~ kwiat sztuki pełniej ~~niepodobny~~ którym się odmawia, się oddać innym do prawie sztuka pełna jest w tanie rozlubowaniem świata wewnętrznego, określonego z wszystkiem, zewnętrznym. ~~Jakkol~~ Jeżeli się przy patrzymy dokładniej wyrazom powyższego filozofii Sokratesa powiedzianym obaczymy bez trudności iż ona była tylko początkiem ~~przechyleniem~~ zerwania owej harmonii i przechylenia się tamej dawniejszej równowagi na stronę wewnętrznego pierwiastku, a indywidualne człowieka —

Jakkolwiek prawda że Sokrates radzi aby człowiek zwrócił uwagę swoją na pojęcie rzeczy, że bez względu na ~~rzeczy~~ tego radzi aby człowiek wszedł w siebie, bez ~~radził~~ tego Sokrates właśnie ~~aby tego~~ w celu aby człowiek tem pewniej i jaśniej mógł poznać przedmiot zewnętrznego świata, Sokrates radzi aby myśl mógł zwrócić do siebie aby poznał tem niemylniej ~~nawet~~ cała się ~~mogłby~~ polecać z wszystkiem przedmiotów — A tam przeważającego kierunku etycznego w wpływ ~~swego~~ praktycznym jego filozofii ~~przy~~ wszystko prawie ~~ku~~ cel praktyczny bo wszystko jak człowiek żyć ma w społeczeństwie i z spokojnością, zatem nauka taka teoretycznie jest zerwaniem z wszystkiem. Z ~~tego już~~ ~~stąd~~ zerwaniem z wszystkiem już ~~widzieć możemy że Sokrates szedł w pełnym~~ ~~Ale jeżeli~~ A jeżeli dodamy w sobie myśli jak do Sokrates cała ducha i w petycznym przekonaniu dopełniał ~~obow~~ powinności obywatela jak był wiązany obyczajami swymi jak nawet miał w swej i w wzrocznie a czynił bogom. ofiary więc już zrozumiemy się ani pomyślić można aby w niego już był następujący owe rozwody ze światem, ~~i utonieniem~~ a utonienie w sobie —

Czas a zerwania człowieka ze światem rzeczywistym ~~nie bardzo~~ abstrakcyi ~~nie~~ byłby był czasem niesprzyjającym dla twórczej fantazyi.

95/a

152

Wypadkiem tedy ostatecznym na-
szego poglądu na Sokratesa jest prze-
konanie iż zaiste w nim nie ma
już tej zgody pierwotnej człowieka
~~ze swym [illegible]~~ ze wszystkim
tym światem która ~~była charakte-~~
~~[illegible]~~ cą za dawniejszych
(była charakterem) czasów greckiej kultury, że tenże świat
zewnętrzny a mianowicie natura nie
była bynajmniej bezwzględną osnową
dla filozofii, owszem, pierwszym razem
się że już przez człowiek (zaczyna) sam w sobie
się ~~[illegible]~~ (się) sam przypatrywać, i poczuwać się
~~[illegible]~~ swą własną istotę, swoją
że tedy indywidualność, więc osoba i ten
cały świat wewnętrzny, się przebudza, ten
drugiej strony jeszcze świat grecki da-
lekim jest od usposobienia ~~epoki~~ (ludzi)
które go opanują w czasach ~~od~~ chrze-
ścijańskich panowanie (przyjęli) ~~[illegible]~~ Grecja
w których filozofia patrząc z pogarda
na świat odwróci się od niego
~~i [illegible]~~ i zamykając się w sobie sama
przebywać w sobie i na trwałych ...

~~[illegible]~~ Pojmiemy ~~dobrze~~ że człowiek taki
ogromnych wymiarów jak Sokrates ~~nie~~
~~[illegible]~~ silnie działał na całą przyszłość filozo-
fii więc nie tak to wiele i uczniów. Jeśli
z nich nie puścili się drogą jego filozoficz-
ną wykształceniem się jego obcowaniem
~~[illegible]~~ [illegible] umysły swoje ~~[illegible]~~
[illegible] do życia, wszyscy zaś ~~zost~~ całkowicie
mniejszej siłą

filozoficzni – ~~[illegible]~~ Tylko owi atoli ~~[illegible]~~,
jedni nie byli wolni objąć całej nauki
Sokratesa a tem mniej rozwinąć jej całą
pełnię mądrości jego, więc przestawali na tem
iż każdy ujął tylko jedną stronę jeden pier-
wiastek mistrza i takową roztoczył ~~[illegible]~~ według po swojemu
i wprowadził w życie – Otóż tak zwanych
jednostronnych czyli niezupełnych sokra-
tyków uczniów [illegible] prawie do [illegible]
[illegible] że do nich należy szkoła Arystyppa cyre-
nejska, potem szkoła Euklidesa
tak zwana megarejska, trzecią
mamy pod [illegible] [illegible], którą
uchodzi była szkoła cyników, główą
jej był Antisthenes a najgłośniejszym
uczniem ~~[illegible]~~ ów Diogenes ze Synopy, który
się oddawał ze niechlujstwo, płaszcz dziurawy
i patykiem ~~[illegible]~~ i drwiny i koncepta odznaczał
filozofię – Wszystkie te tak zwane szkoły filozo-
ficzne ~~[illegible]~~ choć wyjąwszy Arystyppa i cyników tak rozmaity mądry, osobno ~~[illegible]~~ mają charakter kłującej się czasem
więcej osobisty, ~~[illegible]~~ bo zależą więcej na
mądrości praktycznej, najczęściej ludzi przynależących się do niej
nie na teoryj ogólnej – E

E W tych szkołach
~~[illegible]~~ więcej znaczy ~~[illegible]~~
dostatek ~~[illegible]~~ osobiste zdania
niż prawdy ogólne.
I dla tego także
te trzy szkoły
mają tak mało
same w sobie wagi
~~[illegible]~~ nadają jednak
z siebie w epoce po Alexan-
drowej czyli greckiej filo-
zofii odpowiednie im a
niż trzy sektą ~~[illegible]~~
wane będące w prost-
wszelkie, tak zupełnym
oddaleniem od świata, o ile tylko
tego miał stanowczy
dokonać może,

Gdy atoli ~~[illegible]~~ każda z tych trzech szkół tak nie wiele znaczących ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ pojmowała jedną tylko
z jednej strony, więc ułamkową arcydoskonałą naukę ~~[illegible]~~ Sokratesa,
znalazł się atoli jeden uczeń który objął ~~[illegible]~~
geniuszem swoim całą filozofię ~~[illegible]~~
mistrza – tym uczniem był Plato –
~~[illegible]~~ Sokrates ~~[illegible]~~ dla zadań
aby chcąc poznać prawdę, wprzód swoje
uwagę na wewnętrzną wiedzę moją i wolnie
jąc od samowolności przypadkowej, to bo to takowe

26

25/13

wedle Sokratesa pomimo wprowadz...

przeciw dopiero zdata poprowadzić do prawdy,

Plato podejmuje ten wątek sokratycznego

rozumowania bez względu na to czy otaczające

że to właściwie same myśli, wyswobodzone

z przypadłości wszelkich są jedyną prawdą

jedynym przedmiotem prawdziwym. — Bo

myśli takiemu, że idee nie tylko przebywają

w duchu człowieka ale mają istnienie

niezawisłe od niego, bo są prawdami

świata — a pierwowzorami wszechjestwa. — Jako

przedmioty zmysłowe ~~przedmioty~~ które wokół siebie rzeczywiste

się zowią, nie mają prawdy w sobie,

one są jedynie cieniami idei. — Nie

będziemy tutaj wdawali w układy filozo-

fii Platona jak dla naszego potrzebnego celu

~~[illegible]~~ kilka wzorów wystarczy ~~[illegible] jego metar-~~

~~[illegible] [illegible] nas postać~~ rzeczy

~~[illegible]~~. — ~~[illegible]~~ Tu samej rzeczy

to rozwinięcie ~~świata~~ idei a ~~świata~~ rze-

czywistych przedmiotów z ponurzeniem

ich rzeczywistości zmysłowej zdaje się ~~[illegible]~~ celowości

raz czas wcale nie sprzyjający jakiejś istnieć

... — Tu samej rzeczy uznać wcześniej

pełniej. — Tu samej rzeczy uznać wcześniej

że nie rozwinie więcej niż w Sokratesie spo-

strzegamy ~~[illegible]~~ Platonie w tem zapatrywa-

niu u Platona przeważa na stronę

idealną, abstrakcyjną, bo przecież

te idee same są jedynie, adwersarze abstrakcyją.

Świat idejów jest sam jeden prawdą. Bo idea jest właśnie tem, co bywa we wszystkich, co jest jedyne i tym samem w rzeczywistości rozmaitej.

Ta wszystko co tylko jakie znaczenie ma, ma je o tyle o ile jest uczestnikiem idei, o ile w niem obecna idea.

A) abstrakcya, a myśl oderwana w ciało-
na zmysłowe formy jak już wcześniej stworzy zjawi
zatem symbol ale nigdy owito artyzmu E
i prawdziwej piękności — E

Przecież nie rozumiemy niczego się jakoby ~~[illegible]~~ że
filozofia Platonowa była tak wcale
przeciwna fantazyi artystycznej. —

Plato gniewa się poetów niechce
im mieć w państwie a jednak sam
jest ~~filo~~ poetą filozofem, ~~[illegible]~~
jego on sam ubiera swoje nauki
często nawet wspaniałe obrazy i mity zdobne
najwznioślejszej Poezyi — Lecz mniej
już szło o to, czem więc są jego
Idee? Abstrakcyami — a przecież
abstrakcyami które powstały z u-
ogólnienia a zgeneralizowania przedmiotów rzeczywistych
o tak dalece że gdyby tych nie było
nie byłoby też i owych idei Platonowych —
At tak to same ~~[illegible]~~ jego idejo same rzeczywistości ~~[illegible]~~
porządek swój winny, a one już zaś
państwa, owe republiki platońskiej
czyli one posiedli z [illegible] platońskiej
mniejsza! Ta jego republika jest
niczem więcej jak czysto greckiem
pojęciem o państwie, jeżeli takowe
pojęcie takowe nie mogło się przyjąć
w świecie ówczesnym to chyba dla tego
że Grecy ~~przestali~~ już uważali danych [illegible] siebie.

E Wszakże z tym abstrak-
cyjnym poglądem
na świat zgadza się
też zupełnie obraz
Platonowy o państwie
który jak nam wiado-
mo nie mógł nigdy być
zastosowany w rzeczywisto-
ści bo Plato oddzielił
nie abstrakcyi tej
ściśle [illegible]
oddalił tez [illegible]
rzeczywistej ~~[illegible]~~

§ Co więcej! Lubo on
ideje uważa jedyną rzecz-
wistością i jedyną prawdą
tak mimo zdrowszej strony
sam się pomyje z materyą
czy ją uważa za coś tak
dla idejów, innym razem
uważa materyą jako
niestworną według idejów
i opierającą się nim
zatem widać że on sam
nie zdołał ~~[illegible]~~ do szczętu
przemódz i ~~[illegible]~~
i wyzwolić zapomnieć
zmysłowego
świata —

~~98~~ 95 6

że już ich indywidualizm, charakter jednostko-
wego usposobienia tak urosł i rozwi-
nął jego tylko już niepodobnem — [illegible]"
prawa Lykurga ~~jeszcze~~ tak są pisane
bez względu na tę rozmaitość prze-
rome a przyjęte są w Sparcie dla
tego że były ~~[illegible]~~ zasadom nie rozwi-
nięcie, i we wiekach gdy jeszcze
treść indywidualna nie rozwinęła się
w ludziach —

Tak tedy widzimy z tych kilku uwa-
g o filozofii Platona że ona wcale
nie jest takiem ~~oderwaniem się~~ i
oderwaniem się od rzeczywistości jakby
się zdaje na pierwsze spojrzenie zda-
wało — Dodajmy jeszcze że są filozo-
fia jego jako rozumowanie tem więcej
mogły działać z ~~[illegible]~~ niezwykle artystycznym nadskakując,
i ta nauka jego ~~[illegible]~~ jak widzimy nie
jest systematycznym wykładem umiejętnem
lecz ułożona w dyalogach — A tak
prawda że im powinno jest pewno
dla więcej tak formy dyaloga
~~[illegible]~~ a przybrana kartek wykładów prze
ale tamta forma niegdyś wiedzy
— a nadto potrzeba była stworzyć
i tworów, i głęboko je kreśli aby
z tych wszystkich dyalogów nawracał
umiejętność zdolne stworzyć jak w [illegible]
wymagalny jakiś ~~całości~~ obraz całej
systematycznej jego filozofii — stąd też
okazuje się że zapewne i dla spółczesnych
Platona, filozofia jego

była trudne życie przeszła wbrew i siły wsz-
ystkie ludzi greckiego —

Czas Platona nazwaliśmy powyżej był
okresem powstającego indywidualizmu, ~~ok~~
czasem, w którym ~~fizjonomia~~ duch każdego człow-
ieka nabierała fizjonomię osobistej,
ta cecha jakiejś wielkiej wznosiła się
nawet do najwyższych. Działanie czło-
wieka odzywała się w ludziach takich jakiejś wielkiej i
i w historykach, poetach, mistrzach
i filozofiach — Otóż co do Platona myślę
że on mimo owej powagi abstrak-
cyjności swojej jest sam arcy uzdolnioną
i siłą charakteryzującą się indywidualnością
a indywidualnością ogromną — Jak z jednej
strony niechbyś ze wszech i przemawiało
przemawia ~~filozoficzna~~ ogólna myśl rodu ludzkiego
która kończy przez wieki, ~~a epoce~~
a osobliwie ~~[illegible]~~ epoki Platona wcieliła
się wszelkiego i uwolniła się w jego nauce
z jej wnętrza i [illegible] strony, mimo te
twórczości, tak z drugiej strony, mimo
pisma jego wielki ~~[illegible]~~ myśli jego silnie tchnie indy-
widualnością, że czytając jego ciągle
widzisz przed sobą tego wielkiego człowieka
ciągle i zawsze sobie powiesz że taka
myśl tylko Plato mieć mógł, taka
forma dla tej myśli jest czysto osobista
Platonowska —

155

Plato nie doczekał się ~~macedo~~ władztwa Alexandra Macedońs ~~do~~ nad krajem — umarł w sam czas dla siebie — umarł na czterna-ście lat. lat przed zburzeniem Teb przez macedońskiego króla —

Sokrates ~~**~~ w rozumie istotnym człowieka ~~szukał~~ badał prawdziwego pojęcia ~~znalazł, że pojęcie jako już istniejące jednoczenie~~ Plato ~~rzekł~~ że to prawdą jest ideę w pojęciu które istnieje i w rzeczy w samym jestestwie, nawet niezależnie od myśli człowieka — lecz że pla-tońska ta ideja jest poza oderwana, ona żyje ponad światem rzeczywistym i rozłączeniu od niego — Teraz wstępuje który jego Aristoteles i rzekł iż owe idee nie są w oddzieleniu od rzeczy istności ale przenikają je wskroś. Taki jest rozwój jednej i tej samej myśli, tak się mają do siebie ci trzej mężowie —

Aristoteles zarzuca Platonowi owo niemoc jego ~~rozdzielenia~~ jące połączenie idejowe rzeczywistości — ~~a tak~~ do pra-wdy sam zagubić —

95

95/2

~~93~~ ~~94~~ 95 E

156

~~aby~~ zagoić ten rozbrat świata idealnego
a zmysłowego — [Widać tedy, że Aristo-
telesa filozofia nie jest złotą wagą
dla sztuki, będącej przecież także zie-
lubieńcem ~~świata~~ pierwiastku nieskoń-
czonego ducha, a zmysłowo-materialnego — [Aristo-
teles pragnął ~~tedy~~ co filozofii zbli-
żyć i pojednać te dwa wiecznie osobne myślowej
w idei ma też odrębnej istności jak
forma od osnowy a wielki swojej ~~twórczej~~ — Przecież
mimo bystrości tego ~~ogro~~ olbrzymie-
go geniuszu ~~on~~ jednak nie dokonał on dostatecznie
~~on~~ nie zdołał rozłubić ściśle tych dwóch odwiecznych jak
zadania swojego — Ta niemoc jego jest
właśnie charakterystyczną cechą nie
tylko filozofii Aristotelesa ale całej
starożytności — ~~Ale właśnie dla tego~~
[~~Jakoż uważamy~~, aby się powiązały ściśle idei z rzeczy-
~~że~~ ~~aby powiązać tak~~ a na pograniczu filo-
wistością, ~~nowe~~
zofii, trzeba było aby obie te strony
naprzód rozkwitły się rozwiodły, ażeby
siebie, a potem ~~przecem~~ dopiero ideja przemienio-
na będzie mogła ~~mogła~~ siebie
[illegible] w duchu człowieka
niepowrót wolnym utraconej rzeczywistości
i przyjęła się w niej jako wewnętrzna
~~To nie~~ ~~do~~ i zjednoczyć się z nią.
To zjednoczenie jest też zadaniem no-
wożytnej filozofii od dwóch set lat zacza-
Grecja jako cała starożytność nie ~~mogła~~
podołała temu zadaniu bo ona nigdy
w sobie nie rozwiodła ducha od rzeczywisto-
ści — ~~bo nawet~~ Bo albo prawdę
z po Aristotelesie duch w Grecji cofnął
się w siebie, albo wtedy myśl istniała
rozbratały się z sobą, a człowiek
~~od~~ odwrócony od przyrody o rzeczywisto-
ści zapomniał

o o biegunów

E aby każda myśl
uwolniła się do czysta
od obrazów — Po-
jęcie Arystotelesow-
skiej owej
ostateczności mogło
prowadzić do
przyjęcia idei.
Gdy atoli świat idei
~~jak wewnętrzne~~ ~~są istniejące~~
~~wewnętrzności mają~~ ~~być~~
~~wewnętrzności jak~~ są
~~nie~~ przyjęte przez ducha
człowieka wynika stąd
aby i ten duch uwolnił
się do czysta od zmysło-
wo metodą abstrak-
cyjnego myślenia.

to też właśnie i wtedy i dlatego
przyzakończona ani się więcej nie [illegible]-
ła —
Przecież jest rzeczą wielkiej wagi byśmy
~~właśnie w tej~~ wspomnieli ~~[illegible]~~
~~nad~~ że owa niemoc odstania ~~od natury~~
ducha i natury, ~~[illegible]~~ i
trwająca potem u Greków póki jeszcze
wielką siłą żywotną jak jest niemocą
i filozofii tak wreszcie strony jest
właśnie ich potęgą artystyczną — wszak
i u mistrza w poezji prawdziwego widzimy
że idea i w myśl ze duch nie rozwiedli się do reszty ~~[illegible]~~
urzeczywistnienia i naturą. — Bo w artystę
~~[illegible]~~ u wieszcza istotnego idea i myśl
~~[illegible]~~ rzadko się odrywa już od razu
w ciało wrosła ~~[illegible]~~ z natury, z rzeczywistości
~~[illegible]~~ — mówimy że wszystko z natury i rzeczywistości
~~[illegible]~~ bo natura wtedy gdy się unosi
wszystko i właśnie ~~[illegible]~~ dla wyższości sztuki idealizuje się ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
napromieniona duchem —

Lecz wróćmy do Arystotelesa — wszak ~~[illegible]~~ i cała pojmowanie
~~[illegible]~~ i jego filozofii również jak ~~[illegible]~~
pod dwoma względami uważać należy — ~~[illegible]~~ wszak
~~[illegible]~~ Jakoż naprzód ~~[illegible]~~ widzimy że on chce pogodzić świat
myśli a rzeczywistości, ducha a materię nie zaczyna
od idei jak Plato ~~[illegible]~~ ale owszem on zwraca się do bytności rzeczywistości
~~[illegible]~~ na ~~[illegible]~~ i te badania ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Arystoteles, ~~[illegible]~~ ma nacie-
~~[illegible]~~ zwracając się ~~[illegible]~~ myśli jego jak
~~[illegible]~~ tylko potępianie ~~[illegible]~~ [illegible] może się
nie idealność, rzeczywistości, a ~~[illegible]~~
przeważa ~~[illegible]~~ rzeczywistości do realizmu empirycznego
~~[illegible]~~ empiryzmowi, ~~[illegible]~~
— u niego pierwsze ma wszystkie siostrzej harmonii
między pierwiastkiem idealnym a materialnym —

96

157

Ten dowiódł tem więcej potwierdzając jakoż gdy wielki mimo olbrzymiego geniuszu Arystotelesa nie udało mu się do pogodzenia i zeslubienia owych dwóch odwrotnych pierwiastków — A nakoniec samo te usiłowanie wielkiego człowieka aby dokonał onego zespolenia dowodzi że on widział a owym rozdwojeniu — że je czuł — że był samo to rozdwojenie i on rozum wdarł się we wnętrze jego owszem —

To wszystko jest niezaprzeczoną prawdą —! — Przecież warto wpatrzyć się w tę postać Arystotelesa i z innej strony — Jakoż za błyskiem rozpamiętania że jeszcze nawet rozdwojenie zapamiętaniem się w jego geniuszu widać u niego myśli nie wolno odgłosianem rozdwojenie owych dwóch światów których jedność była warunkiem sztuki greckiej — Bo lubo Arystoteles postępuje sobie empirycznie i w badaniach swoich tenum jedynie wierny czego sam dowiódł najwyższy to przecież te badania jego mają głównie za cel by dojść właśnie do idei w tamacej (?), te rzeczywistości — Znać tedy że w tem wnętrzu jego empirycznem badaniu mogą jego idee jako gwiazda = przewodniczka — a nakoniec unosiła się przed duchem jego — i temu nie przeczy że choć jednakże Arystotelesowi nie udało się wyplenić z rzeczywistości, zespolić ducha i materyę, myśleć a rzeczywistość idejce a doczesności myślową, że choć żadna moc o rozbracie tych na pozór sprzecznych pierwiastków grała mu w głębiach łamaniem ich jego duchowych tak własnie abym dowodem rozwodowi temu którego je objęła zbliżać życia, winny być wszystkie połączenia jak istnieją i jeszcze wielebnego, a obydwa te światy w harmonii — ○

Tak tedy ani Arystoteles ani Plato ani zdobywszy się jeszcze nie wyzwaja się rzeczywistości bitną do niej duszą, i potem się podnieść do wyżyn ich poprzedników naszych we filozofii Greckiej — Rozwija się a tak od nich tu że gdy u tamtych rzeczywistością jest świat myślowy, doczesny, materyalny

△ że on nawet w historyi nie chce widzieć empiryzmu zapalającego się w przedmiotu rzeczywistym objawu a z pominięciem tego co jest rzeczywistością a ideą tych rzeczywistych pojawów —

○ Z tą uwagą naszą wiele mniej wszystkim wszelkim jest zdanie owo uderzające samego Arystotelesa które wyrokiem porównywające Historyę z Poezyą — On bowiem daje pierwszeństwo Poezyi a to dla tego że ona jest niezrównanie wyższą i filozoficzniejszą niż Historya, bo on Poezya przedstawia myśl przeważającą w dziejach ludzkich (idee) i maluje czem być mają, stać się powinny — a historya wprost opowiada co rzeczywiście się działo (Arist. Poet.) — tak być mieć że on △ jako

E nie cofają się w dziebie wnich tedy oto — biła indywidualności nie biorą góry nad prawdą żyjącą w prostocie.

przeciwnie u Sokratesa, Platona, Arystotelesa
niezawisłości jej pojęcie prawdziwą jest myśl
pojęcie idei, forma słowem powiadał
duchowi — A wtarcie jakoby przejściem od Anaxagorasa
tych dawniejszych epoki do Sokratesa i wszystkich
wielkich następców jego jest jako niemy filozofie Anaxagorasa —

Tak tedy z tej filozofii Sokratesa Platona
i Arystotelesa poznajemy iż duch, że
myśl jest piastunem owczesnej greckiej i widzimy nadejście czasu
że duch i myśl są obecne
i w człowieku, iż ten człowiek ujmuje
siebie, wyższą jaźń ale przecież
i w tem nie zrywa w okresie — widzimy tedy, że
ten i sprawami jego — Bo egoizm, że człowiek
nie był w danym dobie ogarnięty dopiero chwilą
bezzacne. — lubo w tym drugim
okresie już trwa epoka walki
to pomimo wtarcie indywidualnie
jest już i wzrasta w każdym człowieku
o ile on jest w wszystkim
w tem człowieka pierwszy
w rozwoju go i ogólnemu prawa dziś świata
człowiek
już się staje wewnętrznym lecz świat wewnętrzny
nie jest mu jeszcze wrogim filozofii

Tak tedy ze swego tętna i pulsu
filozofii możemy zgadnąć rodzaj artystyczności po
który wtartej w tym okresie —
Cechy sztuki i poezji w tym czasie już jasno
i wtórni stosach określić sobie zdołamy
polityczny —
W polityce tego okresu moca najpotężniejszą
jest wojna peloponeska. Przez lat dwadzieścia

W sztuk obrazem nadoj... odmiennego w tym okresie są dramaty Eurypidesa — to mu nie ma jest tej czystej piękności umiarkowanej, którą jest niedościgłe w poezyi Sofoklesa. W uwagach Lewesa ~96

158

96

6

W tragedye Eurypidesa żyją echem i pulsem niniejszego okresu – (+) Postacie które Eurypides na scenę wywołuje, pełne sentymentalnej wymowy, złotouste, poezyą pełne sentencyj prawią o boleściach i radościach osobistych indywidualnych wzruszeniach serca swojego – One są tedy już pełne rozkwitłej indywidualności Bo gdzie już poczynają się osobiste uczucia tam już znać że już przycichły głosy ogólnych powszechnych prawd, tam już cofać się zaczyna sumienie jakiem które żyje w sercach wszystkich a w którym żyją serca wszystkich – Gdy zaś sentencye indywidualne zasiedzą w sercu, utonęła tam dla świata uczuć gwiazda co kierowała uczuciem ogółu – po jednej gasną [...] przedechnowy – To wszystko było tak koniecznem następstwem wojny peloponeskiej, następstwem tej wojny jak był on rozczłonkowany wielki filozof o którym przed mówiliśmy, Gdy świętość grozy umniejsi spada ze swej wtedy wielki duma i nuta akcyjna w filozofii na świątach wnieciła na grozy i ułogodzenie ...

Skopas! to wielkie imię jeszcze w starej wiedzy, wszelako w nowszej epoce ...

Ot gdy to czyn ten spór – do dziś dnia trwa Trudno tedy... Grupa Niobe – ... do rozstrzygnięcia według ...

Ktoś zajęci sądem ... wielce sa grupa jak Skopasa ... jako ...

(+) Rozumie się że my w całej tej niniejszej rozprawie restauracyj ze ... historyi, poezyi i filozofii Grecyi Historyą polityczną Grecyi i owoce jej filozofii, Poezyi i sztuki, ani mamy wcale pretensyi aby zawsze co do daty i roku razem się schodziły takie razem restaurowane – o–o

Ptor podobny na swój wschód mający i w owych dwóch wielkich mistrzach skulptorach przedstawiających nam okres niniejszy – Było bowiem kładli sobie przed oczy tłem społecznym który wywołał wspaniałe pojęcia a zwracali wtedy się połączeniu bytu, było też pamiętali to wszystko pojęci o filozofii społecznej mówili a teraz o Eurypidesie wspomnieliśmy a już zwrócimy znaczenie tych dwóch mistrzów Skopasa i Praxitelesa –

o–o Bo wykazując rozwój ducha ludzkiego w tak rozmaitych jego kierunkach wykazuje jeśli znajdziemy ogólne społeczności wypadkowo do siebie należące, różnica kilku lub nawet i więcej lat nie powinna nas wcale obchodzić –

Mityczna wieść niesie jako Niobe, otoczona wień-
cem z synów i córek najpiękniejszej urody, wychwalała
się tem szczęściem swojem w obec Latony. Na wezwanie [illegible]
Bogini dotknięta urazą, poraziła ją przez Apollina
synem swoim, wzywając go do zemsty przeciw Niobie —
Apollo. [illegible] łukiem zadał
śmierć wszystkiem synom wszystkiem córom
mniej dumnej Niobe — matka z boleści skamieniała [illegible]
wiata — Ta grupa cała i matka i najmłodsza
dziecię, co się w strachu do niej przytula — [illegible] śmiertelnie
synowie i córy, to co grozi, gnane lub umarłe spiący
[illegible] do [illegible] śmiercią
mają serce widzą [illegible]
konem [illegible] —
Nie widząc się tutaj w bliższe opisanie
tej cudownej grupy, o której słusznie twórcy że dzieło
w pierwszym rzędzie arcydzieł ludzkich —
wspomnimy jednak jej cechę naczel-
ną — Tutaj
W tej grupie nie bogi ale serce ludzkie, serce matki i
jest tu główną co jak wiadomo jest wstrząs odpowiednie
osnową — Zmartwienie boleść straszna
nastrojonego wystąpiła na jej oblicze
matki promień godności i szlachetnej pocie-
chy, której wobec bogów nieśmiertelnych
czego sobie choroby, cierpienia i zemsty
ich, otchłani — Tutaj człowiek i ad zemsty ich
ad sercu, niebios! — Tutaj
mać ze człowieka nie korzy się wśród
na olimp. przed przeciwnikiem olimpem, — bez nawet gdy sądzi
Jest to epopeja serca a żal a boleść
człowieka — A serce a żal a boleść
a krzyż nosi główne przebaczenie
na wieki w sercu niewiasty — matki
Przecież te serca palące tutaj
ucieka niebios
nadludzkiego

prawo co życia w
ducha śmiertelnej
władzy —

Ilu mocny dzieci –
ta Niobe co kamienieje
boleścią nie jestże ona
może mimo wiedzy samej
smutku obrazem swojej
co wiecznie [illegible]
[illegible] sama
ma umrzeć + śmiercią
w kamieniu w dziełach
wielkich mistrzów
i wielkich
twórców —

... !

a majestacie —

Niobe a Venus to
jakby dwie rzeczy
sobie zupełnie obce
[illegible] — a przecież i
miłość równie jak i
boleść są sobie mocami
bo taka i ta miłość jak i boleść
rzec umiera — a
wieczne wiecznie, a
mimo śmierteln
[illegible] rzeczy
szczytów natury
na wielkich
[illegible]

oblane jest łzą boleści jak tryumfem
wewnętrznego człowieka nad ziemską jego
naturą. — Ta Niobe patrzaca się na
[illegible]

I patrzymy na tą, sam Skopas co marmurze
śpiewa o uczuciach człowieka więc o tej sile
nie o tak człowieka, która jest jego osobiste
właściwości jego własne indywidualne, jakimś
ten sam Skopas jest odzwierciedlonym [illegible]
gdy mu przyjdzie pokazać wzory
ziemskim wielki Aphrodyty, owej
miłości i najwyższej piękności bogini —
wie uczucia tętnice owrzące kipiące
rozlane po całej postaci niebiańskiej
A przecież ozdabiana jeszcze, co jej oblicza
mai ze się nie być władczynią i ludzi
bowiem, którym żywot jednostkowy
a zarazem, które się nie być panią olimpijskich
bogów — Ona wielka w swojej prostocie

Młodszy od niego Praxiteles (r. 390) (zawdrości)
chce mu współczesny podobnie jak
Skopas rozwiązuje wszystkie niemocnemi i
Euforydyte by stanęła mu wzorem.
Lew w tej
do mocny — marmurowych postaciach jego nie najcichszą majestatem
dzieje jak tej prostoty, a owiej
pełni której na [illegible] patrzy bowiem.
wywołana strona Skopasa —
Praxitela sięsie
Aphrodyty [illegible] ziemi.
najwyższych wdzięków bez ow ca
chcą, myślowi żądnej piękności jej
formach wrocych — xxx [illegible]
jest niebiańskiej chce ziemnego marmuru, o [illegible]
płonącą [illegible]
namiętności
w ludzkich
[illegible]

~~artystów~~ (6) Dochodzą wieści iż te wszelki

marmurowe zawrócił, szaten, ~~nog~~ umiera nawiedzający ~~[illegible]~~

młodzieńca — (+)

Lubo jednak Praxiteles zachwiał entuzjazmem —

niem powziąwszy pierwszy stworzył pozdać

Aphrodytę bez szat — (~~Venus z Knidos~~) ~~tak dla~~ ~~pa~~ tylko

dał ciał strojów i tej samej pełności ~~form~~ formach

przecież ~~jego prawd~~ to zuchwalstwo pewne

nie jest (świętokradztwem) swawolą, — jeżeli te wszelkie boskie

metodzie nie ubierają (wielkości) szaty obliczu, — a jeżeli

Jeżeli bowiem Phidias stworzył nawiązując ideał

Zeusa ~~za~~ ~~[illegible]~~ i Pallady — jeżeli Polykletos

ujrzał ~~[illegible]~~ w artystycznym umiejętnie ~~najwybitniejszym~~

~~[illegible]~~ oblicze Junony (Here) — ~~to Praxiteles~~

~~[illegible]~~ i podał ~~[illegible]~~ grecji jej wizerunek

~~[illegible]~~ Lecz pewnie Praxiteles ~~a~~ Venery

w jednem nie wszystkie już wielki (~~[illegible]~~) bezszatnej, (Plinius praw.)

są idealnym obrazem tej bogini (~~[illegible]~~)

~~[illegible]~~ należy umiejętniej ~~[illegible]~~ do mistrzów jakoże ~~[illegible]~~ umiał

Knidos — A potęgą ~~[illegible]~~ (przedto wszystkim, niż 15 lat) Praxiteles Venerę — unoszę Kos we wtedy

ty obecni żadaj cześć tej Knidejskiej; co ~~[illegible]~~ sobie bogini ~~ubrane~~

Aphrodytę ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Bithynii (drogą ras)

Nicomedes zapalił się żądzą posiadania tego

~~[illegible]~~

ten arcydzieła niech mu ofiarować

~~lub być~~

olbrzymie sumy pieniędzy, ~~[illegible]~~ mniej

~~[illegible]~~, sumy pieniędzy, ~~[illegible]~~ (Plinius)

lecz Knidos bo tak wielkie sumy (~~[illegible]~~ aes alienum Plinius)

wówczas ~~[illegible]~~ wolała ~~[illegible]~~ (Civitatis aes alienum) ~~[illegible]~~ stracić raptalve!) —

i Knidos ~~[illegible]~~ nie ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ Ono nie przyjęli tej ofiary,

~~Ani~~ ~~[illegible]~~ Plinius bo tym ~~[illegible]~~ Plinius lib. XXXVI cap 5

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~Plinius~~ Plinius l. c.

(+) ~~[illegible]~~ mistrzyni ~~[illegible]~~ przez Plinius l. c.

(+) Oznaczenie tej ~~[illegible]~~

~~Lib XXXVI cap~~ Aedicula ejus tota aperitur,

ut conspici possit ~~[illegible]~~ undique effigies deae; favente ipsa ut

creditur facta — Nec minor ex quacunque

parte admiratio est —

(Praxiteles cate Cnidos) (nobilitaverat)
posągiem uszlachcił ~~Praxiteles cate Cnidos~~ —
Ibrzmiały pieśni w starożytności ~~głoszone~~
na chwałę knidejskiej ~~Venus~~ Afrodyty ~~Venus~~ —
wszak Venus ~~tego~~ Medycejska, Kapitolin-
ska są ~~pewno~~ jak się zdaje z pewnością
wykonane w stylu ~~Praxitelesa~~ a prawdopodobnie
Praxitela —

Przecież mistrz ten jak pokazał raz
na zawsze artystom, mimo dzieje cen
jak Venus tak samo stworzył
najmilszy ideał jej syna Erosa
(Amora) — ~~co nie z Bachusa (+)~~ Praxiteles jest
mistrzem nie dościgniętym gdy ~~z~~ spod ręki
jego wyłoniona ~~z~~ marmuru wyjawia
się Bachus — (+) — wszak to był właśnie sła-
wny był stworzył (w odmianach wielkiej pełni) portret Bachusa onego
co chciał ~~(w wielkiej postaci o pulchnych, niewieścich formach)~~ ~~boga~~ boga, co tonie ~~w marzeniach rozkoszy~~ rozkoszy
w lenistwie niewypowiedzianej ziemskiej ~~...~~
w tej żądzy ~~...~~ oddającej się
bez granic ~~...~~ szczęściu chwili
co wnet przemija — lecz więcej nawet
jeszcze niż postaciami ~~...~~ wodzącymi
Praxiteles charakteryzujący się w dzielności ~~...~~
i ~~sztuki jego~~ pojmowaniu jest nadzwyczaj
~~...~~ Faunów — Faun to jestestwo
ważne, ~~...~~ pełne wesołości ~~...~~
mistrzowie, ~~...~~ ~~pieśnią wesołą~~ ~~...~~
~~...~~ w nim silnym odgłosem odzywając się
~~...~~ echem ~~...~~ zwierzęce — on ~~...~~ niema
się jeszcze ~~...~~ naszej żądzy
i coś nabrał natchnął wszystkiego, i coś przemądrości, ogromnej ~~...~~ — lecz
~~i ogrom~~ widać jednak
więc jednak jego bardzo
i bardzo blisko
ziemi

(+) Młodszy czytelnik zechce nie pomieszać, jak
się to często dzieje Bachusa ze Sylenusem — Silenos jest właśnie
stary, ~~...~~ chociaż dusza, tłusty, brzuchaty, pijany ~~...~~
~~...~~ ~~...~~ pewnie na oślęciu — którego
u nas tak często Bachusem zowią — Silenus jest był pierwotnie
uosobnieniem mocy przyrody we Frygii, tak samo czczone —
wszak Bachus, Bakchos ~~jest~~ był jedynym, przydomkiem, które miał bóg Dyonysos
syn Zeusa i Semeli — Dyonysos jest właśnie bogiem doczesnego szczęścia, rozkoszy
ziemskiej, radości ~~...~~, ale to jedynie w tym znaczeniu że on to szczę-

i Wrat Apollina — (np. Apollo
Sauroktonos o którym pomówimy) —
~~ten~~ piękny ego młodzieńca co ~~od~~ zawsze
w marzeniach słodycznych ~~...~~
marzy w sobie ~~...~~ rozrzutną ~~...~~
pełnym ~~...~~ wszystkiej niewiadomości
życie i jego darów błogich —
ten młodzieniec co całą
tajemnicę swą w ~~...~~ serce uczucie mocy
jak mający ~~i co ...~~.

a rozkosz, a radość oraz wracania, uszlachetniając
jej obyczajem — Dyonysos uszczęśliwiając dzikie
barbarzyńskie plemię pierwotnej dziczy
~~rozstawiony~~ i umiłowaniem ich serca zapewni
je rolnemi i wyrywanie prawdziwie rozkoszy
i radości ziemskiej — ~~a odtąd~~
~~wino owoc~~ jako bóg ~~...~~ rozweselający umysły
winem, ~~...~~ rozgrzewający ich do szalonej
wesołej do żwawej ~~wielkiej~~ ochoty, nosi
przydomek Bachusa, Bakchos

Zwracając że w tym okresie w ramach ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] najwyższej zręczności. —

się tworzyna ~~[illegible]~~ epoce, także stał się ulubionym przedmiotem sztuki, (toć) jest rzeczą arcy charakterystyczną — pewnie

na! lecz z drugiej strony dodajmy że nie również wymownym znamieniem ~~[illegible]~~ fantazyi artystycznej owego czasu jest szlachetność (wysokim wdziękiem nawet) w tych postaciach fan- idealności ~~[illegible]~~

tazyjnych. — Δ

~~Uważmy~~ Jeśli się przypatrzymy bliżej nabożnym przedstawiającym wizerunki bogów rowego czasu — i tej Venus (Afrodyty) w słynnej ~~[illegible]~~ z Knidos, lub wychodzącej z wody — lub przedstawionej w kształcie obliczem, się obecnie ocze- [illegible] jeśli zważymy jak ów Apollo (Sauroktonos) oparty o drzewo mierzy strzałką w przemykającą jaszczurkę, mała, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jeśli zważymy, że te wszystkie olimpij- skie postacie już nie pojawiają się owemi groźnie a wysoce uroczystym odzianej majestatem, lecz raczej uśmiechają się [illegible] [illegible] mają się jakby sprawiać ~~[illegible]~~ przyrzeczeń w którym znać urok i ~~[illegible]~~ [illegible] że te postacie zachowały one wielkość szkoły ob[illegible] — I myśl że z tej zmiany [illegible] znamienia szkoły ob[illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ najnowszej rodzajowej (Genre) ~~[illegible]~~ ten okres dzieli ~~[illegible]~~ granicę rozdzielającą dzi[illegible] epoki od jej pierwszego okresu ~~[illegible]~~ okresu Phidiasa

Tak stoi ~~[illegible]~~ wielu ~~[illegible]~~ ducha greckiego ~~[illegible]~~ Ten sam ~~[illegible]~~ [illegible] się objawiało we filozofii dając o sobie znać w istocie jej spotęgowanej — Tutaj jak tam widzimy ~~[illegible]~~ ~~pierwiastek duchowy~~ wolne rozstawanie się formy i treści, co [illegible] ~~[illegible]~~ wewnętrznego i duchowego, [illegible] ~~[illegible]~~ wewnętrzne i [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ tu i tam widzi ~~[illegible]~~ przemijającej się rozwój indywidualności od prawd ~~[illegible]~~ ogólnych od prawd urbanizujących, [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ rozumienie się [illegible] [illegible].

Δ Ludzie bystrości wielkiej uważając ten tylko ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ egoizmem ~~[illegible]~~ także [illegible] wielce wyraziste że ~~w tym okresie a nawet~~ [illegible] w tym czasie ~~[illegible]~~ [illegible] się wprowadza ~~[illegible]~~ upada- ~~[illegible]~~ nie ~~[illegible]~~ bania ~~[illegible]~~ owa dziedziczna postać ~~[illegible]~~ hermo- ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ phrody, tów co niby jest jestestwem jednoczącym w sobie piękności formy męskiej i niewieściej a zarazem w nich to widać odwrót umysłu od natury. ~~[illegible]~~ Idealność po- ~~[illegible]~~ rozwinęła się ku nienaturalności wyparcia się zupełnie wyobrażenia już jej świata realnego i rzeczywistości. ~~[illegible]~~ zrywać,

jest rzeczą najbliższą ze zmiany materyalnej! Póki sztuka oddawała cześć bogom póki one była ofiarami hołdem dla olimpu w tym duchu ową z których Phidias i Polykleitos wywodzili ~~[illegible]~~ olimpijskie postacie były najwyższe cele [illegible] się utwardzały jak [illegible] wy z kości słoniowej i z szczerego złota ~~[illegible]~~ w metalach ~~[illegible]~~ [illegible] kolosy [illegible] w tym okresie zaczęły się z [illegible] rzeźbić — marmur i spiż ~~[illegible]~~.

[Toć wszystko atoli jest ogromną różnicą

99

Cóż dziwnego że idealności uniosła w innej
a formy ze szyderczości, w rozkosz ziemskich
potrzeb i tych porządków—! Że to poeta-ci naj-
wyżsi ~~idealni~~ urzędnie ze potęgą
ją na sobie w tamtej, a obiektywni sentymentalni twory
utrzymać —
Lecz ~~uważmy~~ pamiętajmy głównie jakoto ~~nie zapomnijmy~~
~~głównie zbawności~~ iż to rozwiązanie
a rozstania się owych dwóch światów
a pierwiastków odwrotnych nie jest
wyrażonym spełna dokonane ~~w tymże spełne~~
~~dokonane~~ w tym atrecie — bo dopiero
gdzie stworzeniu uprzednim swój zar-
mini lecz do grobu choć zamierzone ~~[illegible]~~ jest
na Helladę, choć się już wznak daje
nie ~~jest~~ uczciło się jeszcze — I dla tego
właśnie ~~[illegible]~~ jak nam wypadało mówić wzrasta
filozofia tej athenów swe strony, tak
również uroczenie boskości na to swe strony ~~jest~~
z wielu jest głównym warunkiem
do zrozumienia jej szkoły — Jakoż i we filozofii
[illegible] jak z jednej strony, rozpro-
szenie idealności i [illegible]! tak przecież wracając
na ów rozwód ~~[illegible]~~ niech cechy
z drugiej jest ~~[illegible]~~
jeszcze nie jest pełny na swoje — bo iż ~~[illegible]~~
a harmonia
jedność owych pierwiastków odwrotnych
klasycyzmu ~~właściwej~~ Klasycyzm się ustalić ~~[illegible]~~
ostatecznie ~~[illegible]~~ zwrot jest już
greckiego jeszcze żyje jeszcze ~~[illegible]~~ jak obecna — dla
ale przecież ~~samo~~
cyklowaniu sobie mówimy nas • czasu
mianą które zasta[?]

8

w piękności artystycznej a ~~[illegible]~~ powtórz

rozumiemy, że mimo tej zmiany, sztuki

zawsze jest wzorem — taką wdzięczną — tak piękną

Jak to także wysokiej piękności bez jakiejś cechy

piękności już innej rodzaju jak ta którą

my widzimy za Phidiaszowych czasów — która słusznie ma miano

stylu wzniosłego

Skopas i Praxiteles tedy są mistrzami

ich epoki, a wielce pełtworzeni [illegible]

podnieśli ich ~~[illegible]~~ twórczych dzieła — ~~[illegible]~~ a [illegible]

swoi zgubił ~~[illegible]~~ [illegible] Grecja zkąd wyliczając

ich już [illegible] i [illegible] jej geniusz powiej pomników

Rozumie się atoli że te dwa stulecia artystyczne pozostałe

otoczeniu były geniuszem [illegible] pisanie po

gościnu — Ale jednak się bez wyliczania stylu tych

chyba znakomitszych mistrzów ich epoki byli mistrzów najbardziej

może być ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] najpierwsza

ich znane w całej księdze podręcznej — kopiami ich dzieł

Przytaczamy przez dwóch głównych artystów razem — Opuszczamy zaś

tej epoki. ~~Leochares~~ po tych [illegible] [illegible]

jeszcze dokładniej

nam razem wyjaśni

Pierwszym był Leochares spółczesny

Skopasa, ~~on [illegible]~~ ~~(współczesny [illegible])~~ On ~~[illegible]~~

wspólnie z Skopasem z Timotheusem i z Bryaxisem

pracując nad pomnikiem grobowym Mausolosa

(skąd Mausoleum) — Przeciwnie najwięcej się

wsławił w grupie przedstawiającej porwanie

Ganymeda ~~[illegible]~~ przez orła — według świadectwa

Pliniusza (l. XXXIV, cap. 8) w ogóle dzieło

genialności a [illegible] [illegible] był zarazem

że [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

~~A~~ pachole [illegible] [illegible] aby co choć przez [illegible]

~~nie~~ zadrasnął [illegible] —

162

Teraz wypadałoby nam obszernie
prawić o zabytkach malarstwa.
Wielkie bogactwo malowanych
waz urn naczyń, ~~ale~~ mozaiki
obrazy ścienne dostarczyłyby nam
szerokiej ku temu osnowy —
Przecież ~~zachowujemy się z bliższego~~
~~ope roz~~ myślę iż sam rozbiór
rzeczy podobnych w czasie
naszej [illegible] zupełnie w tej
mierze wystarczy — Chcemy
tylko pamiętać iż najważniejszym
obrazem który się dostał
do naszych czasów jest owa
sławna mozajka przedstawiająca
bitwę Alexandra, malowana
w Pompei a przechowana
w Museum Burbonicum
w Neapolu —

Do LD przypisać

Drugim mistrzem był Silanion (około 330)
on, co do czasu, należy wprawdzie już do przyszłej
epoki, ale przecież z prac [illegible] jest
szczerszej naturalności Praxytelesa — donoszą, jakoby on [illegible]
umierającą Jokastę że pierwszy dodał do oblicza jej srebra,
aby ją zaczernić [illegible] od nieszlachetnie blade-
[illegible]
(Cob. Lutz. [illegible] T. III str. 279)

Taka była rzeźba w tej epoce, taki miała [illegible] trzeciej
ona przeistoczenia w dwóch okresach tej epoki
[illegible] nasze dzisiejsze zachowały nam,
jak się [illegible]
dzieła z których [illegible]
z pewnością zdaje się wszystkie [illegible]
wyrobione [illegible] oryginalnych
[illegible] wszelkich [illegible]
dzieł wielkich mistrzów — [illegible] i charakte-
ru w niej możemy głównego [illegible] i wyrównanie jej
ogólnej fantazji artystycznej i polotu
i natchnienia —

Malarstwo reszty dzieł tej epoki nie zostawiło
nam tylko [illegible] zabytków, z których
by sądzić można albo dowodzić o jego cechach.
Gdy nadto sztuka malarska
mniej [illegible] niż rzeźba
może być uważana za sztukę tej epoki
przeto też o obrazach malarzy
greckich możemy [illegible] do naszych
[illegible] epoki [illegible]

(x) [illegible] naszym torem [illegible]
[illegible] które doszły naszych
[illegible] całej tej treści epoki
[illegible] jej [illegible]

NB
Tutaj
tożyć o Malar-
stwie z arkusza
oznaczonego tak
a zaczynające się
tym wyrazem
jedynym dowodem [illegible]
[illegible] charakteru
malarstwa treści
i [illegible] epoki — (x)

To się będzie pisać po skończeniu rzeźby i malarstwie(!) to jest które częściowo tamte dwa arkusze nie są już do

101

Teraz wedle przyjętego przedtem wzoru przebiegniemy pomniki wszelkiej sztuki które nam pozostały po tej epoce ~~będą wspomnieniem~~ ~~w~~ dzielnym ~~kształcie~~.

~~~~

I Co do Architektury. Choć te ~~zaś~~ pomniki budowy sztuki budowania więcej niepewne niż kruszce, z powierzchni ziemi przeważnie w okruchach i rozsypiskach nam się dostały, przecież i te biedne a smutne porostałki przywiązane z ich opisaniem uczestnicząc najczęściej by je sobie wymyśli odbudować i w szkicu ~~[illegible]~~ zmartwychwstałe. ~~[illegible]~~ w Sycylji podobnie jak

a) ~~[illegible]~~ ze z poprzedzającej epoki tak i z mniej ~~zostały się nam~~ przeszło do nas ruiny to więcej to mniej Ołtar tej epoki dla architektury ~~wiernie~~ ~~[illegible]~~ a zwłaszcza — ~~[illegible]~~ ważnym jest ~~[illegible]~~ Akragas, Selinunt, Egesta, Syrakusa i tp.

b. Wiemy już jak szczęśliwie przetrwały mały Poseidonii ~~[illegible]~~, wielkie świątynie ~~Pos~~ Posejdoniskie (Paestum ~~w Włoszech południowych~~) ~~na~~ ~~dawnej~~ ~~Wielkiej Grecji~~) i ~~[illegible]~~ na naturze jeszcze wyższej ~~[illegible]~~ Nasze do przeszłej epoki, przecież i mniej zna nawet to jest trzecia epoka na swoich wyobrażeniach w Paestum — Podobnie i w Metaponcie który równie jak Paestum ~~[illegible]~~ położone we Włoszech południowych zwanych wielką Grecją nie brak na szczątkach architektury tej epoki —

c. Atenach więcej atoli ze najbogatszą w pomniki architektoniczne są ziemie stanowiące już miejsce ojczyzny Helenów — a mianowicie już Attyka ~~a~~ w niej Ateny, ~~są~~ Dopiasłowały ~~[illegible]~~ jeszcze choć ~~[illegible]~~ wszelkich Kleanoles nich —

jak dalej się ~~a~~ potem tylko w ~~r~~ przy nich my arkuszy rzeźby, które są zatrudnione dalej pisać jak teraz ~~nie~~ do ~~[illegible]~~ pisać tu jest miejsce co ~~[illegible]~~
~~~~

~~rozebrali te także~~

gdy

Walenckl — ~~[illegible]~~ w roku 1837 zburzono
na Akropolis starą, turecką baterię, od po[d]
zbudowaną jeszcze w 17 wieku przez turków
i wewnątrz się znaleziona ~~[illegible]~~ że ~~nie~~ kapitele, pięciu ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ rozebrali, były znane nam
~~[illegible]~~ świątyni ~~[illegible]~~
Nike Apteros (bogini zwycięstwa bezskrzy-
dłej) ~~[illegible]~~ kolumn i zaczęli
drzwi, przyjaźń wybudowali te balustrady, malowane na nowo
Rząd grecki ~~[illegible]~~ tędy
wystawił świątynię dawnej bogini.

2. Theseion czyli świątynia Tezeusza, (około 460) wiek
była ~~[illegible]~~ wybudowana w ... Kallikratesa należy
w tamże wreszcie uradowanie ...
... do czasów ~~[illegible]~~ przedfidiaszowych (jest ... kolumn, na bokach kolumn 6 na długości 13)
... 104 ... 45 stóp. ~~[illegible]~~
peripteros doryckiej — ~~[illegible]~~ zachowany ku świątyni
wystawiona niegdyś na cześć bohatera
pogańskiego był obrócony na kościół
... bodaj był
... — Chór to ... budynek
od ... jak widzimy, nie wielkiej przecież obszerności
... a harmonii ... w ...
... ~~[illegible]~~ wspaniałości
... — ludności i ~~[illegible]~~
... jak tak ... ~~jeden~~ ~~[illegible]~~
... ~~[illegible]~~ i patrz
... że on nie ...
... widziałbyś ... zachwycającego
... ogromnie ... II 238.
... — ~~[illegible]~~ doskonałość
... opisaliśmy —

3. Parthenon ... ~~[illegible]~~ i jest
to najpiękniejsze arcydzieło ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wszelk[iej]
... ~~[illegible]~~ ... ~~[illegible]~~ ... dla ...
~~[illegible]~~ ... wielce ważne i
...

jak długo ... w naszych ... przyjaciół ... nie ... trzeba pisać i ... nie pisać w ... przy ...
a ... to nie dosięgnie ... do ... ale
nie pisać w ...

4. Propyleje – gmachu tego przepysznego budowę nie zdołano [illegible] w czasach – Te reszty wygrzebane na jaw dalej opisane [illegible] szczegółowej ochronione wszystkie propyleów w Eleusis będących kopie ale [illegible] nam mogących zrestaurowa[illegible] [illegible] nam [illegible] w [illegible] tej samej budowli –

5. Z Erechtejonu (czyli ze świątyni Atheny [illegible] mistrzyni miasta, to Polias to jest Palladzie... Tyle nam zostało że możemy prawie z pamięci odbudować całą tę budowę o [illegible] – Reszty ochowane dowodzą [illegible] lekkości a wdzięku tej budowy – [illegible] późniejszego stylu – 8

Powolnie nam się też utrzymały [illegible] w krainie attyckiej. o budynków [illegible] w Eleusis, w Rhamnus Tak [illegible] ruiny w Eleusis [illegible] bogatszymi [illegible] w Sunion i t.d. –

na Peloponezie ze świątyni rozsypiska Jowisza w Olimpii, Apollina Epikureusza pod Phigalią, – [illegible] resztki doczekały się naszych czasów ze Świątyni Atheny w Tegei –

Tak i nie brak ruin w Jonii –

Dość tych [illegible] tego rodzaju liczenia gruzów z architektonicznych dzieł; dla nas ważniej; że pomniki skulptury wędrowca [illegible] że ich nie [illegible] po [illegible] małe grono spotykamy [illegible] I na te w tym mniejszym [illegible] i [illegible] wygląd, nie [illegible] atoli i [illegible] które się [illegible] w innych krajach znajdują a dla wszystkich znaczenia wspominane być winny – [illegible] w Atenach. Okres

8 [illegible]

8 [illegible] dla nas jest [illegible] przechowanie arcyszczęśliwe dwóch choć małych pomników architektury w Atenach – są to dwa pomniki chore[illegible] – Jakoż w tych Atenach a także [illegible] wszystkie co [illegible] się być [illegible] zapasy mu[illegible] [illegible] śpiewaków ale [illegible] o pierwszeństwo. Przewodnik [illegible] otrzymał [illegible] który „Choragos" [illegible] miał prawo ustawienia [illegible] pomnik architek[illegible] na którym umieścił [illegible] (Apollina) będący [illegible] Atheny w Tegei –

[illegible] [illegible] pomniki [illegible] [illegible] Lysikratesa [illegible] [illegible] Thrasyllusa [illegible] [illegible]

Teraz uczyńmy przegląd choćby tylko najważniejszych
dzieł skulptury które do dziś dnia przechowały
się dla [illegible] —

1. Okres pierwszy tej epoki, owe czasy najwyższego rozkwitu sztuki —

Tutaj pierwsze miejsce stanowią skulptury architektoniczne — wykonane pod kierunkiem Phidiasa — ze świątyni Tezeusza
(Theseion) żadna rzeźba z owych czasów tak jak posągi
świątyni nie przetrwała do naszych czasów —
niektóre skulptury z nadbrusia (fryzu) — wykonanie ich przypomina kunszt epoki —
ze świątyni Nike apteros — cztery rzeźby
znajdują się w brytańskiem Muzeum, [illegible]
widzimy na świątyni które jakkolwiek wielki dziś [illegible] jeszcze mają
jest odbudowana — Na tych rzeźbach
odbijają się czasy Phidiaszowe —

Skulptury Partenonu — mówiliśmy
więcej o smutnym losie tych rzeźb
dzieł — Żal nasz tem głębszy że te rzeźby
były wykonane wprost pod wpływem Phidiasza — wiemy również że one dziś w różnych krajach
[illegible] po różnych krajach
wiadomo dalej że oba szczyty były zaludnione
grupami figur będących dziś najmniej płasko
rzeźbami ale pełnemi posągami — Wysokość
każdego (boku trójkąta) szczytu dochodziła 11½ stopy
szerokość u dołu 94 stop — Szczyt wschodni
przedstawiał urodzenie bogini Ateny
(Pallady) z głowy Jowisza, rozstrzygał się spór
na szczycie Zachodnim
Ateny z Posejdonem (Neptunem)
o władztwo nad Atenami — Posągi
wykonane były na szczytach
w rozmiarach kolosalnych
z otoczenia wschodniej znajdują
się w Muzeum w Brytanii 9 figur i 5 znaczniejszych ułomków
a z zachodniej jedna figura

Drucić [illegible]

~~Z metopów zaś które były~~

3/9

Z metopów zaś które były przymocowane 92
15 zachowało się w Anglii w Muzeum Bryt. jedna zaś
(metop wszystkich metop 4 stop. wysokości płaskorzeźb dochodzi 10 cali)
Luwrze i t.d. — Z fryzu zaś obiegającego cellę
(fryz w ogóle 3½ st. dł. 528 st.) 53 tablic w Br. Muzeum,
jedna w Luwrze — inne ~~zostawione~~ znajdują
się w Atenach — Rzeźby na tym fryzie wyobrażają
~~ś~~ ~~pochód~~ uroczystą na święto panatenaickie
odbywającą się ~~co pięć lat~~ co piąty rok na cześć Pallady —
Z Erechtejonu krom nic nie znaczących ułomków
fryzu ~~dochowały się niewiasty~~ dotrwały naszych czasów owe ~~kam niewiast~~
Karyatydy, niewieści, bo owe dziewice zastępujące kolumny, dźwigają fryz — (Lesky z Br. III 50)
Ze świątyni Zewsa Olimpijskiego ~~zachowało~~
przechowuje się ułomki metopów w Paryżu —
Co do pełnych prac rzeźb ~~osobnych~~, samoistnych a nie służących za ozdobę dla architektury,
~~w~~ zaginęły nam najlepsze skarby, całe tłumy
posągów ułomków w grabieży wielkich i barbarzyńców
stała który przeszedł światem — Najwyższe
wspomnienia pisarzy starożytnych, ich
monety i ceny, podają nam wieści o kolosach
rzeźbiarzy arcydzieł starożytności. — ~~Posiadamy~~ nie wielkie dosi
~~W murach~~ posiadamy ~~dochowały się~~ zapewne ~~mniejsze~~ ~~spominanych~~ i ocalałych
lecz zato cieszymy się mistrzowskiemi kopiami
~~Dziś~~ dzieł toć przecież ~~Co które~~ które odgrzebane są w dziełach wielkich artystów
~~lub~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ —
Tak zdaje się iż Pallada z Velletri (dziś w Luwrze) owej wielkiej
~~przedstawia nam~~ przedstawia nam dziewicę
(Parthenos) będącą niegdyś boginią partenonu
ateńskiego — Ważne także w tej mierze jest
Minerwa Chigi w Dreźnie — a inna w Kassel.
Minerwa ~~na~~ Justiniani w Rzymie ~~lub~~ w Watykanie

~~najsławniej wznosiła~~ jest wysalbiej a wznosi się pełności – Taroż jest druga Pallas velletri ~~podobna do~~ z więcej wspomnieniem będąca której nie wiemy ~~która jest~~ w Louvrze –

Posag Kolossalny w Neapolu

Co do posągów Zeusa – Cały ze posągiem stojący jest Jupiter Verospi w Watykanie. Jednak A jeszcze ogromniejsze wrażenie ~~zrobiła na nas~~ popiersie Kolosalne Jowisza znane pod nazwą Jupiter z Otricolum (Otricoli) – Podobne popiersie mniejsze znajduje się w Galerji Florenckiej a kroć tego posiada Florencja Kolosalną głowę Jowisza w ogrodzie Boboli ⓑ

Rzeźbiarzy późniejszych ze ~~najsławniejszych~~ najsłynniejszymi mistrzami ~~byli~~ ~~nie~~ obok Phidiasa był Polykletus i ~~[illegible]~~ i Myron ⓖ

Wiemy też że Polykletus uczynił posąg młodzieńca Doryphorusa w nim z mistrzowską ~~[illegible]~~ ciała przedstawił prawidłowe formy ~~[illegible]~~ i dlatego też ten posąg a Canonem zwano – Tylko czas atoli nie odkryto żadnego posągu który by mógł być uważany za kopią tego ciała. Za to atoli w Rzymie są dwie amazonki jedna w Capitolium, druga w Watykanie, obie wypracowane w stylu ~~Polyklet~~ i w myśli Polykleta – Podobnie też należy amazonka ~~[illegible]~~ także w Luwrze – ranna w Kapitolium – (~~także~~

i torso w Cesarskiem Gabinecie w Londynie Diadumenos. Stawny także jest jego młodzieniec wstawiający sobie przepaskę na czoło – Kopia tego dzieła najpiękniejsza w pałacu Farnese w Rzymie

ⓐ Ktoś z ~~tu~~ Kiedyś pełne ~~może~~ pewnie w Delfach Kanephore ~~[illegible]~~ a może i po przodkach ~~tu~~ ~~[illegible]~~ wodnichem Phidiasa odkrona ~~[illegible]~~ notyfikowany jest w Watykanie

ⓖ ~~Jak~~ ~~Gdy Polykletos~~ ~~[illegible]~~ Gdy Polikletos ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ umiał wyrobić w dłut mistrza z marmuru lecz najczęściej odlewał je ze spiżu więc też trudności mogły się nasunąć naśladowcom ~~[illegible]~~ utworu jego – atoli Został nam szereg popiersiów i posągów po których wyraźnie mi się powtarzają ~~[illegible]~~ pierwotny z pomysłów,

Przecież najpierwszem dziełem Polykleta były
Junony (Here) — Na monetach argiwskich
(Argos) widzimy wizerunek posągu jej wspa-
niałego powyżej — lecz w całej surowości
a majestacie wyobraża boginię na popiersiu
zwanem Juno Ludovisi — we ~~willi~~ willi Ludo-
visi w Rzymie ~~[illegible]~~ [illegible] się dwa inne
popiersia tej bogini, bardzo piękne choć mniejszej
~~[illegible]~~ a majestatem niedościgłym samym —
Co do posągów całkowitych Junony najznakomitszy znany pod imieniem
jest ów ~~[illegible]~~ posąg kolosalny przechowany ~~jest~~ w Watykanie, i ~~[illegible]~~
Junony Barberinich ~~[illegible]~~ w Watykanie mający się i drugi
mniej piękny, — w galerii
we Florencji jest głowa Junony, bardzo
wielkiej starej —
W Carskiem Siole ~~jest~~ przechowuje się
podobnie głowa Junony mistrzowskiej
sztuki — a inną posiada muzeum paryskie —
Jako Polykletowi Grecja zawdzięczała
ideał Hery tak podobnie i jemu winna
że ujrzała ową w całym właściwym cha-
rakterze i wdzięku Hermes-Merkurego
~~[illegible]~~ w tym bogu przeważało
jego ciało gimnastyką wyrobione na podob-
pełne siły, gibkości a wdzięku — Te
~~[illegible]~~ często spotykamy, we którym
posągi Merkurego lecz powodu
[illegible], ~~[illegible]~~ [illegible], jest posąg ~~[illegible]~~ Merkurego zwanego
Belwederskim [illegible], pod [illegible] uchodził
Antinousa (Belwederskiego) ~~[illegible]~~ —

104

167

Co do tworczego wielkiego mistrza tego okresu ~~nie co dotyczona poeta~~ przedmiotem najwięcej ~~dla jego~~ jego talentu właściwym były ~~athleta~~ athletyczne zapaśnicy, i że ale pojęć wznaczeli prawdziwie greckiem a nie raz wyprawdziwszy — Grekom nie chodziło o same zgrabną urodę siłę ciałową bez o wyrobienie kształtowności i ~~o pełności~~ obliczającej piękną obmyśloną pomiętą formy, utrwalić — ~~naj~~ ~~wzorni~~ Gdy atoli i Myrona prace ~~w~~ bez wyjątków w spiżu były poszczególne mistrzowskie ~~athletycznych~~ wiele rzeźbiarskiej, a ten raz ~~rzeźbi~~ żadnych dutkę jego nie nie dostałyśmy... do naszych pokoleń — lecz nie brakuje nam marmurowych kopij będących pełnymi świadectwem wspaniałości jego mistrza —

Dziełem tego mistrza — Tak we Willa Massimi albo Colonna w Rzymie jest Diskobolus z marmuru będący pewnie starożytną kopią dzieła ~~w Watykanie~~ Myrona. Także tego i drugiej jest wspominana, która się ~~Rzymie~~ wypisana wzór ~~wzorem~~ ~~zaś~~ Która ~~zapisana~~ rzeźba ~~upiększana~~ a opisany ~~o którego~~ ~~opisanie~~ ~~znany~~ Myronowi ~~go~~ ~~i~~ Co Ramu dzieło jeszcze Myron w Pliniusza — była posąg Ladasa, zwycięzca w zawodach którego ze wszystkich najwięcej i celu znacznego triumfu, stawowy i ciało wielkiego Myron wzniósł swoje opłacił. ~~Dzi nam~~ dwa pojęcia wrażenia zmieniły sobie, które ostatniej wspólnocie naj...

Również wbiciony Kapitolińskich jest kadłub odnośnie, być kopią Dyskobolusa Myrona — Podobnie według Myrona jest wykonany Dioskobal w Watykanie —

mistrzów a zarazem w kąpieli śmierci w
w ciało utkwione napięte
skończony, z oddania jakby ten posąg do-
konać się! nie dwóch kopiach Spiżowych
w Museum Borbonicum w Neapolu—
[Cały kierunek fantazyi wyprowadził zapewne
poprowadził go do utworzenia postaci Ale-
ksandra, pomiędzy posągami przedstawia-
jących nam tego potomka pomimo
biustu, bo rotaniej najsławniejsze
utwórki jego do powiernej epoki
należy—

2 Okresu drugiego ~~czasu~~ [tej epoki zatem z czasu Skopasa i Praxitelesa] [wielce]
został nam szereg znakomitych ~~bardzo~~ za-
bytków — co posiadamy, [mniej] zdają się być ~~dzieł~~ [mniemany]
~~wiern~~ naśladowaniem kompozycyi tych obu
wielkich mistrzów— Do stylu Skopasa należą następujące zabytki
a) ~~Styl Skopasa~~ Do stylu Skopasa — arcy
~~Ar~~ Ares (t. j. Mars) z Villi Ludovisi — arcy
-tworny — kolosalny posąg — ~~Skopas~~ jur albo
... Skopas
menes podał ideał boga wojny ... Skopas
wrócił go ... do wyżyn sztuki, ...
nej piękności—
Jemu również przypisują ~~...~~ usta-
wienie bogini Hestii (Vesty), lecz według
określeń które posiadamy trudno ~~wybrać~~
~~...~~ domyślić się figury tej bogini w ~~...~~
~~...~~ według niego wypracowanej—
Zato mamy w Watykanie Apollina
pojętego jak mi adeje w duchu Skopasa.
jest to ~~post~~ postać prowadzącego muzyce
i pieśni Apollo Kitharoidos (Apollo lutnista)

168

(

A ~~druga~~ drugi posąg rzeźbiony w Niemczech [illegible] pod imieniem Apollina Barberini posiada Muzeum Monachijskie —

Wielką sławę po wszystkich ziemiach greckich zjednał sobie Skopas figurami należącemi do cyklu ~~Dionizosa~~ ~~Dyon~~ Dionizusa ozdobną była wtedy zwłaszcza Bachantka porwana szałem. Pomnikiem [illegible] dzieła jego natchnienia wszakże była grupa ~~grupa~~ zwana Orszakiem tryumfalnym Achillesa — gdy po śmierci bohatera u stóp jego matka jego Thetis uprowadza go przez morze ~~do~~ ~~wysp~~ do Leuke do wysp szczęśliwości ~~matki~~ pośredniczy już Posejdon i cały jego dwór wodny, nereidy, trytony, delfiny, i t. d. — ~~odprowadzają~~ towarzyszą zwłoki Achillesa — zbiór ten był sławny, a wspaniała grupa ~~zdaje~~ zachowana w [illegible] z dwu płaskorzeźb przedstawiają ich pojedyncze ~~te grupy~~ legendarne zachowane części, w Florencji jest jedna z nich, perłą ~~grupy~~ wśród wielu nereid z [illegible] ~~do tej całej~~ grupy na mniemaniu ~~należącej~~ — figura tej grupy Skopasa jest ~~z tej~~ ...

Wszystkie ~~dzieje~~ domniemywają się rzeźbiarzy, że one pochodziły ~~należące~~ gospodarującego w ~~przedstawiające~~ przedstawiają Eumenidy, [illegible] ... i inne, w Atenach — Medusa stała się ~~[illegible]~~ ~~wzorem~~ [illegible] w całej świątyni Rondanini ~~kopia~~ przechowana w zbiorze monachijskim —

~~Przecież~~ Granitowany atoli z [illegible] jest grupa Niobe i jej dzieci

É posąg jej zdobił [illegible] płaskorzeźby podają ~~[illegible]~~ [illegible] o tym pomieszczonym posągu —

jest dziełem Skopasa lub Praxitela przez ~~przypuszczenia~~ znawcy wysokiej powagi przypisującej ~~[illegible] artystów mistrzów~~ jako Skopas był twórcą tej cudnej kompozycji ~~Niobe~~ – ~~w [illegible] tutaj ani wspominamy~~ ~~[illegible] pomnika [illegible]~~ ~~ani w bliższe [illegible]~~ ~~grupy przyp [illegible] jako najbogatszej, najpiękniejszej [illegible] znajduje się~~ ~~we Florencji galeryi~~

Gdy we Florencji wobec tego dzieła do statui rozprawiamy o jego artystycznem znaczeniu przeto tutaj nie ~~[illegible]~~ wdajemy się w bliższe rozbiory tego dzieła

6) Do ~~Szkoły~~ Praxitelesa – ~~[illegible]~~ ~~następujące dzieła~~ ~~we [illegible] dzieł tu należących [illegible]~~ ~~[illegible] głowami [illegible]~~

~~Dionys~~ Dionyzosa – ~~[illegible]~~ obejmuje następujące dzieła

Posąg Dionyzosa w watykanie (z błędnym podpisem „Sardanapalus" – Jest to ~~Dionyzos~~ Dionyzos w poważniejszym wieku z powagą kapłańską, odzianym w ~~stroju~~ monumentalne szaty.

Zupełnie różnie od niego jest drugi Dionyzos pod postacią ~~[illegible]~~ postać miły ~~[illegible]~~ zatem wówczas niżto dwuznaczny ~~Bachusa~~ Bachusa, ~~[illegible]~~ pulchnych ~~[illegible]~~ o ~~[illegible]~~ niewieścich formach ~~[illegible]~~, z o obliczu ~~[illegible]~~ marzącym – uśmiechającym się, z ~~[illegible]~~ wieńcem bluszczowym na głowie. W tym [illegible] ~~[illegible]~~ najpiękniejszym Bachusa w watykanie; ~~[illegible]~~ Bachusa w cichym pomarzeniu – ~~[illegible]~~ posiada ~~Louvre~~ Louvre.

~~[illegible]~~ – [illegible]

169

106.

W świecie Bachusa pojawiają się Pany i kozłowie, ich panisko, Bachantki i Menady, i w całym dworze zwierzęcym

często gęsto rozhulanych niewiast — Pany

wszystkie o koźlich nogach, Sileny i satyry

są całkowicie ludzkiej postaci i satyry albo li zwłaszcza zwykle mając nogi zadarte

Sileny są brodate i łysawe

często się uwieńczają wieńcami dla satyrów. (*) Wymienię

wszystkich najpiękniejszy często powtarzanie

idealnego satyra przez Praxytela wymyślo-

nego — a najsławniejszy jest w Watykanie

(w Mus. Pio-Clem.) [illegible]

i również sławny w Kapitolińskim zbiorze

— w Luwrze jest cudnie piękny Silenus trzymający

małego Bachusa dziecię —

(Venus) Aphrodita i jej dwór

Wiedzieliśmy wyżej że z posągów aphrodity Praxiteles utworzył

dwie najsławniejsze, było że jedna z nich była przeznaczona dla Coos a druga dla Knidos — Zdaje się nawet więcej

że wzorem tej ostatniej utworzona

Venus Medycejska ozdobą znanej

trybuny florenckiej — Do tego posągu są

podobne inne aphrodyty bez ręki a

może najpiękniejsza na Venus sławnych

a obok niej owa która się w pałacu wszystkich [illegible]

[illegible] — Oprócz tego dziedzino [illegible] szereg się pełnemi posągami tegoż stylu Venery

Pomyślmy posągi Afrodyty wyszłe są szkolnie wielkie

dalekie jak się [illegible] w myśl

[illegible] Venery Knidyjskiej — [illegible] atoli orzec dziś

z pewnością czy który z posągów które dziś posiadamy

jest naśladowaniem Aphrodyty Knidyjskiej.

Jest również osnową w której Praxiteles wzniósł twórczości swojej artystycznej

(*) Takowe [illegible] Auerbach, Geschichte der griech. Plastik

II 111

Oraz bo nie ~~mamy~~ brakuje nam, bliższego opisania jej układu tej figury — wiemy ~~tylko~~ różnym była że ona ~~...~~ była odwiczna w świecie — lecz nie doszła nad żadną inną charakterystyczną lecz ~~...~~ — w tych wszystkich mają organy

posąg zakryty draperią ~~...~~ ~~od spodu~~ ~~...~~ w

niej polowie ciała aż po biodra — o do tego ~~...~~ posągów ~~...~~ młodości należy ~~...~~ jednej uczuciem ~~...~~ pełnie —

Jest ~~...~~ Venus z Milos ~~...~~ będąca też jego ~~...~~ ~~...~~

z klejnotów ~~...~~, wszelkie ~~...~~ ~~...~~ lub

~~...~~ chlubi się również Venera — Venere z Arles — i ~~Venere~~ ~~...~~ i wszystkich

a obie te bogini ~~...~~ w wielkich ~~...~~ wykonania —

Odwrotnie Venere ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ aarujacego jest

Venus z Capuy

quietrix pieścharana

w Napoli w Museum Borbonicum

Dieta —

Uważmy że w powyższym wyliczeniu posągów

Afrodyty ~~...~~ ~~...~~ przedstawiającej

tę boginię ~~...~~ zawsze jednej figury

~~...~~ ... od posągów nie ... ubranych

posągów ... było by ... ~~...~~ z pewnością

~~...~~ ... nie odsłoniętych ... Knidejskiej pierwsze ~~...~~ ... w którym ... uchodzi

a dzieci ... — ... ~~...~~ wszelkich ~~...~~ pewne iebo

~~...~~ ... domniemania — ale nie ~~...~~ pewne

Podobnie też głośnej stawy byzaty ~~...~~ przestawne ~~być~~ posągi Praxitelesa amora (Erosa) młodocianego typu

w którym ~~...~~ posąg ... świetnie ~~Erosa~~ amora ... ~~...~~

~~...~~ Afrodyty ~~Eros~~ ... ~~nie~~ jego nie jest więcej ~~...~~

~~...~~ ~~...~~ ... chłopięcy ale

raczej ... młodzieńca ~~...~~ — Najcudniej

... było posąg amora darowany ... nowej Phryne która ... uczuciem ... ~~...~~ w ... ~~miasteczko~~ ... miasta Thespian ... ~~...~~ rodzinnego

... miasta

Wiadomo nam atoli że oprócz tego posągu Praxiteles utworzył jeszcze kilka innych dzieł bog[illegible] i których każdy był własnością kom- pozycyi —

Zwłaszcza w muzeach dzisiejszych naj- częściej, tak bywa, przed posągami Erosa że nie podobieństwo [illegible] pewności, które nich są odbiciem Praxitelowych postaci. —

Najpewniejszą atoli jest torso (kadłub) mieszczący się w Watykanie i ten sam Erosa lub ~~[illegible]~~ zwycięsko walkowicza mający się ~~[illegible]~~ Centocelle —

Znam ponad Apollo ~~i Diana~~ artemis ~~[illegible]~~ i Artemisia (Diana) oraz matkę do ich

Wszystkich dzieł mistrzowskich Praxitelesa ~~z sfery posągi~~ — Dowiadował jeno twórczej genialności w posągach Apollina i Artemisii (Diany) i do ich sfery i ~~w~~ malującego ~~po~~ postaci

Diana ~~[illegible]~~ starogrecki, wzorów czasowa ~~[illegible]~~ na w szaty wszelki i Zapomnianej, epoki ta bogini często pojawia się w drażniej ~~np. dalij np.~~ ~~[illegible]~~ w Watykanie podnoszona ~~już~~ pełnej ~~[illegible]~~ a odrażowany pochodzący jeszcze ~~[illegible]~~ z pomiędzy ~~[illegible]~~ wolno —

Praxiteles ujmuje może Dyanę nieśmiałej że ubiegał ją krótkim chitonem — Ona jest dziś mniej mowi (Azurbach) ~~[illegible]~~ jest tak wzorowe[illegible] ~~[illegible]~~ i spartańskiej jest Diana doryckiej wyrazem jego ~~[illegible]~~ ~~Athena~~ całej [illegible] — Piękna Diana przechowana w ~~[illegible]~~ wolno ~~Watykanie~~ — Lew ~~najpiękniejsza~~ utwory ~~[illegible]~~ Klejnotem sztuki jest ~~[illegible]~~ owa ~~[illegible]~~ powszechnie Diana Wersalska w Paryżu

Wspominałem już o Apollinie Sauroktone-
nos (jaszczurko=bójca) — Epigram o tym
wspomniany przez Martialisa tak wyraźnie
określa otaczającości ~~pos~~ tego dzieła ~~posąg~~ Praxitelesa
że przynajmniej nie mamy wątpliwości
że posiadamy liczne kopie tej kompozycji ~~...~~
artystycznej, najsłynniejszą ~~...~~ jest posąg marmurowy
w Watykanie Tu należy również posążek młodego Apollina w trybunie florenckiej
~~To~~ Do posągów Cerery (Demeter) ~~...~~
~~w...~~ wykonanych w stylu Praxitelesa
policzyć ona być może ~~...~~ jako Cerer ~~...~~ w Rzymie
najpiękniejsza ~~...~~ w willi Borghese w Rzymie
i Ceres Watykańska —
~~Są niektórzy pisarze historyi sztuki~~ ~~...~~ Kephisodotowi
~~przemów ... z dwóch synów Praxitelesa~~
~~twórczych artystów przypisują~~ ową
~~florenckich zapaśników~~ ~~słynną grupę~~
~~...~~ Praxiteles miał dwóch synów
~~którzy~~ budzących zarazem uwielbienie —
Jeden z nich zwał się — Pamphilus i drugi
z nazwy Cephissodotes. Otóż temu drugiemu
z prawdopodobieństwem przypisuje uwielbieni znawca rze-
-źbiarstwa ~~z prawdopodobieństwem~~ ~~...~~ ~~zapaśni~~
~~...~~ ową grupę słynną dwóch za-
paśników zdobiących trybunę florencką
O Leocharesie, współczesnym artyście
Praxitelesowi ~~...~~ mówiliśmy już
powyżej — wspomnieliśmy również że
o jego orle porywającym
Ganimeda — ...

108

171

Kopii tkania
Otoż tej grupy znajdują się w Lochkenn.
Do tejże epoki liczyć trzeba z pomników
dyssilbratera, o których jako o całkiem
architektonicznych nieprzypadkowych ~~[illegible]~~ powyżej
~~Tego przedstawienia nam piętny~~ rzeźby ~~myt~~
~~rzeźba ustęp z mytu Bachusowego~~
~~Britisch [illegible]~~ W muzeum Bryt. mówi
mona trzeba przedstawiające piętny
rzeźby ustęp z mytu Bachusowego

?

169

Epoka czwarta.

Od Alexandra W^go do zburzenia Korynt[u]

(od roku 336 do 146 przed Chr.)

Grecya już się ~~rozjednostkawiała na osobne~~ rzeczypospolite
i ~~na ziemie~~ rozjednostkawiała w sobie —
owe rzeczypospolite i ziemie maluchne
patrzały ~~się~~ nawzajem na siebie zawistnie,
spółzawodnie, zazdrośnie — w nich wygasła ~~…~~
pamięć ~~że~~ coraz są jednej spólnej matki ~~córy~~.
Co więcej, na łonie każdego z tych ~~ziemi~~
~~drobnych~~, a państewek drobnych, wyrosła
niezgoda rozdzierająca mieszkańców
na wrogie sobie stronnictwa, a nawet
rozrywająca społeczności na osobne
indiwidua niby żywe atomy. — Tak omdlewał
spólny ~~…~~ duch Hellady, który niegdyś tę ludzkość
w swem ~~spólnem~~ wszystkich działając wszechwładnie
trzymał miłością ojczyzny — coraz ~~ta~~ bledszą
Grecyi świeciły ~~smutny~~ same bogi ~~helleńskie~~
na Olimpie ~~…~~, bo te bogi nie przebywały im już więcej ~~…~~ w duszy
~~…~~ — Helenów — Te ~~bogi~~ nie zadługo
wybrane na ~~…~~ obce ~~…~~
miały rozpłynąć się w rozwiewnym obło-
kiem —

Im zaś więcej omdlewał na mocy
ów duch ~~…~~ niegdyś spólny wszystkim
Grekom, tem zuchwalej wznosiła głowę
osobistość samolubna, tem silniej
wzrosłała w swem ucucie ~~jednostki~~ wyzbrojonej ~~…~~ jednostki
a jarmi indiwidualniej

12 30° 38
B.600

która sama tylko ze siebie wyciąga własne cnoty

i żadne za jednym zawołaniem kradnie poniewierała

ustawami kraju, obyczajem rodzimym,

więc za nie sobie też miała słowa dawne

tradycya, religia i bojaźń bogów — Tak inteligenty

przemożne bez czci i wiary

które wszystkie wyżej siebie niż dobra powszechne, którzy pchały się

a władające losem greckich miast w szeregi do znaczenia, boga—

nadziewając się groszem publicznym

—

Więc że zło gnieżdżące się w

pierwiastku zaczęło się też tworzenie wszystkiego

serce rozwiązanym — Alexander Macedoń—

ski król, stał się panem Greków — I nie

trudno mu przyszło to państwo tego, on prze—

mógł obezwładnić Greków, ale nie ducha

temu duchowi nie był w stanie poradzić

dawnej Hellady, bo ducha też od dawna uleciał w królestwo Helleny, w państwo nad którymi, kiedy się gromadzą

Objawem wzmożonym więc

Ogół społeczny upadł w sercach więc potworny, uzmiałym, niemi

jednostka się dźwignęła dawnej Hellady, między dawnym

rozlaną rycerskość, potęga po wszystkich

niemiłe i hardziała twarz wiecznie się serce

Macedońskiego króla

Bogi dawne zbladły na niebie, więc Alexander

chciał być bogiem na ziemi „Niechaj będzie nim

bogi polierom skoro tego pragnie" mówią

przyzwalając Spartanie owe twarde harde

republikany wdzięczno przed potwierdzeniem, jako zdrajcy

zdradzili sprawy ojczyzny Grecyi, i sprzedali Persom bez

rodaków złoto nawiez w Jonii

i złoto przeklęte własnego

własny swoim imienia

[Jednostka się dźwignęła potwornym wyniesieniem więc ogół rozlany między rycerskością, duchem po wszystkich greckich krainach ściśnięty i hardziała twarz ściśnięty w jednej jednostce bo wewnątrz

(po nim stolice Macedońskie ...)

116

Alexander był panem łaskawym z wdzięcznym uśmiechem
na ustach, ~~wspaniałym, on Grekom zazdy-~~
~~ściwał prostoty złotem on obecność~~ kar-
mił Greków złotem i swobodnemi obyczajami by zapomnieli o
przeszłości niepowrotnej, on za przegra-
ną w domu wskazywał im rycerskie wawrzy-
ny rosnące dla nich w zapadłej Azyi,
on za upokorzenie ~~Grecyi~~ i Hellady dawał
im tryumfy nad ~~Persyą~~ Dariusem
Fenicyą, Egiptem, a upadek ~~ołtarzy~~ zapłacił im
ojczystego mienia ~~własnego imienia~~ ~~rzeczy~~ wzrostem ~~wolności~~
ludowładnego państwa ~~perskiego~~ Perskiego — Alexander,
~~był wspaniałym~~ był wychowańcem
~~Krainy~~ cywilizacyi greckiej więc
gładkim uprzejmym kochającym
poezyą i sztuki piękne, lubiącym dowcip i wesołości niekiedy
tylko ~~występował~~ wypadał z niego barba-
rzyniec macedoński i okrutnik.
~~Swawolny~~ niemyty drapieżny — Ten bohater
młody a bożek na ziemi rad swój ~~z bogów~~ z niebian wywodzący
żył z wodzami z żołnierzami z ~~braćmi~~
z artystami niby ~~z równemi~~ brat za brat
~~i równemi sobie~~ kolegami — tylko w chwilach niekiedy rozdraż-
nienia zabijał własną ręką przyja-
ciół od serca choćby takich którym
był ~~życie~~ winien ~~życie~~ życie — Prawda
że on w miastach zielonych gospo-
darzył jakby we własnym domu
lecz zato porzucał im, a choćby w
burzył woli zakładać osady miasta ~~na~~
na dalekim ~~Wschodzie~~ ~~nad~~ nad Eufratem
i Tygrysem i Nilem —

Nakoniec umarł Alexander w Babi-
lonii ~~pijaństwa~~ jak mówią wskutek ~~jakiś~~ ~~po~~ nocy spędzonej
~~na ochocie~~ ochoczo na weselu jednego
z przyjaciół —

~~Po~~ Przecież jakoś składniej bywało
Grekom kłaniać się ~~rob~~ Królowi Mace-
dońskiemu ~~Królowi~~ bo on był ~~[illegible]~~
młodzieńcem gieniałnym, a promie-
nie płonące około czoła jego rozjaśniały
nt. [illegible] i cienie idące od jego osoby, bo to był
ostatni co cały świat ówczesny świat
na barki swoje wziął też stanął posągiem
w Historyi Powszechnej uosabiającym
z w sobie ~~dosa~~ ~~dążności~~ dążenia, uczucia ~~w myśli~~ wielkości społecznej —
~~współczesnego~~ ~~wolnego rodu~~ —

Innym to ludziom Grecya była czołem
po śmierci ~~Alexandra~~ poety i Króla
Po nim została puścizna ogromna obejmująca
cały ówczesny znajomy świat. Zatem Wodze
Alexandra ~~a, za~~ szarpać się z sobą
krwawym bojem bo każdy rad ~~był~~ by z
onego dziedzictwa ~~dla siebi~~ jakiś szmat dla siebie
wyszarpał ~~onego dziedzictwa~~ z — więc to ten, to ów
z onych awanturnych żołdaków
roszkazywał sobie jako pan wszechwładny
w Helladzie — ~~[illegible]~~ a co który z nich
stanął w szeregi Greków już odbierał
~~Doś~~ dowody hołdu i uniżoności
od prawnuków ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ mędrców wielkich, ~~[illegible]~~ mądrców
~~Temistoklesów~~ i ~~[illegible]~~ ~~przestali~~ — Jak ~~[illegible]~~ dawniej Grecy kłaniali
się ~~[illegible]~~ wyższej gieniałności
Alexandra

111

tak teraz czołgali się u stóp lada drapieżcy podrzuconego im zbójcy, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, ~~lub~~ kapryśnym szczęściem, a z plugawego ohydnego zbrodnią — ~~[illegible]~~ ~~sławiąc roje posągów~~ upajają go dymem podchlebstw zawrotnych, i sławią na ~~na~~ niezliczone roje posągów jak ~~[illegible]~~ błoto, które wywracają w ulicznem błoto władzce, wróci ~~[illegible]~~ los samego w ~~[illegible]~~ a rzucił żywego bożka z podnóża — (+)

Bo ~~teraz~~ w tych Greków, ~~teraz~~ zuchwalstwo wszystkie ~~[illegible]~~ jednak ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~zamarło~~ w chwilach ~~[illegible]~~ ~~ni~~ ~~[illegible]~~ ~~zamarło~~ ~~[illegible]~~ w ~~kolejach~~ ~~nie~~ ~~[illegible]~~ klęski — §

Nie trudno wam przeczuć, że stanowisko spółczesnej odpowiadało ostatniej filozofii ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w tak ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wszechstronny ~~[illegible]~~ samej ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Widzieliście że w epoce poprzedniej Arystoteles, ów człowiek, bystrości umysłu ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nikt nie którego dorosł w całej historji rodu ludzkiego, zestawić ~~[illegible]~~ dorównie się silił aby zesobą zobrazić owe dwa światy, ~~[illegible]~~ bo ~~to~~ to jest człowieka wewnętrznego, jak ~~[illegible]~~ myśli, ducha, abstrakcyi, ~~wzruszenia~~, ~~myśli~~, ~~[illegible]~~ świat jawny, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ zjawisk, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ zjawiskowy, a ~~[illegible]~~

(+ Gdy Demetrius Phalereus został rządcą Aten wtedy Ateńczycy w przeciągu jednego roku postawili mu 360 posągów, a niektóre z nich były nawet konne a czwórką niektóre [illegible] stały na ~~[illegible]~~ tryumfalnych rydwanach — Gdy atoli ten władzca został wypędzony przez Demetriusa Poliorcetesa wtedy ci sami Ateńczycy wywracają owe 360 posągów uchwalają aby nowemu panu postawić złote posągi —

§ Tu też wiedzieć że i inne jeszcze okoliczności przyczyniły się ze swojej strony nie mało do przeistoczenia umysłu Greków — wyprawy dalekie między Grekami na wschodzie, dzieła ~~[illegible]~~ które ~~[illegible]~~ od Babilonu, Assyryi, Egiptu, i ~~Indów~~ ~~[illegible]~~ zapatrywanie się na szereg pełne obszerniejsze przyzwyczajały ich do połączenia wielkiej sumy ~~[illegible]~~ ~~do~~ zmian ~~[illegible]~~ szczególnego samego Alexandra ~~[illegible]~~ wszystko było powodem że ~~do~~ ~~[illegible]~~ dalej rodzimy Helenów uchodziła obczyzna, a nawet wbrew przeciwieństwom sobie rywalizowali — Z niej zwarcie — im dziwniej ~~[illegible]~~ egzotyczna i kultura grecka rozlała się po im ogromniejszy był obszar który ona sobie podbijała, tem ona stawała się płytszą, tem więcej tracić na szczytach swych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ rodzimych — Grek przestaje być greckim, robi się kosmopolitą —

zdrucji
a świat rzeczy tonący w Naturze ~~[illegible]~~
własnego ciała, i przeważ wszelkie go otacza-
jące, ~~następny~~ zatem i obyczaj, prawo, tradycje
~~[illegible]~~ religię i t.d. — ~~[illegible]~~ znacie również już przyczy-
nę dla której ani Arystoteles ani cała
starożytność nie dotarła do koncepcji tego
porównania! — ~~[illegible]~~
~~[illegible] nie dostrzegł [illegible]~~
~~[illegible]~~ Ten tedy tak wiele nam zro-
zumieć że w epoce naszej nie tylko ~~[illegible]~~
~~nie [illegible]~~ już myśl filozoficzna się nie mogła
~~[illegible]~~ by ~~[illegible]~~ ze złączyć obie te ~~światy~~ dziedziny odwrotne
ale owszem ~~[illegible]~~ filozofię dziś właśnie orzekła że
mędrzec ~~[illegible]~~ winien się skupić we własnem
wnętrzu swojem, niedbając o [illegible] rzeczy [illegible] ~~[illegible] o prawa [illegible]~~
~~[illegible]~~, że on tedy winien odwrócić od
tego wszystkiego co zewnątrz niego uchodzi ~~[illegible]~~ za ustawy społeczne ~~[illegible]~~ religijne lub obyczajowe
~~[illegible]~~ za prawdę lub ~~[illegible]~~, a ten zamem, że wtenczas ~~[illegible]~~ prawdy
~~[illegible]~~ prawdę ~~[illegible]~~ uzna, że on sam ~~[illegible]~~ w sobie winien znaleźć ~~nie trudno~~
~~i prawa~~ dla siebie ~~Zgadzano [illegible] filozo-~~
~~iż [illegible] do tego stanowiska [illegible] było [illegible]~~
~~ficznego [illegible] [illegible]~~ ~~wstrzymanie społeczne, tak na drodze teore-~~
~~tycznej [illegible] [illegible] filozofii~~
~~[illegible] [illegible] drogę [illegible]~~ Tak tedy ~~Tak~~
~~[illegible] filozofia twierdzi~~ ~~Jest [illegible]~~ Tak tedy ergo [illegible] jak [illegible]
ułomnie całowitą w sobie i zerwaniem ze
światem — Ten sam nastrój okazuje się atoli nawet
i pod tym względem, że te prawdy które
mędrzec ~~[illegible]~~ tkwi w sobie mają ~~[illegible]~~ wytycznie
[illegible] cel aby mu wskazać jak on ten sam się
ma zachować wyjęte, jak postępować
aby był szczęśliwym i spokojnym
w sobie. A ten zamem, filozof ~~[illegible]~~, czyli się
celem swoim własnym.

175

112.

i końcem ostatecznym; ta mądrość życia i postępowania
która on z siebi wydobywa nie odnosi się
bynajmniej do społeczności co dobra powsz..
nego publicznego – bo on pracuje w...
... Otoż taki jest grunt
społu..., i stanowisko spólne filozofi
jak ... szkoły stoicznej założonej
przez Zenona, i szkoły Epikura. – i szkoły

§ sceptycznej

... wszystkie

oni wszyscy na końcu stanęli, – Arcymistrzowie
świat przeciwstawny, mniej ... obchodzi
świat dla nauki, bo świat ten, coby świat dla
nich – więc ... mniej ... dbają
o badanie go bliższe, słowem nie dbają
sama przez się – jak ... oskrzenie
o wiedzę – Im głównie chodzi o ostateczne
człowiekowi drogi ... ostatecznego
... zatem ich kierunek jest wyłącznie etyczny,
... tego ich twierdzenie się ... także tak
filozofia natury, jako nauka do wiedzy
ma tylko znaczenie podrzędne, a że nauki
tem więcej podrzędnemi bo ... że nauki
uważane są jedynie za pomocnicze ... dla Etyki
... Etyki – Jakoż myśl ... do filozofii ... jest
... teoretycznie ma ... poniekąd być
wyrazem filozofią życia ... a nadto umieć
postępowania ... Logiki, – ... znać
te naturę która nam się narzuca, pomimo
jej przepisany abyż widzieć jak ją po-
konać, ... jest ... służebną
... dla woli ... wartości
cą a ... dla woli – w tem

§ W wszystkich szkołach stoików i Epikura, bo o tych dwóch naukach przedewszystkiem mówić nam przychodzi, mimo ... na pozór sprzeczności zdawa ... tych ... jak ... jednak ... prawie też same wszystkie

§ ... mało ... ważność ... człowieka ... wiedzy przez te szkoły ściśle się tyczy z ich ... niemocą w ... umiejętnej ... Te szkoły bowiem ... wolkty ... się na ... żaden postęp w tym względzie – Obie poprzestały się ... tylko i ... dawnych szkół, nie zdając ... a ... nowe ... kanonów
cosmy ... już

... mówiąc że ...

i spośród można już ogromną różnicę
między dążnością aby obie te szkoły
a Kierunkiem Sokratesa — Filozofia samego Sokratesa
była wprawdzie głównie praktyczna
etyczna ale krom tego ona badała świat
przyrodzony i jego prawa, wierząca
Sokrates miała wartość dla siebie samej
sed samej w sobie — Dalej etyka (nauka moralna)
Sokratesa [illegible] nie rozwodziła się znajmniej
[illegible] na celu. E Sokrates radził
człowiekowi społeczności owszem, miała na celu — wrażenie ludzkie
aby człowiek [illegible] był obowiązkiem [illegible] prawd etycznych
Kierunek społeczności E [illegible] i w samym [illegible] filozoficznych
[illegible] Sokrates stary t duchem wszechwładzy, sarkasm społeczny.
[illegible] w narodowych wojennych [illegible] przeznaczył
wojskowe krajowi [illegible] Sokrates
urzędy publiczne w najbliższym się w czasach [illegible] czyści
był [illegible] aby pogardzał ten zupełnie
Daje [illegible] w nich [illegible] — zupełnie moralną
innej dążności z Etyka [illegible] nauka, moralną
a racji [illegible] Stoików i Epikurejczyków.
ona jest przeważnie [illegible], ona nie ma tego
na celu aby w świecie prawdy wprowadzić [illegible] —
[illegible], w społeczności; ona chce aby te prawdy
były [illegible] normą postępowania
dla mędrca, co więcej obie te filozofie to
mają to do siebie że one nie [illegible]
[illegible] świat na [illegible]
[illegible] jak człowiek ma dostać na [illegible] przemocą
lecz nawet żądając aby człowiek [illegible]
[illegible] nie [illegible] uznawał to [illegible] czyniąc go odrębnej
i podając [illegible] mu [illegible]
[illegible] niezależnym

[Margin, pencil: [illegible] szkoła [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Rzeczpospolitej.]

Ten charakter tej filozofii jeszcze potęguje się w świecie porównywając ją ~~z filozofią~~, z filozofią późniejszą filozofii nowoczesnej ze stanowiskiem Pla...

/13

~~Uważany jeszcze~~ ~~przez~~ ~~przed~~ Platona. ~~W~~ Plato w Etyce swojej nie czyni żadnej różnicy między człowiekiem a obywatelem, bo on wiąże jeszcze ściśle wzgląd na człowieka ze światem ~~społecznym~~ ze społecznością państwową; i państwowym, owszem on poświęca stronę ludzką indywidualną, polityczną ~~pojęciu ogólnego dobra~~ życie i urządzenie państwa. Godzi się tez ~~w~~ ~~Teraz w~~ ~~Teraz~~ [illegible] państwa i idea państwa ~~cześ się rzeczy – Po filozofie~~ ~~nowszej epoki~~. To państwo i forma prawa ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w naukę Platona nie jest bynajmniej abstrakcyą wyjętą li z głowy filozofii, owszem ona jest ~~państwowem~~ i forma ~~pań~~ nieodpowiednią grecką, przeniesioną przez Platona do ideału – ~~Teraz~~ ~~[illegible] tej mniej~~ ~~[illegible] następuje~~ ~~przecież rzeczy~~ –

Uważając tedy ~~badanie rzeczy do filozofii~~ ~~Lecz uważany~~ – ~~że oderwanie~~ człowieka w oderwaniu od świata rzeczywistego, od społeczności, ~~jak to tak~~ tem samem nie ~~uważają~~ badają go więcej jako obywatela ale li jako człowieka w abstrakcyi, a tem samem już nie ~~jest~~ moralniej, ~~bierze go już w~~ stosunkach publicznych politycznych – ~~Widać tedy że~~ [illegible] ~~to~~ ale biorą człowieka li pod względem moralnym – Polityka tedy jako część Etyki mniej obchodzi ich szkoły a natomiast całą wagę przykładają, która ~~[illegible]~~ bierze ~~moralna~~ nauka moralna, biorąc na człowieka samego przez się, ~~[illegible]~~ co jego pasji wrodzona, to interesuje dobrej woli, i tego do jego ~~[illegible]~~ indywiduum. Zatem tedy ~~t~~ Etyka teraz nie czyni rozróżnia między Grekiem a człowiekiem innego narodu – Filozofia grecka jako sama grecka staje się kosmopolityczną ~~jak~~ ~~człowiek~~ ~~sama~~ – Przypominamy bowiem, cośmy powyżej rzekli, że w miarę rozszerzenia się Greków po za ~~[illegible]~~ ich ~~[illegible]~~ przestrzeni świata ~~[illegible]~~ kultura ~~[illegible] obczyzną [illegible]~~ ich ~~staje się filozofia~~ tracąc na głębokości i rzetelności, nalepiając obczyzną, przestawała być samą sobą, narodowej, nabierając coraz więcej charakteru kosmopolitycznego. ~~Jakkolwiek Nie będę prawił jak dawno~~ ~~się [illegible] tej że [illegible]~~ ~~już [illegible] się od [illegible] bogi~~ ~~[illegible] oprócz [illegible]~~ ~~[illegible] bogi [illegible] się mogła~~ ~~[illegible] obyczaje~~ ~~[illegible]~~

Tak tedy wrócilismy, lubo zawsze ~~charakter~~ charakter tej filozofii prawie teleologicznej mogłybyśmy na tem poprzestać, bo te ogólne cechy wystarczyłyby, może

176

Do zrozumienia potrzeczeństwa między życiem widzianym a stanem polityczym i ogólnym natchnieniem artystycznej fantazyi

~~art~~ ~~Stefan~~ ~~Boże~~ artystycznej, ~~rozumienia~~ umiejętnie, atoli i

Dla ~~nas~~ dokładniejszego rozumienia ogólnego polskiego ducha ówczesnej filozofii nie zawadzi jeśli się dowiemy, dokładniej, o rozumie rozdzielającym ~~się~~ sekty — (między 350 a 250 przed Chr.)

Zeno a zanim przez uczonych stoicy ~~jakkolwiek~~ ~~tak~~ kładli za zasadę jako ostateczność w sobie samym, winien ~~on~~ szukać prawdy, ale winien jej szukać w rozumie swoim. ~~a to winien~~ Tutaj ten rozum o którym mówią stoicy nie jest ~~tylko najmniej~~ ~~co~~ ~~jako go pojęli sofiści~~ bynajmniej rozumem, wznaczeniu ~~który~~ Który bynajmniej rozumem, w znaczeniu sofistów, rozumem, który może być w każdym atomie według swojej przez indywidualności innym a innym — ~~to nie~~ ~~wcale tak rozum jest tutaj~~ osobnym, stoicy opierają się na rozumie ogólnym, powszechnym który się znajduje w każdym, w każdej jednostce, w każdym atomie w każdej istocie, a znaczenia stoicyzmu ~~ze~~ wszystkości (Kobiet... Zwać tedy do jakiej wysokości podniósł ~~ten~~ pojęcie tego atomie tego znaczenia gaśnie wszystko co rzeczywistego przejętej w rzeczy, obejmujący, każdej niego bytności ma zwykła ma ~~rzeczy~~ ~~obejmuje~~ ustaw prawa ~~i mały~~ Ten rozum wskazuje prawdło ~~wczesnej~~ ~~ibo~~ postępowania, i cnoty, — cnota jako ma wartość ona sama jako jednoczesny ~~dobrem~~ ona jest ~~pojęciem~~ czasami dobrem, resztą obojętna lub ona (jest (samą) Może tutaj się lubiłem przyjść na ~~te~~ myśl jako ~~zasadę~~ ~~ile~~ stoicy kładli za pierwszą zasadę być atomistyczny według natury — mogło by się ~~tedy~~ zdawać że oni polecali oddanie się ~~naturze~~ popędom, mnyślowym, ~~cielesnym~~! Przecież ~~ich~~ ona zasadą ~~ich~~ ma. ma

rzeczywistości inne znaczenie — ~~Zasady~~
wziął ~~[illegible]~~ Natura ~~według tego jest~~ uważał ten jak
taj jako ogólne prawo ~~wszechstronne~~,
wszechjestestwo idące przez świat.
~~A to prawo do~~ tej, Do tego prawa winien
był zastosować człowiek, ale był ono-
[illegible] i rzeczy słowy nauka
stoików była tak ~~oddalono~~ od daleka
od polecenia ~~zmysłowości~~ ochotnie wy-
stawili, że wielu nich badali całą
~~szczęśliwości~~ szczęśliwość czyli przyjemnoś-
wesołą radość, miłe ~~[illegible]~~ zjawisko przyjemność i radość
Wszelako wszyscy nadto wyrażali, że te przyjemności i radości
nie jest ~~[illegible]~~ samo przez się ... celem życia
gadają nie ma wartości
nie wdając się już w dalszy rozbiór
tej nauki ~~[illegible]~~ tylko że ~~[illegible]~~ ten rygoryzm
~~że ona nie mogła się utrzymać~~
~~w całej [illegible] przy swoim, rygoryzm~~
~~[illegible]~~ rygoryzm tak surowy i [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] musiał pociągnąć za sobą skutek dwojaki
raz że ponieważ i uczniowie ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ pojęli potrzebę złagodzenia swojej
nauki, ~~nie zdoła~~ powtóre że ta przesada
ich a trzymanie się ~~ostatecznie~~ jednostronne
~~jednej strony~~ człowieka podało szkoła
ich przeciwnikom i mianowicie szkole
Epikura i sceptyków ~~[illegible]~~ sposobności
~~zarzutu~~ do ~~[illegible]~~ zarzucania ~~[illegible]~~
do ~~[illegible]~~ i fundamentalnych filozofii,
~~Epikur [illegible]~~ ~~A mianowicie Epikur~~ (ur. 342 przed Chr.) albowiem
~~[illegible]~~ Epikur ~~zaś sam~~ jak z jednej strą
~~ten samem~~ ~~sam~~ ... nie
ny staje ~~na tych~~
Ale społeczny z Zenonem i jego szkołą
tak z drugiej strony ~~[illegible]~~ filozofia jego odma-
cza się ... cechą nowej

/ jego dumy ~~[illegible]~~ jako
na samy, zdążało nie wolni na wartości-
samy [illegible] jakości swoim-
w czym jednak
przejdzie w naszkiem
w umyśle w ludzi ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ celem przeczuć:
i ~~[illegible]~~ —

to zaś prawo
człowiek znajdzie
mocą rozumu
swojego — w sobie
swojem umysłem.

Ponieważ jednak tak
~~[illegible]~~ ze i tego czasu sobie przy-
sposobić ... wszystkich
że [illegible] jedni stronnictw
a przeciwnie tak swoich ...
człowieka ... potrzeby ...
... ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ nie zdołali
przeprowadzić ~~[illegible]~~
~~nauki~~ niebios zasad surowych,
~~do ostatecznych~~ do ostatnich
wypukłości (~~[illegible]~~
konsekwencji)
tem samem, ~~[illegible]~~ pojęli

Epikur zarówno ~~jako będąc~~ jak Stoicy, będąc
synem czasu swojego zrywa ze ~~światem~~ społeczeń-
stwem i z jej wyobrażeniami przyjętemi – odwraca
się od szkoły, odwołuje się do przekonania ~~przez~~
pojedynczego człowieka. – Lecz gdy ~~sceptycy~~, ope-
Stoicy ~~on opierają się~~ ~~odwołuje~~ odnoszą się do jego
rozumu, Epikur przeciwnie opiera się
na jego indywidualności ~~do~~ na osobistym ~~tym~~
na przedstawieniach, upodobaniach, więc głównie na uczuciach i
jego nastroju – ~~a przez~~ ~~zatem przedewszystkiem~~ ~~tego~~ sercu
na wrażeniach cielesnych – Spostrzeżenia
zmysłowe są źródłem najpewniejszem
wiadomości naszych – ~~Zatem rozkosz~~
Pod względem Etyki ~~nie~~ dobrem jedynem
jest rozkosz, a jedynem złem boleść
Zatem celem naszego starania i wszelkiej
czynności być winna rozkosz i przyjemność
i życie ~~ty~~ szczęśliwe – ~~Przecież~~ Przecież
Epikur bliżej ~~oznacza~~ oznaczając każdemu życia cel –
~~Bo nie tylko on po~~ ~~Bo~~ powiada że ~~ostrożnie~~ mędrzec
nie powinien być najmniej chodzić za rozkoszą
chwilową ale raczej ~~ko~~ ~~która~~ więc winien
przemijającą ~~nie~~ za trwałą ~~jej~~ swojego
całego życia stałą trwającą
nie na bierności ~~co~~ dzięki ~~co~~ tylko ~~stworzy by~~ nie
Jakkolwiek z natury przeszłej przyszłości nadzieje może na pamięci
~~Zatem~~ – ~~niechaj się~~ ~~zwłaszcza~~ ~~do każdej~~ ~~(?)~~ przyjemności ~~ciała~~
rozkosz tak nawzajem ~~jest~~ ~~chwila przemijającej~~ ~~(?)~~ Jakkolwiek duchowa rozkosz i doskonalsza
~~Jakkolwiek przecięt~~ ~~Zatem~~ ~~Zatem~~ boleść i ~~cierpienie~~
ukazuje się czysta ~~Boleści~~ ~~duszy~~ E [?]
i w nadziejach i wspomnieniach przemijające jest
bez przelotnej chwili uczucie i pewniejsze jest
niż przyjemności ~~ciała~~ zmysłowa – ~~Przecież~~ Zatem
~~bo~~ mądrzec raczej pragnie spokoju
~~(?)~~ ~~wszystkich~~ szczęśliwości ~~przyjemności się~~
wewnętrznej jako najwyższego ~~ma w sobie~~ ~~o doskonałości~~ ~~zewnętrznej~~ ~~być~~ ~~sposobem~~ ~~jedynym~~
~~niechaj przestaje~~ ~~natura~~ ~~nie dba~~ ~~o małe a~~ ~~nadrzędnym~~ ~~który~~ ~~równa się~~ ~~który~~ ~~powinien~~
~~i może~~ ~~niechaj~~ ~~przestaje na małe a~~ ~~o wszelkie~~ ~~nad~~ ~~człowiek~~ ~~może~~ ~~Zatem~~ ~~też~~ ~~szczęściem~~
niechaj ~~prze~~ ~~(?)~~ a wady człowiek może ~~Niechaj~~ ~~Zatem~~ ~~prawdziwa~~ jest

~~badając~~ ~~ostrożnie~~ ~~przede~~
A badając przede
wszystkiem prawdy
etc, nie odwołuje się
~~Stąd~~ tłumaczy też ~~(?)~~
niechaj pilnie u siebie ~~(?)~~
~~pozostawiając~~ pomaga stosunek
~~po~~ wzajemny, ~~przy~~ rozumnej
przyjemności i rozkoszy,
i przyjemności rozumnych

[right margin, written vertically]
Niechaj przestaje na małe bo o chlebie i wodzie może się nazwać ~~(?)~~ jeśli ~~szczęśliwym~~ ~~(?)~~ przyjemności ~~zdrowy~~ ~~ton~~
Pozdro [?]

115.

(D. 3 lutego 858)

Przeto mędrzec skupia się w sobie, odwraca się od świata bo szczęście

prawdziwem jest niecierpiętliwość, [illegible] o wolność od trosk, więc wyswobodzenie od cierpień, i unikanie ciosów boleśni płynących od zewnętrznego świata — a mędrzec obojętnym [illegible] ilekroć gdy na nas spadną — Dla tego

Tak tedy widzimy że i Epikureizm jest wiernym odbiciem tych mocy które żyły i przemieszkiwały w tej epoce w sercach Greków — że on również jak stoicyzm choć różnym drogiem [illegible] się rozwadza od zewnętrznego świata, osobliwie zajmując się do jednostki ostatecznie. Jest przytem [illegible] wszystkich uczniów Epikura tak mocnym i serdecznym względem, że [illegible] przy sobie stali [illegible] — wszak nawet oni chcieli połączyć w jedno wolne mienie majątki swoje i jednak oparł się temu Epikur mówiąc że postawienie takowe oznaczałoby brak [illegible] między przyjaciółmi — Stoicy [illegible] również zajmowali się [illegible] w towarzystwie przyjaźni, co również jest cechą wielce charakterystyczną, bo zawsze bywa gdy życie publiczne traci na wartości, gdy państwo i polityka mniej zajmuje w tej [illegible] następuje na przyjaźń i [illegible] zaczyna [illegible] ich miejsce.

Epikur sam był ostatecznie zacząwszy

Mędrzec niczego się nie lęka, dla niego śmierć nawet jest obojętną, bo ona jest jedynie ustaniem wszelkich wrażeń

O [illegible] tych [illegible] wiedza jako wiedza nie ma znaczenia sama przez się, ona ma wartość o tyle o ile jest środkiem pomocniczym dla etyki —

a życie bezczynne którym się [illegible] jako wiernej [illegible] [illegible] (*)

razem się uczą razem używają życia — To towarzystwo [illegible] i pośrednio nie było poważanym, ani też ubiegało o rozkosze, [illegible] jak to wiedzieć można ze zasad jego wyższej przy [illegible], pomimo iż [illegible] zaprzeczyć że własnie w tej wyższej zasadzie [illegible] pomimo [illegible] się ich w rozpustne [illegible]

179

Pomyśl [illegible] Laertius [illegible] (Diogenes)

Myślę że powyższe krótkie acz pobieżne
dotknięcia pokazały
wyłożonych ~~przedstawiały~~ czytelnikowi ~~że obie~~
i stronę spólną ~~szkół~~ Epikurejczyków i Stoi-
a zarazem
ków ~~ich~~ i ich ~~własności różnice~~ ~~od~~
własności odróżniające te dwie szko-
Jednakże
ły od siebie — ~~Po prawdzie mówiąc, już jak~~
dla naszego celu ~~jest owa strona spólna~~
razem ze
~~jest dla nas~~ nierównie większej wagi
~~wszystkiemi~~ ~~innemi~~ z tej
~~[illegible]~~ jest owa strona im spólna, bo one właśnie
~~jest właśnie [illegible]~~ całej tej epoki — ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ wyjawia
~~one~~ greckich dziejów ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ lecz ważenie
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
wygórowanie
(pamięć one
że i one jestności ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
sobie świata zewnętrznego i ~~[illegible]~~ z niej najwyższą
czyniące
~~[illegible]~~ [illegible]
jarnt. lej
jasności ludzkiej, ~~[illegible]~~ ~~jej~~ wypowiedzenie
~~na [illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~ze~~ wszelkich prawd — Przecież żadna
z obu tych szkół nie doprowadziła
ostatnich
tych principiów do ~~ostatecznie~~
~~[illegible]~~
konsekwencyj
~~te~~ — tego dokazała dopiero szkoła ~~scep-~~
~~tyczna~~ —
~~Obie te szkoły, [illegible]~~
~~I [illegible]~~ Jakoż uważmy, — ~~lubo~~
~~te same~~ prawie też same
ostateczne
wypadki ~~[illegible]~~ obu tych szkół były
bo polecające bogobojność i
~~lubo~~ obie ~~[illegible]~~ niezawisłość człowieka
od rzeczy tego świata, uczą że spokój wewnętrzny
zostaje
niezamącony jest najwyższym szczęściem i
najwyższą atoli dochodząc do siebie
mądrością — Obie te szkoły do wielce podobnych
rezultatów ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w
~~tych~~ ~~[illegible]~~ ~~rozpoprawiwszy~~
~~[illegible]~~ etycznych ~~[illegible]~~ zapomniały wiadomości
A lubo
~~Logice i Naturze~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
i rozpatrzeniu się w logice i naturze. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
tylko
u nich znaczenie tylko
wszelka wiedza ma ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
pomocniczą dla Etyki, ~~dają im~~
~~[illegible]~~ ~~przecie~~ poznania
nadaje im
przekonanie o prawdzie
owych wypadków etycznych —
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
obie szkoły swej
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ co prawda
obie ~~[illegible]~~ [illegible]
z swoich zasadniczych —

[illegible]
szlej i przyszłej więc też człowiek, [illegible]
[illegible]

nokwoli ...

Epikur sam był ostrożnem ...

179

(myślę ... Przywodzi zdaniach stanowisk filozofów)

(+) Diogenes Laertius (zdanie o ... będący dla Epikura ... z przedstawieniem zaprzeczenia żywot Epikura przytacza wszystkie potwarze oszczerstwa którymi obrzucono Epikura za życia jego a nawet po śmierci jego potem atoli powiada iż wszyscy którzy tak wielkiemu klemskiwa rozsiewają są iście ludzie szalonego mózgu „Bo" powiada Diog. L. ojczyzna stawiała mu posągi spiżowe a przyjaciół miał tak wiele że by ich żadne miasto nie pomieściło. Na dowód jego wdzięczności ku rodzicom jego łagodności i szlachetności D. L. wypisuje cały testament Epikura – Potem prawi się o kanonice o fizyce i o Etyce tegoż filozofa wprowadza go mówiącego temi słowy +

+ Nic nas nie rozróżnia jak o rozkoszy mówimy – Jakoż do rozkoszy bynajmniej nie należą jakieś pijatyki, lub też wyszukane biesiady, lub rozpusty, przeciwnie radości i przyjemności życia stanowi rozum który uczy rozsądzić co nam wybrać a czego nam uniknąć należy – który niweczy w nas zdania i przesądy niepokojące duszę naszą itd – Przytoczyłem te wyjątki z Diogenesa L. bowiem często Epikur się dany gęstą uchodzi –

zdolej i przyszłej więc też człowiek, który
się obliczy i przyszłości, więc to nie
jest to człowiek, ale przecież potrzeba
by sobie zgotował przyszłą szczęśliwą wolność
stać na wolność najotwarciej trwające
(do niej ją
stać na całości tylko ...
Moglibyśmy
o takim platonizmie... myśleć
owszem, ale samo zwątpiło o sobie. Zatem
nie dziw że człowiek zaniechawszy wielkiej
~~...~~ myślenia, ducha i jaźni
w chwilach zachcenia, wierzymy, nadziejne
nie wszystko, obrazując prawdę niż wszędzie
(zajmując się)
rzeczywistości — Przecież a też szkoły wypowie
przyszłej, naturalną całkiem dopiero
nie równie później bo dopiero w trzecim
stuleciu ery chrześcijańskiej

116

do kebri

Gdy atoli stoicy opierają się na rozumie człowieka, więc na pierwiastku ogólnym, a epikurejczycy przeciwnie odwołując się do jego indywidualności, nie do pierwiastku ogólnego, tedy oba te kierunki mimo podobieństwa wszelkiego odznaczają się tak ostatecznością, że te szkoły obie są jednostronne, nie wyczerpujące. Zatem stąd pośród to że słusznie (każda z tych kategorii ze swej strony niedostatki drugiej, każda zarzutami ostatecznie obie ostatecznie i jedna u je druga kopią ...

ze oba te systemata opierające się na niewłaściwych zasadach tak niedostateczne, że z siebie nie utworzą ... Filozofii nie wiary oba wszelkiej niewiary, naukę ... nie mnożą, przestępujące ... prawdy jak filozofia sceptyczna —

umysł ... że oba systemata filozo... umysł owczesnej Hellady zgadzał się w prawdzie że na wszystkie bo naukach ostatecznie tych dwóch szkół ... O cofnieniu się człowieka ze świata zewnętrznego dla niego o immanentny ... spełnić odpowiadała owczesnej usposobieniu, bez umysł ten widział że obie te szkoły opierały się na wiary i że obie przecież wykluczały sobie

Gdyby umysł owczesnej Grecyi była jeszcze dusza potęga w całej pełni swojej, byłaby pewnie wydała z której filozofię taką, któraby łączyła oba te stanowiska w umysłowe jedno wyższy szczebel. Lecz na takiego ducha już nie było stać Grecyę. Bo duch taki byłby dodatnym twórczym, a czynna owczesna mogła się jeszcze zdobyć na siłę ujemną. Zatem pośród to że się umiała wydać filozofia inna w której negacja doprowadzona była do ostatniego kresu — Taką filozofią była szkoła sceptyczna. On także myśli się zgadza na wypadki ostateczne obu szkół, bo przecież ich

~~stanowić niedostatki, ważniejsza jeszcze~~

~~nie wiara we wiedzę, niedopuszczanie do niej~~

~~a tak powstała szkoła sceptyczna~~

~~szkoła ta~~ będąc istotnie ~~owe~~ synem swojego

czasu ~~za nic sobie waży~~ również jak

tamte owe filozofie ~~za nic sobie ważą~~

~~sobie twój~~ twierdzi że najwyższą mądrością ~~jest wielkiemu~~

~~jest~~ najwyższem szczęściem, ~~jest~~ wewnętrznym pożądaniu

jest stłumić się ducha w sobie pożądania ~~takiego~~

że pokazywanie że nie zdoła ~~tam~~ ~~to tam~~

~~z wiedzą~~ wznosząc się ponad ~~jego~~ ~~ostrożnej~~ ~~dla~~

z wiedzą, ~~... tego~~ sceptycyzm

~~zabrania~~ wydając tego pożądania poznania

się nie również dalej niż owe obiedwie tamte

on poznać się w tem wszelkiej do ostatecznej

nauki, bo gdy one o tyle sobie jeszcze

świat ~~mamy~~ cenne ważą iż poznanie jego

~~po~~ podają skarbów tej jak sobie niedowie

ma postępować, aby dojść do szczęścia i dobra ~~prawem~~ sceptycyzm

niedbały o ~~to po~~ nawet o to poznawanie

o ile wiedzę za nic sobie mają ~~... tego~~

~~może~~ że myślenie nie dowie się nigdy czem rzeczy są same w sobie

bo twierdzi że człowiek nigdy nie zdoła ~~... tego~~

~~tamta~~ ostatecznego ~~...~~ ~~pewnego~~ ~~...~~ twierdzenia

poznać prawdy, ~~to~~ ~~prawdziwie~~ twierdzenie nauki jest ~~...~~ że pierwotnie są rzeczy

wyjątkowy, że ich istotnie ~~...~~ do naszej myśli takiego

~~rzeczy~~ mają się obojętnie do naszej myśli

nie dbając o to czyli my ich wyprawdzi

poznamy, nie ~~...~~ naprzód ~~...~~

~~many~~ umysł nasze winne się mieć

obojętnie do nich. Widać tedy że sceptycyzm, To poro

nawet dorosły ~~sceptycyzm~~ z wiedzą bo się ~~...~~ mija

nawet już ~~nie~~ taką wiedzą i myśli —

~~Obejdziemy się~~ Obejdziemy się bez dalszego

rozróżnienia tej szkoły, nie wspomnimy

nawet o pomniejszych formach tej szkoły

powiemy tylko że na czele ~~tej szkoły~~ tej

~~stanął~~ stanął Pyrrhon rodem z Elidy —

Sceptycyzm ~~ot~~ ma naukę swą polemiczną do obu tych szkół wykazuje niedostatki ich, więc stawia ~~je~~ zasady dowodzące ~~je~~ ~~i ich~~ ~~...~~ mylności sądów człowieka o rzeczach. — Prawda że ~~...~~ to postępowanie sceptycyzmu w tej mierze nie jest wcale głębokie ~~...~~ nauka nie jest tą najmniejszą tylko a ~~...~~ teorią naszego poznania

i wstrzymywać się od wszelkich sądów o rzeczach

jednakże dążność ujemna takiej szkoły charakteryzująca cała tę epokę odbiła się najwierniej w tej teorii — łaskawie mniemałby że właśnie zbadzenie się sceptycyzmu z ~~nową~~ polemiki ~~więc droga~~ jest również celną ujemną, a ~~tamta sama ta teorya~~ ~~która właściwie sprawiła~~ a sam brak głębszego ugruntowania tej teorii negacyjnej ~~jest także cechą ujemną~~ dowodzi również tej cechy ujemnej.

Na tem [illegible]

ich nauka o cofnięciu się człowieka ze świata zewnętrzne-
go, o zobojętnieniu zupełnem dla niego, o spotęgowaniu [wszechstronnemu]
jednostki człowieka była wszakże odpowiednią usposobie-
niu nowoczesnemu umysłu - lecz z drugiej strony scepty-
cyzm nie zgadzał się na fundamenta na których ich opiera-
ły się w obu tych szkołach owe ostateczne wypadki. Jakoż
obie te filozofie # jak wiemy - przyszły do tych wypadków
mocą rozpatrzenia się w świecie [i kosmicznym] a zatem na mocy wiado-
mości, wiedzy, poznania - gdy atoli # obie mimo tego wyzna-
cały sobie ściśle ważne niedostatki, ~~zatem~~ gdy w obu
wnioski, rzeczywiście błądząc zatem też sceptycyzm ~~zarówno~~
[za nic sobie waży] ~~przyjmując ich wypadki zarówno widzę~~ człowieka nie-
dze orułka ~~wątpliwości~~ niemożności dla myślenia
dla poznania ludzkiego —
Tak tedy się ~~dzieje~~ stało że sceptycyzm będąc

181

116/a

Na tem [illegible] określeniu ~~filozofii tej~~
moglibyśmy skończyć bo ~~filozofia~~ sceptycyzm ~~[illegible]~~ czym
~~[illegible]~~ jest rzeczywiście ostatnią ~~formą tej epoki~~
~~historycznej~~ – filozofią spółczesną tej ~~epoce histo-~~
~~rycznej – mniemam atoli że~~ tej ostatniej epoce
dziejów greckich – Mniemam atoli że warto
byśmy dotknęli choć pobieżnie jeszcze tej formy
filozofii greckiej która z czasu swojego pojawie-
nia jest nie wiele późniejsza bo wystąpiła
Dopiero w trzecim stuleciu ery chrześcijańskiej.
~~Jakkolwiek mimo to że~~ Jakoż lubo neoplatonizm
należy ~~[illegible]~~ do innego zupełnie okresu
historyi powszechnej, ~~[illegible]~~ może zająć atoli czytel-
ników naszego nie tylko z powodu że ~~jest ostat-~~
jest wprost skutkiem ostatecznym scepty-
cyzmu, że ~~jest~~ [illegible] ostatnim wysileniem myśli
filozoficznej Grecyi utworzony dla nas ~~obraz~~ zarys
filozofii hellenskiej, lecz ~~[illegible]~~ [illegible] z przyczyny
iż uzupełnia nam cechy tej ostatniej jej
epoki –

szkoły nowoplatonicz-na – więcej

cały

Jakoż i neoplatonizm ma te spólnego
ze szkołami ~~Epikurowa~~, stoików, Epikura
i sceptyków, że on również jak one roz-
wiódł się z rzeczywistym światem, że odnosi ~~[illegible]~~
człowieka do siebie samego, jaźni jednostki
w ~~sobie i przy niej [illegible]~~ jak tych tylko do jego ~~[illegible]~~,
Neoplatonizm, ~~[illegible]~~, dowodzi że on
rzeczywiście należy do tej samej epoki
~~[illegible]~~ filozofii która wydała pomniejsze szkoły – ~~[illegible]~~.

[illegible]
~~Lubo~~

Tak z drugiej strony on ma cechy sobie właściwe
Gdy albowiem sceptycyzm i inne innego wrosłe
zrodzone szkoły stanęły na przekonaniu
że wiedza, że poznanie, że myślenie wszelkie
nie zdoła doprowadzić do ujęcia prawdy, nowo
platonizm przystaje na te orzeczenia i
również jak one uważa że myślenie w tym
względzie nie ma żadnej wartości; [illegible]
on atoli szuka innego źródła prawdy
dla człowieka – a tem według niego jest uczucie
zachwycenie, extaza – Powiada Plotyn
platonizm iż bytu człowiek był myślącym
w sobie i niesskalany, było się oderwał
cały siłą od doczesności w tej może mieć w
chwili szczęsnego zachwycenia w której zapominając o wszystkiem
wprost zlewa się z wieczystą prawdą z [illegible]
się z niej – ponoszą się z Bogiem –
Cyklenik zgadnie że podobne stanowisko
lubo podnosi wszędzie z [illegible] i wzniosło uniesiony ale
wiedzie nie jest fantastyczne pojęcia,
z przeciwny stanowisko że jest również wyrazem, co więcej gdy
uszczęśliwiony na chwilę przenosi się na myśle-
lom neoplatonizm nie gruntuje się na wszystkiem, lecz
nim będącym władzą ogólną wszystkich, ucz-
uciu zachwycenia tem
dziom wspólną ale opierające się na uczuciu
będąca w każdym człowieku inną bo zależną od jego indywidualności oso-
bistej

183

bistej, więc ten sam się okłamuje ~~że~~ jeszcze jaśniej

że ~~jego~~ i to stworzenie filozoficzne uważa to jeszcze

jego jarzm
jednostkę człowieka, do ostatecznych krańców, a ten bardziej z nowoplemionów

twierdzi że to jest tylko w pewnym, a zaś którym
~~nakazem uważny że to potężniejsze uważa~~ ~~dusz~~ stanie duszy

~~stan~~ się jednostkowym a nadmierną najmniej ~~orełka~~

~~nie ten jeszcze jednostki - dochodzi nawet~~ tarłowne
~~dy~~ mieć uderzenia najwyższe ~~jeszcze~~ nawet, a nakłamać że to ~~nie~~ nawet

wszystkie może mieć zdolen mocy
~~[illegible]~~ nie każdy człowiek ~~[illegible]~~ znaleźć się w takiejże

~~do jego do obaczenia w[illegible]~~ myśli

z a stworzenia do ~~jego~~ będzie (niektóre

stanie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~przodek~~, lecz tylko niektóre będzie ~~nasz słowem~~ ~~[illegible]~~ zwierzchni

jednostki) będący

do którego dosz tła —

Tym możliwie

117.

chrześcijańskiej więcej, a tym samym że filozofia [dla celu naszego] mniej nas zajmować może. — To tylko sobie dodajmy, że Neoplatonizm tak równy od szkół owych szkół poarystotelesowych przecież stanęła na społecznym gruncie — bo więcej ostrości ~~mniej~~ równie opiera się na sobie, bo na wolnej jaźni, a to tem więcej jeszcze ~~się~~ gdy w Neoplatonizmie nie myślenie jest zasadą prawdy, ale myślenie co jest przecie ogólnie powszechne społecznie [illegible] jest tem równe, ale tym zasadą prawdy jest niemocy, co ~~zostaje~~ zachowaniem się najprzeciwniej, że tak rzekę najprzeciw bitwie(?) bo nie zależne od woli ostatecznie —

~~Pośród przeglądnięć i na stan ówczesny i na stan polityczny, ówczesny, i na sztukę, greckiej tej epoce i filozofii, Kierunek i charakter jej jest sam powszechny~~

Tym przelotnym w przeglądem przemierzyliśmy
Tym przelotnym przeglądem pobieżnie ~~zwartej~~ chociaż
~~Tak~~ i lekko i pobieżnie ~~zwartej~~ epoce
~~tej~~ czas będący spoczywającej ~~zwartej~~ sztuki przy patrzyliśmy ~~ówczesnej~~
~~i stan~~ ~~epoki~~ naturalnym
ni jakiś był stan społeczny, i polityczny, ni cech filozofii
greckiej a w tej zaś dotknęliśmy, myślę że tewy
~~fili~~ ówczesnej filozofii, myślę że [samej] ~~tej~~ sztuki
~~i znamiona~~ i charakter tej samej sztuki przez
w tej w epoce wypłynie nam sama przez się
~~się~~ — Myślę że bez żadnego ~~naciągania~~ zostań
~~ówczesnej~~ gwałtu żądaniu wyobrażeniom charakter
okaże czytelnikowi jak to te same charaktery
sztuki wydają się też we

we wszystkich kierunkach ówczesnej sztuki —

Ducha zamknąć się w swej woli i

Człowiek, a zaś rozbratać się z tym, co się z wielkimi złączało, z tradycją, z wiarą dziadów, zastanawiać nowe prądy — bo zerwana była harmonia między jego twórczością a tem wszystkiem co około niego wagę miało.

Więc też i duch mistrza nie żył więcej inne żył więcej z duchem swojéj ziemi, więc z natchnieniem tej ziemi nie przenikało wyobraźni i fantazji mistrza — zkąd poszło że mistrz musiał być bez natchnienia —

Bo natchnienie nie jest potęgą osobistą, bez mocy wyższej od niego, jest drgnieniem ducha co żyje w całej ziemi w całej epoce tego czasu, co w tej radzie co żyje w ziemi przeszłości całej i co żyje w grobach i a jest oddechem żyjących, a przenika ich serca i sprawi wszystkich ustami wymówi — Otóż ta Grecya utraciła ducha Hellady bez ducha swojego, stała się zbiorem złotem, a Grecy byli zbiorowiskiem rozsobnionych jednostek bogów, gwałto społecznej duchowej atmosfery i mistrzów brakowało dawnego takiego natchnienia ducha który niegdyś wnikał nie od Ducha który niegdyś wnikał i dokonał czego nie mogli, jakby dokonać

Więc też greckich mistrzów w tej epoce nie było, stać by tworzyli niby bez uświadomienia a tej bezprzyczyny niby bezmyślnie w prostocie ducha a gdy niby bezmyślnie a nie z natchnienia twórczości mistrzów swojej — Tak tedy byli w aleksandryjskiej epoce nie mogąc się zdobyć na nowe

Człowiek (czas niedzielny) jak potężny olbrzym gdy dziatki imieniem ducha żyjącego w ogóle taki jest wiotkim bezmocnym jeśli się stanie jednostkowo rozerwane rozrobione — Nie dziw tedy że

By tworzyli nie przez siebie, ale przez ducha Hellady który niegdyś wnikał przebywał

118. na szczyt ideały bogów — bo i bogi przybladły w czasie jego. — Więc ideały dawne Fidiasza Polykleta a nawet Skopasa i Praxitelesa ~~bogi~~ stanęły przed fantazyą umiejętnej epoki z taką potęgą wszechwładną, i takim wzniosłym ~~majestatem~~, że już żaden mistrz nie poważył się obok nich pomyśleć innych ~~postaci~~ postawach niebios — Cóż tedy pozostało ~~tym~~ mistrzom ~~tej~~ umiejętnej epoki?

§. Technika najdoskonalsza, umiejętność najwyższa, wirtuozostwo godne podziwu sztuki, oko wprawne i czyste, smak mistrzowy i wytworny —

Wszakże stąd nastrojów też owartej epoki niegłębszymi wyraźnie dłużej w sztuk urzędników o sztuce ~~się stała odpowiednią~~ ... wstawiając dalsze rozwinięcie samemu czytelnikowi ograniczony się wskazaniem.

Otóż sztuka zamknęła się w sobie, ~~sztuka~~ osoby mojej za pracą ludzkie ~~swoje~~ oraz mając.— i stąd wynikła że ~~już~~ mistrzom niedostawało sił utworzenia nowych ideałów bogów ~~ideałów~~ zatem albo ~~trzymał się~~ kopiowała wprost dawne ideały, albo się ich przynajmniej trzymał jako tła i nie mając w sercu dawnej ~~wiary~~ wiary ... albo też coraz więcej sprowadzała dla ~~niej~~ rzeczy coraz ~~a~~ mniejsze i mniej ludzkie, ~~a~~ tak ludzkiego życia w wieku ~~oblicza~~ bogi i chyłowały w dziedzinę obrazów (genre) chcąc się ~~~~ i sztuki zaraz ~~~~

Z tego samego ~~~~ się ~~~~ aniołów się fantazyi

Niedołęstwo ... tej artystycznej fantazyi odpowiadało całemu usposobieniu duchowemu pozycji dotkniętemu.

To zezłoszczenie bogów tem więcej zgadzało się z usposobieniem społecznej Grecyi że ona naówczas naturę ludzką indywidualną postawiła ~~~~ tak wysoko że ją za apoteozowała, uczyniła ją równą bogów.

niezindywidualizowane elementów
Do ~~osobowości~~ ~~ludzkiej~~ i tak to się że sztuka
~~święta~~ ~~[illegible]~~ święta mniej bogom ale raczej ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ postaciom
zapotrzeb
ideach ~~wielkich~~ albo przynajmniej pra-
wzorach wielkich indywiduów – One
pracują teraz aby nowe pomnikami ludzi
mających władzę i ~~[illegible]~~ przyznaną w historii – stąd też z prawej
strony przepych dostojny ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ narodu, klasycz charakterem dat sztuki a z drugiej strony
~~[illegible]~~ wnukowie posągi coraz więcej zna-
czą mają na sobie charakter indywidualny
~~[illegible]~~ co raz więcej stają się po-
dobnymi –
Gdy teraz zamiast tchnienia ducha
najczystszej prawdziwej piękności idealnej
które się podnieść z natchnieniem swoim
~~[illegible]~~ zamiast z natchnienia geniuszu
sztuki oglądano się na indywidualność
ludzi, na ~~[illegible]~~ porównanie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ co nie dziw
że artysta z tego obiet aby ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jak najsilniej
przyklaski ~~[illegible]~~, by zyskać ~~[illegible]~~ Tak ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ sztuka
u publiczności ~~[illegible]~~ się to tworzą ogromnych
chodzą na efekty to twórczą ogromnych
wymiarów dzieła il[...] gdyby olbrzymia wielkość
~~[illegible]~~ miała jakoś wielkości tej która prawdziwie
~~[illegible]~~ potrzebuje ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
że ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ się ~~[illegible]~~ postawą
by nadać posągom ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ postawy
nadzwyczajne – a tak wpadają w wyszukane
~~[illegible]~~ teatralność ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~wyszukane~~

To chce

występuje atoli tutaj jeszcze pewne
zjawisko wielce arcycharakte-
rystyczne a potwierdzające to wszystko
co ~~sądzę~~ ~~ja~~ cem powiedział o tej epoce
[illegible] – Jakoż uważmy, w tej ewolu-
cji epoce w której duch grecki sam
traci siebie i to odstępstwo od własnej
istoty, okazuje upadkiem skulptury
tej sztuki najwięcej odpowiedniej ~~temu wrodzonemu~~ dla którego
Greków, ~~pono~~ w tej epoce wznosi
się malarstwo do ~~stopnia~~ ~~[illegible]~~ a
wysokości nieznanej w okresach
poprzednich których rozwój skulptu-
ra odbywała najświetniejsze
tryumfy swoje – Zdaje mi się
że jak wiekiem to zjawisko jest
arcyznamienne zwłaszcza
gdy z całą uczciwością [?] użyjemy
ścisłości rzeczy – Otóż w tej niniej-
nej
szej epoce w której tak przeważnie
występuje indywidualność często wielka
~~to~~ twórczość jego, ~~tak~~ i treść osobista
i jaźń wyrażana, ~~o tej mowie~~ o słowem
w tej epoce w której te wszystkie ~~powiedzie~~
czynniki pojęcia człowieka ~~tak jawno~~
ludzi w treść pewne dawnemu greckie-
mu duchowi tak iście mi o owe dzieje
w tym czasie mówię urosła twórczość [?] arty-
styka malarska której wtenczas ma to do
siebie że jest sztuką ~~może~~ indywidualną
i sztuką nie rzeczą więcej zdolną ~~ona~~ nie rzeźba ~~[illegible]~~
~~odrębności~~ ~~wolne~~ do wyrażenia wewnę-
trznej treści duszy, i namiętności i nastro-
jów indywidualnych – ~~ot~~ I uważmy że póki
Grecja była jeszcze samą sobą
~~[illegible]~~ to jest póki ona była w harmonii a zwłaszcza
ze światem zewnętrznym
[illegible]

~~Zdeavato~~

~~potem rzeźba pamiącą.~~

potem rzeźba jako sztuka ~~pamiącą~~ będąca ~~zaw~~ wszystkiem
zupełnego (rzeczywista) powtórzenia czyli więcej że Mimo
trzeba jej wymiarami, ~~ty~~ jako sztuka
niestworząca w rzeczach rzeczywistych i naturalnych światem
i cieniów rzeczywistych jasności była sztuką
tryumfującą - gdy raz ~~[illegible]~~ w tej Grecji
człowiek już zerwał ten związek z rzeczywistym
światem ~~wtedy też jaśniejsze malarstwo~~
~~co wt~~ad a natomiast żyje światem
wewnętrznym, i z siebie czerpie prawidła
życia prawdy wtedy ~~nastaje potrzeba~~
~~dla~~ malarstwo obchodzi ~~tryumfy więcej~~
potrzebniejsze, ~~bo obraz~~ bo wymiary
oddalenia światła i cieni ~~obrazu~~ nie są
rzeczywiste ale złudne ale sprawione
przez mistrza a utworzone przez widza-

I uważmy że mówimy w innych miejscach
że malowanie jest sztuką romantyczną zatem kotaserową dla chrześcijańskich
ludów w których indywidualności znaczenie pojęcia czego
człowieka jest tak zacnie po podniesiona! - A podniesiona
w inny sposób niż u umierającej pogańskiej Grecji, Grecja
skonała na początkach przyszłości, u nich [illegible]
indywidualność choć strzeżone wszystkie nie było przedmiotem
wyższym [illegible], następnego rozwoju w dziejach świata.

119.

188

Tak chce do nadzwyczajnych ~~dzieł~~ wdzierając się w wyrażeniu jednem że ochota wzbudzenia dziwu prowadzi do zuchwałego mistrzowstwa w technice ~~[illegible]~~ ~~skulptury, do utworzenia grup z wielu~~ a rzeźba już podnieca rzeźbę do utworzenia grup z wielu figur ~~stosownie~~ stworzonych ~~się zaś pro-~~ dekoratywnie jako wiemy mniej z wzorem, skulptury graniczące z przedmiotem malarstwa ~~a nie rzeźby~~

~~że Karyatydy a bogate dzieła posiadali [illegible] tak [illegible] być [illegible] na płaskorzeźbie, [illegible] jest [illegible] grupa [illegible] figur [illegible] malarzów~~ —

Owe odnoszenie się artysty do własnej jaźni swojej daje o sobie znać w wielce zgrzaniu w sztuce i pod względami — Jak bowiem mistrz nie będąc więcej w całości ani więcej ślady przejęty swoim duchem ogółu nie dosięga więcej prawdziwych ideałów, tak też w dziełach swoich więcej sam siebie wyraża, one też więcej ~~są dziełami~~ odbiciem raczej ~~jego~~ własnego osobistego nastroju — ~~jego~~ swoich własnych skłonności. — Co więcej ~~tak też~~ a w bliższym wszystkiem zda cechą jest

Wiemy albowiem, że skulptura prawdziwa, więc wierna samej sobie samej chcąc utworzyć kompozycyą z wielu figur stworzoną może jej ~~postaci~~ dokonać na płaskorzeźbie, ~~bo~~ wiemy ściśle zastosować do natury właściwej płaskorzeźby, której przeznaczenie jako takie już wiemy jest zupełnie różne od natury malowanego obrazu — ~~[illegible]~~ Powinniśmy więc ... grupa figur wyrobiona w rzeźbie pełnej nie ~~jest~~ odpowiada teoryi ~~estetycznej~~ estetyki, co się zaś w praktyce tem potwierdza, że w takowej grupie najważniejsze figury z sobą się łączą ich z sobą się łączą i przeciwnie niepokojem, nietem z żadnej strony cała grupa nie może być dostatecznie widziana. Mistrze tej epoki ~~[illegible]~~ niezważając granice ~~[illegible]~~ rzeźby i malarstwa ~~dowodzą~~ zatem dowodzą, że w nich już zaniknął dawny

~~[illegible]~~ szkół

przesuwającej granice dwóch sztuk rozstrzygające dawniej szkoły.

~~[illegible]~~

i ~~ta~~ żądność artysty aby wyraz duchowy posągów a mianowicie ich oblicza był objawem ~~dla~~ uczuć człowieka, ~~poto~~ jego sentymentów ~~to~~ jego najgłębszych radości i smutków boleści i nadziei –

Przeklbym(?) w rzeźba Phidiasowej ~~epoka~~ owej najświetniejszej epoki · ~~była~~ będzie wtłoczona plastycznie pojęte było epopeją ~~wtłoczoną~~ rzeźba ~~gdy~~ ~~przekroczywszy~~ gdy przekroczywszy granicę ~~tej~~ na epokę ~~...~~ ~~...~~ odbiegłszy ~~samej~~ wtenczas siebie samej ~~siebie~~ ..., stawszy się odstępcą siebie samej w grupach przedstawia dramatyczność a przesadnie ~~typ~~ ... w pojedynczych posągach –

Jak epikureizm zwłaszcza później ... ~~odnosi~~ zwrócił się do jedności individualnej człowieka ... bis nawet mistrzowskość człowieka więc też nie dziw że i w dziełach malowanych ~~w dziełach~~ i rzeźbionych mistrzowska uroki ~~pełności~~ i wdzięki cielesne wstępuje na miejsce majestatu pełnej dawniejszej pełności –

Tym sposobem moglibyśmy wskazać wiele innych jeszcze momentów tej epoki które wszystkie płyną z jednego ~~płynącego~~ społecznego źródła bo rozkładu cech tegoczasu ~~które~~ jeszcze wyprowadzonych – Pomijamy je zostawiając czytelnikowi dalsze ich rozsnucie – wszystkie one stają się dowodne i mocnemi przyczynkami ~~dziś~~ do innych dziejów sztuki tego olbrzymiego

o) Ponieważ jedną jeszcze tu kładziemy uwagę – Dla szczupłych granic ~~tej~~ niniejszej naszej rozprawy podaliśmy jedynie ogólną ~~obraz~~ charakterystykę tej epoki, czytelnik atoli wnosi że cecha sztuki nie mogła być jedną i tą samą od początku aż do końca całego czasu tego. Nie wdając się w drobniejsze szczegóły baczmy na to co ważniejsze. Jakoż na początku tej epoki jakkolwiek wielki ~~[illegible]~~ sztuka zupełnie straciła dawne podstawy świeże, duch Hellady będący niegdyś potęgą artystów teraz ulecia skonał, dawne ideały jakkolwiek wielkie były niedocieczone dla nowego czasu a nowych on stworzyć niedołężał – był to ten okres najnieszczęśliwszy dla artystów – Ponieważ ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Przecież uważamy iż dziwnym ~~[illegible]~~ a nadzwyczajnym zwrotem
rzeczy po upadku sztuki w czasach macedońskich, kiedy
sztuka znów się podnosi odradza się i od władnia
jej ideał stają się w prawdzie innym, bo realistycz-
nym, ale przecież on w swoim zadziwia celuje ~~wyrzeczonymi~~
po rzeczach nastaje sztuka piękna ~~pierw~~ przegonione ~~pierw szczyna~~ [illegible] zwrot
~~[illegible]~~ sztuka ~~[illegible]~~ artystyczną twardością — że [illegible] pomników Skulptury,
rzeczy wszakże nastał tego że jawnym dowodem pomników [illegible] się
Lecz dotychczas nie zdołano wyjaśnić kiedy i jak [illegible]
[illegible] zwrot wszystkiej sztuce — nie który ze zdania że wpływ
~~[illegible]~~ [illegible] więc [illegible] [illegible] ogólnego ale [illegible] [illegible]
[illegible] był tego zwrotu głównym powodem — a był wielce może

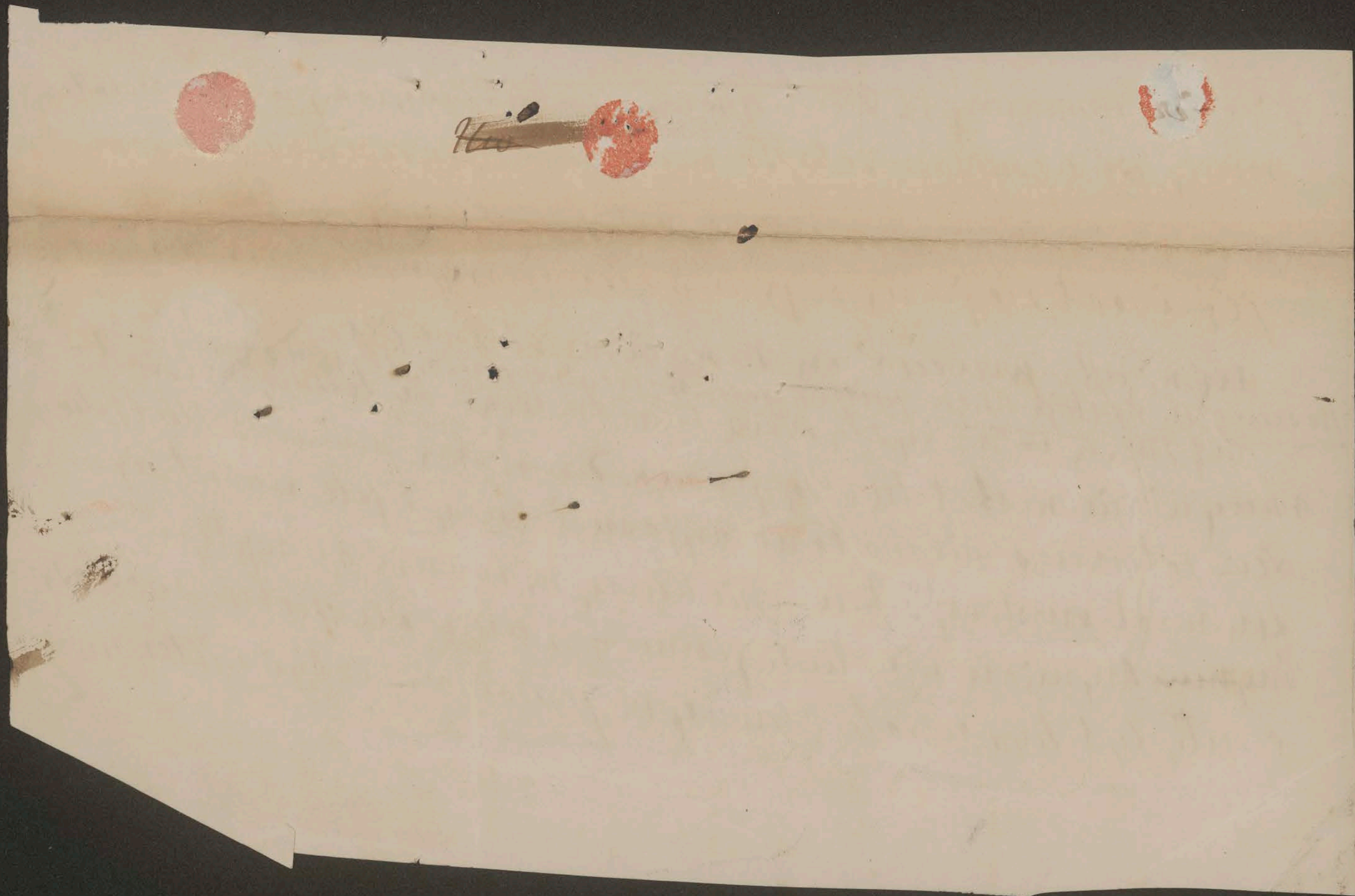

Nie zawadzi zwrócić uwagi naszych czytelników iż mimo pracy bystrych i niesprzykrzonej krytyki tylu lat dziesiątków historyja sztuki nie stanęła bynajmniej jeszcze na tym szczeblu by jej o wszelkich drobniejszych utworach greckiej artyzmu można stanowczo wyrokować, nie pomnę dzieło z czasów powstania nowego i świetnego niezupełnie jeszcze rozstrzygnięta się przedstawia w historyi punkta która dla nas [illegible] – umiejętność szczegółów ciała jeszcze doskonalszej [illegible].

Teraz wrócimy się do dziejopisarskiej galerii sztuki i obaczymy jak się w niej odbija cechę epoki ~~[illegible]~~ przez nas ~~[illegible]~~ oznaczone

E wzdłuż i wszerz w przestrzeni i stoi się

Nawet nasz powierzchowny pogląd się dzieła sztuki będzie potwierdzeniem naszego przypuszczenia wywodów. Najprzód ogromne dzieła architektury ~~[illegible]~~ wznoszą jakby znamienne proroctwa całości nadto – pycha, stąd – boży olimpij–skich przygasły, stąd też ~~[illegible]~~ tworzą się pomnikom a nawet prywatnym wznoszą się przybytkom pełne budowania a nawzajem ~~[illegible]~~ wszystko ~~[illegible]~~ pragnienie ztowie bogom okazałych wszystko w zjednoczonych [illegible] ~~[illegible]~~ Acz jedności owej przeczy – majestatu przeciwny lecz pełen mownych ~~[illegible]~~ przepych najzwłaszcza ~~[illegible]~~ i zatem ~~już~~ ni brunie już głuche glany i kolumny ~~[illegible]~~ a rozstrojeniem całości ~~[illegible]~~ i cudności proporcji i ~~[illegible]~~ harmonii dumy zamiast tej kamiennej ~~[illegible]~~ sadzą się by owej podmiesione rozpościera się ~~[illegible]~~ Architektura odziana pychą ~~[illegible]~~ w bogactwo a hardą zamożności ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i wota na przechodniów by chylili czoła przed jej pyszności ozdobą a zarazem ta architektura ~~[illegible]~~ uśmiechem założeni ~~[illegible]~~ unużyły walnie by ~~[illegible]~~ przebić ~~[illegible]~~ serca – i wyjątkiem niektórych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ipsa, stąd dwa ~~[illegible]~~ pamięć ~~[illegible]~~ być ściśnięta i [illegible] i okazały stylu korynckiej ~~[illegible]~~ lekko ucięty i [illegible] powszechnie ~~[illegible]~~ i ulubionym? – ~~[illegible]~~ Vitruvius tutorzy już przez nas wspomniany! ~~[illegible]~~

[illegible]

a który ~~co pisał~~ pisał nowy księgi o Architekturze za czasów
Augusta Cesarza powiada że zaniedbano stylu
doryckiego dla nieregularności jego, ~~takowej~~
bo trudno sprawa ~~architektom~~ architektom była nieby z nadwerężeniem
~~ten~~ tryglifów, ~~a mianowicie~~ bo inne są odległości
między tryglifami w otworach ponad kolumnami a inne
~~bo~~ przy tryglifach narożnych —! Słusznie że
to jeden z uwięzionych [illegible] Historyków sztuki (+)
~~ów~~ orzekł iż zakłamane wielkiej małostkowej pedantyczne jeśli rzeczywiście
miano na baczności toć już jawny w tym dowód jako w tej epoce raczej już chodziło o
~~jawnie dowodzą iż~~
drobnostki niż o całość pełną i wspaniałą; i
Na miejsce czczych zdań ~~Vitruvius~~ Vitruviusza rozumnych nasz ~~wywodzi~~ inne
~~pracież~~ ~~on trafnie wywodzi~~ historyk kładzie nie równie
~~wyższą~~ przyczynę zaniechania doryckiego stylu
Tą przyczyną była właściwie estetyka czy raczej ~~wielkiego~~ mego
efektu, ~~a wielkiego~~ a pełnego wrażenia, i
wymagania też ~~wielkich~~ ~~wielk~~ budynków ogromnych, a mianowicie
~~aby~~ ich wielkich już fasady (frontony) o szeregu licznych
(np. 8, 10, 12) takoż ~~im~~ ~~we~~ ~~nie~~ ~~być~~ mieć jedną ~~im~~ ~~[illegible]~~ fasady
kolumn — ~~[illegible]~~ im więcej mieściła w sobie kolumn
~~fasada~~ — ~~owa~~ ich szerokości jej była znaczniejsza tem też
~~a~~ ~~jej~~ wysokość wznosił się wyżej, ten też ~~[illegible]~~
szerokości jej ~~wnosił~~ stawał się ogromniejszy w sprawie
~~więc~~ ten zaczął ~~stawał~~ ~~nieporaził~~ budynku ~~[illegible]~~ w proporcji do wysokości, grubości odda —
samych ~~kolumn~~ ~~[illegible]~~ kolumn — ~~a tak~~ efekt
nie ~~[illegible]~~ harmonia żadna będąca przede wszystkiem pierwszym
warunkiem architektonicznej piękności — Parthenon
miał ~~[illegible]~~ ośm kolumn (na doryckich frontonie i toć jest
jego maximum, to już granica ostateczna do której
ta fasada powinna może i dla tego ~~[illegible]~~ te wielkiej wspaniałego majestatu pełna
~~[illegible]~~ ~~wspaniałości~~ jest ~~tak~~ wzorem i dziwnie, ~~[illegible]~~ pełnej wspaniałości Leer

(+) Gesch. der bild. Künste ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ T. II. s. — Schnaase
322.

lenia wrażenie kolumn ukazem, do wielkich uwagi uwielbionych budynków, i które zostały te same jeśli więcej budynek ~~[illegible]~~ portyk na największy ~~[illegible]~~ albo lub [illegible] kolumn, [illegible] — tym bardziej gdy gęsta kamień.

2

w tedy / się nadmiernie
gdy jeszcze jęto ~~się~~ stawiać pałace, o 12 kolumnach ~~ogromny~~ ~~a tem samem~~ wielce wysokich,
~~(szczyt nad niemi~~ wymagał i kolumn odpowiedniej
i odpowiedniej wysmukłości
~~[illegible]~~ i wysokości ~~[illegible]~~ : — Za tem poszło
doryckie
że ~~kolumny~~ uczyniono te kolumny zbyt wysokie
i wysokości kolumn jak atoli wbrew / sallowej cienkości
~~[illegible]~~ zbyt cienkie, ~~co by~~ to wprost
przeciwne duchowi doryckiego stylu co prawemu
i ~~[illegible]~~ / a grozy
~~i siłę~~ potężny z surowych kształtów ~~[illegible]~~ orakula —
ptaińskie patrzy w świat — ~~a prawdziwego~~ dlatego
a tem samem
~~z grozą opiera się~~ ~~[illegible]~~ rada kolumn więcej
osiadłych, potężnych — Nie ma tedy dziwić się ~~[illegible]~~
~~[illegible] doryckiego stylu mają kr~~
a oddany
~~[illegible]~~ iż zarzucono styl dorycki i ~~[illegible]~~ albo
się porzucił cały ~~[illegible]~~ korynckiem nie tylko co
w ten styl tem / nie tylko
bogato ubrany przystrojony ale ~~[illegible]~~
bez naszego / w sobie właściwe
światłości słonecznej otwornosci się ~~[illegible]~~ sobie
chciej które wymyśleć kolumny a które w porównaniu do innych
~~Kolumny~~ i ~~[illegible]~~ od siebie stające —
ich grubości owiązano od siebie rozstawiono
Ani nam wątpić że to były ~~[illegible]~~ powody
dla których ~~[illegible]~~ się społem nie lubiła większego
nie ~~[illegible]~~ dłużej doryckiego stylu.
atoli
~~[illegible]~~ gdy się jakiś nowy ruch w sercach
pojawi czyli to w rzeczach ~~[illegible]~~ twórczej
wagi czyli w sprawach władnących całemi
dziejami zawsze i wszędzie widzieć można
kolumny, ruchu
dwojakie ~~tych ruchów~~ powody; — Jedne
że
są ~~te~~ ~~bliższe~~ widome, bliższe, ~~i~~ wprost
myśli i nowej kierunkiem ~~[illegible]~~
uzwolny przez ~~[illegible]~~, drugie powody
jakby
~~te~~ są ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ (niewidome do ludzkiego
są to owe / które
oka pracownice, ~~owe~~ potęgi ~~i~~ przeciwko-
wiązące
ciągą ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ świat robić twórczo
bliższe
ludzi, ~~bez~~ nawet bez wiedzy ich, one to
wydają
~~[illegible]~~ owe przyczyny widome ~~bliższe~~
służby / ~~już~~
jako ~~służby~~ swojej do wykonania zapadłej
a nieodwrotnych wyroków — Tak.

W sercach Kolumnę
niż doryckie
najczęściej wyższą wysokości
w porównaniu do ich
grubości, zatem

Lecz krom owych wyżej przytoczonych powodów
były jeszcze inne głębsze ~~co wpadały~~, które od
strzelem [illegible] ~~[illegible]~~ oddalały
serca ówczesnej Grecyi od ~~[illegible]~~ budowania
wiązanego dorycckiego stylu — wszakże ten styl
jak jakoś my wielki najczystszym wyra-
zem onej harmonii ~~[illegible] duchem~~ ducha z naturą
~~[illegible] [illegible] warunkami które [illegible]~~
~~[illegible] techniki i [illegible]~~ więc onego estetyce
artystycznej estetycznej piękności z warunkami
technicznemi konstrukcyi — co tedy dziwnego
że gdy ~~[illegible]~~ ta harmonia była przebrzmiała i
w duchu ludu, i w filozofii — zwrócili i wtedy
że wtedy ten styl dorycki nie nadawał się więcej
do smaku i serca ~~[illegible]~~ epoki o której mówimy.
~~[illegible]~~ Dziwi nieraz ~~[illegible]~~ oczywiście [illegible] ~~[illegible]~~
wiedzę że ta epoka co ~~[illegible]~~ się których ~~aleksandryjskiej~~
~~następca~~ więc jak one ich pracuje w cię [illegible]
Pamięci z Persem i wielkimi obyczajami się
przełomowych czasów! — Kto więc może
~~o~~ ich brat abstrakcji od onego doryckiego budo-
wania co tak przeczyste, i bez skazy że co tak
~~god~~ wszelkiej gadności że ~~jak~~ ~~[illegible]~~ spoczywa
na świat jakby usymbolizowana ~~[illegible]~~ skarudawane
~~[illegible]~~ walutka ~~[illegible]~~ przęga i cnota? —
Nie będę wam prawił o ogromie ~~[illegible]~~ dzieł
architektonicznych które na ów czas wy-
konywano — one oznaczały się głównie olbrzy-
mim ogromem i olbrzymim ~~[illegible]~~ przepychem — nie
będę wam wspominał o ~~[illegible]~~ [illegible] miastach
wznoszonych w których generały aleksandryjscy
~~[illegible] [illegible]~~ się szkołom i szkoła też zdawali
się suto, a [illegible] by

świat olśnić blaskiem wierzchniego maje-
statu — nie będę się rozwodził nad Alexandrią, tą
~~[illegible]~~ ornamentodrzwiowym miastem, kilkunastu ~~sztuk~~ ~~[illegible]~~ mastu
sztuk, który karat urósł nad się szczyt,
filozofii, by handlowało z ami kiem-
ludomi i pilnowało w stepu do onego
świętego Egiptu — ~~toto~~ Tylko tylko powiem
że owe Alexandryi nie tylko warsztaty
i pałace ~~bb~~ bibliotek 2 obrzydli ~~[illegible]~~ (wielkości na ~~[illegible]~~) sztuki, ~~[illegible]~~
miastu ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wreszcie któż [illegible] Porzyjsze aloli bliżej ofiary tej, a karatodzi ~~[illegible]~~
~~Pomóż~~ ~~[illegible]~~ ~~nie dattkom~~ ~~[illegible]~~ dopełniając się tylko nie= ~~najwyraźniej~~ [illegible]
których objawów ~~[illegible]~~ na jakiekolwiek jonalli dowodzą ~~[illegible]~~ domu dziś
~~[illegible]~~ innego ~~[illegible]~~ czytelnik przypomni
Otóż ~~[illegible]~~ czytelnik ~~dwa~~ ~~[illegible]~~ statek owo
sobie owe Philopator
sobie zbudował Ptolomeusz na fon-
tanną ~~[illegible]~~ na którego się wysadził ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
karyą a owej ~~[illegible]~~ dla przejażdżki
króla ~~[illegible]~~ i Sycylyi ~~by~~ ~~[illegible]~~
~~po morzu~~ ogromny — niewielu owi ~~[illegible]~~
przy oględzinach Pracowania w arenach
wewnętrznym — arenny łodzi ~~[illegible]~~ ~~prosząc sobie~~ ~~[illegible]~~
że kaci, niech były niby zbiorem prze-
pysznych pałaców, i były szczątki drzwi wyniosłem i
~~[illegible]~~ kunszt a ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~sal~~ ~~[illegible]~~ ze na posadzkach rozsiane,
~~co~~ ~~[illegible]~~ rozlazły obrazów
się ~~[illegible]~~ nawet mozaiki ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
upstrzonych ~~[illegible]~~ na tych szklach czarodziejskich nazywają się
biblio teki, i ozdoby i w wonnej
~~[illegible]~~ kuchni, teatr ~~[illegible]~~ (bo jak drzewiny i ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ kantyce i tr. i od Padwy
kruże ~~[illegible]~~ ten ów twór ~~alex~~ pogrzeby,
alexowa niby
karawanę ~~[illegible]~~ urobny w ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i płaskorzeźby

o nie ustępowały
ten owiecem alexandrijskim
miasta azyatyckie
ustawnie Antyochia
i Seleucya — bo w nich
... ulice ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ około których
według bieżą, przepyszne
posągi na kolumnach
wiecznie otoczonych
ścianach i stropach
świecą, ruma i ~~[illegible]~~
i przepychem ~~[illegible]~~ wiatr i
Pogaństwo podobnie
jak ~~[illegible]~~ wspomnienie
grady ~~[illegible]~~ tak się wdzię-
kiem ~~[illegible]~~ pełnych
i oglądy ~~[illegible]~~.

o a na fryzach obiegających sale ~~[illegible]~~ rozlazłe ~~[illegible]~~
się płaskorzeźby z kości
słoniowej

że na tych ~~[illegible]~~

ogromny jakby wrażenie spokojny, rachowany

którego egzystowało w Babilonii czy Egipcie 64 —

najpiękniejszych wzorów — 8 —

Przecież najświadomiej kierunek ówczesnej cywilizacji przebija się w rzeźbie która jak wiemy istotą swojej [illegible] dworzec posągi mozaiki duchy mistrza [illegible] a nadto jest sztuką najśmielej odpowiadającą całemu kierunkowi ducha greckiego —

Przebiegłszy myślą całą teraz naszą przeszłość sztuki nie jest [illegible] położony, nie zdaje się czy najpiękniejszej rzeźby greckiej dawno umarłej jest jej upiorem przejawiającym się [illegible] cechy tej.

Prawda — że epoki odzywają się przewagą w skulpturze [illegible] epoka rzeźby nie tylko że tedy ówczesnej już najpiękniejszych [illegible] dzieł [illegible] prawda że sztuka tej epoki ani sprostać mogła [illegible] Skopasa i Praxitelesa [illegible] zapisanych [illegible] Thorwaldsen [illegible] przecież najdalsi wartością do naszych czasów — Żaden grecki [illegible] a żaden nawet Thorwaldsen nie [illegible] stanął na równi [illegible] sztuka [illegible] umiejętności [illegible] w Watykanie Belwederski — dzieł Canowy [illegible]

Chalkografia dajże —

A cóż wam się zdaje o pomyśle niebiańskim Dinocratesa? nad morzem wznosi się gora nama nam jako gora Athos — Otóż Dinocrates zaprojektował aby całą tę gorę wyrzeźbić na posąg Alexandra — Ta postać miała piastować na jednej dłoni miasto o 10,000 mieszkańcach a w drugiej ręce miała trzymać olbrzymią urnę z której by się lała rzeka spadająca kaskadami i podobnymi [illegible] Koncept ten nie przyszedł w prawdzie do skutku — przecież jaskrawo cechuje on dążności sztuki tej epoce — Fidiasz projektował [illegible] [illegible] ówczesnej Grecji — [illegible] [illegible] umiejętności wielkiego [illegible]

arcydzieł z tej epoki ~~a~~ było tak nieszczę-
śliwym pomysłem, iż żaden stosunek wróg
Canovy, żaden zależny podrzędny
zawisłości nie mogłyby były wymyślić głośniejszej Canowie
przydługi ~~[illegible]~~ — ~~[illegible]~~ Thomasie-
nie Greków na ludzi, stąd, i ~~jego [illegible]~~
było ich charakterem tak niezmazanym
że nawet wiele i na schyłku swojej pełni
dziś jeszcze oczyszcza niesmaczno lekkimi
w dziejach, uprzątnięciem tym wrażeniem ~~[illegible] pełności w~~
~~[illegible]~~ nawet w upadku jest idealnych
wrażeń a przeciwnie się niż w epokach
najświetniejszych dziejów nowożytnych.
~~[illegible] prawdą jest [illegible] sztuka grecka w okresie macedoń- [illegible] jak się da niecco [illegible] dorobiła się [illegible] inny dzie-~~

~~[illegible]~~ Wyobrazicielami sztuki tego okresu jest głównie Euphranor
i Lysippus. — ~~[illegible]~~ Euphranor
~~Euphranor (ok. 364~~ już kocha się
w dziełach olbrzymich rozmiarów.
On również jest znakomitym ma-
larzem jak rzeźbiarzem — a rozwinął jeszcze w ciągu
stanu swojego w całej pełni. Zatem
Alexander był mu dozwolony ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Euphranor wielkiego Alexandra Macedońskiego
~~[illegible]~~ wystawia w posągu
Filipa [illegible] ich porównywać [illegible]
A [illegible]
nie

O ile wszelako jak obaczymy
przedtem wiele dzieł ~~[illegible]~~
rzeźby [illegible] najświetniejszej
tej epoki za ~~[illegible]~~ [illegible]
które podziwiamy dziś w posągach
[illegible] świata i pełności
Zresztą zaledwie przejdziemy
już za czasy ~~[illegible]~~
w czasach macedońskich
~~[illegible]~~ sztuka wiele
się przechyliła, tak przynajmniej
[illegible] w rzeźbie [illegible]
[illegible] i dla
[illegible] wieku
[illegible] ozdobą
zapadłej [illegible] była
[illegible]
[illegible] tym samym byt artystycznego
[illegible]
geniuszem przecież będąc pełną
siły i [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~
a potężny w dziełach
~~[illegible]~~ polityki i
miarą stał się ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ wprawdzie nie mistrzem
dość prędzej gruntem
dla dalszego życia sztuki greckiej.

Lo parą rumaków to czwórką cinqued-
nym – On zwraca pilnie oczy na naturę
i na całą jej grę. Stąd też upatrują w nim
jakoby zaród owego przyszłego realistycznego
naturalistycznego kierunku który, jakoś
my nowszy wielki z lat ich wzorem
motywem dla sztuki w czasie gdy lubo
dawna idealność już przygasła. – Cała
starożytności bunt z starego mistrza –
i wreszcie wydatniejszym wyrazem naszej epoki nazwany dworuściełem Alexandra
on był
jest Lysippos. – ulubionym mistrzem
Alexandra – Rzeźbiarz i Król nawzajem
byli sobie podobni i kochaniem. – Alexander jemu a więc Lysippowi
jedynie siadywał do portretów, a był równie wielkiego Polykleta szkoła
Lysippos tworzył też postać młodszego postawach i położeniach wielkiej
Króla
życia – Chwalił też wielce te prace
Plutarch mówiąc „jakoby Alexander trzymał
głowę nieco krzywo i w górę wznosił spoj-
rzenie a Lysippos sam jeden zdołał
nie tylko
utrafić to spojrzenie, głowy ale nawet i nadać mu wyraz i płynność w obliczu oka a przecież
w obliczu wszystko a przytem szlachetności
charakter wyższy i wyraz lwi"
wszak więcej niż podobne pisane
portretu charakteryzujące narodowe umysłowych charakterystyczne
sam sobie dzieła Lysippa charakteryzujące samą ideę już charakterystyczne dotknął Lysippus
Lysippa – tych dzieł Zbaczmy rzeszy
aż 1500 – ! – lubo z tej ogromnej liczby mała tylko cząstka
jest nam dotąd majomelk

~~121~~ 124

ponadto [illegible] wielka, (na pokaz przy-
ające, poznany z nich naszej cały epoki.
docz[illegible]. —

gorący wielbiciel Alexandra, który
Jedno [illegible] Arrian co opisał
wyprawę
z wielką miłości alexandrowe
~~[illegible] wielbicielem macedońskie~~
opowiada (Wypr. Alex. I 15:16)
też i bitwie nad Granikiem [illegible] nad Granikiem
Znać go już dowiadywany [illegible] [illegible]
[illegible] Persji, Lydyi wszędzie zaniesli raz
[illegible] jaz jaz miał zadać [illegible] ćwierć-
wy alexandrowi Klitus jednym
zamachem odciął wrogowi rękę
[illegible] ze szablą — Potem Arrian wspomina [illegible]
wodzów poległych ze strony perskiej
opowiada że zaraz przy pierwszem zde-
rzeniu padło dwudziestu pięciu wojowni-
ków macedońskich z najdzielniejszego rodu
których posągi z spiżowe z polecenie Alexan-
dra wykonać [illegible] artysta, który sam jeden
miał zaszczyt [illegible] [illegible]
wizerunki Alexandra podanej przez Arriana
zmodła dopełniły tej wiadomości [illegible] z 25
[illegible] grupa złożona z [illegible] & krom tego
z wojowników konnych [illegible] [illegible]
z wojowników pieszych [illegible]
Z 20 drewnianych wojowników pieszych [illegible]
była (grupa z 134 [illegible] osób) wielkim podo-
które wszystkie odmaczały się [illegible]
bieństwem oblicza (: summa omnium similitu-
dine expressit Plinius L. XXXIIII Cap. 8) Plinius
też nam donosi [illegible] Metellus zabrał do Rzymu
[illegible]
Dokonał też [illegible] jeszcze inną grupę [illegible]
Lysippus przedstawiającą polowanie
Tu widać było Alexandra walczącego ze lwem
[illegible] i [illegible] Kratersa spieszącego
królowi na pomoc — wiele psów szczepiło
się z rozjuszonym zwierzem

Z postawione były w Dium

Jakkolwiek wiemy jeszcze że te posągi składały grupy

Otóż widzimy jak to ... kierunek epoki
nie tylko ... twórczości
się odzwierciedla u Lizyppa wcześniej do grup
lecz wyjawił się jeszcze w innej mierze.
Tak np. wykonał mistrz ten też jeden posąg
dochodzący 40 łokci; „co więcej – prawi
Plinius gdy ogromem tego posągu żadna
burza nim zatrząść nie zdołała – tak
był tak ... przecież ... ustawione, że go
jedną ręką poruszać można było!” – ...
Wyznajmy, że tak wymyślności jest cechą rafinowana
charakterystyka ducha czasu. Prócz ogromnego ... Lizyppa
... Kolosalny Poseidon w Koryncie – ...
nowo stworzył Lizyppus boga słońca
rozpędzonego na rydwanie ciągniętego czworokonnym
przy nim koni – w tem dziele tak się
zakochał ... Nero że je aż pozłocić
kazał – lecz – ... sam powiada że wartość
Plinius ... zepsuł ... odjęta ... zasięta wartości
artystycznej samego dzieła – (Deus cum precio periisset gratia
artis). Zatem ... zrobiono złoto a wtedy jeszcze
większej ceny zdawało się być dzieło, choć
nam zostały bliższe z odczytania portrety
Lizyppus ... nowego czasu lubił ...
prostotą ... podstęp artystyczną ...
siedzący ... Ezopa – tego bajarza dow – ...
... co ułomny, niski, garbaty, przy ... Otóż jak niegdyś
... mistrza wyraz szlachetny, Polykletos urobił
w ... i pełen wdzięku – Doryphorusa (Canon) mający być
... wzorem, ... jednak ...
tak mogły nam wykazać inne ..., prawidłem proporcji
... szereg dzieł Lizyppa które to więcej ... form
... dla ... jeszcze
to więcej mają na sobie cechy wyższej ... naśladując Lizyp-
wspomniane tej epoki – ... pierwszy utworzony
lecz wypisać ... szereg artystów ... Apoxyomenesa
atletę ...
... wyrażający ... nazwał ... posąg

Wyznajmy ... że przy ... innych ...
O ... jego ... wspomnieć ... po posąg ... Apoxyomenos ... które ... tworzyć ideał ...
... ponad ... Lizyppa przyjęło ...
Otóż ... postawił przed ... thermami ... w Rzymie ...
do wielu ... w kapitolium ... Tyberiusz ...
wszelkich ... nie mogąc ... i ... charakter ...
... jego patrzenia ...

* Warto też przyto[czyć] jeszcze inne jego dzieło ...

125

195

Ważniejszą sprawą będzie jeżeli dowiemy się jeszcze
wielka stała w rozwoju sztuki po Lysypie —
Póki ten mistrz żył i działał potem też działał
i zabrzmiewał
przejęciem swoim artystycznością brali
uczniów po duchu nad wdzięk artystyczności prawdziwej, pełności
— lecz gdy jego zabrakło
gdy zabrakło wpływ i umiaru jego przekraczając już nadzwyczaj
fantazja artystyczna wybijała pod sklepienia
wschodu, nie przepych bez granic, nie ... kolorów
nieszczery, sztuczność nad to aby tylko olśniewać upajały
twórczość artystyczną — która mogła mądrzej
Do wiary niczego sama siebie była prawda przesadzić
Prawda że sztuka stała się wtedy potrzebą życia wszystkim
tego to jest prawda lecz ostatnie dla tego ... twórczy duch —
mi przeczyta dzieje i wreszcie czyta na parady — jest czas
i w tym czasie powstało wspaniałych i mistrzów
szkoły artystyczne
mające osobne cechy wogóle. Tak wszystkie szkoła
na wyspie Rhodos one jest niby córą dawnej
szkoły Lysypa aż wiek... wszelkie dobrze podziwiać
bo onego wszystko co pełne ... nawara
... by trzeba dobrze podziwiać
mienie w z bentkictowaniu na wielkich ... (przez Charesa)
blichtrem — (Kolos Rhodyjski!) ... do wymowy jasności
więc słusznie ta szkoła ... wiecznej treści
a bez artystycznej treści pełnej przepychu —
... rozpoznać szkoła w Pergamus
... jest Pyromachos
on usunąwszy ... mistrzowską ... nad Gallami
attalu I
przez Eumenesa II
Obok tych dwóch poprzednich szkół spotyka
się ... jeszcze (Grecja w mieście Efezie)
wspominając ... dominującym (Agasias ... zwał się
... w trzech artystach ... Hercules
już poza tem
... sztuka po czasach macedońskich nie
wy ... piękności chodzi ... dawnej
... stworzenia
Ale ... ciągle ... nasze
... patrzenia ... naszego dawności
... Tutaj chwilę
... czas ... wszystko

[Left margin, written vertically:]
... szkołę artystyczną ... w tym ... cierpienia ... wielkie ...
jeszcze wyrażenie najdawniejszych artystów, w których ... naszej ... w tym ...
się z dawnym ... szkoły ... znacznie ...
... dyspozycji ... artysta ... kolorów ...
... Dla ... Pyromachos i Boëtos ... podobnej ... Eutychides ...
... Dodajmy ...
... Dając ... Herkulesa ...

[Right margin, written vertically:]
... Agasias syn Dositheosa Agasias syn Menophilosa ... Herakles ...

Teraz

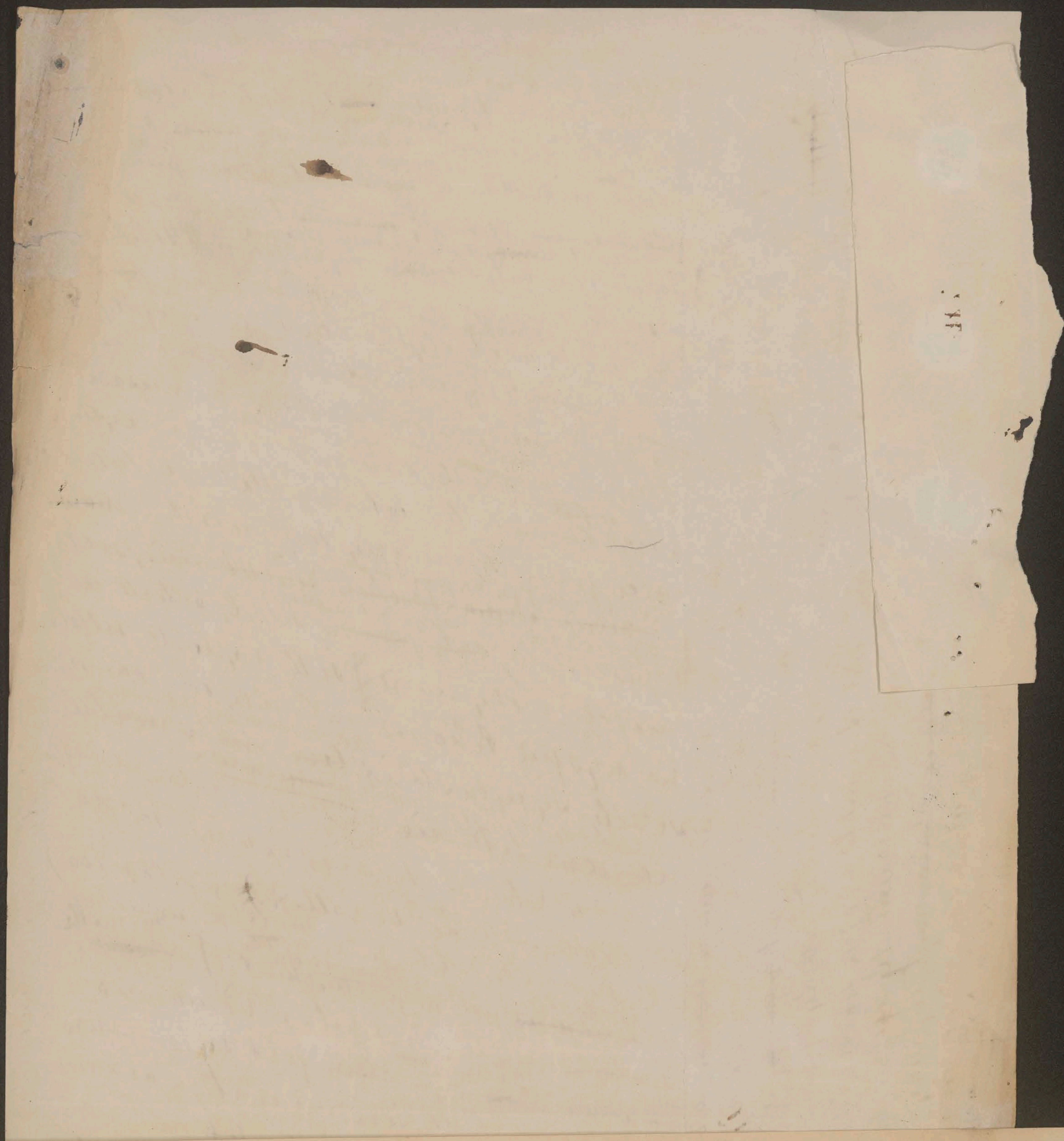

Zwróciliśmy już powyżej czytelników uwagę na zjawisko [illegible] a które według mnie jest silnem potwierdzeniem naszego całego zapatrywania się w tej tu ~~naszej~~ rozprawie o sztuce greckiej — Jakkolwiek uważamy ~~że~~ malarstwo jak wiemy mniej odpowiada usposobieniu greków niż rzeźba, bo jakkolwiek wszelkie malarstwo jest sztuką nie równie więcej idealną, indywidualną niż skulptura, malarstwo jest ~~nie równie~~ sztuką nie równie głębiej sięgającą wewnątrz człowieka. — Zatem pomimo że z upadkiem ducha Hellady upadła również i jej rzeźba — Baczmy następnie że właśnie w tej mniej więcej epoce otwartej gdy kona skulptura razem z duchem greckim malarstwo wznosi do najwyższego stopnia — Powody tego dziwnego zjawiska wy-nasuwają się nam same przez się — ~~Jak~~ Grecja razem z rzeźbą swoją dla tego ~~umiera~~ obumiera że wszystkie moce przeminęły jej w tej epoce. i nastaje czas przewagi indywidualności, czas w którym wypływa na wierzch cała potęga wewnętrzna duszy jednostkowej a człowieka ~~że~~ dlatego pierwiastki ludzkie śmiertelne dla Grecji i rzeźby są właśnie ważnemi, ży-wotnemi dla malarstwa, dla ~~[illegible]~~ tej sztuki przyszłości, dla ~~[illegible]~~ tej sztuki [illegible] dniej nie równie więcej człowieczej usposobieniu ludów szczególniej niż [illegible] [illegible]

Wiemy że malarstwo mniej odpowiadało uspo-
sobieniu duchowemu greków niż rzeźba – ~~bo malar-
stwo~~ oraz zwróciliśmy już ~~na~~ powyżej ~~mniej~~ uwagę
czytelników

197

on usunął(?) atletów ... Attala I ... Eumenesa II ...

przez królów Eumenesa poprzednich ...

Obok tych owoców poprzednich ...

nie wzniosła się jeszcze ... wspominając ... dominujący ... Aga...

... w trzech artystach ...

Wszakże tłumy ... już po ...

sztuka po czasach macedońskich ...

się wzniosła piękności ...

jesienną ... Bądźmy ...

Które nam ... patrzenia się ...

Które na owczas ...

Podobnie ...

Dzisiaj ... wielkie słowo ... dodajmy jeszcze ... wspomnienie

w Malarstwie owe czasy w...

~~wiemy jako sztuka ...~~

obrazów ta mniej przypadała do

serca Greków niż rzeźba. Zatem to ...

że malarstwo nie tylko ...

to pełnią całą jak rzeźba, ...

lecz także ... nastało i wcześniej

zgasła niż szczytne jej siostry

... gdy rzeźba już ... wtenczas

się epoki malarstwo ...

najwyżej ... ~~gasnie~~

Oto Euphranor rzeźbiarz co ...

stanął na progu tej i poprzedzającej

epoki jest zarówno przedstawicielem

malarstwa ...

Wszakże prawią że on

tworząc Posejdona uczuł

cześć tego boga dopiero nie...

skich w całym majesta-

cie, lecz gdy się porwie

zabrał do obrazu

Zeusa brakło mu

już sił wyobrażenia owej

a ~~lecz tysiąca natury poezye do epoki [illegible]~~
~~tę z iznacził wielki [illegible] [illegible]~~
~~[illegible] tak tonącej, zdaje się że on [illegible]~~
~~nadał~~ najwyższy ideałem, ~~[illegible], charakter [illegible]~~ cichej
~~cali~~ tej cichej wzniosłości niebiańskiej
pana na Olimpie —! — Dla czego? zdaje się ~~[illegible]~~ —
~~waja iż dziś~~ że, iż gdy Poseidon był bożkiem
więcej materyalnym elementarnym,
więc łatwiej przypadło mi było oddać
wielkość tem ~~bożkom~~ bogom wtrzcimą nie
majestat ~~prawie wspaniale~~ ~~[illegible]~~
idealny duchowy ojca wszech ~~bogów~~ olimpu —
Stąd też dziś słusznie wnoszą, że cały
kierunek ~~[illegible]~~ geniuszu Euphra-
nora już mięł iż ku realizmowi, ku
naturalizmowi, nie mogąc dościgać
~~nad nad~~ niebiańskich ideałów Phidiaso-
wych. — ~~Stąd też~~ To zdanie potwierdza się
aby własnemi wyrazami Euphranora. ≠
Jakoż ~~powiadają, że (on) gdy pewnego przelew utworzył tego~~
~~postać Theseusa [illegible] porównał go z~~
~~porównał ten to drugie swoje~~
~~z obrazem~~ Theseusa malowanym ~~przez Pharasiusa~~, rzekł Pharasius:
Theseus żywiony różami a mój Tellowa zapewne mo-
karmiony mięsem. ~~[illegible]~~
ów naturalistyczny ~~realizm~~
w porównaniu z rozpływającą idealistyczne
Ducha swojego współzawodnika —
Lecz dość o tym mistrzu, bo on jak,
~~[illegible]~~ jest do połowy duszą swoją
[illegible] jest jemu upiera

≠ Jakoż gdy on pewnego razu
porównywał własny ~~obraz~~ wizerunek
Tezeusza z ~~[illegible]~~ Tezeuszem
malowanym przez Pharasiusa.

126

przeciętej epoki — wszakże z pośród tłumu figura co już całkowicie zaokrąglona w promieniach chwały Alexandra, był to Apelles. —

Któż nie słyszał ~~już~~ jeszcze o tem Appellesie ? — Boże gadek i anegdot [illegible] wiele — mało i zapełniła ~~[illegible]~~ dawna przecież ~~[illegible]~~ miejsce się i [illegible] ~~[illegible]~~ aż ~~[illegible]~~ też ~~[illegible]~~ i [illegible] nawet w elementarzach dla dziatwy zebranych. —

[wiadomo ~~że~~ że Alexander jak pozwolił jednemu Lizippowi rzeźbić oblicze swoje tak jednemu ~~[illegible]~~ tylko Apellesowi wizerunek malarski udzielał do portretu — Dziwna też ~~[illegible]~~ przyjaźń więc Alexandra z artystą — Bo choć ~~[illegible]~~ jak wiemy malarz nie obwijał w bawełnę zdania swojego o niezgrabnych krytykach ~~[illegible]~~ obrazów ~~Apellesa~~ jego Alexander, przecież nie tak król ~~[illegible]~~ a potrzeba ~~[illegible]~~ to nie ~~[illegible]~~ uwielbił i kochał artystę — lub że ... nie tylko jednymi słówkami ~~[illegible]~~ lub oświadczeniami nad które [illegible] darami, ~~[illegible]~~ lecz dowodami nad które trudno o większe. — Jakoż zdarzyło się ~~[illegible]~~ że Alexander ~~[illegible]~~ zapalił się serdecznie miłością dla ~~[illegible]~~ pięknej Pankaspe, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ kazał ~~[illegible]~~ Apellesowi ją [illegible] ~~[illegible]~~ Przygarnęło się kiedy co się ... nie [illegible] się w Campaspę — Malarz pokochał się w modelu — a wzorowym swoim ~~[illegible]~~ artysta pokochał się jak to wielki artysta ~~[illegible]~~ na mieniu, ~~Apelles [illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ z Alexandrem ~~[illegible]~~ ... Alexander ustąpił malarzowi ~~[illegible]~~ przestronna pani. Ø

Ø ~~Co jak powiada słusznie~~ Pokazało się mowa stary Plinius ~~[illegible]~~ to iż ~~[illegible]~~ Alexander był wielki ~~[illegible]~~ sercem, większym jeszcze panowaniem, lecz nie mniej wielkim był i tym czynem nad jakikolwiek oręża czynem — ~~(+)~~ Prawda! lecz i to prawda że z tej historyjki znać że Alexander nie darmo stał się ~~[illegible]~~ władzcą Azyi —

(+) Do tej historyi z ~~[illegible]~~ pełną ~~[illegible]~~ pamięci dodaje Plinius uwagę która nam najgorzej potrzebnie przypisać. Quippe se vicit, nec thorum tantum suum, sed etiam affectum donavit artifici: ne dilectae quidem respectu ~~[illegible]~~ motus, ut quae modo regis fuisset, modo pictoris esset — Plin. XXXV, c. 10.

Przecież mniej się o ~~t~~ konwalie nam raczej
chodzi o to aby wyjaśnić jako cały dzianie
artystyczne Apellesa odpowiada, cechom charakterystycznym
mniej lub więcej epoki – ~~[illegible]~~ otóż nie brakuje ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ sami ~~bo~~ anegdot które nam
przechowały starożytni a jeden wyłącznie tu
~~za~~ a które wobec mniej starsze wspomnień –

Apelles ~~[illegible]~~ choć ~~[illegible] i kochał~~
Alexander ~~przecież jakoś miał tu ne~~ to-
~~[illegible] Ptolemeusza [illegible] do~~ ~~otóż~~ ot. Lucian
~~[illegible]~~ – ~~otóż na dwo~~ ~~[illegible]~~ opo-
(żyjący na kilkadziesiąt lat po nar. Chr.) opo-
wiada gadkę której wartki potwierdzi (Lucian
o oszczerstwie 2, 3, 4. 5.) na dworze ~~[illegible]~~ Ptolemeusza
mieszkał malarz Antiphilus, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nie celował on ~~[illegible]~~ w sztuce
swojej lecz za to był mistrzem ~~[illegible]~~ zazdrości nie
zdolna pobita go nic nie do wielkiej
~~[illegible]~~ Apellesa, a to tym więcej iż
Ptolemeusz wziął nie gwiazdę ~~[illegible]~~ rozwijającego
miłującego malarza ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ sztuce złota
~~złoto~~ ~~[illegible]~~ dla Apellesa dziesięciu złotych – Pewnego
razu zawiść Antiphilus wziął się na
sztukę i odkrył Ptolemeuszowi jak
o spiskach przeciw niemu knowanemu
należy (cały miał ostrze sam Apelles – Ptolemeusz ~~[illegible]~~ już
~~[illegible]~~ jak gwiazda Lucyan wcale nie oznaczał się
był ~~[illegible]~~ o ilu mężem osobnym był ostatnio rozpieszczonym
~~był [illegible]~~ zachłanności – porte ~~[illegible] i [illegible]~~
pochlebstwom przez niedawne wyszukane zaczął się
~~[illegible]~~ i wyszukanie wierząc że niewdzięczność
Apellesa – ~~[illegible]~~ I byłoby się może
naprawdę skończyło z niesławą
malarza

199

~~122~~ 127

malarem, gdyby nie jed ~~tkw~~ jeden ~~robomsa~~
pojmanych spiskowców obwiniony niekiernością
Antiphilusa oświadczył wręcz Ptolomeusowi
iż Apelles zupełnie niewinny, że nie wiedział
ani słyszał o zamachu zamierzonym — Wtedy
Ptolomeus ~~wstydził~~ zawstydził się ~~tak~~ ~~tkanino~~
Takowemi rzeczy mówię — A chcąc sprawę
~~rehabilitować~~ ocukrować darował Apellesowi sto talentów
złota a nadto oddał mu ~~w~~ niewolnika
Antiphilusa na niewolnika —
Nimo to nie zapomniał Apelles zniewagi
na sobie ~~pamięci krzywdy~~ której mu
~~wyrządził~~ nie przebył gwałtowność Ptolomeusa. Zaletą
malarz jak opowiada Lucyan ~~tu~~ oddając ~~rzecz~~ za wet
wymalował obraz najlepszy ~~Po prawej~~
siadł jakiś mężczyzna zdobny ~~w~~ ~~uszy~~ ~~osłe~~ w tak
~~wie~~ długie uszy iż gotujący ~~sie~~ na prawie ~~siad~~ Króla
Midasa ~~był~~ ~~zdaje~~ a podobnym zdaje się że malarz
~~światu~~ świecie ~~wszy~~ wyrzut dla
lew do samego Ptolomeusa) Obok owej
słuchającego pana ~~głupości~~ ścielu stanęły dwie
kobiety z których jedna zowie się ~~Agnoja~~
„Agnoja" co znaczy głupotka a druga ~~wa~~
zowie „Hypolepsis" co znaczy Podejrzli-
wość — ow jegomość atoli ~~niera~~ wyciąga
ramiona ku trzeciej niewieście która
z daleka ~~przebiegu~~ śpieszy ku niemu nieco rozgrzana rozpalona ale
przystrojona. Ona przepyszny
przestrojony formowanie wielce ~~powabna~~
~~po~~ wabna i uzbrojona, imię jej Diabole
co znaczy „~~oszczerstwo~~ potwarca" — Pani „Diaboli
w ~~jednej~~ lewej ręce potrząsa płonącą po-
chodnię a prawą ręką przywlekła za
włosy młodzieńca który wnosi ku nie-
bu ręce wzywając bogów na świadków —
Przed Diaboli ~~rzecze~~ postępuje ~~się~~ z kobiety z zołtą
cerą kto zapowiedzia

Phthonos zazdrości, a za nią biegną dwie,
niewiasty Epibulesis i Apate chytrości
i ~~omamienie~~ i ~~mamienie~~ i podsłuchu
Z tyłu zaś zwolna zbliża się z postawą smutną
odziana w czarne w podarte szaty — to Metanoja żałości
ona pełne łzami ogląda się na ~~zbliżającą~~ ~~bo tak w pieśni prawda~~
nadchodzącą czyli prawdę Aletheia — ~~[illegible]~~ prawdę.
Lucyan ~~[illegible]~~ jakby tłomacząc ma-
cenie ~~oszczerstwa~~ potwarzy, a kolei rozbiera figury
bez obrazu. Przecież my się obejdziemy,
bez ~~komentarza~~ takiego wszystkich ~~wszystkich~~ ~~bo~~ a wreszcie ... I bo nie tyle tylko wszem
nam więcej dokładniej opis o Apellesa chodzi i dla ... mało ~~tak~~ nas
tego przytoczymy sobie pewną jedną i drugą niewiele wnod
gadkę a obaczmy czyli się nam ~~nie~~ ~~bo~~ nas takich co ~~nie~~
~~do~~ pewnych, którzy ~~przezwańce~~ ~~[illegible]~~ arte, kty ~~wypisali~~ im nie
dotłumaczać jej i
mosi Diabolo — ~~bo~~
~~co więcej~~ a wreszcie więcej
i przewoszy, takim jest epoki —
Otoż ~~[illegible]~~ czyli przytoczę ~~[illegible]~~ ~~za prawdę~~ ~~[illegible]~~ nam, bez
~~jakoż nie obstaje~~ ~~[illegible]~~ prawie ~~[illegible]~~ rzeczy u ~~[illegible]~~
anegdota jest wielu prawdą ~~prawdo~~ ~~[illegible]~~ ~~jest~~ mniej pewna — czy prawdziwa bo ja przeczę
~~[illegible]~~ ~~anegdoty~~ ~~[illegible]~~ istotnie
ze Apelles jakoś stanął na ~~[illegible]~~ usługach ~~twarzy~~ gdzie anegdota mówi przypadku przypadków ~~[illegible]~~ przez
~~[illegible]~~ Pliniusz ulega
niczego nie wymyśla
u Ptolomeusza, wtedy ~~[illegible]~~ ~~jako~~ ~~[illegible]~~ ~~sobie~~ gorszą bardzo przyjęto ~~usług~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~sobie~~ ~~jak~~ ~~[illegible]~~ ~~jako~~ ~~[illegible]~~ przybywał w Egipcie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i takich na których ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
artystę ~~[illegible]~~ ~~do~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ aleksandryjskiego
nas ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ na dworze Ptolomeusza malowało wielu wtedy kiłka
na dworze Ptolomeusza malowało wielu lat zazdroszcząc jego
~~Kolegów~~ Niektórzy Apellesa od wielu lat zazdroszczący ~~jego~~ Apellesa.
Malarzów — więc by dla tej był dość wpory ta przyczyna ~~[illegible]~~ Apellesa.
Podmówili tedy sobie jednego z postacie
Królewskich aby go imieniem Ptolomeusza
~~[illegible]~~ zaprosił na obiad — I przyszedł
Apelles na Obiad — Oburzony Ptolomeusz
pyta kto go zaprosił — ~~[illegible]~~ nie pokazki wszystkich dworzan ~~[illegible]~~
postaci ~~[illegible]~~ ~~wszystkich~~ by ~~powiedzieć~~ ~~[illegible]~~
i wszystkich ~~postaciów~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

128

Wtedy Apelles z ogniska uchwycił ta gęsty
węgiel i na ścianie kreśli twarz owego
sługi — bez zaledwie zaczął rysunek a już
króla śmiejąc poznał zaraz owego odwołanego wezwanego
(Plinius ibid.) —

Lubo jak wiemy z Pliniusza Apelles niektóre dzieła wielokrotnie malował Alexandra i ojca jego Filipa przecież jeden z wizerunków Alexandra jego był w Efezie arcydziełem i charakterystycznym. Był to portret przeznaczony

~~Potem~~ Wiemy także z Pliniusza że
Apelles nie wiadomo ile razy malował
Alexandra jak i ojca jego Filipa Mace-
dońskiego — Przecież najdoskonalszy
wizerunek Alexandra
przeznaczony dla miasta w Ephezus —
Król trzymał w ręku błyskawicę
miał jakby Zeus gromy (wszystko — z dłoni
był ten obraz doskonały, zdawało się że
ręka aż dłoń wystająca z obrazu — Alexandra
Dość ta cera bardzo biała
jego oblicze i piersi były od słońca
opalone przecież Apelles malował całą
postać jego ciemną barwą miedzi i brązu — O mądrości
jakże ma ten obraz dla nas przypomnienie powtórzenie
Dość był ucieszony napomknął że król
wzruszeniem że na świecie dwóch jest Alexandrów
jednym jest syn Filipa a drugim
niezwyciężony Alexander Apellesa,
Zatem też król polecił wszystkim arty cenniej
ocenić talentów złotem ale nadz
nie kazał nic ... warto dodać że
nic więcej — Lysippus bez wahania
Lysippus gorszył się i ... nawet
miniaturę kazał ... że on sam dał
dał drzewo do rzeźbienia ... lancet
wiele ... ...badania
Chociaż boć ... radości jego
chwały —

[Nie będę wam już prawił ~~o owym~~ ~~malowanym~~ koniu przez naszego
~~koniu~~ artystę tak doskonale malo-
wanym że żywe rumaki doń rżały
ani też o przysłowiu jego ~~o~~ ~~nulla~~ dies
o zacnego onej nie przepuścił w którym
by nie minął przed wszystkim nulla ~~dies~~ ~~dies~~
dies sine linea.) Przecież nie mogę
pominąć owej znanej wam powszechnie o trzech
liniach — ~~Apel~~ o której nam mówi Plinius — (Lib XXXV. 10) ~~[illegible]~~ — na wyspie
Przez ~~tak~~ w krótkości tak się mówiąc
Rhodus mieszkał naówczas Protogenes malarz
acz genialny — wybrał się do Rhodus Apelles aby
obaczyć dzieła jego — Przychodzi więc do mieszkania
Kolegi lecz nie zastaje go w domu — ~~Babina~~ Babulinka jakaś ~~[illegible]~~
mieszkania pyta ~~kogo ma oznajmić~~ czyją bytności ma
oznajmić Protogenesowi — Apelles bierze za pędzel
i na tablicy pomimo bez przygotowania jednej pod
obraz kreśli linię niezmiernie cienką niezmiernie
misterną — miała ona być niby kartą wizytową —
Protogenes wróciwszy poznaje że to tylko Apelles
mógł być gościem jego — ~~[illegible]~~ lecz nowo
umoczywszy pędzel w ~~[illegible]~~ odmiennej farbie cieniuchne
kreśli cieńszą wzdłuż owej linii apellesowej
przecinającą ją wzdłuż, na dwoje ~~[illegible]~~ tak iż
zachował ~~[illegible]~~ przebiegając uwagi linii, raz wraz linii kolegi —
Jednak — Znowu wraca Apelles i nowo nie
zastaje gospodarza lecz widzi owe linię. niechcąc
zdać przeto, więcej tu naga barwą nową na tak cieniuteńką, że jest ~~[illegible]~~
tej linii Protogenesa cięższa linia
przemierzyła ją na dwoje gdy wzdłuż na
dwoje — Gdy Protogenes wrócił umknął E przechowywana ta tablica
by być zwyciężonym i ze lekko wybiegł który przez tych linii była
by powitać gościa i zaprosić do domu, zupełnie pusta. — ~~Przez~~
Otóż powiada Plinius iż ~~[illegible]~~ tak przez Z podziwianą była, cięższe
w rad przyjęcia nabywał ~~[illegible]~~ mistrzostwo sztuki ~~[illegible]~~
~~ta tablica~~ w pałacach cesarskich wszystkim E ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ owszem mistrza
~~Otóż była~~ pusta choć ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ apelles
~~linii była zupełnie pusta~~ ~~nie~~ pożar nie miarą
i linii ~~i nakreśliła~~ ~~linie~~ patrzono
Potem ~~[illegible]~~ ~~niemal~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

~~126.~~ 129

201

Godzi się mimochodem napomknąć iż mieszkańcy na wyspie Rhodus nieoznaczali się bynajmniej wykwintném znawstwem sztuki, i nie umieli tedy cenić Protogenesa którego przecież sam Apelles (o bardziej głodnej?) za równego sobie artystą uznał. — Protogenes żyjący w ubóstwie, wśród arcydzieł swoich, których już na[illegible] nie myśląc postanowił sprzedać je za cobądź byle użyć na czas jakiś — wtedy Apelles rzekł że je wszystkie malowidła Protogenesa zakupi za cenę słuszną bo je myśli sprzedać z wielką korzyścią udając je za swoje własne — Zaledwie to słowo wielkiego mistrza gruchnęło po wyspie a już cały Rodhus zbiegł się do Protogenesa i zakupywał za grube pieniądze malowania jego —

Skończmy atoli te pogadanki — rzecz zapytajmy jakie nam wyjaśnią uwagi z przytoczonych powiastek? — Rozumiem że się nie mylę gdy powiem że w nich odbiły się na prawdę wszystkie powyżej przypomniane cechy tej epoki —

Gdy Grecya przestała być sama sobą gdy zerwała z przeszłością własnego rozwoju nie dziw że Apellesa pędzel sztuki służył ku apoteozie macedońskiego zdobywcy co się w pysze bez granic za jednego z bogów być mniemał — Lecz wielkość choćby najgenialniejszego barbarzyńcy ogładzonego grecką cywilizacyą nie zdołała przejąć mistrza tem ciepłem, rodzimem natchnieniem w które niegdyś żyła w artystycznej fantazyi przemawiał dźwięk całej Grecyi oddechem jej ziemi i wiary wielkich dziejów — Ktoś [illegible] ścigając się w sercu w bogów twórców mistrzów, [illegible]

występuje wolobitność przed władcą a
przegraną — ; Apelles maluje Alexandra nienaturalnym kolorem i
z piorunami w ręku za nowego Zewsa, zo
mające — wiara w bogów przestaje przygasła
postaci bogów ulatniają się na Olimpie
~~ba~~ na ziemi ~~miasto tych bogów władnie~~
~~człowiek ~~ człowiek przełamał w sobie
tych olempian na ich miejsce rozumowe
~~na~~ na myśli abstrakcyjne stąd znowu
te same pioruny w ręku Alexandra
Aleby nie allegorya — wszak allegorya, nie potrzeba rozumieć
jest i ów obraz okrucieństwa i tkwiącej
je Prawdy — na ten obraz nie ma jeszcze
bogów wymarających ~~się nowej, nieśmiertelnej~~ sprawiedliwości
~~Co~~ to więcej ten obraz jak wiele innych
malowanych przez Appelesa, będą allego-
ryą odstaniamem sztuki tej epoki
mej strony — ~~za nie miasto~~ jakoż wiemy już że
w każdej allegoryi ~~jest~~ w każdym symbolu
widzimy jakąś myśl ~~rozumową~~ abstrakcyjną, jakąś
przełamanie rozumowe ubrane ~~w~~ w postaci
i kształty — Lecz mówiliśmy już tyle ~~o tyle~~
Wiadomo że allegorya nie jest ściśle mówiąc
dziełem sztuki, bo gdy w sztuce prawdziwej
~~treść duch nadaje się duchowa~~ forma zewnętrzna i wiem, jako jedyna granica
w chwili natchnienia z treścią duchową się
rodzi, w allegoryi ta treść duchowa jest
myślą rozumową, ślubnym refleksyi ~~od~~ artysty
~~Kto której przyjęcie od obrazu~~ od której artysta potrzebę szuka
dobiera formy szukając jej po świecie zewnę
trznym — Tak tedy allegorya jest dziełem robio-
nem, wymyślanem, w niej rozum i zwrócenie
~~myśli na~~ uwagi na treść przeważa,
w niej kombinacya abstrakcyjnie
ci ~~o treści~~ a celem
a nie skazani chętnie więcej
swobody fantazyi

~~127~~ 130 ~~2~~

~~Jest tedy, Jest tray~~ ⌗ Właśnie atoli z tego powodu dzieło alegoryczne nie jest dziełem sztuki prawdziwej E ~~Podobnie też się dzieje jeżeli autor powieści romansów tragedyi jakiejś zgorszatory sobie przyjmowaniu zasady, rozumowanie~~, bo wtedy, się staje ~~i jego figury~~ E dość posłużyć myślami abstrakcyjnemi ~~[illegible]~~ ubranemi w osoby ~~[illegible]~~ i że na miejscu natchnienia onej potęgi niewolącej artystę, od tworzenia stanie się zimna reflexya tkwiąca ze słowa — na miejscu twórczości artystycznej wschodzącej stanie technika. Jeśli ta technika będzie doskonała, ~~[illegible]~~ wtedy ~~[illegible]~~ ona mistrzowstwem ~~[illegible]~~ przytrafić może się natchnienie ~~[illegible]~~ siebie nawet pozory natchnienia być nie może ~~[illegible]~~ ogarnie nie, niczy ~~[illegible]~~.

Technika też doskonała, wprawa wszechstronna ręki, mistrzowstwo wszelkiego podziwienia godne najwyższego jest też cechą Apellesa jak i całej jego epoki — Owo mistrzowstwo w szczególnie ~~[illegible]~~ też ~~[illegible]~~ świadczy o mistrzu a tak mistrzowskim ~~świadectwa~~ zwłaszcza, owe dają o sobie świadectwa który Apelles w tej wyścigu ~~[illegible]~~ sztuki który człowiek ~~[illegible]~~ rysuje węglem twarz człowieka którego tylko raz widział a Klemens przypatrzył przelotnie ~~[illegible]~~ tylko Plinius podobnej baczności — dowodzi osób które malowane z natury wiada się uwielbia trafiona ~~[illegible]~~ Apelles był ~~[illegible]~~ portreto ze wszystkie ~~[illegible]~~ potrzeba było ~~[illegible]~~ przypominały ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ lata ~~[illegible]~~ o losach tych osób ~~[illegible]~~

Δ nie przypuszczę że nie wiedziały pędzla dzieła —

figury jej E będą bez indywidualności bez kości i ciała

O Tego mistrzowstwa ~~[illegible]~~ uzdolnienia powiadamia też owo występowanie ~~[illegible]~~ obrazu Alexandra z ręką jego wysuniętą. ~~[illegible]~~ to wszystko co Plinius nam donosi o sposobie używania farb przez Apellesa — Gdy to ~~To~~ mistrzowstwo atoli może ~~[illegible]~~ być pewne ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a niemniej w prawdziwy ~~[illegible]~~ Apellesa aby ~~[illegible]~~ żadnego dzieła Δ

~~wszak nawet To wirtuozostwo ... wanie dowodzi rzeczy ... do malowanych – Podobnie z tym tak ... portem na płótnie ...~~

Owe zaś rzeczy które tyczą do koni malowanych przez Apellesa jak z jednej strony już dowodem owego wirtuozostwa jego, tak z drugiej strony, nie tylko nam okazują iż sztuka stają się realizmem naturalizmem, lecz również że ona ~~rozstępuje~~ [illegible] sobie wielkie wrażenia [illegible] dzieciństwach, obiecuje, co wydaje jakby w ~~szkole~~ obyczajową, Ale sobie — właściwą tej epoce zalatuje (Genre) ~~zalatuje~~ powieść z natury bezduchowej —

~~Nie [illegible] tak też wszystkie~~ Bądź jak bądź ~~tak~~ i mimo tych rozmyślnych mocy: ~~spółki~~ nie wielce przyjemnych sztuce i największej pełności ~~tak~~ ~~wydobycie jak rzeźba~~ jest ~~architektura [illegible] tak i malarstwo~~ ~~Dwoście wrócić [illegible] i rzeźbienie [illegible] się [illegible] epoce.~~

To nawet tego dowodzi dłuto ~~[illegible]~~ mało-kilku najlepsze, których ręki tej epoki a malarzy wielki nareszcie, których dzieła ~~stały~~ sklasyfikowane [illegible] cokolwiek dawniej rzymian dające im moc ze [illegible] pobojowiska, laurów ~~[illegible]~~ wszelkich ~~[illegible]~~ Ig ~~[illegible]~~ jeszcze inne wiecie, a wiece ... nieraz ~~[illegible]~~ [illegible] w których pełniej ~~szerzej~~ [illegible] już wonnych zawarty [illegible] mistrzów ~~[illegible]~~ twórczości i całych pokoleń —

Tak tyle pracowni mimo ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ wrażenia ~~[illegible]~~ twórczości artystycznej, pracuje ~~równie~~ jak i w tej epoce również rzeźbiarz rozwija się tak wielka jak i architektura i sztuka malowania wszelk...

Jako wyjątki

Co się tyczy zachowanych pomników
architektonicznych z tej epoki wspomnieć
które się w całości zachowały jest to owe ...
nych ... o jednym ... jest to owe słynne
ośmiokątna wieża wiatrów. zachowane
Pod gzemsem płaskorzeźbą
wyrobione figury przedstawiające 8 wiatrów —
Nad dachem Tryton obracający jako chorą-
giewka kierunek wiatrów — szczególniej dlatego
jako to służyć mogło sam siebie przez ...
jako on się ... kiedy najczęściej
ze wspomnieniami ... — znane
innych pomników architektury, ... również się
najdłuższe się pomimo
bo nie również więcej ...
nad robotki skulptury z tej epoki ...
że ... ... spotykamy we Włoszech

Napomknęliśmy powyżej o kolosalnym
Neptunie Lysippa w Koryncie otóż powiedz
my kilka Neptunów które jak się zdaje
uchowane są wedle wzoru albo
wzór ... tego skulptora otóż
wymienić ... dość wiernie ... z których się
1° w Mus. Pio-Clem. jest posąg
zdaje jest dokonany jak wiele myśli Lysippa
2° Lepszy jest z bronzu malutki w ...
a przechowany w Neapolu —
3. W loggia del scoperte ... jak płasko
rzeźba Porejomo (Neptune) w dawniejszym
stylu.
4 Podobna ... mający się głowa w Museo Chia=
ramonti w Dyynie —

O Kolektywnej powyżej
że lubo tak epoka ...
nam zwolna ob-
mierająca twórczą potęgę
sztuki tworzącej
i w ... przed ...
chwilą, sztuka grecka
... się na drodze
aż wyższej ... pełności
nie dosięgniętej przez
... rzadko powyżej
... — ... obaczymy
już powyżej od posągi
które ... dzisiaj ...
... świat ... za ...
tylko kopiami ...
tej epoki lub w ich myśli
wykonane —

I tym sposobem pisane
wszystko od ... aż do 133
Do ... ...

Mówiliśmy również powyżej ~~jak~~ że Lysippus wykonywał ideały postaci Herkulesowej — wiele z nich a między niemi i Otóż z najwyższej szczytności arcydzieła które posiadamy w tej mierze pewnie są wypracowane są wedle ~~Lysippa~~ ~~jego~~ wzoru, to w stylu arcydzieł ~~Herkulesów~~ tego mistrza —

Herkules w ~~ogro~~ dziedzińcu Pitti we Florencji jak sądzą jest może wprost kopią Herkulesa Lysippa, choć sam ten posąg z marmuru bodaj nie może uchodzić za dzieło tego mistrza który z posągi mógł ze spiżu ~~wykonywać~~ odlewać. Nadto robota Herkulesa florenckiego jest zbyt ~~mierna~~ mierny.

Lecz sławny Herkules farnezyjski w ~~M. Burb.~~ Muzeum Burb. w Neapolu podobny układu do poprzedniego jest słusznym podziwem znawców. Dłutował go Glycon z Aten.

Arcydziełem wyższej sławy jest ów kadłub Herkulesa zwany Torso ~~Watykański~~ Belwederski — ~~Mistrzem jego Apollonius syn Nestora z Aten dzieło~~ mówiłem w Lübke, t. III str. 73.

Siedzący odpoczywający Merkury (Hermes) w Muzeum Neap. — Podobno najcudniejszy posąg spiżowy który ze starożytności posiadamy —

Chłopiec wydobywający sobie cierń z nogi — Posąg z bronzu — Kapitolium w Rzymie — Często się powtarzający

Modlący się młodzieniec z bronzu — w Berlinie —

Z wizerunków wypracowanych przez Lysippa są hermy mędrców (?) także w M. Pio-Clem. i sławny Eros w Willa Albani dokonany pewnie w pracowni

~~Sokrates w~~ Sokratesa głowa przecież w Louvrze —

Wiemy jak często wizerunki ~~te całe~~ Alexandra przyjmowały się z pod dłuta ~~Al.~~ Lysippa

132

~~Podobnie jak poprzedzający dziecko małego~~
~~Posąg brązowy siedzącego~~ siedzący odpoczywającego Merkurius (Hermes) w muzeum Neapolitańskiem. Podobnego największy posąg z bronzu który posiadamy.

Zna Chłopię wydobywające się cierń z nogi posąg z bronzu na Kapitolium w Rzymie ~~dla~~ modlący się młodzieniec w

Oprócz tego posiadamy jeszcze inne arcydzieła ~~dla~~ nieliczne jako się ber w Aspersii. Zdaje równiez do ~~bo~~ stylu Lysippa i Posąg Demosthenesa w Watykanie
Popiersie Demosthenesa w Paryżu
Posąg Menandra i Posidippus oba w Rzymie robią wrażenie

Nie dziwota że tenże świat grecki całkowicie na się nawet do obcych bogów, więc za Azyi ~~prz~~ czczony Mithras nabiera kształtu pod greckiem stworzenie ozdobne. Lecz tuż najwyższej prawdy (Także) ~~wsz~~ z ~~za~~ obfitości wszystko także Alexandria egipska w której ~~pracowało~~ przechowało pracowało się.

Najwierniejszym wizerunkiem Alexandra zdaje się owe popiersie które niegdyś p. Azara darował Napoleonowi I a które dziś przechowane jest w Louvre.

Statuetka z bronzu Alexander na koniu ~~dzi~~ z Herkulanum dziś w Neapolu w Muzeum Publ.

Alexander (z ~~pelac~~) niegdyś w pałacu Rondanini dziś w glyptotece monachijskiej.

Głowa umierającego Alexandra we Florencyi 10 6

Cóż raz tyczy formę niewieścych wstrzemięźliwych form Lysippa, wiemy że w najwspanialszym świat zachowanym za wiele nam które wspólnej odbicie kosztowali.

Teraz co się tyczy sztuki pomniejszej przypominamy jako to miasta nowe powstałe za czasów Alexandra i jego następców osiadłych na ruinach w Azyi w Europie zdają stały się ośrodkami sztuki. ~~Także~~ ~~...~~ ~~wszystkie~~ ~~nowożytnej~~ ~~...~~ ~~była Alexandrya~~ Serapeum ~~...~~ dla której dla boga ~~złoto~~ ~~...~~ dziś w dzisiejszych ~~...~~ posąg i ~~...~~ wzniesiony ~~...~~ muzeach posiadamy przed posągiem i ~~...~~ portret też boga z brodą ~~Tam~~ ~~...~~ posąg głowy którego robota ~~w Rzymie~~ w Muzeum Pio Clem. ~~...~~ piękne i ~~...~~ ozdobna monumentalnej ~~...~~ z ~~...~~ a drugą bez niej.

~~Co się zaś tyczy [illegible]~~

Mamy też niektóre wizerunki wybitne [illegible] koronowanych

mocarzy z ich małżonkami:

wizerunek Demetriusa Poliorketesa z brązu-

~~Odkryty~~ z Herkulanum dziś w Museum Borb.

w tymże museum dwa przecudne popiersia

Ptolomeusza II i małżonki jego Berenicy —

~~Widzieliśmy~~

Wyliczyliśmy również co najważniejszych
najlepszych
~~[illegible]~~ Lysippa — wiemy że ~~[illegible]~~ spomiędzy
nich celował także Eutychides — autor mistrz
też uczynił wielce sławny posąg niewieści
~~przed~~ miasto Antiochię, kopia jej
znajduje się dziś w Watykańskiem museum
(to jest ~~[illegible]~~ ~~Mus. Pio Clementinum~~
~~[illegible]~~)) Jakoż w czasie Macedońskiego panowania

Widzieliśmy również poprzednio iż ~~w~~ Pergamum
była jedna ze słynnych ówczesnych w której
kształciły pracownie artystów — Tam również
i też geniusz swój Pyromachus mistrz
także wyliczony już nie ~~[illegible]~~ poprzednio między na-
śladowcami Lysippa — ~~Otóż~~ Gdy królowie
Pergamu bo Attalus i Eumenes staczali
krwawe wojny z Gallami ~~[illegible]~~ ~~Pyro~~ —
Pyromachus komponował sceny z bitew
z ~~Gallami~~ nie też jego uważają być
autorem owych przesłynnych dzieł jak
Gladiatora umierającego w Kapitolińskim
zbiorze (we Villa Ludovisi w Rzymie) oraz
grupę zwaną mylnie ~~Pätus~~ Paetus
i ~~Arria~~ Arria ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible] dziś w Villa Ludovisi w Rzymie~~
~~[illegible]~~ a przedstawiającej Galla co to celta zabije —
i który zabiwszy żonę swoją by się nie
dostała wrogom w niewolę sam
zadaje ~~[illegible]~~ mieczem raz
śmiertelny

wizerunkowych ~~[illegible]~~ które przedsta-
wiających ~~[illegible]~~ władców
Kochano się w posta-
ciach uosabiających
miasta. Tutaj przeto
mamy spotykamy ową
symboliczność i alle-
gorię tak odpowiednie
~~[illegible]~~ jak ~~[illegible]~~ kierun-
kowi ówczesnej epoki —
Otóż Eutychides jeden z ucz-
niów Lysippa ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ sławny posąg nie-
wieści przedstawiający
miasto Antiochię — kopię
jej chowają dziś w Waty-
kańskim museum

183

~~125.~~ 133,

~~Tutaj~~

<u>Ajax z ciałem zabitego Patrokla</u> — Tak samo grupa znajduje się dwa razy powtórzona we Florencyi — jest ona także w Watykanie choć nie cała. Wszak najcudniejszym exemplarzem tej grupy jest właśnie owa rzeźba tak zepsuta, a tak uwielbiana ulicy, [illegible] dziś ~~Pasquino~~ Pasquino zowie — [illegible] [illegible] na [illegible]

O greckiej Venus powiadają [illegible] że ta Venus jest naśladowaniem Venery na Knidos przez Praxitelesa i kompanii

<u>Byk Farnezyjski.</u> ~~jak się zda~~ Ta grupa przesławna ~~zdaje~~ przechowująca się w Neapolu zdaje się być dziełem, właśnie owej szkoły Rhodyjskiej — Ona ta gruntownego wrażenia, z daleka mistrzowska a ~~wykonana~~, z bliska wytwornym dłutem wszechstronnie wykonana a przecież nie odpowiada warunkom czystego ~~artystycznego~~ pojęcia sztuki.

<u>Laokoon.</u> — W belwederze Watykańskim. ~~— To dzieło sztuki najpiękniejsze [illegible] dziś~~ patetyczne. To arcydzieło ~~stanęło w pierwszym rzędzie~~ najświetniejszej chwały, co stanęło dziś w pierwszym rzędzie rzeźby, które stworzyć tak [illegible] ~~[illegible]~~ ze szkoły Rhodyjskiej — ~~[illegible]~~ Trzech mistrzów pracowało nad tą grupą, Agesander, Polydoros i Athenodoros ~~[illegible]~~

<u>Venus Medycejska</u> — dzieło artysty ateńskiego Kleomenesa syna Apollodora, wykopana w Rzymie, dziś we Florencyi.

<u>Germanicus Versailski</u> — w Louvrze również ateńskiego rzeźbiarza Kleomenesa syna Kleomenesa.

Ze szkoły Efezyjskiej nas pochodzi sławny bo <u>Szermierz z ~~Bog~~ Borghezyjski</u> ~~(z pałacu~~ niegdyś własność rodziny Borghese) znajdujący się dziś w Louvrze mistrzem jego był Agasias syn Dositheusa z Ephesus —

<u>Apollo Belwederski</u> (w Watykanie) — Czas powstania tak słynnego posągu nie jest pewny — Znawcy ~~co~~ jednak twierdzą zatwar[illegible] nie wdając się w badania bliższe pod tym względem

lubo dziś zdaje się że to arcydzieło do nieco
równie pomniejszego czasu należy —
Dyana Wersalska — (Louvre) — Petersb.
chwaty to dzieło jest wprost związku
z Apollinem Belwederskim, aby posągi
nowszej epoki dopełniają? —

dużo od Lepie

Etruskowie —

[illegible] naród Etrusków, lubo [illegible] znaczyn. nowoczesn.
dziejów odrzucony, mimo poprzez poważny wpływ
kilka [illegible] dziejach mają się
on nie na darmo użył na świecie —
[illegible]
Etruskowie [illegible]
[illegible] rozsiadywał
obrony [illegible] ... On się
[illegible] od [illegible] po [illegible]
a lubo [illegible] Etruskowie to
plemię to lud poważny ... wystąpił bojący,
[illegible] On mówiąc że [illegible]
tej bogów [illegible] Każdy zatem spotka
[illegible] sobie dodanych
nigdy ma swoich towarzyszy [illegible] a oraz
a który [illegible] jest [illegible] dobr towarzyszy
[illegible] Etrusków [illegible] właściwie
[illegible] rzadnie [illegible] nie [illegible] tak —
[illegible] a [illegible] wszystko —
[illegible] Klatka Keplerska [illegible] się mimo [illegible] sztuki
a to tym więcej że tylko [illegible]
mogła [illegible]
Lubo [illegible] Etruskowie [illegible]
[illegible] rachunki [illegible] z jestestwami
[illegible] nadzwyczajnie
twarde —

[W ogóle wyliczanie prac
dzieł plastycznych powinny
to być gemmy, kamee
i monety które w wielkiej
liczbie przeszły aż do
naszych czasów — bom
nie chciał wchodzić w szczegóły
aby [illegible] pobocznie. Zdaje
się nam atoli pamięta-
ć że wszystkie te przedmioty
są niezmiernie ważne
dla dziejów sztuki a to
nie tylko dla tego że
[illegible] wiele z nich
wykonane są w sztuce
arcymistrzowsko lecz co
więcej one bardzo często
służą do wyjaśnienia
nam wątpliwości o posągach [illegible]
które [illegible]
albo zaginęły, albo doszły
w ułamkach do nas, albo
tu lekkich skulpturach
które chociaż posiadają
wartości są nie [illegible]
co mówienia lub rozwodu
nowszego —

Wazy ... malowane
i Aleksandra bitwa —

przecież nie rozumiejmy, żeby oni nie

dbali o ziemskie sprawy – Romen [illegible]

o Etruskach nam donoszą ~~[illegible]~~ jako o ludziach

ludzkie ... [illegible] ~~[illegible]~~

pracowitych i [illegible] których [illegible] ~~[illegible]~~

Znaczniejszych ~~[illegible]~~ rozpuszczali

~~[illegible]~~ atleta ~~[illegible]~~ z ładami ~~[illegible]~~ a klejnotami

a lektyczach ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ [illegible] opisywali

wniosłkieni, a przy [illegible] ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ rasob i bogactwa ~~[illegible]~~ otóż

ojczyzne –

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ że ci starzy Etrusko-

wie sięgli pełną cywilizacyą gdy jeszcze ich

sąsiady odpowiadający następcy Romulusa, ~~[illegible]~~

były nie znając i licznych lepiej kar

na [illegible] nadzwyczajnie pogardzali ~~[illegible]~~ jeszcze

przypominali zwyczaje ojców swoich owe dział

obrządki pasterzy zbójów i ~~[illegible]~~

wielkiego [illegible] – nie ma się ~~[illegible]~~ tedy

czemu dziwić że Etruskowie ~~[illegible]~~

niegrzecznych, że

jeśli ich uczyć przypominali ~~[illegible]~~ im budowali

co [illegible] im ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] a ~~[illegible]~~ nawet ~~[illegible]~~ [illegible] im [illegible] ~~[illegible]~~ i [illegible]

bogach, ~~[illegible]~~ [illegible] Etruskowie niekiedy na

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i Przywatorze się niekiedy na

opiekę ~~[illegible]~~ do starli z uczniami swojemi –

Któż z nas z kilkopięciu lat nie pa-

mięta ~~[illegible]~~ awantur ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ historycznych

~~[illegible]~~ obliczonym ~~[illegible]~~ Por-

~~[illegible]~~ króla Porsenny – w tej

~~[illegible]~~ Koncu nas ~~[illegible]~~ nie przyszłi ~~[illegible]~~

latkach młodych ~~[illegible]~~ nie przyszło

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Horatius Cocles co

sam jeden na moście drewnianym bronił

Rzymu przeciw całej ~~[illegible]~~ nieprzyjaciół,

kto z nas nie ~~[illegible]~~ rozgorzał ze-

[illegible] gdy mu [illegible] Mucia-

~~[illegible]~~ Scaevola który ~~[illegible]~~ Porsenny

włożył rękę swoją w płomienie

by ją za pomyłkę ukarać z uważam [illegible] docześć

obecnie jako
(p[illegible]) Królowi i cierpienia ... się baj-
dla karzącego którą
ka ... magicie wielkiej mocy na wrócić
lub jako ... drugiej którą
dokarać ... ka ... radowała

się gdy ... już pokazano obra-
ryzykowała
cem na którym Cloelia wraz z towarzyszkami
wśród ciemności w nocy
uciekać z obozu Porsenny rzuca się w Tyber
[...]
wpław Tybru by przybyć do Rzymu? —
był
Otóż ten Porsenna ... etruskich królem
a pamięć
i ... w Clusium, w jednem z miast

etruskich —

Z tego czasu, ... wiara o Etruskach aż wielki
... rozwinięty
tako zgadując że oni ... ✱ [...] ✱ ... sztuki sobie właściwą ... że ta fantazya ... Etrusków ... ich ... greckiej — Zwyczajnie jak uta starsza ustępuje przeważniej się i uznaj od siebi potężne —

Prócz po prawdzie nie- więc ona więcej nie dosyta wszelkich szczy- tów ... ustaszcza się Etruskowie umiej- ... cali się polotem ... jak raczej technicznej ... Dostanatem ... Pamiętajmy lekkie, że ta ... sztuka nie rozwinęła się w całej pełni bo nie ... samego przyjmowała została w ptyzwem sztuki greckiej.

O tej sztuce ... Otóż ta tego ... tej sztuce ... Etrusków ... tylko powiemy że ona jest tylko ... jakby ... przygrywką do ... artystycznego Rzymu

Architektura Etrusków ... architektura ... Etruskowie ... cyklopejskiej powo- ... nam ... murów ... rzucane po sieniach ... po których ... niegdyś siedział ten lud, ważniejsza nie ... równie że ci Etruskowie wynaleźli sztukę sklepienia i takową ... w ... wprowadzili w architekturę Rzymian, jako pierwiastek nowy nie mniej właściwemu sztuki greckiemu

Idea choć sztuka etruska nie zdołała się ... w ptyzwom hellenickim, prócz owa uroczystość, powaga i groza Etrusków silnem wzorem dała ta, na właściwe... Rzymian ... jęczący ... ten wzorem ... owa technika pracowitości, prakti, ... rozsądek i rozwaga ... bogoboyność etrusków ... greckiej ... z tych ...

135, 207

~~Jakoż wiemy że architektura ogółem grecka w swojej pełności i doskonałości nie zna sklepienia — wszakże owe skarbce (Thesauri) budowane na gruncie Grecji w czasach mitycznych, nie mogły stanowić się tylko dźwigają się wrzekomym sklepieniem, bowiem przestających stadjum ciosu, [illegible] w czem warstwa tem więcej występuje ku w samej górze zbiegają się z sobą [illegible] wrzekomy sklepienia — Zapewne i Etruskowie takowe wrzekome sklepienia wznosili, bo tymże trybem budowane jest przez nich one straszliwe mamertyńskie więzienie w łonie na boku Kapitolińskiej góry —~~

~~Wszakże jak~~ już jako Mineyowe skarbce (Thesauri) które zbudowane są na gruncie Grecji w czasach jej mglistej i mitycznej Historii nie ~~[illegible]~~ oczekują wcale ścisłego sklepienia ~~[illegible]~~ raczej ~~[illegible]~~ dźwigające się owym trybem będącym raczej sklepieniem udanem, wrzekomym ~~[illegible]~~ — ~~[illegible]~~ (jako ~~dobrze~~) Przypominamy ~~[illegible]~~ sobie że ti Thesaurysy, okrągłe tym sposobem powstawały że ~~[illegible]~~ / Każda warstwa ~~[illegible]~~ ciosów im była wyższa tym więcej występowała ze ściany ~~[illegible]~~ do środka na- ~~[illegible]~~ aż ~~[illegible]~~ te wszystkie warstwy więcej do siebie się zbliżywszy u szczytu razem przez samej górze się zamknęły wierzchem jednym kamieniem — [Otóż nie ma wątpliwości że Etruskowie ~~[illegible]~~ w najpodlejszym ~~[illegible]~~ budować sklepienia już w takowe ~~[illegible]~~ wrzekome sklepienia się budowane ~~[illegible]~~ — nawet owe ~~straszliwe~~ tak ~~[illegible]~~ [illegible] strażnicy pod dziś dzień okropności więzienia Mamertyńskie na boku góry Kapitolińskiej jest pewnie ~~[illegible]~~ ich robotą — Lecz tkwi ~~[illegible]~~ tych udanego ich sklepienia ...

Nie przeczymy że może ~~[illegible]~~ w pomniejszych czasach Helenowie umieli sklepić ale ~~[illegible]~~ że umiejętności nie stała się nigdy pierwszym ich ~~[illegible]~~ architektonicznej jako wielki ~~[illegible]~~ jest kiej

Etruskowie choć zupełnie ponoć umieli sklepić
w prawdziwem znaczeniu, ~~bo przez nadanie klino~~
~~watej formie ciosom~~ [illegible]
używając ich na sklepienia z kamieni w klin
zeciosanym, ~~[illegible]~~ [otóż] majstrowie
Etrurii ~~[illegible]~~ zbudowali [zaczęli trochę] kanał olbrzymi
zwany Cloaca maxima — który do dziś dnia
pomimo wszelkich wstrząśnień widny — wraz to przez
~~od kilku tysięcy lat dziś~~ 2000 tysięcy lat
dźwigał najogromniejsze ciężary bo ~~całe~~ pałace ulice i
całe części miasta ~~[illegible]~~ a nadto ~~[illegible]~~ warstwę
ziemi wtrzydzieści stóp grubą — ~~[illegible]~~

Jak łatwo dowodem, znaczne ~~utrzymały się~~ do dziś stare ich bramy miejskie dziełem sklepione a doskonałe do obecnej chwili.

w tem dziele przecie
widzimy znakomitą technikę tego starego
ludu ~~[illegible]~~ [Pruccier] ~~[illegible]~~ wymagać należy ze ~~Etrus~~ dopiero pomocy Rzymianie rozumieli potrzebie ~~[illegible]~~ umiejętność sklepienia ~~[illegible]~~ ~~lubo~~ nawet ~~[illegible]~~ i oni ~~[illegible]~~ przenuwali ciem ich sklepienie i pewnie stanie w sztukach dzieciom.
~~Pruccier~~ tkom strony ~~[illegible]~~ architektonicznej ~~[illegible]~~ Archi- ~~[illegible]~~ lubię i
~~[illegible]~~ etruskiej ~~[illegible]~~ miasta ~~[illegible]~~
stroną artystyczną —

Skiti wielkich — warto też pamiętać że Etruskowie używali w sztuce sklepienia obok płaskich belek i płaskich stropów, że ~~[illegible]~~ budowa kolumn i sklepienia wiele obok siebie nawzajem o siebie nie obając —

Jakoż lubo ~~[illegible]~~ ~~choć~~ świątynie ~~[illegible]~~ starej Etrurii
zaniki od dawna przepadły nawet, sobie jako ~~one~~
łatwo można zdać sprawę — Otóż nie były ~~[illegible]~~ tak ~~[illegible]~~
prostokątem podłużnym jak greckie lecz ~~[illegible]~~ dzielą ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ prawie zupełnym kwadratem — dalej ~~[illegible]~~
i przodsień (portikus) były mniej głębsze niż ~~[illegible]~~ w siebie
greckich ~~[illegible]~~ ~~oszczędne~~ kolumny też rzadziej ~~[illegible]~~ stawiali niż ~~[illegible]~~ to
były oddalone — i ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ dla nas ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
świątynie, ~~[illegible]~~ ~~dla nas~~ etruskie poupadały i ~~[illegible]~~
grobowce: groby, bo one wszystkie dostały się
pośród naszych czasów, a były one aż trzy —
Księgi zdadzą —

Pierwszych zdajemy ~~z grobów~~ pomników grobowych ~~[illegible]~~ ja ściany skalne ~~[illegible]~~
~~na ścianach~~ ~~skalnych~~ w Kornelii ~~[illegible]~~
~~grobowe~~ ozdobione ~~na ścianach~~
fasad architektonicznych — zdaje tak one:

leżąty się przy miastach ~~Castel d'Asso~~ Norchia (dawniej Orchia) i ~~Ox~~ Castel d'Asso (dawniej Oxia) i innych — że leżąty skały, z egipskie kosztowne piramidalne Teoloniki ich naśladownictwa grzemi ścianki i przedsieście ~~dowodzą~~ i dowodzą nam grozy i kapłańskiej powagi starej Etrusków —

Drugi rodzaj ~~grob~~ pomników grobowych — są mogiły. Zabytki takowe zwłaszcza dla naszej najmniejszej, ~~nie zawsze jest~~ dla ~~nas więcej~~ ~~wszystkich~~ zapewne one zapewne najstarszymi należą do ~~jakkolwiek należą~~ ~~to~~ ~~sposób mogiły~~ — Znaczne były które mogiły były podobnie jak nasze słowiańskie z ziemi usypane, później zaś dawniej w podnoże okręgu ~~po~~ murowane bywał ~~koło~~ murowany. ~~potem~~ później jeszcze takowy cały ostrokrąg (Lib XXXVI c. 13) ~~znajdujemy~~ u Pliniusza budowy grobowca ~~Porsenny~~ — ~~a w...~~ który na cześć ~~Porsen~~ króla Porsenny — ~~Porsen pomnik~~ podania atoli donoszące o tem pomniku tak są fantastyczne (sed eum excedat omnia fabulositas) że sam Pliniusz powątpiewając on nader mało wierzy ~~u~~ uważając rzecz przytaczając pomnika uwagi Varrona opisującego ten pomnik sposób nas tyczący: Porsenna pochowany jest w grobowcu następującym. Kwadratowy pod miastem Clusium ~~podbudowanej~~ ~~ponad ziemię~~ z czworograniasta — ~~każdy jest~~ wynosi ~~tego~~ Długości każdego boku wynosiła 300 a wysokości 50 stóp — W tym budowaniu znajdował się labirynt niewytłumaczony, i kto niego się zapuścił bez zwoju nici ~~...~~ przewodnej pewnie się już nie ~~znaczył~~ dośledził wyjścia — Na tej budowie na wznoszą się pięć piramid, po na każdym rogu stała jedna piramida a piąta w środku — każda te piramidy wszystkie dochodziły ~~...~~ wysokości 75 stóp. a wszystkie 100 stóp.

cały

wnosi

Na tych pyramidach położone były wielkie urny, tarcza ogromna i między — ~~na tej~~ ~~tarczy między~~ ~~Od tej tar~~ Do tej tarczy przyczepione były brząkadła i dzwonki ~~jak niegdyś~~ jak niegdyś w wyroczni w Dodonie — Brzęk i dźwięk tych narzędzi rozpływał przyjemnie co w niebo i w dal — ~~Na tej~~ Na owej tarczy stały znowu cztery pyramidy o stu stopach wysokości — Dalej Plinius jak się zdaje jeszcze niemy podania — lecz ~~opowiadając następnie~~ ~~jak ktoś~~ prawi że na tych czterech pyramidach znów miała być położona tarcza na której ~~znów~~ jeszcze dźwigało się pięć pyramid — Varro powiada Plinius „nie kładzie wysokości tych pięciu pyramid (zapewne go wstyd było" opis Varrona co prawi znaczą z siebie wielką okazałość ... przytaczając dalej ~~następnie~~

Otóż widzimy że mogiły bądź pomnikami ~~po~~ pierwotnymi przodownymi ludów, równie też formy i kombinacye przybierały —

Dla nas jest rzeczą wielce zajmującą ów pomnik zwany Horacyuszów i Kuracyuszów w miejscu gdzie pozostała wielka część miasta, ~~[illegible]~~ ustawiony pod Albano — ~~[illegible]~~ Ten pomnik składa się z mogił ~~mogiły~~ i budowany stylem Etruskiem. (o Najważniejsze grobowe zwracają podziemne które po dziś (mamy) znalezione mają tylko się we Vulci

Do [illegible] należą pomniki grobowe podziemne ~~[illegible]~~ jako komory ~~[illegible] lekce wykute~~ korytarze wykute tyle komór jednakowych wykuto w skale — ~~schody~~ schody lub który też prowadzi w głąb — ~~[illegible]~~ z niego wchodzimy w przysionek ~~[illegible]~~ ~~Po czem [illegible]~~ ~~[illegible]~~ który prowadzi pier we właściwy grobowiec ~~[illegible]~~ składa się z kilku komór mieszkalnych a wzdłuż ścian ~~[illegible]~~ i ławy a na tych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ sarkofagi — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ozdobione bywają rzeźbami — ściany bywają malowane — często stropy ~~[illegible]~~ wspiera się na kolumnach,

~~najważniejsze~~ ~~najważ grobowce podziemne znajdują się które po dziś~~ we Vulci (~~Volci~~, Tarquinii, przy Cornetto i Cervetri ~~[illegible]~~ ~~które po dziś~~ ~~(mam znalezione~~ ~~[illegible]~~)

137

ten strop choć w kamieniu wykuty, naśladuje
(jak np. we Vulci) wydaje belkowanie
drewniane – Boć w ogólności powiedzieć
można iż te pomniki [illegible] naśladują domy
jak się zdaje Etrusków, służące im za życia –
Te izby i świetlice grobowe
przez same przez się z wielką mającą
one [illegible] dla nas z powodu [illegible] wielkiego bogactwa przedmiotów
[illegible] materiałów – Te przedmioty rozszerzają nam obyczaj i sztukę
i naukę tego narodu ludu etruskiego

Cośmy powyżej wielki o budowaniu etruskiem wszystko powiedzieli
[illegible] Powiedzmy [illegible]
teraz o ich rzeźbie i malowaniu – dzieła plastyczne wykonane w kamieniu
rzadkie są, które by z pewnością Etruskom przypisać można też
za to w ogromnej ilości spotykamy rzeźby
wyrobione z gliny, wytwarzane z metalu
z gliny etrusków nie tylko przy-
stroje architektoniczne ale i figury te
[illegible] do [illegible] – Trudno oznaczyć
dokładnie ogólny charakter tej plastyki Etrusków
[illegible]
Jak wyrobione
ras dzieła plastyczne choć od Etrusków wyrobione
Grecji przypisujący więcej [illegible] epoki sztuki. [illegible]
z końca [illegible] epoki [illegible] Egipcja (a nie [illegible]
[illegible] czasy [illegible] wszystkich [illegible]
nawet choć [illegible] [illegible] i
[illegible] form jedynie więcej [illegible]
artystycznej – Mówimy że to [illegible]

Selvatico Storia delle Arti del disegno
Venezia 1852. T. I str. 496 –

Jakoż widzieliśmy już przy [illegible] własciwej [illegible] etruskiej [illegible] przyciśniętej wypukłej [illegible] ornamenta [illegible] dużej [illegible], i [illegible] drobniejsze, [illegible] robotę [illegible]
[illegible]
Często nawet [illegible] na [illegible] ptakami [illegible] lantami etruskimi [illegible] ze Wschodu

wrażliwszej [illegible] – bo sztuka chińska nie tylko wyższa
dała słońce greckiej, [illegible] oko [illegible] [illegible]
~~Lecz gdy~~ za [illegible]
plastyczny
Obaj nie wiele dbali mniejszej prawdziwości całego najwyższy szczyt tworzeń.
artystycznych posiadają mnóstwo
po tym których
dziejowe [illegible] mnóstwo prawdziwości
dekoracyjnej [illegible] talerzy
co to na pół [illegible] do których stał a nie poto
zatem odnoszących się
do sztuki należy [illegible] lub [illegible] sprzętów [illegible] do [illegible]
stroju osób lub [illegible] – [illegible]
szyk [illegible] zrobione się rzeczy i siebie
wytworzeń
najmistrzowniejszy [illegible] [illegible] inne wyroby
tarcze
ornacie się piękną formą Klar [illegible] lampy i kandelabry, miecze, przepyszne wazy
[illegible] jako np
Krata [illegible] dzwon [illegible] nam
[illegible] szklanej zwracają [illegible] i obrazy [illegible]
na siebie zwraca metalowe i [illegible]
zwane [illegible] (mystical) – [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ozdobione [illegible] wyrytowane [illegible] dzieje wszystkie
na nich
[illegible] [illegible] osobliwy lecz [illegible] prawdy
przedmioty [illegible] się [illegible] [illegible] często bez
[illegible] [illegible] [illegible] do schowania [illegible]
one przeznaczone do [illegible] wyrytowane
są [illegible] najczęściej odkryte są Przychodzi nam
[illegible] najczęściej [illegible] Delfy [illegible]
wyrytowaniem scenami z mitów – [illegible] przeznaczonych
[illegible] spominanie o obrazach [illegible] [illegible] [illegible]
do przechowania popiołów zmarłych [illegible] zdają
w [illegible] [illegible] [illegible] przeznaczone Klejnoty
[illegible] [illegible] [illegible] obrazach na
[illegible] [illegible] ocalić [illegible] [illegible] [illegible]
Co do malarstwa nie bałamutało go
[illegible] [illegible] [illegible] nich [illegible]
Etruskom choć [illegible] – nie słychana
na bardzo niskiej [illegible]

138

moc urn, wazów, naczyń glinianych
a malowanych po Etruskach przechowuje się dziś
~~po Etruskach~~ w licznych muzeach
europejskich — Wiele dzieło tedy iż
najpiękniej malowa-
ne we Włoszech urny nazywamy najczęściej
etruskiemi, dziś
atoli już wiemy że pośledniejszej roboty
co piękniejsze urny choćby
malowane na granicach dawnej Etru-
rii są prawie wszystkie greckie[go]
przechodzenia — że prawdziwie urny
etruskie — co do piękności kształtu a do
wytworności malowideł równać się nie mogą
z greckiemi — wszakże być może
że jeszcze innych wiele przedmiotów sztuki które uchodzą
dziś za dzieła Etrusków okażą się
kiedyś jako roboty ~~Latinów~~ innego szczepu
Atelników np. Latinów —
Podobnież znajdują się też malowania
rozkazujące się w grobowcach
przy onych komorach grobowych
przy nich wspominamy na te malowidła
za pierwszem na spojrzeniem
wahałby się o widzimy robotę egi-
ptskiego malarza — figury ustawione,
nowem uśmiechem, łatwo nad odciągowe
i brak cieniowania, farby nie nakła-
dane, to też
zdają się
nie znaczące

ałk w Egipcyan — a może ter do nienaturalnie zbiérania się kaub
~~lecz dbaje raczej, a po to aby się stroić do~~
ma naczeli razbić ich zrajemne —
~~siebie~~

Z tych zarysów ~~widać~~ dopatrzyć się możemy ~~nawet~~ do tylko
sztuki chruśkłów ich ~~zastosowań~~ uzastosowania do —
~~Chrowego~~ ego ile nam tego potrzeba aby
mieć o tém ludzie wyobrażenie i zrozumie —
~~wpływ~~ ego na Rzymian — ich sztuki.

Powyżej przygodnie wspominaliśmy o sztukach
sztuki innych ~~chruśkłów~~ tego ludu przechowujących
się porównywach dzisiejszych zbiórach, teraz
uzupełniając te nasze ~~przez~~ przytoczenie więcej
~~niemniej~~ najgłówniejsze rzeźby ~~[illegible]~~
w wielkich wymiarach wykonane a będące
w posiadaniu dzisiejszej Europy.
Lecz wprzód starkiem ~~narodowym~~

Bramę miasta Volterra, ona nie tylko pod względem
architektury jest ważnym pomnikiem bo okazuje ~~nowy~~ nowy
cyklopejskiej ~~dużo~~ wielo[illegible] a ~~przytem~~ przy tem ~~nadto wielkiej sztuki~~ zwiększył tę [illegible]
~~Sklepienia~~ lecz ~~ona~~ i co więcej ta brama ważna jeszcze ~~pod ~~ jako arcyj
dawny zabytek sztuki ~~[illegible]~~. Jakoż tutaj Zawór (Schlus-
stein) ~~[illegible]~~ leżący najwyżéj w sklepie —
niu) podobnie jak oba względem tej [illegible]
Kämpfer kamień pierwszy idący na sklepie —
na którym przez wspiera się sklepienie) są ozdo —
bione ~~[illegible]~~ potężnie wystającemi trzema głowami
jakoby w ~~[illegible]~~ symbolicznie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ oddziaływania
okazać znaczenie swoje — ruch
~~Łod~~ tych wyżej wspomnianych ~~[illegible]~~ posągów
wiele jest uważany, iż ich liczbę arcy[illegible]
a my ograniczymy się na wyliczeniu najlepszych
krom sarkofagów pomnaża się:
posąg marsa z bronzu w ~~[illegible]~~ Rzymie
posąg mówcy przechowany we Florencyi,
tutaj także należy się sława

155.

211

ona jeszcze prawdą — Jakoż jeżeli przeni-
wzajemne i zjednoczenie
kanie się tych dwóch czynników stanowi
ścisłą a tak rzadko urzeczywistnianą w stylach
pełności
~~pełności artystycznej~~ ~~artystycznej~~ archi-
~~[illegible] jednak przeważającej~~
tektoniczna ~~za tem~~ ~~sama~~ ~~czynnik este-~~
loc przecież architekturą mniej zwracająca na[e]
~~tycznej bez konstrukcyjnego~~ pierwiastka
a uwzględniająca przeważnie czynnik estetyczny
zdarza w architekturze przecież jeszcze
pełność malownicza, malarska —
Przyznajemy że pełność taka
jest mniej odpowiednia samemu
budowaniu, gdyż ~~bo~~ jest mu mniej właściwa
gdyż ~~bo~~ jest przeniesioną z innego rodzaju
sztuki ~~przecież~~ bo z malarstwa pełność ~~jest~~ taka
jest także pełnością — [Zapomnieć
na chwilę że ~~[illegible]~~ ten lub ów orna-
ment w architekturze wszystkiej
nie ~~odpowiada~~ ~~jest~~ ~~stosując coś do ścisłej~~ nie jest w ścisłym związku z logiką
architektoniczną
~~konstrukcyjnej logiki~~ — a już całe to
budowanie nabierze
jeszcze wspaniałości pełne
życia i ruchu, ~~zabrzmi pełn~~ zaświeci
pełnością martwą wciąż czystą i przemó-
wi do ciebie jakby głosem ~~[illegible]~~
wielkich mówców ~~że~~ że wszystkie form[y]
Zapomnij o tych niedostatkach a zważaj jeszcze że patrzysz
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ że patrzysz
na tryumf wracającego ~~ze zwycięstwa~~
~~wielkiego wodza~~ zwycięskiej armii lub
zwycięskiego
Apolli imperatora i wieńcem na
głowie, ~~[illegible]~~ a oto niego hardemi
legionami co życie swoje płacili
za chwałę ojczyzny i bogów swoich

Przerażają mię [illegible] się o Sztuce

~~[illegible]~~ zapomnienie o prawidłowości i

nauki nie stanie ci się [illegible] znowu! ~~[illegible]~~ Właściwie albowiem
zawsze iwnowu a zarazo[m]

artystycznej dali nowoczesnej [illegible]

~~[illegible]~~ jeszcze (w Rzymie potęga i majesta-
zapewne w tłuszczy wiecznej

tem mniej ~~[illegible]~~

cyrkiel ~~rozsądku~~ rozsądku ~~[illegible]~~ i chłód reflexyi

co waży i mierzy, nie ubłagany prawa, ~~[illegible]~~ tutaj

~~[illegible]~~ pod gruzów, najdziesz starego Rzymu [illegible] tworzenia

~~[illegible]~~ taktowej gospodarności

co bezsumiennie porządza [illegible] i owej, co

~~[illegible] fantazya ciepła~~ odważyć się porywem i ciepła

ruchu —

Ta małpowanie piękności w architekturze

~~[illegible]~~ sztuki ~~[illegible]~~ pełne nowej [illegible]! — ~~Bo~~ Bazaar

Rozumiem, że ów wiek 16^ty co był pewien

najszczęśliwszym tym, do którego umiemy

mogła sztuka ~~[illegible]~~ nowoczesnych ludów

że ów wiek 16^ty co wydał i siebie dzieło, że dzieła malarstwa i rzeźby
z wtedy jeszcze najświetniejsze na które

~~[illegible]~~ piękności ~~[illegible]~~ najczystszej ~~fantazyi~~

[illegible] tylko wobyć mogła artystyczna ~~[illegible]~~

nie oczyszczone fantazya — ten wiek

ujmie, był pewien szczodrym ślad swojej architektury

~~[illegible]~~ gruzom rzymskiego budowania —

lo nad najpiękniejszy pałac w Wenecyi

ową bibliotekę św. Marka w Wenecyi

owe arcydzieło Sansovina tak wspaniałe tak przez nas uznane

~~[illegible]~~ i pełna wdzięku ona

łączy w sobie ślad arkad

[illegible] z tymczasem kolumn

[illegible] jest pewno tak wdzięcznym najpiękniejszym

ustroków rzymskiej architektury

a [illegible] do biblioteki

15

E
na kościele się
do najjednej [illegible]
w

Padobnie ~~wnadwielu~~ wiele ~~najsławniejsze~~ dzieł architekto-
nicznych (gdzie ~~stopnie~~ E) tworzący Medyolańskie ~~Pracc~~
Kościół i Florencyi są odgłosem rzym-
skich pomników — ~~Padobnie~~ — cóż więcej!
Chcemy-li rozpatrzeć w tych [illegible]-
tach ~~które nasze~~ dwunastym ~~co~~ się pobernosiły
ojców ~~dwoiste~~ po ziemi naszej o-
obaczymy iż ~~najwięcej~~ (c) te mistyczne
co nas przerażają wspaniałością swoją
— o ile nie są ~~greckie~~ — gotyckie
najczęściej są budowane w rzymskim
stylem — i owszem znajdziemy one takie
nie bez frontów i belkowania — ~~i one~~
i kolumny, rozłamane szparami i sklepienia pękłe i
filary i arkady obok kolumn — ~~i one~~ i
sklepienia z kasetonami i ~~te~~ i one całe
sprzęty, to prawdziwie rzymskie, owszem
[illegible] —

~~Zatem~~

A do tego dodajmy jeszcze — ~~że~~
~~bez rzymskiej~~ ~~że~~ cośmy powiedzieli po-
wyżej właśnie — jako architektura
rzymska nie lada był musi starać
się owa opanować sobie
cały ówczesny świat — ~~i przez mowę~~
~~sobie tylko rzeczy~~ ~~się do~~ przyzwoić
sobie tylko rzeczy ludów — i przez krajów
tylko wielków i pokoleń — Dodaj-
my jeszcze że ta rzymska archi-
tektura należąca do ludu, co
~~jest~~ był ogniwem ~~tamtym~~ tych rzech
czego miała, co

był niby przedsionkiem wielkiego świat
starożytny rzymski, budowała się
w takim tyglem ancy rzymaitym, według
romaitych potrzeb ~~a wasatkim~~ a tym sposobem
okazała tę swoją zalete w ~~nimo~~ obok,
hardości swojej a pańskiej swojej
nalamywała się do życia romejskiego ludzi a i tę okazuje
~~zatkam~~ mnowiec i przez swoje rzymaityzm z tąd też poszło że one
~~w~~ dla następujących wieków i a nawet dla nas społeczność
~~zcenek~~ ciągów ~~jest~~ niezrównanie
~~egzl~~ że i czyszcze restaurowanie się architektura
grecka będąc ~~w~~ w centrum owego ludu artysty
owego helenistycznego ludu którego życie ~~sztuka~~ jako ~~ze~~ kości do
~~ok~~ ~~wlatto~~ odnem życiem swojej i nie myślał o pogromie świata

Uczyńmy tedy ~~teraz~~ krótki ~~poglad~~ przegląd
różnych rodzajów budowania rzymskiego
a obaczymy ~~jak~~ ile ~~bogaty romaitości~~ tęskno
~~wielkim wiekodzie był~~ ten stary budynek
bogatszy ~~był~~ romaitością budynków
~~i ich prunnaczeniu~~ od dawnej Hellady
mistrzowskiego ~~wszy~~ w jej kwestii —

~~Naprzód~~ Na rejon stają fora, ~~rz~~ —
miano czyste to place publiczne otoczone
sobie przeznaczeniem, ~~dom~~ i w czasach wszelkiego paradu i na ~~uroczyst~~
rzymianie na cel ~~tym~~ swój budowane — Tutaj bowiem
zgromadzał się lud by radzić o sprawie ~~po~~
~~publicz~~ rzeczypospolitej, by ~~przejść~~ mówić, tu odbywały się sądy
~~do~~ i tutaj było wiele rzymskich
dziejów

Stoi jest wtenczas ta-
jemnica zalet architektury
rzymskiej ona poczerp-
ta w prawdzie od innych
ludów formy, ale na-
tomiast ją
do nowych
potrzeb stosu-
jąc nowy styl.

nie był zmieniony w brew woli swojej
przez onego Alexandra Macedońskiego
~~który~~ który niemo oglądał greckiej aż do śmierci
wychował w sobie cywilizacji barbarzyńskiej dzikość —

w półkole – o[...] to miejsce
prostokątne [...]

budowali sobie gmachy przezn-
aczone do ~~spraw~~ spraw handlowych
były to ~~to~~ bazyliki. w tych budynkach ~~[...]~~ zarazem
odbywały sądy wyrokujące ~~[...]~~
~~[...]~~ w sprawach spornych.
~~Na dalszym miejscu zabaw~~ dalej
budynki przeznaczone dla zabaw
publicznych jako cyrki, Teatra, a w ostatnich czasach [...]
amfiteatra, ~~następnie kolosalne~~
~~[...]~~ łaźnie Thermy – bramy tryumfalne
~~grobowce i kolumny~~ stawiali
Kolumny na cześć wielkich ludzi
budowali grobowe pomniki, pałace i
ville na mieszkanie w ~~[...]~~
zbytku. ~~[...]~~ ~~Jak~~
~~atoli te~~ Jak atoli te wszystkie
powyżej wymienione budynki
były publiczne ~~przeznaczone~~ od odznaczały się
charakterem więcej rzymskim, tak i domy
prywatne ~~ten więcej~~ będące wyłącznie
przeznaczone dla życia domowego
odrębnego od naszych obyczajów
i zwyczajów miewały cechy zupełnie
sobie właściwe –

I w Naumachie ~~[...]~~ zalewające
się w których wyprawiano ~~które~~ niby
bitwy morskie – statki
~~[...]~~ statki i wioślarzy
bajecznego ogromu i
przepychu łaźnie.

Gdy atoli ta [...] nasza ~~[...]~~ wszystkie
~~[...]~~ napotyka owe wszystkie wymienione
~~powyżej~~ powyżej wymienione
rodzaje budynków, więc rozbiory
ich szczegółowe a opisy byłyby
lub w tej naszej rozprawie zby-
tecznie

O ~~[...]~~ bazylikach tylko wspomnie-
my nieco dokładniej bo te budynki
tak ogromny wpływ wywarły na formę
powziętą kościołów chrześcijań-
skich – choć bazyliki już były w
Grecji znane przecież one nabrały
istotnie swojej formy w Rzymie.
Wystawmy sobie prostokąt
który na wewnątrz ma ze
wszystkich czterech stron
dachem kryte podcienia spoczywa-
jące na kolumnadach – ~~na~~
jeden ~~[...]~~ jest to
tak jak widzimy nasz podwórzec
otoczony podcieniami – na
jednym z boków krótszych ~~[...]~~
prostokąta
jest wchód do bazyliki –
a na ~~[...]~~ do drugiego boku przeciwnego ~~[...]~~ bok ten krótszy
nie ~~[...]~~
jest przybudowany
kształtu obłego niszą, wma-
[...] kształt pół
walca, a [...]

~~Z [...] Pompei podaję [...]~~
~~przykłady [...] wszystkie rodzaje budynków~~
~~[...] publicznych jak prywatnych~~

213

4

Z tego też powodu możemy też wielce pobieżnie wspomnieć ~~o sz~~

O rzeźbie i malarstwie u Rzymian.

Wszak nie trudno przyznać że wobec jakimi byli Rzymianie rzeźba pierwotnie miała raczej charakter czysto religijny i mniej troszczyła się formy piękności. Ona tedy dopiero staje się sztuką i ~~za~~ ozdobą wyobraźni artystycznej fantazji od czasu zdobycia i splondrowania Grecji a tysiącami wozem przewożono posągi przez mistrzów helleńskich ~~[illegible]~~ w których sztuki rzeźbiarskiej. ~~Ale stało się to wcześniej~~ A wiemy ~~[illegible] Grecy już nie zdołali się wznieść~~ z pierwszego zarysu sztuki greckiej że ~~się to stało~~ ~~w Sparcie~~ po podboju rzymskim ~~miasta~~ partii na tę epokę helleńskiej sztuki gdy sami Grecy ~~po [illegible]~~ nie zdołali się wznieść do piękności owej pomnijszej cichej a prowincji która była cechą Odrodzenia czasów — A gdy zarazem Rzymianie ~~[illegible] nie zdołali~~ nie zdołali stworzyć innej rzeźby, ~~sztuki~~ rzeźby więc rozumie się że skulptura grecka ~~na gruncie~~ pod panowaniem adeptów dalsze może dzieje a zatem rzymskiem —

Przecież mniej jasna jest rzeźba ~~[illegible]~~ przez całe wzięte w sztuce rzymskiej dwoisty ma charakter, bo z jednej strony one tworzą dzieła przypominające wobec wszechwładzy helleńskiej rzeźby a z drugiej strony odtąd artystów ~~[illegible]~~ tworzyć dzieła odpowiednie nastrojowi duchowi ducha rzymskiemu —

Ten zaś duch trzymał tak twardy i praktyczny, tak mało idealny, a zarazem tak wytrwały, techniczny, tak trzymający się ziemi i natury a zarazem lubiący rozpościerać się przepychem a kolosalnym wymiarem, umiał też być wybrednym cechy swoich na [illegible] jemu odpowiedniki —

Nie ma się tedy czemu dziwić że w rzeźbach rzymskich widzieć możesz raczej jakiś realizm nie idealność, a naśladowanie natury, ~~ie~~ że portretowanie wierne osób dochodziło wyjątkowego stopnia doskonałości, ~~i nie ma się czemu~~ co też wielce dla nas zrozumiałe bo [illegible] rodziny szlacheckiej ~~[illegible]~~ nie lada było przywilejem przechowywać u siebie wizerunki przodków swoich. Tak się też dzieje że popiersia nawet stanowych zatłoczone ~~a umiejętnie~~ obrazują indywidualności dzienną prawdą ~~[illegible]~~ przeto iż te twarze stają się istnym komentarzem ~~[illegible]~~ żywota onych ludzi to polnych dawały to własnych wiejskich — Takowe odstąpienie od idealności a zbliżenie się do ~~[illegible]~~ rzeczywistego życia, było też powodem że ~~nawet w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~ i [illegible] w rzeźbach przypominających kuchnię ~~[illegible]~~ ży[illegible] obyczajowe (genre) co się wielce nadawało do smaku ~~[illegible]~~ [illegible], i często gęsto ...rtuła [illegible] mytowości ... [illegible] i klania się w [illegible] [illegible] niewieściej która zaś w jedwabie się w pałacu [illegible] zadarte

O chwiejne były
~~to~~ tylko martwe
wodan —

imperatorów [Obok tego realizmu atoli usiłującego
~~wiernie~~ ~~oddawać~~ ~~się atoli~~ jeszcze ~~[illegible]~~ inny
~~[illegible]~~ kierunek mniéj od niego różny — Jakoż [Ten realizm
~~[illegible]~~ polski jeszcze starorzymska wiara oddaje się też w rzeźbie
pokrywała w świecie, ~~od~~ ~~[illegible]~~ polski prawie nieba pracowała doskonale przedsta-
stawić dla uczuć religijnych a mniej dla wiejących zwierzęta—
pełności, wykonywano postaci bogów od ~~[illegible]~~ strona urocze ducha rzymskiego
wiedz dawnego typu, ~~[illegible]~~ wykonywano je wyjawiać się ~~[illegible]~~ w uprawianiu,
kiedy wiły na pamięć — nie pytając ani o ~~[illegible]~~ scen obrotnych
pełności ani o naturę — ~~[illegible]~~ twór te zwierzęta
~~[illegible]~~ Obok tej metody wstecznej ~~[illegible]~~ idealna czystość wielu
rzymskiej wysuwa się także dążności ~~[illegible]~~ wod a sobie, rozdzierają
zatem ~~[illegible]~~ sztuka z ~~[illegible]~~ wadzenia — [illegible] się, i ~~[illegible]~~ nie brakuje
Apollina Belwederskiego Wersalskiej, ~~[illegible]~~ posągów kwadrygi
i inne ~~[illegible]~~ tym podobne arcydzieła jako w najwięcej dokładnym ~~[illegible]~~ co się ostały wiadectwo
Diany wiele, ~~[illegible]~~ uważane, ~~[illegible]~~ wieki nie pomogły odnowić efektów ~~[illegible]~~ [A którzy jak to ~~[illegible]~~
ostatecznie że one pełne jakby magnetyzmu
rzeźbiarza ~~[illegible]~~ wykwintnych — bezlitośnie ~~[illegible]~~ Arcydzieła
wszystkie wspaniałe
lecz te prawdziwie wzorowej pełności rzeźbiarskiej
w tym sercu
~~[illegible]~~ skulpturę o których ani wątpić
ale z polecenia Rzymian powstały jako rzeźbiarzy [Realizm rzymski
np. ~~[illegible]~~ inne pełności forma przekazywana artystom jak się odbiera
ne rzeki Nil — ~~[illegible]~~ dwie połowie ~~[illegible]~~ w architekturze znalazła
~~[illegible]~~ jest posągi ~~[illegible]~~ w urobieniu ~~[illegible]~~ techniki także i w rzeźbie
Tybr, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ lub Ren lub inne jako wód tak dokładności jak rzeźby
wychowańca ~~[illegible]~~ rzeźby
w niektórym ~~[illegible]~~ w ładzie
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ naczynie
Kromtych prac rzymskich greckim wzorem ~~[illegible]~~ nazwać ohydnemi, ~~[illegible]~~
wykonane ~~[illegible]~~ spotkane nawiasem
spotykamy jeszcze takowe co ~~[illegible]~~ więcej ~~[illegible]~~ na przemian obchodzić się za
Cyprem i torentyką
mistrzowstwem, helleńskiem ~~[illegible]~~ a także w kamieniu
plastycznych rzeźby metalowej na pomnikach kamieniach się
wymyślonych ~~[illegible]~~ Do tych ~~[illegible]~~ rzeźbiłem na przykład na pomnikach triumfalnych zaś ze dziennego
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ grobowych, ~~[illegible]~~ i bramach wykonywania jako
kolumna
nowa nowe po bokach
bez zarazem przedstawia
nie w murach
ozdoby ich

160 215

a mocniejsze
na kolumnach wystawionych na cześć
cesarzów — Przypominam o kolumnie Trajana w Rzymie — One obwinięte w wstęgę
niby wstęgą na której prace [illegible]
cesarza i bogowie jego ~~[illegible]~~ wyrzeźbione —
~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
w ~~prost~~ ~~pomocy~~ ~~samej~~ ~~kolumny~~ Rzymskie
draperye, kompozycya wielka, te me-
tnicze i objawiają mistrza w wielkiej
sztuce otwarta, nie znika ~~[illegible]~~ architekt
Z drugiej strony atoli istne niemożebności sam pomysł postawie-
nia samoistnej kolumny nie należy do
budowy rzeźbi, i utworzenie onej wielkiej ~~[illegible]~~
której z linii ~~[illegible]~~. Które się z Rzymskiej
kunsztowni ponieważ przy samej kolumnie —
jest nawet jak układ figur, malarski ~~[illegible]~~ który
byłby wtrąceniem, dla swoja pozłaca nie
detalem wykonanemi —
Dziwnie atoli na nas ~~[illegible]~~ patrzą
~~[illegible]~~ Ptaszkowemby umieszczone na
niektórych sarkofagach — Na nich albo
mem mity Cerery i Bachusa, amory
i psychy, Prometeusza i do ~~[illegible]~~
~~nadzieja~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ opowiadają
dzieje duszy człowieka, jej losy, czło-
wieka i pracą a ~~[illegible]~~ z dzieciństwa, do zagrobowych mistrzów.
Jest to osnowa i nauka tak obca dla
pogan, której zapatrywanie zbyś
wiekt, i ~~[illegible]~~ ty grobowe puste
jak wiara i nadzieja religii chrześcijan

ściej. Tutaj w ten jako wieczności pełnią
jest droga proroctwo nieśmiertelności i chwały
wieczej —

Ani mi się myśli tym wyliczyć wszystkich
mistrzów którzy się odznaczali pod rzym-
skim panowaniem, wspomnę tylko
musimy więc, że w Rzymie pracowali
Pasiteles, Arcesilaus, Menelaus, Stephanus, ~~Diogenes~~
~~jeszcze pewniejszych~~ ~~mniej~~
Decius, Praxiteles (który nie mniejszy niż słynny Praxiteles), ~~najsłynniejszy~~ pierwszy
Diogenes i Zenodorus obaj ostatni pracowali
również w metalu — a Dioscorides
~~był~~ dawniej potężnie wsławił swoją rzeźbą
na kamieniu — tenże głowa Augusta była
przez niego wykonana, była przez cesarza
w pieczęci używana —

Że należy nam atoli
pamiętać i trzeba
w Rzymie kwitnące wielkości
pełności aż do
~~czasów~~ śmierci Trajana
Później czas nie wielkiej
mniej chyli
się do upadku
i upadnie — do
dobrej jako w
Wschodzie —

Tutaj wiersz
o malarstwie
~~opać wszystko~~ —

Teraz pokrótce wspomnimy o dziełach z czasów wyniosłych
dzieł architektury wyniosłej, które
do dziś nas doszły ~~po mniej więcej~~ a które
to wiecej zachowane to rozsławione świątynie olbrzymie
i że na nas niż wielkolud grobowce; ~~bo~~
przecież nie będziemy wyliczali tych budowań, bo
nie tylko one są zbyt z wszystkimi posiadane lecz nadto
długi nasza przez Włochy sprowadza nas prawie przed wszystkie
najmniejsze pamiątki w tym względzie —
Zaś ~~wspomnimy o~~ przebieżmy wspomnimy o dziełach
rzeźbiarskich — ~~czasów~~ ~~wyniosłych~~ jak nam
~~bo~~ ~~zostawiają~~ gdzie opisanie ich szczególnie
naszych wędrówek po murach —

Popiersie statua Juliusza Cezara w Neapolu
Posąg Pompejusza w pałacu Spada w Rzymie
M. Junius Brutus w Kapitolium (popiersie

~~Dalej~~ Daly do 161
2

Malarstwo

Do 100

Teraz słówko o malarstwie Rzymskiem –
sztuka malowania nie zaznała wcale
nowego żywota w Rzymie, ~~owoc wschodniey~~
~~świata~~ owszem malarstwo greckie na
gruncie helenistkim wzrosłe dobija-
ło jak sam mógł dalszego żywo-
ta naszego w dawniej świata
stolicy – Cosmy, tedy pozaistotniej
w rzędzie greckich sztuk stoi się
wzmiętności o jej celu właściwej
w Rzymie stąd tylko sami iż ona
do potrzeby ozdoby i sztuki –
Rzymian umysł patrzał się
na artyzm jako na środek zaspoko-
jenia powagi przed światem samych
ich malowanie za ornament ~~swojej~~
swojej wielkości będzie – Zatem obrazy
z Italii i ... malowanie schodzi
dla stalugi
ciele tworzy sztuki swojej prawdą w
... gospodarom ludzi, a
rzym owym ... malowania
zatem samo malowania bardzo
urzędowa sztuki, zgoła bardzo
... przypadło – Taka sztuka
... w małe przypadła z we-
nadobna granicząca prawie z we-
wnętrzną lubiła kopiować
kopie i kopiów wielkich i mistrzy
obrazów, których często po
... malowaniach pompejańskich
... i umieszczenie
... dziwi się temu ?
... kompozycja –
wewnętrzna kompozycja –

nem z kolei ~~[illegible]~~ [snucie] zarys malarstwa rzym-
skiego ~~[illegible] atoli~~ [przecież] pierwej niewiele mu-
o malarstwie greckiém a także ona-
(warto poznać) dalszy ciąg więc w Przypiskach

że ~~[illegible]~~ [illegible] się [illegible],

mistrzowsko ~~albo~~ dziwnie się [illegible]

mistrzowska kompozycja —

217

Jeśli zaś który malarz wszystkich wymi-
nął względnie to już prawie w tonie ma-
lowidła niwecz malowaniem nawet twa-
rzy głębokich pałeczką się zacieram wo-
kół utworku, by oczy gruboskórne
wszystkich władców zawrócić efektem
i obrócić też każdy ku mającej dusze.
Obok takich obrazów snuje się inne
przetaniających owoców, taką nawet
polowania z trwogą [illegible] poruszenie
codziennego ~~[illegible]~~ wszystkich ~~[illegible]~~ malowidła może
się wieczór ~~[illegible]~~ i rozjaśnia się cała
zaczepiona pańskie złoto — ~~[illegible]~~
Coś to maluje się sceny ~~[illegible]~~ obrazu-
we, ~~[illegible]~~ a nawet ornamenty ~~[illegible]~~ bombastyczny
który tym ~~[illegible]~~ wyrażony jest w [illegible]
i wreszcie że w ~~[illegible]~~ przedstawia nam te, mnie
się staje i obok przez ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ hołdów ~~[illegible]~~ bohatero-
~~[illegible]~~ a historyi całych wszystkich malowania!
Prawda że ... ~~nas~~ zawsze
Prawda że tę ... prawda że często
bywa tapety, prawda że sztuka też
nieraz [illegible] górują nad sztuką
za to prawie zawsze ~~[illegible]~~ opatrzone w
~~[illegible]~~ malowanych [illegible] artystów
~~[illegible]~~ adepci ~~[illegible]~~ mocą tak
[illegible] ich łowa gracyi [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] wdzięku a po[illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
oczu ~~[illegible]~~ [illegible] —

o najosobliwiej ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ możne się wdzięczne
wdzięczne ~~[illegible]~~ uzmysławiają na ścianach
ona nieukończone architektury, co ne. umiejętnych elementarnej [illegible]
przedstawia się wspaniałą architekturę, nastawiając ku perspektywie i o [illegible]
mniej o [illegible] ~~[illegible]~~ co [illegible] się [illegible] na [illegible]
ani [illegible] dość [illegible] mocą — [illegible] jako ~~[illegible]~~
[illegible] wyrastające [illegible], jak się [illegible] i [illegible] jako
[illegible] sztuka [illegible] jedno [illegible] które [illegible]

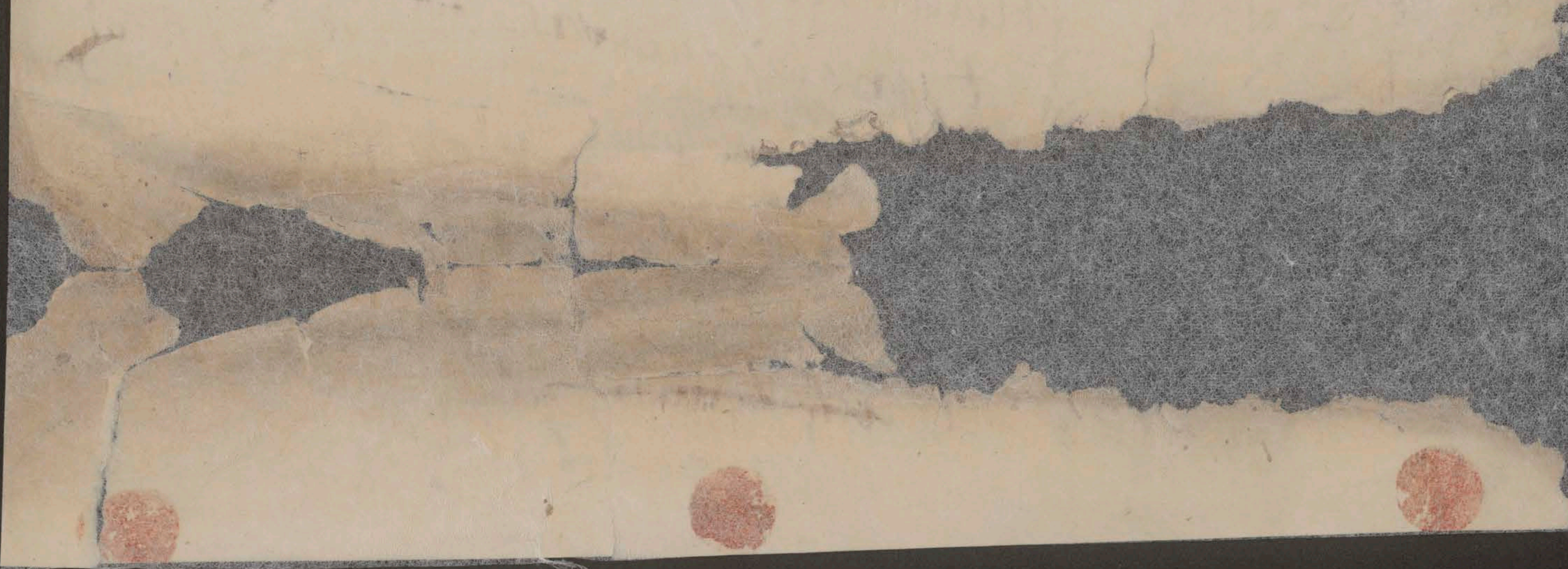

zamiejscowych

Dość atoli [illegible] ten, malarstwie bo jak

w niektó, ~~[illegible]~~ co w owych

wielki greckiej o malarstwie niektó [illegible]

Rzymian i rzymskiego malowania

a nadto obrazy herkulanejskie i pompejańskie

polskie [illegible] nam unaoczniają te

malowanie niż wszelkie nad niemi

rozwodzenia się — wszak to nawet ~~[illegible]~~

w ścianie obrazy ich zapadłych miast

przedstawiają nam pore poznania, niem było

sztuka malowania u dawnych — [illegible]

~~[illegible]~~ wyrotano [illegible]

~~grobow~~ z grobów ~~[illegible]~~ w których spoczywa

ty [illegible] tych znaleźmy prawie

~~[illegible]~~ pewno a [illegible] [illegible] [illegible]

malarskiej jak to tak zwane ~~[illegible]~~

Aldobrandinskie wesele które

obaczymy w Watykanie rzymskim

Kończąc tę mowę o malarstwie [illegible]

powiedzmy sobie o ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] wielce [illegible] — Znacie

Rzymian wiadomo co to byli za ludzie

wojujący o [illegible] wszystkim, więc

jak to [illegible] mieli uważać nad sobą

jak sami w [illegible] byczes ~~[illegible]~~

[illegible] [illegible] [illegible] — choć i

to prawda że [illegible] dumę mające jakieś

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ale nas [illegible] [illegible] barba-

rzyństwo a [illegible] nie lada — więc

[illegible] że ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] nie [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] obywatele [illegible]

[illegible], ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

i z tem
Temi ~~otóż~~ więcej oni wdrażali się ci chcące
dłuto i wykować z marmurowych bał-
wanów ~~postaci~~ olimpijskie postaci i to
wszystko jakkolwiek ~~dziś~~ zrozumiemy znając
twórcze siłę ~~potem~~ w potomkach Romu-
lusa, lecz dziwna jest że oni właściwie
dla malarstwa byli tasłkowi — wszak
gdy w całym szeregu mistrzów rubia-
nej pracujących w Epoce rzymskiej
nie spotykamy ani jednego rzymskie-
go imienia pracownie wśród ma-
larzy świeci tu owdzie imię rasiste ~~[illegible]~~ nad-
zwyczajnego pochodzenia ~~[illegible]~~
Jakoż w starych latach rzeczpospolitej
nawet jeden z Fabiusów ~~[illegible]~~ raczył
malowaniem się trudnić stąd mu przydomek
się Fabius Pictor — Pomimo poeta Pacu-
vius jak powiada Plinius (l. XXXV. c. 4)
~~ozdobił~~ malowaniem świątynie Herkulesa na tar-
gowisku wołowym — Pomimo nas już
radne „niecne rzeczy jak się wyrażał
Plinius (postea non est spectata, nibys)
pictura — honestis manibus) nie
trudnił się malowaniem, chyba może
jeszcze rzymskiego Turpiliusza rumolskie
rycerza którego pilnie malowania się
jęcia — tylko... Pliniusza — najdziej
w lewo ręce — Mimo tego Plinius

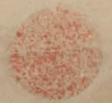

przytacza Quinta Pediusa starego [illegible] —
~~wca~~ a najgłośniejszy się, E na
dziedzica, ~~[illegible]~~ był przez Cezara współdzie-

E

Karmazyn. Or wraz Augusta przeznaczon, lecz ~~[illegible]~~
będąc niemową nie nadawał się do 220
spraw publicznych — Zatem Messala krewny
młodzieńca kazał go uczyć malarstwa lecz
równie za pozwoleniem wszechmocnego ~~[illegible]~~
(id quoque divus Augustus comprobavit).
Prócz ~~wieler~~ najwięcej charakteru i tym [illegible]
był Amulius. Był ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
~~otóż Karmazyn~~ lecz z taką butą że
pracując przy wielkich zawsze
był ubrany togą, by raz nie ubliżyć
surowszej sobie gravitery — ~~otóż~~ charakterystycznym

Pomijając dalsze szeregi charakterystycznych
wymieńmy jeszcze co najgłośniejszych a mało
się i tu [illegible], ~~nie~~ nie przedstawiając ciekawszych
najpierw dekoratora — ~~Famulus~~ pejzażysta oznaczając
~~[illegible]~~ się ~~[illegible]~~ Ludius, ~~Arellius~~, Cornelius ~~[illegible]~~
~~Priscus~~ Pinus, E Attius Priscus [illegible]
Arellius żyjący na jakieś sto lat przed
erą Chr. chwalono jego talent lecz cóż
kiedy malując boginie brał sobie wzory ~~[illegible]~~
z pań arcy swojemi mniej stanu, ~~nie~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ubliżając i
sobie i sztuce i boginiom zarobił sobie na
~~nie~~ głośną niesławę — Jeden współczesnych
kwitnęła dama ~~[illegible]~~ Lala malująca nie
tylko mniej więcej na kości słoniowej
ciałem jako też rylcem. ~~[illegible]~~
prace swoje otrzymała bardzo wysokie
ceny — ~~[illegible]~~

P p — [illegible]

E
Który jako się zdaje
malował stylem dawnym
czystym,

wszystkie te poszukiwania naśladownictwa ... ożywieniem swoim w poezji i ze sztuką jej społeczni arty... malarstwo Sopolis i Dyonisius z tym ... wizerunkiem ... wrażenie ... jej ... w tej mierze - Wyżej dobre ... cenił sztukę Timomachus był to arcy... tyle ... wspaniałe, ... tego uważany jakb o tem, przekonać się można z epigramatów z pochwał pozostałych, które ... obraz przedstawiający Medeę ... zabijającą dzieci swoje Te Medee i Ajaxa dalsze przez niego malowanego kupił spółczesny ... Julius Caesar - i umieścił w świątyni Veneris Genetricis -

Krom ... w malowanym obrazie nie bardzo mistrzów rozmaitości - nie bardzo ... artystów ... a szczególnie ... malujących ... i t.d.

221

Z re[illegible] bowiem, jako
że sztuka ~~[illegible]~~ przeważnie takowe
cechy mimo woli ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ względy
i daleko cywilizowanej czego
mimo były wspólne
~~[illegible]~~ ówczesny lud wymyślić
co był ~~[illegible]~~ Greków dzikiemu a
barbarzyńskiemu, a nadto
nie wielce biegłym a
takim do ~~[illegible]~~ do podda-
nia się ~~[illegible]~~ wrażeniom obcym, i
owszem że takowe były
~~wielce~~ odpowiednie ~~[illegible]~~ rotrsnem
rozbudzeniu naśladowczości
~~[illegible]~~ Rzymian
Gdy otóż takowe cechy ogólne
tak silnie działały na Rzymian
~~[illegible]~~ mniejszej
się [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ przykłady form
i materyalne [illegible]
się w technice ~~[illegible]~~
~~Etruskom~~ –
Poczemy w istocie [illegible]
~~[illegible]~~ Etrusków a przedewszystkiem
na ~~[illegible]~~ architekturę bo takowe
[illegible] w technice ~~[illegible]~~ tym razem
[illegible] w której technikę
najpotężniej posiadali

Sztuka piękna w Rzymie

~~Poga~~nym.

Przenosimy się teraz myślą z ziem Hellen-
tek młodszą / do wiekowładnej Romy
skich na ~~Italski połwysep~~, w którym
po ~~latach~~
Oręż Europejskiej od ~~prawieku~~ pierwsze
alkoto

161.

Oprócz tego Balbusów ~~posągi~~ ~~konne~~
w Neapolu należą do najlepiej dochowanych
posągów konnych — ~~one~~ posągów z czasów Augusta
Odznaczają się również te z tego czasu
posągi Augusta —

Wielkiej piękności posąg siedzącej Agrippiny
żony Germanika — ~~Kallisty~~ ~~pos~~
~~tolinum~~ znajduje się w Neapolu druga w Kapitolinum —

Antinous w popiersiu przechowany
w Paryżu, także znajdują się również popiersie
Kolosalne L. Verusa —

Marek Aurelius na koniu na placu Kapitolińskim —

Niepodobna nam wyliczyć ową mnogość posągów popiersiów cesarzów i niewiast z rodziny cesarskich ~~ani~~ i innych ludzi stawnych bo ilości tych rzeźb do dochowanych do naszej roboty jest ~~wielkich~~ ogromna — Dodajemy tylko że wiele posągów i płaskorzeźb wyrażających symbolicznie rzeki miasta ~~itd~~ i kraje ~~ze~~ został nam się z tej epoki — z których niektóre są arcydziełami (np. Nilu w Watykanie) —

Prawdziwym skarbem dla historyka są płaskorzeźby mieszczące się na Kolumnach pomnikowych np. na Kolumnie Trajana

Jak podobnie jak i inne posągi o ~~tejże~~ różnych osób należących do tej rodziny.

Ameryka

Są jeszcze korte rzeźby również do tych

ani

w Brynnie – i na bramach tryumfalnych

jako np. na bramie tryumfalnej Titus

Alexandre Severusa ~~[illegible]~~ najlepiej podna-

na pod posagi ~~sarkofagi~~ jako np.

podnoże ~~[illegible]~~ posagu Tiberiusza w Neapolu

sarkofagi grobowe, jako ów słynny

sarkofag kapitolinski przechowujący

nam miejsce ~~[illegible]~~ na co w każdej ~~[illegible]~~ albo

dokładne ewoluje się mosty –

Trudniej ~~[illegible]~~ jeszcze by mi przychodziło

wspomnieć tutaj o wszystkich niezliczonych monetach

medalach kameach z czasów wszystkich

napomkniemy tylko o ostatnich kameach

głośniej znany i szczególnie doskonałości

~~[illegible]~~ Pierwsza miejsce zajmuje się w Wiedniu

jest to owa ~~[illegible]~~ przepyszne święto gemma

Augustea zwana – Przedstawia zasiane

Augusta w najwyższej chwale – Kamea

ta wykonana misternie i ~~[illegible]~~ zkomponowane

~~[illegible]~~ mistrzu-

~~[illegible]~~ Do zabytków pięknego

stylu starannie się liczy

ruch który nam z czasów starożytnych

przeszły –

Druga Kamea ~~jest ta~~ mieszcząca się także

w Wiedniu – przedstawia one Liwię trzymającą

w ~~[illegible]~~ popiersie ubóstwionego Augusta

Trzecia Kamea najdroższa się w Paryżu

Jest to największa ~~[illegible]~~ święta w świecie

razem który pozostawiony

Ta kamea równie wielka Agatem de la Chapelle — jest onyxem, ze czterema warstw i przedstawia Cezara Augusta po jego śmierci

Czwarta kamea przechowuje się również w Paryżu i przedstawia Germanika i Agrypinę z [illegible] na wozie ciągnionym przez smoków —

Po Pompejańskich i Herkulańskich malowidłach są jedynie najcenniejsze nam zostałe wielkie malarskie [illegible] Czytelnika odsyłam, który się zechce [illegible] do opisów ich, które są [illegible] przy Muzeum Burbońskim —

Wypadki ostatnie

Zanim czytelnik zamknie tę książkę i zabierze się [illegible] staruchny [illegible] dziejów starożytnej sztuki, niechaj zechce zatrzymać jeszcze na chwilkę — a spojrzawszy wstecz na te przeszłe wieki, tak [illegible] niechaj nad sobą zawisłe niebo

czyli sa (nasz) świątnica sztuk winna być wskrzes

dla nas wzorem, któremu by nam

bez wzgledu wszelkiego stwierdzić przychodzilo

czy? –

mamy jedynie trop w trop

czyliż mamy puszczać się trop w trop ślepem,

naśladownictwem za mistrzami klasycznemi

przeszłości, czyliż nawet nas stać aby swym

odradzić tę sztukę dawną całym i zdrowem

A przedewszystkiem, od powiedniej woli

szczerze czyli i o ile sztuka zapadli greccy

i zmarłego Rzymu znaleźć może praktyczne

zastosowanie wśród pokoleń nam obecnych?

Zaiste to pytanie wszystkiem teraz, za

dla nas wyższej wagi iż stanowisz

objęci dziełami

w od tylu wiekow do Olimpu umieściwszy

ony dawniej przenikła nas zachwyt

fantazyi tak często

i niegdyś pełen ocen uwielbień—

dla owej przeszłości! Więc

niż iście dla owej przeszłości, koronnie się

wnie gdyż, tem zachwytem ku korzeniej

że nasza tem niech nam

rozsadzi sobie przez owemy zapamiętany

stanie na straży i życiem, w nas—

co nie mierny i wzrok ich niezbyt—gang—

mistozia niech Kowego

Tak jest—srom niechaj bez zwolenia

cieśka którego serce ciasne

chmara skorupę ścisnąć nie radzi się

tem co wielkie i rzadkie i

któreg dusza

165.

224

w którem człowiek w społeczności [chrześcijańskiej] obejmującej
w sobie wielkie prawdy ~~już~~ [tak wiele] tak przewarza
~~tak wiele~~ ~~nad otoczeniem~~ nad tem wszyst-
kiem co nas zewnątrz otacza, iż cała
rzeczywistość zewnętrzna gaśnie, niknie
i staje się bez znaczenia, obok tego ~~potęż~~
i nieba i piekła [obok tej] ~~...~~ nadziei
i pewnej wieczności, obok radości i męk[i] ~~wiecznej~~
ków o wróżby a proroctw płaczów i wesela
cyjskich w piersiach naszych — więc
też ze świata wewnętrznego, co urocznie
[za przewagą nieskończonego ducha nad wszystkiem co doczesne]
dla człowieka w sobie jest właśnie cechą
ludów chrześcijańskich — Tej ~~treści~~
nieskończonej treści wewnętrznej nie
znały ~~ludy~~ starożytne ludy. U jednych
jako na Wschodzie świat zewnętrzny prze-
ważał nawet nad [duchem niemowlęcym] ~~drzemiącego~~ jes ~~...~~
drzemiącym jeszcze we wnętrzu człowieka, u
Grecji i Rzymie duch dopiero stanął na
równi [z naturą] ze światem zewnętrznym, z rzeczywistością
otaczającą go do koła.

Z tego tedy widać że nastrój ~~duchowy~~ człowieka
[wieków chrześcijańskich]
jest w istocie ~~inny~~ różny od istoty świata
klasycznego w Grecji i Rzymie — widać tedy
że i sztuka ~~ludów~~ winna być wcale inną.
~~w wiecie~~ i że jak w świecie starożytnym klasycz-
ności wszędzie i wprzódy sztuka jak wyrazem
[...] równowagi i harmonii ducha i natu-
ralnej [...] i zewnętrznej rzeczywisto-
ści w treści wewnętrznej [...] u ludów chrześcijan-
skich tak przeciwnie [...] sztuka jest [...]

jest ~~przedstawą~~ wyobraźnią owego życia, wewnętrznego, wskroś duchowego, owej tęsknoty rzewnej ~~wzro~~ zwróconej w siebie której już żadne szczęście doczesne w pełności zadowolnić nie zdoła ~~tak~~ w sztuce chrześciańskiej śpiewa hymnem owa ~~...~~ ~~...~~ nadzieję nie tego świata ~~...~~ zdradzone te wzlotne, idealne naddoczesne—

Przecież o tem wszystkiem już pra~~...~~cliśmy ~~...~~ wielokroć tyle razy ile ~~by~~ tylko razy nadawała się ~~...~~ ku temu pora sposobna ~~...~~ i zapewne często jeszcze o tej różnicy sztuki starożytnej klasyczności chrześciańskiej mówić ~~od~~. sztuki będziemy — a lubo prawda że ~~o tem~~ ~~...~~ ~~...~~ nie tak ważnej nigdy ~~...~~ radości powtórzyć nie można przecież jak na teraz ~~...~~ ~~...~~ przypuszczamy ~~...~~ dalszemu rozwojowi tych ogólnych uwag a raczej powiedzmy położenie jak one się stosują do szczególnych rodzajów sztuki—

Świątynia grecka i rzymska albo była ~~mieszkaniem~~ przybytkiem ~~posągu~~ olimpijskiego mieszkańca (właściwy templum) lub świątynią ofiarną (aedes)

166

225

Lecz w jednym i w drugim razie ona jak

wszystkich duch klasycznym żyła życiem, wewnę-

trznym – Ta jej istota nie tylko się objawia

~~owem~~ [illegible] ~~mistrzowskiem~~ nastrojeniem ~~strony~~

stany estetycznej artystycznej do natury wiś

do praw sztuki ~~[illegible]~~ wnet do kontaktu,

i do względów na wyroby harmonii – lecz to

życie wewnętrzne jak dobrze już wiemy, wyraża

się głównie tem, że cała pełności jej cała

artystyczności jest na zewnątrz zwrócona

do tej pełności, wolne w plastyczności, to

tej więc wdzięczna kolumn te tej ~~[illegible]~~

tej więc odkryta na fryzach opowiada swoje boskie

i bohaterów – Wnętrze zaś było nie równie

skromniejsze – nie wewnętrzna strona ale

wątek wzniośleji był w niej całego budo-

wania – nakoniec czyliż owe patrze-

nia w ducha klasycznego na ~~wielkie~~

życie wszelkie ~~[illegible]~~ nie widzimy jeszcze

w tej właściwości przejściowej świątynie

całopaleń i ~~ofiary~~ i cały ceremoniał religijny

ze ~~[illegible]~~ i cały

odbywa się przed świątynią że nawet

tutaj umieszczony ołtarz ofiarny –

Wręcz przeciwnie dzieje się ze świątynią

chrześciańską – Na zewnątrz ~~ten~~ kościół

albo nie był jak jak to w pierwotnych bazylikach

ar[illegible] skromnego wejrzenia – a wnętrzu

ludzi dla i strojny w morality klasztorne

och ~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ albo też ~~[illegible]~~ w epoce tubo

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ tylko powiedz bogata w złoty, w tym stylu i wewnętrzne

~~[illegible]~~ [illegible] wspaniała architektura

woła się w bogata ~~[illegible]~~ przepych

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ architektonika

a drugiego zaś to przecie

zawsze potem ~~tak~~

chorobą niej

przepyszniejszem zewnętrzem mai że one jest.
tylko ~~[illegible]~~ wyptywem wewnętrznego rozkładu
Za zewnętrzną stronę ~~ot~~ z całym przyborem
nowszy przepych i luksus przyprawuje ze szczo-
waniem nowsze dachy i tego okrasy że ona jest
jeszcze szkieletem budynku, który niegdyś
~~[illegible]~~ zwróconym — We wszystkich epokach
chrześcijańskich dziejów wnętrze kościoła
jest celem całej budowy, co więcej cały rozkład
jego tak urządzony iż nimo niedy twórcy
~~gdy wstąpisz do kościoła~~ gdy wstąpisz za
progi i kruchtę nas i ~~[illegible]~~ i filary
i łuki i gra sklepień i myśl unosi oczy twórcy
i oczy ~~[illegible]~~ i samą twórcę ku ołtarzowi
wielkiemu który jest sercem i celem budowy,
i ucz tworzy nadziei i myśli się — kościoły gotyckie które powstały w
chrześcijańskie [illegible] ~~[illegible]~~ klasycznej które przesypane
epoce gdy już swoje strony wspomnienia architektury ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wróciły na nowo do klasycznych form,
~~chrześcijańskie [illegible] [illegible]~~ ~~[illegible]~~ strony nie ~~[illegible]~~ wspomagały
w tych romantycznych powracają pod innym względem
do własnej i pod innym względem
dawniej jego tylko wewnętrznie zwróconego
od natury — Aby jeszcze pod innym względem nie
kościołach chrześcijańskich okazać owe życie duchowe zwrócenie
ku wnętrzu człowieka a odwrócenie od natury ~~[illegible]~~ baczny ~~[illegible]~~
na samy gotycki — Jakoż styl gotycki jest wyłącznie ~~właściwie~~
chrześcijańskiego następstwa — Bo gdy on powstał ~~właściwie~~ niebywałą
w tej epoce ~~który~~ która ~~[illegible]~~ [illegible] nie zapominała klasycznych a zwrócenie strony
który nie przebywały w tych romantycznych klasycznych jak to ~~[illegible]~~
jeszcze ~~nie~~ nawróciło ~~je~~ na nowo do ~~de~~ form klasycznych w tych ~~[illegible]~~ gotyckich twórczość
i stało w renesansie — Otóż w tych — Bo w nich
w jednym zwanej duchowej materyi — nie wyraża właściwej
kamień ciosu, materya ~~[illegible]~~ nie wyraża właściwej ciągnącej wielkiej
jako istoty, owej ciężkości ~~[illegible]~~ materyi do ziemi, bez rzeczy

167

226

~~jest objawem~~ materya jest tu zniewolona by razem z duszą człowieka stała się ~~niebolotna~~ ~~ku niebu w~~ wzlotną, oderwaną ku niebu tęskniącą, by się stała niby westchnieniem unoszącem się z ~~nieb~~ piersi pod boży tron by była niby hymnem i modlitwą. — Tak kościół buduje się w ostrołuki wzwyż strzelające, w linie odrywające się od ziemi dźwigane ciosy zamienione w pionowe gwiazd patrzą się ~~wobec~~ w etery poruszane — zrzekając się doczesnością, sklepienia kościelne już nie spoczywają na filarach ~~ale~~ bez niby ich wyrastające ~~a ebroni~~ podlatują wszechnie wysokości; te sklepienia rzeczywistą nie są wyższe nad ~~potrzebę~~ rzeczywistą potrzebę ~~A więcej jako co już A już~~ ~~najwięcej~~ — a ostatecznym słowem ~~lub~~ od ziemi oderwanych zawieszonych ~~dusz~~ są ~~one~~ już wieże co niby hymny aniołów śpiewają nad miastem nad ... ożywionem Krajem zsyłające na ludzi przeczucia o innych światach —

bez szczelin bez liczby, unikające linii samoistnych o sprzeczności bo tu tylko zniewala wszystko co ziemskie a śmiertelne

W świątyniach greckich i rzymskich sam kroczyć każdy olimpijski pan — zaś w świątyni kapłanom przystępu dozwalano, stopniem kapłanom przystępu dozwalano ~~Wchrześcijańskim~~ lud śpiewający ... proste za progami ... ofiarujący prostat za progami wskazując ... Kościół chrześcijański podobnie jak ~~jest~~ ... człowiek ~~z~~ wiarą wytworzony ... wycierń wewnętrznym, zatem wszystka wierni w pamięć zbiera się wewnątrz kościoła, jako dzieła Boża ~~i modli się sama~~ Ażeby się modlić, zadość się ~~i całe~~ ... bo ~~sam~~ miłość ... nieskończona, bo

sama siebie dała na ofiarę, sama z nieba
zstąpiwszy, cierpiała jak człowiek i umarła
jak człowiek, by pogodzić niebo z człowiekiem
i ~~uczcić go i~~ by uczciwszy go niebo
mu otworzyć — (*)

O tej miłości niezmierzonej ani nawet śniący
~~[illegible]~~ nie zamarzył starożytny świat.

Rozumiemy że gdy ~~[illegible]~~ sztuka religijna
jest u wszystkich ludów, we wielkiej
epoce ~~najwyższym~~ samym szczytem ~~a najwyż~~ a najwyż-
szej spotęgowanym wyrazem sztuki zatem już
ta różnica świątyń pogańskich a chrześcijań-
skich kościołów ~~[illegible]~~ wystarcza do wskazania
jak wręcz odwrotnie, jak one przeważające w budowaniu
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ chrześcijaństwie wynikła od myśli będącej
istotą starożytnej architektury — Wszak ~~to~~
~~samo~~ ~~podobne~~ ~~[illegible]~~ ~~podobne~~ ta odwrotność
~~pod~~ kierunku dała by się wykazać prawie
równą dobitnością na budowaniach wielkich
do użytku publicznego stawianych — Tak np.
teatra greckie a mianowicie rzymskie
były ogromne ~~budo~~ la pod gołem niebem
stawiane a tem samem wymagające i masek
dla wzmocnienia głosu aktorów, i powiększenia
postaci ich ~~[illegible]~~ przez obcasy że *
z daleka ludzi zarówno obie oczom
człowieka nie przyjmuje więcej, i przy ...
mu chodzi ~~[illegible]~~ o grę i jego mimiki
o wyraz twarzy, będące wyłącznie
wcześniej ubocznie

* ciekawe uwagi w Dictionn. d'Arch. T. III str. 50, 187 ~~i~~ 208 —

(*) Nie poprzestajemy na tem scharakteryzowaniu architektury starożytnej i chrześcijańskiej obserwacyjny wywód ten wskazuje *

168

Nie wdając się w dalsze rozbiory budowli klassycznych o mających cele publiczne, bo ich istota sama prawie się wyłącza z zapatrywania naszego na pompejańskiej [illegible] sztuki, zwrócimy teraz uwagę naszą na urządzenie domów prywatnych, które bądź jakby odpowiednio [illegible] się, jakby drugą ostatecznością świątyń i tym samem są ich dopełnieniem w architekturze—

Jakoż [illegible] budowli [illegible] Uważmyż— świątynie klassyczne są głównie architekturą swoją na zewnątrz zwrócone a kościoły chrześciańskich we wnętrzu [illegible] ognisko budowania otóż odwracały się w domu [illegible] prywatnym nowoczesnym cała swoją architekturą a świat [illegible] okien i otwarci patrzą się na [illegible] a pompejańskie domy skromne jak te zwrócone są do ulicy jedynie widomy w Pompei [illegible] otwarciami [illegible] ścianą [illegible] [illegible] okien lub opatrzona szczupłą liczbą okienek małych

Uważmyż— świątynie klassyczne są celną architekturą swoją na zewnątrz zwrócone i że kościoły chrześciańskie we wnętrzu swoim rozwijają właściwe ognisko swojego budowania— otóż odwracają się niejako z prywatnymi domami od tych świątyń. Bo gdy domy nowoczesne w nowszych typu swojego całe architekturą swoją [illegible] jak najwięcej [illegible] najęte tylko ich [illegible] liczbą okien rozwijają się ku ulicy, tak pompejańskie domy skromnie się niby zamknięte od ulicy bo jak to widzimy w Pompei, zewnętrze domu jest owej jałowe pod względem architektury— jakoż domy bez okien, [illegible] kilka okienek drobnych wymiarów, [illegible] całe ściany od ulicy i całe i tych okienek balkony— Prawda że niektóre z dzisiejszych zewnętrznie [illegible] architektowane lecz coś już [illegible] kamienice— sklepy [illegible] których tak wiele jest w Pompei— nie są bynajmniej sprawą architektury

samej przez się ale igrą niby perły i farb — A

Myślę że z równą łatwością jakbyśmy sobie ~~ze~~
~~samej iste~~ wytłumaczyli różnice ~~świata~~ architek-
tonicznej świątyni klasycznej, a chrześcijańskich
Kościołów ze samej, adoracji ~~ducha~~ duchowej tych dwóch
światów, ~~z za samej~~ ~~z~~ ~~tej~~ z taką łatwością, ~~samej~~
~~ze z tejże samej duch~~ z tejże samej ~~samej~~ adoracji
duchowej zdołamy wytłumaczyć sobie te nam uderzające
różnice w ~~rzeźbie~~ wykładzie dowodów przyrody, a we
dwóch tych epokach wielkiej historji —

Jakoż widzimy że dopiero dzisiaj chrześcijań-
skiej świata i ~~zbawcza~~ wiarą Zbawiciela
wzniosła niewiasta do ~~przeznaczonego jej od~~ należnego jej ~~należnego jej~~ ~~znacz~~ —
~~nie~~ ~~stanowiska~~ znaczenia stawiając ją na
równi z płcią męską — a myśląc ~~a myśl~~ obiedrone że ~~A~~ ~~Obie~~
mu wnętrze duszy zagrało głębokiem, ~~w~~ nieokre-
ślonym uczuciem, więc i zwróciło się w serce nie
znane światu ~~dotąd~~ stworzeniem uczucie tej
miłości idealnej, wznoszące nad życie zmysłowe
ziemskie, a będące jakby ~~przygotowaniem~~
pierwszym ~~gotowaniem~~ wyrzeczeniem do się zrzeczenia z siebie egoizmu
i samolubstwa a pierwszem przyzwoleniem się
do poświęceń bez granic, do zrzeczenia się siebie
dla osoby ukochanej — a jak ta miłość idealna
zawsze będzie nad życie ~~tak~~ jak ona często do tragicznej
~~śmierci~~ prowadzi tak też ona ~~więc~~ władza utwierdzeń
przez życie całe, i przeciwny petas zawrzeć się to
ślub nierozerwany nawet śmiercią ~~mój~~ adoracji wiązgrobowej
życie. — Tak się stało i kochanie ~~wieczne~~ w życiu którym na życie całe ~~że~~ to wyraźnie
chrześcijańskie ~~a niemieckie nie znane~~ nieznane mężom
połączone 2

150

o Pompei 16) 228

w ludów chrześcijańskich
Gdy tedy niewiasta nabrała tak wielkiego
znaczenia – gdy się u tych ludów przebudziła
ta miłość mężna na życie całe – gdy to kocha-
nie przybrało wszędzie moc ~~[illegible]~~ stało się świętem i trwałem,
nad przemijające młodości uroki, i wszystko
urabiające w duchu wewnętrzne siała – nie
dziw przeto że i ~~[illegible]~~ w świecie chrześcijań-
skim i rodzina znaczenie rozległe przybrała ~~[illegible]~~
ogniska prawdziwe – Bo tu przecież niewiasta jest
znaczeniem – życia rodzinnego a domo-
~~[illegible]~~ wego ogniskiem. – Życie rodzinne
obejmuje domowy [illegible] i karmi się uczuciem, zatem
to jest [illegible] najgłębsze i nigdy niewyczerpane wewnętrznego [illegible]
~~[illegible]~~ serce bogate w [illegible] ~~[illegible]~~ a święte
nie zarazi nigdy to ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
jałowa –
Stąd też wprost wypływa że ~~do [illegible]~~ życie
rodzinne domowe tak wewnętrzne buduje
sobie domy w których zawsze wnętrze jest ~~[illegible]~~
ogniskiem i celem całej architektury – ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ i dla tego dom ~~Dom~~ rodziny chrześcijań-
~~[illegible]~~ skiej patrzy wewnątrz siebie – Dla świata
chrześcijańskiego życie ~~pod~~ w śród ścian
rodzinnych jest prawidłem, życie za
domem jest wyjątkiem, ~~[illegible]~~ [illegible]
z domu miewa utrzymanie ~~[illegible]~~ cel swój –
rodzinny i domowego życia że i [illegible] ognisko
Im zaś ~~[illegible]~~ tutaj silniej i wszelkie
domowe trzyma człowieka w śród ścian tym
~~[illegible]~~ obejmują go na życie całe, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible] i głębsze są [illegible]~~

też on rad uczynić sobie ze ściany domowej
domaśniej, dogodniejsze ~~gościnniejsze~~ by mu było radziej, aż do śmierci. Stąd też
idzie że ~~je~~ ~~na~~ je lubi ozdobić licznemi
oknami ~~bo~~ by ~~mu~~ bożyj dzień przez
patrzał do wnętrza przy robocie i pracy
jego i wesołom i smętkom radziej —
a że okna liczne mają krom tego
i to jeszcze znaczenie że one ~~zastępują~~
~~mu~~ jako wyjście na ~~świat zastępują~~ ~~Pod tym~~ ~~Okna~~
mu wycieczki z domu — Pod tym względem
~~to jedynie zwrócenie~~
okna te są jedynie zwróceniem się ku otoczeniu,
odnośnie do zewnętrznego świata, jego istne
praktyczne i użyteczne to miał względy,
~~Te okna~~ ~~Jakoż~~ Stąd przed domem wyto chciano
takiej nie wyrosłym w Epoce gotyckiej, a obecnie wszakże
że te okna często nie dbają o symetryę, zewnętrzną, i ilość
~~ich~~ wielkość ich, i ~~miejsce~~ ~~ku~~ ~~w~~ ~~umieszczeniu~~, i ich
~~ich~~ a niekiedy i forma ich są rozmaita, a co więcej
i miejsca ~~w oknie~~ w których one są umieszczone ~~te okna~~ ~~wręcz~~
~~jest~~ nie zachowuje żadnego zewnętrznego ładu a symetrii —
Stąd najwyraźniej mać że ta cała zewnętrzna domu
~~a~~ a ~~zewnętrznie~~ ~~okna~~ obojętna ~~a~~ nie
odstępowały się w
a ~~łączyła~~ że te okna stosują się w
ulice, ~~bez~~ ~~łączenia~~ ze te okna jedynie wynikiem wewn—
prost do wnętrza, i są jedynie wynikiem nie zawadzało
swej potrzeby. (+) To wszystko atoli nie zdobiło sobie
aby ~~dni~~ lub ów miejski patrycyusz nie

(+) Toruń zwłaszcza a ~~tu zwłaszcza tak~~ trochę jeszcze nawet Kraków zachowały ślady podobnego wewnętrznego budowania — lecz miastem w którem na tę nowszy sposób gotyckiem jest Norymberga, miasto zwłaszcza i pięknej strony które też dlatego zajmujące w całej Europie

i dźwigał domu swojego i od ulicy bogatemi fla-
resami, by okazać zamożność i zasób
uczciwością i pracą zdobyty. — Przypatrując
się domowi takowemu mimo woli nachodzi
cię myśl że w nim życie domowe i wielce ro-
dzinne — . — Z ustaniem stylu gotyckiego
wyszczególniają szeregi innych okien, a one wszystkie do siebie podobne
jak dwie krople wody, a my w [illegible] architekto-
[illegible] — Że życie
dziś od siebie niby rozłączone — [illegible]
domowe żyje jeszcze w dwóch pokoleniach naszych
i tylko zawsze można światło zastosować uwagi
spostrzeże i do architektury społecz-
nej [illegible] nam domowi — ; przecież da się ogląda-
nie [illegible] dziesiejsze na symetryą, pedanteryą, to chyba pozi-
[illegible] się one nieszczęsne, [illegible] chociaż [illegible]
z [illegible] a nie wielkie [illegible] sprawiło to że [illegible]
[illegible] pokojach, więcej masz okien i drzwi
niż ściany, że nie masz miejsca [illegible]
postawić większego sprzętu ba i mieszkać
nie masz gdzie — że we własnem mieszkaniu
mieszkaniu swojem nie jesteś w domu
u siebie — .

Jeśli zaś już powiadamy że [illegible] wieki
[illegible] domy są niby w sobie we wnętrzu swoje
[illegible], a [illegible] samo to że życie [illegible]
[illegible] jak wypływa z potrzeby nie-
ustannej [illegible] że [illegible] tak
ten ciągły do potrzeby potrzeby [illegible] — tem
więcej budowania po w [illegible] budowaniem, wyzna-
nie [illegible] i [illegible] i [illegible] zamknięte
[illegible] to życie domowe, w [illegible] [illegible]
Bo im dalej od sąsiada, im mocniej [illegible]
nad dworem [illegible] [illegible] ten [illegible]
płomienniej świeci [illegible]
tem goręcej [illegible]
w [illegible].

Obejdzie się nawet bez wspraw o ~~gradach~~ i
i gradach gradacz będąc ~~ale~~ przecież jako
zamknąć ~~które~~ w małych nowaltkiego dla siebie
i w sobie ~~[illegible]~~ restrictiony ~~bo~~ na stanęły aby choć
~~[illegible]~~ bo ~~[illegible]~~ raz promocowanie w jakiejś zmiany
słowiańskich dworca, ~~który~~ co już się staje
coraz rzadszy, pustymi, poszatych ~~[illegible]~~
podziwiał ów rozum zdrowy gospodarski
co niegdyś sobie i potomstwu i przyjaciołom
stawiał ten dom — Zresztą w prawdzie w ~~[illegible]~~ altruizm dachem, patrzą się dworem
nie pozorny, polichty, ~~[illegible]~~ a sad ~~[illegible]~~ i zamknął
~~bywa dość darnki podobny gdyby nie~~ w ~~[illegible]~~ się dworem
~~[illegible] ganek stupiasty~~ co ~~[illegible]~~ był się ~~[illegible]~~
~~dowodem że~~ ~~[illegible]~~ ~~nie wodne domostwo~~.
co sad ~~[illegible]~~ do zamku i wśrodku ~~[illegible]~~ nie
cięgle ~~[illegible]~~ ~~Kocham~~ Bóg
Kogoś, ~~gości~~ nie
prowadzi — Ten dwór
słowiański
Lecz wejdzie może do wnętrza jego a zdziwisz się
w tej ~~[illegible]~~ ~~Jest tam~~ ~~do~~ świetlicy i szpaler
i kredensy, i sala i izby i komnaty i jadalnie
i przedtem izby i komnaty i gościnne i kredensie ~~[illegible]~~ pod dachem ~~[illegible]~~ wytarą
i strych, i spiżarnie, i kuchnie, drobiny co i dogodnego
i ~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ a wnętrze wcale że wzniesiony w rusit
i sadzenie, a gdy się zdaje co jest wnętrzem ~~[illegible]~~ a zarazem, ~~[illegible]~~
przyjmuj obaczysz ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ na przypadek
gdzieś w kącie ~~[illegible]~~ a potem ~~[illegible]~~ broniąc ognia drzwiach
mnie gości w kącie ~~[illegible]~~ izby i ~~[illegible]~~ obrony ~~d~~ Dworze
mów izba ~~[illegible]~~ i jeszcze ~~[illegible]~~ ~~ozdobny~~ być potrzeba wcale nie tandemi
komnata trzeba nie lada gości nie potrzeba oknami z jednej strony
nie zabłądzić i nie wzniosą gości się opatrzysz patrząc w sad owocowy
lecz zato ten ~~poznasz że~~ gdy jako to ~~tam~~ w tym, a ~~[illegible]~~ drugiej wygląda
w tym labiryncie poznasz że jak jest całością cięgle ~~Kocht~~ Pan Bóg
dworem starym ~~dworcy~~ każde wnętrzności dla siebie Kogoś gości nie
~~w sobie i w sobie się patrzą~~ ~~[illegible]~~ prowadzi. Ten stary ~~[illegible]~~
~~w~~ ~~[illegible]~~ więcej się składnie ~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ dalekich dwór był ~~[illegible]~~
daleki mów ~~[illegible]~~ wnętrzem wyczuwaniem dworu w kawie Kubek w kubek do
i każdym miejscu ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ z ~~[illegible]~~ owej arki podobny
przyjechali z ~~której izby~~ ~~[illegible]~~ odosobnić jakby gdyby, ~~nie~~ ganek stupiasty
~~mnie~~ dalekie wnosie się już. ~~nie~~ głośno nie dowodził
był wdzięczny i zdaje ci się ~~[illegible]~~ ze tu przecież ładowny
nie wodne domostwo —

kiedyś za dawnych czasów a w [illegible]ści twojej już był w tych komnatach
lub że ci się wyjawił na prawdę
sen który ci się często nawie-
dział bo dziatki [illegible]
szczęścia i uciec [illegible]
Z tym wzrokiem w zachwycie tak cichem a
najpewniej o wszystkiem tak serdecz-
nym a domowym a przytulnym nie chcę porównać te śmiałe
niewczesne dekoracye co je też owdzie
[illegible] stawia postrzeżenia
ptakiego głowa pamięci — Co już nie
mówi o to aby mieli ludzi ani miejsca
jak raczej aby cestakiem, dziwaczna pańskości
gotycka, para-
wanem świecąca w szklanej architekturze
aby przyjeżdżający podziwiali „zgoszczenia"
wspaniałego zastosowania zamek.

Wracamy tedy do domu prywatnego
czego stawia duch stworzenia stwa
odwrócony od zewnętrzności a świata a
zbierający się we wnętrzu swojem tak bo-
gatym i treści pełnym. Widzimy że jak
odpowiedni tym uczuciom także
Dom główne patrzy we wnętrze swoje
choć jest licznymi oknami na świat zwrócony
widzieliśmy bowiem wyżej że
architektura zewnętrzna nie
jest by najmniej w sprzeczności
jako z wnętrzem skupiającym wszystkie pra-
gnienia domowego życia a radosnego obja-
wienia

~~Porównywając stan domów ludów chrześcijańs~~kich

~~Skutki ze starożytnym~~

Zwróć trzeba ~~[illegible]~~ uwagę na budowę domu staro- 300 / 112.
żytnego zaraz będzie się zdawać iż w nim spoty- 188.
kamy sprzeczności uderzające — Jakkolwiek ~~B~~ tutaj z jednej strony owe 360
niezliczone drobniutkie okna wychodzące na ulicę ~~478~~
bez obojętności na fasadzie zewnętrznej a wewnątrz ~~[illegible]~~ 540 / 450
strony ~~[illegible]~~ całe ~~[illegible]~~ założenie domu ~~tak~~ mające 90.
jedynie wnętrze jego na celu zdaje się prawie
jakoby w starożytności ~~[illegible]~~ szczególniej i
wyłączniej ludziom ~~daleko~~ raczej chodziło
o życie (ciche) domowe rodzinne, wewnętrzne, a nie o życie zewnętrzne
publiczne — ~~Pomimo~~

Przecież ta sprzeczność jest jedynie pozorną
Życia wewnętrznego domowego rodzinnego ~~tak~~ jak
my je pojmujemy nie było w starożytności wcale
jeszcze nie przeczuwała wówczas swojego ~~nie miała~~ tego znaczenia
Kobieta, żona, matka, przeniesie niewiasta
~~w~~ którem dd. stanowisk później niewiasta
chrześcijańska, bo niewiasta przedewszystkiem
jest sercem domu, jest przedstawicielką uczucia
a tych głosów wewnętrznych które mimowiednie
człowieka władają duszą i życiem jego ~~[illegible]~~. Gdy
zaś w starożytności te głosy jeszcze były przy...
mione a uczucia wielkie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ te głębokie dopiero by je przebudziła epoka szczególniej chrześcijańska ~~[illegible]~~, zatem
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wiary chrześcijańskiej jasnych na ... samo-
też i kobieta nie stanęła jeszcze na
swego ~~[illegible]~~ powołania — Zatem też posłannictwo
wiedza ~~swojego~~ powołania i wiele wstęgi pierwsze dziś
że miłości rodzinnej i więzi
rodziców a dzieci, rodzeństwo a krewnych, były jeszcze
ani wiązkami silnemi związującemi je się przy
tak pow — Stąd też ~~[illegible]~~ w starożytności więcej
życie ~~[illegible]~~ zewnętrzne, publiczne obywatelskie

171

tak przewanie górowała nad życiem człowieka w
sztuce a głębszym znaczeniu – One zachwalone Spar-
tańskie owe Bizantyńskie [illegible] rodzaj, nam się
wcale nie do słuchania potworną, bo przez nie przyrodzona – My dziś
wiemy że dwojaka jest strona w każdym człowieku
jedna jest ludzka w najwyższem znaczeniu mowy
nie bez uznaniu a druga jest obywatelska,
samotna ma się do niego jako do jedności
wewnętrznej wszelkiej nieskończonej, owa
odnosi się do człowieka jak ogniwa a części
społeczności do której należy, a więc drugie
z wnętrza a obecnego – Obie strony mają
równe i sobie uprawnienie – bo skutek w tym
samym a społecznym zakonie. – Bo jak człowiek nie woła
się wzajem swojej całości wewnętrznej mającej
sama przez się swoją wagę wszelką
bez z drugiej strony
tak owe zdaje się z drugiej strony,
świeta miłość ojczyzny do społeczności a
należy do społeczności powszechnej
a nad którą się radzi co go wiąże z drugiemi całej
ludzkości całej Tak dla tego byłoby nieco
głębszą myślą utorzyć w sercu i wszystkich wszelki
a wydawałoby się że kłamstwem jest gdy
ktoś uchyla się od dobrego obywatela nie będąc
zarazem i zacnym człowiekiem – Bo nie może
cnót publicznych bez wstępnych i osobistych
wzajem – bo czyż jeśli nie mają w własnym mniemaniu winien być i jednej
sztuki własnym –

Jeżeli też prawda jest że życie domowe
jedno w całej swojej wadze znanem nie
postało przez wieki ten stanowisko tym wiele, przeto
ten wyjątkowo że owe zwierzęcenie się
w sobie całej architektury przywiązanej do
może być jedynie cudne i pozorne – lekki wał
okiem nad oknem przekrywać –

Tak dumnie się wznosząc się przy trwający w [illegible] i przyjdzie pły twórczości obywatelskiej

I Obie te strony atoli potrzebują się i uzupełniają nawzajem, wzajem i stanowią dopiero jedność a całość zupełną –

Życie zewnętrzne publiczne jest pulsem owych starożytnych ciciów i klasycznych im czasów

Patrzmy na te domy pompejańskie tak
miejsca schludne i wdzięczne i ~~wesołe, ni~~
uśmiechające się ~~uśmiechające~~ wesołe. — ~~Ani trzeba~~
Prawda ~~że~~ okna tak grobowe i tak
nie liczne — ~~bez pocz~~ ale cóż [illegible] ich przed
pełnowym miastem, po okna liczne i wszelki
ku ulicy zwrócony, okno owo [illegible] ciągłe
i wszelki przez życie całe czyjaś się po ulicach
prawie targach, okno życie w domu we wtaknięty
scenach było jakieś innym ustępem, wyjątkiem od
z pod ogólnego prawidła — i a potem owo nie jest podnosić lecz
~~wnętrza~~ rozkład domu — prawda że on cały stoi ... w sobie rozdwaja się dwa-
domostwa więcej ludzkiego niż zadania kroniem. Jakoż dom jednakże, rozdwaja się
ostoi — ~~Jednakże prawo wszystkie~~ jakoż sam ~~sobie~~ do siebie podobne
rozdział domu ~~jak~~ na dwie połowice ~~tylko~~
nam przywraca ku w zachodni potrzeby
~~ku~~ zaciszata nie tylko mieszkanie wszelkie
lecz jako w dzięki ~~nad~~ którym ścisłe ~~[illegible]~~ stosy tylko jeszcze
załatwianie spraw z ludźmi nie należeli
do ~~go~~ domowników ani ustawicznej rodziny.
Zatem znać ~~że~~ nie tylko a ~~ta~~ jakaś wielka prawdziwa architektoniczna
~~ze świątynia ma wysokie ogniska domu~~ była potrzeba wszelkie ~~prawdziwego ogromnego zadania~~ ~~[illegible]~~
brak albo że rozdzielona ~~niedostatkiem życia~~ świątyni ~~[illegible]~~ lub ~~jej~~ a
~~wśród jasnym oczywistym~~ że cała pewnie
rodziny, aż jeszcze ... życie ... wnętrz
domu była ~~ze~~ nijaki ... nie ma się
~~[illegible] owe~~ pomieszczona — co już ~~wyprawił~~ nieco
ku, ni ... dziwić że owe atrium jak polskie tacy obyczajem wscho-
rzeczy bronią od ... słonecznych skwarów dnia, a jest jednym do-
~~dlatego~~ ~~nie~~ ma cel praktyczny, lecz wodem niedostatku życia
wrażeń strony, jest niby jedną formą pracodawcy domowe-
-go zadania. Nakonieć
wrobnictwem a prowadzonym — a tego pozwalamy tylko
ze cała

172

232

Najdobitniej nas atoli dowodem że w tych
domach nie zamieszkał nigdy, aby naj doraźny
w znaczeniu naszym, jest ścisłe dobieranie
~~[illegible]~~, wza-
dzenie a mianowicie oddzielenie wzajemne
tych potrzebków wzmianki że są oddzielnie tak oczne
bo jakby miały wielki przedsionka zasłonka
wszystkich więc też one nie dzielą [illegible] a wszakże przez [illegible]
nas urządzeniu zmożeniu, którego nam-było
nigdzie przepaść a umieszczeniu wielkiego
sprzętów w naszych wielkich potrzeb ani myśli.
Lecz nie ma do czego ratować ich
niestałości; bo ci zapewne nie dłużej
w nich bawili, co już widać stąd że te oddzielne
prawie bez wyjątku obchodziły się bez okna,
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ wnosząc do swojej
izby jeśli mieszkańcy w nocy do wolnej
oddzielnie otwory tylko na zachowanie drzwi
wychodzące na Atrium albo
na Perystylum przyległe
osobne wrogi do potrzebnego oddzielnie
komnatkom też w ani nie ma mowy.
Prawda że były
wszakże też wielkie nietknięte nawet
były bardzo skąpo i bogato ozdobione
(jak tak lubianą alae-beci) ale
nawet rzymskie w Pompei [illegible] dowodzi
że te wielkie to z pośród zatrzymały też nawet
strony nie mające drzwi z otwartą
były stołów
jakby dzieląc nasze ogrodowe
altany, i [illegible] lub przy [illegible]

~~Z tego wszystkiego widać że tutaj nie zamieszkało nigdy to życie domaszne rodzinne w sobie ciche tulące się w kącikach swoich i g~~

~~nie dziwo też że jak sam rozkład i urządzenie nie miało tych było dalekiem od tego co my komfortem zowiemy tak też ci ludzie dawni nie znali tych rozlicznych sprzętów i gracików [illegible] w które już stały się konieczną potrzebą mieszkań nowoczesnych. – Bo tak prawda że jak innego zapewne~~

~~g Przekłbyś że cały dom na to stawiał aby gospodarz mógł mieć się gdzie przespać i obiad zjeść aby mógł przyjmować u siebie przyjaciół i rozmawiać z niemi o interesach swoich prywatnych lub o sprawach publicznych a przytem aby~~

~~g aby i pochodnie lub przez gdzie wczesne aby miał gdzie umieścić żonę i dzieci i prace gdzie zapewne i roboce niewolników i [illegible] chować składy na towary [illegible]~~

Z tego wszystkiego widać że tutaj w takich domach nigdy nie zamieszkało to życie domaszne, rodzinne pod strzechą tulące się po kącikach społecznych społeczności swoich. – Przekłbyś patrząc po tych domach pompejańskich że one na to stawiały aby gospodarz miał gdzie umieścić żonę i dzieci i roboce niewolników swoich aby miał gdzie zjeść obiad i przespać się i pomówić w chłodzie i na osobności z przyjaciółmi to o interesach własnych to o publicznych sprawach. – Nie dziwo też że jak sam rozkład domu a mieszkań był dalekim od tego co my komfortem zowiemy, tak też i te dawne mieszkania nie znały owych przeróżnych a przeróżnorodnych sprzętów i gracików domowych, co lubo [illegible] odkąd obejść się można [illegible] stały się niezbędną potrzebą nowoczesnych ludzi [illegible] a nawet stały się jakby świadkami naszych dziejów i fazy [illegible] wypadków

co już nasza bezwiednie [illegible] wisimy [illegible] tak ważne i [illegible] odkąd gratów i [illegible] obecnie w wypadkach od [illegible] lubię w domu [illegible] też sobie [illegible] Dogadzać mieszkalności w tych [illegible] porządki domowe potrochu co niezbędną

Otóż ta odwrotność duchowa klasycznego i nowożytnych ludzi nie tylko wyrażają się najjaśniej w samej architekturze, która zawsze jest ~~[illegible]~~ wyrazem, choć koniecznie symbolicznym, treści każdej epoki i narodu, lecz ta odwrotność uwydatnia się w ideale rzeźby, i malarstwa — ~~[illegible]~~

Wszak w ideale ~~[illegible]~~ tych dwóch sztuk w dawnym świecie przewodniczył dość szeroko w poprzednich uwagach. — Tam również i szczególniej cechy których pod wielką mówiliśmy o ~~[illegible]~~ tych dwóch artystycznych formach rozmaitych epoki klasycznej od czasów chrześcijańskiej społeczności — Zatem w tem tu miejscu rzeczy pojęcie przegląd przebiegniemy a ogólny —

Świat klasyczny żyje w harmonii z naturą a rzeczywistością zewnętrzną, z Świat chrześcijański żyje przewaśnie życiem wewnętrznym, zatem w sercu jego rozpięta nad świętością ognie nadziemskie niebo — świat klasyczny nie przeczuwał ~~świat~~ klasyczny — Stąd też wynikła główna różnica świat — Stąd też wynikła główna różnica w obu tych ideałów artystycznej postaci ~~[illegible]~~ w obu światach — ~~[illegible]~~ w obu tych epokach wskazuje dla tego iż że z ~~[illegible]~~ duchowi, sztuki tworzą nad ~~[illegible]~~ swój wiedzy jako wieczny klasycznie będą przenosić ~~[illegible]~~ nieś Veri? czerność, ~~a~~ a doczesnych form, będą

Jak w sercu młodym, który szczęścia ~~w~~ złotem marzeniem ideał kochanki, którego nie zaznał jeszcze w rzeczywistości życia, jak ten ideał jest własną uosobioną treścią ~~[illegible]~~ duszy ~~[illegible]~~ młodzieńca, choć odziana ~~[illegible]~~ w jego wyobraźni w głowie promienne na którą tylko on zdobyć się może, tak też w ideale artystycznym stającem w jasnościach przed oczyma ~~pewnego [illegible]~~ ludu lub ~~epoki~~ wieku jest własną duszą tego wieku a ludu, choć podniesioną do najwyższej potęgi a czystości na którą go stać, która żyje w nim bez wiedzy jego. Ten ideał jest duchem pośmiertnym tego ludu, ~~duchem~~ Ten ideał ~~[illegible]~~ nie umrze nigdy. — Bo gdy sam lud skona, życiem doczesnym na ziemi ~~[illegible]~~ on w postaci tego ideału ~~[illegible]~~ stoi przed ludźmi nachylony o całej już wskroś historii. Koleśców ~~[illegible]~~ wyrocznikujące ~~[illegible]~~ świata —

o duch jego przebywa ~~[illegible]~~ w tej rzeczywistości, a ona ~~[illegible]~~ przeminie wnętrzu jego —

uwidocznieniem ~~ducha~~ bezwzględności ducha

w postaciach z myślowej metafizycznej – Pomimo dla tej

~~obu tych razach~~ obu tych epok inaczej się okazuje to

uwidocznienie tej jedności ~~wtedy a dla~~

w ideale klasycznym, a inaczej w sztuce

romantycznej ~~...~~ w epokach mesjanistycznych.

~~W sztuce klasycznej ... ...~~

Patrząc na postaci rzeźb i malarstwa sztuki

starożytnej wielkiej, że postaci zwracają się ku

ziemi a pomimo uwieczniono były ze Olimpu

~~...~~ i ~~...~~ do ~~rady nad~~ ...

~~...~~ o bliższe wszechświecie

wtedy, w cichej a błogiej, niezwyciężonej

nie pokoju – Przeciwnie, ideał mesjanistycznych

zwraca się w niebie najwyższe nadgwiezdnych

i stąpi ~~...~~ z pośród ludzi na przewijające gościnę

by ich ~~...~~ pocieszyć, ~~...~~ i uczyć

o miastach kiedy nie płyną łzy ~~...~~ nie

zapłaczą więcej ~~po~~ boleści, ~~...~~ kiedy

mowa jest taka, wszystkie cherubinów

a uwaga głęboka jak niebo a wielkie jak

~~wieki~~ wielki wschód – Możemby ... że się

~~...~~ klasyczne obłoki są świętości

~~...~~ promieniową która im ... ~~...~~

płynęły, tak przeciwnie ideały mesjanistyczne

~~...~~ same w sobie, wewnątrz z siebie przetwarzają

świętości co wielkości promienie, że to w samem

~~...~~ wewnątrz jest ognisko i pełności ~~...~~

najwyższej ~~...~~ które się wypromieniowały na zewnętrzne

formy –

Stąd też mamy wynika że ideały ~~...~~

starożytne tchnienie że żyją w tym wieku wewnętrznym

a tę naturę przenoszą przedmiotem, wtedy

~~...~~, wielkiemu a przeciwnie ich obłoki jest

obiektywnej pełności one pełne

ale ~~...~~ zimno i ... , one nie mają fizycznej

uwidocznionej

~~[illegible]~~ się. Po objawieniu uznania racji osobnego ducha tracąc niż pewnej przedziwnej indywidualności —

w oczach nie przegląda duch co tak głęboko umiłowany się jest czystym światem dla niebios — Odwrotnie w ideach chrześcijańskich się dzieje! — Tutaj mniejsze o formy cielesne one uwielbionemi prawdziwie bez ~~[illegible]~~ a jakby tylko symbolem wewnętrznego ognika duszy — ~~[illegible]~~ ale ten ~~[illegible]~~ ogień, ~~boży~~ w kapliczce bożej rozgrzewa owe, jakby ~~[illegible] na bożym~~ ~~[illegible]~~ płonie głownie na tle oblicza ~~[illegible]~~ chrześcijańskich ideałów ~~malowanych, [illegible] postaci~~ — ~~Oczy~~ Oczy jakby zajęte są ~~błyskawicą~~ niebiańską błyskawicą, patrzą niby ~~[illegible]~~ — ~~[illegible]~~ nieustanną gwiazdą czynności, ~~[illegible]~~ a z nich wygląda wieczność, ~~[illegible]~~ patrzą się w wieczność — A gdy w świecie zbawienia zbawion jest atomek każdy, gdy każdy ~~jest~~ skutecznie będąc niczem ~~wartości~~ znaczenia jest sam z sobą, wtedy jednostka z sobą zatem też ~~[illegible]~~ formowaniu ~~[illegible]~~ (✗ razem) ~~[illegible]~~ tworzy nie wyraz ogółu bez jest objawem wewnętrznej tej pewnej indywidualności w świecie nie powtarzającej się więcej po raz drugi — ✱

Poprzestaniemy ~~na tym [illegible]~~ ~~[illegible] zestawieniu~~ ideału ~~[illegible]~~

Przestajemy na tym krótkiem scharakteryzowaniu obu tych ideałów. — Wszelki zresztą porzuciwszy szczegół dotknęliśmy się też ~~[illegible]~~ osnowy a rozpatrywanie się ~~[illegible]~~ w dziełach sztuki ~~[illegible]~~ tak samo jak ~~[illegible]~~ czego by mówić innowierczej dopełnić — nie dostawało — Powiedzmy jeszcze ~~[illegible]~~ tylko, iż w ~~[illegible]~~ tym ostatecznym porzuciwszy oceniania ~~[illegible]~~ własnych ~~[illegible]~~ obu tych epok ~~[illegible]~~ były jedynie ~~tylko~~ ogólne — ~~[illegible]~~ ~~sztuka~~ sztuka grecka ~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ z naszego rozłożenia historyi sztuki greckiej, ~~[illegible]~~ umieć ~~[illegible]~~ greckiej

Słowem ideał klasyczny jest raczej plastyczny, jest niby utożsamiony z epopeją, ~~ideał~~ w tym właśnie w tych postaciach nie widzisz wnętrza antycznej, on cały jest w oczach, wnętrze, on przelewa się w postaci, które wcielają niebo ~~[illegible]~~ obejmując — odwrotnie ideał chrześcijański jest raczej twórczy, na wewnętrznej zgodzie ~~[illegible]~~ niebie ~~[illegible]~~ patrząc ~~[illegible]~~ tworzy i z głębokości swej wewnętrznej

✱ I dla tego właśnie sztuka malowania często tej nowej daleko dziś nadaje mistrzowie do szkoły chrześcijańskiego ideału. Rzeźba żąda prawidłowej rysów a pełności ~~[illegible]~~ rzeźbiarskiej, malowanie jako sztuka ~~[illegible]~~ o uduchowieniu w ich formach pragnie raczej ~~[illegible]~~ uduchowienia, ~~[illegible]~~ a mniejszą ~~[illegible]~~ dba się o to mniej i o błędne niektóre prawidłowych pełności — ††

wiemy że nawet greccy
w późniejszych epokach, gdy nim przy-
wiastki nastawał w życiu - zaraz ulicy
a ulicy kornetu sobie świecący z indywiduum.
mowa, uczona obrazujące, uczą
odoz znowu nawiąże
wszystkie — co dzieje się w sztuce
[illegible] uczona, tej najdroższ epoki
drugi sobie własnego cechy i
w klasycz sztuka potrzeby odświeżenia
z nowa
duchem klasycznego [illegible] a tak nowstaje
blisko się [illegible] ideałów [illegible]
sztuka klasyczna przemieści pojęcie
wzmocni
nad [illegible] wychowanie
z [illegible]
w teorii widzimy że sztuka klasyczna nie może
być nigdy przenoszona w świat chrześcijań-
ski — starałem się wskazać przyczyny
iż samą nastrojenie duchową a całą stanowiło
być [illegible] wielkich okresów ludzkości
są w obrazie ziemi a ten samym
że sztuka będąca własnie wykwitem tego duchowego
wyzwolenia winna sama przez się być
wonna [illegible] w [illegible] dziełach —
Lecz jak o tej prawdzie przekonaliśmy
się tą teoretyczną drogą, tak to prze-
konali
świadczenie nasze potwierdzić nam
i [illegible]
prawo i praktyka jeśli tą wedle
Bo teorya [illegible] i praktyka [illegible] się potwierdzi
i bez przykładu nawzajem się wspierają i uzupełniają
prawomocnie i nawzajem
jak raz
Jak [illegible] do zastosowania do naszych
czasów w teatrze greckich [illegible] mutatis mutandis —
[illegible] w klasycznym [illegible] nieradne i nieodtwarzany
[illegible] dzisiaj nie ma czasów tej już
[illegible] ze wszystkich przyczyn [illegible]

~~Potrzebujemy tylko że choć~~ dawniejsze uwagi
~~nasze~~ Przypominamy tylko że malarstwo
starożytne choć dosięgło najwyższej szczy-
tów w swoim rodzaju, toć przecież też rodzaj
jego był niższym rodzajem, bo przewagi
plastycznego kierunku nie dała się równie
przeniknąć ściśle malarskim, bo ~~dalsze~~ ~~który~~ dopiero
w czasach chrześcijańskich nadarzył się cza-
sie a ~~istny~~ grunt dla siebie. — A zatem
gdy strony warto baczyć że ~~owszem~~ obraz ~~poczta~~
~~tak licznego~~ Ach świętego i tak
wielce licznego pocztu wielkich malarzy
ludów chrześcijańskich ~~uczyniło się~~ stanęło
i tylko tak szczupłe grono ~~...~~ mistrzów
rzeźbiarzy — a co więcej ~~że~~ i ta skulptura
nowożytna choćby w rękach geniuszów
ludzkości krocie uznaje że te utwory posłu-
kane rzeźby greckiej będą na zawsze
~~...~~ wzorami których nigdy
wyrównać nie zdoła! — Nas nie stać
byśmy tak plastycznie, z takiem wży-
ciem siebie zdołali zapatrywać
się na świat jak to czynili owi dawni
~~tarz —~~ ~~toż~~ Zatem z tego wszystkiego p-
że istotnie
widać ~~...~~ ~~...~~ praktycznie ideałów ~~...~~
~~...~~ ~~...~~ ~~starożytnych~~ ~~z wrodzoną~~ na te kroki jak
~~jednej strony nie odpowiada potrzebie~~
~~nam tak z drugiej~~ ~~...~~ ~~wiele~~ wielu
~~przecież~~ nawet ~~jest~~ ~~pos~~ ~~...~~ choćby i my ~~...~~
~~nie da się wykonać~~
~~tego prawdziwego~~ ~~...~~ czyli
Przecież ~~o ile~~ ~~...~~ sztuka starożytna
może być prawdziwie

i dla tego właśnie obok ~~wielkich~~ [illegible] ideał
starożytnego malar-
stwa z największym
niedostatkiem
wyżej przez nas przedstawione

zastosowana w treści nawozy tuj[illegible], rozwięzuje

się najdobitniej jeżeli zwrócimy uwagę na archi-

tekturę; Bo ta z rodzaj sztuki

jest właśnie najpraktyczniejszą, i najści-

ślej. bo ona [samprzez] zostaje w najściślejszym

związku z życiem a niezapisanem, gdy

a potrzebami powszechnemi, gdy inne

sztuki umające się pojmie idealne życie

nasze —

Zwrócimy się tedy [względem] warunków wystawiających

na estetyczne formy architekturę

jest bez liku więc też ani się

kusić będziemy by wszystkie te warunki

wyliczać. Dotkniemy się tedy dwóch ważniejszych

które już ze samej istoty rzeczy pierwszymi warunkami są, i wiele których

używając, jakoż zewzględu na materyał wznoszonej budowli

budynku; drugi ze względu na [illegible] budynku; a trzeci warunek bierze się z osnowy i materyału którego się używa budując

Co się tyczy budującego ludzi uważamy

ze architekturę właśnie dla tego iż jak w takim

w najściślejszym związku z życiem

i iż jest jakby symbolem tego

żywota — a tak architektura nawet wbrew

woli artystów, odmienia się i

przykładem wszystkich jak się ciemne [illegible]

budynki odpowiednie przez obyczajem,

[illegible] potrzebom tak prywatnego

tak i publicznego życia — a

zmienia się artystów spodziewając się i [illegible]

nim formy które przeciągnął naśladować

a które [illegible] się wśród innego

niezmiennych potrzeb, innym obyczajem —

176.

236

Najdosadniejszym przykładem są sami Rzymianie. oni jako lud poważny, jako lud przeważnie obyczajem, a posiadający [illegible] ludzkości mimo woli najpierwej naśladowanie [illegible] rosną, ~~Greków~~ Helenów rosłbas spaczyli przeciwko ~~greckiej~~ ~~ar~~ architekturę grecką — A Rzymianie przeciw razem z greckim. [illegible] wyjęli starożytny, klasyczny — a Rzymianie przeciw sobie nie odbiegli i tyle od Greków jako ~~my~~ ludy nowożytne chrześcijańskie przeszłości tysiącami lat od czasów Peryklesowych —! Stąd wypływa iż jako starożytny kościół chrześcijański wielki greckim chcąc nie chcąc spaczony ~~formy~~ z pierwszej strony helleńskiej architektury a odrzucił strony nie odpowiednie, potrzebom obrzędowi naszej wiary — wyprośnie nam dziś to [illegible] jako to równie zwyczaj ~~tajnie~~ dla tego [illegible] w tem nie ~~[illegible]~~ w [illegible] ~~[illegible]~~ (a na swoich dotknąć [illegible] ~~[illegible]~~ (swoim panom służy) — Prawda a jako się wyżej rzekło architektura Rzymian E ~~budowa~~ był świecka pananii [illegible] ni[illegible] do ~~[illegible]~~ potrzeb ~~[illegible]~~ [illegible] krajów i ludów, a ~~potrzeby~~ bo Rzymianie zwłaszcza w ostatnich okresach [illegible] jakby przejście z klasycyzmu w [illegible] także chrześcijański. Przeciw wiemy że Rzymianie nie byli ludem estetycznym w ~~[illegible]~~ oni nie mieli artystycznego [illegible] [illegible] te formy ~~także~~ które odrzucenie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ odżyły renesansem ~~w~~ 16 wieku

E więcej się nadaje do naszych czasów architektura rzymska [illegible] grecka, bo Rzymianie

moc zabrzmiały harmonią w dziełach tudo

mistrza nad
wszystkich Andrzeja Palladio onego ~~mistrza~~ mistrze

a sztuki
~~wskrzesiciela~~ martwej architektury rzymskiej

rzymskiej
~~klasycznej~~, i przecież zawsze a zawsze

jak renesans ów nie ~~nie~~ zdołał się wy-

wskrzes z pod
budzić ~~wszystkości~~ ze spruchnośli ~~naszej~~

mnej nam rzymskiego stylu, tak też

mimo geniuszu wielkiego Andrzeja

tu formy rzymskiego nie zdołały ~~…~~

bez grzechów estetycznych przenieść się

do naszego świata – wszak rozumowaliś

nasze ~~nad renes~~ uczynione w Wenecyi

nad budowaniem renesansowem

Palladia przedkładamy nieco

a więcej jeszcze nad dziełami

dostatnie nas o tej prawdzie –

~~Jeśli zaś że jeśli sami rzymianie~~

~~ledwo prawie spotrzegamy grzechów nie-~~

~~wolnie postrzelani właściwemi przede-~~

~~wszystkiem architekturę grecką cóż dopiero~~

~~my rzymianie? Że żyjąc w naszej Że jakże nam~~

~~pozostali przy tych~~

~~formach greckich~~

~~obyczaje i zw~~

stoły
~~Jeżeli~~ A jak formy rzymskie, i nawet ~~rzymskie~~

~~przeniesione~~ zastosowane do

kościołów naszych tak i dla nas

patrzące – cóż dopiero jeśli je przeniesiemy

w sanctissimum życia prywatnego – tkać się

widzę ciągle mile lubo tę formę

pompejańskie, bez ~~zamieszkania~~ byłoby

zapewne nikt ~~…~~ nie podjął zamieszkać

w nich na stałe

177

a coż dopiero te wszystkie budowle ~~budowania~~ ~~które~~
~~potrzeby~~ różnego przeznaczenia E które
wzbudziły ze siebie nowożytne czasy, a
o których nawet ani nie zamarzyły ~~nawet~~
~~starożytne ludy~~ owe starożytne
ludy! – Tutaj nawet wszelkie naśladowanie
byłoby zwichnięciem logiki estetycznej F
~~bo~~ przecież każdy budynek mający
właściwe sobie cel ~~przeznaczenie~~ winien
też mieć kształt sobie właściwy, ~~to~~
~~niby~~ i wyraz swej osobny – ~~twórczości~~
Powinieneś z zewnątrz budynku zgadnąć jakie jest zada-
nie ~~budynku~~ jego. ~~jakiś~~ Forma będąca
odpowiednią jednemu rodzajowi budowania
każdego nie może już służyć budynkowi
ani innego przeznaczenia – inaczej albo
~~że ci~~ brak rozsądku artystycznego i że
na jego miejsce stanęła w siebie prawdziwa pusta
a rogatek swawola ~~rozumowania~~ –

~~Jeżeli zaś same potrzeby i obyczaje i urządzenia~~
~~nasze tak prywatne jak publiczne~~
~~tak różne od życia starożytnych ludzi~~
~~ludzi wymaga innej sobie właściwej~~
~~architektury, słowem jeżeli jak już rzekł~~
~~na budowanie już zmienia, ze względu na~~
~~swoje styl od charakteru tej osoby że wiele~~
~~na ten który buduje, tak też powtórzę nie~~
~~może być jednak który nie lada jest~~
~~wygląd~~

E a ~~przez różne potrzeby~~ potrzebowanych,
~~tak~~ tak publicznych
jak prywatnych

G a to z wielu powodów a
już wspomnianej z przy=
czyny ~~że wiele~~ że

Jeżeli tedy tak ważnym
czynnikiem wpływającym
na styl architektoniczny
~~jest sposób~~ jest rzeczą
~~ludzi~~ właściwość
ludzi i wielka który buduje
tak też choć może być
jednak ważnym
czynnikiem jest kraj
w którym architektura
~~stawia~~ tworzy budowania może ~~lada~~
i materyał z którego
stawia się.

~~architekturę~~ Styl grecki a nawet rzymski
jest ~~wszystkiem~~ synem południowego nieba
Europy, owych krain w których kwitnie
wszystko, i mirt, i cyprys, i figa i oliwa
~~[illegible]~~ jako wspomnienie swojej, w których
śniegi ~~[illegible]~~ lekkim, raz ten, na które ~~albo~~ ulubione
~~[illegible]~~ w niektóry strzechy dzieci ~~[illegible]~~
ten nigdy niewyczerpane groby i gmachów wody — stąd ten
ten szczyt niski i dach tak nie w strony
i ~~płaski~~ i łagodny, stąd też i do płaskich hor...
Każda szczytu ~~[illegible]~~ ustrojona harmonią
matematyczną wysokości grubości kolumn i ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ i wzajemne ich oddalenie od reszty budowanie ~~[illegible]~~
stąd też ~~[illegible]~~ tej ~~[illegible]~~ ostoją się owe kolumnady
~~[illegible]~~ i o dachu otwartym, ~~stąd też~~ i kolumnady ~~[illegible]~~ Tak też
otaczają one wszystkiem w koło. —
i domy prywatne w ~~Pompei~~ są ~~[illegible]~~ i stugmy synu—
bolekm nigdy nie ustającego lata, a jak one
dopiero mówiliśmy że one nie odpowiadają
mimo wdzięków swoich naszym obyczajom ~~także~~ też
nowoczesnym i nowoczesnemu życiu naszym ~~[illegible]~~
podobnie też dotrzymującym naszym
zwyczajom jesiennym a mroźnym niemal
zimom — w których ~~po~~ ~~[illegible]~~ polecz ~~[illegible]~~ lato ~~[illegible]~~
chłodnie lato się ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
i ciepłe ściany, domowe ~~[illegible]~~ rzucając
wewnętrznym gdy na dworze ~~[illegible]~~
i śpią wichry ~~[illegible]~~ te ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ i wiecz po drzewach brylantowe
kwiaty ~~[illegible]~~ bukiety porzucone
umarłej natury — ~~wszakże~~ ponijamy
~~Wszakże~~ ~~[illegible]~~ ~~przestaliśmy na tem ~~[illegible]~~ to rzecz sama ~~[illegible]~~ się jasna~~ —
~~[illegible]~~ — ~~Bo~~ Wszakże sama przez
~~się~~.

178

Lecz po cóż nam więcej tych wywodów
Rozumie się samo przez się, iż architektura
zrodzona w klimacie ~~ciepłym~~ łagodnym pomorskim[?] ~~takim jak~~
nie może się zupełnie przetłomaczyć
na strefy wiecznie ~~zim~~ zimne od niego
w których często wielki ~~trwa~~ ~~wśród~~ trzęsie się
wśród wojny z potęgami groźnemi
natury —

~~Krótki wywód~~ ~~już~~
Choćby wreszcie a lekkomyślne zasta-
nowienie przekonywa, że styl architek-
toniczny starego klasycznego świata jest
stylem kamiennym — Kiedy brak ciosów
marmurów, sam ani myśli o kolumnach
które przecież są głównie cechą ~~archit~~
klasycznego budowania ~~Gdzie to następuje~~
~~wcielić~~ ~~już dawniej~~ ~~[illegible]~~ A choćby te
ciosy były nam pod ręką, jeżeliby się uzbierało
tak samo ~~przenosić~~ zachcieć[?] na lekką chorowatą architek-
turę rzymską — jakoś owej portyki kolumniaste
kamienne fasady budynków kosztem
~~wszelkim~~ ~~przewyższyły by~~ wyrównywać nawet ~~by~~
~~a może~~ nakładom ~~za~~ całego budynku
a ~~może~~ a często je nawet przewyższyć.
a cóż dopiero owe kolumny umieszczone
jako ozdoba często wewnątrz wiejskiego
domu mieszkalnego lub publicznego gmachu
Jeżeli byś raz chciał ~~lekko~~ cegłami, drewnem
~~obrzucić~~ wyrzezać[?] lekkiemi[?] kłamać ciosy, jeżeli myślisz
z ciosowego marmuru. Kolumnę zalepić
zwłaszcza[?] kijem drewnianym oblepionym
w koło wapnem, i jeżeli
nim masz.

~~A przytem zważmy że budynki klasyczne bez posągów a nawet bez płaskorzeźb na fryzach i otoczeniu zawsze będzie jakieś i biedny a~~

że ścianą obróconą wszystkiem ku wyrobione-
mi liniami, i ~~naf. barwą~~ ~~osnutą~~ ~~za~~ mniejszą barwą
znaczy ciosy marmuru, już tu bez smaku.
twórz sama ta natura wytłoczy — ~~stoi, drzew~~ one
wszelki może efekty a stoi, a drzew
to co obiedrą te przebrania zmysłowe
i pokażą na jaw żywą cegłę lub drewno
a tym samem i kształty twórz. —
~~Opatk w sztuce życia tak i w sztuce~~
Lecz skoro i ciosu i marmuru ~~wzgl~~
wyjść do budowy zawsze budowanie tworzy
w stylu klasycznym stawiane będzie ‡ ancy
budowę jałowe jeśli co nie ożywią posągami
a ustawione plastycznymi ~~by~~ ‡ na frezach i
i ~~stoczy~~ otoczyć — Co niosą wiele konturów
w tym naszym czasie tak ubogim upornie w rzeźbę-
rów — Aczkolwiek ~~ti~~ nieudawane to istne
~~24~~ straszydła, ~~a~~ obracające budynek i
~~w~~ ulicy, i ciebie w karykaturę ~~sztuczną~~ —
Jak w ~~sztuce~~ życiu, tak i w architekturze
szarlataneryą ani obłudą nie popłaca.
~~Jest Apatk~~ A jeśli ~~rabiąc~~ mając się do budowania
wybierać nam należy styl i formy abso-
wdzięcznie przemawianiu budynku. aby kształt
nie patrzał jak potrzeba, a otwór nie miał
miny obory!, a stajnia ~~formy~~ fasady [illegible]
tak również ~~wł.~~ tem uważania przez się prawie
wszystkiem ~~go~~ należy jakiś ~~est~~ rozporządzać motywy, się
i do ~~[struck]~~ niej dla się ściśle zastosować. —
Budowanie z cegły ~~[struck]~~ może być równie
wypełniało i artystyczne jak z ~~[struck]~~
stosowane ciosu, że jak lecz
drzewne budowanie

239

np. lydarskie lub lombardzkie – a dom
z drzewa stawiane może być wyrazem [illegible]
tej samej wartości nie inne w którym
[illegible] marmurowe [illegible] – byleś budował
tak tym stylem i w tym stylu jak tego
drzewo wymaga – a nie sadził się
bezmyślnie na ~~styl~~ architekturę
grecką i rzymską zadając ciosom i
marmurom – §

~~Jeśli atoli [illegible]~~
Otóż wyciągnęliśmy całą naszą powyższą
rozprawę że jako sztuka klasyczna
starożytności nie może być żywcem prze-
sadzoną w grunt naszego nowożytnego
świata – Tę prawdę wyprowadziliśmy X
najprzód teoretyczną drogą, drogą duchową, bo wnosiąc z pojęcia
tworzenia artystycznego [illegible] tego zasa-
dzenia [illegible] nasz [illegible] fanta-
zji – a następnie ~~z [illegible]~~ drogą praktyczną,
bo z trudności zastosowania [illegible]
[illegible] ideałów i form sztuki dawniej w
naszej epoce i po naszych krajach – Prze-
cież nie mniej [illegible] jakoby też
artyści klasyczni nie zaczęli
obrzucić marmurem swojem i [illegible]
[illegible] estetycznym.

~~[illegible]~~ Najprzód uważmy iż [illegible] archi-
~~tektura~~ architektura starożytności nie
może być stylem w kraju naszym nie
mając [illegible] warunków [illegible]

§ A nawzajem warto
też wspomnieć że nam
[illegible] ~~[illegible]~~
[illegible]
[illegible] przystosi, a
tem jest medal i [illegible]
[illegible] które
[illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible]
zanosi, ~~[illegible]~~ nadan
[illegible] styl, nam, [illegible]
[illegible]
od wielkich [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] epoki [illegible]
[illegible]
[illegible]
~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible]
epok a sam [illegible]
[illegible]
architektoniczne
~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible]
[illegible] –

w naszym świecie, toć jednak tyczy się dziś
rodzaju budynków które bez alegoryzowania
[illegible] z treści
naszych potrzeb i ducha naszego mogą mieć więcej
ubierać się formy greckie a częściej jeszcze
rzymskie. Nie będzie to [illegible]
Muzeum greckiem jeżeli postawisz np.
w klasycznym stylu jakiś pomnik, groba-
wiec, podnóże pod posąg, lub kapliczkę
mniejszą lub grobowiec lub bramę w ogrodach
lub w murze gabinecie malowane, lub posąg i ten
lub galeryę na obrazy,
pomnik budowli — o 4 — Co więcej styl
renesansowy, który jest nam już jak i
gotyk nowożytny a naszych kościołów
może być odgłosem kościołów klasycznych
przekopiowanych.

Jednak nie dla tego sztuka
twórcza jest tak ograniczona dla nas
mianowicie że niektóre tylko mogą wyjątkowo
mogą być jej formy architektoniczne do uży-
zastosowane w praktyce [illegible] jest uchwycony
których budynków, bez której naczelnie [illegible]
jest niestosowanie wyraz [illegible] ją [illegible]
ze strony idealniej duchowej —

Wnet w Grecyi byli [illegible]
pierwszym ludem prawdziwie europejskim
pierwszym ludem cywilizowanym, ludem
we wielkich umiejętności mistrzem a
oręż kapłanem — wnet Rzymianie

ale splatając się
się siłą z treścią
naszych potrzeb
i ducha,

Δ
Co więcej w sztuce
architektonicznej
np. bramy tryumfalne
które własnej [illegible]
[illegible] w niej najwyższe
[illegible]
[illegible] starożytnego
we formach
starożytnych [illegible]
najwłaściwszy wyraz
swój —

18C byli ludem który pierwszy w historyi ujął
ideję polityczną państwa, a ujął ją na wielką
a dziejowładną stopę; Rzymianie byli ludem
który powalił świat ówczesny, by się stał ornem
polem dla chrześciańskiej nowożytnej ~~bez cywili-~~ kultury
~~zacyi~~ więc też Grecy i Rzymianie są celnemi
potęgami w rozwoju ludzkiego rodu, oni na
zawsze brzemieniem zaważą we wszystkich
kierunkach umysłowej dziedziny. ‡

‡ więc i wartościowych objawach.

Zaiste — jak ludzkość cała nie byłaby tem
czem jest gdyby nie była przechodziła przez grecki
i rzymski świat — tak też żaden człowiek nowo-
czesny nie stanie na równi ze współczesną
cywilizacyą ~~[?]~~ jeżeli nie wciągnął w [illegible]
duchowych zdrojów, literatury i pojęć owo
tych dawnych klasycznych ludów — tak podobnie
nie będzie nikt poetą, artystą, kto nie ską-
pał wprzód fantazyi swojej w przeczystym
zdroju wieszczów i mistrzów klasycznych,
zwłaszcza greckich —

~~Tak jest~~ Za prawdę — nikt nie będzie spo-
łą artystą ~~kto nie zna~~ którego duch nie
był ~~posto~~ w świecie pełnością [illegible]
starożytnemu światu — To zdanie od dawna
stało się jakby artykułem wiary naukowej
w nowożytnej Europie, a było poparte naj-
głębszemi powagami w dziedzinie umiejętności
więc też dziś powszechnie jest przyjęte i uzna-
wane. — Byłoby tedy rzeczą zbyteczną gdybyś-
my tutaj chcieli powtórzyć ~~co inni dawno~~
~~powiedzieli~~ owe argumenta i [illegible] w świecie
czasem wytworzonym ~~czasem~~, a byłoby dziwacznem
z naszej strony zarozumieniem gdybyś

my musieli się o wynajdywanie jakichś nowych
dowódców w tej mierze. – Niechaj nam atoli wyjdzie
dorzucić z naszej strony wielka uwaga, a osmielamy się
do niej tem więcej iż ona jest wprost wynikiem
prawie całej poprzedniej rozprawy i naszego
stanowiska i sposobu zapatrywania się –

Odwołując się do tego cośmy dotąd razy wielki
przypominamy czytelnikowi że człowiek w nowo
czesnym społeczności jest wielce różny od człowieka
starożytnego świata –

W epoce ludów klasycznych, człowiek w tej rzeczy –
żył na polu, żył w zgodzie i z naturą
widoczną zewnętrzną więc żył ze światem zewnętrznym mu
i obyczajem i prawem i nie przychodziło
światem – i bez niczego. A ta zgoda nie przychodziła
mu z trudnością. – Bo on w tych mocach
widział jakby w swoją jaźń kości i tkanki
siebie samego widział, one były
one nie były mu w sprzeczności ze składnością.
jego wnętrza, z chęcią jego wewnętrznej natury – stąd
tem on nie zarwał z tamtemi z sobą, dawnego
i zrzeczenia się siebie. – On żył w świecie zewnętrznym
a ten wszystek żył w nim. Obie te
strony nawzajem sobie wtórowały. – Stąd też
starożytne charaktery są jakby z jednego odlewu zrosłe
w ciągłej korelacyi z sobą i społecznością
[illegible] uniwersalności dalekie od wszelkich
wybuchów, broniące od samowoli
fantastyczności, fantastycznością były typem
[illegible] o potrzeby tych starożytnych ludzi – nie
dziw zatem że dzieła sztuki klasycznej dotąd
wznieść tą harmonią to czyste a uniwersalnem
tą cytością. – i że świata ja człowiek swojego
jest zadowoloniony z całości tak i zadowolenia
jest zupełna sztuki, bo on całego
siebie wkłada w to
dzieło swoje

Gdy tymczasem człowiek i wszystek chęci i pomimo, człowiek i obywatel
fantazyi i natura potężnie klubem prawie
kiedyś nawzajem się nawzajem sobie ustawa...

[W świecie nowożytnym inaczej się dzieje! Także
przeciwnie człowiek wewnętrznie dźwignął
się wielkością nabył wiedzy o nieskończo-
ności znaczeniu swojej - Jaźń jego wznosi
się w olbrzyma - ~~lecz~~ Stąd iście i on z jak
z jednej strony stanął na duchowych
wysokościach nieprzystępnych dla
synów starożytnych dziejów tak z drugiej
strony właśnie do znaczenia jaźni, da
swobodą jednostki jego wymaga ciągł-
a w każdej mierze
go strzeżenia nad sobą - Bo jak
pod względem moralnym etycznym
wytężonej
może się poddać ~~bezwzględnej~~ samowoli
własnych
~~nie~~ słuchającej ~~jedynie~~ osobistych zasad
podmuszającej go awanturowaniu serca
uczuciami, tak samo pod względem
twórczości artystycznej bez poczucia
nieskończonej swobody ~~może~~ z chwiejno-
dny się położeniu może wypaść się we
fantasmagoryę nie mającej miary
~~ani to~~ nie uznającej prawa ~~[illegible]~~
ogólnych ~~lecz powodującej~~ lecz rządzą-
własnym
cej się wprost za ładem kaprysem osobistym
W takich razach spełnią ~~[illegible]~~ ustawy
niewzruszone a wyobraźnia zdziczała
zapuszcza
hulać będzie po niezwykłe całkiem
ogólnym niewzruszonym - Ten zawrót
~~A nawet wiemy~~ ~~też~~ chorowity tem
~~[illegible]~~ łatwiej mający przystęp
do fantazyi nowoczesnej się ~~[illegible]~~ gdy

sama przez się treści wewnętrznej, duchowa nowo-
czesnego człowieka jest tak głęboka. Tak się cała,
iż już żadna forma zmysłowa piękności, ~~ani~~ żaden
~~czyli~~ żadne dzieło sztuki: objąć jej nie zdoła
przeto też zawsze i zawsze będzie niezado-
wolnieniem ~~s~~ człowieka z własnego artystycznego
dzieła jego — ~~Bo~~ on nigdy nie wyrazi się
~~Tak tedy~~ w tem dziele w całej pełni
w całym życiu treści swojej duchowej
Tak tedy będzie rozdwojenie między
~~...~~ człowiekiem a dziełem sztuki, między
~~b~~ wewnętrzem jego a ~~dziełem~~, i tym samem
ideałem, między chęcią osobistą a zako-
nem ogólnym — skąd nie jeden nie pokój
i zamęt się rodzi —
Otóż aby uniknąć tego rozpadnięcia się
w sobie, aby utrzymać harmonię wewnętrzną, tę fantazyę
aby należycie współcześnie umiarkować duszę
niechaj mistrz weźmie skrzydła
swoje w poezyi i w sztuce klasycznej
~~dz~~ niechaj go nie trawi chęć stworzenia
dzieła sztuki ~~d~~ z duszą skończoną w dwóch ~~Ani być nie~~
~~b~~ ~~ss~~ ~~on nie powinien~~ bo
~~wiele~~ on tego chce nie powinien klasyków
choćby ~~...~~ przeszłości być wobec dokładnie. Lecz
bo prócz tego nigdy nie dokaże skończenie klasycznej
~~sztuki~~ artystycznej doskonałości szkoła
świata niechaj będzie dla niego ~~do~~ fantazyi
on w niej ~~się~~ wytrawi, przeczuci
swoje, przeniesie ją do form
~~spo~~ przeczystej piękności —

182. Jeśli
Mistrz, więcej nowoczesny, utonie
z duchem w pełności klasycznej
będą przyjęte [illegible] majestatem
tak spokojnej w sobie ~~postaci~~ wiedzy
ni burzy tej wrzawy niszczącej, uczuć świata
jego zamęt a kłótnie własnego serca
~~i on~~ i on wyrzuci te demony swawolne wypychające ich z jego serca
co brojąc w głębi jego — ~~[illegible]~~ już nie przeszka-
dzają ~~w [illegible] osobista~~ w osobistości nie obroni mu
wolnie nawet architekturę ~~[illegible]~~ ogromną
tyjącej w sercu jego — poeta, mistrz to też wyrazić ~~[illegible]~~ w prawdzie
Odnieść swoje ~~[illegible]~~ w łonie w prawdzie
treści własnej oryginalnej indywidualności swojej.
lecz ta indywidualna oryginalność ~~nie~~ będzie
już wolna od przypadkowych, nielicznych
~~[illegible]~~ czynników, od tych powiązań
wielu marnych, zdarzających się i zmieniających w
życiu człowieka, od tych powiernych chęci ~~[illegible]~~ jego
które się tylko w nim legną w duszy nie stoją
gdy ~~[illegible]~~ mu ujmie wielkości potęgi nie stoją
na straży — ~~[illegible]~~ Ta indywidualność zaginie w dziełach ~~[illegible]~~
oryginalna nie ~~[illegible]~~ siebie i ~~[illegible]~~ i tego
a tylko ~~[illegible]~~ [illegible] lecz ona ~~[illegible]~~ wśród [illegible]
jego ~~[illegible]~~ pojawi się w tej samej
przeczystej postaci w jakiej wyszła ~~[illegible]~~ jej
z rąk bożych przy stworzeniu.
Tak jest bądź ~~[illegible]~~ w poezji w sztuce
~~sob.~~ samym ~~[illegible]~~ sobą, bądź synem twojej ~~[illegible]~~
epoki twojego świata, lecz odzyskaj
być ucz się miary i ~~[illegible]~~
spokoju od ~~[illegible]~~ świata
od stworzycieli dziejów

świata – lecz się od niego jak to wartysta wieszcz
pisarz tak żąda nakazać milczenie zachciankom a
dążnościom osobistym i żyje w rzeczy &
i dla rzeczy samej – A lubo wprawdzie że mistrz
chrześcianin jest jak bogatir niebotycznej
Duchowej treści iż całej wyrażone w swej dzieło sztuki
prubać nie może, toć przecież on naodwrót
żąda
całe dzieło sztuki przejąć duchową treścią
i w tem niechaj mu będą słaso-
wszystkie
rzyki zakonodawcami a wzorem – których
nie majoriemy rażniej strony dzieła artysty
owego dzieła coby nie było przeniknione
ideą, w nim tem dział mocby dowolne
wnie ma odłogiem bez nacisku
pr szczegółu co by było obojętnym
dosiadł to przeduchowienie ciż dzieła
wszelakiej
widziesz nie tylko w dziełach sztuki
nie tylko w poezyi, lecz nawet w piśmach
on
prozy – Tucydydes, Plato
Tacitus nie tylko są urzeczenie za artystami
filozofami, oni są drużem sztuki –
Ich pióra jak
wymownie, jak wmiał całości tak
rzecz, lecz każdy wyraz jak
przytomnieniony ideą która w nim
żyje i mieści – Ta proza jak tak spokojnie
rzeczka a tak pełna, iż jak patrzy
owładnie że myśl autora przyjęła
bym żywo jak drgnęła oddaną
zwłaszcza
by mowie, że w wielkie miano szerokie
żywo, orbom wyrazów ich.

iż jego sumienie
nie mogło jego obowiązki
nie obciążyć –

I bo nie ma nawet wszelkiego sposobu ~~Drobnostki~~ takiego nie ~~myśl~~ innego znaczenia

183

Myśl i forma są tu w najściślejszej jedności

~~[illegible]~~ sprzężeniu by myśl i forma –

Jak jakie ~~[illegible]~~ pisma dalej

Mówię starożytności Aristides Periklles, ~~Sokrates~~

~~[illegible]~~ Anaxagoras, i Sokrates są po

postacie w których zasady przekonań

filozofii człowieka z jednej strony

a czyny ich z drugiej strony

są zarówno w najściślejszej jedności ~~[illegible]~~

czyli tych które ~~[illegible]~~ swobodnie ~~[illegible]~~ drobnostki

~~nie są objęte~~ nie są objętne, owe wszelkie są przeplatanie

nieodwiedzone które przewartościowanie ~~[illegible]~~

lub owych tych wielkich postaci – a czyliż

~~[illegible]~~ w epokach nowoczesnych

mniej być winno – tworzące ~~a~~ atomistyczne

wyrobionego ~~[illegible]~~ pisarz etycznie powinne

czyny które nazwane bo są dobre–

wnet które [illegible] bo są to ~~[illegible]~~

a w zwad tych obu ostateczności: niewie

owe przeplatania tak ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nie

są będziż pole drobnego ~~[illegible]~~ – nigdy pozostawione

przekonanych czynności które wiele prze

wiemy są objętne bo owi sobie aż z te

Lecz owe tu sam ostatecznie ~~[illegible]~~ nad sobą

uzupełnianie, cóż czyściej dzieło sam i wielki

uczynić tam do swobodnej jego czasem niemożności

niż tu pole objętego ~~[illegible]~~ co raz więcej ~~[illegible]~~

więcej ~~przedstawienia być~~ bez ~~[illegible]~~ rozchwytanego do małe

symporcji ~~[illegible]~~ w stronę ~~[illegible]~~ lub tych szczegółów.

~~[illegible]~~ obojęte ~~[illegible]~~ w ~~[illegible]~~ w zwłaszcza wielkie

Aż w końcu nie będzie już ~~nie będzie~~ czysta

etyczny myśli nie będzie już ~~[illegible]~~ cały ~~[illegible]~~ formalnie

lub myśli objętej ~~[illegible]~~ całej dziełem etyki

lub jakby ~~[illegible]~~ jakby artystycznej postaci.

~~[illegible]~~ bo owe wszelkie strony tej całości przeplatanie przez innego

W której niebieńska istota przyjmuje się jako
w obrazie naszym –

Nie przeczy zapewne nikt że ta jaźń
wspólna idei etycznej a niezgodzie się
nad wrotami której nie nam przychodzi
stanąć ... idea etyczna była nie
raz wyższą od naszej chrześcijańskiej
moralności chrześcijańskiej – przecież ...
w tej pracy przy końcu nam ... nieskończoności
bożej ... tym więcej tęsknię
atoli i wobec tego nie więcej przyjmiemy czego
nikt ... nas ... promieniem
im ... przez uzdrowienie tego
promienie stanie się ..., tem ...
... ...
z ... prawdę wyrazu ... że ona
jest ... tej jasności, ... idealnej zdobyczy
tego – lecz (czyli tego etycznego ideału zdobytego
... z idei etycznej tak ... me
... ... pełności. – Idea etyczna
... bierze od naszej zostanie się całkowicie
... wyższy ... ludzi,
... ... tworzy
... tak wyższa będzie
Klejnotami ... chrześcijańskiej
od ... całkowicie objawia się ... w ciele
całkowicie ... chrześcijańskiej.
sztuki – Przecież ... w ... nie
... jest w ... ...
że ... nie ...
one ... w ... sztuki, bo sztuki przecie
... form ... ... przyjmie
... a ... formy przyjmie ...
a nigdy tę formy nie będą
... objawem
swej treści ... i ... ...

Ogromny postęp nad ludy wschodu
które wyprzedziły w czasie Grecya więc
nad one Judea Babilonia, Egipt wyżarzony
Te ludy są ostępa oddane siłom bezrozumnej
rzeczywistości, materyi – więc u nich
przewaga siły fizycznej – jak dzieci
wprowadzić które rzucą naturą – u
nich duch a materya w dziełach ~~[illegible]~~
zarazem niezorganizowanej od siebie
dzielą z [illegible] V.

Grecya organizuje się tak duchowa
od materyi od natury, wreszcie ~~ma~~
nawet wyższość ducha nad naturą
ale nie przyznaje ducha ~~[illegible]~~ zarazem
[illegible] się ∓ bez ciała a harmonia stąd uczłowieczenie
ciała bez ducha – Idea Boska

∓ Te ~~x~~ bogi które są wielkiemi
nieśmiertelni są obleczeni
materyą ciała ludzkiego – ale
~~[illegible]~~ w tem ciele [illegible]
wielkości mimo że ciało
[illegible] najwyższej [illegible]

∓ Na wschodzie materya jest
Bogiem, zwierz ma [illegible]
świeci, na szlachetnym kształcie
ludzkim, [illegible]
[illegible] to [illegible]
Kosz – [illegible] ducha
[illegible] Na wschodzie
[illegible]
myśl [illegible]
przeważająca ~~[illegible]~~ bez względu
[illegible], wschodzi tworzy
wszystkie [illegible]
[illegible] potwory –
Grecya ~~[illegible]~~ [illegible] ducha
[illegible] w postaci [illegible]

∓ Nad Grecyą unosi się olimp nie-
biański ~~st~~ mieszkanie bogów nie-
śmiertelnych – ∓ Te bogi są wielkiemi
nie duchami a jednak zestosowani
z naturą bo odziani ciałem, ~~[illegible]~~
~~ter [illegible] [illegible]~~ pona-
~~ni oddani [illegible] [illegible]~~ Trzeba
więc i wzajem trzeba ~~[illegible]~~ rzeczki natury
~~[illegible]~~ bo mają ci do ciebie jak
człowiek albo jak ... [illegible], albo
~~jak [illegible]~~ jak rodzice do dzieci
lub jak rodzeństwo – lub [illegible]
∓ Te bogi
ich [illegible]
wielkiemi te ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i [illegible]
[illegible] oddali [illegible]
[illegible] jako
[illegible] i słabostkom jakby
[illegible] – w
[illegible] nieśmiertelni –
olimpie nie brak zazdrości
gniewów
Dasow, [illegible] a [illegible]
bez ~~Kosica~~ – Jowisz ~~[illegible]~~ [illegible]
bogów
[illegible] ~~[illegible]~~ obradom, więc też
doniadna [illegible],
to ~~[illegible]~~ napomina ~~[illegible]~~ to zawsze [illegible] –
a gniewa się, ~~[illegible]~~ [illegible] i [illegible]
a nawet
pobrze sojusz gromami i [illegible]
a je trzyma [illegible] – niekiedy
[illegible] przy ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible]
i [illegible] niebezpieczeństwa [illegible]
a bogowie [illegible] się [illegible]
niekiedy Apollo Bóg pieśni
[illegible] w [illegible] i śpiewa i [illegible]
[illegible] bogom – niekiedy
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
ku Bogowi i Bogini [illegible]
[illegible] ze swojej [illegible]
[illegible] a [illegible]
serdecznym [illegible]
[illegible] wesołości [illegible]
[illegible] i [illegible] – Ale i [illegible]
[illegible] Jowisz [illegible]
o [illegible]! –

Ale jak w tych bogach greckich widzimy
tę samą siłę to pokrewne duchowe i zarazem,
jak widzimy idee ducha a materyalizowane
a ubierane — Tak naczynie widzimy
materyą, wcieloną uduchowioną —
w owoczach ducha — natura rozbudzona
pełnością uduchowieni — Stąd się opowiadało
ludziom promieniste na niebie że
Phoebus, to Apollo władający wodzami
płomiennymi — a wprzód go
Dziewica aurora rożowa — Morze
rozhukane o brzeg to Posejdon
rozgniewany — Błyskawica grzmoty
to Jowisz miotający gromy — Echo
wymieniające echo i śmiech echa
to tylko rozdźwięk wesołych
nimf — Miłość to strzała psotnego
swawolnego a tutaj synka Afrodyty, Boży wróżki półbogów,
cała natura, pełna bogów i boginiec
już mity nawet zaludnił ducha
nie uważając przewodnictwo nawet
naprzeciw nimfy, w drzewach
wierzbach nimfy, bo kiedy aż cała
włożyły już wesoła swawolne drużyn
przerażających koboldów Faunów.
To uduchowienie natury spotyka-
my i w życiu ludzi uduchowionej
Greków materya bez uduchowienia
była wstrętną — Tak cała Attyka
zaśmiewała się z Beotów że wiedząc
swoich Ciągnąć... wszelki
że byli smakoszem a duch znali
to przez Beotka — że tam wołano
Beotów brak soli attyckiej bo
dowcipne rozmowy, wdzięcznej pieśni
Bo ateńskie wesołe natychmiast
skoligatom, we wieczór a każdy
a biesiadujący a rozmowa dowcipna, rozpierał myśl
był, a nim, gdy się puchar
piosenki — szła kolejną

ta idealność, ta moc twórcza
nie nawet rozszerzała do niebios
do szczytów których wszelkie
przez pokłony i naprzód —
Kto nie widział po mieście przemierzał
obłoki szczytów zachwycenie
widzi jak wznosi się jak szczyty
wszelkich ~~[illegible]~~ lampy, i w ostatniej
[illegible] w widzeniu [illegible]
do ich estetyczności jak i [illegible]
u[illegible] nie widzi — ~~[illegible]~~
Ale nie [illegible], opisanie
~~[illegible]~~. — [illegible] [illegible]
wskazał wszelkie przedmioty
w których uosobiono się
duszy, i materialnie natury —
Tylko tak powiedzieć to całe
że ta doskonała harmonia
ducha i natury była skutkiem
sztuki w którym się odbija
Grecja wspaniała wskazuje [illegible]
całość — Bo aż na wskazuje nad
[illegible] natura przemawia do
duchem, w Grecji duch
bez skrępowania rozwija się
jest duch nie ulega ani
materii ale nad przemaga
[illegible] — że ciało jest wyrazem
ducha — ale toć istotnie jest
[illegible] estetyki — bo w nim
jest [illegible] jest wcielenie
[illegible] duchowego — jest to
[illegible] duchowej idea wcielenia
[illegible] —

Czem była Grecya, jaką były jej artyzm tor
sztuki
poznamy z dzieła co się zwaliło w epoce
[illegible]
najwyższego jej rozkwitu. [illegible]
Jakoż aby zro
zrozumieć ducha chrześcijańskiej społeczności
ustarczyły nam najpierwotniejsze jej
zabytki przechowane w katakombach.
Bo wiara chrześcijańska — jako prawda
bezwzględna tak wskróś przeradziła swój świat
że raz za pierwszem pojawieniem swojem
[illegible]
wyraziła i nawet
nadało nowe cechy i sztuce samej — [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] do Boga. We wierze chrześci-
jańskiej ideał dokonany jest w całości
człowieka
w zjednoczeniu się z Bogiem —
Religia Greków jest dopiero
oznaką dążności serca ludzkiego by się
wznieść do Boga, ale ta dążność jest
niechrześcijańskiej
społeczna całej ludzkości, Grecya zaś pozna-
nie z innemi ludami pogańskiemi
wyrażała ją tylko stopniem wyższym
zapomnikami swoimi
nadała tej dążności
czysciejszym
trybem
[illegible]
współcze-
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
więcej pod obu
[illegible]
do celu ludów Wschodu gdzie
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Gdzie by
przydzienny trybem
innym a odmiennym
jest od tego który nam
rozjaśnił istotę sztuki
chrześcijańskiej. Jakoż

Kiedy we wschodu obrazowa-
między sobą
nia się jedynie
mersyjne lub wyroczne
stopniem — lecz
widy chrześcijańskiej zaczyna
w nich nie już stopniem
ale genetycznie, co do
zadicza poglądu — Stąd znać że
w zabytkach początkowej sztuki
greckiej które zarazem przeto
greckiego — ale
wszem nie wyrazisto
więcej każdy
o czym więcej jeszcze podobnie do
[illegible]

Pragnąc więc zrozu-
mieć usposobienie Grecyi
i tak się wyraził
i sztukę jej współczesną, trzeba
ująć sztukę grecką jaka
była w owej
wyższej rozjęcia rozwoju
gdy Grecya dosięgła w której
rozjęcia tej

Stanęliśmy – na wysokości Alcovoli ~~ateu~~

przy Sapa ni rozkładając się atamy nigdy blei

nas nad krajnotą wodnych twardości starożytnej

natchnął Hersbergen na tych wysokościach

tuż obok nas

~~[illegible]~~ Krainy greckiej ~~stało~~ się też była

Ta szczęsna natura ~~Grecyi~~ działa ~~by~~ była pomocą ~~by~~ jéj mieszkańcom do wzniesienia się ~~[illegible]~~ na ~~[illegible]~~ ~~stopień~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ szczebel wdzięcznych dziejów ludzkich który im przeznaczył opatrzny duch historyi — to też Krainie tworem ∆ ~~rozmaitości jéj dzielnie sobie~~ ~~sobie~~ ~~[illegible]~~ ~~od siebie odmiennych do sprawi~~ ta że żadna z nich nie staje się przewagą a tem mniéj wszystkie ~~one~~ [illegible] natury stwarzć sobie wbrew wrażeniu cechy geograficzny nawzajem się równoważą, nawzajem się nie wykluczają i znoszą się, ~~a tem~~ żadna z nich nie uzyskała pierwszeństwa nad drugiemi. Tak ~~[illegible]~~ ~~Grecya~~ Grek ~~staje się wol~~ wyzwala się z pod ~~wpływu~~ niewolniczego jéj wpływu ~~natury~~ ~~[illegible]~~ przyrodzonych ~~[illegible]~~ ojczystego kraju — jest wolnym jego mieszkańcem — Podobnie też usamowolnia się od natury własnéj cielesności swojéj. ~~Lubo~~ ~~Grek~~ Lubo nad Grecki nie potępia jeszcze popędów przyrodzonych, lubo się jeszcze nie wznosi ~~[illegible]~~ nad materyą ∂ nieskończenie nad naturę, nad ducha a jednak ~~ale~~ już znać ~~[illegible]~~ różnice ducha a materyi, co więcéj już przeważa ~~przeważają~~ ~~[illegible]~~ i władnienie wyższości ducha nad ~~od~~ materyą i nad naturą. Tak natura w Grecyi przestała być panią despotyczną a stała się jego przyjaciółką — Grek żyje w harmonii z naturą —

Ta natura ojczystego kraju Greków swój stracił może wpływu despotycznego ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~wpływu~~ ~~despotyczny~~ ale wpływa na nie a uwalnia ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ na artystów ~~[illegible]~~ ~~to~~ estetycznym ~~[illegible]~~ i gaje zielone, pagórki niż lekko faliste, do urodła a także przepaści, błonie kwieciste, i spiżowe ~~[illegible]~~ spowiate mnichoty gór w których się ~~[illegible]~~ ~~spis~~ oczy i serce ~~[illegible]~~ w ~~[illegible]~~ nieba ~~[illegible]~~,

∆ różne części są ~~rozmaitości~~ tak odmiennej rozmaitego ukształtowania, tak rozmaitej geograficznej natury iż żadna

∂ lubo jeszcze nie orzekła że natura a duch są sobie potężnie przeciwne

do nowo

[illegible] zwierciadłem, po kilku ~~[illegible]~~ [illegible] tysiącleciu, zwołana
a wielki powiew [illegible], a ~~to~~ znów wszystkie czynniki
wyjęte w [illegible] promienne [illegible] — składają
się we widoki [illegible] wrażenia, które ~~[illegible]~~ od
pełnością natury
prowadzącego do [illegible] ten [illegible] od
pochodzących lat ~~umierają pełnością natury~~
umierają go [illegible] jego [illegible] na ~~[illegible]~~ zbrańca pełności
na ~~twórcę [illegible] twórcę ostatki pełności~~
na progu na [illegible] —

Podobnie ze duch człowieka wywołał
się w Grecji na wolność, więc ten [illegible] po raz ~~[illegible]~~
pierwszy [illegible] ludzkich duch rozwija
się postępem, ~~[illegible]~~ wzięto [illegible] pierwszy [illegible]
się historya a w prawdziwem znaczeniu [illegible] już wprowadziła ~~[illegible]~~
do czasu [illegible]
Grecja żyła ~~[illegible]~~ aż ~~nie~~ ~~[illegible]~~
w [illegible] całej ~~całej~~ idei która była jej zadaniem aż ~~[illegible]~~
~~[illegible] spełnia do ostatka [illegible]~~
~~nowego~~ — a wtedy dopiero umierała gdy
jej ~~spełna~~ do ostatka dokonane było
jej przeżyła — i gdy już zawczasem nowa [illegible]
idea ~~dziejowa~~ ~~na ślepo~~ wstępowała w ~~[illegible]~~
~~dzieje ludzkie~~ historyę. — Państwo Wschodu prze-
ciwnie — one nie umierały na ideę. z końca wszystkie [illegible]
przeżyte, ale na własne zepsucie, na walka co ~~[illegible]~~
nie ustępowały ~~że świata~~ zwiędłe ~~[illegible]~~ ~~od~~ przed ~~[illegible]~~
wyższą ideą ale gięły pod ciosami innego
~~narodu~~ szczepu co ~~również barbarzyński~~
założywszy panowanie na rozwaliskach
poprzednika ~~[illegible]~~ żył ~~podobnie~~ wygodnem do niego
~~z barbarzyństwa~~ — barbarzyństwem,
a znów po krótkich latach ~~[illegible]~~
umarł ~~na~~ z rozpusty
i znów [illegible]

753 iło z głowicą koryncką. Porównajmy w tym celu kapitel koryncki fig 162 z ~~fig~~ drzeworytem fig 113 (na stronie 242 przedstawiającym kapitel rzymski

~~Rzecz dziejów~~

~~sztuki klasycznej~~

Epoka pierwsza
sztuki klasycznej
od czasów najpierwotniejszych aż
do czasów Solona
(do roku 580 albo 560 przed Jchr)

Wiemy jako w czasach mitycznych ze wszech stron świata przybywają osadnicy do Grecji, i jak ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ długi ~~[illegible]~~ wiele upłynął czas zanim te ~~[illegible]~~ niezmierne żywioły się ukołysały i spoczęły na ~~[illegible]~~ pewniejszych podstawach. ~~Przez~~ Atoli przez to w tych dawnych [illegible] zarazem ~~czynniki~~ ~~[illegible]~~ sztuka zaniedbały się [illegible] czynniki najważniejsze dla przyszłej ~~[illegible]~~ ~~czynnikami~~ Hellady — Jakoż wśród przeróżnych ~~[illegible]~~ ~~[illegible] Hellenów~~ — przeważnie ~~czynnikami~~ i szczepów dorycki osobę nadają ~~szczep~~ szczep jeszcze wręcz surowy twardy i szczep joński ~~Ch~~ Chalcydowy [illegible], Tagowy, lżejszy, umysłowy [illegible] choć nie mniej [illegible] — Oba ~~te~~ ~~szczepy~~ szczepy, nawzajem się [illegible] się uzupełniają [illegible] harmonia —

~~Jak [illegible]~~

Gdy Grecja w tych czasach walki i zamętu się wyzwala ~~[illegible]~~ ~~Grecja~~ ~~świadomość~~ ~~[illegible]~~ ~~Grecja~~ nie dość dosyć jeszcze

~~do wiadomości własnej istoty mojéj
więc też nie wołała [illegible] uznania
tej istoty mojéj [illegible] nieustannie
nie miała swojéj [illegible] własnéj
[illegible] antyczny
[illegible] był
[illegible] Od pierwotnej
antyczny Greków z jednej strony
[illegible]
strony [illegible] królewskich
nie człowiek opiewa w pałacach
[illegible] drzewianych
o zbroi [illegible] o kształtach [illegible]
[illegible] zatłoczonej [illegible]~~

do świadomości o własnej istocie mojéj
nie też nie wołała jéj uznania ~~[illegible]~~ istoty
nieustannie, nie miała swojéj [illegible]
własnéj. Prawda że człowiek opiewa
wnątrz tych królewskich pałacach
o zbroi Achillesa [illegible]
o dzwonach kapłanów drzewianych ale ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ niż
~~[illegible]~~ wasz iż z pewnością iż mają istoty
nie dorównały natchnionym pieśnion [illegible]
wcześnie —
Do pomników architektury ~~[illegible]~~ prostszej
~~[illegible]~~, które poranniej należy
~~[illegible]~~ rzeczy [illegible] poranniej ~~[illegible]~~
mówionych [illegible] ~~[illegible]~~ składały, one
~~[illegible]~~ cyklopejskie, ~~składające~~ się z ogromnych
~~[illegible]~~ a nie kamiennych, skalistych spiętrzonych
bałwanów na sobie ~~[illegible]~~, a
~~[illegible]~~ który w zbocze kamienie
zrównywał

249

Pomimo te budowy przybierają więcej prawidłowszych form. — Również w naszej konstrukcyi są bramy otworem (utworzone przez dwa słupy skalne bo[illegible]wany opierające się o siebie pod kątem ostrym — albo nie dwa kamienie słupów przykryte u góry i to głazem [illegible] wielką) z [illegible] Z tego bohaterskiego okresu doszły naszych czasów jeszcze owe wielce zajmujące zabytki znane za skarbce uważane. Są to budowle w formie ostrokręgu dokonane, w połowie pod ziemią a w połowie nad ziemią. Nie mają one atoli sklepień we właściwem znaczeniu bo są tylko w ten sposób budowane iż warstwy iż coraz węższe warstwy głazów coraz więcej wychodzą ku wnętrzu budowy, tak iż u samej góry ostatecznie mały otwór, który zamknięty jest kamieniem. (Skarbiec Atreusa w Mycenie 45 stóp wysokości tyleż średnicy u dołu) — Tu należą także [illegible] w ziemi naszej pamiątki, które do dziś olbrzymie opasane murem miasta [illegible] — a [illegible] grobowe w [illegible] sztuki — [illegible] wiadomo iż po przyjściu Dorów. Już rozwija się w architekturze dwa style dorycki i wraz od niego joński — [illegible] ukształtowane, [illegible]

w Grecji

Zapomniałem skulptury oddającej naszych czasów one „bogi" nad bramą mykeńską lwy fermy ich, architektoniczne dzielne wszystko twarde jakieś kamienne – ~~Co do posągów przedstawiających~~ ~~[illegible]~~ Rzeźba zaś przedstawiająca bogów jeszcze za długo zostawała w powijakach – gdyż temi czasom musiało zacząć o sam symbol – zatem kamień, który raczej wystarczał dla kultu przed grobem – Pomnik [illegible] [illegible] Doprawiano do posągu głowę a także [illegible] [illegible]

Pomnik ten jeszcze [illegible] zamieniał się we figurę sztywną [illegible], mającą nogi przylegające do siebie i [illegible] do [illegible] nie trzymały jakiegoś przedmiotu. ~~To~~ [illegible] Ta skołczałość gra podobna jest egipskiej ale [illegible] [illegible] że z tym [illegible] greckiej [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] – Te [illegible] [illegible] [illegible] figury [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] religijnej rzeczy przedmiotem [illegible] [illegible] (np. starożytnej [illegible] [illegible] Pallady [illegible] [illegible] [illegible] Palladium). – nie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Malarstwo tego [illegible] [illegible] [illegible] się na [illegible] [illegible] farbami [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] figurami

Epoka II

Zanim atoli zabierzemy się do samego zarysu tego, będzie rzeczą korzystną dla młodzieży czytelników podanie niektórych najpotrzebniejszych wiadomości o budownictwie greckiem i rzymskiem.

Ogólne i wstępne

wiadomości o Architekturze starożytnej

Klasycznego świata

Jak wszędzie, jak zawsze tak i w Grecyi starożytnej najwyższym tworem architektury rozwiniętej są świątynie — Świątynie greckie podobnie jak wszystkie inne stosunkowo bardzo skromnych rozmiarów — Bo wnętrze jej [illegible] przestrzenią dla samych kapłanów zaś miejsce w której była [illegible] posąg bożka, a przed posągiem ołtarz — Przed wnętrzem atoli stał drugi ołtarz ofiarny około którego gromadził się lud. —

Rozkład świątyni architektury jest prosty — prostokątne — Podwyższenie znaczne nad ziemią — opatrzone ze wszystkich stron stopniami — Na tem podwyższeniu z którego dłuższe wznosi się świątynia są zwykle dwa razy dłuższe niż ściany węższe — obok kamiennych ścian w [illegible] w ich odległości stoją rzędy kolumn [illegible] podnieśmy dach jak szczyt od ściany krótkiej wznosi się w górę szczytem. Ten szczyt opowiem niżej gdy mówić będę o [illegible] jak to widać w całości wznosi [illegible] str. 741. [illegible] =

E prawdą: tem

E łaskę prostokątną

E to jest grzbiet jego biegnie wzdłuż świątyni

na osobnym arkuszu przepisać

~~Naprzód~~

od ~~strony miasta prowadziły przepyszne~~

~~marmurowe schody na wysokości~~

gdzie ~~Attica~~ Akropolis

251

myśli — I dla tego właśnie jakeśmy przyjęli że gdy harmonia najwyższa jest ~~całej budowy~~ całego budowania mistrzynią, zatem też wszystkie jego części odnoszą nawzajem do siebie ich proporcya, a zgoda ze się staje arcydziełem sztuki nieprzewyższonem nigdy, po przez wszystkie już wieki następne —

~~Wysokość całej Kolumny i jej stosunek do~~ jej ~~średnicy, oddalenia wzajemnie Kolumn~~ od ~~siebie, stosunek~~

Stosunek wysokości kolumn do ich średnicy i wzajemnego oddalenia od siebie, i również stosunek wzajemny części stanowiących samą kolumnę bo również głowicy i podnoże, a również proporcye części głowicy lub podnoża ~~stoo~~ czyni samą kolumnę kompozycyą ich artystyczną tak jakgdyby ona była pieśnią poematem — A cóż dopiero jeśli porównywać będziemy te kolumne jako uzobraziciełki siły dźwigającej do ciężaru który ona dźwiga zatem do belkowania a nie do brusa (architrawu), nadbrusia (fryzu) ~~i gz~~ i krajnika (czerica — gzemsu). ~~Ja~~ Bo jak te wszystkie części belkowania ~~składają się do całego~~ ~~ołtar~~ mają uzasadnienie swoje w samej naturze bo w konieczności wypływającej z konstrukcyi, jak te wszystkie części nawzajem ~~się~~ składają się wdzięcznym akordem — tak również całość, bo całe belkowanie będące ~~wyrazem~~ jakeśmy mówili wyrazem ciśnącego brzemienia # # nie jest ani za lekkie dla siły kolumn ani też nie cięży ich zbyt ciążąc nie mylę masą — Zważmy sama kolumna choć z ciosu nie jest

nie jest martwem kamieniem, ani głuchym
głazem, bo właśnie dla tego że ona jest
wyrażeniem niem dźwigającej siły ~~myśli~~ ~~sobie właściwej~~ niej to
myśl ją ożywia i oddycha w niej, ~~stąd ta~~
~~myśl~~ ta myśl objawia się nie tylko tem że kolumnę
~~[illegible] im wyżej tem więcej~~ jak w górę zwieńczona ~~na~~ kapitelem
na którym już mocy potężnie legnąć brus
a u dołu (jak w jońskiej i korynckiej kolumny)
stanęła na podnóżu będącem jej utwierdzeniem
lecz nadto kolumna im niżej tem ~~potężniej~~ dużej, grub-
szej, a właściwa w doryckim porządku ~~jest~~ tak
średnica ~~tak u dołu~~ Kolumna ~~tak~~ u spodu ~~kolumna jest~~ większa
potężniej ~~grubości~~ średnicy że się obchodzi bez podnóża
~~To wszystko wyobraża już znaczenie kolumny~~,
~~jako [illegible] dźwigającego, przecież tym jej~~
~~nawet~~ lubo atoli że ~~właściwości wszystkie~~ ~~już same~~ wszystkie cechy greckiej
z ~~[illegible]~~ lubo te wszystkie ~~z jednej strony~~
kolumny jak z jednej strony objawiają że znaczenie kolumny jest
dźwiganie ciężaru tak z drugiej strony idealizują
i odczłowiają jej formy, ~~tak~~ przecież ~~[illegible]~~
~~widzimy jeszcze jedną właściwość mającą cel~~
~~[illegible]~~ ten, swoisty jest charakter głębszego jeszcze nabiera
nastroju ~~w tem~~ ~~[illegible]~~ w tej właściwości, którą Grecy
entasis zwali — Jakoż ~~[illegible]~~ ~~tło~~ trzon kolumny
mniej więcej w nadłu wysokości z lekka nabrzmie-
wa ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ to delikatnie prawie
~~[illegible]~~ niespostrzeżone ~~na~~ zgrubienie ~~[illegible]~~ ponad nim
~~nil małą~~ linią a trzon zwraca do prawidłowej swojej
średnicy — Widzimy że tedy że ~~ta [illegible]~~ jak owe ~~[illegible]~~
szczerbienie kolumny ~~jest je~~ odsłania je od formy
walca, tak znowu przez entasis odsłania się nieco
od tego jednostajnego zwierciadła —
O strojności ~~[illegible]~~ tak bogatej, genialnej
a przecież nie

ubierającej świątynię

przesadniej nie dałaj nam jeszcze możne —
wspomniany tylko że fryz a mianowicie jen
otoczony tj. jak ~~[illegible]~~ dyktuje pole na
względach padawało ~~[illegible]~~ pożądana sposobności
dla rzeźby która też mniejsze jakby klejne
domi sztuki iż z zadziwiła płaskorzeźbami
~~[illegible]~~ odpowiedniemi ułożeń boskiego
~~Której~~ którem przedtem cały był po-
święcony — toteż sam strop przyświątkowy
~~[illegible]~~ złożony jak ~~[illegible]~~ już powiedziano z tramów kamie-
nych sam przez utworzył kasetony nie raczej
~~przedtem~~ belki kamiennych tramów z tramów, takowe
tedy ozdobione były w roze ~~[illegible]~~ i kwiaty rzeźbione —
~~Przecież nie może mniej się płaskorzeźby [illegible]~~
Przecież choć rzeźba jako sztuka osobna ~~[illegible]~~.
~~[illegible]~~ cechuje stroiła dziś mniej i wiosny
architektury, toć przecież — jak słusznie i to jest najważniejsze
wśród swoj brata ~~[illegible]~~ architektura ze
siebie samej bo jakiemuś rzekłbym już wyżej
~~[illegible]~~ budowanie greckie to miało do siebie iż co rozumnym
w niem było potrzeba techniczną, uczuciowej kon-
niecznym z konstrukcyi samej to stawało się
zarazem i przystrojem ozdobą i wdziękiem,
i nawzajem przystrój każdy był własnie takoż
czynnikiem konstrukcyi i bo zaczątkiem ~~[illegible]~~ i taka była własnie zasada ~~Ta zasada~~ jest
nowy i świętości budynku — żywotne ~~[illegible]~~ architektury greckiej, bo ona to zasada ~~[illegible]~~
nie rozumiejąc atoli jakoby fantazja archi- więcej niemo- się jakimś
techniczna ~~był~~ ~~[illegible]~~ zieleniąc krępowała tym — i owem
pedantyzmem szkolnym niemi tym — i owem
~~[illegible]~~ najdziesz w świątyni greckiej
przystroje ~~Które nie do rzeźby należą~~ nie będące dziełem
ani skulptury ale czystem
urokiem architek-
tury

~~on~~ to wieloboczne

— I jest wynikiem całego wyrobienia niedoścignionego i przypomnienia go w historyi Rozumu

zdają się przecież też

a które ~~nie wprost wypływają wprost~~ wypływać wprost

z potrzeby z konstrukcyi ~~[illegible]~~

w ~~fantazyi twórczej nie~~ a lecz są jakby matery poema-

tów śpiewającem, swobodnym a swobodnym ~~[illegible]~~

przez to artystą — Więc tedy widać że fantazya owa

wolna ~~owa~~ pełności owa nie ~~oddana~~ tyła uznajemy

na oślep oddana prawidłom i prawom ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ władnącym ~~[illegible]~~ niewłaściwej której

światem martwym, ale prawie że twórczej materyi ~~[illegible]~~

architekturę bez osnowy (materyał) do budowania

~~Na~~ — Przecież z drugiej strony nie rozumiejąc nawet

aby wolności dzikiej a swobodnej oddać fantazyi

oblał nasze zasady ~~[illegible]~~ którymi za żywota ar-

chitekturę greckiej uznali — Bo nikt tego że ~~[illegible]~~

najdrobniejsze w budowaniu helenistem jakieś przystroi

~~ozdobę~~ będąc prawie z racji ~~[illegible]~~ samej przez się ozdobę

nie wypływa z konstrukcyi, tak prawie tylko by się ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ w niej ~~[illegible]~~ blaskiej ~~[illegible]~~ nie patrzył zawsze

~~[illegible]~~ konstrukcyi

pierwsze iż ~~[illegible]~~

z on ma pierwotny zarodek swój istotnie w tej konstrukcyi

i ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~swoje~~ na niej jakby na [illegible] swój potrzebny rozumiem

zrazu fantazya oddał potrzeby ~~konstrukcyjnej~~ techniczne od [illegible] w swej

że sobie swobodnie i ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ poezya ~~[illegible]~~ że ~~[illegible]~~

~~[illegible] architektura grecka~~ ~~[illegible]~~ wydaniu ~~[illegible]~~

~~sobie tak~~ jakkolwiek ~~[illegible]~~ fantazya artystyczna

Śmiałbym być ~~[illegible]~~ że ~~[illegible]~~ postępita sobie podług wzorów jak sobie one

grecyi ~~[illegible]~~ postępita sobie poezya zawsze prawdzi-

postępita w myślach jak sobie poezya zawsze bywa jak

wa poezya — ~~Bo~~ każda istna poezya zawsze zrazu zacząwszy od rzeczywistości

więcej potrzeczona od rzeczywistego świata a tak obudzone

chwyta ~~[illegible]~~ sobie pudany osnowę i przetopiwszy ją ~~[illegible]~~

wpasnęczaty nad chmurami ~~[illegible]~~ stwarza niebo ~~[illegible]~~ dziwo

wkońcu pełne swobody i ~~[illegible]~~ wolności — owak uważmy jeno

że te fantazya ~~[illegible]~~ grecyi prawie jak z tem mozoles

mia przy słowach ~~[illegible]~~ architekt ~~[illegible]~~

poczęło sobie i myślami tutaj pobłąkanemi wracać
prosto od ~~świat zjawisk~~ świata zewnętrznego bo
od zjawisk natury poruszających serce owej
młodocianej historyi podziwieniem, a później
gdy Hellada, te zjawiska przyrody ~~ozdobne~~
uważała symbolem, a symboliczność wniosła
~~do znaczenia~~ w dziedzinę poezyi rozsnowy
na ~~[illegible]~~ [podawane sobie] tle ~~[illegible]~~ [owe myśli] ~~uroczej~~ piękności ~~[illegible]~~.

uroczej — ~~lecz jeżeli tak~~

Lecz jeżeli tak wszystkie, jeżeli owdzie architektoniczne
[pierwotny] rząd myśli z konstrukcyi technicznej wiodą, tem mniej
znajdziesz w tem helleńskiem budowaniu przekłamań
któreby były albo niewłaściwie albo wbrew myśli
konstrukcyjnej użyte — Grecy nie podobni w tem
do owych Rzymian do owego żołdackiego a hardego
[pieśni] ludu co nauczywszy się teraz na to co piękne i wzniosłe
nie łączy architrawy i arkady, a ~~kolumna~~
i nagięć kolumnami ~~łączy~~ łączy je nad niemi kon-
pasami ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ bo albo zapo-
*. ~~bo albo [illegible] [illegible] [illegible]~~ się
minając że kolumna ~~[illegible]~~ jak dźwiga
a nie ciężar dla kolumny, myśląc tworzenie
ułudne brzemię była tylko kolumna ~~[illegible]~~
zapomnieć, albo [illegible] [illegible] wyrzeźbić
kolumn za sprawą bogatą konturów, co [illegible]
a owej parady ~~[illegible]~~ i [illegible] ~~[illegible]~~ konturów
kamiennym — Grecy nie podobni też w budowaniu
swojem do owych architektur barocco lub
rokoko — co to lubią przerwać [illegible] i odłamać
je w kapitelach, [illegible] [tamać] [illegible] [illegible]
mi tak że ~~budowanie~~ architektura przestaje
być sztuką ale staje się sztucznością i wypra-
wą kunsztytki tancerze, [illegible] [illegible]
aby się ~~[illegible]~~ przypadać owemu [illegible]
co [wielkie] [illegible] ... l'état c'est moi ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

9

i zapewne
bo mówił do niebie l'art c'est moi —
~~wszakoż odrodzeniem własciwego~~ greckiej budowy
~~nie tylko harmonia ozdob, nie ducha, nie idealności~~
z ~~konstrukcyą, nie zewnętrznemi technicznemi~~
i ~~wszakoż owa harmonia ducha czyli~~
~~idealności artystycznej~~ i wszakoż harmonia ducha
z naturą to jest zgoda idealności artystycznej ~~z naturą~~ ~~wysiłkującemi~~ ~~kons[...]~~ z ~~naturalnemi~~
pełnoty z warunkami techniki z mienią ~~konstrukcyjnej~~
— nie tylko ~~...~~ że harmonią, mówię, przy[...] artystyczne ozdoby i przyrodze
architektoniczne ~~teraz się~~ mają swój pocza —
tek i zaród właśnie ~~w~~ konstrukcyi ale te zasadę
urocza jeszcze wyższem wyrazem potęgują się
tym że wszystkie a wszystkie części całej budowy,
nawzajem, zestrojone najwyższym rytmem, a pro-
porcya, ściśle muzykalną — patrzmy np. Dach i przyczółki ~~...~~ jego, ~~...~~,
i ~~jej rozmiary~~ stosunek ścian do niebie, i równowaga,
rozmiary każdej w szczególności ~~i...~~, stosunek wzajemny
części kolumn ~~z niebie~~ do ~~...~~ ~~...~~ wielkości tych
kolumn do całości budynku ich ~~...~~ zachowanie i bełkwania, nie
do ~~...~~ drugiego i rozpatrzmy, i wzajemnie stosunki ~~...~~ członków
~~...~~ ~~...~~ i 2 p. ~~jest~~ a przyznamy że same ma-
tematyczne tych proporcyi jest arcydziełem, ~~jest~~
samo arcydziełem — A dla czego? bo tu niemniej
części bo te wszystkie wymiary są arcy naturalne, bo odpowia-
dają ~~przeznaczeniu~~ i celowi każdej części nie dla tego same przez
się są ~~...~~ piękności wyrazem — ~~...~~ wszak to samo
najdziem i w ludzkiej postaci, im doskonalsza
jest budowa ludzkiej postaci, tem ~~wyższej~~ doskonalsze
proporcye ~~...~~ organa, tem
~~...~~ dzielnej, każdy ~~...~~ odpowie celowi swojemu
~~tem~~ tem ~~ciało~~ całe postać doskonalej ~~...~~ będzie
sprawy ~~...~~, tem zdrowsze będzie ciało
~~tem piękniejsze~~ i tem wyższa ~~...~~
piękności — Postać ~~...~~

B,

kiedy, nieproporcjonalniej zawsze niedostawać
będzie ~~[illegible]~~ doskonałego wykonywania też lub
więcej granic, ~~[illegible]~~ więcej
~~[illegible]~~ ograniczonej umiejęt-
~~[illegible]~~, do sił fizycznych do
umiejętności, do lekkości w chodzeniu, to wykoń-
i pracowniczy, to ~~[illegible]~~ do wzbicia się
w biegu lub innego fizycznego ludzi — stworzenie
wielkie bez proporcji członków albo za wszystkie
całości będzie biedne i nikła albo przy-
najmniej jednostronne, równie nie kończone
dziecko —

To uczucie miłośne gestów dla proporcji
architektonicznych jest zupełnie
wypracowanie ludzi — on miał miarę w sercu [illegible] wewnętrznym
walkę — jemu gradem spadał w
przestrzeni, i tu jej i porzuciło — My będzie nowo-
żytnych epok podobno straciliśmy to uczucie
dla miar a proporcji
~~bez wrażeń dostało się nam~~
zewnętrznych — lecz wrażeń za to
dostało nam ~~w świętym ducha~~ bezświa-
domie licznie, niezmiernie i wśród proporcji
przesto w głębię naszego wnętrza, i świat
wewnętrzny widomy otaczamy przełomowi pow[illegible]
maczając, przestworzyły się, na świat
wewnętrzny, na uczucie ~~co jest gwiazdami to~~
~~co lica~~ i co bezświadomie liczy i niezm[illegible]
oscylacje organizm stwarza tony, więc
je w akord, i w melodię — i rodzi się dzieło
muzyki — ~~świat~~ Ucznie łopiele co bezświa-
domie ~~[illegible]~~ niby niezrozumiałej śnienie
wszystkie ~~[illegible]~~ wilkierz(prawdy ~~[illegible]~~

jak dawniej

wprzód zaniu, że rozum dojrzy i

i wyniesie na

jasny jako wiedzy przed

sobie przytomnej. — ten sam

wnet kopiele radzi i ścieżki muzyki — świat zmar-

twy, i przestanie jego zalanie światłością słoneczną

powodzią, oślepły, przygasły, ogłuchły

ogłuchnie w duszy w duszy zasiedza, form[a]-

mentem, tony i płyną w duszy jakieś gwiazd

porządku — gór wszelkiej architektury a więcej jednak

potrzymana duchu. Koniecznie w prawdzie wszech treści

Duch nurtujący wszech skali ziemi i mamy.

potrzebny ziemi, niby po wszelkiej brak

on [illegible] i mamy miłości, i a przecież to arcy

dusze oderwane rozstaje ożywienia własnie

którą przemocą rzemiosła [illegible] i [illegible]

w tem arcy oraz [illegible] i rozmiarach

jest przecież nas rozum i rozmiarach

się w nowej istoty wewnętrznej — widzi więcej niż

z malowanem obrazie widzisz co innego

z materiału rzeczywistości jest bo widzisz ideał

oddalenia, światła cienie, — widzisz twej idealności

patrzyn się nie ocyma własnemi ale

wewnątrz idealnem, — natchnienia

a w tym widoku obrazów też wola na oczach

w twojej, obrazem i przemawia w duszy twórca

jako byt oraz twórca całkiem w obrazie — jest

ona tęsknota

sobie duszy twórcy nie rozpina skrzydła

swoje by przelecieć już już co przybył teraz twojego

pełne swoje zawsze swojej oraz już już w nas

przecież całkiem której ona oczy niebo

patrzyć go, i tego całkiem nikt nie

może zaznać, bo oraz

w obrazie żyjący

T

nie zdoła opisać ~~w~~ przy tylko swego ~~świata~~
świata ~~farb~~ barw świateł i cieniów – które
~~[illegible]~~ w tym świetle się wymieniają przetkane
niezmiernej obfitości, które z niego już jak spadają
ciekłości oraz smętny ciężar materyi wciąga-
jący je do ziemi – więc trzeba nowej ~~sztuki~~
sztuki, nowej postaci ~~w~~ pełności celem,
ducha artystę w dziele wybawić, co by ostatecznie
~~oczyszczenie materyi~~ zarzucić, ostatnie oczyszczenie
którem jest materya ~~[illegible]~~ i zalety
i ~~[illegible] w przestrzeni~~ ~~t.~~ ducha będącego treścią
~~świata pełności~~ artystycznego świata, ~~[illegible]~~
Tą wybawicielką i odkupicielką jest muzyka. (+)
~~Na końcu muzyka~~ duchowe treści świata sztuki
wyrażenie tej
Na końcu muzyki wraca do serca do wnętrza
człowieka –

~~[illegible]~~ greckiej

Teraz nawracamy do architektury greckiej

Jeśli architektura jest przede wszystkiem u nas
sztuki ducha symbolicznej – co nie tak łatwo zgadnąć
że w architekturze hellenskiej echem odzywa się
dawniej
~~znaczenie~~ które greckie wszystkie stopnie ~~[illegible]~~ greckich
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i pierwiastek
~~[illegible]~~ że tedy ~~[illegible] [illegible]~~ i architektury greckiej
dorycki i joński wyrażonej w architekturze ~~[illegible]~~ doszły (dwa
i tak się stało – ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ przedstawicieli
porządki) bo dorycki i joński są też owocem dawniej ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ żaden z nich nie jest wyrazem całego ducha Greckiego
jak żaden z szczepów nie jest całą pełną Grecyą – Oba te
szczepy się wzajemnie siebie uzupełniają, są

(+) Ob. ciekawe określenie przyjścia melancholii
do muzyki w Estetyce Hegla T. III 127 i nast.
~~i tt.~~ i przez wielkiej Vischer Estet. § 746.

abstrakcyi —
dwoma stronami pewnej i tej samej rzeczy
Jak ~~Jeśli~~ uroczystość groza i cichy poważny
majestat patrzy ~~wsz~~ w wszystkim
~~doryckiej~~ doryckiego stylu, tak styl
joński jasny promieniejący szlachetnem
weselem ~~wesołości~~, i przemawia lekkim rytmem
i śpiewną melodyą — jak styl dorycki
jest wyrazem siły męzkiej i zadumy
głębokiej tak styl joński ~~jest~~ prze-
mawia o uczuciu niewieściem wielkiem
tęskniącem choć nie niewieścio-lecz
ani wiotkiem — Jak styl dorycki kolumnami ~~[illegible]~~
niemającemi osobnych podstaw
przemawia ~~prace~~ kamiennych obywateli
co ~~stoją~~ poświęcili się ogółowi z wyrzeczeniem się
własnej indywidualności, tak kolumny
jońskie posiadające budowanie
a stojące na osobnych podstawach
obrazują i stoją ogółowi z ~~[illegible]~~
~~ale [illegible]~~ nie zatracając
indywidualności swojej — I dla tego jest
styl joński nie ojczyzną swoją w nad
Jonii otoczonej wielkiem przestworem
lądem wschodu, tak jak styl dorycki
wyrastał na zachodzie Grecyi a zostawszy
przez ~~na~~ władców wkoła i kiedy wielkiej
przywiązany prawie w ponurej grozie lecz
też z wolnością najmniejszą z tych greckich
obie te style schodzą się na akropolis
ateńskiej — kiedy nawet styl dorycki

I przelotny hoć porywy burzliwe ~~[illegible]~~ niegdyś ale zachowujące uroczystości,
uroczystą, wspaniałą i wesołą postawę się na swojej [illegible]
Młodzieńca a majestatu

~~Gdy atoli~~ Wypada nam atoli nieco głębiej przypatrzyć się istocie rzeźby; a to tem więcej że gdy ona ~~jest~~ jest sztuką najwłaściwszą dla artyzmu greckiów więc bliższe jej poznanie wyjaśni nam zarazem jeszcze ~~dokładniej~~ usposobienie tego ludu –

Jakoż rzekliśmy dopiero że wymiary w plastyce ~~są~~ nie są ułudne lecz rzeczywiste, że tedy ta sztuka ~~jest prac~~ rzeczywistą przestrzeń ma za pracownię, a dziedzinę swoją. Stąd widać że dzieło skulptury mieszcząc się w ogólnej przestrzeni, ze wszech stron się od niej odgranicza; że wkoło zamyka ~~się~~ się własnemi ~~swojemi~~ swojemi powierzchniami – Tak przeto dzieło rzeźby staje się w sobie samoistną jednością, całością samoodrębną jednostką w sobie zamkniętą wobec ogólnej przestrzeni –

Z tych ~~niby~~ ~~same~~ zasad, łatwo wysnuwających się jakby same przez się, wynikają ~~one~~ wielce stanowcze prawidła dla ~~rzeźby~~ sztuki plastycznej (E)

Następnie – ~~Jakoż~~ gdy dzieło ~~plastyczne~~ skulptury jako wszelkie ze wszech stron własnemi powierzchniami odgranicza się od przestrzeni ogólnej, więc też one ze wszech stron winno być dziełem sztuki, choć ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ mistrz jedne z tych stron może (uważać ~~za główną~~ za celującą i najgłówniejszą ~~uważać~~ i licząc ~~najwięcej~~ na ~~za najpierwszej~~ ważąc ją, ~~najwięcej; na nie liczyć~~ –

Jeżeli zaś dzieło ~~sztuki~~ takowe ze wszech stron winno ~~ma~~ ~~być~~ wystąć dziełem sztuki, ~~jeżeli wkoło przez widza~~ ~~z wkoło może~~ to jest, jeżeli ma być takowe, aby widz mógł ~~go~~ je obejść wkoło i aby w całem ~~obejściu~~ okrążeniu swojem widział artyzm mistrza zatem znać iż nie ~~basrelief~~ płaskorzeźba występuje dla niczego, ale ~~posąg pełny~~ rzeźba pełna, posąg jest najwłaściwszym ~~jest~~ ~~szczególnie~~ ~~jest jako obejmujący~~ ~~w sztuce obejmujący zarazem~~ wyrazem dla skulptury – płaskorzeźba jest nawet poniżej przejściem do malarstwa – to więcej ~~z tego prawidła~~ z tego prawidła wynika że ~~posąg pojedyńczy~~ ~~tak~~ nie grupa

(E) Jakoż ~~upa~~ naprzód gdy przestrzeń jest dziedziną plastyki a przestrzeń sama w sobie jest abstrakcyą ogólnikiem, ~~nie~~ widać ~~w jej~~ ~~dzieła~~ ze ~~dzieła rzeźby~~ skulptury mimo to ~~iż~~ ~~[illegible]~~ że dzieła już są osobami ~~[illegible]~~ ~~być~~ ~~będą~~ będzie przecież mieć na sobie charakter ~~ogólny~~ abstrakcyjny, przemawia niby ogólnikami do widza –

figur że pojedynczy, ~~jednostkowe~~
~~To jest za nie~~ lecz że posąg pojedynczy, ~~a jedna~~
figura jest ~~tem~~ właściwie najwłaściwszym dla plastyki pełnej
wyrażeniem — ~~Bo~~ ~~że~~ gdyż obchodząc grupę w koło
~~figury z kolei~~ nie obaczymy dostatecznie dzieła, bo figury nawzajem zastaniał będą sobie — Ta niedogodność
Widać tedy, że jeśli ~~rzeźbiarz~~ mistrz-rzeźbiarz praktyczna ma swoje ugruntowanie w ~~kon~~
zabiera się do utworzenia grupy ograniczać [illegible] powyższej [illegible]
~~ją do naj najmn~~ winien najmniejszą liczbą figur
pełnych — ~~XX~~

Uważmy następnie że gdy ~~dział~~ rzeźba
wyłącznie królują ~~samej jedynej~~ przestrzeni, a ~~za~~ gdy do przestrzeni
należą wyłącznie formy i kształty przeto też
jedyną potęgą rzeźby prawdziwej jest pełność i w[illegible] ~~ze~~ formy
i kształtów — ~~Barwy~~ ~~Bo~~ ~~[illegible]~~ przestrzeń nie ma
żadnego wpływu ~~z~~ ~~a barw~~ z barwami,
bo barwy są dopiero dziećmi światła
zatem też barwy nie należą wcale do plastyki. Stąd wyrasta
~~[illegible] ludy [illegible] ogólne.~~
nam ogólne prawidło że dzieła ~~z~~ plastyczne
nie powinny być a powinny przestać grą wszelkich kształtów i ruchów malowane — Tomieszanie
rzeźby i malarstwa jest zarazem dwoch
sztuk ~~[illegible]~~ wypełnić z istoty swojej do ~~z kolej~~ z obcego
ruchów z których każda wlecze się ~~[illegible]~~ barbarzyńska abstrakcyjna
~~[illegible]~~ ~~Biel abst Białości abstrakcyjnej~~ ~~tylko~~ ~~w stało~~ kłocenie
zgubisz(+) — ~~(+)~~ ~~[illegible]~~
~~sa~~ sobie ~~[illegible]~~ jest mistrzem abstrakcyjnych
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ mądrość dla rzeźby
Jeśli zaś dziedzina prawdziwą ~~[illegible]~~

~~jest~~ ~~sa~~ są tylko same kształty i formy ~~a tak~~ ~~[illegible]~~ zadaniem jest plastyki być może ~~[illegible]~~ mniej duchowość ~~mniej~~, i
i pełność ich, więc też ~~[illegible]~~ ~~razy~~ owszem do pięknej nawet należy cudność całej
~~wyraz~~ Harmonię obliera, ~~jak~~ Podobnie też i
ciała ~~cia~~ całej postaci — ~~Ta~~ Ale mat jeszcze, owych głębiej wewnętrznych
~~[illegible]~~ ludy greckie ~~[illegible]~~ ~~wewn~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~jak~~ ~~[illegible]~~ istotnych i cudność tych kształtów
niemieckich wyrażających się obliczem. On wyrażający się ~~[illegible]~~ wlewał ~~ducha~~ ~~[illegible]~~ Ducha swojego
głębokiej ~~[illegible]~~ ~~wewnętrznej~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ tchnienie
sobie jeszcze nie tak warunków najwyższej
~~razy~~ o pełność form cielesnych, ~~[illegible]~~ ~~najlepiej~~ ~~[illegible]~~
~~w~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~jako~~ ~~podda swojej~~ ~~[illegible]~~
~~swojej~~ ~~jakby w [illegible]~~ ~~najbliższym~~ ~~[illegible]~~ ~~jako to [illegible]~~ ~~[illegible]~~

(+) Co się tyczy polychromii greckiej,
i rzeczywistej ~~malowania~~ niedwuznacznej
sztuki malowania ~~[illegible]~~ rzeźby, o tem
mówić ~~by~~ nam przyjdzie na [illegible]

257
(*) Rzeźba ~~[illegible]~~ greckie oddziaływając się ciała
marmurowe lub barwną spiżu przed
stawia się w barwach swoich właściwych
fantazyjnej, a tak dowodzi jakby ogólnikowe
abstrakcyjną jestością swoje
obojętną na całe państwo
barw naturalnych —

figur
~~To jest w nie~~ lecz że posąg pojedynczy, że pojedyncze ~~jednostkowe~~
figura jest ~~stem~~ właściwie najwłaściwszym dla plastyki pełnej
wyrażeniem — ~~Bo~~ gdyż obchodząc grupę w koło nie obaczymy dostatecznie drzewa, bo figury
~~figury z kolei~~ nawzajem zastaniać będą — Ta niedogodność
Widać tedy, że jeśli ~~rzeźbiarz~~ mistrz=rzeźbiarz praktyczna ma swoje ugruntowanie w
zabiera się do utworzenia grupy ograniczać powinien naszej porywającej zasadzie że dzieło rzeźby
~~się do naj najmniej~~ najmniejszą liczbę figur jest samoistne ~~jednostką~~ w przestrzeni — grupa zaś
pełnych — ta samoistna ~~jednostkowa~~ nie jest już w sobie zachowana bo się sama w sobie na jednostki rozdziela

Uważmy następnie że gdy rzeźba wyłącznie królując samej jednej przestrzeni, a gdy do przestrzeni jako do abstrakcji
należy wyłącznie formy i kształty, przeto też
jedyną potęgą rzeźby prawdziwej jest pełność i wałki formy i ozdobi
i kształty — ~~Barwy~~ przestrzeń nie ma
żadnego względu — barwami,
bo barwy są dopiero dziećmi światła, zatem też barwy nie należą wcale do plastyki. Stąd wyrasta
~~rzeźbiarz ... ogólne~~
nam ogólne prawidło że dzieła plastyczne
nie powinny być malowane — a powinny przestać na wdzięku ... Tonieszanie
rzeźby i malarstwa jest zamętem dwóch
sztuk ~~odrębny~~ wypełnić istoty swojej do obcego
rzeczy i których każda w brzeg się ... zabrnęła (+) ...
sobie — ... jest prostszym a abstrakcyjnym
Jeśli zaś dziedziną prawdziwą dla rzeźby
z tejże samej kształty i formy, a zatem ... jest plastyki być może
i pełności ich, więc też mniej duchowość ... i
wyraz oblicza, jak raczej ... Podobnie też i
ciało całej postaci — ...
greckie ... mniej oblicze ... głębiej wewnętrznych
głębokiej ... w wyrazach się obliczem. On wyrażał się w ... i wdzięku tych kształtów wlewał ducha swojego tchnienie
... o pełności form cielesnych,
... jako w ... swojej
... jako to ... najbliższym
(+) Co uczyniły polychromii greckiej i wyrażają malowania rzeźby malowanie należy mówić ... nam ... przyp.

Rzeźba grecka odrzucając się biała
marmurów lub barwą spiżu przed-
stawia się w barwach swojego własnego
(materyału) a tak dowodzi ~~jak~~
abstrakcyi na ogólnikową istotę swoje
obojętna na całe państwo
barw natury-

257

S. Maria delle Gra

Arcidm S. Miniato ai

za vuol prezzo

Widzimy przeto jako duch Grecyi a duch rzeźby są we współmierności sobie i skulptura owa helleńska harmonii duszy z natury będąc dalszą harmonią zgodną ciała właśnie jako zwłaszcza postacią duszy występuje na pełny jaw w Helladzie jako i w rzeźbie w plastyce — formy cielesności są wcieleniem duszy, nawzajem kształty urocze uzewnętrznione są duszy Hellenów —

Owe formy cielesnych

W Helladzie dusza nie żyje w sobie zamknięta nie owija się w sobie lecz występuje na jaw we formach widomych całej postaci a wiedzie życie zewnętrzne — W marmurach skulptury pulsuje niby krew duch i żyje widomy —

Przejdźmy atoli teraz do dalszych wyników idei wprost z owych powyższych i zasadniczych prawideł rzeźby. — Jakoż której w rzeźbie mniej waży wyraz fizyonomii grający życiem wewnętrznym, której abstrakcyja bo w niej raczej przeważa pełności form cielesnych zatem wnosić należy że dziełem plastycznym bynajmniej nie będzie głównym zadaniem szczególnej oddanie indywidualności osobistej, to jest tej cechy którą każdy człowiek odznacza się wśród innych, która nie powtarzając się już [illegible] wyraz duszy się [illegible] jest czymś go [illegible] nim samym — Zawsze — I owszem rzeźba pełniej raczej form cielesnych niż wyraz duszy, bo ten wyraz jakiś mu wielkiej i właśnie raczej rzecz malarstwa; dla tego rzeźba, jej przemawia niby ogólnikami do nas

To generalizowanie, ta obstrakcyjność skulptury
abo/li jak wyjątkowej słynie [illegible] się objawia [illegible]
tem że sztuka nie tworzy fizyognomii
jak z drugiej strony ta abstrakcyjność [illegible]
indywidualnej lecz [illegible]
tej sztuki przyjawia się tem
że ona głównie dba o pełność członków
i całego ciała. Bo jakkolwiek [illegible] są [illegible]
jakkolwiek te formy cielesne są ogólne [illegible]
[illegible] kształty ciała
które nie równie więcej są spólne
wszystkich ludzi niż
rysy twarzy fizyognomii będące u każdego człowieka
inne a inne —
odpowiada wielkość stano-
wiska historycznemu Greków
wszechwyjątkowości [illegible]
bo i u nich jak wiemy nie wiele znaczy indywidualność
osobista u nich ogół państwa
przeważał jednostkową naturę człowieka
będąc wyobrazicielem prawa powszechnego w państwie
u nich obywatel miał nie równie wyższe
a indywidualność jego
znaczenie niż człowiek a złota zaś
[illegible] o [illegible] a wybitna
Jeżeli zaś widzimy że [illegible] wybitna
indywidualność nie jest silnem pierwiastkiem
ani rzeźby ani życia greckiego więc natura
[illegible] wyjątkowa grecka w naj-
dawniejszej epoce mniej dbała o
wierne wizerunki ludzi — Portretowanie
naśladujące wiernie oblicza nastawiło
w Grecyi gdy Grecya sama z zacietrz.
tracić zaczęła swój żywotny pierwiastek i
[illegible] i [illegible] zarazem jej sztuka już minęła połowę
metodyi swojej

To generalizowanie, a abstrakcyjność skulptury objawia się tutaj pod dwojakim względem. Jakkolwiek rzeźba nie tylko nie tworzy fizyognomii indywidualnych, raczej kocha się w obliczach o rysach ogólnych — lecz co więcej rzeźba zwraca całą genialność swoją na formy całego ciała, i wszystkich członków jego; a te kształty cielesne są nie równie więcej abstrakcyjne niż fizyognomia oblicza bo ta jest jednostkowa indywidualna a formy ciała są mniej więcej wszystkim ludziom spólne. Otóż i ta własność sztuki plastycznej odpowiada

że jak skulptura że samej istoty swojej [illegible] na której [illegible] rzeźba greckа [illegible] fizyognomii [illegible] skulptu-
ra

II

Jeżeli zaś indiwidualność nie jest cechą plastyki
tej rodzaju sztuki hołduje
jeżeli ~~ona~~ raczej ~~dla~~ ogólnej powszechnej
natury ludzkiej, zatem znać iż
~~główną~~ żywotną ustawą dla rzeźby jest
ogólna prawidłowość oblicza i postaci
ludzkiej, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
jest żywotnym warunkiem
Lecz ta prawidłowość ~~[illegible]~~ ~~żadna~~
~~[illegible]~~ pełności
~~pełności~~ – tak tedy widać że przedewszystkiem
plastyczne winno być przedewszystkiem albowiem
piękne. ~~Bo~~ Szpetność jest ~~[illegible]~~
jakby buntem przeciw owej prawidłowości
~~Gdy~~
będącej ogólnem natury zakonem –
wszak ta nasza zasada ~~wymagająca~~
~~aby~~ kładąca ~~jako~~ pełność za główną właściwość pierwszy ~~warunek~~
rzeźbie wypływała nawet już z pierwszej prawdy
że skulptura więcej niż którykolwiek inny
rodzaj sztuki przedstawia ową harmonię
(ducha i natury, jakoż zreklamy że wdzięku plast-
~~Jakoż~~ ~~[illegible]~~
~~ducha i natury~~ ~~[illegible]~~ uwydatniając ją
plastycznem duch ~~[illegible]~~
ciałem jest w niem obecny i żywy
w ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ i jakby ~~[illegible]~~.
~~Jakoż~~ otóż ta obecność ducha ~~od~~ w całej
rzeźbionej postaci we wszystkich jej
całą tej postać i jej formy
szczegółach broni ~~ją~~ od spaczenia się
o wytamania się z pod ogólnych pra-
widłowych praw, bo duch sam
jest prawdą ~~[illegible]~~ a ogólnem świata
mistrzem – g

Ta pełność będąca
~~[illegible]~~ ogólnym zako-
nem skulptury, była
też jak wiemy w
najwyższej cenie u Gre-
ków – wszak filozo-
fowie ich stojący na
samym szczycie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ hellenistkiej
~~[illegible]~~ cenią urodę ciała między najpierw-
szymi dary które bogi
udzielają człowiekowi (+)

Gdy atoli szpetność może ~~być~~ wystąpić
w innych rodzajach sztuki a ~~[illegible]~~ gdy ona, jak
wydowiedzieliśmy, jest przeciwną istocie skulptury, zatem warto

(+) Ob. L. z tr. T. III str. 84.

bystrzej
nieco bliżej rozpatrzyli skąd się bierze ~~zda~~ ta tak uderzająca
różnica między rzeźbą z jednej strony a ~~innemi~~
innemi rodzajami sztuki z drugiej strony —

Otoż uważmy że jak ~~zło~~ pierwiastek złego
jest wyłamywaniem się z pod powszechnych
praw moralności (Etyki) ~~tak szpetność~~
~~jest~~ i odszczepieństwem od nich, tak szpetność
jest również jakiemś rzekłbym buntem ~~a~~ przeciw
prawom ~~też~~ ogólnym estetycznym ~~estetycznym~~, ~~jest~~ szpetności
i złe są przeto ~~sprzecznością~~ ~~przeciwieństwem~~ gołem zaprzeczeniem
praw ogólnych — są gołą negacyą, ~~więc właśnie~~ ~~Lecz właśnie w tem objawiają~~
~~marność~~
~~szpetności i złe wyjawiają cało~~
~~wyjątem, czego chcą zaprzeczyć. Bo gdyby~~ nie
~~nie było tego czego ona negacyą przeczy~~ ~~gdyby~~
~~by... lecz zaprzeczenia by nie było,~~ żadna negacya nie miałaby
~~z nie~~ Lecz żadne zaprzeczenie ~~czego~~ przeczenia
najmniejszej bytności, gdyby nie istniało to do
~~zaprzeczy~~ zaprzeczy. — A tak negacya ~~co ogólnego~~ zaprzeczy
da negacya ~~...~~ istnieje właśnie tem ~~więc~~
każda żyje ~~...~~ ~~jest sama~~ swojemu istnieniu
~~zaprzecza~~ przeczy! Zatem każda negacya ~~jest~~ ~~także~~ zaprzecz—
~~nietylko~~ przeciw prawidłom ogólnym sama
ca, sama jest sprzecznością w sobie, sama
sobie się sprzeciwia a ~~tak w~~ a tak właśnie
wyjawia sama przez się znikomość swoją!
i tam swoją wewnętrzną, i dowodzi że
stoi się ciągle wadzi ciągle ~~...~~ ~~Bo takiemi jest ład wielkiego a niezmiennego zakon~~ ~~świata~~ wszechświata — tym tylko
wewnę — ~~Tak tedy~~ jawnie widać i szpetności
iż złe moralne ~~zaprze~~ bądź negacya
praw ogólnych, są negacyą tego czem one
żyją, są negacyą własnego bytu
są sprzecznością w sobie
a tak wyjawiają znikomość
swoją — i ~~...~~ iż mogą same atka=
kując się ostać nie mogą —

Tą drogą

~~Przecież~~ [illegible] przekonamy się naocznie że ~~szpet~~ brzydota równie jak pierwiastki złego o tyle tylko ~~mniejsce~~ w dziele sztuki mieć ~~w~~ powinny o ile ~~to~~ w tymże samem dziele sztuki ~~wyjawić~~ ~~można~~ artyzm wyświecić zdoła że złe ze szpetności nie jest ~~prawem wsze-~~ ~~kuło~~ prawdą, lecz zjawiskiem, przemijącem, samo się niszczącem — słowem o ile dzieło sztuki ~~stawiające~~ pokazuje złe i szpetność zarazem przemaga ~~je~~ i ich ~~bierze~~ ~~za~~ ~~[illegible]~~ negacya (*) Bo dzieło sztuki samo w sobie będąc światem, niemo by obrazem a niezmiernie [illegible] ~~wielkiego ładu i zgody~~ wszechświatów — ~~Tak się tedy dzieje~~ ~~Tym sposobem~~ Tak się stanie że ~~szpetności~~ ~~nie tylko nie zaw~~ owe pierwiastki wrogie nie tylko nie zepsują artystycznego dzieła, lecz właśnie upotężnią, a upadkiem swoim spotęgują ~~swojem~~ i pełność i ~~nie~~ dzieła w sobie mające całe samego prawdę ~~Tak~~ i o przykładzie w tej mierze niełamanym muzyka, ~~Ta~~ ~~się~~ ~~drugi~~ ~~że~~ ~~kompozytor~~ w kompozycyach swoich osoz [illegible] że aby tonów wprowadza disharmonię. ~~by~~ Ją rozwiązać tym wyższą harmonią. ~~że~~ ~~malarz~~ ~~malujący~~ ~~szpetności~~ ~~razące~~ ~~barw, i światła, że farbami że bar~~ ~~że~~ ~~W~~ obrazie malowanym barwą światło razące ~~tej~~, rozwiązuje co by było same przez razące ~~tej~~, rozwiązuje ~~że~~ zaś oświaceniem innych barw i świateł; ~~rozwo~~ utajone rysy szpetne a nawet kalectwo a wiara ~~z~~ farbą i światłem icemien ~~że~~ brzydota lub szpetność ~~[illegible]~~ się wyrazem duchowym, w konieczności — a więc można wymienić nadewszystko ~~ze~~ szpetności ~~[illegible]~~ ~~figury~~ § 98. 603.

odsyłacz

(*) Weisse Aesthetik § 25. następnie Vischer § 98. 603,

jednej figury w obrazie znosi się pełnością a wałkiem innych figur – Podobnie się dzieje w romansie, dramacie i td. bo wszak poezja jako płynna w czasie takiej jeszcze zdoła rozczynić rozstopić wprowadzone niezgody – to rozbraja w śmiechu wrażenie szpetności łącząc ją z zgłęboka wartością moralną (*) to obchodząc ostatnimi tryumfy prawdy i zacności nad kłamem i drugim przeciwnikiem etc – i tp. (*)

Rzeźba atoli prawie nie ma sposobu do zmieszczenia, rozwiązania szpetności – Bo ani nie ma barwy łagodzącej brzydkie formy ani zdoła w tym stopniu jak malarstwo wyrazić głębi uczuć i zwłaszcza oblicze – Sama figura zrobiona szpetna i skamieniała na wieki w tej szpetności swojej wznieci po wszystkie czasy niesmak. Prawda że sztuka plastyczna również jak malarstwo grupę może przeciwstawić pełności pełnię a tak stanie dzieło wałkiem drugich i brzydota jednej figury razem z większej pamiętajmy ...

(*) Tutaj godzi się jako myśl zwrócić tutaj uwagę czytelnika na zjawisko prowadzące ku bardzo uważnemu. Często słyszymy z ust osób którym szpetność obca z prawidła estetyki, jako to romans ten lub ów dramat mniej im przypada do smaku, gdyż w nim smutno się rzeczy kończą bo tam tryumfuje a niewinność bez skazy i grzechu upada – Otóż w tem orzeczeniu tych osób jest wiele słuszności – Podobni autorowie podobnych romansów i dramatów wcale nie mają słuszności prawiąc że oni w tych detalach swoich przedstawili świat jakim jest rzeczywiście, bo w rzeczywistości tak często się dzieje że ostatecznie szpetność bezsumienna tryumfuje w którym nad cnotą i zacnością, która przy jego udręczeniu poległa ginie i umiera w boleściach i cierpieniach – (o–o)

(o–o) Tacy Panowie autorowie nie mają wyobrażenia najpierwszego abecadła estetyki; bo inaczej widzieliby że sztuka ze wszystkich poezja najpierwiej nie jest naśladowaniem rzeczywistego świata – lecz że rzeczywistości żywej jest przerobioną sprawiedliwości i prawdzie, wspomniany bez dalszego zdarzenia, równie jak pojedyncze kudzie nie są najpierwej całym światem rzeczywistym, są tylko jego ułomkiem, a którego nie można sądzić o całości ... jest rzeczą na świecie – Dzieło poetyczne, artystyczne jest całością, jest ... niedoskonałej, jak całym światem, i dla tego właśnie w niem nie są ułomkowej rzeczywistości bez całkowitej ... sprawiedliwości w świecie się winien –

261

Na nic się nie zda jeżeliby ktoś bronić [w tej mierze] owych autorów przytaczał nam powagę wielkiego Shakespeara iż z tryumfem przywodził [znam] figury ~~jakiem~~ jakie są np. Richard III lub Jago i Desdemona — Bo naprzód ~~nie ten Richard Ricard~~ Richard i Jago ~~choć~~ lubo są istnemi łotrami przecież ich postępowanie ma jakieś powody [które], przynajmniej w ich wtenczas [wyjaśniające] oczach, choć te ich motywa są niezgodne. [illegible] a z drugiej strony Desdemona ~~choć nie~~ ~~[illegible]~~ ~~nie zasłużyła~~ ta ~~na los~~ ~~winna~~ ~~i zasłu~~ ~~w gruncie~~ ~~niewinna~~ [w prawdzie] wolna od wszelkiej w gruncie jest ~~niewinna~~ przecież ~~st~~ o którą się podejrzywa Otello przecież ona ~~nie~~ jest [podejrzanym wcale] ~~też~~ winy — Zwarto by też pamiętać iż jako [w dramacie] ~~ofiara~~ figura ~~[illegible]~~ zgubna ~~wtrącona~~ tragiczna choćby była najszlachetniej tak niepomierna być zupełnie wolna od winy tak zbrodniarz z gruntu, nie może być wpro[wadzonym w] ~~[illegible]~~ tragedyi, bo on ~~nie do~~ nie jest przedmiotem ~~[illegible]~~ [dla] poety ale raczej dla policyi i sądów kryminal-

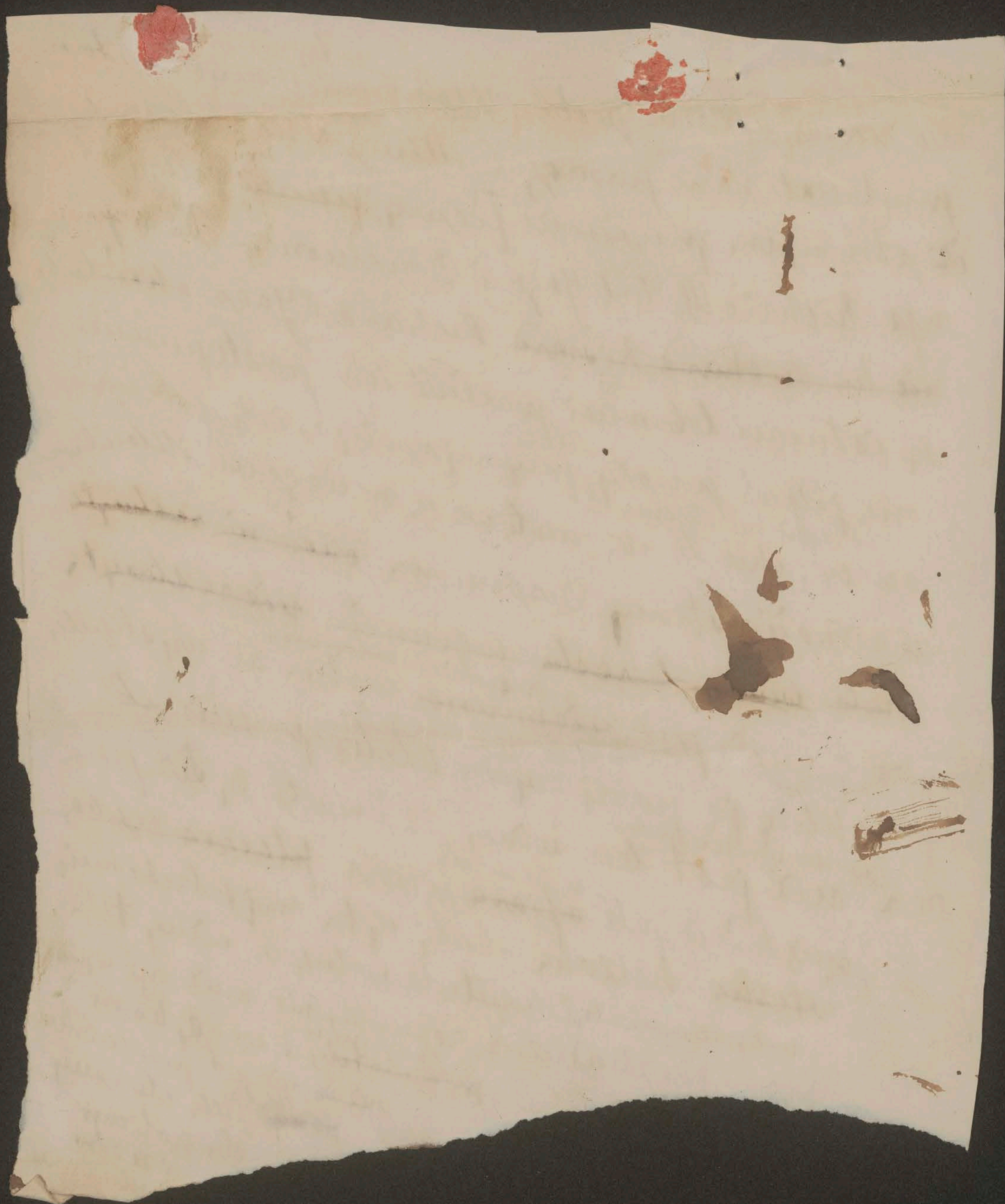

III

iż ~~grupa~~ nie grupa ale posąg ~~jest~~ pojedynczy jest najwła-
ściwszym przedmiotem dla plastyki – a
co więcej, grupa złożona bynajmniej nie
ma pod tym względem tych korzyści które
~~oznaczałaby~~ się cieszy grupa na malowa-
nym obrazie. – Figury obrazu mają spólne
tło, ~~cos~~, i ten sam ton światła i barw, ~~pr~~
~~ktorem rozdzielający je~~ a są jedynie rozdziel-
one od siebie przestrzenią ułudną, więc fig
te postaci łacniej zlewają się w jedną całość
~~nie mając rozdzielającą~~ nie bywając bynaj-
mniej w jakiejś względnej samoistności. Zatem
tem łatwiej w jedności zestroisz figurę spełną
z piękności, i przemożesz jej brzydotę – Inna-
czej dzieje się ~~w plastyce~~ w grupie plastycznej.
Tutaj bowiem ~~figury~~ same ~~są~~ ~~sob~~ zajmują przestrzeń
rzeczywistą, więc i rzeczywistą przestrze-
nią są od siebie rozdzielone, więc ~~ich~~
~~natura~~ ~~osoba samoist~~ każda z tych
figur samoistna, ~~bo~~ oparta w sobie,
twarda, nie stapia się tak łatwo w jedność z innemi.
Zatem spełności trwa w sobie nie zmie-
nia się duchem piękność ~~inny~~ idealnym
odmiennych figur –

Przejdźmy teraz już do ~~innego~~ nowego
wzniosłego. – ~~Gdy jak wiemy~~ Jakoż przypominamy że ~~piękność~~
kształty cielesności ~~i~~ całej postaci są
zadaniem ~~pod~~ plastyki, ~~gdy~~ że nad wszystkie
~~gdy~~ ~~te~~ piękności tych kształtów i formy ~~wiemy~~ jest
uswolnym niezbędnym warunkiem – Z tych ch prawideł
rzeby uzyskiwa

że dla niej postacie bez szat są daleko właściwsze nie dla malarstwa — następnie że w razie gdy plastyka odziewa draperyą figury, takowa winna albo być tego rodzaju aby nie ukrywała wolnie kształtów i ruchów a go raczej uwydatniała — albo też aby draperya sama przez się spadała we fałdy ozdobny kształtów i form — wzorem najurzędniejszym w tym względzie są posągi pozostałe nam ze sztuki starożytnej — Gdy atoli powyżej rzeczy o draperyi mówić nam przyjdzie zatem zaniechajmy teraz dalszego rozpatrywania na następnych stronach — Nowożytne szaty krótkich słowach — Nowożytne suknie nasze ani nie pokazują form ciała, ani też nie są dość suti i obszerne aby spływały swobodnemi fałdami, stąd wnich brak pełnych kształtów — stąd brzydota nowoczesnej ubrania — A jak atoli wedle tego co nam powyżej mówiliśmy rzeźba którą przemożona być może w malarstwie nie rzeźbie — więc też te suknie nowoczesne bez porównania są stosowniejsze dla malarstwa nie dla rzeźby — Jak tedy już zgadujemy jak trudnem jest dziś żądanie dla rzeźbiarza gdy mu przyjdzie sklecić i urobić posąg na cześć nowożytnego człowieka —

Prawda że niekiedy ~~nowocz~~ nowoczesna
sztuka tem się ratuje iż odziewa
postać lalkową ~~klapą~~ rzymską lub
grecką draperyą – Przecież lalkowe
postępowanie nie jest szczęśliwe bo
nam nie tylko chodzi o posąg abstrakcyjny ale
o postać swoje idealizowaną ~~[illegible]~~ ~~mieszczańskiego~~ człowieka, który
żył wśród swojej epoki – ~~w [illegible]~~ i atmos-
fery jej – A ~~to~~ symbolem widomem
i atmosfery lalkowej ~~jest~~ epoki są
wtedy szaty jego –

Baczmy już na następujące uzupe-
łnienie idące wprost z ~~[illegible]~~ istoty rzeź-
by skulptury – ~~[illegible]~~ Widzieliśmy że
posąg jest jednością samoistną w
wyrażeniu, że jest niby jednostką
wyrażeniem myśli sobą, sama zamknię-
ta w sobie – ~~otóż jak~~ Ona tedy jest całością
w sobie osobną, odosobnioną od reszty samej
świata, ona tedy przestaje na sobie,
ona niby zerwała stosunki ze ~~świat~~ tak że ona nie walczy
nie jakby świat jej na nią nie uderza
z resztą świata – ona nim ~~bo dziś~~ ~~z tego wynika~~
nie tańczy ani z nim –
~~że posąg~~ więc ona w sobie cicha a ~~[illegible]~~ swoje
tkwi w tem odosobnieniu ~~[illegible]~~ abstrakcyjnem
i spokojna – ~~z tego~~ jednak widać
że tem spokojniej głębokie powinien się
wyrażać w posągu, powinien się wyjawić przedmiotem
w całej postawie i na obliczu – więc
ruchy gwałtowne – ~~nadto postawa~~,
namiętne, postawy komiczne
które jak je widzimy tak często

skulpturze —

się wbrew przeciwnie ~~rzeźbie~~ — (+) — ~~Zostałaby~~ ~~podniemi innymi względami~~ ~~ta zasada i z innej strony znajduje potwierdzenie~~ ~~swoje — Zwracamy uwagę na najgłówniejsze~~ Pozostanie

Zostałaby zasada ~~nasza~~ ta że ~~posąg~~ postawa posągu winna tchnąć spokojem, znajduje potwierdzenie i pod innemi względami — zwróć= my mało jeszcze naszą uwagę ~~na~~ chcę ~~najgłówniejszy~~ ~~główny~~ ~~po~~ ~~na naj~~ jeden z tych powodów —

Jak posąg jest jednostką odrębną w przestrze- ni tak ~~po~~ i jednostką w czasie — ~~To jest~~ jakoż ~~że~~ on wyraża ruch określony w pewnej jednostko- wej chwili — w tej mała chwili figura ~~postaci~~ ma pozostać już na zawsze — Jakaż tedy ~~że~~ główniej chwilę ma wybrać mistrz aby w niej zaklął tę postać ztąd swojego? Rozumie się że ta chwila nie może być chwilą wyjątkową, szczególną ~~nadaną~~ — ~~nagłą~~ która ~~[illegible]~~ przemija bez śladu lecz raczej taką w której by się raczej wyrażał ~~[illegible]~~ ogólny ~~natur~~ prawdziwy charakter tej postaci ~~będący~~ który zawsze jest obecny na dnie jej ducha. ~~a nie~~ ~~dalszy chwil~~ którego nie do przejścia ~~[illegible]~~ ~~nigdy nie zamącony~~ namiętności ~~które~~ tak przeszywające człowieka. po powierzchni jej [illegible] żywota — Słowem postać ta powinna się oderwać (abstrakcyjnie) od tego co chwilowe ~~[illegible]~~ przemijające i stanąć przed widzem ~~w~~ w spokoju cichem. Ten spokój wiadomy że ona nawrócić do siebie, że sama poradzi sobie jak przy [illegible] sobie że

(+) ~~Ta~~ Rozumie się ~~nie~~ mówimy tutaj tylko o ~~grupie~~ pojedynczym posągu, a nie o grupie w której figury mogą nawzajem się do ruchu pobudzać — ~~tak~~ tak zwany zapaśnik Borghesi odznaczający się charakterystycznym ruchem w dworze pewnie należał do wielkiej grupy — ~~Acoda~~ ~~ct~~ ~~a~~ Laokonie o Niobe ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~wykluczony~~ ~~obu docz[illegible]~~ + podajemy dostatecznie wyjaśnienie w niej [illegible] wrzeciem

IV

że jest sama sobą — ~~do~~ [illegible]

Otóż ~~[illegible]~~ ta cecha ogólnikowa [i zdawałoby się]
abstrakcyjna będąca właściwą a jedno-
karzną względem sztuce plastycznej
pojawia się również i w tym spokoju
i bezruchu [illegible] posągów — wszak
ta cisza duszy, to zacna duma ~~[illegible]~~ odpowia-
da wszelkich charakterów oraz wielkich
co sami się stali w dziejach ~~[illegible]~~ dziełem ~~[illegible]~~ (B)
twórczości starożytnego świata —

Ani się też dziwić że posągi taki
pojęte ~~[illegible]~~ razem stały się godnem wyobrażeniem
bogów greckich królujących w wieczne
swym majestacie na olimpie — ~~[illegible]~~
i ~~te bogi~~ ~~[illegible]~~ lubi i sami ci bogowie
niekiedy chwili smętne i ~~[illegible]~~ niespokojne
przecież, ~~[illegible]~~ one zawsze nawracają
do bezwzględnego ~~[illegible]~~ wesela do niezamąconego [illegible]
niezdrowe ~~[illegible]~~ spokoju (A) — ~~[illegible]~~ dużo że posągi
w porywach gwałtownych tak [illegible] widzę
wschodu i wzorca — (+) —

Nakoniec — Barwny ~~[illegible]~~ a taki ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ iż
dzieło ~~plastyczne~~ jest w końcu jeszcze na
jeden wniosek który nam się w prost
z przyczyny ustaw skulptury — Jakoż —
gdy ~~[illegible]~~ dzieło plastyczne jest jednostką
osobną i samoistną, gdy one się zasłe
oddzieta ~~[illegible]~~ w przestrzeni, ~~[illegible]~~ gdy teży

(+) ~~Itakaj [illegible] Malarstwo może wyrwać~~
~~w [illegible] figury gwałtowniejszych przeciwnie~~
~~[illegible]~~ Choć malarz mając więk swobody może
nadać gwałtowne ruchy swoim figurom, przecież
za zadaje malarstwa w którym to sztuka raczej padać
się winna prawidłom skulptury, tutaj należy
mi wszystkiego porzec — Jakoż we wcie...

(ø) Ta postawa spokojna niechaj świadczy
że postać zdolna przejść
do wszystkich ruchów
równowagi —

(A) posągów jakby
ze jednego odlewu
ulanych —

(Δ) ~~[illegible]~~ Te bogi są
obrazem nieśmiertelnych
władz człowieka — Te władze
a nieco rozdzielić się na cały
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
osobnych bogów [illegible]

(6) i w postawie i w obliczu — zatem
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
wielkich przyczynach [illegible]
nadużywających, [illegible] —

rzutu pojedynczego
człowieka ~~widzimy~~ widzieć
również ~~[illegible]~~ że on tutaj
przeczuwał w sobie, pozostały
samoistny i odosobniony
od świata — tworzę i tutaj
niechaj widzieć spokoj... (B)

one odbrawa się wskutek ~~od~~ świata zewnętrznego
~~od~~ zgoła od innych przedmiotów – zatem
już ~~przyznać należy~~ widocznie że oczywiście
wszystkie przedmioty które nie oddzielają się
ściśle ~~od~~ w przestrzeni, i nie zamykają się w granicy
w sobie – nie mogą być przedmiotami rzeźby
Tak np. Drzewo pyszne bukietem olbrzymim
wonnych liści jest osnową niedościgłą dla
rzeźby, bo w tejże wdzięcznej ~~[illegible]~~ ~~zamknięte liście~~
i ~~kwiatów nie~~ bogactwie ~~nie ma~~ liści i kwiatów
niema ostrych ścisłych granic których wymaga konieczne
dla siebie ~~te~~ skulptura – Bo już nie mówimy
o technicznych niepokonanych dla niej
trudnościach. – Z tego samego powodu i
pejzaż nie może być treścią dla plastyki
Bo owe widoki kraju ~~widoczny~~ wyraźnie
nie widzimy ~~owego~~ ostrego odgraniczenia ~~Tablice~~ Ta natura nawet jako
oddziałów – ~~[illegible]~~ ~~Bo I stuscz~~ ~~to~~ otoczenie ~~jest~~, i którakolwiek
którym jest nadto ~~nawet~~ nie potrzebne dla ~~jej~~ postaci
samą przez się już
zamkniętej gdyż ona całą naturę w sobie
§599 i
zawarta ~~[illegible]~~ (Vischer §605 –) – Wszakże nie
moc skulptury przedstawienia widoków i stąd wynika
albo już ~~dla tego jest~~ ten rodzaj sztuki wpada jedynie
że ~~ona jej~~ a zatem i
między innymi wymiarami, i wymiary które
~~w~~ i perspektywy i to przedstawiające
nam się w naturze nie mogą być przedmiotem
plastyki lecz raczej są malarstwa dziedziną

~~[illegible]~~

Wszakże poniżej gdy ~~będziemy~~ przyjdzie mówić o
istocie barelief[ów] jeszcze bliżej ~~rozpatrzy-~~
~~my się w tej prawdzie~~ przekonamy
się że widoki natury nie są sprawą
rzeźby, mimo to że się zdawać ~~mogło~~ że ~~z~~ barelief [illegible]
jakoby przejście do malarstwa łatwiej
by mógł przedstawić te widoki przyrody —
Tutaj przyjmę ~~rozważmy~~ baczmy ~~iż jak~~
~~że~~ jako stąd się potwierdza ogólna prawda że
w każdym razie teorya prawdziwa odpowie-
dnia ~~jest~~ odzywa się praktyce i z niej. ~~tak i~~ Jak bowiem
— tak sztuka [illegible] — rzeźba choćby się nawet na to siliła
nie zdolna przedstawić widoków natury
tak nawzajem Grecy którzy artyzm
był przeważnie plastyczny rzeźbiarski o te
~~by~~ daleko mniej się mniej ~~dbali~~ dbali
widoki natury — ~~Grecy~~ [illegible]
[illegible] tęsknili do
~~natury, i [illegible]~~ teskliwi
~~magicznych widoków — Ona nie tęskniła~~
do tej natury — bo sama żyła w niej, bo żyła w harmonii z nią.
Grecji nie rozłączył się z przyrodą — Lud
jeszcze przebywając we wnętrzu ducha
chrześcijańskiej ~~wyszedł~~ ~~za~~ od tej natury. Stąd
myśmy ~~od~~ oddaleni ~~za~~ od niej tęskność nasza
rozwinęła się nasza lecz nie wyrzeczono jej u nas
żyjąca przerwanie powiedzieć w wiecznie
i miłości naszej — Otóż więc też malarstwo
~~Otóż widzieliśmy iż~~ ~~będzie~~
sztuką romantyczną ~~będzie~~,
sztuką przeważnie chrześcijańską będzie
wtenczas ~~nie zaś~~ jak panią
i mistrzynią czarodziejską ~~prze~~
to przedstawieniu nam natury w całości
jej wdzięku ~~i~~ —

Grecya nie znała
tej ~~[illegible]~~ teskności
do natury ówczesnej
która nas czaruje urokiem
wdzięku magicznym
widoków. Grecya
nie tęskniła

~~Odłożone trochę~~
~~[illegible]~~

Otóż tak przebiegłszy istotę rzeźby, widzieliśmy że ona była sztuką najwięcej odpowiednią ~~greckiemu ludowi~~ nastrojeniu duchowemu Greków. Stąd też ~~lud ten~~ Hellada wzniosła tę sztukę tak sobie ukochaną do wysokości ~~nigdy nieprześcignionej~~ już nieprześcignionej przez żaden wiek i lud — (*)

~~Jednakże lubo~~ Lubo prawda że u Greków ani architekturę a tem mniej ~~malarstwo~~ sztuka rzeźbiarska nie zrównała rzeźbie, przecież gdy lud też był piękności artystycznej namaszczeńcem, ~~prze~~ więc i architektura więc i malarstwo za dotknięciem jego geniuszu rozwinęły się tak, że stały ~~Dziwnego~~ wszystkich narodów, ~~interesujące~~ niezwykłego ~~starannego i dziwu~~ i dziwu zaiste przedmiotem i szczerej chwały —

(*) ~~Rozumie się że dla szczupłości miejsca nie mogłem wyczerpać wszechstronności we wszystkich przedmiotach na ogólnych rys~~ Rozumie się iż kreśląc powyżej istotę sztuki plastycznej, musiałem poprzestać na bardzo ogólnych zarysach, ciekawszy czytelnik niechaj zechce uzupełnić sobie rzecz dziełami z których jam w pierwszym wywodzie bardzo wiele korzystałem, odsyłam go przeto do ~~[illegible]~~ dzieł następujących, Weisse Aesthetik §25–28; §54 do 56, Deutinger ~~[illegible]~~ Gebiet der Kunst § 325 do 355. a mianowicie Vischer §597, i następne

byty tworzone niby wariacye na [illegible] na
jeden i ten sam temat.

Nie mogło być inaczej — [illegible] madziar
był powodem różny klimat krajów, różny
materyał (materyał) dostarczany przez ziemię ojczystej
(cyprys, [illegible] ciosy, marmury, [illegible], drzewo
(tak inaczej) tak architektura ozdoby byłaby
nabierała różnych cech według tego czyli (kraj ojczysty dostarczał)
ciosów, lub cegieł, lub [illegible] marmuru, które
drzewa, ‡ na sztukę wpłynęło również prze-
drzeć zadawe, [illegible], (dola tych) usposobienie (jego) przy-
rodnicze, (religia) i tym podobne czynniki —

Ład wypływa że [illegible] nam (również) ściślej odna-
(należy) czyli miejscowości a która nas szczególniej będzie
zajmować — Powiedzmy że miejscowość ta
(ciesi) [illegible] krajów ciągnący się przez [illegible]
tradycye — Bo tu właśnie znajdujemy
(wiec szkoły) szkoły potwierdzenie (szkoły) [illegible]
szczegółu z drzewa
drzetom
się stworzą —

Teraz (przypomnijmy sobie) ~~już podając [illegible] Grecyi~~; stoi
już na szczycie [illegible] akropolu tej
spaniale umieścimy gorze skaliste i
‡ [illegible] co były i gradem ołtarzy
(tu stały [illegible])
A tam ołtarzem ich nietoście narody
(optonszto a zwarem ognistym płomieniem [illegible]) [illegible]
czyli i [illegible] ich wiary —
Z tym smutności pierwszy wrotka
[illegible] na przetwory nie =
[illegible] wieśkowie starego to skały
Tu wznosi się ledy przemarzyły tak
(nie drgnęły postępem na miejscu)
by [illegible] charakter natury swojego
ojczystego kraju, (Te ich) kraje są odtrzeć
(zamarem) [illegible] od siebie [illegible], każdy
chwil [illegible] ogromnych przestrzeń jak
(pozostając) cało siłą w sobie, ‡ [illegible] (naturalnie) [illegible]
[illegible], a każdy z tych
od szczegółów [illegible],
(ludów [illegible])
Co jest trzyma na morzu umysł ludzki [illegible]
[illegible]

‡ Powarliga się po przestrzeniach ogniem słońca spalonych, tu zajmuje również byjne (po nich) [illegible] hardy potok wody (gorące) [illegible] bełkocący [illegible] — tu niemi groza a miłości (szaleją niepohamowane) swawole [illegible] (rozpustne) [illegible] ciemności przeszczeni [illegible] kiedy swawolą wszelkim [illegible], [illegible], barankowi i [illegible] rodzaju przyrodzi [illegible] a którego [illegible] lub [illegible] ogromnych [illegible] ad

VI

Tam legły głuche pustynie spiekłe ogniem ~~słońca~~ drzemiących

a ~~[illegible]~~ dyszą ~~wpół~~ wskroś piaski i ~~[illegible]~~ ponich ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ niezbrodnych [illegible] rzędach wielbłądów, a nad głuchą ciszą

~~[illegible]~~ niebiańskie ~~[illegible]~~ z lśniących ~~[illegible]~~ gwiazd

sklepem ~~niezmierzony~~ wytrwale ~~[illegible]~~ słońca ~~[illegible]~~

niby sad bory wykwitły ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w owoc i widzi warunki

owoce rzeźwi ~~[illegible]~~ pokryły ~~się~~ świat w owe i wody wrażeń

bez końca i pomałku, w stepy bijące fale, trawy

i kwiatów — a w środ zieleni jak ~~[illegible]~~ obłok biały

pasta cizba ~~[illegible]~~ pasących się owiec — pojeni wśród

i stepy ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, olbrzymie rzeki

tona bałwany wodne ku morzu — tam dalej

niby ocean, planety, niemasz go zbudowane

śniedze się i chce wcześnie ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~

~~na oblokach~~ odziane wszelkie ~~[illegible]~~ wiecznych ~~[illegible]~~ na obłokach, aż po ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ... dla świata, na ~~[illegible]~~ naturze

zalodniej [illegible] pod [illegible] samo swej z bujnej

z obłokach ~~[illegible]~~ jak ona ~~podniebnych~~ ~~[illegible]~~ podnoziach

wielgoi i ~~[illegible]~~ i upał wywołuje z bujnej

cieni ~~[illegible]~~ przepotężna zielona wszelaką

w nieprzebytych samych od boru ~~[illegible]~~ ulicznych przyjaciem

krzaków ~~[illegible]~~ chałasną ~~[illegible]~~ stworzenia

swą czeredą ~~[illegible]~~ stotowiecznych pawiej, swawolny

całych barankó i ~~[illegible]~~ a błyszcząca

~~[illegible]~~ gawiedzią innych wielobarwnych skrzydlatych mieszkańców

~~odziane~~ niekiedy w ~~[illegible]~~ w łopuszkach niezmiernej

paszczy wykwitlew, ~~[illegible]~~ strzeli gromu ~~[illegible]~~

zdradnie olbrzymi wąż — ~~[illegible]~~ stysząć tomat tworów

dziwotwornych pod nim gniewnych ~~[illegible]~~

~~To wśród~~ A człowiek i ~~[illegible]~~ ~~natury~~ radości i ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ ~~poddanym~~ ~~[illegible]~~ w tym środku człowiek ulegający przemocy

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ sam się stał jakoby

natury radzi nią jej i sam się stał ipso radosnej

natura ~~[illegible]~~ oddany ~~[illegible]~~ na wszystkie swój ~~natury~~

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ stąd że te ludy w ciele jak dzieci natury oręże ~~[illegible]~~

ścisnął jedne i tz same — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ historyi

~~[illegible]~~ Do nich nie ~~[illegible]~~ dolatują ani dziejowy historyi

Tu nie ludy ale same dynastye ~~[illegible]~~

mają swoją historya — ~~ludy jak [illegible]~~

~~natury [illegible] [illegible]~~

natury [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~ —

Wyobraźmy sobie żeśmy już wstąpili temi okazałemi
schodami ~~pod sam~~ na szczyt Akropolis – i przed
same Propyleje. Zanim do nich wejdziemy, obróćmy
się obaczmy jaki widok który się ~~przed nami~~
przed nami rozesłał – ~~Tu~~ na bliższem tle
rozwinęły się Ateny z całą tą ruchawą
mowną spiewną, a potem promieniejące
równości a w dalszej porcie okręta
i dalekie morze –
Teraz wstąpmy do Propylejów – ~~wz~~ naprzód
przysionek niby sala potężna wspaniała
ogromna – Z obu stron drogi idącej przez
środek tej sali stanęły po trzy kolumny
jońskie dziwnie pięknych wymiarów –
Przezroczy w rzędach tych kolumn widzimy
płaszczyznę Akropolidy – Lecz zanim ruszymy
dalej obróćmy się by się także przypatrzyć Propyleom
ze strony zwróconej ~~do~~ na wewnątrz grodu
I tutaj również jak ze strony miasta
wystawa również o sześciu doryckich a szlachetnych
doryckich kolumnach – Prócz te kolumny
dla gruntu ~~Kolumn~~ Kaliskiego który tutaj nie co jest wzniesiony
Właśnie w tem zawsze upatruję genialność Mnesiklesa że
i taki artystyczny mistrz gruntu studiować
on umiał tę nierówność
tak udatnie i harmonijną całość – Również –

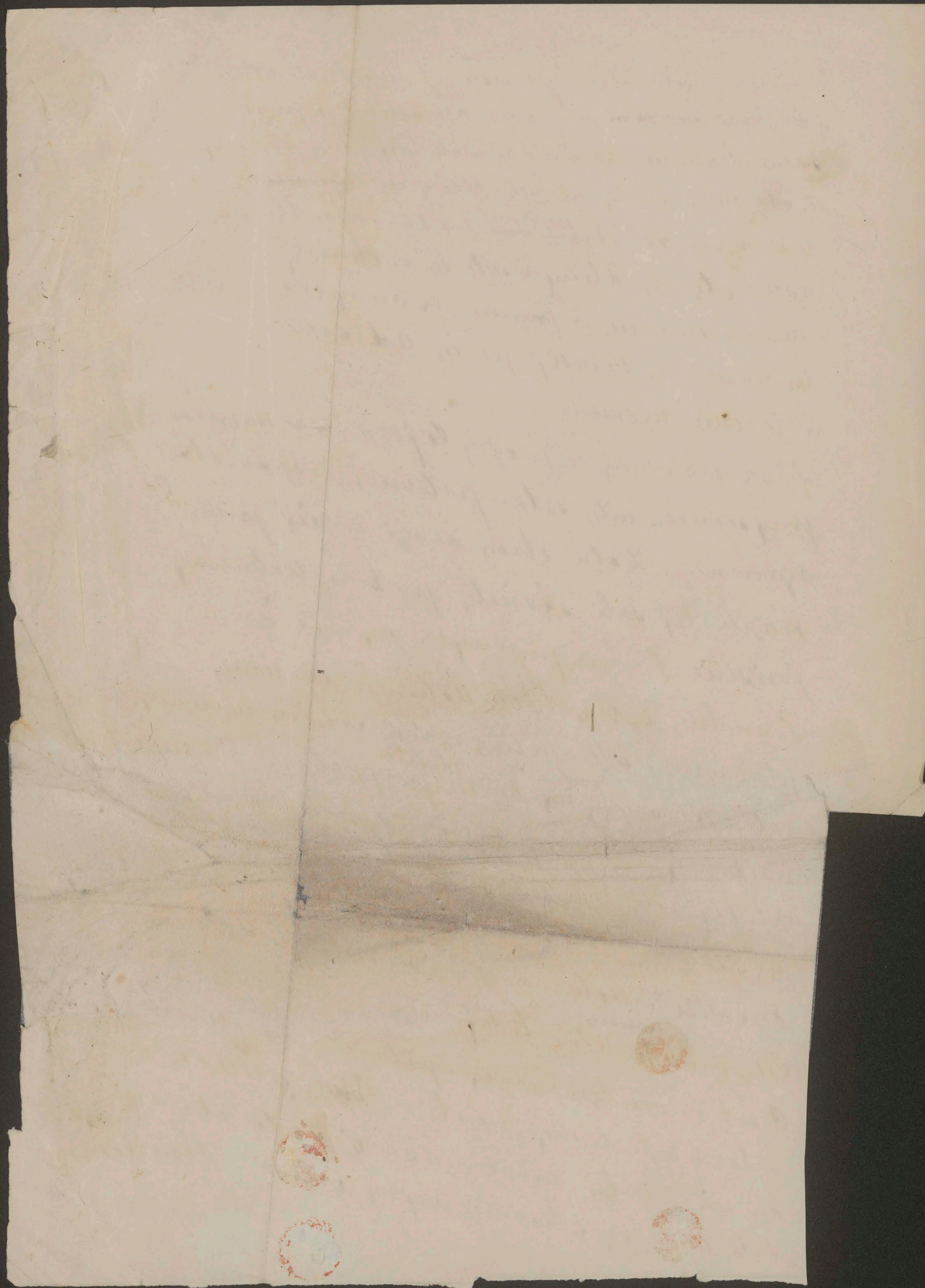

Idealizowanie w sensie greckim
najdobitniej wyraża się w ~~obliczu~~ obliczu
Jowisza [którego popiersie] niegdyś wznosił się w Otri-
coli jako arcydzieło Fidiasa - szczęściem
znaleziono pod Otricoli popiersie
kolosalne które pod każdym
względem zgadza się z opisami
starożytnych pisarzy -

Aby zrozumieć to arcydzieło i spo-
sób idealizowania greckiego po-
winniśmy że ciało a zwłaszcza obli-
cze jest wyrazem duchowości [illegible]
że duch według siebie buduje sobie
ciało - Otóż w twarzach ludzi wyra-
żają się rozmaitości ducha, są
pewne rysy które oznaczają mądrość
rozum jasny, inne które oznaczają
woli potęgę - inne w których się
objawia serdeczność i dobroć -
~~Ale~~ i tak podobnie niższy
spostrzegać i znamy potrafi
z twarzy wróżyć - ale wszystkich
w obliczach mieszczących
[illegible] odpowiednie pewnym
stanom duszy, są tylko
[illegible] jakby
jakby poczętkowane, nie rozwinięte
nie do doskonałości, nie
nie dokończone bo je [illegible]
[illegible] nie mające [illegible]
[illegible] bo doznawać [illegible]
nigdy nie mogło być [illegible]
i stąd tem [illegible] —
Fidias idealizując o tyle [illegible]
że [illegible] spostrzegł twarzy
ludzkie i nie jakby [illegible]
wszystkich odpowiadają pewnej
[illegible] ducha - ale w [illegible]
[illegible] doskonała, przepeł-
nione [illegible] a [illegible]
wadza je ostatecznie - a [illegible]
~~zostawia aby~~ to wszystkim te rysy
razem więcej harmonia a tak
[illegible] przykładzi

miejsca
Do Jowisza z Otricoli

Żeby miałby że te
siły charakter [illegible]
może [illegible] i ich
w twarzy charakter
nie ma przyszłość

Stąd przewidzieć i z sądu [illegible] więcej
nie może mieć takiego oblicza jak
ten Jowisz — ale Jowisz † bogiem, więc —
wyższy nad wszystkimi ludźmi wyższy
jak ideałem — ~~[illegible]~~ z najpiękniejszą nad obliczem wiadomych Stąd nie przesąd
to naśladowania? Nie rzeźby — ale
z poezyi Homera — Iliada Thetis błaga Jowisza
by dał sławę synowi swojemu Achillesowi
Jowisz przychyla się do jej prośby, i [illegible]
Homer „To wyrzekł i brwi zmarszczył niebios pan odwieczny
[illegible] boskiej włosy
Podnosząc się ze [illegible] niebios
wstrząsł się Olimp. i [illegible] złote włosy
brwi Zeusowe i [illegible] całej piersi
świat Fidias za wzorem [illegible] ponad
przyjął. — „Brwi" to nie włosy [illegible] ponad
[illegible], ale raczej kontakt złota ponad
oczami — Te brwi są [illegible] wyższe
dzielniej złota — a zarazem te brwi [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ też samem [illegible] brwi [illegible]
[illegible] te [illegible] — jak złota [illegible]
[illegible] wyższej dzielni się złota dzielniej
[illegible] wyższej złota odpowiada
[illegible] złota [illegible], a też samem [illegible] [illegible]
Ta dzielniej złota daje [illegible] potrzebę się [illegible]
złotej która [illegible] [illegible] samem już
~~[illegible]~~ graj na ~~[illegible]~~ [illegible] — Tem samem [illegible], która
była w [illegible] forma ~~[illegible]~~ [illegible] = [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] i spokojnie [illegible] † To złota
[illegible] potrzeb i [illegible] w linii nosa
potrzebne [illegible]

† Te [illegible] do [illegible] [illegible] [illegible] się nie [illegible] w [illegible] Cdal.

IX

Ta świątynia była poświęconą mieszkańców
Bogini-Dziewicy, owej Pallady opiekunny Aten a
~~światłości~~ rodzicy światłości — Ona dziewicą (Parthenos)
przeczysta, nieskalana, ~~bo~~ ona nie z niewiasty
zrodzona lecz z głowy Jowisza pana Niebios
i Ziemi ~~zrodzona~~ poczęta. Na frontonie wschodnim
świątyni wielki mistrz Fidyas przedstawił
ludziom śmiertelnym pierwsze pojawienie
niebianki wśród olimpijskich bogów — Dreszcz
radości i czci przenika ją nieśmiertelnych nieba
mieszkańców — bo światłości dawczyni świata
od środka frontonu kiedy wznosiła się sama
nowonarodzona bogini ~~sobie strona~~ [illegible] wyjedna ~~jednej~~
spiesza, ~~wy~~ olimpijskiej wysłannica — Nike uskrzydlo-
strona ~~ulatuja~~ odlatuja na eterach Nike uskrzydla-
na, w ~~[illegible]~~ stronę drugą ~~[illegible]~~ biegnie Iris wia-
trostopa — spieszą boginki na krańcowy rozsie-
wać [illegible] radosną nowinę
jestw by ~~[illegible]~~ im wszystkim by ~~[illegible]~~ i wszystkim
jako ~~córa~~ córa jasności jej przybyła by
na zawsze wśród bogów i ludzi — Tak opiekuny
~~We te[illegible]~~ ~~tron świątyni~~ i bóstwie
opiekunki ~~ze legli~~ trzeci rozłożone po dalszych stronach
~~opiekuny~~ ~~[illegible]~~
frontonu ~~na~~ słysząc wieść o tem szczęśliwie błogiem
będą się ~~ze snem snu~~ z uśpienia i witają ~~[illegible]~~ samych
~~[illegible]~~ ~~za~~ wieść ~~[illegible]~~ zachwytem weselem —
zaś krańcowych trójka koni frontonie
wydrze z jednego ~~stanu~~ ~~[illegible]~~ z głębi rogów jego rumaki ~~Apollina~~
swa Mowadnia Apollina wydobywają
się z ~~[illegible]~~ ciemności na jego drugiej — a ~~[illegible]~~ zaś
frontonu rumaki nocy ~~[illegible]~~ zapadają
w głębiach ~~[illegible]~~ morskich —
~~[illegible]~~ we wnętrzu świątyni ~~świątyni~~ samej
stała się postać ~~[illegible]~~ wiecznie Pallady
Pani i mistrzyni jego — wierna ~~[illegible]~~
olimpijskiej wykonany ze słoła i kości słoniowej
przez Fidyasza — Rodzicą światła
~~[illegible]~~ Lujaz dawczynią pokoju — więc u stóp swoich

271

Zgadzam się z tego że rzeźba
była odpowiednią Grecyi dawnej i ulubioną
przypadającą najlepiej do jej usposo-
bienia — a malarstwo przypadło
dane stronie świata chrześcijańskiej
Dla czego? Bo kiedy przyjmiemy
że Grecya była więcej zmysłowa
więcej materyalna, i ~~bo stanowiła~~
~~w harmonii z naturą~~ a niej jedność
nosi; tą taką harmonię nie
zmysłowości
z naturą — Taka jest i rzeźba —
ona wyraża piękność form dotykalnych
nic więc materyalnie ~~[illegible]~~ malowanych ‡
~~[illegible]~~ i w obrazie są formy
ale pociągając po nim palcem
nie ująłbyś tych form — bo one
są złudne, idealne — Rzeźba
bez łączy się z naturą co tylko [illegible]
i światła i cienie są naturalne
bo od naturalnego ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
oświetlenia pochodzą — światła
i cienie zaś w obrazie malo-
wanym są malowane nie
są one rzeczywiste, ale i one widzialnie
imaginowana — malarstwo leży na fantazyi
widza — jest spirytualne, duchowne —
stąd bez wątpienia chrześcijańskie
dla wyższej spirytualności naszej ‡ — a więc
jest ono malarstwa nie do niebios — które
więcej do niemal pełno artystycznego
jest i umiejętna — idealna ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
i mocy
radzi się w sercu i ~~[illegible]~~ we
skrzydłach lecieć i swobodnej
wznieść się —

Zgoda na to, że Grecya wielbi
przy uznaniu na ciało do piękności
rzeźba
ciała — więc też jej ~~posągi~~ i ~~jej~~ obleka
cudowną piękność pod każdym
~~jak ta~~ piękność ciała doskonałej
ruch —

‡ jaż nie rzeczywistość ale
idealności ~~[illegible]~~ dowolnej
się do rzeczywistości widza

‡ a jeśli nawet dla tego że nie
rzeźba ale malarstwo zdoła
wyrazić indywidualność i powie
co człowiek i jego przymioty, i co
dla rzeźby, oko spojrzenia jest
niedostępne, gdy tym czasem
wyrazem ducha sercem jest oko.
a zdola się malowaniem całej
wyższej głębi wyrazić — oko to
przepaść ducha, organ tak
osobny a przez niego cały
świat, nieskończona treść
wygląda

cała postać, wszystkie człónki

[illegible] pełność – a oblicze posągu

piękne ale ogólnikowe, abstrakcyj-

ne ≠ Przeciwnie w rzeźbie chrześcij-

ańskiej a zwłaszcza w dziełach mistrzów

X Vuczku nie chodzi o pełność ~~[illegible]~~

ciała, ani o pełność oblicza to

raczej chodzi o to aby dzieło było

wyrazem życia głębokiego, wewnętrz

nego, tkliwości serca – ~~[illegible]~~ gdy

z zas oblicze jest ogniskiem duszy, świadków

wyrazu ~~[illegible]~~ najwyższego wyrazu

wiele teo la musi objawić w obliczu

swoich figur cała treść, całą myśl

wieka –

3 cecha – Ta wytwarza prostota wewnętrz

cechy – Jako że gdy Grecy chodziło jakoś

wiele o tworzenie pełności form cielesnych

wiele rzecz poznaje rzeźbiarz twórczy

wszystko figury bez szat. Ta bezsa-

łość ich posągów wynika jednak

z zaspokojenia ich smaku twórczego bo

z owej harmonii ducha i materyi

z owej harmonii ducha i mate-

cyzji ciała – Przeciwnie rzeźby chrze-

ścijańskie rzadko tylko tworzą figury

~~bez~~, które by nie były całe okryte naturą

a więcej takimi których nie ~~[illegible]~~

być chce więcej zasłonięte niż

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ np. Chrystus

Pan na krzyżu lub umarłego

wstającego – ~~[illegible]~~ lub Zbawiciela

innych chwilach – a ~~[illegible]~~ w tych

nawet nadlich przypadkach chrześcijańskiej

sztuce ~~pełność~~ nie chodziło by najmniej

≠ około wewnętrzny

o piękności ciała — Przyczyna jasna
Rzeczywiście w ~~[illegible]~~ iż
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ iż świat chrześcijański
nie jako duch nieskończenie wznosi
nad materyą, w tej naturze ciało
uważa za rzecz przemijającą
niegodną ~~[illegible]~~ wiecznego istnienia
ciało ludzkie — a dla tego wielkie
ciało nowych posągów osłaniano
chcemy w prawdzie ~~[illegible]~~ szaty tam
mu posągi greckie choć te same
kami, ale uważ tem, że szaty
są w tych przeciwnie szatom rzeź-
chrześcijańskich — Bo szaty greckie najmniej
form nie ~~[illegible]~~ ukrywają
form ciała ale owszem ~~[illegible]~~ uwydatniają
te formy — a chrześcijańskie
szaty zupełnie te formy chowają. —
szaty posągów greckich osobliwie
przypomniały wzięte z życia greckie-
go stroju, ubiór narodowy grecki.
~~a [illegible]~~ Opiszmy takowe
najpierw ubiór spodni. Chiton
był po prostu koszulą bez rękawów
lub z rękawami ~~[illegible]~~ sięgającemi
do kolana a niżej, ~~a niewiast~~ w pasie ścieśni-
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ bywał spięty, w pasie dłu-
parem — że niewiast bywał długi
a u mężczyzn tylko bywał opasany
niż. dla ozdoby ciała, ~~[illegible]~~ tak
~~[illegible]~~ podpasywani a drugi po niżej
[illegible] ten chiton bywa tylko
cały z poza pasów obydwóch wyciągał
się na zewnątrz, i to co było wyciągnięte
spadało na pas fałdem do koła
Tak to widzimy na ~~[illegible]~~ wielu niewiast
posągach — Oprócz ~~zeito~~ Chitona
jako sukni spodniej była i
wierzchnia Himation była ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ on wielu używany
i obiektom

Stąd też ~~mogła~~ ~~być~~ tenże sam Himatio-
nion mógł być używany przez męża
i żonę – posiadają w malowidłach zawsze
wyprawiała się w Himationie męża
Xantyppa zaś wybrawszy się raz
w nim Himationem Sokratesa
wzbudziła wesołość, jakkolwiek prawdą
w zasadzie jego Himationu nie był
zbyt ~~sprawi~~ okazały ani wytworny ani elegancki
dawniej był to kawałek od płachty
czworograniasty kwadratowa-
~~Zarzucano~~ Zarzucano go na lewe
ramię a przytrzymawszy go lewą
ręką przeciągano przez grzbiet na prawe
ramię pod lub nad pachą prawą a końce
znów zarzucano na powrót na lewe
ramię – ~~otoż~~ E Kto twierdzimy że ani krawiec
ani mody tkacz nie miały wpływu
na to ubranie, a przecież nie wysłowi
jakoby ten lub ów z kształt sukni lub
jakaś dama ~~...~~ albowiem nie mogła się oznaczać
elegancją – owszem była elegancja
~~ta nie~~ ale już nie stanowiło ~~ubranie~~
sukni samej ale sposób i artystyczność
jaka ~~to~~ do sukni noszona, elegancja sukni
zależała od osoby która ich używała ~~spływały~~ ~~spadały na~~
~~suknie tak obszerne~~ ~~...~~
~~do kostek sięgały~~ bijące ~~kolanami~~
~~spływać~~ ~~spływały~~ ~~...~~ Po zarzuceniu
~~fałdami~~ himationu ponoć było mu
chodziło o to aby chiton i Himation
gwałtownymi fałdami
zeby przy powstaniu, w całości
chodzi że fałdy nie były
ni chaotycznym
zamętem –

E widzimy więc że suknie
te obszerne ~~spad~~ wielkie
gdyż ~~spadały~~ spływały
własnym swym ciężarem, przylegały
do ciała, nadawały się do
formy, i przypasania, nie nie
ulegały ciała ale stały
wrażeniem jego form-

1472
1447
25

273

VI

Kto tak umiał wśród rzeźbie, kto tak umiał chodzić nazywał się w Grecji muzykalnym człowiekiem.

Drugą cechą się z rzeźbą (?) [illegible] ta, że tkwi w owej o której mówimy, że [illegible] nazywają ją na szaty okrywające postacie ich — Te szaty nie stanowią wyłącznie, ciężkie, one więc ani samodzielnym fałdują się samoistnie w [illegible] fałdy, ale tworzą się w ścisłym związku z formą ciała, pod którą ukrytą rzeźbi ozdoby, one nie ukrywają ciała ale je uwydatniają.

fałdy ku

z głębokiem uczuciem

4te cecha — Rzeczywiście charakteryzująca tych dwóch sztuk jest to owo oczekiwanie postaci ludzkiej a ujmowanie jej w typy — Grecka w kunsztach nie wyrobiona była indywidualność i [illegible] a Grecja nie wyrobiona była ta indywidualność jak to jest dziś w czasach, osobnica która się w nas każdy człowiek od każdego różni — więc w Grecji, była odmienność od każdego ogólnikowości ludzkiej czyli typowej — Postać ponto a nie charakterem — Grecki mistrz brał miarę jej u [illegible] z Greków pięknej, pewnych ogólnych form piękności [illegible] które musiał pominąć [illegible] a wyszukiwać wszystkie znamiona i rzeźbił w rzeźbie wszystkie przymioty wspólne tych ludzi — tak że się mógł pominąć tych przypadkowych części a rzeczywistych od rzeźbiarzy [illegible] od ogólnej normy rzeźbiarze greccy tą godzili się nie przyjmowali, zbliżając ją do ogólnych form piękna to nazywa się w rzeźbie stylizowaniem.

Teraz uważamy jakiś był to ma mówić? Kto tylko od wieków umiera wybitną ozdobą starożytnej Hellenów jest rzeźbiarzem szlachetnym głosi tego pogłos.

Ta cecha tem się tłumaczy iż wobec
upodobania Greków była równowaga
zdolności i cielesności – a głowa wobec
uważana za siedzibę władz umysłowych,
~~nie~~ ~~w~~ głowa więc mniej była dla Greków
zbyt wybitną przewagę nad ciałem E
ciało przecież [illegible] na całej
Gdy spojrzymy na posągi [illegible]
z [illegible] na naszym [illegible]
widzimy ich głowy całkiem odpowiednie
z tułowiem –
Podobnie też cecha greckiej ~~według~~ ~~Ten sam powód~~
rzadkości oblicza –
. ~~Ku~~ Ta sama przyczyna która sprawiła
w Grecji że głowy się mało, była też powodem
iż często nie jest ani wyrazem ani [illegible]
wobec nawet wyobraźni ~~[illegible]~~ wielkiej
[illegible] często ~~jest~~ [illegible] wzrokowi – Nawet
jak o tem władz [illegible] wielki Fidias
~~Jowisz jakiego wyrobił~~
rzeźbiąc Jowisza dla Olimpii nie
utworzył go z [illegible] tylko, ~~jest~~ [illegible]
ciotem, choć Jowisz jest niebu i ziemi Δ Dla
~~[illegible]~~ ciele stwórcą i panem. – w ogólności
tego w starej treści
za [illegible] bo ona niż
~~[illegible]~~ [illegible] potworniej często
[illegible] nawet wielki Juliusz Cezar
[illegible] we [illegible] [illegible]
[illegible] bo nie zostawił tych
Ale tak [illegible] i [illegible]
forma
lica usta nosy swoje prawidłowe
[illegible] – nie [illegible] jej broda
[illegible] oblicza
a [illegible] [illegible] wielkie prawidel
[illegible] była [illegible] okrągła i te
rozpowszechnione ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ dla tej formy brody
często [illegible] [illegible]
[illegible] niż [illegible]
[illegible] I

E Te cechy spotykamy sposobem
najczęściej zdarzające się
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
na [illegible] [illegible] [illegible]

Δ A często gęsto widujemy ~~[illegible]~~
na posągach powieściach
greckich to często dość niskie
[illegible] czoła zasłonięte [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible]
i t.d.

I Sokrates ~~prawidłowo~~
zachowuje tylko prawidel
i ~~[illegible]~~ ~~ob~~ w szczegó-
~~odpowie~~
[illegible] twarzy
[illegible] odejmowało im
ich charakter osobliwy
indywidualny a wyszło
~~[illegible]~~ je [illegible] osobliwości

oblicze

Rzeczy obliczu na osnowie na
figury ~~x~~ ciała ludzkiego ~~tonie~~
one są w prost naturą wraż-
te nie więcej niż same modły, jak
widzimy to w wodzie indywidua-
lizm się uzyska — Ta osobistość
nawet i z tyczą a najdziej —
Lecz jeż najpotężniej na całe
oblicza utworzonego przez wielkich
skulptorów greckich jest ów
znany głośny profil grecki —
Profil grecki składa się z dwóch
czynników to jest z dwóch zna-
miennych — podstawa i grzbiet
nosa, tacy się linie prosto-
linijnej — ten kąt
dwóch ~~kąt~~ tworzy — Ten kąt
zowie różnie oznaczali — najwybitniej-
szym ~~jest~~ dziś jest wszakże
stem ~~jest~~ dziś jest Wodobarwna — Campe-
rskiego Fizyologa Campera — Campe-
rskiego linia prosto
nowada pociągnięta linia prosto
od otworu ucha aż do spodu nosa —
a druga linia od miejsca najwięcej
wystającego na czole, aż do najwięcej
najwięcej wystającej szczęki
wysunięta a bedzie mniej kąt tworzy.
~~Ten kąt da się rozstawi~~ Ten kąt
ustaw nawet zbiornik tworzy
do czaszki — ~~im~~ wielkiej kąt tem
większe czoło a mniej ~~się~~ orzgąjnia się
większe czoło a mniej ~~tworzą~~
a zwłaszcza kąt mniejszy tem
wielkie twarz a tem mniejszy tworz
Płaski mają też kąt ~~...~~ najmniej-
szy ~~...~~ dotarczne płaski bezwzględ-
nie, np. nowo gęsi, kaczki
typy, np. nowo gęsi, kaczki i
ptaków drapieżnych poźniejszych
więcej myślących też kąt jest
większy np. u orła, jastrzębia
wiewiórki, wolności i t.d.

Poz w rzeźbach starożytnych, poznajemy np. owe z kątem twarzy tak ostrym, że prawie prostym, kątem który mają również kąt twarzy i rzeźbiarzy najwybitniejszych – nawet zwierzęta jednego rodzaju np. przy odmiennej ... wedle większej ... i ... kąta twarzy np. ... gdyż ... rzeźbiarz najwięcej ten kąt w głowach z posągów bo 75 do 80 stopni. Tym kątem odznaczają się ... u Kałmuków 70, Europejczyków zwykle 80, a u greckich posągów 90 albo a niekiedy 92. Myśl

Otóż nie dziw, iż ten profil ogólnym prawidłem greckiej sztuki idealnej rzeźby greckiej jako z jednej strony podawał stałe cechy piękności tak z drugiej strony zawsze był ten profil grecki zawadą do wyrazu indywidualności ∆ i osobniczego charakteru oblicza, i osobliwego ... o

Wszakże 15 wieków ... nie widzimy którzy my mówimy nie widzimy ten porządek z góry przeszłych, ani ... profilu greckiego, owszem widzimy zawsze indywidualizm dobitnie wyrażający też jednostkowość silnie rozwinięte – zatem ma ogólnikowych twarzy; charakterystyczne w zwykłych obliczach tak ... z tak silnie rozwiniętych się widzimy, znamienne w rysach pojedynczych, że gdyby ... uważano za zbawiciel nie tylko umarł za rodzaj ludzki ale za każdego człowieka z osobna.

Wobec tej linii prostej twarzy i owej linii prostej ... czoła nosem ... ∆ ... oblicza są ogólnikowe. Hegel o tej linii prostej

Nie ma wątpliwości, że nasi brali wzory ze społeczności osób żyjących, i zapewne nawet postacie ... klęczące na ołtarzu są rysowane wizerunkami jego przyjaciół i znajomych.

VII

‡ Tutaj potwierdza nam
się oczywiście poprzednie wywodzenie, iż ~~Grecy~~ ~~sami~~ Grecy skulpturze
trzymają się ściśle a tolerują
rzeźby, nie biorąc chwytów
się po[ż]yczają rzeźby z malarstwa
i nagina[ją] rzeźbę do stylu
malarskiego.

5. Ale te wszystkie cechy stawiają
niejako rzeźbę opodal rzeźby i tak ści-
śle ją od niej oddalają a najdobitniej
się wyrażają w płaskorzeźbach ‡

a) Grecy ~~to~~ najściślej stosują figury
płaskorzeźby do powierzchni z której
one występują jakoby ze swojego tła
więc też rzeźby mają grubości
~~albo~~ i kierunki ~~albo~~ to z jednej
albo to z drugiej, ~~albo~~ to z dołu
do góry ~~ale~~ prawie nigdy ~~z dołu~~ ~~występują~~
nie mają kierunku występują-
cego wprost, ~~tylko~~ to jest ~~nigdy~~
~~nie są~~ prawie nigdy ~~nie~~ figury
nie są zwrócone en face do widza
bo Grecy widzą że figura en face
zwrócona do widza wyłamałaby
by ze słowa, lub stworzyłaby nagminne
[illegible] wprost prześwietlone
duchowi płaskorzeźby. – Stąd figury
w płaskorzeźbach są najczęściej
w profilu wykonywane, stąd
wreszcie nie przedstawiają pro-
filów [illegible]
stąd wszystkie ilości
w ~~[illegible]~~ ~~są~~ w których [illegible] do stylu malarskiego
płaskorzeźbach wreszcie często
spotykamy figury en face
umieszczone jak w profilu –
~~Na [illegible]~~ ~~[illegible]~~

b). Płaskorzeźby są najczęściej
a prawie zawsze ozdobą dzieła
architektonicznego, ~~[illegible]~~ toteż
Grecy zachowują w płaskorzeźbach
symetryę właściwą ich archi-
tekturze. ~~[illegible]~~ Dla tej symetryi
dzieje się że na płasko-
rzeźbach greckich

rozdrobieniu figur jest prawie równe, że każdy
stroną sobie odpowiada, nie widać nigdy
... aby była w jednem miejscu jakaś
pomoc, a w drugiej grupy figur gęsto
za sobą lub obok siebie stojących — dla
tej symetryi się dzieje że mała różnica
~~ni~~ co do wysokości między figurami
męskiemi a kobiecemi, między figurami
siedzącemi a pieszemi — w płasko-
rzeźbach chrześciańskich nie widzimy
tak ścisłego trzymania się symetryi
architektonicznej — bo cała kompo-
zycya z malarską wzięta

Łączą się wielko miłości greccy rzeźbiarze trzymali się ściśle że tylko rzeźbą swoich
ściśle ułożonych więc się ... w swoich dziełach ... ~~[illegible]~~
takich przedmiotów które nie są ~~[illegible]~~
odpowiednie, ~~[illegible]~~
że tylko rzeźbą wyrażać się może przedmioty
tworzy jedynie może przedmioty dowolne
mające kontury wyraźne ~~[illegible]~~
na greckich płaskorzeźbach
więc też ~~[illegible]~~ nie spotkamy ~~[illegible]~~ przedmiotów mających
kontury niepewne, oznaczone
jak np. obłoki, drzewa rośliny

C. W płaskorzeźbach greckich też
nie spotykamy przedmiotów które
by były trudne do wykonania rzeźbą
bo jest takich przedmiotów których
nie mają konturów dokładnych, ściśle
odrzynających się, a takiemi przedmiotami
są rośliny, drzewa, obłoki
i t. d. które są właśnie przedmiotami
które mają kontury niepewne
oznaczone — w płaskorzeźbach
chrześciańskich widzimy obłoki
drzewa, kwiaty — a w właśnie dlatego ich sposób robienia
jest też wskazuje malarski

D. Skulptorzy greccy ~~greccy~~ również jak
i malarze, chcąc wyrazić miejsce
w którem się odgrywa scena
wyrażają ją przez symbole — tak
las oznaczają przez pień, brzeg morski
przez muszle — rzekę przez ...
wylewającego z urny wodę, wnętrze
domu przez zawieszoną opończę
ale nigdy nie ~~wykonywali~~ przedstawiali w szczegółach
ani scenerii np. wnętrza ~~[illegible]~~
budynków, pejzażów — Bo żadne ściśle
z tych sama rzeczy widzieć
że podobne miejsce
wymagają perspektywy
która nie są odpowiednie skulpturze —

ale jest rzeczą wyłącznie malarstwa.
Bo ta perspektywa zależy od dwóch
czynników to od perspektywy linear-
nej z której wypływa np. zbieganie się
w oddaleniu linii, zmniejszanie
się przedmiotów w miarę ich oddalenia
a 2re od perspektywy powietrznej o stopniowania się świateł i barwy
cieniów, światła ~~im~~ i cienie im dalej
od widza tem bledsze tem ~~m~~ mniej dobitne
Tego już dokazać nie zdoła płasko
rzeźba na nic nie zda jeśli np. figury
niby więcej oddalone wykonana
~~mniej~~ mniej wypukłymi, ~~bo te~~
~~figury~~ niż owe które są bliższe widza
bo te i tamte będą oponym (?) równo
oceniowane i oświetlone. To jest
dowodem iż mistrze starożytni
doskonale znając granice rzeźby &
nie kusili się o perspektywę, o tło-
[illegible], o wszystkim dawniej – ono były ✱
wolnej rzeźbiarzy. &

Inaczej nasi rzeźbiarze średnio-
wieczni ~~E[illegible]~~ oto na cmentarzu
Panny Maryi wmurowane jest
w ścianę [illegible] płasko-
rzeźba wyobrażająca Pana Jezusa
w ogrojcu – to drzewa – na przodzie
Chrystus modlący się i uczniowie
śpiący na ~~przodzie~~ przodzie tle
za to nie figury znacznie mniej-
sze – na dalszym tle góra z daleka schodzą
[illegible] Jerozolima a góry po których się Chrystus
sięgano mający po [illegible]
są przez ich figury malutkie
bo iżby są oddalone, ale sama tez ich
miara drobna ✱ nie przedstawia
stopnia oddalenia. Popatrzmy na
tło płasko Maryi i tę płaskorzeźbę.

✱ jedne z nich przedstawiają, inne ~~[illegible]~~ [illegible] kolumny, obrazami [illegible] wszystkie kamienie, fasady, [illegible] naczynia na osobie.

Świadczy iż ~~rzeźba nie~~ malarstwo a nie rzeźba to tak. &

Tem ~~się~~ nie powodują współzawodnictwem malarskiem będącem prądem panującym w rzeźbie chrześcijańskiem

o tych odpadkach rzeźb

Teraz już przedstawimy
przez szlachetną a przedostałą najdoskonalszą
sztukę które wiele starożytna rzeźba
w od chrześcijańskiej sztuki odrębną
wola stała — jest to wcale możliwe
W czasie najwyższego rozkwitu skulptury
greckiej używano kości słoniowej
wraz z złotem — Tak zwane wielkie dzieła
Phidias i jego uczniów spółczesny
mistrz Polykletos — wymiarami ...
... złote okrywała do posągów przebaczenie
białego marmuru a szkoła,
Peloponezka spiżu. Nasz świat i wspól-
cześni im mistrzowie polichromii używa-
li używali przeważnie drzewa.
Drzewo nadawało się doskonale
do wykonania ołtarzów, stal,
do ornamentyki murów, kościoła-
natów — z tem nadzwyczaj szczer-
ścią.
stwa tworzyło się. Wiele malowanie i
postała — zwyczaj za wzrostem
że dla tego takowe rzeczy drewniane
malowano bo barwa naturalna
drzewa z czasem ciemnieje i staje
się niedobrana nie wyraźna — Jakby razem
rzeźbę właśnie rzeźbi i obierano drzewo
do wykonania tych rzeźb aby je mogli
następnie tem łatwiej malować i rzeźbić
malowaniu i rzeźbie były konieczne.
To malowanie i rzeźbienie samo wnętrze kościołów
Bo w owczesnych sam je skłaniała
gotyckich kościołów filary kapitele ściany
wewnątrz farbami, a dodajmy jeszcze
oszklone okna kolorowanych
szyb co płonęły ogniem jakby złocone
z przeróżnych kamieni
drogich a w ogromnej
całej samej sztuce
z całości a

Farbowano nawet gdy używali białego
marmuru do posągów nie malo-
wali ich nigdy — Bo tak polichromia
greckiej to jest używanie farb
i złota ograniczała się tylko
aby uwydatnić pewne części, np.
dawano kolorową barwę
i oczy dawano złotem, złotem obwódką
by je wydzielić od formy całości.
Ta wstrzemięźliwość była nakazem
głównie ta myśl, aby nie przytłumić
farbami piękności formy całości
która była głównym celem.

VIII

Wśród takiego przepychu kolorów
i złota samego wnętrza kościoła
padała [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ owo całego przepychu
w wielkim ołtarzu który [illegible]
a czerwone mięszały się z innymi farbami
pełnymi i złote i srebrne ~~[illegible]~~
zostawione dla tego iż obraz samo
przez ~~[illegible]~~ barwy stawały się [illegible]
udoskonaleniu i wyrazu ~~[illegible]~~ [illegible]
w treści dzieła —
Stąd też zdaje się z pewnością iż
[illegible] był zarazem malarzem,
a jak potwierdzają [illegible] i [illegible]
[illegible] figury ~~[illegible]~~ i więcej
[illegible] obliczone przez farb których
[illegible] i [illegible]
[illegible] na barwy od [illegible]
[illegible] —
Aby dokończyć [illegible] charakterystyki
całe [illegible] nam ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ w którym on [illegible], ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ które go [illegible]
od mistrzów [illegible]
[illegible] w pełni [illegible]
[illegible] [illegible]
gotyckich [illegible]
[illegible] 16. [illegible] ter
[illegible] ~~[illegible]~~ nie ma
wątpliwości iż na [illegible]
[illegible] — [illegible]
tak [illegible] na [illegible]
ołtarz [illegible] figury [illegible]
a ostatki [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
gotycka [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ ale jest [illegible]
[illegible] —

[illegible] owe ściśle jest jeszcze gotyckie
ale jest jak to mówią na wymarciu
Wit [illegible] prawie ~~rozpęd~~ zrywa z trady-
cyą gotycką — w czasach pełnych
gotyckich architektura zostawiała
mało miejsca dla rzeźby, więc
ta rzeźba skryta architekturą
i była raczej jej ornamentyką
~~Stadtow~~ a ~~nie~~ [illegible]
samoistnego istnienia — stąd te
stosując się do sprzeczności architektury
gotyckiej figury są wąskie, smukłe
ich postawa, ruchy konwen-
cjonalne, ~~nawet w dziełach wczesnych~~
ich ~~typowy~~ — ~~tylko~~ ~~wyłącznie~~
~~wrażenie~~ u Wita spotykamy
duch swobody, swoboda ta jest
jakby przeniesiona z Włoch — ta
swoboda objawia się w [illegible]
scenach wielkiego ołtarza
w tak samo w płaskorzeźbach
skrzydłach kiedy się pojawiają figury
z życia, nawet bardziej ruchliwe ‡
Grupa wielka środkowa jest jakby
aktem świętego dramatu, lubo
każda z tych postaci ma właściwie
sobie właściwy charakter a jed-
nak wszystkie zestawiają się do siebie i
spływają w harmonijną dramatyczną
całość — Figury te pełne
majestatu, ich

‡ a przecież Wit odznacza się spośród
wszystkich mistrzów sobie współ-
czesnych [illegible] wykonaniem, delikatnością,
wzniosłą, serdecznością wewnętrzną,
że jego postaci otrzymały jakby
muzyka anielska tylko w innych
światach wyśniona —

Są to duchy owych bohaterów którzy stali na straży wiecznej świątyni ~~na~~ naszej – ~~w~~ którzy pomarli a zmartwychwstali przed tronem Bożym –

oblicza siły serdeczne Słowa:
a przecież nie [illegible] stknąć
ocaleni te oblicza z [illegible]
potrzeby indywidualności – ta
to tworzy te siły życia pozo-
stają wszystkie a przecież gdyby
taki obliczający tym wszystkim
spotkało wszystkich, ażeby to był
nas przemyśli bez my sobie
to nadrzędniejszy [illegible]
te postacie pobudzenie [illegible]
nam serce się do nich a [illegible]
oddali i pełni wiary i sprawa-
gi nad światem się porwał
wszystko – a wśród tych
postaci stłoczą się Bogarodzica
~~D[illegible]~~ Jej wyraz przemawia
że ona jeszcze na ziemi
ale już w Niebie jest to wie
niebiańskiej rozy który ona
ulatuje do gwiazd – w której
drzwiczy Boskiej ~~[illegible]~~ szerokie
naszego świata ~~[illegible]~~ obchodzi
hymny swoje –
Twar już nie trzeba nam aby
nam już odpowiedzi na ostatnie
wyborcy to jest ocalić wartości
wszystkich ~~nasze~~ chwila się wielko-
a uznanie nam jego [illegible]
z zabytkami ~~[illegible]~~ stanowcze
Grecji – odpowiada ~~[illegible]~~ już także
~~[illegible]~~ we wszystkich naszych
pomysłach wszystkich cechy
charakterystycznych
a cechy [illegible] naszych [illegible] [illegible]

wykazaliśmy
~~Wykażmy~~ że trzeba ~~było~~ jest w tenczas
być zgodnym ze sztuką która najściślej
przypada do usposobienia duchowego
człowieka, z tego wynikła od mistrzów
greckich [illegible] skłonność do prawideł
które wprost wypływają ~~z~~ z ich sztuki
tej sztuki, trzymali się prawideł które
z niej samej wypływają — [illegible]
[illegible] nie przesiąknione duch plastycz-
nych Grecji — tymczasem jeśli uważamy
że Grecja była twórczą artystą spełniając
wszystkich zdolności które więc cała
treść ducha swojego [illegible]
sztuki tak bardzo przyrodzonego. Rozumiemy
więc iż te dzieła greckie są absolutnie
doskonałe, ~~ale~~ bezwzględnie
[illegible] we wszystkie czasy we
wszystkie wieki — Tak są absolutnie
są bezwzględnie doskonałe i nie
bezwzględnie na wieki na
[illegible] bezwzględnie na
nawet, na religię, nawet — ≠
Ale jeśli zapytamy jaka trzeba
jest ~~na~~ najdoskonalsza dla nas, ≠
aby najwięcej odpowiadała nam
jako chrześcijanom ≠ odpowiadamy
bez wahania że trzeba takiej sztuki
tworzyć [illegible], tymczasem jeśli
[illegible] ozdobić religijnej [illegible]
[illegible]
[illegible] w stylu [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] to dzieło
ale to nie stanowi [illegible]
[illegible] stylu ono tylko [illegible]
[illegible] do nas się
[illegible] —
Pozwólcie się do nas wszystkich
[illegible] się z naszem [illegible]
[illegible] się dziś [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] posłań — Wile
~~[illegible]~~ [illegible]
o [illegible] ołtarzy
[illegible] posągi
rzeźbione Δ

Δ stylem nie tworzonym greckiej
które [illegible]
[illegible] Fidiasz, Praxyteles
Lysippa — [illegible] te posągi
[illegible] ~~nie~~ [illegible]
[illegible]
wypadałoby nam te postaci
które nam [illegible]
nasz [illegible] — Nie! Zatrzymajmy
ich [illegible]
[illegible] bo patrząc na ten
ołtarz wielki zdaje się [illegible]
najszczytniejsze [illegible]
duszy które się [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] — [illegible] —
a one [illegible] —
≠ odpowiadamy że zaprzeczenie i
greckie bo gdy ta odpowiadało
wielkiej Grecji właśnie
tem samem nam chrześcija-
nom, bo wykazaliśmy że [illegible]
jak usposobienie ducha naszego
a [illegible] starożytnej Grecji
Może na świecie poza
Kościołem, poza [illegible]
naszem, rozumiem [illegible]
podziwiać posągi arcymi-
strzów Grecji i oddawać [illegible]
[illegible] jako [illegible]
~~[illegible]~~ na wielki [illegible]
geniusz [illegible], ale
gdy [illegible]
[illegible]
[illegible] się [illegible]
w te odpowiadam

Gdy atoli okres ten tak świetnie zapowiedział [illegible] w architekturze, [illegible] dopiero co [illegible] ze [illegible]" będące jeszcze sztuką wyłączną [illegible] a wszędzie Grecji –

Kalamis

Kalamis jest rzeźbiarzem zapowiadającym najwyższe powodzenie sztuki, bo jest jakby przejściem z epoki poprzedniej do obecnego tak pełnego [illegible]. Kalamis nie tylko ornament aż [illegible] z brązu [illegible] i [illegible] a [illegible] wykonywał [illegible] z marmuru i ze spiżu i ze złota i kości słoniowej a tworzył [illegible] [illegible] wystarczy [illegible] jako [illegible] wyższego talentu. Obok niego [illegible] Pythagoras przedstawiający bohaterów [illegible] atletów i formy [illegible]

Ale ponad wszystkich powodzeniem wzniósł się Myron, którego [illegible] a wyżej jeszcze Fidias i Polykletos.

Najstarszy z nich Myron uważany [illegible] przeważnie spiżu [illegible] jest [illegible] mistrzem w przedstawieniu natury, a zwłaszcza umiał ją chwytać w sytuacjach chwilowych [illegible] przelotnych. Tak więc figury posągi jego nie tylko okazują ruch rąk, nóg itd. ale w rozwinięciu całego wewnętrznego organizmu (które [illegible] więcej do uwag i tp.) zadowalniamy się [illegible] nasuwa wrażenia w obec jego Diskobola fig 135 (V. [illegible] 635)

Uczniami Myrona był Lykios,
syn jego i Styppax — Kresilas (twórca
sławnej kapitolińskiej amazonki)
Największym atoli przywódcą
~~cały~~ tej epoki i całej sztuki
greckiej jest Fidias (urodzony w Atenach około r. 500 przed Chr.) który pojmując
~~[illegible]~~ świat i wszechrzeczy
w ogromnej okazałości, ~~[illegible]~~
potęgował siłę tak już wielką więcej
idee niebieskie ze świętem(?) a olimp ze ziemią. Lecz dzięki Fidiasowi jak największym
umysłowym ~~[illegible]~~ uwielbieniem wszystkich czasów ~~[illegible]~~ uświęconym
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nad wszystkimi
~~[illegible]~~ Ciekawa było
zamiarem jego, aby z obszerniejszych
przedmiotów [illegible] gdyby myśli
uwagę naszą [illegible]
~~rozbierali~~ rozpatrywali w Jowiszu (v. 615 i ~~63~~ str. 638) w
Otricoli (fig 133, v. 639 (fig 134) i v. 640). Zadajmy
Jowisza Verospi (fig 134) [illegible] w Jowiszu ~~[illegible]~~ i w
tutaj(?) i jako Fidias ~~[illegible]~~ (w skończonym [illegible]) ~~[illegible]~~ ideał Ojca
Olimpijskim, ~~[illegible]~~ ideał Twórca
bogów tak samo jak Twórca
ideału Pallady. Nie spominając już o
innych posągach Minerwy jego dłuta przedstawiających, wielką zasługą jest Pallada
Promachos walcząca za wolność
Aten, była ona posągiem bo [illegible]
[illegible] a stała na Akropolis
złocona z kości słoniowej i ze złota
drugą jego Minerwą umieszczona(?) ustawioną(?) w samym Parthenie który dla
niej był zbudowany — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ była
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~jak Jowisz olimpijski~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
a ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ — Pamiętamy
~~[illegible]~~ Monte Cavallo mają być utworami
jako Dioskury na Monte Cavallo wielkie(?) pomnikiem Fidiasa — [illegible] Kallima=
chos (uczniem Kallimacha) [illegible] [illegible] Listy z Ur. III str. 58
i Demetrios.

(*) ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

~~a [illegible] więcej~~ ~~[illegible]~~ i w
rzeźbach Partenonu
(ob. ~~689~~ str. 689.) (+)

\+ o spółczesnym rozwoju
filozofii i sztuki greckiej
obszerniej przedstawienie
Fidiasa i wielkiego — Polyklet

Podział sztuki na 3 okresy

~~od początku do Konstantyna w. r. 337~~

Okres ~~I~~ ~~Sztuki pierwotnej~~

~~sztuki~~ chrześc ~~ijańskiej~~ ~~katakumb~~

~~architektury~~ chrześc. ~~katolickiej~~

~~niema dla czego~~ E Katakomby

Pierwotna Rzeźba i malarstwo

chrześcijan — ~~ta~~ ~~widać~~ ogółem

~~Katakomb~~ — 60 takich cmenta-

rzy — malarz — 6 milionowy

ciał — obliczonym wszystkich pod

ziemnym Rzym mas 175 mil geograficznych

nazwanie ich Katakumby

św. Pontiana, S. Sebastyana

św. Kaliksta — widok wnętrza

~~bez~~ wysokości szerokości korytarzy

— ~~ar~~ ~~to~~ kształt i przysionki

nisze, i grobów — płyty

sarkofagi — ~~fornalli~~ Arcosolli okoł.

grobów — miejsca ozdobniejsze ustawiono wokoło ich sarkofag.

to kaplice

Junius Bassus

Brzeźbą ozdobiona do

rzymskich — ~~ta~~ charakter —

Malowanie sztuki — pewny

nurt mistrza ręka niewprawna

ale duch wiary [illegible]

Symbolika malowideł w kata-

kumbach — niedoświadczone

ni [illegible] stawić w postaci

osoby Zbawiciela — więc

1° Okres od pierwszych

zawiązków w Katakumbach

do ogłoszenia wiary chrześcijańskiej

za religię państwa

r. 337. Konstantyna

2° Okres II od ~~Konst.~~ Konstantyna

do Justyniana r. 527.

w roku 530 Just. buduje

kościół S. Zofii

Okres od Justyniana do

Karola W. ~~r.~~ ~~1000~~ i ciąg

dalszy — to jest do śred-

niowiecza do 1000 r.

1° Okres — ~~[illegible]~~ architektury chrześcijańskiej jeszcze

nie ~~ma~~ ma — dla czego E

18

Za obrazami z ewangelii – jakko
dobrego pasterza co daje życie swoje
za owieczki – jakko zdrój do którego śpieszą
z pragnienia jelenie – jakko rumienie ryby ≠
≠ jakko siewca – albo krowo
obrazy ze Starego testamentu
Abrahama dającego syna swojego
na ofiarę – Mojżesz wywodzący
[illegible] wodę ze skały – jakko
Jonasz połkniętego przez wieloryba –
albo nawet użyją mytów
pogańskich Orfeusz ~~Opeusz~~ grającego
pieśnią nad dzikiemi zwierzętami
albo ciągnących do wiktu – albo
~~jest~~ nakiedy podobnictwo
zapisany monogram Ichtys (ryba)
Jezus Chrystus – syn zbawca ⊗
oraz zbawiciela ~~[illegible]~~ 49. czasy ~~Bazyliki~~ ~~[illegible]~~
~~Dzi Okres [illegible]~~
~~i centralne – Idea~~

⊗ Przez potrzeby których ówcze
sny mało bo były wszystkie
i niebezpieczne dla nowych
wyznawca sobie ~~dla~~ ~~żydów~~ wychodzących
ze żydów jako pogan,
Zaś także jest posąg siedzący św.
św. Piotra w kościele św. Piotra
i dwa posągi przedstawiające
dobrego pasterza.

II Ierenis

[Architektura w tych
dwóch okresach –

20 Okres II oraz III od Konstantyna,
W. do to jest od ogłoszenia wiary Chrześcijańskiej
jakko powszechnej w r. 337 na tymże
czasy cesarzy bizantyjskich ustaje
Justyniana do średnich wieków do 1000 r. V
Czasy budowania 1° Bazyliki;
2. budynków centralnych czyli okrągłych

I Bazyliki tyńskie
Po przyjęciu ogólnem wiary chrześcijańskiej
– już budowano na jawie ~~[illegible]~~ kościoły

~~to [illegible]~~
Niepodobieństwo przeistoczenia świątyń pogańskich na kościoły chrześcijańskie – powody tego niepodobieństwa dwojakie –
~~Znaczenie~~ Przeznaczenie Bazylik ~~tut~~ w starożytnym Rzymie – ich rozkład nadający się chrześcijanom – po uczynieniu niektórych zmian które tylko nie wielkie przestawiają cały charakter wewnętrzny,

~~Opisanie – Protokół~~
Opis Bazyliki szczególnie w Rzymie której typ najdokładniej dochowany – Prothyron bazyliki – ~~Prothyr~~ Prothyrion – Paradisus Cortile atrium – Cantharus – Narthex – 2ie nawy niewieściej szerokości – area – chór (chorus) (wzniesiony dla śpiewaków) – ambona po owej adwtebo) – po prawej pulpit w końcu chóru pod baldachimem ciborium (ołtarz) – w końcu kościoła zamknięty nisza (concha, absis trybuna) – cathedra (miejsce biskupa stąd nazwa katedr. katedralny) – Presbiterium półkolista jest presbiterium dla wyższego duchowieństwa – obok głównej więcej jeszcze dwie poboczne – senatorium i matroneum. –

~~A Clem~~
S. Clemente strona 519 i następne

paschał

Filary i kolumny także się układa-
nia – Strop belki złoto – wdać wrażenie
dachu – większa bazylika ale strop
płaski – okna ogromy obłoczka pasiki
nisze – często ~~[illegible]~~ ucielo ałej niejedy
*, widziem płyty marmurowe –
~~Fora~~ i wyprawdzony ozdobny malowania –
Krzeczista –
~~Potk s. [illegible]~~
dachy
wdołk czwartemy, dach ałowa
pulpitowa – na ścianach cerkło
Ściany –
21 Później dodano rancione pomnune
znam nadając budowaniu kształt
Nakonieć
\+ – ~~[illegible]~~ przez nadstawiono budowę
przypis kwadratowy do którego
wiedziano owo wdze – a stąd powstał krzyż
trakcik
Technika znam ~~bardzo~~ nader biedne
niedbała
Tramo materyał ze wiel, w przyszłości
kilk – był ołtarzi kolumny nieda-
w dowolnie – krótkie nadstawiono
wrzuciem – często kolumny zmniej
wmadłe – mniej nawet obrano
o rówmie ich oddalenie – ściany

Koram –
A jednak można było a mowa utanie
Na tego wrażenie ogromne –
Te Bazylika nowa epoka, bo
wnikanie jako wyprostka tego
budowania, ej zasad rozwoju

\+
Krzyż dodaje ciężkość nowej ~~[illegible]~~ wzniesiona
rozumiej tym budowli była
bryłowna – a nad to ogromny przepych
nad architekturą rzymską
bo w bazylikach mów kolumny
stoją prawidłowe miejsca
nie jest kompozycja, ale
tu można konstrukcją
wrażenie ozdoby, ozdoby
jakby po latach układ
wybodnych miejscowe
do ogniska

Najstarsze w Bazylice
rzymskie. Bazylika św. Piotra
która dziś niema a część na niej są
na której dziś ogromny kościół
św. Piotra 2 Bazylika św. Pawła
św. Pawła (str 497 fig 133 spalona
w roku 1823) – S. Lorenzo
S. Agnese, S. Prassede
[Bazylika wyznaczenie archi-
~~[illegible]~~
tektonicznym a wrażenie
kościelnem

282

~~Jakoż wywód ma ten cel aby wykazał niewątpliwość, ogólnej pewnej ogólnej prawdziwości prawa, zasady, idei i.t.d.~~ ~~aby wymieniał że te zasady~~ ~~prawdy są one~~ ~~To zadanie~~

~~Jakoż wywód ma to zadanie~~

Jakoż zadaniem wywodu jest aby wykazał ~~prawo~~ niewątpliwości pewnej ogólnej prawdy, [illegible] zasady, idei i.t.d. — w tym celu wywód wyjaśnia że te prawdy zasady, idei mają moc ~~[illegible]~~ ogólnie uznaną i wszystkim nie wyjątkowo wszczegółowych, w faktach [illegible] wszystkich jednostkowych ~~[illegible]~~ i.t.d. [illegible] nikt nie przeczy i.t.d. — ~~[illegible]~~ Z tego zadania wywodu wynika iż on stawia za ~~zasady~~ ~~[illegible]~~ pierwszy argument swój ów ogólnik, który będzie jako pewna niewątpliwy będzie mieć charakter niewzruszonego przypuszczenia, z niego ~~[illegible]~~ przejdzie do zasady ~~[illegible]~~ ~~zas~~ przejdzie do zasady ~~[illegible]~~ nie tak mniej ogólnej, ~~[illegible]~~ więcej szczegółowej oznaczonej, ~~[illegible]~~ która będzie argumentem drugim, po tym przejdzie do argumentu ~~trzeciego~~ jako będące zasadą jeszcze więcej szczegółowo oznaczoną, a tak dalej i dalej aż na końcu okaże że owe prawdy ogólne owe idee są obecne w faktach wszystkich jednostkowych a ten [illegible] w zasadach najmniejszych ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ t.d.

Wywód — ślad ukończony

1 Axioma ob. argument
2 Postulat ob. argument
3 Hypothesa ob argument

i konieczności niewątpliwości owej prawdy ogólnej — ~~[illegible]~~ Tym sposobem konkluzja argumentacji [illegible] ostatnia prawdy [illegible] zasad ogólnych [illegible] idei i.t.d. —

~~rozmaitości~~
rozmaitości w sobie skłonić, [illegible] (ozdobnej) — [illegible]
(np. w grupie [illegible]) [illegible]
każda figura różni się od wszystkich innych, nawet ta w jednej [illegible]
przez rozmaitość ruchu, [illegible] oparta przecież na jednej zasadzie
[illegible] — tak samo w malarstwie gdy kompozycja
[illegible] — jedna grupa lub [illegible]
bogata [illegible] — a każda grupa
[illegible] ta rozmaitość [illegible]
[illegible] — wszystkich [illegible]
[illegible]
[illegible] po całości [illegible] —

Kompozycja — (Est) z łacińskiego componere, złożyć w jedności, ~~[illegible]~~ związek, skład, uporządkowanie, uporządkować compositio, ~~[illegible]~~ związek, skład, uporządkowanie — w reprezentacji, uporządkowanie — Kompozycja jest ~~[illegible]~~ siły składania — Kompozycja jest wymową fantazji artystycznej sztuki — Kompozycja jest [illegible] ~~[illegible]~~ ~~Kompozycja~~ [illegible] jak płomienna ~~[illegible]~~ w chwili zachwytu w chwili uniesienia gdy się w duchu mistrza wieszcza idea tradzi — Kompozycja jest wymownością mistrza jeśli wieszcz mistrz już którą ~~[illegible]~~ powinni naśladuje — gdy wieszcz dziecka a gdy ~~[illegible]~~ ma w duchu swoim ideał przyszłości w całości się [illegible] dany do [illegible] aby ten ideał [illegible] w dziele sztuki — wtedy bowiem, o to chodzi aby ideał ~~ogólny~~ ogólnikowy i mglisty, raptowny w który jest w duchu [illegible] — wtedy chodzi o to aby stał się pewnym i niewątpliwym — wtedy chodzi o to aby raptownie ~~[illegible]~~ składające ów ideał ~~[illegible]~~ nabrały dobitności, aby ich ~~[illegible]~~ [illegible] stał się wyraźnym ~~[illegible]~~ [illegible] do tego czas ~~[illegible]~~ aby wielości wszystkich [illegible] w tej pracy nad kompozycją [illegible] mistrz [illegible] si które nie przewidział wieszcz mistrz gdy w chwilach natchnienia duch jego [illegible] ideał — ~~[illegible]~~ [illegible]

E rozmaitości

Prawa kompozycji ważniejsze dla niego [illegible] Lebo [illegible] talentu i geniuszu [illegible] prawa i prawidła artystyczny [illegible]

Prawa Kompozycji Vischer III Theil die [illegible] und Theilung

Dobrzański str. 22. i następne

niezmienność formy

Mowa – zupełnie odpowiadała duchowi
była klasyczną, wolną – bo nie rozwinęła
się przykładnie od kwaltownego – Dwa dyalekty
jak dwa style –

Osobowość – wschód natura – osobność
z osobowości idzie 1. wyzwolenie się nad
naturą wyrosłości nad nią – 2 panowanie
nad nią – Z tego wszystka zło staje
swojaktie przyrodzie
się wyrazem ducha stąd sztuka – że się
staje przedmiotem naszego poznania
iże człowiek ożywia sobie świat naokoło
wszystkich umiejętności
dusz [illegible] myśli ku filozofii – Ks
wschodnie sztuki przedmiotem nie
ma – jak sam sztuki symbolizmu –
znaczeniu symbolu – jednostronne
nie przedstawiania rzeczy przez [illegible]

strona – 12. –

Myś. w Grekow. 12. Rozwinięcia osobowa
ale i ten wielości i ponosi – symbolizm
stąd zawsze między Grecją a wschodem – stąd
polityka i religia wspólnie wszystko
stąd przeważna personifikacya natury
stąd jednostka grecka jest nadobnie między
ogółem wschodu a pojmowaniu przedm. [illegible]

chrześcijańskiej –
Rodzina – ale kobieta . ale mówi
familijne –

494

494

452.65

452.65

494

494

494

18
6. 65 | 464
11 35 | 11 35
4 | 452 65

452 65

100 - 8 . 464.
8
37.12

3 45265
8
362120

452. - 65.
8
36.16 464

18. 56.

464
18
446

464 6. 65
6 252 65

458
8 6

3 6 4
446
8 4
3568

464
6. 65
457 35

8 8

24 5 8 80

457. 35.
8 4
36 58 80 2

150
35

45
9
22 5 2
23

160. 1. = 18500
2. 45.
160/18500/116
16
25 - 375 = 1500 ...
16
95. 750 ...
80 116.
15 100 - 666.
15 100
666.

116
60 2000/38
18 66.
10
69.60

150
19

1160

116.
150
69.60 11 100

1.9.60

69. 60
116
185. 60
3.71 20

Tablica Synchronistyczna

296 285

Wypadki polityczne –	Filozofia	Sztuka –	Poezya i literatura –
	Epoka II.		
Przed. Peryklesowa. Ż. do r. 461 w którym Perykles rządzi Atenami	Przed–sokratesowa od. 560 – do 469 w którym sokrates rodzi się sokr.	Przed–Fidiaszowa od. 560. do 460.	~~[illegible]~~ 560 Aesopus 594. Thespis Simonides + 490.
Solon ur. 594. jest ustawodawcą. ale umiera dopiero 559 r.	Thales z Miletu żyje prawdopodobnie do 550.	Smilis około 550 Brunn 28. Aeginich.	
Pizystrat 540.	Anaximander	Theodoros Brunn 33.	~~528~~ Anakreon 559 + 474. kwitnie około 528.
510 Hippias i Hipparch 528	Anaximenes.	ob. Brunn 55 i [illegible] ważne [illegible] i 56. i [illegible]	
500. powstanie wojen perskich. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ 493 [illegible] pierwsza wyprawa pod Maratonem, Egina. Thermopylami 481 Salamina 480, Plateje 479 – 478 Grecy [illegible] 21 lat [illegible] Peryklesowej epoki.	Pythagoras od 580 do 500. Pochodzi ze Samos ale kwitnie w koloniach.	i mowa 118 ważne	Pindar ur. 522 + 422. przesięga do następnej epoki – żył najwięcej –
	Spółczesny ale [illegible] Pythagorasa.	około Aegineci 536. Pythagoras [illegible] około 44 lat [illegible]	Aischylos ur 525 + 456 – należy cały do tej epoki –
	~~Parmenides~~ Xenophanes Eleata około 500?		
	Parmenides 460. urodzony około 500 kwitnie		
	Zeno 444.		
	Heraklitos kwitnie około 460.		
	Empedokles kwitnie 440–		
	Demokryt rodzi się około 460.		
	Anaxagoras urodzony około 500 mając przez 40 lat przy Peryklesie [illegible] epoki – a umiera 72 lat		
	sofistyka ~~[illegible]~~ Protagoras przyjście kwitnie około 440. – 427 Gorgias		

[illegible]

119 94½

776
331
445

82
4
328
3
331

286

Eckardt. I E Rzeźbiarności [?] 240.

d Rzeźba niezdolna do przedstawienia [?]

rzeczy organiczne nieorganiczne 242

dolej 243

Gdy w drugiej połowie ducha i materyi — więc też plastyka jest sztuką ulubioną — więc w plastyce postać człowieka jest wzorem najwyższej zgodności — jest on idealnym realnym [?] Mistrzostwem (str. 245.) Carriere 243

Rzeźba zada ~~[illegible]~~ przed całym człowieka Eckart ~~280~~ 288, 293

c nie chwile ~~[illegible]~~ pewne ale — spokojne i które on jest całe [?]

Eckardt Brak ocen str. 247 — Wspólności 282 — Ruchu 282 Kamienne 283

Eckardt. c Nagości 247 i 248. (szaty 283, 284, 290) + [illegible] 248 — [illegible] 248

Carriere a ~~[illegible]~~ Brak indywidualności w sztuce greckiej Carriere Die Kunst

I B. str. 7 — Tak wierzbi [?] sobie w dramatach — Antigone

Achilles — Odyseusz Agamemnon [illegible] Edyp. to typy

do rodzaju uogólnione — Eckart 288

Eckardt I str. 250 uosobienie posągu [?] ~~[illegible]~~

Eck I Duma skulptura 251 — Walki Eck. 285, 286, 287

~~Eck~~ 258 profil [illegible] — harmonia

b oko ~~262~~ 261. 262.

usta 264

broda 264 i lica

Carriere — Phidias 316 i nast. 318, 319, Zeus olimp. 327, 329, 333, 337

o greckiem malarstwie 349 wazie [?] 350.

Eckart Jowisz Olim. 271 — przestrzeni Jow i Argylus [?] 272. 272 i nast.

Eck 273. o Herze —

pewnie to oblicze Jowisza jest obliczem człowieka — ale takie człowieka nikt nie widział.

Eckart Homer [illegible] [illegible] 277

Eckart pewne [illegible] i Charakter sztuki ~~[illegible]~~ [illegible] więcej 278, 279 do

Eckart [illegible] [illegible] 287

Dramatyczności plastyki (Wollaw) Eckardt 295

Lubke Zarys [illegible] 523

a nadto ~~zapisano~~ ze stawaniem się w pieśniach opiewających pożog
Jowisza olimpijskiego mienia się tron pod którym się
od góry i z pokoj postaciami Bogów czyli niebieskimi opiekunka-
mi ~~ładu~~, rządu, ładu ~~sprawiedliwości i swobody~~ prawa i wolności
na niebie i na ziemi – a z drugiej strony postaciami
z grzech odrzucenia – owych gracz nie znających zniewolenia
przymusu –